ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 3
MERCREDI
3 JANVIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·756 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.756

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ

Բ.

Տարեկան մեր հաշուեփակին երկրորդ էջը պէտք է ամփոփէ պարտ ու պահանջի բազմաթիւ ու բազմազան ղլուխները որոնք կը կազմեն –կամ կը կազմալուծեն– Սփիւռքի կեանքը: Անոր ղլխաւոր երկու բաղադրիչներէն առաջինը կ'առընչուի Հայաստանին. երկրին անցքերը հինգ տարիէ ի վեր իրենց անդրադարձներով, ազդեցութիւններով ընթացիկէն տարբեր վիճակները, հարցեր առեղծած են ժողովուրդին ոչ երկրաբնակ կէսին մօտ: Անոնք որոշ չափով առաջին չրջանի իրենց ծանրութիւնը, հետաքրքրութիւնը թօթափած ըլլալով հանդերձ, հայկականին առընչուած բազմութիւններու համար կը չարունակեն ուշադրութիւններու ղլխաւոր դիրքերը գրաւել: Գրեթէ ընդհանուր այս երեւոյթին քով կայ –բարեբախտաբար– փոքրամասնութիւն մըն ալ որ եթէ ոչ միշտ հայաստանեանէն առաջ, գոնէ անոր հետ, իր դիտակցութեան, մտահոգութիւններուն մէջ տեղ տուած է սեփականին. այն ամբողջութեան որ կը սահմանուի սփռումին ամէն օր հզօրացող երեւոյթով եւ որ Սփիւռք անունը կը կրէ որպէս կարելի միակ հասարակ յայտարար:

Հայաստանեան անցքերու անդրադարձներով անցնող տարուան ընթացքին հոս հրահրած առաջին նիւթը Սփիւռքցիի վիճակին ներկայի լոյսին տակ սահմանումն է, ստանձնումի հարցը եղաւ: Հարց որ դոյութիւն ունէր անշուշտ Հայաստանի անկախութենէն ու համայնավարութենէն ալ առաջ, բայց երեւանեան –օտար երկրացի– ի արժեւորումը կայծի մը դերը կատարեց: Հակառակ թաղմաթիւ պոլեմիկումներու, հակադրեցութիւններու, երբ այդ կոչումը արդէն տարին բոլորած է, կարելի չէ ըսել թէ փրթած աղմուկը միշտ ունի ճիշդ հասցէն. քիչ, շատ քիչ են հարցը իր բուն էութեամբ՝ որպէս զուտ սփիւռքեան հարց նկատողները: Մնայածին համար եղածը կա՛մ երեւանի իշխանութիւնները քննադատելու, կամ անխուսափելին չրջանցելու աւիթ է: Ու դժուար է որ հարցին համար լուծում լուրջ հանդրուաններ խնդրոյ առարկայ ըլլան, այնքան առեն որ վիճարկումները չհիմնուին զուտ սփիւռքեան մտահոգութեան վրայ, որքան ալ արմատանայ գոյն Հայաստան – Սփիւռք յարաբերութիւններու ոլորտին մէջ ընկալելու տրամադրութիւնը:

Այս մարզի երկրորդ նիւթն է Ցեղասպանութիւն – Հայ Դատը: Երեւանեան Ալբիլը ու Երեւանի արտաքին քաղաքականութեան փուլերը բաւական յստակօրէն յայտնեցին թէ պետական դիրքերը անոր կու տան քաղաքական արժեւորում: Ու ասով անգամ մը եւս կը չեշտուի ըՍփիւռքի չուարումն ու տատանումը: Ո՞րն է –եթէ կայ– մե՛ր արժեւորումը նիւթի մը որ մե՛րն է առաւելաբար: Վերապրողներու յաջորդած երեք սերունդներու երկայնքին ըսե՛նք թէ դէշ-աղէկ կատարուած է փոխանցումի դործը· իսկ այդ նախնականէն անդի՞ն: Կա՞յ Ազէտը դրծիականացնելու հիմնարկութիւնը: Հակառակ դոյութեան ու գործունէութեան նոր թափ տալու ներկայի ջանքերուն, Ջօրեանը չի կրնար դրական պատասխան թելադրել: Կարելի՞ է ըսել որ դիտցած ենք 1915-ը Թուրքին հայհոյելու ու հոդեչահ լոզունգներ արձակելու աւիթէն տարբեր մօտեցումով ընկալել ընդհանրապէս: Կրցա՞ծ ենք, օրինակ, մտածել զայն: Ու այսօր, երբ Երեւան – Անդարա դիծին վրայ տեղ կը գրաւէ ան, թուրք մտաւորականներու խօսքին ու դիրքին նեցուկով, մարդ կը տարուի մտածելու թէ այս մարզին մէջ ալ հետեւորդնե՞ր միայն պիտի կարենանք ըլլալ: Պիտի դոհանանք Անդարայի կամ Աքչամներու բացած հոսանքն ի վար թիւալարելո՞վ մերայն:

Իսկան, այլ անդիտացումի լայն բաժիններ վայելող այս երկու դլուխներէն զատ, սփիւռքեան հաշուեփակը պէտք է ամփոփէ տեղական հարցեր: «Օտարերկրացի» պիտակին ըմբռնամանալու կեցուածքը առանձին ոչինչ կու տայ: Պէտք է հակադրութիւնը ունենայ նախ գործնական լարերը, ներկայի, ապագայի պատկերները, զանոնք մտածելու ներուժը, իրականացնելու լծակները:

Պարբերաբար կը դրուի, շատ յաճախ կը խօսուի սփիւռքեան տիրութեան մը, իչխանութեան մասին: Խօսող, լսող, չլսող բոլորն ալ համաձայն ըլլալով հանդերձ, գործնապաշտ ոչ մէկ քայլ կ'առնուի: Դատելով Ֆրանսայի օրինակէն, ամէն բան ձգուած է անհատներու կարողութեան ու անկարողութեան: Իսկ այն կազմաւորումները որոնք ի չատագովութիւն որպէս իչխանութեան հասցէ կը ներկայանան, –կուսակցութիւն, եկեղեցի–, երջանիկ մեկուսացումներու մէջ ներկայի պայմաններէն թելադրուած չուարումներ կ'որոճան:

Կուսակցութիւնները Սփիւռքի մէջ այն տպաւորութիւնը կը ձգեն որ եօթանասուն տարուան իրենց ընթացքը նորոդելու ներկայի հրամայականը կը թարգմանեն Երեւանի իչխանութեան կողմնակից կամ դէմ ըլլալու երկընտրանքով. մրցակցութիւններ կը յայտնուին, անուններ կը փոխուին բայց կը տիրէ ընդհանուր չուարումի վիճակ մը որուն ամէն մէկ անդրադարձը կ'արդարացնէ զանոնք այսօրուան ձեւով «ժամանակավրէպ» նկատող արժեւորումը:

Տարբեր չէ եկեղեցիին պարագան. միակ նչելի տարբերութիւնը թերեւս այն է որ հոն տակաւին չուարումի վիճակ լատեղծուած ալ չէ: Երբ դափ ու թմբուկով քրիստոնէութեան 1700ամեակի պատրաստութիւն կ'ըլլայ, այդ մասին քարոզները Տէրսաէն ու Լուսաւորիչէն քայլ մը ասդին չեն ուղեր դալ: Մինչդեռ առնոնց ու եկեղեցիին պարտադրուող ներկայի դերին միջեւ տարածուած ամեհի միջոցը դլխու պտոյտ պէտք է պատճառէր ամէն բանիմաց կրօնաւորի: Այս առումով մեծ ու դժուարին պարտականութիւն կը վիճակի Գարեգին Ա.ի· ան որպէս Ամենայն Հայոց Հայրապետ, տեղւոյն վրայ կազմակերպչական հարցերու, ամբողջ ժողովուրդ մը իր կրօնքին եւ բերելու, աղանդներու դէմ պայքարելու, եւլն. գործին զուգահեռ, պէտք է օրակարդին վրայ տեղ տայ Սփիւռքին ալ: Տակաւին ան չձեռնարկեց հովուական այցելութիւններու, զանազան կեդրոններու խնդիրներուն տեղեկանալու համար: Դժգոհութեան առարկայ գործունէութիւններ, դէմքեր կան· նաեւ պահանջներ: Ո՞վ պիտի լսէ զանոնք ու վճռէ անոնց մասին, եթէ ոչ ինք: Այս ճակատին վրայ, բարեբախտաբար, Սփիւռքի ծանօթութիւնը կարեւոր օժանդակ մըն է նորընտիր կաթողիկոսին համար:

Աւելի նեղ, տեղական դետնի վրայ, Ֆրանսահայ դաղութը վերոնչեալ ընդհանուրէն չզանազանուելով հանդերձ, ունի յատուկ դիծեր ալ· «Հայկական»ին դըլխաւոր գործօն՝ դպրոցի մարզին մէջ 1995-ի ընթացքին արձանագրուած նորութիւնն է Իսիի դպրոցին հասած ուրախալի հանդրուանը: Եթէ յոյսերը անգամ մը եւս ի դերեւ չելլեն, Դպրոցասէրէն, Լիոնի, Մարսէյլի, Նիսի ամէնօրեայ վարժարաններէն եռք այս մէկը եւս կարեւոր երաչխիք մը պիտի ըլլայ դաղութին վաղուան:

Տարեվերջի հաշուեփակը իր թելադրած պարտադրութիւններով ու հեռանկարներով դժուար պարտականութիւններու առջեւ կը դնէ մեզ· կը բերէ մտածելու եւ ճիշդ գործելու հրամայականը:

Անոնց անտեսելու եւ չուարումները թօթափելու տրամադրութիւն մը լաւագոյն նուէրը պիտի ըլլայ մեր կողմէն՝ մեզի ու նաեւ մեր յաջորդներուն:

Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԻՐԱՔԻ ԱՄԱՆՈՐԵԱՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐԸ

Առաջին անգամն էր որ Շիրաք կը ներկայացնէր Ամանորեան իր մաղթանքները որպէս Հանրապետութեան նախագահ: Վերահաստատած էր Մարսէյլդի ունկընդրութիւնը՝ սկիզբը եւ վերջաւորութեան եւ այն տպաւորութիւնը կը թողուր նաեւ որ աւելի քան երբեք ուսումնասիրած էր որ Կօլի խօսելու չեչտը, նոյնիսկ չարժուածները աւելի հարազատօրէն ներկայանալու համար իրրեւ ժառանգորդը կօլեան ժամանակավրէպ չրջանի մը: Առաքելութիւնը դիւրին չէր, քանի կը յաջորդէր ընկերային ծանրակչիռ տագնապի մը եւ պարտէր համոզել իր ժողովուրդը որ պէտք չէ կորսնցնէ իր վստահութիւնը: Ամբողջ ելոյթը, արդէն, հիմնուած էր այս բառին վրայ՝ վստահութիւն:

Պարտէր վստահութիւն ներչնչել: Փորձել բացատրել թէ տէրը կը մնայ ընտրապայքարի իր ժամ - ժամ սփռուած խոստումներուն, թէ կը հակնայ ծագած յուսախաբութիւնները եւ թէ ընկերային հարցերը պիտի լուծուին: Անհրաժեչտ նկատեց կրկնել թէ զօրավիդ է իր նախարարապետին, բայց, դիտակից կը մնայ թէ պէտք չէ չգագրդռէ անոր հակառակորդները: Խորքին մէջ, մեծ բան չըսաւ եւ հակասութիւններէ ալ չկրցաւ խուսափիլ:

Եօթը ամիս է, ըսաւ, դլխաւոր նախապատուութիւնը կը տրուի աչխատանքին եւ այդ նպատակաւ կարգի կը դրուին հանրային ելեւմտական հարցերը: Կը մերժէ ընկերային խղումը ու այս առընչութեամբ կը չեչտէ գործազրկութեան դէմ պայքարը, քնակարաններու չինութիւնը, աչխատանքի ժամերու կրճատումը, տարեցներու օժանդակութիւնը: Որոչած ենք, կ'ըսէ, բարենորոգել մեր ընկերային պաչտպանութիւնը, ոչ թէ զայն քանդելու համար, ինչպէս ոմանք ուղեցին կարծել տալ: Կ'ուզէ դասեր քաղել տագնապէն: Անոնցմէ առաջինն այն է որ կարելի չէ կառավարել այսօր, ինչպէս եղած է վերջին քսան տարիներու երկայնքին: Երկրորդ դասը այն է որ կարելի չէ Ֆրանսան փոխել առանց Ֆրանսացիներուն եւ երրորդ դասն ալ՝ յոյսի դաս մըն է ու նախագահը կը թուէ Ֆրանսայի դէնքերը եւ միջազգային ճակատի վրայ իր դերը: Այս ամբողջը պատճառ է որ 1996-ը ըլլայ վճռական տարի մը եւ լաւ տարի մը Ֆրանսայի համար:

Բայց եւ այնպէս, Շիրաք չկրցաւ համոզել թէ կարելի է եւ պէտք է վստահութիւն ունենալ, ապատանեցաւ հասարակ տեղիք բանաձեւումներու եւրին, խուսափելով խորացնելէ բուն հարցերը եւ վերլուծելէ տագնապին հիմնական դրդապատճառները:

Հակադրեցութիւնները եղան ինչ որ կ'ակնկալուէր: Իր մեծամասնութեան հոսանքները դոհ են, ընկերվարականներու բանբերը կը չեչտէ ելոյթին հակասութիւնները, Բանուորական Ուժի (ԷՖ-Օ) պարագլուխը՝ Մ. Պլոնտել բաց դուռներ կը տեսնէ, բայց կ'ուզէ վստահ ըլլալ որ նախարարապետը պիտի դործադրէ նախադահին յանձնարարութիւնները:

ԱԼԷՆ ԹԷՐԶԵԱՆ՝ ՋԱՏԱԳՈՎ ՓՐԱՆՍԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻՆ

Ալէն Թերզեան, փիլմերու ծանօթ արտադրիչ եւ նախադահ Փիլմ արտադրողներու Միութեան յօդուած մը ստորագրած է «Ժուռնալ տիւ Տիմանչ»ի մէջ (Դեկտեմբեր 31) ուր կը չատագովէ Փրանսական չարժանկարը եւ կ'ըսէ դրութեան սկիզբն իսկ որ 1995-ը հետքը պիտի ձգէ Փրանսական չարժանկարին կենսունակութեան:

Ամբողջ դրութեան մէջ, կը նկարագրէ կացութիւնը, փաստ տալով որ որեւէ պատճառ չկայ նախանձելու ամերիկեան չարժանկարէն ու այս առընչութեամբ, կը ձագէ հեռատեսիլի կարդ մը կայաններու «պայլուն դլուխները» որոնք յարատեւօրէն կը քննադատեն Փրանսական չարժանկարը իրենց պատառոները ողողելու համար անդլեւսաքսոն թերթօններով:

Թուելէ վերջ չարք մը Փրանսական Փիլմեր որոնք նիւթական մեծ յաջողութիւններ արձանագրած են, Ալէն Թէրզեան իր դրութիւնը կը վերջացնէ սպասէ՝ «իր երկրորդ դարու սեմին, Փրանսական չարժանկարը կը չնորհաւորէ Ձեր նոր Տարին»:

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ Մէկկէն, ինչպէս ամէն Ամանորի չարք մը յաւելումներ տեղի ունեցան: Ինչպէս միշտ, բարձրացաւ ընկերային ապահովութեան սահմանափակ սակը 3·1% համեմատութեամբ, այսինքն՝ 13·330 Ֆրանք է փոխանակ 12·930-ի: Հիւանդանոցներու օրական բաժինը որ հիւանդին կը վերաբերի 55 Ֆրանքէն կ'անցնի 70 Ֆրանքի: Բոլոր եկամուտներու վրայ 0·5% տուրք մը կայ, մկրտուած Ընկերային Պարտքի Հատուցում (ԷՌ-ՏԻ - ԷՍ): Ճաւելում կը կրեն նաեւ ծխախոտ՝ 4% (Ճունուար 8-էն), վառելանիւթը 16 սանթիմ աւելի պիտի արժէ Ճունուար 11-էն, կառուդիներու անցքի սակը 3·5% համեմատութեամբ պիտի սղէ փետրուար 1-էն, Ճունուար 1-էն աւելցաւ նաեւ հեռատեսիլին տուրքը՝ 4·5%: Հեռաձայնի միջազդային սակերը 9% համեմատութեամբ կ'աժանանան, բայց, բաժանորդագրութիւնը 45 Ֆրանքէն 52 Ֆրանքի կ'անցնի:

ՄԱՐՍԻԼԻԻ հանրաչէն փոխադրութեանց (հանրակառք եւ մեթրօ) դործադուլը կը չարունակուէր Ճունուար 2-ին (26-րդ օր) եւ այդ օրը մթնոլորտը քիչ մըն ալ աւելի լարուած էր կրկնակի պատճառներով: Նախ երեսուն վարորդներ դատարան քաչուած էին այն մեղադրանքով որ արդելք հանդիսացած էին աչխատանքի ադատութեան, ապա քաղաքապետ՝ Ժ. Գ. Կօտէն որոչած էր բանեցնել մեթրօն եւ

(Շար·ր կարդալ Դ· Էջ)

1996
«ՅԱՌԱՋ»
ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՕՐԵՐ ԿԸ ՄԱՂԹԷ
ԻՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ
1996

«ԵՐԹԱՅՔ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՄԲ»

ՎԱՉԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

Գործադուլի մեղքն էր որ ժամանակին չխմանանք մեր հին եւ սիրելի բարեկամներէն Վազգէն Անդրէասեանի մահը: Ո՞վ պիտի հաղորդէր մեզի գոյժը: Սբառնղներու փոխոխութիւնը խզած է ամէն կապ. զաւակները կ'անդիտանան իրենց հօր սրտակիցները, թոռներու ճիգը կեդրոնացած կը մնայ սեփական ապրուստի չրջագիծին մէջ: Վազգէն հոս չէր այլեւս, որ հեռաձայնով կամ նամակով մեզ լմացնէր իր մեկնումը... Իսկ «Ճառագ»ի երեք թիւերը սառցանք մէկ անդամէն, իր մահուընէ չորս օր եառ:

Քիչ կը պատահի, որ հոգիները զօրուին իրարու այնպէս, ինչպէս էին մեզ իրար մօտեցնող զգացումները: Ներքին ջերմութենէ ու հաղորդականութենէ անդին, կային նաեւ բարոյական ըմբռնումները, ընկերային եւ մարդկային, ազգային եւ միջազգային յարաբերութիւններու մասին ունեցած մեր մտածումներու ներդաշնակութիւնը, եթէ նոյնիսկ երբեմն, ստեղծուէին տարակարծութիւններ: Ունէր իր ուրոյն խորհելակերպը, նահանջել չգիտցող համոզումը, բայց կը սիրէր քննութեանս ենթարկել զինք յուզող հարցերը եւ երբ իր սպասածին չհամապատասխանէին իմ կարծիքները, ծայր կու տար «կռիւը», բայց կանխելու համար «դանակներու դուրս հանուիլը», կ'ըսէր յանկարծ« Եկո՛ւր քեզի թաւլուի աղուոր դաս մը տամ»: Դասը առնելէ եառ, յաւուվ կը բաժնուէինք իրարմէ, ըսպասելով չուտափոյթ նոր հանդիպումներու:

Քիչ մը պատահի, որ հոգիները զօրուին իրարու այնպէս, ինչպէս էին մեզ իրար մօտեցնող զգացումները: Ներքին ջերմութենէ ու հաղորդականութենէ անդին, կային նաեւ բարոյական ըմբռնումները, ընկերային եւ մարդկային, ազգային եւ միջազգային յարաբերութիւններու մասին ունեցած մեր մտածումներու ներդաշնակութիւնը, եթէ նոյնիսկ երբեմն, ստեղծուէին տարակարծութիւններ: Ունէր իր ուրոյն խորհելակերպը, նահանջել չգիտցող համոզումը, բայց կը սիրէր քննութեանս ենթարկել զինք յուզող հարցերը եւ երբ իր սպասածին չհամապատասխանէին իմ կարծիքները, ծայր կու տար «կռիւը», բայց կանխելու համար «դանակներու դուրս հանուիլը», կ'ըսէր յանկարծ« Եկո՛ւր քեզի թաւլուի աղուոր դաս մը տամ»: Դասը առնելէ եառ, յաւուվ կը բաժնուէինք իրարմէ, ըսպասելով չուտափոյթ նոր հանդիպումներու:

Քիչ կը պատահի, որ հոգիները զօրուին իրարու այնպէս, ինչպէս էին մեզ իրար մօտեցնող զգացումները: Ներքին ջերմութենէ ու հաղորդականութենէ անդին, կային նաեւ բարոյական ըմբռնումները, ընկերային եւ մարդկային, ազգային եւ միջազգային յարաբերութիւններու մասին ունեցած մեր մտածումներու ներդաշնակութիւնը, եթէ նոյնիսկ երբեմն, ստեղծուէին տարակարծութիւններ: Ունէր իր ուրոյն խորհելակերպը, նահանջել չգիտցող համոզումը, բայց կը սիրէր քննութեանս ենթարկել զինք յուզող հարցերը եւ երբ իր սպասածին չհամապատասխանէին իմ կարծիքները, ծայր կու տար «կռիւը», բայց կանխելու համար «դանակներու դուրս հանուիլը», կ'ըսէր յանկարծ« Եկո՛ւր քեզի թաւլուի աղուոր դաս մը տամ»: Դասը առնելէ եառ, յաւուվ կը բաժնուէինք իրարմէ, ըսպասելով չուտափոյթ նոր հանդիպումներու:

Քիչ կը պատահի, որ հոգիները զօրուին իրարու այնպէս, ինչպէս էին մեզ իրար մօտեցնող զգացումները: Ներքին ջերմութենէ ու հաղորդականութենէ անդին, կային նաեւ բարոյական ըմբռնումները, ընկերային եւ մարդկային, ազգային եւ միջազգային յարաբերութիւններու մասին ունեցած մեր մտածումներու ներդաշնակութիւնը, եթէ նոյնիսկ երբեմն, ստեղծուէին տարակարծութիւններ: Ունէր իր ուրոյն խորհելակերպը, նահանջել չգիտցող համոզումը, բայց կը սիրէր քննութեանս ենթարկել զինք յուզող հարցերը եւ երբ իր սպասածին չհամապատասխանէին իմ կարծիքները, ծայր կու տար «կռիւը», բայց կանխելու համար «դանակներու դուրս հանուիլը», կ'ըսէր յանկարծ« Եկո՛ւր քեզի թաւլուի աղուոր դաս մը տամ»: Դասը առնելէ եառ, յաւուվ կը բաժնուէինք իրարմէ, ըսպասելով չուտափոյթ նոր հանդիպումներու:

Քիչ կը պատահի, որ հոգիները զօրուին իրարու այնպէս, ինչպէս էին մեզ իրար մօտեցնող զգացումները: Ներքին ջերմութենէ ու հաղորդականութենէ անդին, կային նաեւ բարոյական ըմբռնումները, ընկերային եւ մարդկային, ազգային եւ միջազգային յարաբերութիւններու մասին ունեցած մեր մտածումներու ներդաշնակութիւնը, եթէ նոյնիսկ երբեմն, ստեղծուէին տարակարծութիւններ: Ունէր իր ուրոյն խորհելակերպը, նահանջել չգիտցող համոզումը, բայց կը սիրէր քննութեանս ենթարկել զինք յուզող հարցերը եւ երբ իր սպասածին չհամապատասխանէին իմ կարծիքները, ծայր կու տար «կռիւը», բայց կանխելու համար «դանակներու դուրս հանուիլը», կ'ըսէր յանկարծ« Եկո՛ւր քեզի թաւլուի աղուոր դաս մը տամ»: Դասը առնելէ եառ, յաւուվ կը բաժնուէինք իրարմէ, ըսպասելով չուտափոյթ նոր հանդիպումներու:

Քիչ կը պատահի, որ հոգիները զօրուին իրարու այնպէս, ինչպէս էին մեզ իրար մօտեցնող զգացումները: Ներքին ջերմութենէ ու հաղորդականութենէ անդին, կային նաեւ բարոյական ըմբռնումները, ընկերային եւ մարդկային, ազգային եւ միջազգային յարաբերութիւններու մասին ունեցած մեր մտածումներու ներդաշնակութիւնը, եթէ նոյնիսկ երբեմն, ստեղծուէին տարակարծութիւններ: Ունէր իր ուրոյն խորհելակերպը, նահանջել չգիտցող համոզումը, բայց կը սիրէր քննութեանս ենթարկել զինք յուզող հարցերը եւ երբ իր սպասածին չհամապատասխանէին իմ կարծիքները, ծայր կու տար «կռիւը», բայց կանխելու համար «դանակներու դուրս հանուիլը», կ'ըսէր յանկարծ« Եկո՛ւր քեզի թաւլուի աղուոր դաս մը տամ»: Դասը առնելէ եառ, յաւուվ կը բաժնուէինք իրարմէ, ըսպասելով չուտափոյթ նոր հանդիպումներու:

Քիչ կը պատահի, որ հոգիները զօրուին իրարու այնպէս, ինչպէս էին մեզ իրար մօտեցնող զգացումները: Ներքին ջերմութենէ ու հաղորդականութենէ անդին, կային նաեւ բարոյական ըմբռնումները, ընկերային եւ մարդկային, ազգային եւ միջազգային յարաբերութիւններու մասին ունեցած մեր մտածումներու ներդաշնակութիւնը, եթէ նոյնիսկ երբեմն, ստեղծուէին տարակարծութիւններ: Ունէր իր ուրոյն խորհելակերպը, նահանջել չգիտցող համոզումը, բայց կը սիրէր քննութեանս ենթարկել զինք յուզող հարցերը եւ երբ իր սպասածին չհամապատասխանէին իմ կարծիքները, ծայր կու տար «կռիւը», բայց կանխելու համար «դանակներու դուրս հանուիլը», կ'ըսէր յանկարծ« Եկո՛ւր քեզի թաւլուի աղուոր դաս մը տամ»: Դասը առնելէ եառ, յաւուվ կը բաժնուէինք իրարմէ, ըսպասելով չուտափոյթ նոր հանդիպումներու:

Ֆիզիքական տառապանքներ վերջ ուրին ժամադրութիւններու: Կ'անդիտանայի որ տարիներէ ի վեր պատրաստած էր «Հայարեւապատում»ի երրորդ հատորը, բայց կը տատամսէր հրատարակութեան տալ. «Պատուհանէ նետուած դրամ է դրքի հրատարակութիւնը» դրած էր ինծի, կարծիքս առնելու համար, որուն պատասխանեցի. «Եթէ դրքի չյատկացը նես, թոռները պիտի դիտնան զայն պատուհանէ նետելու ձեւը...»:

Անակնկալ մը չէր Վազգէն Անդրէասեանի մահը: Կարծեմ Ապրիլի մէջ օր մը հեռաձայնած էր. «Ճամբորդ եմ, Լեւո՛ն» կ'ըսէր բոլորովին պաղարիւն եւ ես պատասխանած էի. «Բժիշկը տունիդ մէջն է, թոյլ չի տար որ մեկնիս...»:

Այդ խօսակցութեան յաջորդեց կեդրոնականցիներու իրեն ի պատիւ սարքած հաւաքոյթը իր վերջին հատորի առընչութեամբ: Ամբողջ ուժս հաւաքած, գայլ իմ յարդանքը մատուցանելու սիրելի Վազգէնին: Տարօրինակը այն էր, որ չէր ճանչցաւ զինք համբուրողը, բայց քանի մը օր եառ ստացայ հեռեւեալ նամակը, ուր կը բացատրուէին իր յուզումները.-

23 Մայիս 1995

Սիրելի Լեւոն,

երէկ անկողնէս չկրցայ բաժնուիլ, ու այս նամակը ձեզի գրելու հոգով անցուցի, ոտքերու՝ ծունկէս վար ցաւերուն սաստկութեան մէջ:

Այս առաւօտ, ուշ, հագուելու ատեն, ամէն մէկ կտորէն յետոյ շնչասպառ վիճակի մէջ եմ, բայց որոշեցի հակազդել:

Եթէ պատահմամբ տիկինը չճանչցայի, ձեր ներկայութիւնը պիտի մնար անծանօթ, եւ սակայն եղաւ անհամ, երբ մեր հանդիպումները եղած են միշտ բերկրալի:

Ցանցառորը սիրտս չէր, այդ ձախ աչքիս կուրութիւնը, ու երկու աչքերուս մէջ կատարուող ջրտուէրը, որ նոր երեւոյթ ալ է:

Այսուհանդերձ ձեր ներկայութիւնը, իրրեւ սրտի եւ մտքի ընկեր եղաւ հանճարի անակնկալ, ինծի համար միշտ թանկ, թէեւ չկրցայ «տուշեշ» տեղացնել գլխուդ:

Այս տողերը կը գրեմ երկու դիտաւորութեամբ:

Հակառակ երկու ականջներուս մէջ թխմուած գործիքներուն, բոլորովին չկրցայ հետեւիլ ըսուածներուն, ու իմ ըսածներս ալ եղան բնազդական, առանց գիտակցութեան շարուած:

Կուզեմ, շեշտելով մտերմական հանգամանք, իմանալ ձեր տպաւորութիւնը ըսուածներուն մասին, մթնոլորտին մասին:

Որովհետեւ զիս համոզեցին, որ այդ ացակնկալը, իմ պատճառովս, կեդրոնական Սանուց Միութիւնը անմոռաց չքոդնէ դրդուած է. անոնք ծրագիրներ ունին էսաեացիներու հետ գործակցելով երեկոյթներ սարքելու:

Բնականաբար, ես զիրենք խաչալերելէ բացի, ուրիշ օգտակարութիւն մը չեմ կրնար բերել:

Այդ երեկոն կրցա՞ւ զիրենք խաչալերել:

Մանաւանդ ինծի հանդէպ ըսուածին մասին կ'ուզեմ տեղեկանալ:

Այլ պարագայ մը եւս: Այդ օր ինծի հեռախօսեց տիկին մը՝ Ֆրանսացի, ռատիօի մը անունով, ըսելու որ քժ. Սոփոկլեան իրեն յանձնարարած է, որ ինծի գայ եւ անթրըվիւ մը ընէ, եւ որովհետեւ բան մը չէի հասկնար, բացի անթրըվիւ ժխորէ մը, ու հեռախօսը տուի հարսիս որ պատասխանէ թէ՝ «Անթրըվիւ չեմ կրնար տալ, թող ճամակ մը գրեն եւ ուզածնին բացատրեն»:

Արդ, գիտեմ որ տղադ բժիշկ է: Ըսի որ կը ճանչնամ,

Ունի՞ս ֆրանսացի հարս մը, բու կամ եղբօրդ կողմէն, որ ռատիոյի մէջ ժուռնալիստ է:

Եւայլն, եւայլն:

Թէ ոչ ե՞ս եմ որ կրկին, իր տուած անունը սխալ մեկնեցի, եւ տիկինը խուլութիւնս ըմբռնելով կարճ կապեց:

Ահա ճեզի ժամանակ անցընելու առիթ մը: Գրէ՛ բու եւ բուկինիներուդ մասին:

Ջերմօրէն՝

ՎԱԶԳԷՆ

Բոլորովին բաւարարուած չէի հաւաքոյթէն, բայց չէի կրնար դառնացնել դերպչյնութեան ենթարկուած ջարեկամը: Պատասխանեցի թէ մտահոգուելու պատճառ չունէր: Եկած էին զինք բոլոր սիրողներն ու յարգողները, երեկոյթը եղած էր գոհացուցիչ, իսկ իր ելոյթը կատարեալ: Հոս չէի ստեր. իրապէս, յանկարծ ներչնչուած Վազգէն, առանց տատամսումի եւ դեղեցիկ կերպով, այլ իրիկուն մէջտեղ դրաւ իր ամբողջ հոգին եւ իմացականութիւնը:

Սակայն անհրաժեշտ է փոքր լուսաբանութիւն մը՝ պատասխանելու համար նամակին մէջ դրուած երկրորդ կէտին:

Ֆրանսացի լրագրող մը, որ կը ներկայանար տղուս անունով, կը խնդրէր տեղեկութիւններ Հայոց ենթարկուած ջարդերուն մասին: Զիս գտնելով տարիքով պզտիկ (82), կը հարցնէր թէ՝ կը ճանչնայի՞ ինձմէ աւելի տարիքոտ մէկը: Հայտնապաստ ճեռնարկ էր եւ դուցէ Անդրէասեան կարենար գոհացնել եւ տուի իր հասցէն: Ցուսախաբ եղած էր լրագրողը, որովհետեւ Վազգէն ի վիճակի չէր այլեւս էնթէրվիու տալու. մարմնին պէս աչքերն ու լսողութիւնն ալ հիւծած էին ու մեկնեցաւ նոյնիսկ առանց մնաք բարովի... իրեն պէս հսկայ պարապութիւն մը ձգելով զինք սիրողներու հոգիներուն մէջ եւ մրմնջել տալով ինծի. «Երթա՛յք խաղաղութեամբ» սիրելի Վազգէն:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

Յ. Գ. – Վազգէնին մահը չլացուց զիս, բայց թոռնիկին սրտառուչ խօսքերը թրջեցին աչքերս, սեղմեցին կոկորդս:

PUBLICATIONS REÇUES

LA LANGUE ARMENIENNE
DEFIS ET ENJEUX

Actes du Colloque
tenu les 3, 4 et 5 Juin 1994
à l'Université de Montréal

Edition : *Cercle Culturel Arménien*
Centre de Langues patrimoniales
de l'Université de Montréal.
MONTREAL 1995.

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՌՈՆ-ԱԼՓ ՇՐՋԱՆԻՆ ՎՐԱ

ՀԱՅԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

1.- ԷՓՈՒ-ԼԷ-ՊԷՆ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐ

Քանանկան թուականներուն էր որ հայ դպրոցականութեան առաջին մեծ հոսանքը կուգար կը տեղաւորուէր Ֆրանսայի մէջ: Մուտքի դուռ՝ ընդհանրապէս Մարսէյլ: Շատեր մնացին հոն: Ուրիշներ ուղղուեցան դէպի հիւսիս, Ռոն գետի հովիտն ի վեր:

Ոմանց համար փարիզը լուսաւոր հորիզոն մըն էր, գացին հոն: Շատեր ցրուեցան գետին երկու ափերուն վրայ, գտնուեցան գործարաններու մէջ որոնց տուած պայմանագրերովն էր որ արդէն կրցած էին մտնել Ֆրանսա:

Ահա այս վերջինները հետզհետէ բազմացած նորեկներով եւ կազմեցին Ռոն – Ալփ շրջանի մեր համայնքները՝ որոնք կը ներկայացնեն Ֆրանսահայութեան մէկ կարեւոր հատուածը:

Որքա՞ն ... Աստուած միայն դիտէ այդ:

Նորվան Եպիսկոպոս վաթսուն հազար կը գնահատէ թիւը անոնց՝ որոնք կը շրջունակեն իրենք զիրենք հայ նկատել: Անկարելի է ճշդել եթէ, նոյնիսկ, քաղաքապետական տոմարներն ալ թղթատենք:

Մեր հայրենակիցները, շատեր, «Ֆրանսացի» են այլեւս եւ օտարներու ցանկին մէջ չեն մտներ: Կան հայ Լիբանանցիներ, Սուրիացիներ, հատանաբար՝ Թուրքեր ալ: Ուրիշ փոքր մաս մըն ալ՝ միշտ «անհայրենիք»:

Պէտք է նաեւ նկատի առնել, խառն ամուսնութիւններու արդիւնք, օտար մականուններ ալ: Այս տուեալներով, աչխարհի ամենակատարեալ համակարգիչն ալ դժուար թէ կարենայ ճշդրիտ թիւ մը տալ:

***

Ռոն - Ալփ շրջանին մէջ, Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչն է Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեան, կաթողիկոսական Պատուիրակի Փոխանորդ:

Առաջնո՞րդ: Այնուհետեւ. բայց ըստ աւանդական կանոնագրութեան, Առաջնորդները կ'ընտրուին թեմական խորհուրդներու կողմէ, մասնակցութեամբ թեմին մէջ պաշտօնավարող հոգեւորականներու: Չկայ թեմական խորհուրդ Ռոն – Ալփի մէջ: Այդ է, կը կարծենք, պատճառը որ «Առաջնորդ» բառը չի գործածուիր հոն:

Նորութիւն մը յայտնած չենք ըսելով եթէ դրենք թէ Ֆրանսահայութեան թեմական կազմակերպութիւնը կը մնայ ապագայի գործ, կրնայ ըսել՝ մօտիկ ապագայի: Թերեւս Ամենայն Հայոց Հայրապետին աւագ աշխատանքը, Ֆրանսահայութեան կատարելիք իր առաջին հովուական այցելութեան ընթացքին:

Իրականութիւն է, անցեալին ձեռնարկուած փորձերը, այդ նպատակաւ, մնացած են ապարդիւն:

Մի՞ք թեմ մը, ունենալով փարիզը իրրեւ կեդրոն, թէ երե՞ք անջատ թեմեր՝ Փարիզ, Լիոն, Մարսէյլ: Ահա խորհրդածութիւններու, վիճաբանութիւններու մանաւանդ, պրարտ գետին մը ուր մեր համայնքներու վարիչները, հոգեւորական թէ աշխարհական, առիթներ պիտի ունենան, անկասկած, իրենց տեսակէտները մէկտեղ դնելու, պաշտպանելու զանոնք կէտ առ կէտ, հայրս վայել վճռականութեամբ, չընելու համար յամառութեամբ:

Մեր նպատակը այս պրութեամբ, այդ մասին արտայայտուիլ չէ: Ակնարկ մը միայն Ռոն - Ալփի վրայ՝ նշելու համար ո՛ր կողմերը կան հայածնունդ ընտանիքներ, անհատներ, հայութեան հետքեր, ի՛նչ ճիգ կայ, գաղթականութեան սկիզբէն 75 տարիներ վերջ, իր նպատատ հայապահպանման, ո՛ւր կան եկեղեցի եւ դպրոց:

***

Եպիսկոպոս Ռոն - Ալփի, այդպէս է ճանչցուած Նորվան Եպիսկոպոս Լիոնի շրջանին մէջ: Ծանօթ է որ Ռոն - Ալփ Ֆրանսայի վարչական բաժանումներէն մէկն է: Ընդարձակ տարածութիւն մը, Փրովանսի սահմաններէն մինչեւ Լեման լիճը ու Եւրոպայի ամենաբարձր գագաթ Մօն - Պլանի տոորօտը: 43·698 քառակուսի քիլոմեթր, մօտ հինգուկէս միլիոն բնակչութեամբ:

Ֆրանսայի հարուստ շրջաններէն մէկը, ճարտարարուեստի կեդրոններ, բազում գործարաններով, ածուխի հանքեր: Պարզ դիպուած չէ, եթէ Հայեր հաստատուած են այդ շրջանին մէջ: Կլիման լաւ է, կայ աշխատանք երբ չկայ գործազրկութեան տագնապ ... կարելի է լաւ ապրիլ:

Ռոն - Ալփի մէջն են ութ նահանգներ; Պիտի նշենք հեռզհեռէ անոնցմէ իւրաքանչիւրը, հայրենակից եւ հայկականութիւն փնտռելու մեր ներկայ փորձին ընթացքին:

Կը սկսինք Սաւոյայի երկու նահանգներէն. կեդրոններ՝ Աննըսի եւ Շամպէրի: Ոչ կեդրոններուն մէջ եւ ոչ ալ այլուր, հայկականութիւն բնորոշող կազմակերպութեան մը կը հանդիպինք: Կը գտնուին սակայն այդին անդին հաստատուած ընտանիքներ, անհատ Հայեր: Թերեւս լաւ Հայեր: «Ճառագ» ունենալու է քանի մը բաժանորդներ այդ նահանգներուն մէջն ալ:

Կը բաւէ թղթատել հեռաձայնի դիրքերը, հանդիպելու համար «եան»երու: Նոյնիսկ քիչ յայտնի վայրերու մէջ: «Եան»ներ, գանցառ, բայց կան: Ոմանք ծանօթ եւ յարդուած իրենց բնակավայրին մէջ եւ շրջրները:

Օրինակներ՝ բժիշկ մը Ալպէրվիլ, իրաւագէտ հաշուակալ մը Շամպէրի, պուլի խաղին մէջ քիչ շատ համբաւ հանած անուն մը Էքս - լէ - Պէն: Ու ուրիշներ ալ՝ Սաւոյայէ, Հօթ - Սաւոյայի այս կամ այն անկիւնը: Ցիշենք, անցողակի, որ լոզի Ֆրանսայի ախոյեան Քրիսթոֆ Գալֆայեան իր առաջին փորձերը կատարած է Ալպէրվիլի կից Իւժին քաղաքի աւազանին մէջ: Իր ընտանիքին մէկ մասը կը բնակի միշտ Ալպէրվիլ:

Երկու նահանգներն ալ ունին արձակուրդի եւ բուժման վայրեր: Էքս - լէ - Պէն մէկն է անոնցմէ: Էքս եղած է յաճախ Հայերուն ալ ժամադրավայր: Տարիներ առաջ, պատարագ կը մատուցուէր հոն, Օգոստոսին, Ասուածածինի Վերափոխման տօներուն, Հայկական քարոզչութեան տեսակէտով ալ օգտակար ճեռնարկ մը որ մոռցուած է առենէ մը ի վեր: Լաւ կ'ըլլայ, կը կարծենք, վերըսկսիլ յառաջիկայ ամրան:

Արարողութիւն, ոչ թէ բացօթեայ, ինչպէս անցեալին, այլ Ֆրանսական եկեղեցիի մը մէջ էքս կամ ուրիշ քաղաք մը, տեղւոյն մամուլին մէջ ծանուցումներէ յետոյ նկատի ունենալով ո՛չ միայն ցրուած Հայերը, այլեւ Ֆրանսացիները: Կան որ կը հետաքրքրուին արեւելեան ծէսերով, կը պատահի որ սիրեն մեր երգեցողութիւնները:

Անկարելի չէ կազմակերպել օթօքարեր՝ լեցնելու համար, մատամբ գոնէ, աղօթատեղին: Օթօքարեր՝ Լիոնի շրջանէն, Կրընոպլէն եւ թերեւս ալ Ժընեւէն:

Անշուշտ, նախաճեռնական ոգի, աշխատանք, ճիգ անհրաժեշտ են, յողնեցուցիչ եւ պատասխանատու, բայց առանց այդպիսի փորձերու, Սաւոյայի եւ Հօթ-Սաւոյայի եւ անոնց սահմանակից են նահանգի մէջ ցիր ու ցան Հայերը կը մոռնան թէ մկրտուած են Հայ, եթէ մկրտուած են ... Շրջանին քիչ - շատ կազմակերպուած համայնքներուն պարտքն է, կը կարծենք, թարմացնել անոնց յիշողութիւնը, հանդէպ իրենց ծնողաց, անցեալին, հանդէպ հայութեան:

ՎԱՉԻՆԱԿ ՄԻՍԻՔԵԱՆ

Քիչ մը Հայաստանի աշխարհագրութիւն

Գրուեցաւ որ Հայաստանը վարչատարածքային նոր կարգաւորումով բաժնուած էր 11 մարզի: Մարզերը կազմուած են պետական եւ քաղաքային համայնքներէ: Անոնց գլխավորները պիտի կոչուին «մարզպետ»ներ: Չիբենք պիտի նշանակէ կառավարութիւնը:

Երկրին մէջ միայն Երեւանն է որ քաղաք ըլլալով հանդերձ կը վայելէ մարզի կարգավիճակ: Անոր քաղաքապետը վարչապետին ներկայացումով կը նշանակէ հանրապետութեան նախագահը. այս վերջինն է որ նաեւ կրնայ վերջ տալ անոր պաշտօնին:

Հիւսիսէն հարաւ, երկրին ամէնէն հիւսիս - արեւմտեան մարզը Շիրակն է որ կը պարփակէ Ամասիայէ, Աչոցքի, Ախուրեանի, Արթիկի եւ Անիի շրջանները: Հոս են Շիրակի դաշտը, Աչոցքի սարաւանդը, Արփի լիճը եւ երկրին մեծագոյն ջրամբարը - Ախուրեան-: Այս մարզին մէջ կը գտնուի Հայաստանի «ցուրտի բեւեռ»ը, գաղակն դիւղին մօտ: Մարզկեդրոնը երկրին Բ. քաղաքն է, մօտ 200 հազար բնակչութեամբ Գիւմրին: Ասոր հետ Արթիկ քաղաքին նոյն տարածքին մէջ գտնուիլը անտեսական մեծ ներուժ կուտայ մարզին: Անուանումը կուգայ հին ժամանակներէ ու ըստ պատմահայր Մ. Խորենացիի, կը կապուի Հայոց նահապետներէն Շարայի անունին:

Շիրակին արեւելեան սահմանակիցն է Լոռիի մարզը: Ան կազմուած է Տաւուշի, Թումանեանի, Ստեփանաւանի, Սպիտակի, ու Գուգարքի շրջաններուն միաւորումէն: Մարզը երկաւքի կը բաժնուի բազմադ լեռնաշղթայով. հիւսիսային մասին մէջ կը տարածուի Լոռիի դաշտը: Հոս կը հոսին Ձորագետը, Փամպակ եւ Դեբէդ գետերը: Կեդրոնը չուրջ 180 հազարնոց Վանաձորն է. երկրին երրորդ քաղաքը: Զարգացած արդիւնաբերութեան տէր տարածքը հին ժամանակներուն մաս կազմած է Մեծ Հայքի Այրարատ եւ Գուգարք աշխարհներուն: Լոռի անուանումը կուգայ ԺԱ. դարէն:

Երկրին հիւսիս - արեւելեան ծայրն է Տաւուշի մարզը, կազմուած՝ նախկին Նոյեմբերեանի, Իջեւանի եւ Տաւուշի շրջաններէն: Անտառապատ այս գօտիին մէջ կը հոսի Աղստեւ գետը: Կեդրոնն է Իջեւանը: Հոս կը գտնուի առողջարանային Դիլիջան քաղաքը: Պատմամարտաբաղեական յուշարձաններով հարուստ շրջանը մաս կազմած է Մեծ Հայքի Գուգարք, Ուտիք եւ Այրարատ աշխարհներուն: Մարզը Տաւուշ պատմական գաւառէն կ'առնէ անունը որ առաջին անգամ յիշատակուած է Թ. դարուն:

Շիրակի ու Լոռիի հարաւին կը գտնուի Արագածոտնը, կը ներփակէ Արագածէ, Ապարանի, Աշտարակի եւ Թալինի շրջանները. որպէս կեդրոն ունի Աշտարակ քաղաքը: Արագածէ փէչերուն կը գտնուի Ապարանի ջրամբարը: Մարզին տարածքը մաս կազմած է Մեծ Հայքի Արագածոտն ու Նիգ գաւառներուն: Ըստ հնաւանդ զրոյցին, Արագածոտնը եղած է Հայկ Նահապետին աւագ որդիին Արամանեակի բնակավայրը:

Արագածոտնի արեւելեան դրացին Կոտայքի մարզն է ուրկէ կը հոսի Հրազդան գետը իր Մարմարիկ վտակով: Կեդրոնն է Հրազդան քաղաքը: Հոս են Զարենցաւան ու Աբովեան քաղաքները: Կոտայքը եւս արդիւնաբերական շրջան է: Հոս են առողջարանային Արզնին, Ջանքաւանը եւ Ծաղկաձորը:

Սեւանայ լիճին մարզը կը կոչուի Գեղարքունիք. կը միաւորէ լիճին շրջապատի քաղաքները. Սեւան, Կրասնոսելսկ, Վարդենիս, Մարտունի, Կամօ: Կեդրոնը Գաւառն է (նախկին Կամօն): Այս մարզին տարածքը մաս կազմած է Մեծ Հայքի Սղէ եւ Գեղարքունիք գաւառներուն:

Բաղրամեանի, Արմաւիրի եւ Էջմիածնի միասնութիւնը կազմած է Արմաւիրի մարզը, նոյնանուն կեդրոնով: Զարգացած է արդիւնաբերութիւնն ու գիւղատնտեսութիւնը: Արմաւիր անունը կուգայ Հայաստանի հնագոյն մայրաքաղաքներէն մէկէն: Ըստ Մ. Խորենացիի, զայն հիմնած է Հայկի թոռ Արամայիսը:

Երեւանի հարաւը կը գրաւէ Արարատի մարզը. կեդրոնը Արտաշատն է: Արարատեան դաշտը գլալի տեղ կը գրաւէ հոն: Ունի զարգացած արդիւնաբերութիւն եւ գիւղատնտեսութիւն: Անցեալին մաս կազմած է Մեծ Հայքի Այրարատ աշխարհի Կոտայք, Ոստան Հայոց եւ Ուրծաձոր գաւառներուն: Մարզը անուանումը ստացած է ինչպէս Արարատեան դաշտէն, նոյնպէս Արարատ լեռնէն:

Եղեգնաձորի ու Վայքի շրջաններով ձեւացած է Վայոց ձորի մարզը, Եղեգնաձոր կեդրոնով: Հոս կը հոսին Արփա եւ Եղեգիս գետերը. նաեւ հոնկէ սկիզբ կ'առնէ Արփա - Սեւան ջրատարը: Վայոց ձորի տարածքին մէջ կը գտնուի Ջերմուկ առողջարանային քաղաքը:

Երկրին ամէնէն հարաւային մարզը կը կոչուի Սիւնիք. իր մէջ կ'առնէ Սիսիանը, Գորիսը, Կապանը եւ Մեղրին: Հոս են Զանգեզուրի, Մեղրիի, Բարդուշատի լեռնաշղթաները եւ Որոտան գետը. հոն կառուցուած են Սպանդարեանի եւ Տօլորսի ջրամբարները: Կեդրոնը Կապանն է: Սիւնիքը հարուստ է օգտակար հանածոներով եւ արդիւնաբերական կարեւոր շրջան է:

Վերոյիշեալ մարզերէն միայն Կոտայքն է (բայց Երեւանէն) որ սահման չունի որեւէ արտասահմանեան երկրի հետ:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԼԼԷՍԻ ՄԷՋ

ՀԻՆԳ ԴՈՒԴՈՒԿԱՀԱՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հոլիվուտի «Պարնգտըլ Կալէրի»ի թատերասրահին մէջ, Դեկտեմբեր 15-ին, տեղի ունեցած է հինգ դուդուկահարներու նուագահանդէսը, կազմակերպութեամբ «Գառնի» երաժշտական հասարակութեան: Ցայտագրին մաս կազմած են հայկական ժողովրդականացած մեղեդիները, ղրս արուեստագէտները մեկնաբանած են հայկական փչային զանազան նուագարաններով՝ դուդուկ, բլուլ, զուռնա, չէի, պարկապզուկ եւ պէկու:

***

ՔԵՍԱՊՑԻՆԵՐՈՒ ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՑԹԸ

Լինքնոյի Ֆերահեան ազգային վարժարանի «Ալեհրեան» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 16-ին, տեղի ունեցած է Լոս-Անճըլըսի Քեսապցիներու Ուսումնասիրաց Միութեան տարեդիրքերու հրատարակութեան 35-ամեակի մեծարանքի երեկոյթը, որուն ընթացքին մեծարուած են 12 բժիշկներ, որոնք աւելի քան 25 տարի ծառայութիւն մատուցանած են իրենց ազգին եւ մանաւանդ իրենց հայրենակիցներուն: Հանդիսութիւնը վարած է Խաչիկ Թիթիզեան: Զուարթ Աբէլեան մէկ առ մէկ ներկայացուցած է 12 բժիշկներու համառօտ կենսագրականը: Խօսք առնելով Տաթեւ Արք. Սարգիսեան չեշտած է նկարագիրը Քեսապի, որուն զաւակները մարզական, ազգային եւ հոգեւորական ծառայութեան մէջ մեծ վաստակ ունին: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Շնորհիւ Հալէպի Քարէն Եփիփ ճեմարանի հայ լեզուի ու գրականութեան ուսուցիչ քեսապցի Յակոբ Չոլաքեանի, լոյս տեսած է «Քեսապ» պատմագրքի Ա. հատորը:

***

ՀԱՅՐԵՆԻՔ - ՍՓԻՒՌՔ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՁԵՌՆԱՐԿ

Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 20-ին, տեղի ունեցած է Հայրենիք - Սփիւռք յարաբերութիւններու նուիրուած ձեռնարկ մը, կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. «Ահարոնեան» կոմիտէութեան յարաբերական յանձնախումբին: Բացումը կատարած եւ օրուան զեկուցաբերները ներկայացուցած է Անոյշ Կարապետեան: Առաջին զեկուցաբերը՝ փրոֆ. Լեւոն Մարաշլեան, քննադատած է Ամերիկահայ համադրումարի զեկավարները, նշելով որ «անոնք կրնան կեանքի մէջ յաջողած մարդիկ ըլլալ, բայց իրաւունք չունին քաղաքական մարզանքներ կատարելով յայտարարելու, որ Սփիւռքը իրաւունք չունի Հայաստանի կառավարութեան գործերուն միջամտելու»: «Հայաստանի կառավարութիւնը, - ըսած է ան, - պէտք է մտիկ ընէ մեզ, եթէ մէկ ժողովուրդ ենք, մէկ մտահոգութիւն եւ մէկ առաջադրութիւն ունինք», երկրորդ զեկուցաբերը՝ Հ. Ց. Դ. Արեւմտեան - Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի անդամ Տարօն Տէր - Խաչատուրեան, անդրադառնալով Հայաստանէն արտագաղթին, Սփիւռքի առաւելութիւններուն եւ տկար կէտերուն, նշած է թէ «Սփիւռքի հիմնական մտահոգութիւնը պէտք է ըլլայ օժանդակել Հայաստանի Հայուն, որ մնայ հողին վրայ եւ ունենայ կենցաղային բարօր պայմաններ»:

***

ԻՐԱՆԱՀԱՑԵՐՈՒ ՁԵՌՆԱՐԿԸ Ի ՆՊԱՍՏ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻՆ

Կլէնտէյլի Իրանահայ Միութեան կեդրոնին մէջ տեղի ունեցած է զեղարուեստական երեկոյթ մը, նուիրուած «Հայաստան» հիմնադրամին. խօսք առնելով Տիկին Ժանէթ Ծատրեան պարզած է երեկոյթին նպատակը, այն է՝ անմիջական եւ գործնական մասնակցութիւն բերել «Հայաստան» հիմնադրամի հայրենաշինական ծրագիրներու իրագործման եւ մասնաւորաբար Ստեփանակերտ - Գորիս ճանապարհի կառուցման ծրագրի յաջողութեան: Ան յայտնած է թէ Իրանահայ Միութիւնը սկիզբէն իսկ իր անդամավճարներէն հինգական տոլար յատկացուցած է հիմնադրամին եւ վստահեցուցած որ իւրաքանչիւր իրանահայ հայրենակից անհատապէս ալ իր մասնակցութիւնը կը բերէ հիմնադրամի գործադրութեանը: Գեղարուեստական ճոխ եւ որակաւոր յատադրի գործադրութենէն ետք խօսք առնելով հիմնադրամի Արեւմտեան - Ամերիկայի յանձնախումբի նախագահ իրաւաբան Րաֆֆի Ուրֆալեան չեշտը դրած է կամաւոր ազգային տուրքի անդամակցութեան վրայ, իբրեւ երաշխիք հիմնադրամի ծրագիրներուն իրագործման: Ստեղծուած խանդավառ մթնոլորտին մէջ ներկաները սրտաբուխ նուէրներ ըրած են Ստեփանակերտ - Գորիս ճանապարհի շինարարութեան ի նպաստ, իւրաքանչիւրը ստանձնելով մէկ, երկու եւ աւելի մեթր հատուածի ծախքը: Հանգանակուած է 25 հազար տոլար: Հուսկ ելոյթ ունեցած է երգիչ Ռուբէն Մաթեւոսեան:

ԼՐԱՏՈՒ

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝

ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Լռութիւն տիրեց: Զարուհի չէմած էր, անկարող հասկնալու ոչ ալ հաւատալու: Շուրջի մարդոց նայեցաւ «ասոնք ոճրագործնե՞ր են ... աս կինը բո՞զ է ... աս մարդիկը սո՞ւտ կը խօսին հիմա» մտածելով: Գրիգոր ափը նորէն առեր էր ձեռքին մէջ: Զարուհի քիթը կը քաշէր, լալու մօտ: Գրիգորի դուխը չարժեցաւ, ձեռքը անոր ուսին դրաւ:

– Ես կարելի է կը չափազանցեմ, բայց դուն պիտի աս ամէնը:

Լուռ էր Զարուհի: Ցետոյ իրեն դարձաւ յանկարծ:

- Բայց անկախութիւնը բան մը չփոխե՞ց: Անկախ ենք հիմա, ալ համայնավար չմնաց, ծայրէն կը սկսինք, մաքուր սրտով ու ձեռքերով կը չինենք մեր ազատ հայրենիքը ... Գրիգոր, ուրախութենէս երբեմն լալս կուգայ երբ կ'անդրադառնամ թէ ազատ անկախ Հայաստան մը կայ ... պապաս ուրախութենէն քանի քանի անգամներ լացեր է ... : Աւանկ չի մնար Հայաստանը, կը փոխուի ... :

- Մարդիկ մէկ օրէն միւսը կը փոխո՞ւին: Հայաստանը պիտի քաշէ աս պէլան դեռ տարիներով, մինչեւ որ նոր մարդիկ գործի գլուխ գան ... :

Զարուհի վեր անոր նայեցաւ, թէ խանդավառ իր ըսածէն եւ թէ տրտում, աղաչագին:

- Գրիգոր ... :

Կեանքին մէջ ոեւէ մէկը այդքան փափկութեամբ ու գորովով չէր արտասանած անունը: Գրիգորի մէջ թումբ մըն էր յանկարծ փլաւ:

- Գիտե՞ս որ հիմա չատ աւելի կը սիրեմ Հայաստանը, աս ըսածէդ ետք ... այս մարդիկը հիմա չատ աւելի մօտ են սրտիս քան առաջ, հաւատա Գրիգոր:

Երջանիկ էր Զարուհի, մէկէն թեթեւցած անձկութենէ մը ու պարպուած հին վախերէն: Գրիգորին հանդէպ սէրը ալ պէտք չունէր ըսելու անոր, հազար ուրիշ բառերով ինք արդէն ըսեր էր անոր ու իրեն: Այս վիճակը կարճ պահ մը տեւեց «ինծի ալ չհաւատաս» ըսեր էր ու հիմա ետ եկան անոր բառերը:

- Ելլենք:

Քովնտի նայեցաւ անոր կիսադէմին - մաքուր գիծը ճակտին ու քիթին, շրթունքները որ համբուրեր էր «իմս են այդ շրթունքները» անցաւ մաքէն, կարճ մազերը, մարմինը ուղիղ եւ ուժեղ «ո՞վ է աս մարդը ... կրնա՞յ դիս խաբել ... հարիւր, աշխարհի են դիւրին բանն է ... ո՞ւր ես Յակոբ, հոս ըլլայիր ...»:

Ոտքի կայներ էին:

- Ժամը քանի՞ ըրինք:

- Օհ, վեցին կը մօտենայ անկասկած ... վեցն է:

- Ի՞նչ պիտի ընենք հիմա:

- Թաքսի պիտի առնենք եւ մեր դիւղը, մեր տունը պիտի երթանք, ճաշ մը պիտի ուտենք, խօսինք, պլըտինք ... :

- Վերջը՞:

- Վերջը քեզի դիւերը տուն պիտի բերեմ, թաքսիով:

Լռութիւն տիրեց:

- Եղա՞ւ:

- Շատ լաւ, եղաւ:

Զարուհի երազի մէջէն քալելով, ետ անոր թեւը մտած, պողոտայ հասաւ: Լուռ կայնեցան ու սպասեցին թաքսիին:

***

Ամբողջ քսան վայրկեան ճամբու ընթացքին, Զարուհի փորձած էր դուարթ խօսակցութիւն մը վառ պահել «ինչքան ուժ կուտայ ասիկա ինծի» խորհելէ էր: Խօսեր էր Տիգրանին տունը իր ու աղբօր կատարած այցելութեան մասին, հարցուցեր էր ճամբուն տեսած չէնքերու մասին: Երբ հասեր էին Երեւանեան լճին մօտ, կեցուցեր էր թաքսին, դուրս ցատքեր ու մօտեցեր էր ջուրին հանդարտ մակերեսին ու կարապներուն եւ բաղերուն հետ խօսեր էր: Ի վերջոյ, ետ վազեր էր կառք ու մէջը նետուեր էր, ճիշդ Գրիգորին կուչ տին ... :

- Ներողութիւն, Գրիգոր, տարուեցայ ... :

- Հոդ չէ:

Հիմա կծկուեցաւ անոր քով, Գրիգոր թեւը նետեց անոր ուսին:

- Հոս լաւ է, մի չարժիր:

- Հրահա՞նգ է:

- Այո:

Թաքսին արագ դարձեր էր անկիւն մը ու չարժումը գինքը աւելի կպցուցեր էր մարդուն, գրեթէ այտը այտին: Բայց չէր համբուրեր գինքը:

- Քիչ մնաց, հինգ վայրկեան:

- Ի՞նչ է ձեր փողոցին անունը:

- Շիրակ պողոտայ, ինչո՞ւ:

- Անանկ:

- Հրազդանին չատ մօտ ենք: Կարդացե՞ր ես Աբովեանին «Զանգուին երգը»:

- Չէ, չեմ կարդացեր:

- Հոյակապ բան է, Աբովեանէն ես մինայն այդ բանաստեղծութիւնը սիրած եմ ... գիս լացուցած է:

- Չեմ կրնար երեւակայել որ դուն կուլաս, Գրիգոր:

- Ինչո՞ւ, ես ալ մարդ չե՞մ, սիրտ չունի՞մ:

- Ինչ գիտնամ, աչքս վախցուցիր, «զաժան մարդիկ ենք հոս» ըսիր, անդութ, անտերող:

- Ձիշդ է սիրիկա ... եւ նոյն ատեն ազնիւ հոգի եւ վեհանձն սիրտ ունեցողներ կան մեր մէջ, դուն դեռ ոչինչ տեսած ես:

Լուռ մնացին քանի մը վայրկեան:

(Շար. 66)

— ԾՆՈՒՆԴ —

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Յունուար 5

Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեան ժամը 16-ին։

Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 17·15-ին։

Կը պատարագէ՝ --

ՀԻՐԱՅՐ Ծ· ՎՐԴ· ԹԱՇՃԵԱՆ

առընթերակայութեամբ նորընծայ

ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՑ· ԳՈՑՈՒՆԵԱՆԻ

Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր։

Յունուար 6

Շաբաթ օր, Յունուար 6, Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30-ին։

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10·30-ին։

Պատարագի աւարտին՝ Ջրօրհնէք կը կատարուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ· ՆԱԳԱՇԵԱՆ

կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Ծանօթ· – Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր։

Պետական տնօրինութեամբ, բոլոր Հայերը (դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր եւ ուրիշներ) այսօր կրնան բացակայիլ իրենց գրաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար։

Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Յունուար 5

Ժամերգութիւն ժամը 16·30-ին։

Պատարագ ժամը 17·15-ին։

Յունուար 6

ՇԱԲԱԹ, *ժամերգութիւն ժամը 9·30-ին, պատարագ ժամը՝ 10·30-ին, պատարագի աւարտին Ջրօրհնէք։*

Ս· ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Յունուար 5

ՈՒՐԲԱԹ, *սկիզբ Ժամերգութեան ժամը 16·30-ին։*

Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 17·30-ին։

Յունուար 6

ՇԱԲԱԹ, *սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9-ին։ Պատարագ ժամը 10·30-ին։*

Պատարագի աւարտին կը կատարուի Ջրօրհնէք։

Ս· ՃԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Յունուար 5

Ժամերգութիւն ժամը 16-ին։

Ընթերցուածք ժամը 16·30-ին։

Պատարագ ժամը 17-ին։

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՑ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Յունուար 6

ՇԱԲԱԹ, *ժամերգութիւն ժամը 8·30-ին, պատարագ ժամը 10-ին, յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէք։*

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ· ՋԱՒՐԵԱՆ

Հայր· Պատուիրակի Փոխանորդ Լիոնի եւ Ռոն – Ալփի Հայոց

ՍՐՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷԼ

Յունուար 5

Ընթերցուածք ժամը 16·30-ին, Պատարագ ժամը 17·15-ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՑ· ՆԱՃԱՐԵԱՆ

Յունուար 6

ՇԱԲԱԹ, *ժամերգութիւն ժամը 8·30-ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10-ին եւ Ջրօրհնէքի աւանդական արարողութիւն։*

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ· ՃԻՐԻՃԵԱՆ

Առաջնորդական տեղապահ հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Ս· ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

Յունուար 5

Ժամերգութիւն ժամը 17-ին։

Ընթերցուածք ժամը 18-ին։

Պատարագ ժամը 18·30-ին։

Յունուար 6

ՇԱԲԱԹ, *սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10-ին։ Հաղորդութիւն մանուկներուն եւ ժողովուրդին ժամը 11·30-ին, պատարագին աւարտին Ջրօրհնէք։*

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՎԱՉԷ Ծ· ՎՐԴ· ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

եւ կը կարդացուի Գարեգին Ա· Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին Կոնդակը։

ԿԻՐԱԿԻ, *Յունուար, 7, Ճիչատակ Մեռելոց։*

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9-ին, Պատարագ ժամը 10-ին։

Պատարագի աւարտին հոգեհանգիստ վասն համայն հայ ննջեցելոց։

Վաչէ Ծ· Վրդ· կէսօրէ ետք ներկայ կ'ըլլայ գերեզմաննոցը ժամը 14-էն սկըսեալ։

ՊՕՄՈՆԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Յունուար 5

Պատարագ ժամը 17-ին։

Յունուար 6

ՇԱԲԱԹ *օր, Թաղիս Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ Ս· Ծննդեան տօնին առիթով հանդիսաւոր արարողութիւններ տեղի կ'ունենան։*

Օրուան հանդիսաւոր պատարագը ձեռամբ՝

ՄՈՎՍԷՍ Ա· ՔՀՆՑ· ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆԻ

Երգեցողութիւնք՝ Դպրաց Դաս երգչախումբին կողմէ ղեկավարութեամբ եւ երգէոնահարութեամբ՝ Տէր եւ Տիկին Ռուպէր Աբթինեանի։

Պատարագի աւարտին Ջրօրհնէք։

ԿԻՐԱԿԻ, *Յունուար 7, Մեռելոց, ժամը 10-ին պատարագ եւ հոգեհանգիստ։*

ՍԷՆ-ԼՈՒԻ — Ս· ԳԷՈՐԳ

ՈՒՐԲԱԹ, *Յունուար 5,*

Ճրագալոյց ժամը 17-ին։

ՇԱԲԱԹ, *պատարագ ժամը 10-ին։*

Կը պատարագէ՝

ՇԱՀԱՆ Ա· ՔՀՆՑ· ՏԷՏԷԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի՝ Ջրօրհնէք։

Fête de Noël

du Tebrotzassère

à la Salle des Fêtes
«THIERRY LE LURON»
9, Bd du Midi, 93340 Le Raincy

Les enfants de l'Ecole et la Chorale dirigée par *Haïg SARKISSIAN* vous attendent pour y retrouver le Père Noël

le **Dimanche 7 Janvier**
à partir de 12 heures

Buffet ... Boissons...
Animations...
Ambiance assurée...
—— Venez nombreux ——

ECOLE TEBROTZASSERE

Tél. : 43. 81. 01. 72

Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille

SECTION DES JEUNES

vous invite à

UNE SOIREE DANSANTE EXCEPTIONNELLE
pour fêter

LE NOEL ARMENIEN

au profit du Fonds Arménien de France

Samedi 6 Janvier à partir de 22h

au Centre Culturel «Sahak-Mesrop»
339, avenue du Prado, Marseille 8e

Programme surprise
& Animation par DJ

P. A. F. — 60 Frs.
+ 2 consommations & Buffet à volonté
Renseignements et réservations:
Tél. : 91 34 77 44 (après 20 heures)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Le Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France remercie vivement ses donateurs qui par leur fidèle générosité, lui ont permis de poursuivre et intensifier ses actions.

Elle leur adresse ses meilleurs vœux à l'aube de cette nouvelle année.

***

Section Paris

...PERE NOEL EST ATTENDU !

au GOUTER — SPECTACLE,
préparé par les élèves de l'*Ecole Croix Bleue - Paris*;
le Samedi 6 Janvier à 14 heures 30
à la M.C.A. — 17, rue Bleue, Paris 9e
— M° Cadet —

Venez nombreux
l'accueillir
et vous réjouir
en famille!

***

La C.B.A.F. — Section de Paris adresse ses meilleurs vœux pour 1996 à tous les Parents et Enfants de son Ecole, tous ses Amis et Membres de l'Association.

***

Section St-Jérôme / «Djavo Chant»
organise

Noël Arménien

Samedi 6 Janvier à 20 heures 30

Repas & ambiance

ANIMATION
DISC JOCKEY

M.A.J.C. : 12-14, rue St-Bazile,
Marseille 1er

Pour tout renseignement téléphoner au :
91. 61. 10. 82 / 91. 66. 08. 03
91. 70. 00. 32.

REMERCIEMENTS

L'Association «*Chêne - France*» tient à remercier tous ceux, journaux, associations et particuliers qui par leur soutien ont permis que cette année encore sa grande Braderie de Noël soit un succès.

Le bénéfice s'élève à 93.000 Frs.

***

«ՇԷՆ – Ֆրանս» *Ամանորի առթիւ լաւագոյն օրեր կը մաղթէ իր բոլոր բարերարներուն, շնորհաւորելով Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը։*

Pour toute correspondance :

M. Hovannès KULTCHEYAN
667, Avenue Roger Salengro
92370 CHAVILLE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս· Մեսրոպ Կրթարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է Էլսիա Փարօղլուի մահուան առթիւ վճխան ծաղիկի հետեւեալ նուիրատուութիւնները. –

Պր· Նահապետ Իբէքճի 500, Պր· Յակոբ Կէօնճիւ 250, Պր· Արմենակ Եաղան 100, Պր· Ժիրայր Բէհլիվան 500, Պր· Անդրանիկ Փարօղլու 1000, Պր· Կարպիս Կիւլպէնկեան 100, Պր· Վարուժան Ձինկէօզ 100, Պր· Նուպար Սարեան 200, Պր· Աստուր Ըսլըքաբլան 100, Պր· Սարգիս Քըզըլ 100, Պր· Դաւիթ Թաչան 200, Տիկին Արփինէ Քըչմազ 400, Պր· Թորոս Քըչմազ 1000, Պր· Պետրոս Մարաչլը 200, Պր· Սէնէքէրիմ Մուրատեան 100, Պր· Արտաչ Մուրատեան 100, Պր· Արմենակ Փարօղլու 500, Պր· Արսէն Փարօղլու 1000, Պր· Յակոբ Փարաբընար 200, Պր· Խաչիկ Թոսուն 200, Պր· Վարդեր Չէլիք 500, Պր· Խաչիկ Հիւէրէզօ 200, Պր· Բենհամին Ա.յազ 100, Պր· Սարգիս Եաղըճեան 200, Պր· Նորայր Իբէքճի 500, Պր· Գրիգոր Պարտաք 200, Պր· Սարգիս Մուրատեան 200, Պր· Ժէրար Գարագէօզ 200, Տիկին Եղսա Քըզըլ 100, Պր· Գրիգոր – Օհաննէս Աչքոյեան 100, Պր· Անդրանիկ Թորոսօղլու 100, Պր· Ժագ Գուսինեան 200, Տիկին Մարի Խօզմաչ 50, Պր· Մուրատ Գարու 200, Պարոններ՝ Վարդանեան եւ Խիւտավերտեան 100, Պր· Արարատ Փարօղլու 300 Ֆր.։

(Շար· Ա· էջէն)

հանրակառքերը ոստիկանական հսկողութեան տակ։

ԹՈՒՐՔԻՈՑ անտեսական վիճակը չատ ծանր է եւ նոր կաղմուելիք կառավարութեան պիտի իյնայ դէմ յանդիման դառնուիլ լուրջ տագնապի մը։ Գիներու զդալի յաւելումներ յայտրդած են երեսփոխանական ընտրութիւններուն։ Վառելանիւթը 25% յաւելում կը կրէ, ապա թղթատարը որ կը հասնի գրեթէ 100% յաւելումի, չաքարն ու թէյն ալ՝ 20% եւ 11%։ Անդարայի մէջ, իսլամական թաղապետութիւնը 10% յաւելում որոշած է կաղին վրայ եւ այս ամբողջը այնպիսի խուճապ մը ստեղծած է, որ կեդրոնական դրամատունը քանի մը անգամ միջամտած է որպէսզի թրքական ոսկին չատ մեծ արժեզրկում չկրէ։

ԱԼԺԵՐԻԱ նոր նախարարապետ մը ունի յանձին՝ Ահմետ Ուիահիայի, 43 տարեկան, նոր մարդ մը, Քապիլցի, իր ասպարէզին դլխաւոր մասը անցած է դիւանադիտական ճիւղին մէջ։

ՃԱՓՈՆ, 1995-ին 45 միլիառի տոլար գնած է արդելք հանդիսանալու համար Միացեալ – Նահանգներու դրամին աղետալի անկումին։

ՓԱՐԻԶԻ 9-ՐԴ թաղամասի մէկ փողոցը՝ ռիւ Փափիյոն բոլորովին փակ է երկու շաբաթ է եւ երկու չէնքեր ալ պարպուած են իրենց բնակիչներէն, մեթրոյի (Ի·Ո - Ը – Ի·Ո) նոր դիծի մը էօլի չինութեան հետեւանքով։ Երկու անգամ հողը կլած է բաւական մեծ վտանգ ստեղծելով։ Թերթերը հրատարակած են բաւական տպաւորիչ նկարներ եւ դեռ կպի արտահոսք մըն ալ պատահած էր որու առաջքը եթէ անմիջապէս չառնուէր, ամբողջ թաղամասին հակայ պայթում մը կը սպառնար։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ օդանաւային մարզին մէջ, մրցակցութիւն մը սկսաւ Յունուար 1-էն, քանի որ Էռ – Ինթէռի չնորհուած մենաշնորհը Պեռութեան կողմէ վերջ դտաւ այդ թուականին։ Էռ – Ինթէռ արդէն անունն ալ կը փոխէ եւ կը դառնայ Էռ - Ինթէռ Իօրոփ։ 1997 Ապրիլէն եւրոպական իր գործունէութիւնները պիտի միանան Էռ - Ֆրանսի գործունէութեան։

ՀԱՇՈՒԵՒՆԻՁ ԱՏԵԱՆԸ ծանրակչիռ տեղեկագիր մը պատրաստած է բարեսիրական Ա.Ր.Բ.-ի մասին (ասոսիասիոն փուր լա ըըշերշ սիւռ լը ֆաճսէր) ուրկէ կը յայտնուի որ ստացուած դոլարներուն միայն 27·2%-ը կը ծախսուի իր նպատակին համար, իսկ մնացեալը յատկացուած է այլազան ծախքերու։

ՍԱՈՒՏԻ Ա.Ր.Ա.Բ.ԻՈՑ թաղաւորին հիւանդութիւնը ստիպեց որ պատրաստէ իր յաջորդութիւնը։ Գահաժառանգ իշխանը՝ Ապտալլահ, 72 տարեկան, առ այժմ կը վարէ երկրին գործերը։ Ինչպէս Ցահա թագաւորը (73 տարեկան), իշխան Ապտալլահ մէկն է Ապտէլ Ազիզ Իպն Սաուտ թագաւորին 43 տղոցմէն, որոնցմէ 25-ը ողջ են։

ԻՏԱԼԻՈՑ նախագահը՝ Ջալֆարօ Մերժեյ վարչապետ Լամպերթօ Տինիի հրաժարականը եւ զայն ղրկեց Խորհրդարան որպէսզի հո'ն, փորձէ մեծամասնութիւն մը դտնել եւ փրկել իր կառավարութիւնը։ Ամանորեան իր ուղերձին մէջ, նախագահը հրաւիրեց Խորհրդարանը որ քաղաքական յստակ ընտրութիւններ ընէ եւ կուսակցութիւններն ալ ստանձնեն իրենց պատասխանատուութիւնները։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 4
JEUDI
4 JANVIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·757 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.757

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Հին Յոյսեր, Նոր Յոյսեր

Ամէն Ամանորի նոր յոյսեր կը ծագին։ Եկողը, դէնէ փնտռել չտայ ան որ գնաց։

Ֆրանսան, մանաւանդ, խորապէս ցնցուած վերջին ամսուան զործադուլի շարժումներէն, երբեք պիտի չուզէր վերապրիլ այդ շրջանը։

1995-ը սկսաւ Եւրոպայի ընդլայնումով։ 12 պետութիւններուն վրայ աւելցան Աւստրիա, Շուէտ եւ Ֆինլանտա ու Եւրոպա զարձաւ 15-երու ամբողջութիւն մը որ վերջնական ընոյթ ալ չունի քանի թեկնածուները չեն պակսիր։

Գարունը մեծ յոյսեր բերաւ Ֆրանսայի ժողովուրդին։ Ան, ապագայի երազ մը ապրեցաւ, ընտրապայքարի մը շրջանին, ուր անզործադրելի խոստումներ բաշխուեցան միայն ձայներ ժողվելու միտումով։ Երազները կարճ կը տեւեն, ու երբ վեցամսեայ լճացման շրջանէ մը ետք, նախարարապետը զործի անցաւ, հապճեպով եւ մէկ անգամէն լուծելու համար բոլոր հարցերը, պոռթկումը մեծ եղաւ։ Եթէ կառավարելը՝ նախատեսել է, պէտք է խոստովանիլ որ Ֆրանսայի կառավարութիւնը բնաւ չէր պատրաստուած։ Ծագած զործադուլները եւ յաջորդական ցոյցերը պատճառ եղան որ բոլոր երազողները յանկարծ արթննան ու պատահածին բուն պատասխանատուները ալ բան չը հասկնան։ Այս առընչութեամբ, կը թուի որ ոչ մէկ հարց լուծուած է եւ ամէն ինչ կրնայ վերսկսիլ։ Ֆրանսա, նաեւ, ոճրափորձերու բեմ եղաւ Ցուլիսէն սկսեալ եւ իսլամական սպառնալիքը բաւական խուճապ սեղծեց երկրին մէջ։ Եւ եթէ աւելցնենք Շիրաքի հիւլէական փորձերու որոշումը, կը մնայ խոստովանիլ որ նոր իշխանութիւնները ամէն ջանք թափեցին ժողովրդականութիւն կորնչցնելու համար ներքինէն զատ՝ նաեւ արտաքին ճակատի վրայ։

Այդ արտաքին ճակատին վրայ, ամէնէն յատկանշական երեւոյթը եղաւ, անկասկած, Միացեալ – Նահանգներու տարած դիւանագիտական աշխատանքը Մերձաւոր Արեւելքէն Եւրոպա եւ այդ մարզին մէջ որոշ յաջողութիւններ ալ արձանագրեցին։ Եթէ Պոսնիոյ խաղաղեցումը դեռ շատ ապահով չէ, Իսրայէլ – Պաղեստինցի հաշտութիւնը լաւ ճամբու վրայ է, եթէ նոյնիսկ անոր զլխաւոր դերակատարներէն մէկը՝ Ռապին, իր կեանքին գնով վճարեց զայն։

Ալժերիա չի խաղաղիր սակայն, նոյնիսկ նախագահական օրինաւոր ընտրութենէ մը ետք, մինչ այլ ընտրութիւններ Լեհաստանէն Ռուսաստան, յաղթանակը կ'ապահովէին համայնավարներու, որոնց թաղումը քիչ մը չուտ կատարած էին անոնք որոնք չյաջողեցան կերտել անկախ այնպիսի պետութիւններ որոնք կարօտը չտային անեցալի մը, թէկուզ մռայլ ու բռնատիրական։

Տարեվերջին չրջանին է որ Թուրքիա, վերջապէս կրցաւ փոքր մուտք մը զործել Եւրոպա, առայժմ միայն Մաքսային Միութեան մէջ, բայց, միաժամանակ, երկրին երեսփոխանական ընտրութիւնները իսլամապաշտները բերին առաջին զիրքի վրայ, մինչ Եւրոպան, ցարդ Թուրքիան կը ներկայացնէր որպէս ամուր պատնէշ մը Իսլամի յառաջխաղացման առջեւ։

Ու ինչպէս միշտ, տարին գնաց հին յոյսերը թաղելով ու տարին կու գայ նոր յոյսեր բերելով։

Հարկ է որ այդ յոյսերն ալ չթաղուին։

«ՅԱՌԱՋ»

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ՊԱՅԿԱՐ
ԹՄԲԵՑՈՒՑԻՉԻ ՇՈՒԿԱՅԻՆ ԴԷՄ

Ներքին Գործերու նախարար Վանօ Սիրաղեղեանի հետ կատարուած հարցազրոյց մը («Ազգ», Դեկտեմբեր 19) կը տեղեկանանք թէ խոտացած է թմբեցուցիչի առուծախին դէմ պայքարը։ Կոչ ծանիչ այդ մոլութենէն երիտասարդութիւնը զերծ պահելու համար անհրաժեշտ կը նկատուի ամէն բանէ առաջ լուծել անոր ժամանցի խնդիրը։ Նախարարը ապա կ'ըսէ թէ երկրին մէջ մօտ 10 հազար թմրամոլ կայ։ Իսկ այդ չուկային ամսական տարողութիւնը կը հասնի 5 - 6 միլիոն տոլարի։ Մոլութեան տարածման ամէնէն վտանգաւոր զօտիները ռազմական զործողութիւններու եւ աղէտներու չրջաններն են։

Թմրամոլութիւնը բնականաբար իր ազդեցութիւնը կը տարածէ յանցագործութեան մարզին մէջ։ 1985-ին այդ աղբիւրով չարազործութիւնները ընդհանուրին 6,3%-ը կազմած են. 10 տարուան մէջ այդ համեմատութիւնը 10·8-ի բարձրացած է։ 1994-ին թմրեցուցիչի վաճառքի 67 դէպք արձանագրուած է, 1995-ին 87։ 1994-ին թմրամոլութեան առընչուած 518 յանցագործութիւն կատարուած է, 1995-ի մինչեւ Նոյեմբերի աւարտը այդ թիւը բարձրացած է 558-ի։

Ներքին զործոց փոխ - նախագահ Ց. Ցունանեան ըսած է որ թմրեցուցիչը Հայաստան կը բերուի մեծ մասով նախկին խորհրդային երկիրներէն Վրաստանէն, Ադրբեջանէն, Ռուսաստանէն, Ուկրանիայէն, Բելառուսէն եւ միջին ասիական հանրապետութիւններէն։ Հայաստանի մէջ ամէնէն աւելի սպառող թմրեցուցիչը ափիոնն է։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Դեկտեմբեր 28 / 31)

Բ. ԱՐԱՐՔՑԵԱՆ
ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՐՑԻՆ ՄԱՍԻՆ

Ազգային Ժողովի նախագահ Բ. Արարքցեան, Դեկտեմբեր 26-ին հեռատեսիլէն հարցազրոյցի մը ընթացքին անդրադառնալով նաեւ Արցախի կնճիռին, նշած է թէ ներկայիս «ոչ խաղաղութիւն, ոչ պատերազմ» իրավիճակ մը կը տիրէ, ինչ որ իր կարծիքով է նպաստ է Ադրբեջանի։ Բ. Արարքցեան աւելցուցած է թէ հաքու կ'ուզէ ժամանակ չտիլ մինչեւ աւելի զօրաւոր զիրքի հասնիլը՝ չնորհիւ իր նաւթային հեռանկարներուն եւ այդ նպատակով ալ կը խափանէ բանակցութիւնները միշտ խնդրոյ առարկայ զարձնելով եւ նախապայման դնելով Շուշիի եւ Լաչինի հարցը։ Ազգ. Ժողովի նախագահին համաձայն, Լաչինի մասին եթէ դեռ կարելի է խօսիլ, Շուշիին պարագան նոյնը չէ, ան ոչ մէկ ձեւով կը տարբերի Լ.Հ.Ի այլ քաղաքներէն։

***

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿԻԻ ՄԷԿ ՊԱՏԱՌԸ
ԳՈՂՑՈՒԱԾ

Դեկտեմբեր 27-ի յետմիջօրէին, անծանօթ մը թափանցելով Երեւանի Ազգային ցուցասրահի հայկական արուեստի բաժինը եւ խզելով ապահովութեան պարանը զողցած է Յովհ. Այվազովսկիի «Ծովափը լուսնեակ զիշերին» 36×27 չափի պատառը (1857)։ Զայն ցուցասրահին նուիրած էր փարիզաբնակ Զարեհ Մինասեան։

***

ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ
«ԳԻՒՏԵՐԸ»

Հայաստանի Ազգ. Ակադեմիայի Ֆիզիքա - քիմիական Հիմնարկի պիտնականները յաջողած են Ալավերդիի լեռնամետաղագործութեան միաւորին մէջ կուտակած հանքային խարամէն չղթայական հակազդեցութեան միջոցով ձեռք ձգել պղինձ, իսկ Եղէգնաձորի, Արարատի եւ Արագածի զործատուներուն մէջ ալ քուարցի եւ պերլիտի երկաթահերձումներէն ետք՝ ոսպնեակային ապակիներ։ Հայաստանի եւ Ռուսաստանի կառավարութիւններու «փաքէնք»աւորման վարչութիւնները այս աշխատանքները որակած են «զիւտեր»։

***

ԱԾԽԱՀԱՆՔԵՐՈՒ ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԵԱՆ
ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի Բնապահպանութեան եւ Ընդերքի նախարարութեան եւ Միացեալ - Նահանգներու միջազգային զարգացման զործակալութեան միջեւ Դեկտ. 26-ին Երեւանի մէջ կնքուած համաձայնագիրը կը նախատեսէ Հայաստանի մէջ ածխահանքերու հետազօտութեան եւ օգտագործման աշխուժացման նոր միջոցներ։ Ածխային պաշարներու ստուգման եւ արդիւնաբերութեան այս ծրագիրը կ'ենթադրէ երեք տարիներու վրայ։

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԹՐԱԶՈՒՐԿԻ ուղեվարները զործադուլի նոր չարժումի մը կանխազդը տուած են Ցունուար 3-ին։ Այս անգամ կը պահանջեն որ զործադուլի օրերը վճարուին այն պատճառաբանութեամբ որ իրենք չեն չարժումին պատասխանատուները։ Եթէ յիշենք որ Ալզասի նոյն զաղձքէն սկսաւ չարժումը որ անդամալոյծ ըրաւ ամբողջ երկիրը աւելի քան 3 չաբաթ, կարելի չէ լաւատես ըլլալ։ Բանակցութիւններ սկսած էին։ Փարիզ ալ չարժումներ կային եւ նոյն օրը (Ցունուար 3) ԷՌ - Ը - ԷՌ-ի (չրջանային մեթրօ) պէ զիծը չէր բաներ կամ չատ քիչ։

ՊԱՏՄԱԲԱՆ Պեռնար Լէուիս Թրքական զրամատան մը հրաւէրով Ցունուար 5-ին Պոլիս կը հասնի, «Մի՛յին – Աւրեւելքի բազմազէմ ինքնութիւնը» նիւթով դասախօսութիւն մը տալու համար։ Պ. Լէուիս պատուոյ անդամ է Թուրքիոյ պատմութեան հիմնարկին։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ մէջ «Միլիյէք»ի կողմէ կատարուած հարցախոյզ մը ցոյց տուած է որ Ռուսերու 75%-ը բարեկամական կը նկատէ երկու երկիրներու յարաբերութիւնը։ 74%-ն ալ իր երկրին համար վտանգաւոր չէ նկատեր Թուրքիան որպէս զրացի։ Ռուսերու 60%-ը այն համոզումը ունի որ Թուրքիան չատ զարգացած երկիր մըն է։

«ARC»Ը (Գանադայի դէմ Հետազօտութեան Ընկերութիւն) իր պաշտպանողականը կը պատրաստէր Հաշուեքննիչ Ատեանին տեղեկագրէն ետք եւ անօրէն կոմիտէն արտակարգ նիստ մը կը գումարէր Ցունուար 3-ին։ Խնդրոյ առարկայ է, անդամ մը եւս, նախագահը՝ Ժագ Գրոզմարի (արհեստով բժիշկ ալ չէ այլ՝ ճարտարագէտ)։ Ըստ միութեան փաստաբանին նուէրներու ոչ թէ 27,2%-ը այլ 50%-ը կը յատկացուի հետազօտութեան։ Ամէն պարագայի մէջ, կասկած չկայ որ բաւական մսխում կայ միութեան մատակարարութեան մէջ, ինչ որ դիպուկ ծաղրանկար մըն ալ ներշնչած էր «Գանար - Անշէնէ»ին (Ցունուար 3) ուր կազմակերպուխ մակ՝ «...փաստը՝ որ կարելի է ապրիլ զանսէրով»։

ՍԱՐԱՅԵՒՈՅի մէջ, ըստ ՄԱԿ-ի արդէն 10 Պոսնիացիներ (16՝ ըստ Սարայեւոյի) անհետացած են երբ կ'անցնէին մայրաքաղաքի սերպ թաղամասէ մը։ Պոսնիական կառավարութիւնը կ'ամբաստանէ սերպ ուժերը որ առեւանգած են անոնք եւ կը պահանջէ որ խաղաղութեան Ուժը անոնց ազատ արձակումը ձեռք ձգէ։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ մերձաւոր ընտրութիւնները առիթ, դէտերը սկսած են արդէն դիտողութիւններ ընել ընտրական դործընթացին վերաբերեալ։ Անոնք կը զբաղին որ Ֆաթահի (ՊԱԿ-ի բազկացուցիչներէն մէկը) ներկայութիւնը չատ չեշտակի է եւ զեկոյցի մը մէջ, միջազգային դէտերու պետը, Շուէտացի մը, «կը բաւէ՛» ըսած է։ Կը պահանջէ որ անկանոնութիւնները զադրին։ Ըստ իրեն, պաղեստինեան իշխանութիւնը կամայականօրէն օգտագործած է իր կարելիութիւնները վերակազմելու համար ընտրական դրութիւնը։

ՍԻՊԻԼ ԷՐԱՍԼԱՆ, Թուրքիոյ իսլամապաշտ կիներու որպէս խորհրդանիշ կը ներկայացուի «Վիպերասիոն»ի կողմէ (Ցունուար 3)։ Ան, արեւելեան Անատոլուի լեռները կը չրջագայի զօրակոչի ենթարկելու համար կիները Ռեֆահի հաչտայն։ «Առանց կիներուն կուսակցութիւնը այսօր չէր ըլլար ինչ որ է։ Կիներն են որոնք անոր ճամբան հարթեցին»։ 28 տարեկան է եւ ինք է որ գլխաւոր աշխատանքը տարած է որպէսզի Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը Ռեֆահի ձեռքն անցնի, 1994 Մարտին, Թաղապետական ընտրութիւններուն ատեն։ Ցիշենք որ Ռեֆահը (Բարօրութեան Կուսակցութիւն) հիմնուած է 1983-ին Էրպաքանի կողմէ եւ թէ ձայներու 21·32%-ը ապահովեց Դեկտեմբեր 24-ի երեսփոխանական ընտրութիւններուն (158 աթոռ)։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ մէջ, զործազուրկերու թիւը 3 միլիոն 750 հազարի հասած է, 1995-ին 180 հազար նոր զործազուրկերու յաւելումով։

ՃՇԴՈՒՄ

«ՅԱՌԱՋ»Ի
ՑԱՐԳԵԼԻ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«Յառաջ»ի 1995 Դեկտեմբեր 27 թ. համարում «ՄԱՄՈՒԼ» վերնագրի տակ տըրուած տեղեկութեան վերջին բաժնում նըշուած է ներքոյ առորագրեալներիս անունները, իբրեւ «Հայ Գործարարների Ֆորումի» մէջ ունեցած պաշտօնների կապակցութեամբ։ Մինչդեռ «International Herald Tribune»ին ներկայացուած բողոքի նամակը զրուած է մեր կողմից միասնաբար, որպէս անհատներ եւ որեւիցէ հաստատութիւն չունի վերոյիշեալ Ֆորումին։

Ռուբէն Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Վահէ ՃԱՃՄԱՏԱՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ 1930 – 38 ԹԹ. ՍՏԱԼԻՆԵԱՆ ԲՌՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՏԱՐԻՆԵՐԻՆ

50 ՏԱՐԻ ԱՆՑ

ԳԵՆԵՐԱԼ-ԼԵՅՏԵՆԱՆՏ ՄՈՎՍԷՍ ՍԻԼԻԿԵԱՆ

(ՀՀ ԱԱՆ ԱՐԽԻՒ, ԿԳՓ Գ· Հ· 904, 9062)

Մեր զարաշրջանի առաջին կէսի բուռն իրադրձութիւններն ասես յառնում են աչքի առաջ, երբ ծանօթանում ես Սարդարապատի բախտորոշ ճակատամարտում մեծ դեր խաղացած գեներալ-լեյտենանտ Մովսէս Սիլիկովի վրայ եղած գործերի հետ, որոնք պահպանւում են ՀՀ ԱԱՆ արխիւում: Հայաստանի Վարդապէտն դիւղում ծնուած Սիլիկովը ծագումով ազնուական էր, ցարական բանակում ծառայելով ստացել էր գեներալ-մայորի, իսկ Հայաստանի առաջին Հանրապետութեան բանակում գեներալ-լեյտենանտի կոչումներ: Այնուհետեւ, Հայաստանում խորհրդային իշխանութեան հաստատումից մի քանի ամիս անց 1400 կադրային սպաների հետ աքսորւում է Ռիազան, վերադառնում եւ նորից մեղադրւում հակահեղափոխական գործունէութեան մէջ, ազատւում, նորից մեղադրւում եւ գնդակահարւում:

Մի անգամ եւս յիշեցնելով, որ ստալինեան բռնութիւնների ժամանակ ստեղծուած քրէական գործերի նիւթերին անհրաժեշտ է մօտենալ մեծ վերապահումներով հաշուի առնելով քննութեան անօրինական մեթոդները, ներկայացնենք հատուած գեներալ Սիլիկովի վրայ ՀՍՀՀ ՆԳԺԿ-ի 1936 թ. փետրուարի 3-ին հաստատուած մեղադրական եզրակացութիւնից:

«ՄԵՂԱԴՐԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

ի· 4051 քննչական գործով, որով մեղադրւում է Բաղաբացի Մ· Պ· Սիլիկովը ՀՍՀՀ ՔՕ յօդ· 67-ով յանցագործութիւն կատարելու մէջ

Հայաստանի ՆԳԺԿՎ ՊԱՎ (Պետական Անվտանգութեան Վարչութիւն՝ Ա· Մ·) ՅԲ-ի Յատուկ Բաժին՝ Ա· Մ·) տրամադրութեան տակ եղած տեղեկութիւնների համաձայն Մովսէս Պաւէլի Սիլիկովը –ծագումով ազնուական– ցարական բանակի նախկին գեներալ-մայոր, Հայաստանի դաշնակցական բանակի գեներալ-լեյտենանտ, դաշնակցական կառավարութեան Զինուորական նախարարի նախկին օգնական, 1920 թ. եղել է Ն· Բայազէտի (Հայաստան) գեներալ-նահանգապետը, որտեղ բռնադատել է կոմունիստ-ընդյատակայիններին ընկ. Սարուխանովի ղեկաւորութեամբ, որը յետագայում գրնդակահարուեց դաշնակների կողմից: 1920 թ. Սիլիկովը գործուն մասնակցութիւն է ցոյց տուել դաշնակցական կառավարութեան դէմ ծաւալուած մայիսեան ապստամբութեան ճնշմանը: 1921 թ. Յունուարին, Հայաստանում խորհրդ· իշխանութեան հաստատումից յետոյ այլ կադրային սպաների հետ աքսորուել է Ռիազան, որտեղից վերադարձել է 1921 թ. Սեպտեմբերին: Աքսորից վերադառնալուց յետոյ Սիլիկովը սերտ կապեր էր պահպանում ցարական բանակի նախկին գեներալ Նազարբեկովի հետ (մահացել է): Յետագայում, ոչ մէկ անգամ Նազարբեկովի հետ զրոյցներում ծաղրում էր այն կադրային սպաներից նրանց, ովքեր ընդունել էին խորհրդային դիծը, նրանց անուանելով դաւաճաններ եւ պրովոկատորներ:

1927 թ· Սիլիկովը ՀՍՀՀ ՔՕ 66 յօդ· ուածի մեղադրանքով ձերբակալուել է, սակայն յանցագործութիւնը չապացուցուելու պատճառով ազատուել է, սակայն ուշադրութիւն դարձնելով այն հանգամանքին, որ Սիլիկովը դաշնակամէտ անձանց մօտ մեծ հեղինակութիւն է վայելում, եւ որ Հայաստանի ընդյատակեայ դաշնակցամակերպութիւնները ու «Դաշնակցութիւն» կուսակցութիւնն ամբողջ ժամանակ յոյս են տածում օգտագործել Սիլիկովին անհրաժեշտ ժամին, որպէս մեղադրական եզրակացութեան մէջ նըշուում էր. «Քեռրուարեան դաշնակցական արկածախնդրութեան ճնշումից յետոյ Հայաստանում, 1922 թ· քաղ· Լենինականում պաշտաբրների կողմից կազմակերպուում է հակահեղափոխական, ապստամբական սպայական ընդյատակեայ կազմակերպութիւն, որն իր առաջ խնդիր էր դրել զինուած ճանապարհով տապալել Խորհրդ· իշխանութիւնը, անջատել Հայաստանը ԽՍՀՄ-ից եւ վերականգնել դաշնակցական իշխանութիւնը:

Կազմակերպութիւնը կազմուած էր ցարական, սպիտակ, դաշնակցական բանակի նախկին սպաներից, ազգայնամոլներից եւ այլ հ/խորհրդային տարրերից, որի մի մասը ծառայութեան մէջ էր ԲԳԿԲ-ում:

Կազմակերպութեան նախաձեռնողն ու անմիջական ղեկավարներն էին դաշ· Զինուորական նախարարի նախկին օգնական Մովսէս Սիլիկովը, նախկին պաշ· կապիտան, դաշխմբապետ Դրոյի համահարզ Ադամի վարոսեանը եւ նախկին գնդապետ Ստեփան Ստեփանեանը (ձերբակալուել է այլ գործով):

Իրենց նպատակներն իրագործելու համար կազմակերպութիւնը պատրաստում էր ապստամբական կադրեր, իրենց կազմակերպութեան անդամների մօտ գանըզուղ զէնքի հաւաքագրում էր կատարում եւ մշակել էր զինուած ելոյթի ծրագիր:

Կողմնորոշուելով դէպի առանձին կապերկրները, ապստամբութեան ժամկէտը կազմակերպութիւնը ծրագրաւորում էր Ֆաշիստական երկրների կողմից ԽՍՀՄ-ի վրայ յարձակման պահը...»:

Այնուհետեւ ներկայացնում են վերոնըշուած կազմակերպութեան անդամներն առանձին-առանձին, այդ թուում ազգութեամբ ուղին Մովսէս Պաւէլի Սիլիկեանը:

Այս անգամ բռնութեան մեքենան աւելի անկանխատես էր գործում եւ մի տարի առաջ, ըստ էութեան արդարացուած Սիլիկովի ճակատագիրը կասկած չէր յարուցում:

1937 թուականի Նոյեմբերի 16-ին ՀՍՀՀ ՆԳԺԿ երբեակը որոշեց նրան գնդակահարել, որն ի կատար ածուեց նոյն թուի Դեկտեմբերի 10-ի գիշերը, ժամը երկուսին:

Գրեթէ ուղիղ յիսուն տարի պահանջուեց Սիլիկովի նկատմամբ արդարութիւնը վերականգնելու համար եւ նա 1987 թուականի Նոյեմբերի 10-ին ՀՍՀՀ Գերագոյն Դատարանի քրէական գործերի դատական կոլեգիայի կողմից վերականգնուեց:

ԱՐՄԵՆԱԿ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

«Հայք», Դեկտեմբեր 19

ՀԱՅԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՌՈՆ–ԱԼՓ ՇՐՋԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Զ.– ԿՐԸՆՈՊԼԸ՝ ԱԿՈՒՄԲ ԵՒ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Մեր առաջին ակնարկը Սաւուայի վրայ էր: Զաեսանք հոն որեւէ հետք հայապահման պայքարի: Ճիշդ է որ, այդ կողմերը, չկան համախմբուած հայբենակիցներ:

Պարագան նոյնը չէ սահմանակից Իզմիրի նահանգին մէջ· հոն, զաղթականութեան սկիզբէն իսկ, Հայեր զտած են հաց եւ կայք: Երեք զլխաւոր համայնքներ ներկայիս՝ Կրընոպլը, Վիէն եւ իրարու միացած՝ Փոն - տը - Շէրիւ, Շարվիէօ: Կազմակերպուած համայնքներ, եօթը տասընեակ տարիներէ ի վեր:

Կրընոպլի կազմակերպութեան հիմը զրած է Մինաս Տէր -- Սարգիսեան, աշակից ունենալով, նոյնպէս Սպանդէն ճողոպրած պիտակից ազգայիններ՝ Երուանդ Տէր - Կումսեան, Գրիգոր Քիրազեան, Յակոբ Կիւրճեան եւ քանի մը ուրիշներ՝ Արապեան, Թիւֆէնկճեան, Զիֆթճեան, Թորոսեան, ընդհանրապէս դաշնակցական երիտասարդներ: «Մեկնած» են արդէն գրեթէ բոլորն ալ:

Կրընոպլի մէջ, ներկայիս, քիչեր կը յիշեն այդ անունները, բայց անոնց հիմնած Ազգային Միութիւնը կը մնայ: Գլխաւոր նպատակն էր՝ Եկեղեցին: Այսօր ալ, Կրընոպլի Ազգային Միութեան դերը այդ մարզին մէջն է, միայն: Նախագահ, ներկայիս՝ Խաչատուր Անտոնեան:

Ինչպէս անցեալին, այսօր ալ չկայ, միշտ, Եկեղեցի: Տարին քանի մը անգամ, պատարագ կը մատուցուի Փրանսացի քոյրերու պատկանող մատուռի մը մէջ, քաղաքին կից, Քառա - Ռուժ արուարձանը: Հողեւորականը կուգայ Փարիզէն կամ Լիոնէն: Ընդհանրապէս Իսահակ Քահանայ Հէքիմեանը եւ Գէորգ Սարկաւագ Փոխանեանը, Լիոնէն:

Պատմութեան համար, թերեւս անտեղի չըլլար յիշել թէ՝ Լիոնի հայ հանդուցեալ բարերար, համայնքին պատուոյ նախագահ Ճիպրայէլ Պահատուրեան, քանի մը տարի առաջ, յայտնած էր որ պատրաստ էր լայնօրէն մասնակցելու եկեղեցիի մը շինութեան ծախքերուն, Կրընոպլը կամ Վիէն, ինչպէս որ ըրած էր Շարվիէօ:

Շարվիէօյի կառոյցը ճօնուած էր իր հօր, Նշանի: Կ'ուզէր տեսնել հատ մըն ալ իր եղբօր, Յարութիւնի անունով: Երկու համայնքներուն մէջն ալ, Կրընոպլը եւ Վիէն, ողբացեալ բարերարին այս փափաքը զգալի խանդավառութիւն մը չզգտաւ, եթէ լաւ կը յիշենք:

Ճիշդ է որ, այդպիսի ծրագիր մը կը պարտադրէ, տեղւոյն վրայ, կազմակերպչական կարեւոր աշխատանք մը, անկասկած յոգնեցուցիչ, ինչ որ Փոն - տը - Շէրիւ Շարվիէօյի մէջ յաջողած էին ի գլուխ հանել նախագահ Խաչատուրեան եւ իր ընկերները:

***

Կրընոպլի համայնքը չունի - ըսե՞նք չունի տակաւին - եկեղեցի, բայց ունի Ակումբ, ունի Կապոյտ Խաչ, սեփական հաւաքատեղիով: Երկու լուրջ կազմակերպութիւններ՝ որոնք կը զործեն կանոնաւորաբար, կը յաջողին զաղութը աշխոյժ պահել:

Ակումբը, կամ Մշակոյթի Տուն, նուէրն է քաղաքապետութեան՝ որուն մէջ բարեկամներ ունին մեր հայբենակիցներէն ոմանք, ինչպէս Ժան եւ Դանիէլ Մառանճեան եղբայրները, Ժընըվիէվ Զիտեմեան, Մարսէլ Մարտիրոսեան· այս վերջինը քաղաքապետական խորհուրդի անդամուհի - եւ ուրիշներ ալ:

Ակումբին նախագահը կը փոխուի երկու տարին անգամ մը: Փոխն ի փոխ, Մառանճեաններէն մէկը կամ միւսը, Կէրկուռա Ադամեան, Մանուկեան, Սուրէն Արէկեան կամ ուրիշ մը կը ստանձնէ պատասխանատուութիւնը: Պաշտօնի վրայ է Դանիէլ Մառանճեան:

Ակումբը յաճախատաց հաւաքատեղի մըն է: Հոն տեղի կ'ունենան զանազան ձեռնարկներ, մշակութային կամ, պարզապէս, ժամանցի:

Ակումբը կը հրատարակէ եռամսեայ հանդէս մը, դունաւոր, ներկայանալի: Կը կազմակերպէ հայերէնի միօրեայ դասընթացքներ, թէեւ հետեւողներու թիւը կը մնայ տակաւ: Երկուշաբթի իրիկունները՝ չափահասներու համար, Շաբաթ օրերը՝ դպրոցականներու:

«Ամէն անգամուն, 10 -- 12 աշակերտ, երկու բաժանումներուն մէջն ալ» ճշդեց մեզի Ակումբին անօրէնը, Աչոտ Յակոբեան: Ուսուցչուհի՝ Աստղիկ Պապիկեան:

Աշակերտներու թիւը, երբեմն փոփոխական, քիչ մը աւելի է, իր հաւաքատեղիին մէջ, Սէն - Մարթէն տ'Էր, կապոյտ Խաչի կազմակերպած հայերէնի դասերուն:

Ուսուցչուհի՝ Նորա Փեքմէզեան որ կուգայ Վալանսէն կամ Ռոմանէն, ինչ որ կը պարտադրէ յաւելեալ ծախք մը: «Պէտք է ամէն զոհողութիւն յանձն առնել» չէր տեղ մասնաճիւղին նախագահուհի Սիւզան Մանուկեան «զոհողութիւն՝ մայ-

բնի լեզուն չկորսնցնելու համար, չէ՞ որ կապոյտ Աչէն նպատակներէն գլխաւորը այդ է»:

Զորրորդ միւթիւն մը Կրընոպլի մէջ՝ ֆրանսական բանակին Հայ նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը: Տեղական իշխանութիւններու մօտ կը վայելէ որոշ վարկ մը, կարեւոր, որուն համար չատ աշխատած են հանգուցեալ Կարապետ Մառանճեան եւ իր գործակիցները՝ ինչպէս Ժերար Արապեան, Պարոյր Մխոճեան եւ քանի մը ուրիշներ: Ներկայիս նախագահն է Ժ. Արապեան:

Կրընոպլի մէջ հայութիւնը մոռնալ դժուար է, գոնէ հիմակուհիմա: Վերջերս բացումը կատարուեցաւ «ռիւ տ'Արմէնիի մը, նոր յարդարուած թաղամասի մը մէջ:

Թաղաքապետը, Միշէլ Տէսթօ, ընտրուած անցեալ գարնան, մօտիկ է հայութեան: Հաւանութիւն տուած է Ակումբին վարչութեան հայկական խաչքար մը դնելու, քաղաքին մէջ, յարմար տեղ մը:

Կրընոպլի թանգարանը որոշած է կազմակերպել, 1997-ին, ցուցադրութիւն մը վերյիշելու համար թէ ինչպէ՛ս Հայերը հաստատուած են նահանգին մէջ, 1924 - 1925-էն ի վեր:

Կրընոպլի մէջ ամօթ չէ այլեւս հայ ըլլալը ինչպէս որ էր առեն մը, ոմանց համար, քանի մը ցաւալի դէպքերէ յետոյ:

*
**

Կրընոպլի չուրջ, Ռընաժ գիւղը, եւ Շամպէրիի ճամբուն վրայ, Լանէք քաղաքը կ'ապրէին, առեն մը, շարք մը հայ ընտանիքներ. կ'աշխատէին ընդհանրապէս թուղթի գործատուներուն մէջ: Հետզհետէ ցրուեցան մեծ մասամբ:

Պատերազմէն առաջ, Լանսէի մէջ կար հայերէնի դասընթացք, Կրընոպլի Կապոյտ Աչէին կարդադրութեամբ: Կը դասաւանդէին տեղւոյն կուսակցական երիտասարդներէն Անթուան եւ Կապոյտ Աչէի քարտուղարուհի Հերմինէ: Այս ալ՝ պատմութեան համար:

Այնուհա, նահանգին մէջ, այդ չրջանը, ասդին անդին, կան միշտ հայածնունդ բնակիչներ, առաւել կամ նուազ հեռու հայութենէ: Աւելի հիւսիս, ուրիշ վայրերու մէջ ալ, ինչպէս Լա-Թուր-միւ-Փէն, Պուրկուէն, Գրէմիէօ, եւայլն:

Աստղ մօտ է Շարվիէօ - Փոն - ը - Շէրիւ միաւորումը, կազմակերպուած հայ համայնքով մը:

Հոն, պատմական Տօֆինէի մէկ անկիւնը, Հայերը ցոյց կուտան իրենց ներկայութիւնը, զմբէթաւոր, կոկիկ բայց նշմարելի աղօթատեղիով մը, հայկական դրոշմով: Արդիւնք՝ ձիպրայէլ եւ Ազատուհի Պահատուրեան ամոլին եկեղեցասիրութեան եւ համայնքին վարիչներուն, անճնուէր աշխատանքին, գլխաւորութեամբ պատուոյ նախագահ Աչոտ Արէկեանի եւ այն տեղուան նախագահ Արիս Պաչատուրեանի ու, անշուշտ, ժողովրդական կարեւոր օժանդակութեամբ մը: Եկեղեցւոյ կից կան կառոյցները, սրահ մը: Շարվիէօ քաղաքին մէկ հրապարակը՝ ուր կառուցուած է Ս. Նշան Եկեղեցին, ձօնուած է Հայերու ցեղասպանութեան, կը կրէ այդ անունը:

Հայերէնի դասընթացքներ, անցեալին, պարբերաբար եղած են այստեղ: Դասաւանդած են, ուրիշներէ առաջ կամ վերջ, Թէհրանի վաստակաւոր առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեան, երբ ուսանող էր Լիոն եւ, եթէ լաւ կը յիշենք, հանգուցեալ դերասան Թրադօշ ալ: Այս տարի, չկայ հայերէնի դաս...

Նախագահ Լեւոն Թէրզեան մեզի հաւաստեց սակայն որ ընդմիջումը վերջ պիտի դնէ: Այս նպատակաւ ծրագրուած է Պահատուրեան արդի սրահին մէջ կատարել տալ բաժանում մը՝ որ կարենայ ծառայել իբրեւ դասարան: Շինութեան խնդրագիրը տրուած է քաղաքապետութեան. կը սպասուի, մօտերս, արտօնութեան:

Ս. Նշան Եկեղեցւոյ մէջ կը պաշտօնավարէ Վրթանէս Ա. Քահանայ Տէրտէրեան, Թուրքիայէն զաղթած, իրեն հետ բերելով պոլսահայ քահանաներու աւանդական նուիրումը իրենց ծուխին: Սարկաւագ մը, երուանդ Եանըզդուշ, նոյնպէս պոլսեցի, կը սպասարկէ Խորանին:

Փոն - ը - Շէրիւ եւ չուրջերը կայ նաեւ հայ աւտոերանական փոքր համայնք մը՝ որուն կենսունակութեան համար չատ է աշխատած հանգուցեալ Հրանդ Թիլպեան:

Այդ կողմերը բնակող մեր բոլոր հայրենակիցները, երեք -- չորս հարիւր, թերեւս աւելի, թէեւ ցրուած, կրնան, եթէ ուզեն, կղզիացած չմնալ եւ դրապէս յիշել իրենց հայութիւնը Ս. Նշան Եկեղեցւոյ երդիքին տակ: «Կայ պատարագ կիրակի եւ տօնական օրերուն, ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներուն թիւը», վստահեցուց մեզի նախագահ Թէրզեան:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

Ո՛Վ ԿԸ ՎՃԱՐԷ ՔՈՒԷՅԹԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒՄԸ

Միացեալ - Նահանգներու մէջ ուսումնասիրութեան նիւթ է պարագան այն խեղանդամ նորածիններուն որոնց հայրերը Ծոցի պատերազմին մասնակիցներ եղան: Անոնց մէջ կան առանց թոքի, առանց մատներու, առանց աչքի, ձեւազեղծուած ականջով, քիթով, կամ սրունքներով ծնածներ: Կան նաեւ ծանր հիւանդութիւններ ունեցողներ: Այդ ընտանիքներուն մէջ մեծ է թիւը նաեւ վիժումներու: Այսուհանդերձ, Փէնթակոնը կը մերժէ ընդունիլ որ այս անբնականութիւնները առընչուած են պատերազմին: Կը տրուի այն պատճառաբանութիւնը որ այդ ծնունդները աւելին չեն երկրին սովորական համեմատութենէն: Բայց անուշադրութեան կը մատնուին երկու կէտեր. նախ այն որ խնդրոյ առարկայ նորածիններուն մեծամասնութիւնը մէկէ աւելի թերութիւններ միատեղ ունէր եւ յետոյ, անոնց հայրերը կը պատկանէին որոշ զօրագունդի մը: Փէնթակոնին ուրացումները պատճառ եղած են որ զոհերու փաստաբանները դատարաններու մէջ անդուլ պայքարի ձեռնարկեն: Այդ դժբախտներուն բժիշկները կը ջանան «Ծոցի պատերազմին ախտանիշերը» գլխուն մէջ տեղաւորել խեղանդամ երախաներու պարագան:

Այդ բաժինը կ'ընդգրկէ պատերազմին մասնակից մաս մը զինուորներու առողջական հարցերը. անքնութիւն, մնայուն ցաւեր, յիշողութեան կորուստ, թոքերու բորբոքում, քաղցկեղ ամէնէն տարածուններն են այդ հարցերուն: Իրաքցիներու կողմէ գործածուած քիմիական եւ կենսաբանական նիւթերը կրնան ասոնց պատճառ եղած ըլլալ: Բայց Փէնթակոնը կ'առարկէ այս կարծիքին, պնդելով որ նման նիւթեր չեն կրցած գործածուած ըլլալ: Մինչդեռ բանակին գաղտնի մէկ վաստաթուղթով հաստատուած է որ դաշնակից ուժերու չուրջ 14 հազար կազմ ատուգիչները քազմաթիւ անգամներ ահազանգ հնչեցուցած են, մատնելով քիմիական ու կենսաբանական զէնքերու պոյութիւնը: Ներակուտական մըն ալ վաստած է որ Փէնթակոնի տարրալուծարանները կենսաբանական զէնքի հետքեր գտած են զինուորներուն կազի դիմակներուն գործիներուն մէջ:

Ամերիկացի զինուորները նաեւ իրենց իսկ զէնքերուն սպառնալիքին ենթակայ էին. պատերազմին ընթացքին չուրջ մէկ միլիոն հրթիռ արձակուեցաւ. անոնց ծայրամասերը ուրանիում կը պարունակէր, աւելցնելու համար քանդելու կարողութիւնը: Մինչեւ այսօր չեն ուսումնասիրուած հետեւանքները զոր կը կրեն պատերազմական չողավարակ դաշտի մը վրայ գտնուող զինուորները:

Խնդիրներ կը յարուցանէ նաեւ ամերիկացի զինուորներուն նման վտանգներու դէմ պատուաստումի նիւթը: Գործածուած կարգ մը պատուաստներ նոյնիսկ չեն արտօնուած: Միջատասպան դեղ մը որ առատօրէն սրսկուած է զինուորներու համազգեստներուն վրայ, ստուգուած է որ մարդկային առողջութեան համար ծայր աստիճան վտանգաւոր է:

Մինչեւ այսօր, ստուգուած է որ Քուէյթի ազատագրումին համար ճակատ ղրկուած զինուորներէն առնուազն 45 հազարը առողջական հարց ունեցած է: Ու ամէն ամիս հարիւրաւոր յաւելեալ պարագաներ կը յատնուին:

«Ոչ ոք մեզի ըսաւ որ կրնայինք խեղանդամ զաւակներ ունենալ» կ'ըսէ հայրը մանչուկի մը որ սիրտի անբնական կազմաւորումի մը պատճառած հարցերով կը տառապի: Այս ընտանիքները առողջական եւ հոգեբանական ծանրագոյն խնդիրներէ զատ նիւթական դժուարութիւններ կը դիմագրաւեն, քանի որ չափերու կարողութենէն վեր է հոգալ բժշկութեան ծախքը իրենց խեղանդամ զաւակին: Այն ծնողները որոնք ունին հարկաւոր միջոցները, միւսներուն չափ անհամբերութեամբ կը սպասեն դատարանին վճիռին, որպէսզի նախ ախտանիշերու մասին յստակ տեղեկութիւն տրուի, ապա որպէսզի օր մը կարենան պատասխանել իրենց զաւակներուն երբ անոնք հարցնեն թէ ինչո՛ւ իրենք հաշմանդամ են ու ինչու այդքան կը տառապին:

ՔԱՂՀԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՐՃ - ՀԱՄՈՒՏԻ (Պէյրութ) Ցակոբ Տէր - Մելքոնեան սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 10-ին, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան տօնուած է Հ. Ց. Դաշնակցութեան 105-րդ տարեդարձը: Ներկայ եղած են երեք յարանուանութեանց կրօնական ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ հայ եւ օտար պատուիրակները: Բացումը կատարուած է, Լիբանանի եւ Հայաստանի փառերգներով, ապա, կազմակերպիչ յանձնախումբին անունով բացման խօսքը արտասանած է Ցարութ Մանճեան: Ան չեշտած է Հ. Ց. Դաշնակցութեան գաղափարական ուժի հզօրութիւնը: Առաջին խօսք առնողը եղած է վրոփ. Հրաչ Հաճէթեան որ անդրադարձած է Դաշնակցութեան ծնունդ տուող պայմաններուն, ընդգծելով որ ան իր գոյութեան իրաւ առաջին նպատակ ունեցած է հայութեան մէջ արթնցնել իր իրաւունքներուն գիտակցութիւնը: Իր եղրակացութեան մէջ, վրոփէսէօր Հաճէթեան ըսած է թէ Հ.Ց.Դ.-ն չի կրնար դէմ ըլլալ Հայաստանին, վկայ՝ իր 105-ամեայ պատմութիւնը եւ կը մնայ որ Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահը չըլլայ լոկ Հայաստանի ժողովուրդին այլ ըլլայ ողջ հայութեան նախագահը: Երկրորդ բանախօսը եղած է նախարար մէթր Շահէ Պարսումեան: Ան նաեւ անդրադարձած է հայ ժողովուրդին վիճակուած դժնդակ պայմաններուն ո-րոնց մէջ ծնունդ առած ու հոսանքի վերածուած է Հ.Ց.Դ.-ն: Գեղարուեստական բաժինէ մը ետք, խօսք առած է Հ.Ց.Դ. Բիւրոյի անդամ՝ Մկրտիչ Մկրտիչեան որ ըսած է թէ հայութիւնը տագնապեցնող բազմազան իրավիճակներուն մէջ իր տեղն ունի նաեւ Հ. Ց. Դաշնակցութեան դէմ հալածանքը:

*
**

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Աւետիս Ահարոնեան սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 10-ին, տօնուած է Հ. Ց. Դաշնակցութեան 105րդ տարեդարձը: Հ. Ց. Դ. Միհրան Փափազեան եւ Լաւալի Սարգիս Զէյթլեան կոմիտէութենց խօսքը փոխանցած է Մհեր Գարագաշեան որ չեշտած է թէ՝ «կայ, կը մնայ ու դեռ չատ անելիք ունի Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը»: Սահիկներով ներկայացուած է Հ. Ց. Դաշնակցութեան ամփոփ պատմութիւնը: Օրւան գլխաւոր բանախօսը եղած է Բիւրոյի անդամ՝ Վիգէն Յովսէփեան: Ան ըսած է որ Դաշնակցութիւնը, զործի կուսակցութիւն ըլլալու իր աւանդութեան կառչած, կը մնայ միշտ պատնէշին վրայ եւ պատրաստակամ: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

*
**

ԼԱՌՆԱԿԱ (Կիպրոս) Ժամանած է, Դեկտեմբեր 13-ին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ա-րամ Ա. Կաթողիկոսը, հովուապետական այցելութիւն մը կատարելու համար Կիպրոս: Ան ներկայ եղած է տեղւոյն նորակառոյց Նարեկ վարժարանի իրեն ի պատիւ պատրաստուած գեղարուեստական յայտագրին աշակերտութեան կողմէ: Խօսք առնելով, Արամ Ա. ընդգծած է հայ ղպրոցին վիճակուած վճռական առաքելութիւնը: Իր կեցութեան ընթացքին Կաթողիկոսը բազմազան հանդիպումներ ունեցած է եւ այցելութիւններ տուած հայկական հաստատութենց:

*
**

ՊՈՒՐՃ - ՀԱՄՈՒՏԻ Ցակոբ Տէր - Մելքոնեան սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 8-ին սկսեալ ելոյթ ունեցած է Հայաստանի մանկական Ֆոնտի «կակաչ» մանկապատանեկան պարախումբը որ Պէյրութ ժամանած է «Սպիտակ» ընկերութեան հրաւէրով: Քաներկու երկու սեռէ մանուկներ ներկայացուցած են չուրջ 20 հայկական աւանդական պարեր:

*
**

ՊԷՑՐՈՒԹի «Ազդակ» օրաթերթի խմբագրատունը այցելած է, Դեկտեմբեր 15-ին, Սիլվա Կապուտիկեան որ Պէյրութ ժամանած էր քանի մը օր առաջ:

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝
ՄԵՐ ԹԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

- Հիմա առնը ունի՞ այդ գիրքը, «Զանգուլին Երգը»:
- Հարկաւ:
- Կը կարդա՞ս ինծի:
- Շատ երկայն է, կը ձանձրանաս:
- Մաս մը գոնէ,
- Ինչո՞ւ չէ ... բայց դուք Արեւմտահայերդ մեր բանաստեղծութիւնը չէք հասկընար, չէք գնահատեր Սրուէանը, «կոչտ է» կ'ըսէք, «հասարակ ժողովուրդին լեզուով գրած է» կ'ըսէք:
- Ցուզումը յուզում է սակայն: Կարեւորը անկեղծ ըլլալն է, եւ Սրուէանը անկեղծ է, կը հասկնայ հայ ժողովուրդին հոգին: Միայն թէ ...
- Միայն թէ ի՞նչ:
- Կը բաւէ՞ տիկնայ, ժողովուրդին հոգին:

- Դեռ ի՞նչ կ'ուզէք:
- Ո՞ւր մնաց արուեստը, լեզուն՝ ժողովուրդէն անկախ, լեզուն՝ միայն իրեւ բանաստեղծութիւն ... արեւելահայ բանաստեղծները գրեթէ ամբողջութեամբ աշուղներ են, դուսաններ...:

Գրիգոր, չիղերը պիրկ, վերցուց թեւը անոր ուսէն:

- Մենք չենք հասկնար գիրար:
- Անշուշտ չենք հասկնար:

Լռեցին: Թաքսին կը ցնցուէր հողէ ճամբուն փոսերուն վրայէն ու Զարուհի կըրկին անոր մարմնին վրայ իյնար: Անմիջապէս չտկուեցաւ:

- Բայց հիմա եկուր մոռնանք առիկա: Եթէ դուն աշխարհի ամէնէն դէշ մարդն իսկ ըլլայիր՝ այս վայրկեանը քեզի հետ պիտի ուզէի անցընել: Ինչքա՜ն կարօտը ունիմ ապրելու, բացուելու հորիզոնին պէս, տարածուելու, լեցուելու, յորդելու...:

Բացեր էր թեւերը, խնդալով:

- Ծօ ես ասոր համար Հայաստան եկայ, այս հսկայ սէրը, ազատութիւնը, հարազատութիւնը, հայ ըլլալս ապրելու...: Դուն չե՞ս զգար առիկա, ըսէ անկեղծ եղիր...:

- կեցիր Զարուհի, կեցիր, հասանք արդէն, իջնենք վերջը կը խօսինք:

Դուրս ելան Թաքսիէն, բայց տեղ մըն էր, լայն ու պայծառ երկինքով: Հոս հոն քանի մը տուներ, հովէն չխրտացող բարիներ, աջին ցանկապատ մը կ'երկարէր:

- Ա՛ս ի՞նչքան առատ բնութիւն է: Ի՞նչ է այս տեղին անունը:

- Զանգուլ:

- Ո՞ր կողմն է դեռը:

- Աջին, քիչ մը քալես կը հասնիս: Հիմա կ'երթանք հոն: Աւելի վեր կարմիր Բլուրն է, ծանո՞թ ես:

- Չէ, ի՞նչ է,

- Ուրարտական ամրոցի մը մնացորդները, պատմական հնութիւն է, Քրիստոսէ եօթը դար առաջ:

- Գրիգոր, ա՛ս ի՞նչ հոյակապ տեղ կ'ապրիս կոր, Հայոց պատմութեան սրտին նստեր ես, հողը փորես քիչ մը՝ նախահայրերուն աճիւնները պիտի գտնես...:

- Հարկաւ...

Զարուհի կէս - լուրջ կէս - կատակ ոտքով սկսաւ գետինը փորել: Ցետոյ յանկարծ Գրիգորին դարձաւ:

- Ո՞ւր է Զանգուն:

- Հոն, հինգ վայրկեան հեռուն, աջի բլուրին տակն, ձորին խորը:

- Եկուր վազենք Գրիգոր, հոգիդ սիրեմ, վազենք մինչեւ բլուրին գագաթը:

(Շար. 67)

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Յակոբեան,
Տէր եւ Տիկին Պերճ Յակոբեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Թեոար Կէզ եւ զաւակը
յաւուղ կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ - հօր՝

ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲԵԱՆ-Ի

մահը որ պատահեցաւ Շաբաթ, Դեկտեմբեր 30-ին, 93 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ, Յունուար 5, ժամը 11-ին Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին
15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անթոնիի գերեզմանատունը, ժամը 12·15-ին, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ։

Հասցէ՝
75, rue Adolphe Pajeaud
92160 ANTONY
Tél. : 46. 66. 44. 79
60. 11. 66. 46

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ԷՍԱՀԱՆՑԻՆԵՐՈՒ «ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ»

տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, Յունուար 21, ժամը 12·30-ին «Ան'ց»ի հաւաքատեղիին մէջ
5, avenue Reille, Paris 14e

Էսահան վարժարանի համակիրներն ու անոնք որ կը հրաւիրուին սոյն աւանդական օրը բաժակ բարձրացնելու Էսահանի եւ Էսահանցիներու կեանքին ու յիշատակին։

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝
43 - 08 - 12 - 06
կամ՝
47 - 80 - 42 - 76
Թիւերուն։

Ճաշակին՝ 170 Ֆրանք։

Fête de Noël

du Tebrotzassère

à la Salle des Fêtes
«THIERRY LE LURON»
9, Bd du Midi, 93340 Le Raincy

Les enfants de l'Ecole et la Chorale dirigée par *Haïg SARKISSIAN* vous attendent pour y retrouver le Père Noël

le **Dimanche 7 Janvier**
à partir de 12 heures
Buffet ... Boissons...
Animations...
Ambiance assurée...
—— Venez nombreux ——

ECOLE TEBROTZASSERE
Tél. : 43. 81. 01. 72

Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille

SECTION DES JEUNES

vous invite à

UNE SOIREE DANSANTE EXCEPTIONNELLE
pour fêter

LE NOEL ARMENIEN

au profit du Fonds Arménien de France

Samedi 6 Janvier à partir de 22h

au Centre Culturel «Sahak-Mesrop»
339, avenue du Prado, Marseille 8e

Programme surprise
& Animation par DJ

P. A. F. — 60 Frs.
+ 2 consommations & Buffet à volonté
Renseignements et réservations:
Tél. : 91 34 77 44 (après 20 heures)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ՌՈՄԱՆ· - Ռ· Լուսեղէնեան 400 Ֆր·։
**
ՄԱՐՍԷԼ· - Վ· Աբգոյեան 100 Ֆր·։

Կ'ՈՒԶՈՒՒՄ

Մէջին տարիքի հայ կին մը (հայախօս եւ ֆրանսախօս) նորածինի մը խնամք տանելու համար ամբողջ օրը, փետրուարէն սկսեալ փարիզեան արուարձան մը (Պուլոնը)։

Հեռաձայնել ժամը 20-էն ետք
46 21 37 44

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS :

Le Comité de l'UGAB —
Paris — Ile-de-France
organise

UN DINER

à l'occasion du

NOEL ARMENIEN

le Vendredi 5 janvier à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Participation aux frais :
Membres de l'UGAB : 250 Frs
Enfants : 150 Frs
Non-membres : 350 Frs

Places limitées : réservation par tél. :
au 45 20 03 18

Les réservations doivent être confirmées par le règlement correspondant à l'UGAB: 11, square Alboni, Paris 16e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՀԱՄՊՈՅՏ ԽԱՉ

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Section St-Jérôme / «Djavo Chant»
organise

Noël Arménien

Samedi 6 Janvier à 20 heures 30
Repas & ambiance
ANIMATION
DISC JOCKEY
M.A.J.C. : 12-14, rue St-Bazile,
Marseille 1er
Pour tout renseignement téléphoner au :
91. 61. 10. 82 / 91. 66. 08. 03
91. 70. 00. 32.

ECOLE ARMENIENNE
«KATCHADOUR ABOVIAN»

La Fête de l'Epiphanie
Arbre de Noël
1996

Dimanche 7 Janvier

10h — *Cathédrale Apos. Arménienne*
La Messe célébrée par
le Rév. Père Zadik AVEDIKIAN
La communion des élèves et des enfants.

15h — *Dans la salle A. Tcherpachian*
Fête de l'Ecole «Kh. ABOVIAN»
339, avenue du Prado, Marseille 8e
Un goûter sera offert
par Mme Rosa Donikian
Présidente du Conseil de l'Ecole
Venez nombreux
encourager nos élèves

ENTREE LIBRE

— ԾՆՈՒՆԴ —

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Յունուար 6
Շաբաթ օր, Յունուար 6, Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մեր Յիսուսի Քրիստոսի։
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30-ին։
Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10·30-ին։
Պատարագի ատարին՝ Զրօրհնէք կը կատարուի։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԴՈՒՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի
Ծանօթ. - Այսօր Հոգեհանգիստ չի կատարուիր։

Յունուար 7
Կիրակի, Բ· օր Ծննդեան։ Ցիշատակ Մեռելոց։
Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։
Կը պատարագէ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՑ· ԳՈՑՈՒՆԵԱՆ
Պատարագի ատարին Հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն համօրէն ննջեցելոց։

Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Յունուար 6
ՇԱԲԱԹ, *ժամերգութիւն ժամը 9·30-ին, պատարագ ժամը՝ 10·30-ին, պատարագի ատարին Զրօրհնէք։*

Յունուար 7
Կիրակի, Ցիշատակ՝ Մեռելոց։
Պատարագ՝ ժամը 10-ին։
Ցաւալու պատարագի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

Ս· ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Յունուար 6
ՇԱԲԱԹ, *սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9-ին։ Պատարագ ժամը 10·30-ին։*
Պատարագի ատարին կը կատարուի Զրօրհնէք։

Յունուար 7
Կիրակի, Ցիշատակ՝ Մեռելոց։
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9-ին,
Պատարագ՝ ժամը 10-ին։
Ցաւալու պատարագի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

Ուրբաթ, Յունուար 5
Ժամերգութիւն՝ ժամը 17-ին,
Պատարագ Ճրագալոյցի՝ ժամը 17·45-ին։

Շաբաթ, Յունուար 6
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9·30-ին,
Պատարագ Ծննդեան՝ ժամը 10-ին,
Զրօրհնէք՝ ժամը 12-ին։

Կիրակի, Յունուար 7
Պատարագ Մեռելոցի՝ ժամը 10-ին,
Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց՝ ժամը 11·45-ին։

ԱՄԱՆՈՐԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Շաւիլի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնն ու երիտասարդ Դպրոցի ուսուցչական կազմը կը հրաւիրեն իրենց բոլոր աշակերտներն ու անոնց ծնողքները Եկեղեցւոյ կից «Սարգիս Պալասպանեան» սրահը, Ամանորի Դպրոցական հանդէսի, Կիրակի, Յունուար 7, ժամը 15-ին։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ՄԱՍՈՒՆ Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղի անդամական ընդհ· ժողովը, Երկուշաբթի, Յունուար 8, ժամը 20·30-ին սովորական հաւաքատեղին։

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Յունուար 6
ՇԱԲԱԹ, *ժամերգութիւն ժամը 8·30-ին, պատարագ ժամը 10-ին, յաւարտ պատարագի Զրօրհնէք։*
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ· ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր· Պատուիրակի Փոխանորդ Լիոնի եւ Ռոն - Ալփի Հայոց

Յունուար 7
Կիրակի, Ցիշատակ՝ Մեռելոց։
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30-ին,
Պատարագ՝ ժամը 10-ին։
Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յովհ. Պէրպէրեան-ի։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷԼ

Յունուար 6
ՇԱԲԱԹ, *ժամերգութիւն ժամը 8·30-ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10-ին եւ Զրօրհնէքի աւանդական արարողութիւն։*
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ· ՃԷՐՃԱԵԱՆ
Առաջնորդական տեղապահ հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Յունուար 7
Կիրակի, Ցիշատակ՝ Մեռելոց։
Պատարագ՝ ժամը 10-ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Ս· ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՄ

Յունուար 6
ՇԱԲԱԹ, *սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10-ին։ Հաղորդութիւն մանուկներուն եւ ժողովուրդին ժամը 11·30-ին, պատարագին ատարին Զրօրհնէք։*
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՉԷ Ծ· ՎՐԴ· ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ
եւ կը կարդացուի Գարեգին Ա· Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին Կոնդակը։
ԿԻՐԱԿԻ, *Յունուար, 7, Ցիշատակ Մեռելոց։*
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9-ին, Պատարագ ժամը 10-ին։
Պատարագի ատարին Հոգեհանգիստ վասն համայն հայ ննջեցելոց։
Վաչէ Ծ· Վրդ· կէսօրէ ետք ներկայ կ'ըլլայ գերեզմանոցը ժամը 14-էն սկսեալ։

ՊՕՄՈՆԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Յունուար 6
ՇԱԲԱԹ օր, *Թաղիս Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ Ս· Ծննդեան առնչութեամբ հանդիսաւոր արարողութիւններ տեղի կ'ունենան։*
Օրուան հանդիսաւոր պատարագը ճեմամբ՝
ՄՈՒՍԷՍ Ա· ՔՀՆՑ· ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆԻ
Երգեցողութիւնք՝ Դպրաց Դաս երգչախումբիս կողմէ ղեկավարութեամբ եւ երգէնահարութեամբ՝ Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Աբթինեանի։
Պատարագի ատարին Զրօրհնէք։
ԿԻՐԱԿԻ, *Յունուար 7, Մեռելոց, ժամը 10-ին պատարագ եւ Հոգեհանգիստ։*

ՍԷՆ-ԼՈՒԻ — Ս· ԳԷՈՐԳ

ՇԱԲԱԹ, *պատարագ ժամը 10-ին։*
Կը պատարագէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա· ՔՀՆՑ· ՏԷՏԷԵԱՆ
Ցաւարտ պատարագի՝ Զրօրհնէք։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R.C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՖՐԱՆՍ
ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

մասնակցութեամբ՝
Լոս-Անճըլըսէն Dark Eyes *նուագախումբին*
եւ Ֆրանսայէն Ա Ճի *նուագախումբին*
Շաբաթ, Յունուար 13, ժամը 20·30-էն սկսեալ
L'Orée du Bois-ի սրահին մէջ (Porte Maillot)
● *Տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝*
ժամը 9-էն 16՝ 40 67 77 50 Թիւին — ժամը 20-էն ետք՝ 43 78 57 67 Թիւին

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 5
VENDREDI
5 JANVIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·758 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.758

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱ ԳՈՐԲԱՉՈՎԻ ԱԿՆՈՑՈՎ

Ռուսաստանի երեսփոխանական ընտրութեան համայնավարներու յաղթութիւնը նոր հարցականներու ծնունդ տըւած է արեւմուտքի մէջ որ չի բացառեր նորանոր անակնկալներ: Համայնավարներու վերադարձով հետաքրքրութիւններու կեդրոնի մը վերածուած է նաեւ Խորհրդային Միութեան վերջին նախագահը՝ Մ. Գորբաչով: Անոր հետ «Ֆիկարo»ի չարաթական թիւին համար կատարուած հարցազրոյց մը առիթ տուած է որ ան մեկնաբանէ Ռուսաստանի ներկայ կացութիւնը ու ընտրութեան արդիւնքները:

Համայնավարներու յաղթութիւնը կը բացատրէ անով որ ամբողջատիրութեան անկումէն եաք ձեռնարկուած բարեշրջումներուն դիմը չատ բարձր է ժողովուրդին համար: Անոնք յաղթած են առանց լրատուական մեծ քարոզչութեան, առանց քաղաքական այլ կազմակերպումներու հարուստ միջոցները գործածելու:

Ընդունելով թէ պանազան երկիրներու համայնավարները տարբեր մասնայատկութիւններու տէր են, այսօր անոնց միացումին պատճառը կը նկատէ նախկին դըրութեան մնացորդով հարստացած դասակարգի մը ուղղուած մերժումը: Իսկ ինչ կը վերաբերի համայնավար նոր կուսակցութիւններու, անոնք հիներէն կը տարբերին իրենց ներքին բազմատարրութեամբ: Ռուսականը, օրինակ, ունի թեւ մը որ չափաւորներէ կը բաղկանայ, ուրիշ մը որ աւելի արմատական է: Այս կարգի կուսակցութիւն մը երկար կեանք չի կրնար ունենալ ըստ Գորբաչովի:

Նախագահական յառաջիկայ ընտրութեան համար կ'ըսէ թէ ելցին պիտի ջանայ չհագործել Զիւգանով -- Ժիրինովսկի դաշինքի մը սպառնալիքը, բայց իր կարծիքով, համայնավար ոչ մէկ թեկնածու կրնայ լրջօրէն նկրտիլ նախագահական աթոռին: Նախ այն պատճառով որ կուսակցութիւնը երեսփոխանական ընտրութեան արդէն սպառած է իր ուժերը. յետոյ, անոր համար որ չհետլու համար պէտք է յստակ ժողովրդավար դիրք ունենալ, մինչդեռ բաւարար ժամանակ չէ մնացած գաղափարական ներքին տարակարծութիւնները լուծելու:

Ինք կարեւորագոյն հարց կը նկատէ իսկական ու կարող ձախ կեդրոնի մը ստեղծումը: Եթէ կեդրոնի կուսակցութիւնները միանան, տէր պիտի ըլլան մարզկային եւ մտաւորական ուժերու, կազմելու համար միաձուլուած խումբ մը որ իր թեկնածուն պիտի նշանակէ: Ու այդ թեկնածուն, ինք կը հաւատայ որ ընտրուելու ամէն հաւանականութիւն պիտի ունենայ:

Ո՛վ, ո՛ր խմբաւորումն ալ ըլլայ իշխանութեան տէրը, Ռուսաստանի համար ժողովրդավարութենէն ուրիշ ելք չկայ. պէտք է բարեշրջումները կատարուին ու իրաւական պետութիւնը կայանայ: Հարցը «ինչ»ը չէ, այլ «ինչպէս»ը: Գորբաչով համաձայն չէ որ իր երկիրը զերյէն պէտք է սկսի. ճարտարարուեստականացումի չրջանը բոլորած է ան. ունի մը տաւորական բարձրորակ ընտրանի մը: Հարկաւորը արդիականացումի չարժում մըն է եւ ոչ նոր սկիզբ մը: Հոս եղած է ներկայի ղեկավարներուն ողբերգական սխալը:

Շուկան պէտք է գործածուի մարդոց նախաձեռնութիւնները աչխուժացնելու նպատակով. միւս կողմէ Ռուսաստան Եւրոպայի երկիրը ըլլալով խառն անտեսութիւնը բնական կը նկատէ: Պէտք է հանդարտեցնել երկիրը, վստահութիւն ներշնչել անոր:

Ինչ. Միութեան քայքայումին մեղքը որ իրեն կը վերագրեն, կը վերաբերի ներկայի իշխանաւորներուն. անոնց հետ նաեւ ձախ ծայրայեղականներուն ու անջատողականներուն որոնք վերջին վերջակէտը դրին ժողովրդավարական հոլովոյթին:

Եւկոսլաւիոյ հարցին մէջ դայն կազմող Հանրապետութիւններուն փութով ճանաչումը եւ ՄԱԿ-ի անդամակցութեան ընդունուելու պարագան սխալ կը նկատէ Գորբաչով: Պառակտումին, պատերազմին հիմնակէտը կը նշմարէ Գերմանիոյ ծաւալումի ախորժակը: Այդ երկիրը ուղելով ընդարձակել իր ազդեցութեան գոտին, չարժած է անցեալի մտայնութեամբ, առանց հաչուի առնելու ներկայի տուեալները: Գորբաչով կ'ըսէ թէ կարելի չէ խաղաղեցնել կնճիռ մը առանց նկատի ունենալու հակառակորդներու բոլորին չահերը. ու Եւկոսլաւիոյ պարագային չէ յարգուած այդ կէտը:

Պոսնիոյ մէջ խաղաղութեան հաստատումին համար ստորագրուած Տէյթընի համաձայնութիւնը ան նուաստացում կը նկատէ Եւրոպայի համար: Բայց նոյն ատեն կ'ըսէ թէ պէտք է նոր ըմբռնումով, քաղաքական եւ տնտեսական նոր կարգադրումով մը պատրաստել Եւրոպայի համար որուն նախատեսած գործընկերը պիտի ըլլան ԱՄՆ-ը: Այս վերջինն ալ պէտք է ընդունի որ միացեալ եւ զօրեղ Եւրոպա մը խաղաղութեան եւ կայունութեան գործօն մըն է: Ատոր համար անհրաժեշտ կը նկատէ եւրոպական նոր կառոյցներ որոնք հաչուի առնեն ներկայի խմորումները: Դաշմական նոր համաձայնագիր մը անխմաստ է իր կարծիքով, բայց կարելի է Ռուսաստանի եւ ՕԹԱՆ-ի երկիրներուն միջեւ արդիւնաւոր գործակցութիւն մը հիմնել:

Հետաքրքրական է կարդալ որ Գերմանիոյ վերամիացման չրջանին ինք ապահովութիւն ստացած է թէ ՕԹԱՆ իր սահմանները պիտի չընդլայնէ դէպի Արեւելք: Այսօր այդ խոստումը չի յարգը-

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ – ՍՈՒՐԻԱ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿՐԿԻՆ ԼԱՐՈՒԱԾ

Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ յարաբերութիւնները կրկին լարուած են ջուրի եւ ահաբեկչական արարքներու պատճառով: Սուրիա պարբերաբար Թուրքիան կ'ամբաստանէ որ կառուցած ամբարտակներով Եփրատի ու Տիգրիսի ջուրերէն կարեւոր քանակութիւն մը կը պահէ, ոռոգումի եւ ըմպելի ջուրի տպնապի պատճառ ըլլալով իր տարածքին վրայ: Թուրքիա ալ իր կարգին չաճախ կը դժգոհի որ Դամասկոս ապաստան կուտայ քիւրտ ահաբեկիչներու որոնց արարքները մնայուն խռովութեան պատճառ են հարաւ - արեւելեան չրջանին մէջ:

Վերջերս կրկին այժմէականացած են փոխադարձ այս ամբաստանութիւնները ու Թուրքիոյ Ազգ. Ապահովութեան հիմնարկը որոշած է Հաթայի տալ «ցատուկ կարգավիճակի տէր քաղաք»ի բնոյթ: Հիմնարկը այս որոշումը տուած է մանրամասն տեղեկագրի մը հիմնուելով: Այդ տեղեկագրին համաձայն չրջանին մէջ սերտ գործակցութիւն կայ ՓՔՔ-ի համակիր քիւրտերու եւ Արաբներու միջեւ, այնպէս որ հրահանգուած է փոխուկ չրջաններու պաչտօնէութեան ցեղային ծագումը ուչադրութեամբ քննել:

Նոյն տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ քաղաքին մէջ կ'ապրին 698 հազար Թուրքեր, 340 հազար Արաբներ, 31 հազար Քիւրտ, 4 հազար Չէրքէզ, 14 հազար Ցոյն եւ աւելի քան հազար Հայ:

Շրջանին մէջ կատարուած քննութիւնները նկատի առած են նաեւ Հաթայի հողային կացութիւնն ալ ու յայտնի դարձած է որ վերջին ժամանակներուն տեղացի Արաբները կարեւոր հողատարածքներ դնած են:

եւ ձախ ծայրայեղականներուն ու անջատողականներուն որոնք վերջին վերջակէտը դրին ժողովրդավարական հոլովոյթին:

Եւկոսլաւիոյ հարցին մէջ դայն կազմող Հանրապետութիւններուն փութով ճանաչումը եւ ՄԱԿ-ի անդամակցութեան ընդունուելու պարագան սխալ կը նկատէ Գորբաչով: Պառակտումին, պատերազմին հիմնակէտը կը նշմարէ Գերմանիոյ ծաւալումի ախորժակը: Այդ երկիրը ուղելով ընդարձակել իր ազդեցութեան գոտին, չարժած է անցեալի մտայնութեամբ, առանց հաչուի առնելու ներկայի տուեալները: Գորբաչով կ'ըսէ թէ կարելի չէ խաղաղեցնել կնճիռ մը առանց նկատի ունենալու հակառակորդներու բոլորին չահերը. ու Եւկոսլաւիոյ պարագային չէ յարգուած այդ կէտը:

Պոսնիոյ մէջ խաղաղութեան հաստատումին համար ստորագրուած Տէյթընի համաձայնութիւնը ան նուաստացում կը նկատէ Եւրոպայի համար: Բայց նոյն ատեն կ'ըսէ թէ պէտք է նոր ըմբռնումով, քաղաքական եւ տնտեսական նոր կարգադրումով մը պատրաստել Եւրոպայի համար որուն նախատեսած գործընկերը պիտի ըլլան ԱՄՆ-ը: Այս վերջինն ալ պէտք է ընդունի որ միացեալ եւ զօրեղ Եւրոպա մը խաղաղութեան եւ կայունութեան գործօն մըն է: Ատոր համար անհրաժեշտ կը նկատէ եւրոպական նոր կառոյցներ որոնք հաչուի առնեն ներկայի խմորումները: Դաշմական նոր համաձայնագիր մը անխմաստ է իր կարծիքով, բայց կարելի է Ռուսաստանի եւ ՕԹԱՆ-ի երկիրներուն միջեւ արդիւնաւոր գործակցութիւն մը հիմնել:

Հետաքրքրական է կարդալ որ Գերմանիոյ վերամիացման չրջանին ինք ապահովութիւն ստացած է թէ ՕԹԱՆ իր սահմանները պիտի չընդլայնէ դէպի Արեւելք: Այսօր այդ խոստումը չի յարգը-

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔ ընդունելով Ամանորի աւանդական մաղթանքները (Ցունուար 3) ելոյթ ունեցաւ եւ հրաւիրեց նախարարները որ «յոյս բերողներ ըլլան, աւելի' ղրական, նուազ վարանոտ»:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԵՐՈՒ 61%ը կը գտնէ որ նախագահ Շիրաք տէր չմնայ ընտրապայքարի իր խոստումներուն, բայց 74%ն ալ կը խորհի որ տարբեր բան չէր կրնար ընել, ըստ էֆսիբէսի հրատարակած մէկ հարցախոյզին:

«ԱՐՖ»ը (Գանազան հետազօտութեան Միութիւնը) մինչեւ երկու ամիս բացատրութիւններ եւ լուսաբանութիւններ պիտի տայ իր մատակարարութեան մասին: Իմաստուններու կոմիտէ մը կազմուած է այդ առընչութեամբ: Հաւանական է որ նախագահը՝ Գրոզմարի ստիպուի հրաժարիլ:

ՍԵՐՊԵՐԸ կ'ուզեն դառել այն 16 Պոսնիացիները զոր առեւանգած են, երբ անոնք Սարայեւոյի սերպ թաղամասէ մը կ'անցնէին: Ըստ Սերպերուն, անոնք չարագործներ են: Վախ կայ որ այդ միջադէպը խանգարէ խաղաղութեան ընթացքը:

ՀՈԼԱՆՏԱՑԻ մէջ, հակաֆրանսական երկու արարքներ գործուած են առջի օր: Մէկը Արնհեմի հիւպատոսական սպասարկութեան չէնքին դէմ, միւսն ալ Փարիզ գրամատան մէկ մասնաճիւղին: Վնասները միայն նիւթական են: Կը կարծուի որ ֆրանսական հիւլէական փորձերուն հետ կապ ունին:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ նոր միջոցներ ձեռք առաւ դիւրացնելու համար 25 տարեկանէն վար աչկերտներու աչխատանքի կոչուիլը: Տարեկան 13 հազար Ֆրանքի պարգեւ մը պիտի տրուի աչկերտ դլուխ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ հանրային փոխադրութեանց գործադուլը որ, կը տեւէր 28 օր է, կրնար վերջ գտնել չնորհիւ Ընդհ. Խորհուրդի նախագահ՝ Լիւսիէն Վէյկոնի: Արդարեւ, այս վերջինը, Ցունուար 3-ին առաջարկեց վճարել բանթողներու պահանջած հատուցման մէկ մասը, ամբողջացնելու համար քաղաքին կատարելիք վճարումը: Այլ տեղեր, փարիզեան հարաւ-արեւելեան չրջանը գործադուլի նոր կանխագէտ տրուած է: Բանթողները կը պահանջեն որ գործադուլի չրջանի հանդիստի համապատասխանող օրերը վճարուին որպէս այդ եւ գործադուլի օր չնկատուին: Սթրազպուրկի ուղեվարները գործադուլի պիտի չդիմեն, բանակցութիւնները դրական արդիւնք տուած ըլլալով:

ւիր, ինչ որ կ'որակէ «ծանրակչիռ սխալ»: ՕԹԱՆ-ի ծաւալումը Ռուսաստանի համար պիտի նչանակէ որ ան հրաժարած չէ յարձակողական դիրքերէ, ապա նաեւ խորհիլ պիտի տայ որ կարելի չէ վստահիլ Արեւմուտքին:

Ան անհրաժեշտ կը նկատէ վերադառնել տասը տարի առաջ պերեստրոյկա-յի առթած լաւատեսութիւնն ու խանդավառութիւնը: Կը կարծէ որ Արեւմուտքը պէտք չէ չահադործել փորձէ Ռուսաստանի առժամեայ դժուարութիւնները. որովհետեւ նման կեցուածք իր իսկ չահերուն ալ պիտի հակասէ:

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԿԼՕԹԻՆ կը վերապրուի թրքական ծագում. կ'ըսուի թէ անոր մայրը սերած է սելչուքեան պէյի մը գերդաստանէն: Լուրը կուտայ թուրք մամուլը, աւելցնելով որ գերմանացի երկու գիտնականներ այդ եղրակացութեան յանգած են իրենց պրպտումներով: Անգարայի Գերմանական մչակոյթի կեդրոնին տնօրէնը չմերժելով նըման հաւանականութիւն մը, ըսած է թէ կարեւորը Կլօթիէի ծագումը չէ այնքան, որքան Թուրքերու տիրութիւնը Կլօթիէին առաջ թուրք այլ համբաւաւոր բանաստեղծներու եւ գրագէտներու:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ կարդ մը օրաթերթերը կը բարձրացնեն իրենց դիները: Այսպէս, Լէ գ'էֆօ 6 Ֆր. 50-էն կ'անցնի 7 Ֆր.ի, Լա Քրուա՝ 6-էն 6,50-ի: Գլխաւոր պատճառը թուղթի չատ ծանր յաւելումն է, աւելի քան 25%: Փարիզեան օրաթերթերէն՝ Եմֆօ-Մաթէն ալ կրնայ վերջ տալ իր հրատարակութեան: Տնօրէնը՝ Ռուսըլէ յայտարարած է թէ նման մտադրութիւն մը ունի, անճնակազմը մերժեց արձակուրդի օրերու կրճատումը (նուազ՝ 3 չաբաթ):

25 ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԻԻՐՏ ՄԸ լինքինքը կախած է հեռաձայնի թելերով, որովհետեւ Ֆրանսական իշխանութիւնները, քանի մը օր առաջ, մերժած էին քաղաքական ապաստանեալի իր դիմումը: Դեռ կրնար Պեռութեան Խորհուրդին դիմել, բայց, ըստ երեւոյթին լաւատես չէր: Լիպերասիոնի մէջ (Ցունուար 4) Ժան-Լուի Մալթէռ յօդուած մը նուիրած է իհանի պարագային: Ան եկած է, կը դրէ, Արարատ լերան մերձաւոր չրջանէն: 19 տարեկանին ձերբակալուած էր եւ 25 օր չարչարանքի ենթարկուած որպէս քիւրտ դիմադրական: Ապա, երկու տարի զինուորական ծառայութիւն ըրած էր, 1994-ին լեռները ապաստանած էր, հայրը սպանուած էր զինուորականներու կողմէ: Ֆրանսա եկած էր ու ապաստան խնդրած: «ՕՖՓՐԱ»ն (Անհայրենիքներու եւ Ապաստանեալներու Պաչտպանութեան Ֆրանսական Գրասենեակ) բաւարար չէր գտած տրուած դրդապատճառները: Յօդուածագիրը իր դրութիւնը կը լրացնէ սա տողով՝ «Կ'ամչնամ»:

ՊԵՐԼՈՒՍԿՈՆիի դլխաւորած «Ազատութեան Բեւեռը» վարչապետ Տինիի հրաժարումը կը պահանջէ: «Ազատութեան Բեւեռը» կեդրոն-աջ զինակցութիւն մըն է որու մաս կը կազմէ Ֆաչամէտա նկատուած Ֆինիի Ազգային Զինակցութիւնը:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մէջ հրապարակուած նոր օրէնքի մը համաձայն, ձայնասփիւռի կայանները պարտին 40% համեմատութեամբ Ֆրանսական երգեր սփռել, ժամը 6·30-էն 22·30 սփռուած երգերու վրայ: Հակառակ պարագային տուգանքներու կրնան ենթարկուիլ: Բողոքներ կան եւ առարկողներ, որ նման օրէնքի մը դործադրութիւնը կարելի չէ Ֆրանսական արտադրութեան անբաւարարութեան պատճառաւ:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ 12 փոխադրական Տուպոլեւ -- 154 օդանաւեր պիտի գնէ Ռուսաստանէն:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆի մէջ մէկ միլիոն բնարկեալ կայ 150 միլիոն բնակիչի վրայ: Ասոնց 289 հազարը դեռ չեն դատուած, 723 հազարն ալ իրենց պատիժը կը կրեն: 1995-ին արգելափակուածներու թիւը 100 հազարի յաւելում կրած է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՊԱՐԱԳԼՈՒԽԸ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ՀԱՅԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

Ակնարկ մը՝ ՌՈՆ-ԱԼՓ ՇՐՋԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Ռուսաստանի ընտրութեան մէջ համայնավարներու ձեռք ձգած յաջողութիւնը զանազան մեկնաբանութիւններ դասւ ամբողջ աշխարհին մէջ. անոնց հասարակ յայտարարը եղաւ հաստատումը թէ համայնավար դէմքերու եւ կազմաւորումներու իշխանութեան վերադարձի դրեթէ ընդհանուր հոլովոյթին մաս կազմեց Ռուսաստանն ալ: Իրերայաջորդ այդ վերադարձներու չարքին մէջ ամէն ընտրութենէ եռք քիչ մը աւելի կը չեշտուի Հայաստանի պարագան որ կը թուի թէ կը մօտենայ բացառութեան մը վիճակին: Դժուար է մէկ - երկու ազդակով բացատրել երեւոյթը. Հայաստանի ժողովուրդը աւելի՞ ատառապած է խորհրդային չրջանին, քան միւս ժողովուրդները. այսօրուան իշխանութե՞ն յաջողութիւնն է, հակառակ ամէն բանի, անցեալի կարօտը գործնական քայլերու չվերածելու խոհեմութիւնը. կամ, արդեօք Հայաստանի իշխանութեան գլուխը գտնուող անունն՞ը չատ աւելի ձեռնհաս են քան միւս հանրապետութիւններուն մէջ համայնավարներուն յաջորդողները, իսկ հայ համայնավարները նուազ ճարպիկ, քան այլ երկիրներու իրենց համախոհնե՞րը: Հարցումներ որոնց չարքը կարելի է երկարել եւ որոնց իւրաքանչիւրին պատասխանը լուսաբանութեան բաժին մը ունի երեւոյթին մասին:

Այս մարզին հետաքրքրութեան համար ընթերցումի չահեկան նիւթ է «Առաւօտ» օրաթերթին մէջ (Դեկտեմբեր 19) լոյս տեսած հարցազրոյց մը, կատարուած՝ Հայաստանի համայնավար պարագլուխ Սերգէյ Բաղալեանի հետ: Զրուցավարը՝ Նարինէ Դիլբարեան կը դրէ թէ մտեղլով կուսակցութեան գրասենեակը, հոն դտած են խանդավառ մթնոլորտ մը. Հայաստանի զանազան կողմերէն կուսակիցներ հեռաձայնով իրենց ոգեւորութիւնը կը յայտնեն իրենց առաջնորդին:

Ս. Բաղալեան համեմատելով Ռուսաստանի ու Հայաստանի ընտրութիւններուն արդիւնքները, կուտայ հետեւեալ բացատրութիւնը. «Հայաստանում հնարաւոր է առժամանակ կասեցնել դէպքերի քանակնոյ ընթացքը, ինչպէս կատարուեց մեր ընտրութիւնների ժամանակ՝ լինի դա ահաբեկչութեամբ, թէ ուժայինի այլ մեթոտներով. իսկ հսկայ Ռուսաստանում՝ անհնարին»: Աւոր հետ ռուսական օրինակէն յայտնապէս խրախուսուած, ան կ'ըսէ. «ատնուազն անգրագէտ կամ միամիտ պէտք է լինել՝ չտեսնելու համար իրականութիւնը, կարծելով թէ այն ուրուականը որ շրջում է աշխարհով մէկ, Հայաստան չի կարող գալ»:

Ս. Բաղալեան ամրացած՝ համայնավարի հանդամանքին մէջ, կը մերժէ այս դանդուածին մեծ մասին նորօրեայ վերափոխումը. «մարդիկ կամենում են ինչ - որ կերպ արդարացնել իրենց հակակոմունիզմը՝ պնդելով որ մենք կոմունիստ չենք, այլ սոցիալ - դեմոկրատներ» կ'ըսէ ան, աւելցնելով. «եթէ այդպէս մօտենանք հարցին, ապա առաջին սոցիալ - դեմոկրատը դառնում է Վլադիմիր Իլիչը»: Ներկայի կացութիւնը ինք կը կոչէ «վերադարձ ակունքներին» կամ «ձերբազատում այն տխուր ժամանակաշրջանից երբ կոմունիստ լինելը դարձել էր պաշտօն»:

Պատասխանելով այն մտավախութեան որ ուռւս համայնավարներու յաջողութիւնը Արցախի համար անցանկալի հետեւանք չի՞ կրնար ունենալ, Ս. Բաղալեան կը յիշեցնէ թէ Հոկտեմբերեան յեղափոխութենէն եռք Լենինի առաջին հրամանագիրը եղած է Թրքահայաստանի մասին. իսկ անոր յաջորդած հակոտնեայ քայլերը կը բացատրէ «հակաթոլշեւիկեան դաշնակցական յեղաշրջում»ով:

Ղարաբաղի հարցին վերջնական լուծումը ան կարելի կը նկատէ «միայն նոր միութեան ստեղծմամբ, որի կազմի մէջ որպէս լիիրաւ ենթականեր կը մտնեն ոչ միայն նախկին խորհրդային հանրապետութիւնները, այլեւ վիճարկուող տարածքները՝ Ղրիմը, Աբխազիան, Ղարաբաղը»: Ինք ոչ մէկ կասկած ունի թէ այդ Միութիւնը կը կայանայ եւ «Հայաստանը դատապարտուած է այնտեղ մտնելու, որքան էլ բագրատեանները կամ նրա համախոհները անկախութեան մասին խօսեն»: Հաւանաբար յիշելով 1920-ի դասը, ան նաեւ կ'ըսէ. «մենք գնալու ենք դէպի այդ միութիւն, ուստի աւելի լաւ է ժամ առաջ գնալ, որպէսզի այն ստեղծուի մեր ցանկութեամբ»:

Զրոյցին վերջին մասին մէջ վերլուծելէ եռք Ռուսաստանի ընտրութեան արդիւնքները, Ս. Բաղալեան ինքնավստահութեամբ կը յայտնէ թէ իրենք յստակ գիտեն իրենց խնդիրները ու ընդառաջ կ'երթան անկասելի հանրային - քաղաքական գործընթացներուն:

Իր լաւատես վճռակամութիւնը որ նկատի առած 1995 Յուլիսի երեսփոխանական ընտրութեան արդիւնքները, հիմնաւոր ըլլալու դրեթէ պատճառ չունի, ընթերցողը կը մղէ բացատրութիւն մը գտնելու: Ի՞նչպէս եղաւ որ օրէ օր մեծցող անցեալին կարօտը, ներկային դժգոհութիւնը եւ համայնավար կուսակցութեան գործունէութիւնը չհանդիպեցան իրարու, Ս. Բաղալեանի արտայայտութիւններուն տալու համար արժանահաւատութեան որոշ չափանիշ մը:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

3.- ՎԱՀԱՆ՝ ԵՐԿՈՒ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ, ԲԱՑՁ ՈՉ ԱՄԷՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑ

Վերջին հանդրուան մը նախ, Իզէր Նահանգին մէջ՝ Վիէն: Քաղաքին կօչիկի գործատունները և ուրիշ գործատուներ ալ, գաղթականութեան առաջին տեղները, կը բանէին առաւելապէս հայու ձեռքերով:

Վիէն եղած է եւ կը մնայ հաւանաբար նահանգին ամենախիտ հայ խմբաւորումը, կազմակերպուած երեսունական թըւականներուն:

Եղած են հոն քաղմազան միութիւններ. տարիներ չարունակ Վիէն ունէր երկու հայ Մարզական Միութիւններ: «Ողիմպիական» խաղեր կը կազմակերպուէին, ամառը:

Ներկայիս Վիէն ունի Մշակոյթի Տուն, Կապոյտ Խաչ եւ կրօնական մարզին համար՝ Ծխական Խորհուրդ՝ զոր Նորվան Եպիսկոպոս որակեց՝ «չատ աշխոյժ»:

Մարզական Միութիւնը որ երկու տարի մնաց անչարժ, վերսկսաց է գործել, Փութպոլի համեատ խումբով մը:

Վիէն պատարագ կը մատուցուի, ընդհանրապէս, ամիսը անգամ մը: Կը պատարագէ Եպիսկոպոսը կամ չրջանին քահանաներէն մէկը:

Ժամերգութեան համար, տեղւոյն վրայ կայ երգչախումբ, որ, կը պատահի, կը բերէ երբեմն իր օժանդակութիւնը Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցիին ալ...

Մշակոյթը Տունը հիմնուած է եւ կը գործէ քաղաքապետութեան աջակցութեամբը: Տնօրէնն է Պատրիկ Զոպոյեան: Հոն է որ Կապոյտ Խաչը, Օտէթ Մաղաքեանի նախագահութեան տակ, հաստատած է իր Միօրեայ ղպրոցը, յիսուն - յիսունըհինգ աչակերտներով: Ուսուցչական կազմ՝ «վեց հոգի», ճշդեց մեզի Արփինէ Մուրատեան որ կեդրոնական Ցերանոյշ կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութեան առեներապետուհին է: Կը բնակի Վիէն: Գարի դասեր ալ կան Մշակոյթի Տան ղպրոցին յարտազրին մէջ:

***

Տարիներէ ի վեր -- որչա՞փ, քսան -- երեսուն -- Հ. Բ. Ը. Միութեան չուքին տակ, բայց անձնական զոհողութիւններով, հայերէն կը դասաւանդէ նաեւ Սուքիաս Սուքիասեան, որ նախապահն ալ է Ծխական Խորհուրդին: Քահանայինդ պըզտիկներ կ'օգտուին այս Միօրեայ դպրոցէն, Աբովեան անունը կրող հաւաքատեղիին մէջ:

Վիէնի մէկ արուարձանին մէջ կանգնած է, 1982-էն ի վեր, Ցեղասպանութեան Յուշարձանը, զործ՝ Ռոման քաղաքի հայ արուեստագէտներէն քանդակագործ Թորոսի:

***

Վիէնէն ոչ չատ հեռու կայ ուրիշ փոքր հայ համայնք մը՝ Շասինը: Մեր հայրենակիցները վարկ ունին տեղւոյն վրայ. պիտեն ալ օգնել, ամէն առթիւ, նիւթապէս Հայաստանի: Սմառը, աւանդական դաչտահանդէսը իրարու կը մօտեցնէ չուրջերը ապրող առաւել կամ նուազ մեկուսացած հայրենակիցներ եւ կը ստեղծէ առողջ խանդավառութիւն:

1978-էն ի վեր, Շասի մէջ կայ «24 Ապրիլ 1915» Հայերու Ցեղասպանութիւն անունը կրող փողոց մը եւ, աւելին՝ ուրիշ մըն ալ, բանուկ, ճօնուած Մանուկ Գուզուպաչեանի յիշատակին:

Հայկական հետքեր, մէկէ աւելի, այս փոքր քաղաքին մէջ, Ռոն գետի ափին: Լաւ հայապահպանման համար:

***

Իջնենք հարաւ, քիչ մը եւս, հեռանանք Ռոն գետէն, գտնելու համար ուրիշ մը, իզէրը: Ափին՝ Ռոման քաղաքը եւ անոր միացած Պուր - ըը - Փէաժը, զատ քաղաքներ, իրարու քով, երկուքն ալ քիչ - չատ հայաբնակ: Բարձր որակի կօչիկի գործատունները, համեղ «փոնեթ» (խմորոզէն) եւ ոըկպիի խումբը, ատեն մը չատ զօրաւոր, չինած են զոյգ քաղաքներուն համբաւը:

Հայ համայնքը ունի ներկայացուցիչներ ճարտարարուեստի մէջ, արուեստի մէջ, բարձր մակարդակի:

Վերջերս մեր հայրենակիցներուն տըրամադրութեան տակ դրուեցաւ պատմական աղօթատեղի մը, Սուրբ Նիկողայոս Եկեղեցին, Վալանսի կաթողիկէ եպիսկոպոսարանին եւ Ռոմանի քաղաքապետութեան կողմէ, չնորհիւ համայնքին վարիչներուն ջանքերուն եւ, անչուշտ, Նորվան Եպիսկոպոսի միջամտութեան: Հոգեւոր հովիւ՝ Նարեկ Ա. Քահանայ Վարդանեան որ կուգայ պատարագել Վալանսէն, երկու տասնեակ քիլոմեթր հեռու:

Ռոմանի չունի ներկայիս Կապոյտ Խաչ, բայց ունի աչխոյժ «Բարեկամական Միութիւն» մը, որ կը հովանաւորէ հայերէնի դասընթացքը: Ուսուցչուհի՝ Նորա Փեքմէզեան, օժանդակներ՝ Մակի Մաթոսեան եւ Հելէն Տիգրանեան: Աչակերտներու թիւ՝ երկու տասնեակ: Ծանօթ արտասանող Լիմանուէլ Թաչճեան կը զբաղի նաեւ անոնցմով, կը փորձէ փոխանցել անոնց փոքր մաս մը իր ընդարձակ խաղացանկէն:

Բարեկամական Միութիւնը տէր է, իզէրի ափին, կառոյցի մը, պարտէզով: Ծրագիր կայ նոր չինութիւններու: Միութեան այժմու նախագահն է Փիէր Նազարեան, անդամներէն մին Մոնթէլիմարի երաժշտապէտ ընտանիքին:

Անտեղի չըլլար նաեւ յիշել թէ ծանօթ խմբավար Ալեքսանտր Սիրանոսեան տնօրէնն է Ռոման քաղաքի երաժշտանոցին:

Ռոմանի մէջ քանի մը հայ մարզիկներ համբաւ ունեցած են քաղաքին Ռըկպիի ակումբին մէջ, բարձր մակարդակի վըրայ, տասնօք: Ներկայիս կը թուի թէ մեր տղաքը, հոն կամ ուրիշ տեղեր, չունին այլեւս անհրաժեչտ եռանդը՝ աչխատելու ու դիրք բռնելու մարզական դետնի վրայ: Թուլցած կ'երեւին, անպուրժուազէ...:

***

Ռոմանէն քանի քիլոմեթր հարաւ, մասամբ «Հայաստան» է, Տրոմ նահանգին վարչական կեդրոնը՝ Վալանս: 64.000 բնակիչներ՝ որոնց մէջ հայածնունդները, առաւել կամ նուազ հայ, կը կազմեն հաւանաբար մէկ տասներորդի մօտ զանգուած մը: Թերեւս ալ աւելի:

Զգալի է հայկական ներկայութիւնը Վալանս մանր առեւտուրի մարզին մէջ: կարեւոր է մարզական գետնի վրայ ալ: Զէ՞ որ հայանուն ակումբ մըն է, հայ նախագահով - Արթիւր Արթինեան - Վալանս քաղաքին համբաւը պաչտպանողը՝ Փութպոլի Ծրանոայի արհեստավարժներու ախոյեանութեան մէջ, իրաւ է, մեծամասնութեամբ, ոչ հայ խաղացողներով: կայ նաեւ եւ կը գործէ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի -- իսկական Հ. Մ. Ը. Մ.-ի -- մասնաճիւղ մը, կեդրոնատեղին՝ արուարձան Պուր -ի -- Վալանսը:

***

Վալանսի Հայ Առաքելական համայնքը ունի երկու եկեղեցիներ: Հինը՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, նորը՝ Ս. Սահակ, բայց մէկ հոգեւոր հովիւ միայն, Նարեկ Ա. Քհնյ. Վարդանեանը: Անչուշտ երկրորդի մը գործակցութիւնը աւելի քան բաղձալի է:

Հ. Բ. Ը. Մ.-ը ունի հոն իր աչխոյժ վարիչներէն մէկը, Անդրանիկ Քէչիչեանը՝ չրջանային գործիչ: Ունի ներկայանալի կեդրոն մը, քանի մը բաժանումներով:

Վալանսի հայ համայնքին օգտին կը գործեն նաեւ Մշակոյթի Տուն, Ռատիօ, Կապոյտ Խաչ, Կուսակցութիւններ, Ազգային Կրօնական Միութիւն: Համագաղութային միաւորում մըն ալ, բժիչկ Մառք Գոհարեանի առաջնորդութեամբ, օգտակար եղած է հայ նորեկներու համար եւ՝ իրրեւ ներկայացուցչական մարմին, տեղական իշխանութենց մօտ: Կրօնական Միութեան նախագահն է Հանրի Տիրանեան:

Դպրոցական գետնի վրայ, հայերէնի դասընթացքներ միայն, չկայ ամէնօրեայ հայ ղպրոց:

Եկեղեցին կը հովանաւորէ դասընթացքներուն ղէխաւորը: Կը կոչուի Դաւիթեան վարժարան: Հոն հայերէնն սորված են, քիչ - չատ, քանի մը սերունդներ:

Վարժարանը կը գործէ Նարեկ Քահանայ Հօր ղեկավարութեան տակ. ան կը դասաւանդէ ալ՝ մասնաւորապէս կրօնք: Մօտ 130 տղաք եւ աղջիկներ կը յաճախեն այս ղպրոցը որ ունի ուսուցչական անհրաժեչտ կայուն կազմ մը, զբաղելու համար այդքան թիւով աչակերտներով:

Աւետարանական համայնքն ալ կր հովանաւորէ հայերէնի դասեր: Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղն ալ, ան Մշակոյթի Տան մէջ: 65 աչակերտներ կը չանան մայրենի լեզուն չմոռնալ. «ուսուցչական կազմ՝ վեց հոգի» ըսաւ մեզի նախագահուհի Արփիկ Թումայեան:

Վալանսի մէջ կը պակսի ուրեմն ամէնօրեայ վարժարան մը. գոնէ մէկ - երկու դասարանով սկիզբ մը:

***

Ըլլայ Տրոմի միւս զանազան քաղաքներուն մէջ, ըլլայ սահմանակից Արտէչ նահանգը կ'ապրին, ընդհանրապէս մեկուսացած, հայ ընտանիքներ, հայածնունդ անհատներ:

Այս կողմերն ալ, ինչպէս Սավուայի մէջ, երբեմն - երբեմն հայածէս կրօնական արարողութիւններ, Ռոմանէն եւ Վալանսէն դուրս, օգտակար կրնան ըլլալ վառ պահելու համար կղզիացած հայրենակիցներու հայ ըլլալու յիշողութիւնը:

Այդպիսի փորձ մը, մօտիկ անցեալին, Մոնթէլիմարի մէջ չատ յաջող անցած էր եւ գրաւած տեղացիներուն ալ ուչադրութիւնը:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՕՐՈՒԱՆ
ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԱԹԻ ՄՐՑԱԿԻՑՆԵՐԸ

Ա.յսրյորդանանի եւ Գազայի մէջ առաջ կը տարուին Պաղեստինեան Խորհուրդին եւ նախագահական ընտրութիւններու (Յունուար 20) պատրաստութիւնները: Գլխաւոր կուսակցութիւնն է «Ֆաթահ»ը որուն պատրաստութիւններուն մասին լուրերով լեցուն է տեղական մամուլը:

Ընտրութիւններուն պիտի մասնակցին նաեւ նախկին համայնավար «ժողովուրդին կուսակցութիւն»ը, «Պաղեստինի ազատագրութեան ժողովրդավար ճակատ»ին այլախոհները: Սակայն այս երկուքը մեծ տեղ չունին հանրային կարծիքին մէջ: Տակաւին յայտնի չէ թէ մասնակցութիւն պիտի ունենա՞յ «Ազգ. Փրկութեան կուսակցութիւն»ը որ իսլամական յեղափոխական «Համաս»ի նեցուկը կը վայելէ:

Պաղեստինցի ընտրողը քանի մը տասնեակ անուններու ցանկ մը պիտի ընտրէ իր նախասիրածները: Այդ ցանկերուն վրայ կուսակցականներէն զատ տեղ պիտի գտնեն նաեւ քաղաքական ոչ մէկ պատկանելութիւն կրող անուններ որոնք ներկայացուցիչները պիտի ըլլան աւանդական գերդաստաններու կամ ցեղախումբերու: Անոնք սիրապետող են յատկապէս Ա.յսրյորդանանի մէջ: Նոյնիսկ ենթադրողներ կան որ այս վերջին խումբին ներկայացուցիչները կրնան տկարացնել քաղաքական կուսակցութիւններու դերը:

Պաղեստինեան միջավայրին մէջ անբնական չէ որ քուէարկու մը ընտրէ իր գերդաստանին, ցեղախումբին մէկ անդամը կամ մէկ դիւղացին, քան կուսակցական թեկնածու մը: Այդպէս է պարագան նաեւ Յորդանանի որուն ընտրական համակարգը որոշ չափով օրինակ ծառայած է Պաղեստինցիներուն: Ֆաթահի ժողովներուն մէջ յաճախ նիւթ կ'ըլլայ այս կացութիւնը ու կ'ըսուի որ իրենց մրցակիցները կուսակցականներ պիտի չըլլան այնքան, որքան ցեղախումբերը:

Այս վերջինները աշխոյժ աշխատանքի լծուած են. այդ աշխատանքը կը կատարեն անոնց խորհուրդներուն չրջանակին մէջ: Այդ խորհուրդները ցեղախումբերուն կեանքը կարգաւորողներն են. կը զբաղին ամուսնական հարցերու եւ ցեղախումբի մը աւանդական կեանքին կազմակերպութեան առընչուող այլ բնոյթի խնդիրներով: Խմբաւորումներ որոնց անունն անգամ չէր լսուած, թերթերու յայտարարութիւններով կ'իմացնեն իրենց ժողովները որոնք կը դումարուին զանազան կողմերէ հասնող անդամներով:

Սուր հակամարտութիւններ ալ կան ցեղախումբերուն միջեւ. իւրաքանչիւրը նիւթական նպաստը կը բերէ, զարկ տալու համար իր թեկնածուներուն ընտրապայքարին: Ֆաթահի եւ անոր ընդդիմադիր ցեղախումբերուն նախընտրական եռանդը խառոր կը համեմատի ընտրութիւններուն չմասնակցելու կոչերուն հետ որոնք կ'ուղղուին քաղաքական հին կազմաւորումներու կողմէ որոնք յաջողութեան դրեթէ ոչ մէկ հաւանականութիւն ունին: Արդէն թէ՛ Ա.յսրյորդանանի, թէ Գազայի մէկ որոշ է որ հանրութիւնը մեծ անհամբերութեամբ կը սպասէ քուէարկութեան օրուան: Կը կարծուի որ Պաղեստինի արտաքսահմանեան ընդդիմութիւնն ալ պիտի չընդունի ընտրութիւնները, որուն արդէն մասնակցելու իրաւունք չունի: Սակայն, չմասնակցելու չարժումով մը տեղական ընդդիմութիւնը չատ բան կը կորսնցնէ. մինչեւ իսկ պաղեստինեան ապագայ պետութեան քաղաքական բեմէն անհետանալու վտանգը կրնայ դիմագրաւել:

Ընդդիմութեան այս կազմաւորումները հարցերը բարդ են: Անոնց կեդրոնատեղին Դամասկոս կը գտնուի: Անոնք հանրութեան կողմէ նկատուած են պայքարի կազմակերպութիւններ որոնց ժամանակը լրացած է. այսօր աւելորդ դարձած են, մինչեւ կրնային քաղաքական կուսակցութիւններու վերածուիլ. բայց իրենց մէջ ձեւացած հակադրութիւնները, բախումները, պառակտումները արդելք եղած են ատոր ու չատ պակասած է իրենց կողմնակիցներուն թիւը: Այնքան որ եթէ նոյնիսկ մասնակցէին ընտրութիւններուն, անոնց թեկնածուները ոչ մէկ յաջողութիւն պիտի արձանագրէին:

Այս պայմաններուն մէջ զրեթէ կասկածի տեղ չի ձգեր Ֆաթահի յաջողութիւնը եւ որպէս Պաղեստինեան Խորհուրդի նախագահ ե. Արաֆաթի ընտրութիւնը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՋԵԿՈՅՑ՝

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻԼՊԵՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

1996 -- 1997 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐ

1. -- Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը 1996 -- 1997 ուսումնական տարեշրջանին համար, վերանորոգելի կըրթաթոշակներէն զատ, պիտի յատկացնէ նաեւ՝ որոշ թիւով նոր կրթաթոշակներ արժանաւոր ուսանողներու:

2. -- Հիմնարկութեան ներկայ ծրագիրը կը վերաբերի մինչեւ 32 տարեկան չրկողած այն ուսանողներուն որոնք համալսարանական լրիւ մակարդակ ունեցող ուսումնական հաստատութեան մը մէջ են՝ պիտի յանախեն կանոնաւորաբար երկրորդ տարուան մասնագիտական դասընթացքները: Գիշերային, մասնակի կամ ոչ ակադեմական դասընթացքներ մաս չեն կազմեր ներկայ ծրագրին: Կըրկնակի թանկագոյն մը տեւողութիւնը առաւելագոյնը ակադեմական երեք տարի է:

3. -- Կրթաթոշակներու յատկացումը կը կատարուի ընտրութեամբ, հայկական ծագում ունեցող ուսանողներու որոնք բարձրագոյն ուսման հետեւելու համար զուրկ են նիւթական անհրաժեշտ միջոցներէն: Հիմնարկութիւնը չի քաջալերեր ուսանողներ որոնք իրենց ուսումը կ'ուզեն չարունակել իրենց երկրէն դուրս գտնուող համալսարաններու մէջ: Արտասահման ուսանիլ փափաքողներու պարտադիր թեկնածութիւն մը նկատի կ'առնուի՝ երբ ուսանողը արդէն իսկ պաշտօնապէս կեցութիւն հաստատած ըլլայ իր ուսումը կատարելիք երկրին մէջ:

4. -- Թեկնածուները պարտին ունենալ ուսումնական բարձր մակարդակ, լրացընել անհրաժեշտ բոլոր պայմանները, ընդունուած ըլլալ նուազագոյն «Sophomore» դասարանը ամերիկեան համալսարաններու մէջ, կամ համապատասխան դասարան մը այլ համալսարաններու պարագային, եւ պարտին յաջողութեամբ աւարտած ըլլալ առաջին տարուան դասընթացքները:

5. -- Ներկայացող թեկնածուներէն կ'ընտրուին Հիմնարկութեան դատողութեամբ արժանաւորագոյն նկատուածները միայն: Միեւնոյն ընտանիքին պատկանող երկու անդամներ միաժամանակ չեն կրնար օգտուիլ Հիմնարկութեան ներկայ ծրագրէն: Նախընտրութիւնը կը տրուի արժանաւոր ա՛յն ուսանողներուն որոնց ընտանեկան անմիջական պարագաներուն մէջ օգտուող չէ եղած անցեալին Հիմնարկութեան համալսարանական կրթաթոշակներէն:

6. -- Բոլոր թեկնածուները, ուր ալ բնակին անոնք, իրենց դիմումնագիրը պէտք է ներկայացուցած ըլլան ստորեւ նշուած հասցէին 1996, Փետրուար 1-էն մինչեւ Ապրիլ 15 ամէնէն ուշ, Հարաւային-Ամերիկայի երկիրներուն, ինչպէս նաեւ Աւստրալիոյ համար այս թուականները պիտի ըլլան 1996 Սեպտեմբեր 1-էն ամէնէն ուշ մինչեւ Նոյեմբեր 15:

FONDATION CALOUSTE GULBENKIAN
Service des Communautés Arméniennes
Avenida de Berna, 45—A
P—1067 LISBONNE Codex
PORTUGAL

ԿԱՐԵՒՈՐ

Ա. -- Դիմումները պարտադրօրէն պէտք է կատարուին թեկնածուներու կողմէ անձնապէս:

Բ. -- Իր ուղարկած դիմումնագրի թուղթին ու պահարանին վրայ թեկնածուները պարտին յստակօրէն նշել իրենց ինքնութիւնն ու հասցէն լատինատառ:

Գ. -- Կը խնդրուի նկատի առնել նաեւ ոեւէ թղթատարական ուշացում՝ կամ կորսուած նամակներ թեկնածուներէն՝ Հիմնարկութիւնը ինքզինք պատասխանատու չի նկատեր:

Դ. -- Դիմումնագրին մէջ, դիմող - ուսանողը պարտի մանրամասն տեղեկութիւններ տալ ուսման ընթացքի ու տեւողութեան մասին հակիրճ կենսագրականով մը:

Վերոյիշեալ կէտերը չյարգող թեկնածուներու դիմումները նկատի չեն առնուիր:

Առ ի պատասխան՝ թեկնածուներուն կը ղրկուին հարկ եղած տեղեկութիւնները, հարցաթերթիկներն ու կանոնագիրը:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻԼՊԵՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոն
Յունուար 1, 1996

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝
ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Ու սկսաւ վազել, ցատքելով, սայթաքելով, ճիչեր արձակելով, առանց եւին նայելու, ապսիւրա կերպարանք մը հանդարտ բնանկարին երեսին «կեանքին մէջ չըրած բանը կ'ընէ» խորհեցաւ Գրիգոր «սիրոյ խաղին կամ կռիւին պատրաստութիւնն է, փորձն է ասիկա, ուժ կ'առնէ բնութենէն, զարպաս է կ'ընէ աղջիկ հալով ... սինէմայէն տեսած ըլլալու է կամ կարդացած է» եղրակացուց ու դանդաղօրէն սկսաւ քալել դէպի Զարուհին: Կայնած ժայռի մը կռնակին, սպասեց Գրիգորին գալուն, հեւքէն պզտիկ կուրծքերը ելլել իջնելով, քրտնած բայց եռանդը արթնցած «աս է հայ հող ըսուածը ... ամէնէն սուրբ կտոր մը հողը ամբողջ աշխարհի ... ամէն ինչ հոսկէ սկսաւ... ախ պապաս հոս ըլլայիր, հոս պիտի ուզէիր թաղուիլ պիտեմ...»:

Երբ Գրիգոր քովը հասաւ, սիրոյ կրակը արդէն կը վառէր անոր պզտիկ մարմնին մէջ: Զարուհի չդիտցաւ ինչու եւ ինչպէս անոր գարձաւ ու ըսաւ, մեղմ ու կարեկցոտ:

Երկար լացաւ Գրիգորին թեւերուն մէջ, մամռալով ինքնիրեն «կը սիրեմ քեզ... կը սիրեմ քեզ...» ու ինքն ալ անկարող հասկնալու ինչպէ՞ս մարմնին ցանկութիւնը, մարմնին վայելքներուն պահանջը եկեր գրաւեր էր իր էութիւնը: Սպասեց որ Գրիգորը զինք պառկեցնէր գետինը, մերկացնէր զինք ու ինք տար տա՛ր անոր ինչ որ ունէր կեանքին մէջ ... «սէրը, ախ սէրը կ'ուզեմ Աստուած իմ, տուր ինծի ... ուրիչ բան չեմ ուզեր ... քուկդ եմ Գրիգոր, քուկդ եմ, առ...»:

Գրիգոր զգաց անոր մարմնին սարսուռը ու թեւերուն մէջ կծկուելուն չարժումէն կռահեց անոր ներքին խռովքը: Սակայն ոչ մէկ ցանկութիւն ունէր զայն առնելու իր իշխանութենէն ներս եւ չունէր ախորժակ այդքան տարբեր, անծանօթ սիրոյ մը մտերմութեան: Մաքին մէկ անկիւնը անոր միամտութիւնը չշահագործելու եւ անբարոյական չըլլալու մտածումն ալ կար, չատ հաւանաբար: Ամէն պարագայի, ձգեց որ վայրկեանը անցնի: Ոչ մէկ չարժում կամ խօսք եկաւ մեղմել պիրկ, խորտ ու բորտ տարածութիւնը անոնց միջեւ:

Նստան քարի մը վրան, խիճեր ու չոր չիւղեր նետեցին հոս հոն: Թեթեւ դողը չձգեց Զարուհիին մարմինը: Լուռ նայեցան հեռուն ու մօտ: Պզտիկ հով մը կը խաղար չուրջերնին:

- Պա՞ղ է:
- Կը մսի՞ս:
- Տուն երթանք:
- Ինչ ըսի՞ր:
- Տուն երթանք: Պաղ է:
- Լաւ:
- Գրկէ ինծի:

Գրիգորին թեւերը զոցուեցան մարմնին չուրջ:

- Աւելի ուժով:

Երջանկութեան ու բզկտումի զող մը ցնցեց զինքը: Զարուհին այնպէս թուեցաւ թէ սէրը մեծ ու մութ փոս մըն էր ուր կ'իյնար ինք վախ ու բերկրանքը սրտին ... «ա՛խ Գրիգոր» անցաւ մտքէն «միայն դիտնաս ինչպէս քեզ կը սիրեմ...»: Ու այդ պահուն էր որ ան ինքզինքը իր հոգին ու մարմինը անոր յանձնելու որոշումը առա՞ւ թէ պիտի ուզէր առնել բայց չկըրցաւ, Չհասկցաւ, ու լացը եկաւ փրկել զինք իր առապատին անկարողութենէն:

Երբ տան բակը մտան, Զարուհի երկվայրկեան մը վարանեցաւ, անչարժացած «ո՞ւր կ'երթամ կոր ասանկ, անծանօթ տուն մը գաշտերուն մէջ ... դիշեր առեն, ախ Գրիգոր, աս ի՞նչ եղաւ մեզի...» մտքէն անցաւ «սէրը սէրը, ի՞նչ մնաց սէրէն ... ինչո՞ւ զիս մերժեցիր, ինչո՞ւ» չարունակեց, քիչ մը ուժաթափ ու ջղասպառ: Յոգնութիւն մը կը ծանրանար ոտքերուն ու թեւերուն: Հիմա չուրջը քընեց:

Մուտքին աջին երկվայրկեանի տունն էր, մաշած ու լքուած երեւոյթով, փեղկերը զոց: Ձախին կարաժ մը կար, ցանկապատին կպած, դուռը բաց՝ ուրկէ պզտիկ օճռ մը կը տեսնուէր: Դիմացը բաւական մեծ ու կլոր աւազան մը կար ու չուրջը քանի մը աթոռներով, իսկ աւելի վեր, աջին՝ բանջարանոց մը ու պզտիկ հաւնոց մը:

Գրիգոր քովը կայնած էր, առանց ըմբռնելու իրեն,

- Ներս եկուր Զարուհի, թէյ մը խմենք:
- Ես դիմացի աւազանին քով կ'ուզեմ նստիլ քիչ մը:

Շիտակ քալեց ու գրեթէ փլաւ առաջին բազկաթոռին մէջ «պիտի չլամ, ոչ ... ասկէ ետքը լաւ չկայ Զարուհի ... բայց ինչ օգուտ ասանկ նստիլ միս մինակ ու կեանքի առիթները կ'անցնին կ'երթան քովէս ... ես սիրոյ համար չեմ չինուած ... եւ կարելի է որ չի սիրեր զիս, ինծի պէս անփորձ մէկը...» ու խորունկ չունչ մը քաշեց: Գրիգոր տուն մտեր էր:

Որքա՞ն մնաց այդ վիճակի մէջ: Երեկոն կը ծանրանար չուրջը, իրեն պէս յոգնած եւ անյոյս: Նորէն փորձեց մտածումները հաւաքել «ինչքա՛ն մօտ եկեր էի սիրոյ խորհուրդին ... կը վախնամ Աստուած իմ...» խորհեցաւ «ինքն էր որ վերկեց զիս, այո...» երբ զգաց թէ Գրիգոր քովը եկեր կայներ էր:

- Ե՞րբ եկար:
- Հիմա ... Ներս եկուր Զարուհի որ թէյը պատրաստեմ, աղուոր պատչգամ ունի տունը, հոն կը խմենք:

Երկար, մեղմ նախադասութիւնը, իր անունը անոր բերնին մէջ ու չրթունքներուն վրայ՝ զգացումի տագնապ չունէր մը բերաւ իրեն: Պարապութիւնը որ ստեղծուեր էր ներսը հոն չէ՞ր թէ ոչինչ փոխուած է «հիմա անոր ուժեղ թեւերը պիտի սեղմեն զիս նորէն, սիրոս սիրոս կը լեցուի ... նորէն ուղ գիտէ ինչ սխալներ կ'ընենք կոր ... ես ի՞նչ գիտնամ ինչպէս կը սիրեն քահանային ընտանիքին մէջ ատանկ բաներ չկան ... բայց ես գիտեմ որ կը սիրեմ մինչեւ կեանքիս վերջը ... այո...»:

Ոտքի ելաւ ու դանդաղ քայլերով տուն դացին: Ներսը մութ էր Գրիգոր անոր ձեռքը մեղմօրէն բռնեց «աս կողմէն» ըսաւ ու յանկարծ մթութիւնը իր փորձութիւնը բերաւ ու քիչ մնացեր էր անոր ձեռքը չրթունքին տանէր երբ աստիճանին գլուխը մոմին լոյսը խաղաց աչքերուն մէջ. «զգոյշ» փափսաց Գրիգոր և եթէ մոմ չըլլար պիտի նետուէր վգին փաթթուէր ու խեղթի պէս համբուրէր. մութին մէջ ամէն ինչ արտօնելի է մարդ բան չգիտնար...:

(Շար. 68)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իրենց մօր՝ Տիկին Արշալոյս Ույկուն - Պէրպէրեանի թաղմ յիշատակին Տէր եւ Տիկին Պերնար եւ Շէյլա Քիւրքճեան 1000 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին :

*
**

Տիկին Արշալոյս Ույկուն - Պէրպէրեանի թաղմ յիշատակին Զուլալ Գազանճեան 200 ֆրանք կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին (ստանալ՝ «Յառաջ»էն) :

*
**

Արամ Շեխիկեանի յիշատակին Զուլալ Գազանճեան 200 ֆրանք կը նուիրէ Մարսէյլի Մշակոյթի Տան (ստանալ՝ «Յառաջ»էն) :

COMMUNIQUE

Le Comité de Coordination des Associations Arméniennes d'Entraide Sociale :

— Association Arménienne d'Aide Sociale;

— Croix Bleue des Arméniens de France;

— Eglise Apostolique Arménienne;

— Union Générale Arménienne de Bienfaisance

remercie La Fondation **Léa et Napoléon Bullukian** qui lui a octroyé une subvention de 20.000 Frs au profit de ses actions sociales et humanitaires.

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Հայաստանէն, մասնագիտութեամբ հիւանդապահ ու մանկավարժ երկու հայուհիներ տարեց անձ մը խնամելու կամ երախայ պահելու գործ կը փնտռեն :

Դիմել՝ Սեդա եւ Լուսինէ Բլթուլեանի, հեռաձայն՝ 40 - 85 - 99 - 08

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
Section Paris

...PERE NOEL EST ATTENDU !

au GOUTER — SPECTACLE,
préparé par les élèves de l'*Ecole Croix Bleue - Paris*;

le Samedi 6 Janvier à 14 heures 30
à la M.C.A. — 17, rue Bleue, Paris 9e
— M° Cadet —

Venez nombreux
l'accueillir
et vous réjouir
en famille !

*
**

CAMP D'HIVER

Ouais, c'est formidable ! La Croix Bleue des Arméniens de France organise son camp d'hiver du 2 au 9 mars 1996. Préparez-vous les copains de 8 à 14 ans, pour les compétitions de ski à Bellefontaine.

Le prix ? C'est 2.500 F.
Il comprend :

— Le transport;
— L'hébergement;
— La location et les cours de ski;
— Les remontées mécaniques;
— L'assurance.

Appelez vite le bureau du Conseil d'Aminsitration au : 48. 24. 46. 57 avant le 31 Janvier 1996. Les places sont limitées.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՒՈՒՐԻ

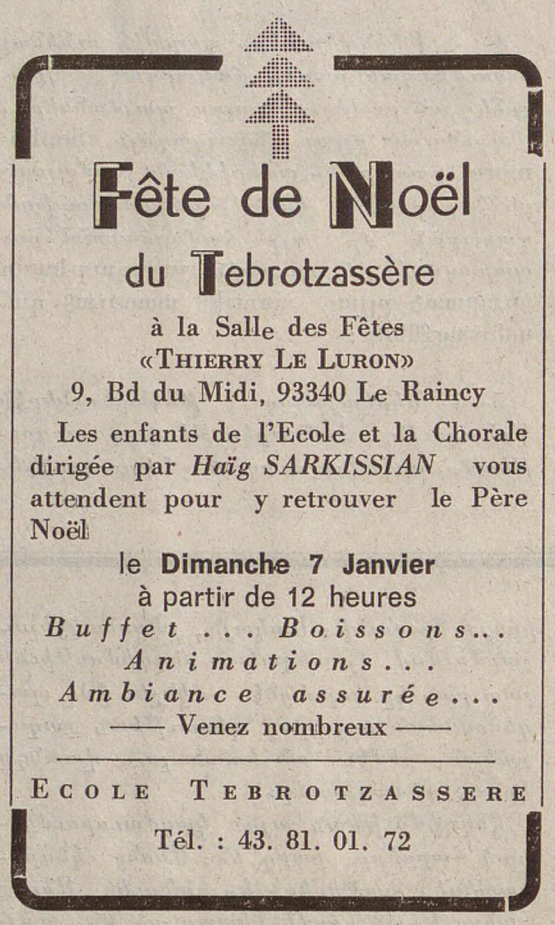
ՓԱՐԻԶ. - Տէր եւ Տիկին Փիէր Թերկանեան 1000 Ֆր. ;

*
**

ԻՍԻ. - Տէր եւ Տիկին Պարզեւ Սայլրին 400 Ֆր. :

*
**

ՈՄՆ. - 500 Ֆր. :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Գարուն»ի 10-րդ տարեդարձի հանդիսութիւնները.

Ա. – Փետրուար 17, կիրակի, համերգ՝ կոմիտասի նուիրուած, անոր մահուան 60-ամեակին առիթով.

Բ. – Մարտ 16, Շաբաթ, պարանոցիկ երեկոյթ, մանուկը յայտագիրով :

Մանրամասնութիւններ յետագային :

ԹԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Ս· ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Յունուար 7

կիրակի, Բ· օր Ծննդեան : Յիշատակ Մեռելոց :

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի :
Կը պատարագէ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՑ· ԳՈՑՈՒՆԵԱՆ

Պատարագի աւարտին Հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն համօրէն ննջեցելոց :

Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Յունուար 7

կիրակի, Յիշատակ՝ Մեռելոց :
Պատարագ՝ ժամը 10-ին :
Յաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

Ս· ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Յունուար 7

կիրակի, Յիշատակ՝ Մեռելոց :
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9-ին,
Պատարագ՝ ժամը 10-ին :

Յաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Շաբաթ, Յունուար 6
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9·30-ին,
Պատարագ Ծննդեան՝ ժամը 10-ին,
Ջրօրհնէք՝ ժամը 12-ին :

կիրակի, Յունուար 7
Պատարագ Մեռելոցի՝ ժամը 10-ին,
Հոգեհանգիստ
վասն համօրէն ննջեցելոց՝ ժամը 11·45-ին :

Ս· ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՄ

ԿԻՐԱԿԻ, *Յունուար, 7, Յիշատակ Մեռելոց :*

Սկիզբ Ժամերգութեան ժամը 9-ին,
Պատարագ ժամը 10-ին :

Պատարագի աւարտին Հոգեհանգիստ վասն համայն հայ ննջեցելոց :

Վաչէ Ծ· Վրդ· կէսօրէ ետք ներկայ կ'ըլլայ դերեզմաննոցը ժամը 14-էն սկսեալ :

Ս· ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ — ԼԻՈՆ

Յունուար 7

կիրակի, Յիշատակ՝ Մեռելոց :
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30-ին,
Պատարագ՝ ժամը 10-ին :

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս Կամիտաս երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յովհ. Պէրպէրեան-ի :

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՑԼ

Յունուար 7

կիրակի, Յիշատակ՝ Մեռելոց :
Պատարագ՝ ժամը 10-ին :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Ս· ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՄ

ԿԻՐԱԿԻ, *Յունուար, 7, Յիշատակ Մեռելոց :*

Սկիզբ Ժամերգութեան ժամը 9-ին,
Պատարագ ժամը 10-ին :

Պատարագի աւարտին Հոգեհանգիստ վասն համայն հայ ննջեցելոց :

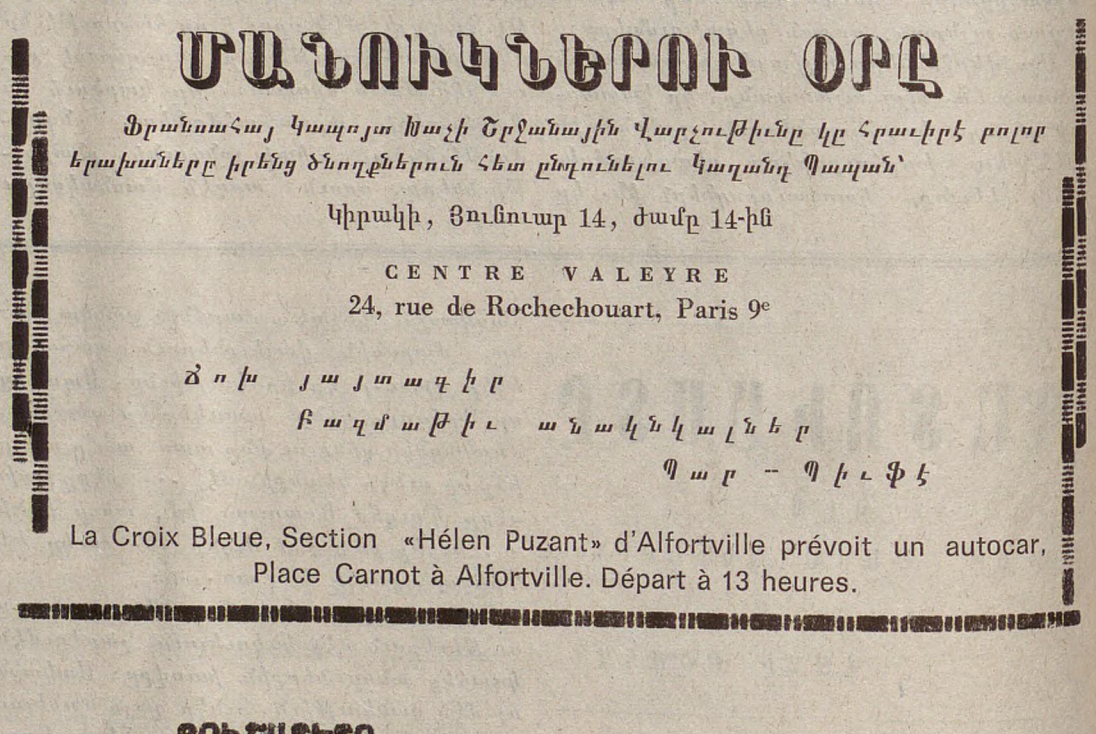
Վաչէ Ծ· Վրդ· կէսօրէ ետք ներկայ կ'ըլլայ դերեզմաննոցը ժամը 14-էն սկսեալ :

ՊՕՄՈՆԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, *Յունուար 7, Մեռելոց, ժամը 10-ին պատարագ եւ Հոգեհանգիստ :*

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս· ԳԷՈՐԳ

ՇԱԲԱԹ, *պատարագ ժամը 10-ին :*
Կը պատարագէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա· ՔՀՆՑ· ՏԷՏԷԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի՝ Ջրօրհնէք :

ՑՈՒՇԱՏԵՏԻՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի անդամական ընդհ· ժողովը, Երկուշաբթի, Յունուար 8, ժամը 20·30-ին սովորական հաւաքատեղին :

ԱՄԱՆՈՐԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Շաւիլի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնն ու երկօրեայ դպրոցի ուսուցչական կազմը կը հրաւիրեն իրենց բոլոր աշակերտներն ու անոնց ծնողքները եկեղեցւոյ կից «Սարգիս Պալասանեան» սրահը, Ամանորի դպրոցական հանդէսի, կիրակի, Յունուար 7, ժամը 15-ին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Սէն - Մօրիսի Անահիտ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները իր դպրոցին համար. -

Տիկին Մարի Փաշանեան 100 Ֆր. իր ապաքինման համար Տիկին Ընծայ Սիմոնեան 100 Ֆր., Տիկին Վարսենիկ Մատիանեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մասինթօ Սիմոնեան 500 Ֆր., Պր. Խաչիկ Մըսիեան 500 Ֆրանք իր եղբօր, մօր եւ հօրը յիշատակին :

*
**

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 250 Ֆր. Օր. Մոնիք Պորէքէ, 200 Ֆր. Օր. Մարի Գանթարճեանէ եւ 300 Ֆր. Պր. Յան Օհաննէսեանէ :

Imprimé sur les Presses du Journal «HA RATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55035
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6
SAMEDI
6 JANVIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ·

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·759 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.759

Ամենայն Հայոց Պատրիարքին Ծննդեան Տարելոյը

Բեթղեհէմի աստղին լոյսը՝ Ս. Էջմիածնի պրիսմակէն...

«Տեսաք զաստղն ևորա յաւելս
Եւ եկաք երկիրպագանել նմա»
(ՄԱՏԹ· Բ· 2)

Որպէս Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հոգեւորական սպասաւոր՝ անցնող քառասուն չորս տարիներու ընթացքին, ամէն տարի, մեր Տիրոջ եւ Փրկչին՝ Յիսուսի Քրիստոսի Ծննդեան տօնին առթիւ անընդմէջ չարունակականութեամբ խօսք եմ արտասանած կամ գիրով եմ արտայայտուած Քրիստոսի աստուածայայտնութեան հրաշապատում եւ այնքան հոգեզբաղ դրուագի իմաստին եւ մեր կեանքի մէջ անոր ներգործութեան մասին:

Այս տարի, 1996-ին, տարբեր երանգ ունին իմ խօսքին տուն տուող ներքին եւ արտաքին ազդակները: Ս. Ծննդեան տօնին այժմ այս խօսքը կ'ուղղեմ ձեզի մեր ազգի «Հայկական եւ Լուսաւորչեան Բեթղեհէմ»էն, բոլորիս հաւատքին ծընունդավայր Ս. Եկեղեցւոյ հայրապետ մայրամասուրէն՝ Ս. Էջմիածնէն, ուր իջաւ Քրիստոս, Ս. Գրիգորի լուսահեղեղ տեսիլքով, եւ ոսկի ուռնակով բախեց «զբանձրութիւն լայնատարած գետնոյն» սառերկրեայ սանդարամետին, եւ գայն փոխակերպեց նորատունկ եւ դրախտաբոյր այգիի, Աւետարանի ոռոգմամբ եւ հոգեւոր պաղպաղերութեամբ եկեղեցիի՝ այսինքն՝ Աստուծոյ եւ մարդուն հանդիպման սրբազործ հոգեվայրի:

Որպէս կաթողիկոս Ամենայն Հայոց՝ Ս. Ծննդեան տօնին առթիւ երբ այս առաջին խօսքս հոգեւոր սիրոյ եւ հայրական հոգածութեան զգացումներով կ'ուղղեմ ձեզի՝ հայ ժողովուրդի բոլոր զաւակներուդ, անխիտր, ի Մայր Հայաստան եւ ի ծագս աշխարհի, իմ խոհերուս իրրեւ մեկնակէտ կ'ընտրեմ Մատթէոսի Աւետարանէն քաղուած սա բառերը·

«Տեսանիք անոր աստղը արեւելիի մէջ, եւ եկանիք երկրպագելու անոր» :(Բ· 2)

Ըստ աւետարանական պատումին՝ Արեւելքէն եկող երեք մոգերու կողմէ արտասանուած խօսքն է, որ Քրիստոսի Աստուածայայտնութեան այս տօնին բոլոր քրիստոնեաներու ջերմութիւններուն վրայ կը վերարտասանուի եւ ականջներուն մէջ կը վերարձագանգէ:

«Տեսանե՛լ աստղը»:

Կը նշանակէ նախ աչքերը բաց ու վճիտ ունենալ: Տեսնուածին լոյսը չի բաւեր տեսնելու համար: Հարկ է աչքին հանդիպումը լոյսին՝ որպէսզի լոյսը ըլլայ լոյս մեզի՛ համար: Ս. Ծննդեան տօնը, հետեւաբար, սքանչելի առիթ մըն է որպէսզի սրբենք մեր աչքերը, մաքրենք մեր սրտերը, պայծառացնենք մեր միտքերը, բիւրեղացնենք մեր հոգիները զգալուն եւ ընկալուչ դառնալու համար «Աչխարհի Լոյս»ին՝ երկինքէն յաւերժօրէն ճառագայթող եւ մեր կեանքերուն մէջ լոյս ու երջանկութիւն ցանող «Անոր աստղին»:

Աստուածայայտնութեան տօն է այսօր: Այո՛, Աստուած վերստին կը յայտնուի, կը բացուի մեզի, Իր մարդեղութեան մարդասէր արարքին մէջէն: Բայց ի՞նչ կ'արժէ Իր բացուիլը եթէ մենք չբացուինք Իրեն: Իրեն բացուելու համար՝ հարկ է ներքին հոգեկան մղումով ձըգտիլ Իրեն, զգալ զինքը մեր մէջ, դառնալ հաղորդ Իր սիրոյն մեր ինքնութեան մէջ Իր պատկերին վերակենդանացուելով: Իր յայտնութիւնը պէտք է դառնայ մեզի համար մեր ինքնութեան հարթատութեան, աստուածանմանութեան վերայայտնումը մեր վիտակցութեան եւ կեանքին ու գործին մէջ:

«Երկիրպագանել նմա...»

Կը նշանակէ խոնարհիլ Իր առջեւ, հըրաժարիլ մեր ինքնաբաւութեան, ինքնապաշտութեան փորձութենէն, ձերբազատիլ մեղքի կապանքներէն, մէկ խօսքով՝ ըստ Պօղոս Առաքեալի՝ մերկանալ մեր իսկ մէջ հնացեալ մարդէն: Առանց այս նախապայմանին կարելի չէ ընդառաջել Անոր, զԱյն ճանչնալ որպէս Արարիչ եւ Փնտռող եւ տեղ տալ Անոր խօսքին եւ սիրոյն մեր կեանքի տարածքներուն մէջ:

Երկիր պագանելը խորհրդանշական այն արարքն է, որ խոնարհութեան մէջ կը մեծցնէ մարդ էակը: Երբեք պէտք չէ մոռնալ որ առաջին սայթաքումը մարդուն՝ ինքնամեծութեան, ամբարտաւանութեան փորձութենէն եկաւ, եւ՝ մի՛չտկուզայ: Կարելի չէ չանդրադառնալ որ իրրեւ մարդ էակ՝ մեր մէջ ունինք չարին հակելու, չեղումի ենթարկուելու, խոտորելու կարողականութիւնը, մեր ազատ կամք ունենալու յատկութիւնը միշտ բարին չգործածելու փորձութիւնը: Ըստւած է որ սայթաքիլը, մեղանչելը մարդկային է· բայց անմարդկային է սայթաքումի մէջ մնալը, մեղքին գերի դառնալը: Աւելի մարդկային է սայթաքումէն վերականգնիլը, մեղքին յաղթելը եւ ոչ թէ անոր գոհ դառնալը:

Աստուածայայտնութեան տօնը սքանչելի առիթ մըն է որ քրիստոնէական եկեղեցին կ'ընձեռէ իր հաւատացեալներուն մանկանալու, պարզանալու, խոնարհելու խոնարհուող Աստուծոյ մարդեղութեան դրուագին վերապրումովը մեր կեանքին մէջ:

*
**

Սիրելի՛ք,

Արեւելքի մոգերը բացին իրենց միտքի եւ հոգիի աչքերը եւ տեսան երկնային աստղը, քալեցին անոր լոյսին ուղղութեամբը, գտան լոյսին սկզբնաղբիւրը՝ Յիսուսը Բեթղեհէմի մսուրին մէջ եւ մերկանալով իրենց արքայավայել մեծափառութեան հանդամանքներէն, մեծութիւնն ու քաջութիւնը ունեցան երկրպագելու Անոր:

Մենք որպէս հայ քրիստոնեաներ, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ զաւակները, հըրաւիրուած ենք երթալու դէպի Բեթղեհէմի մսուրը: Այդ մսուրը վերստեղծըւած է մեր հոգիներուն մէջ այն օրէն ադին երբ մեր ազգն ու պետութիւնը 301 թուականին քրիստոնէութիւնը ընդունեցաւ որպէս մեր ազգին սեփական կրօնքը: Մեր Հայաստան աշխարհը Վաղարշապատ անունով ճանչցուած վայրին մէջ դարձաւ Հայոց Բեթղեհէմը Էջմիածին անունով: Այստեղ է ուր մեր Հաւատոյ Հայրը իր լուսահեղեղ տեսիլքին մէջ տեսա՛ւ զՔրիստոս որ իջաւ ի Հայաստան, որ այսպէս, այդ իջումովն իսկ կերպարանափոխուեցաւ եւ դարձաւ Բեթղեհէմը հայ ժողովուրդի հաւատքին: Ս. Էջմիածնով, ամէն մէկ Հայու հոգին դարձաւ մսուր Ծննդեան Քրիստոսի ի Հայաստան աշխարհի եւ վասն համայնութեանն ազգիս Հայոց:

Նայէ՛ հոգիիդ մէջ, ո՛վ հայ մարդ, ո՛ւր ալ պտտուիս, ի՛նչ երկինքի տակ ալ որ ապրիս, ի՛նչ ընկերային, մշակութային պայմաններով ալ յատկանշուած ըլլայ երկրաւոր կեանքդ:

Նայէ՛ հոգիիդ մէջ· այնտե՛ղ է Ս· Էջմիածինը, զոր կը ճանչնաս որպէս աւազան մկրտութեան հայկեան ազգիդ եւ զոր կը դաւանիս որպէս Մայր Աթոռ:

Նայէ՛ հոգիիդ մէջ· այնտեղ պիտի գըտնես Բեթղեհէմի աստղը որ կը ճառագայթէ, Հայոց դարաւոր աւանդութիւնը իր հոգիին մէջ վերապրած բանաստեղծին մատաեսութեամբ՝ Արարածի գաղթէն անպարան կախուած Լուսաւորչի կանթեղէն, Արարատէն անոր վրայ հսկող Աստուծոյ նայուածքին ներքեւ...:

Նայէ՛ հոգիիդ մէջ· այնտեղ աչքիդ պիտի հանդիպին քրիստոնէական հաւատքի, Ս· Աւետարանի ճշմարտութիւնները Բեթղեհէմի մսուրին մէջ ծնած Յիսուսով մարմնացած եւ Հայաստանի հազարաւոր եկեղեցիներու անթարթառ եւ յաճախ աւերակումներէն վերաւոր քարերէն ղօղանջող անճայն ու անթարթառ:

Այսօր քրիստոնէաթաթախ Հայաստանը վերածուած է իր քրիստոսադրոշմ պատկերը: Այդ պատկերը կարելի ունի վերապայծառանալու, իր վրայէն մոռացութեան եւ բռնութեան փոշին թօթափելով: Այդ վերածննդեան պատկերը քեզ մո՛վ նոր լոյս եւ բիւրեղութիւն պէտք է դգենու, քու կենդանի՛ հաւատքով, ըլլաս Հայաստանի մէջ չնչող հայրենաբնակ մարդ, ըլլաս արտասահմանի մէջ ապրող հայ չունչ մարդ:

Տե՛ս· երկիրդ չէ այն ինչ որ էր դեռ երէկ: Քու ժողովուրդի սեփական կամքին զօրութեամբ է որ կ'ընթանայ Մայր Հայաստանիդ կեանքին կշռոյթը վերանկախացեալ հայրենիքիդ նոր Հանրապետութեան ղեկավարութեամբը: Ազատութեան չունչը վերստին կը տարածուի եւ կը վերատարբանայ Հայրենիքիդ չորս կողմերը եւ ժողովուրդիդ կեանքի չաղուածքին մէջ: Ազգային-կրօնական աւանդոյթները կը վերդգենուն իրենց հարազատութեան իսկատիպ արժանավայել նկարագիրը: Ճիշդ է, որ տնտեսական, ընկերային, կենցաղային պայմանները հեռու են զոհացուցիչ ըլլալէ, մանաւանդ երբ անոնք դիտուին յարաբերաբար խաղաղ եւ բնականոն կեանքի պայմաններ վայելած եւ վայելող երկիրներու եւ ժողովուրդներու կեանքին: Հայաստանի հիւսիսային-արեւմտեան չրջանի (Լենինականի, Սպիտակի, Ստեփանաւանի, Վարդենաձորի եւ երկրաշարժէն հարուածուած այլ վայրերու մէջ), «Աղէտի Գօտի» կոչուած տարածաշրջանի վերականգնումի կարիքն ու պարտքը ծանր կը կշռեն մեր բոլորի մտահոգութիւններու եւ պարտականութիւններու նժարին մէջ: Արցախի մեր ժողովուրդի ապահովութեան, զօրացման, զարգացման հրամայականը կը մնայ իր ուժգնութեանը եւ անմիջականութեանը մէջ: Տակաւին բազմաթիւ այլ նեղութիւններ՝ մեր հայրենիքին պարտադրուած չրջափակումի որպէս հետեւանք՝ լուրջ պատասխանատուութիւններու առջեւ կը դնեն մեզ բոլորս, անխըտիր, ուր ալ ըլլանք:

Այս բոլորին դիմաց՝ Ս. Ծննդեան տօնը մեզ՝ Հայերուս համար ունի իւրայատուկ նշանակութիւն: Հոգեւոր եւ ազգային վերածննդեան հրաւէր է ան, որ մեզ կը մղէ հրաժարելու չռայլ եւ հաճոյապաշտ կեանքի փորձութիւններէն եւ դառնալու աւելի դիտակից, զգայուն եւ նախանձախնդիր՝ մեր եկեղեցական, ազգային, կրթական, մշակութային, բարեսիրական պարտաւորութիւններուն, ընդհանրական, համազգային չափանիշներով, ըլլա՛յ Մայր Հայրենիքին, ըլլա՛յ արտասահմանի մեր գաղութներուն մէջ:

Ս. Ծննդեան տօնին պատգամը պարզ է.— Յիսուս, Մարմնացեալ Փրկիչը, ինքզինքը դատարկացուց Իր աստուածային փառքէն, խոնարհեցաւ Իր անձը եւ գործաւ «զկերպարան ծառայի, ի նմանութիւն մարդկան եղեալ» (Տե՛ս ՓԻԼԻՊ, Բ· 6-9): Ինչպէս մոգերը Լոյսը տեսան մանկացեալ Յիսուսի անձին մէջ եւ երկրպագեցին անոր, իրենց ազնուագոյն ընծաները՝ ոսկի, կնդրուկ եւ զմուռս՝ մատուցին Անոր, մենք ալ դիտանք այսօր խոնարհիլ մեր անձնական, անհատական փառասիրութիւններէն, գերդաստանեան հետ առընչուած առաւելութիւններէն, եւ մեր ընտրեալգոյն ընծաները մատուցենք Աստուծոյ, մեր եկեղեցիին, մեր հայրենիքին եւ մեր ժողովուրդին:

Քրիստոս իր մարդեղութեան արարքով ողջ մարդկութիւնը իր մէջ բարձրացուց եւ միացուց: Իր Ծննդեան տօնը նաեւ հըրաւէր մըն է որ Իր Բեթղեհէմեան մսուրին մէջ մենք միանանք իրարու եւ մեր «Հայկեան Բեթղեհէմի» մսուրին մէջէն վերապտենք մեր ազգային միութիւնը հոգեւոր հաղորդութեամբը Լուսաւորչեան հաւատքով հայցած քրիստոնէական հաւատքին, յոյսին եւ սիրոյն մէջ:

Ահա այս զգացումներով եւ խոհերով կ'ողջունենք ձեզ բոլորդ սիրեցեալ զաւակունք Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ: Ս. Էջմիածնի մսուրին մէջ ներամփոփուած՝ կ'աղօթենք որ առ մեզ խոնարհեալ եւ ընդ մեզ եղող Աստուածորդին բարձրացնէ եւ աչխուժացնէ ձեզ դիտակցութեան պատասխանատուութեան եւ յանձնառութեան գերագոյն եւ երջանկարեր առաքինութիւններով, ի զօրացումն Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ, իր բոլոր նուիրապետական Աթոռներով, թեմերով եւ ազգային կազմակերպական կեանքի բոլոր տեսակի եկեղեցանուէր եւ հայրենաչէն կառոյցներով եւ ստեղծագործական վկայութիւններով:

Թող մարգացեալ Փրկիչը իր Հայաստան մսուրը՝ մեր հայրենիքն ու պետութիւնը պահէ անվտանգ, ամբողջ եւ անխոով ի կամս ողորմութեան իւրոյ եւ շէնորհօքն անճառելի մարդեղութեան իւրոյ· ամէն:

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.
Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

Ս· Ծնունդ, 1996
Ս· Էջմիածին

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՄԱՐ ՊՈՍՆԻԱԿԱՆ ՁԵԻԻ ԾՐԱԳԻՐ

Անգլիոյ Արտաքին նախարարին Երեւան եւ Բաքու այցելութիւնը եւ Ղարաբաղի համար պոսնիական տիպի, համաձայնութեամբ լուծումի անոր առաջարկը կրկին օրակարգի բերած է նիւթը: Նախարար Ռիֆքինտ Երեւանի մէջ հանդիպում ունեցած է նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի հետ, յայտնելով իր այս տեսակէտը: Բաքուի մէջ ալ ան տեսակցած է Հ. Ալիեւի եւ Արտաքին նախարար Հասանովի հետ, դիմաւորը նիւթ ունենալով Ղարաբաղի հարցը:

Միջազգային դէտերու կարծիքով Ռիֆքինտի առաջարկը կրնայ Թուրքիոյ եւ Ադրբեջանի հաւանութեան արժանանալ, բայց ոչ Ռուսաստանի ու Հայաստանի: Անգլիացի նախարարին առաջարկով կը նախատեսուի ՕԹԱՆ-ի ուժեր հաստատել չրջանին մէջ, ինչպէս Պոսնիոյ պարագային, ինչ որ կ'ենթադրուի թէ Ռուսաստանի մերժումին դիմաւորը պատճառը կ'ըլլայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔ, Յունուար 4-ին ալ, ընդունած է արհեստաւոր դեկավարները եւ սենոքաներու պարագլուխները, ամանորեան մաղթանքներու առթիւ: Նախագահը իր ելոյթին մէջ փափաք յայտնած է որ 1996-ը երկխօսութեան տարին ըլլայ:

Թ. ՋԻԼԼԻՐ յայտարարած է թէ իսլամականներուն կարելիութիւն պէտք է

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՐԹՕՃԱԽԻ ՄԸ 70 ՏԱՐԻՆ

ՅՈՒԹԱՄԱՏԵԱՆ՝ ՀԱԼԷՊԻ ԿՐԹԱՍԻՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Սուրիահայ դպրոցները, մեծաւ մասամբ կեանքի կոչուած Մեծ Եղեռնին յաջորդող առաջին տասնամեակներուն, արդար հպարտութիւնն են այս դաղութին: Մայր հողէն դուրս ծնած իրերայաջորդ քանի մը սերունդներ, արմատ նետելով Սուրիոյ հիւրընկալ ափերուն, հոգե - մտաւոր իրենց կրթութիւնն ու ազգային մկրտութիւնը վստահեցան առաւելաբար ա՛յս հաստատութեանց, որոնք մինչեւ այսօր, թիւով 30, կը շարունակեն տանիլ նուիրական առաքելութիւն մը, յաճախ դժուարին պայմաններու մէջ:

Դպրոցներու այս ցանցին մէջ, հնադոյններէն մին է Հալէպի Կրթասիրաց վարժարանը, հիմնուած 1924-ին, դաղթական Այնթապցիներու նախաձեռնութեամբ: 70 տարուան կրթօճախ մը, արդարեւ, որ 65 անգամ հունձք տուած է պաղութին ու տիրական ներկայութիւն մը ղացուցած՝ տասնամեակներ ամբողջ:

Դպրոցին խնամատարութիւնը յանձն առած կազմակերպութիւնը՝ Կրթասիրաց Մշակութային Միութիւնը, իւ՛նք եւս 70-ամեայ, շուրջ քսան տարի առաջ նախագծած իր մէկ ծրագրին պակասն է որ կ՛ընէ՝ յոբելենական այս տարեթիւը արժեւորելով Յուշամատեան-ի մը հրատարակութեամբ (400 մեծադիր էջ, տպուած՝ Պէյրութ, 1994), ուր կ՛արտացոլայ պատմութիւնը այս վարժարանին, եօթը տասնամեակներու հեւքով, հասցուցած ջլատ նաւարաններով, ուսուցիչներով, պատասխանատու - վարիչներով, բայց նաեւ՝ զայն հովանաւորող կազմակերպութեան ալ պատմութեամբ, որ անանջատ է ղեկդրոցին պատմութենէն, ինչպէս մայր բունէն ծլարձակած ղոյզ ճիւղեր, միասին աճող ու միասին պտղաբերող:

Յուշամատեանին պատրաստութիւնն առանձնած է Հալէպէն բժիշկ Թորոս Թորանեան, ստորագրելով կարճ նախաբան մը, հուսկ համադրելով ու դասաւորելով յօդուածներն ու պատկերները եւ բազմաթիւ հանդիպումներ ունենալով վարժարանին նախկին սաներուն հետ, շատեր՝ արդէն ցրուած աշխարհի չորս ծագերուն:

Անմիջապէս դիտել տանք, որ նորատիպ հատորին դլխաւոր կորիզը այն ընդարձակ յօդուածաշարքն է (էջ՝ 32 - 92), զոր դրի առած է դպրոցին երբեմնի երկարամեայ ու վաստակաշատ տնօրէնը՝ Պր. Գրիդոր Պօղարեան (1897 - 1975), պատմելով անոր ծնունդ տուող պատճառները ու լուսարձակի տակ առնելով կրթասիրացի առաջին չինամեակը, մանրամասնութիւններով ու խղճամիտ տեղեկատուութեամբ:

Պօղարեան կը հաստատէ, թէ «տարագրութեան տարիներուն եւ մանաւանդ՝ Կիլիկիոյ դառնադէտ պարպումէն ետք, Հալէպ, հիւսիսային Սուրիոյ այդ ռստանը, եղաւ փրկութեան վայր հայկական հոծ զանգուածի մը: Աւելի քան 50·000 էին հոն ապաստանած հայ գաղթականները, որոնց մէկ չորրորդը կը կազմէին Այնթապցիները» (էջ՝ 32):

Հայրենակից Հայերու այս հոծ համախմբումը, ուրեմն, պատճառ պիտի դառնար որ 1924-ին կեանքի կոչուէին թէ՛ «Այնթապու Կրթասիրաց Միութիւն»ը եւ թէ՛ համանուն վարժարանը, որուն համար երկու անջատ չէնքեր կը վարձուէին (մանչերու եւ աղջկանց), հանգանակութիւններէ կամ փոխատուութիւններէ դոյացած դումարներով: Առաջին տարիներուն, որպէս վարժապետ պաշտօնի կը կոչուէին Այնթապէն եկած տարագիր ուսուցիչներ՝ Պալապան Յոճայի, Պետրոս Տէր - Պետրոսեանի, Յովակիմ Պաղդալեանի, Սիրանոյշ Էլէյճեանի եւ այլոց նման: Տնօրէնն կը նշանակուէր Այնթապի Ամերիկեան Գոլէճէն չրջանաւարտ՝ Աբրահամ Սէրայտարեան: Դպրոցը կ՛ունենար 470 աշակերտ: Յանդիմառող սկիզբ մը, արդարեւ, որ առաւել փայլքով պիտի չարունակուէր յետագայ տասնամեակներուն: 1952-ին վարձու չէնքերէն մին արդէն սեփականութիւնն էր դպրոցին:

Գրիդոր Պօղարեան մանրամասնութիւններ կուտայ վարժարանի ուսումնական ծրագրին, աշակերտութեան թիւին, դպրոցէն ներս ստեղծուած դրական եւ մարզական չարժումներուն, պիւտճէին, պաշտօնեաներուն եւ ուսուցչական կազմին մասին, եզրափակիչ ակնարկով մը խտացընելով Կրթասիրացի մատուցած ուղղակի թէ անուղղակի ծառայութիւնները աղդին եւ իր հայրենակիցներուն: Հետաքրքրական է լմանալ, որ դպրոցին աշակերտութեան թիւը տարուէ - տարի չափուելով արձանագրած է, 40-ական թուականներուն հասնելով չուրջ 650-ի, մինչ ուսանողութեան կէսէն աւելին մի՛չտ ալ եղած է ձրիաւարժ կամ կիսավճար: Հատատութիւնը կարողացած է իր պիւտճէն հաւասարակշռուած պահել, մնայուն նպաստներ ստանալով Ամերիկաբնակ Այնթապցիներու Միութենէն:

Յուշամատեանը առանձին բաժին մը վերապահած է Կրթասիրացի անօրէններուն: Այսպէս, Աբրահամ Սէրայտարեանը (1924 - 1926) կը փոխարինէն յաջորդաբար՝ Գրիդոր Էքմէքճեան (1926 - 1929, վկայեալ՝ Այնթապի Ամերիկեան Գոլէճէն եւ Պոլսոյ Իրաւաբանական Համալսարանէն), Գրիդոր Պօղարեան (1929 - 1957, լման 28 տարի չրջանաւարտ՝ Այնթապի Վարդանեան եւ Կիլիկեան վարժարաններէն), Արմէն Տէր - Պետրոսեան (1957 - 1974, չրջանաւարտ՝ Անթիլիասի Դպրեվանքէն, այժմ՝ հանգստեան կոչուած, Հալէպ) եւ Մկրտիչ Թիւթիւնճեան (1974 - 1994, չրջանաւարտ՝ Քարէն Եփփէ Ազգ. Ճեմարանէն): Այս ցանկին մէջ սիրական ու պատկառազդու անուն մը կը մնայ յատկապէս Գրիդոր Պօղարեան, որուն երկարամեայ պաչտօնավարութեան չրջանին կրթասիրաց ապրած է իր վառքի անկրկնելի տարիները:

Գրքին ստուար մէկ բաժինն ալ յատկացուած է չրջանաւարտ դասարաններու խմբանկարներուն (1927 - 1992), բոլորին անուն - մականուններու արձանագրութեամբ: Անկասկած, յուզիչ յիշատակներ պիտի արթնցնեն այդ նկարները ընթերցողներու մտքին մէջ, յուչելու համար նաեւ՝ թէ այդ չարքերուն մէջ եղած են Արթուն Հատիտեանի (1929), Սիմոն Սիմոնեանի (1930), Սարգիս Եափուճեանի (1931), Բարգէն Արքպիսկոպոս Ապատեանի (1932), Եղուարդ Պօղոսեանի (1941) կամ Մովսէս Պչաքճեանի (1954) նման դէմքեր...:

Կրթասիրացի պատմութեան մէջ նոր հանդրուան մը կը սկսի 1967-ին, երբ 4000 քառակուսի մեթր տարածութեամբ հողաչերտի մը գնումով՝ Այնթապցիք կը ձեռնարկեն նոր դպրոցաչէնքի մը ու եկեղեցիի մը կառուցման: Հետեսպառ աշխատանք մը, որ իր լրումին կը հասնի 1974-ին: Կը վաճառուի դպրոցին հին չէնքը ու աշակերտներ վարժարանին 50-րդ ուսումնական տարին կը դիմաւորեն եռայարկ ու արդիական ամէն յարմարութիւններով օժտուած նորակառոյց դպրոցաչէնքին մէջ, Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ կողքին, Հալէպի ամենահայահոծ թաղամասերէն մէկուն մէջ (Սէյրաֆիլ): Ու այսպէս, սկիզբ կ՛առնէր դպրոցին նոր չրջանի պատմութիւնը:

Նորատիպ յուչամատեանին երկրորդ բաժինը, ինչպէս դիտել տուինք արդէն, կ՛ընդգրկէ պատմութիւնը Կրթասիրաց Միութեան (իմա՝ Հալէպաբնակ Այնթապցիներու հայրենակցական մարմինը), որ առաջին իսկ օրէն դիեցուցած ու հովանաւորած է դպրոցը ու մինչեւ այսօր կը չարունակէ հոգալ անոր նիւթա - բարոյական բոլոր պէտքերը՝ որպէս լիիրաւ սեփականատէր:

Հոս եւս, Գրիդոր Պօղարեանն է որ ամփոփ այլ համապարփակ ուսումնասիրութեամբ ներկայացուցած է Միութեան ծննդեան, յիշատակելով հիմնադիրը - անդամները ու լոյս սփռելով տասնամեակներու վրայ տարածուող անոր հայրենակցական գործունէութեան վրայ: Ու ինչպէս կը չեշտէ ան, Միութեան նպատակը եղած է՝ սատարել այնթապցի մանուկներու բարոյական եւ մտաւոր դաստիարակութեան, դպրոցներ բանալով դիւրային դասընթացքներ սարքելով, գրադարան հաստատելով, միով բանիւ՝ ուժ տալով մշակութային ձեռնարկներու: Ու հարկ է նչել, որ Կրթասիրացի կանոնադիրը նոյնը մնացած է միշտ, մինչեւ 1971 - Միութեան պետական ճանաչումը՝ որպէս Կրթասիրաց Մշակութային Միութիւն:

Պօղարեանի յօդուածին առընթեր, դըրքին մէջ յուչեր ստորագրած են Գէորգ Եաղուպեան, Յովհ. Զառիկեան, Սիմոն Սիմոնեան, Եղիա Ատուրեան եւ ուրիչներ: Անոնցմէ մին՝ Արսէն Գալօղլեան, 1944-ի չրջանաւարտներէն, գիտաչխատող Բիւրականի աստղադիտարանը, սապէս կը դրէ յուչամատեանի խմբագրութեան. - «Ցիշողութեանս մէ անկիւնում ծուարած մնում է կրթասիրացի փոքր բակը իր անշուշ դասարաններով, որտեղ Թուրքի եաթաղանից ազատած հայ մարդիկ իրենց գիտելիքներն անմնացորդ փոխանցում էին հայ մանուկներին: Սրանով են այդ անշուշ դասարանները վեհանում եւ դառնում նուիրական» (էջ՝ 350):

Թ. Թորանեան խօսիլ տուած է կարգ մը կրթասիրացականներ, որոնք բեղուն եւ երկարամեայ գործունէութիւն ունեցած են Միութեան ու դպրոցին չրջանակէն ներս: Այսպէս, Ներսէս Գասարեան, Յակոբ Տիշոյեան, Յարութիւն Յարութիւնեան, Յակոբ Քիւրքճեան, Նազար Նազարեան, բժիշկ Ալէքսան Քէչիչեան, Գրիգոր Ատուրեան, Պետոն Գլըճեան, Մովսէս Պեհրեան (Փարիզ), Լեւոն Պերդուտեան, Պարգեւ Նազարեան, Ճորճ Աթաչեան եւ Կարապետ Վարդանեան առանձինն անդրադարձած են Կրթասիրացի գործունէութեան, նոր դպրոցաչէնքի եւ անոր կից նորակառոյց Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ չինութեան աչխատանքներուն: Այլ յօդուածով մը, դպրոցին վերջին 20 տարիներու տնօրէնը՝ Մկրտիչ Թիւթիւնճեան կ՛անդրադառնայ Միութեան նորագոյն պատմութեան՝ 1974 - 1989, պատկերազարդ էջերու երկայնքին վկայաբերելով երաժչտական, թատերական ու մչակութային ձեռնարկներու երկար տեսերիզ մը...:

***

Նորատիպ յուչամատեանին մասին մեր այս ակնարկը կարելի չէ փակել առանց քանի մը անհրաժեչտ նկատողութիւններու.

1) - Ըստ երեւոյթին, յուչամատեանը տպագրութեան յանձնուած է՝ անտեսելով վերասրբագրումի անհրաժեչտ պայմանը, որուն հետեւանքով ալ ուղղագրական թէ տպագրական բազմաթիւ (աւելի քան 70) վրիպներ սպրդած են դանազան էջերու երկայնքին: Մամուլի թէ ընթացիկ հրատարակութեանց համար «սովորական» դարձած այս երեւոյթը անընդունելի է յոբելենական նման մատեանի մը պարագային:

2) Ակամայ վրիպներէն անդին, տեղ-տեղ նչմարելի են նաեւ տեղեկատուական սխալներ, հետեւանք՝ բծախնդրութեան պակասի եւ ստուգաբանական թերացումներու: Ցիչենք անոնցմէ մէկ քանին.-

ա) Էջ 90-ի վրայ երեւցող հայ հողեւորականի մը նկարին տակ արձանագրուած է՝ «Բարգէն Եպս. Վարժապետեան», մինչ խնդրոյ առարկան Բարգէն Արք. Ապատեանն է, Հարաւ-Ամերիկայի նախկին հայրապետական պատուիրակը:

բ) Էջ 278-ի եւ 279-ի վրայ տարածուող երկու պատկերներու բացատրողականը կ՛ըսէ, թէ «Բերիոյ Թեմի Առաջնորդ Տաթեւ Եպս. Սարգիսեան դպրոց կ՛այցելէ», մինչ նկարներու մէջ երեւցող հոգեւորականը Սուրէն Արք. Գաթարոյեանն է, Թեմին այժմու Առաջնորդը:

գ) Հատորը պատրաստող դրիչը՝ Թ. Թորանեան, Այնթապահայոց դերը արժեւորող իր կարճ նախաբանին մէջ տեղ մը կ՛ընծայէ. «1866-ին Այնթապի մէջ կը սկսի հրատարակութիւնը ՄԵՆՏՈՐ երկլեզուեան հանդէսին, որ կիսամեայ էր» (էջ 23): Երեւակայե՛լ, որ 3 սխալներ սպըրդած են այս միակ նախադասութեան մէջ: Նախ՝ թուականը, որ պէտք է ըլլայ 1886, ապա՝ թերթին պարբերականութիւնը պէտք է ուղղել կիսամսեայի (փոխան կիսամեայի...), հուսկ՝ տպագրութեան վայրը, որ Այնթապ չէ, այլ Պոլիս, թէ՛ եւ թերթը ձեռնարկը եղած ըլլայ Այնթապի Վարդանեան վարժարանին...: Այս բոլորէն եթէ դեռ կ՛ըսուի, թէ վերոյիչեալ տեղեկութիւնները քաղուած են Այնթապի պատմութեան նուիրուած «Գրիդոր Սարաֆեանի Երկհատորեակէն»: Ուղղել՝ Գէորգ Սարաֆեան:

Ճիշդ է, որ նման սխալագրութիւնները մեծ վնաս մը չեն հասցներ հատորին ընդհանուր դիմագիծին (եւ արդէն մեր օրօրեալ ընթերցողներուն մեծամասնութիւնը չանդրադառնար ատոր...), հարկ է սակայն պարտադիր յարգանք մը ունենալ հայ տիպ ու տառին հանդէպ ու ճիգ չխնայել Մեսրոպի ժպիտը տեսնելու իւրաքանչիւր էջին ներսիդին... (այս առքչութեամբ անտեղի չէ թերեւս յիչատակումը ա՛յլ յուչամատեանի մը, լոյս տեսած վերջերս Պէյրութի «Սիփան» հրատարակչատունէն, «Ս. Էջմիածնի Կրօնասէր Տիկնանց Համախմբում»ի 35-ամեակին առթիւ: Գեղատիպ, բարձրորակ ու անթերի հրատարակութիւն մը, որ պատիւ կրնայ բերել զայն պատրաստողին, հրատարակիչին ու խնդրոյ առարկայ միութեան):

***

Ըսած եղանք արդէն, թէ 1971-էն ի վեր Կրթասիրաց Մշակ. Միութիւնը, պաչտօնապէս ճանաչումի արժանացած՝ պետութեան կողմէ, օրինաւոր ու միակ սեփականատէրն է համանուն վարժարանին: Առ ի տեղեկութիւն աւելցնենք, որ Միութեան ընդհանուր գործունէութեան վերահսկիչը ընտրեալ Խնամակալութիւնն է, որուն ենթակայ են զոյգ վարչութիւններ՝ Հոգաբարձութիւն (դպրոցի հարցերով զբաղող մարմին) եւ Գործադիր Մորհուրդ), որ կը կազմակերպէ ու յառաջ կը տանի Միութեան մչակութային ձեռնարկները: Այս ծիրին մէջ պարբերաբար կը գործեն թատերախումբ, պարախումբ, երգչախումբ, մարզական եւ ըներային չարժումներ: Կազմակերպութիւնը ունի իր սեփական կեդրոնատեղին, ընդարձակ թատերասրահ մը, ընտանեկան պարտէզ, կառուցուած կողք-կողքի, եկեղեցւոյ եւ դպրոցին կուչտին: Միութեան դլխաւոր պատասխանատուութիւնը սակայն կ՛երթայ կրթասիրաց նախակրթարանին, որուն տնօրէնութեան կոչուած է Տիկին Մարիա Մուրատեան, 1994-էն ի վեր (չրջանաւարտ՝ Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Լ. Նաճարեան երկրորդ. վարժարանէն եւ Հալէպի Համալսարանի տնտեսագիտական բաժանմունքէն): 1995/96 ընթացիկ տարեչրջանին, աչակերտութեան ընդհանուր թիւն է 265: Պաչտօնէութիւն՝ 30 հոգի: Վերջին տարիներուն նկատելի է աչակերտութեան թիւի աստիճանական նուազում մը, ինչ որ անընդունելի ու հակասական երեւոյթ մըն է՝ մանաւանդ նկատի առած Այնթապցիներու հոծ ներկայութիւնը Հալէպի մէջ, բայց նաեւ՝ դպրոցաչէնքին վայրը, զուտ հայարնակ չրջանի մը մէջ:

Հարկ է, ուրեմն, չրջօրէն քննել արտասովոր այս նահանջին պրպտապատճառները ու համապատասխան դարմանումներ բերել անոր: Գո՛նէ անազարտ պահելու համար այն աւանդը, որուն համար աքնեցան ու ամբողջ կեանք մը նուիրաբերեցին հարիւրաւոր այնթապցի հայրենակիցներ:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՑԵԱՆ

Հալէպ

ՀԱՅԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

Ակնարկ մը Ռոն-Ալփ շրջանին վրայ

Գ.- ՏԷՍԻՆ՝ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ ԵՒ ՋԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Վերջացնելու համար այս յօդուածաչարքը, կը մնայ տակաւին մեր ուչադրութիւնը սեւեռել Ռոն նահանդին վրայ, կեդրոնական Ֆրանսայի ամէնէն աւելի հայաչատը: Գլխաւոր քաղաք՝ Լիոն, բայց անոր մօտիկ վայրերը՝ Վիլէօրպան, Տէսին, Վո - ան - Վըլէն, Թարար, Վիլֆրանչ, քանի մը գիւղեր կամ ուրիչ աւաններ Հայերու համար ծանօթ անուններ են, քիչ չատ բնակուած «եան»երէ:

Պիտի չծանրանանք մասնաւորապէս Լիոն քաղաքի մեր պանպան միութիւններուն վրայ: Հ. Բ. Ը. Մ.ը, Սեդրակ Սանճեանէ, Էմմա Տօնիկեանէ յետոյ, քանի մը տարի է ժաք Էքմէքճեանէ ղեկավարութեան տակ, Տիկնայը՝ որուն կը նախագահէ, իր հիմնարկութենէն ի վեր, 1977-ին, Մատըլէն Պատմաճեան, կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը, միչտ աչքանչելի էջին ներսիդին... (այս առքչութեամբ անտեղի չէ թերեւս յիչատակումը ա՛յլ յուչամատեանի մը, լոյս տեսած վերջերս Պէյրութի «Սիփան» հրատարակչատունէն, «Ս. Էջմիածնի Կրօնասէր Տիկնանց Համախմբում»ի 35-ամեակին առթիւ: Գեղատիպ, բարձրորակ ու անթերի հրատարակութիւն մը, որ պատիւ կրնայ բերել զայն պատրաստողին, հրատարակիչին ու խնդրոյ առարկայ միութեան):

***

Ըսած եղանք արդէն, թէ 1971-էն ի վեր Կրթասիրաց Մշակ. Միութիւնը, պաչտօնապէս ճանաչումի արժանացած՝ պետութեան կողմէ, օրինաւոր ու միակ սեփականատէրն է համանուն վարժարանին: Առ ի տեղեկութիւն աւելցնենք, որ Միութեան ընդհանուր գործունէութեան վերահսկիչը ընտրեալ Խնամակալութիւնն է, որուն ենթակայ են զոյգ վարչութիւններ՝ Հոգաբարձութիւն (դպրոցի հարցերով զբաղող մարմին) եւ Գործադիր Մորհուրդ), որ կը կազմակերպէ ու յառաջ կը տանի Միութեան մչակութային ձեռնարկները: Այս ծիրին մէջ պարբերաբար կը գործեն թատերախումբ, պարախումբ, երգչախումբ, մարզական եւ ըներային չարժումներ: Կազմակերպութիւնը ունի իր սեփական կեդրոնատեղին, ընդարձակ թատերասրահ մը, ընտանեկան պարտէզ, կառուցուած կողք-կողքի, եկեղեցւոյ եւ դպրոցին կուչտին: Միութեան դլխաւոր պատասխանատուութիւնը սակայն կ՛երթայ կրթասիրաց նախակրթարանին, որուն տնօրէնութեան կոչուած է Տիկին Մարիա Մուրատեան, 1994-էն ի վեր (չրջանաւարտ՝ Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Լ. Նաճարեան երկրորդ. վարժարանէն եւ Հալէպի Համալսարանի տնտեսագիտական բաժանմունքէն): 1995/96 ընթացիկ տարեչրջանին, աչակերտութեան ընդհանուր թիւն է 265: Պաչտօնէութիւն՝ 30 հոգի: Վերջին տարիներուն նկատելի է աչակերտութեան թիւի աստիճանական նուազում մը, ինչ որ անընդունելի ու հակասական երեւոյթ մըն է՝ մանաւանդ նկատի առած Այնթապցիներու հոծ ներկայութիւնը Հալէպի մէջ, բայց նաեւ՝ դպրոցաչէնքին վայրը, զուտ հայարնակ չրջանի մը մէջ:

Հարկ է, ուրեմն, չրջօրէն քննել արտասովոր այս նահանջին պրպտապատճառները ու համապատասխան դարմանումներ բերել անոր: Գո՛նէ անազարտ պահելու համար այն աւանդը, որուն համար աքնեցան ու ամբողջ կեանք մը նուիրաբերեցին հարիւրաւոր այնթապցի հայրենակիցներ:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՑԵԱՆ

Հալէպ

խոյժ, կը վարեն լուրջ եւ աղբօղուտ յաճախ օգտակար գործունէութիւն մը, իւրաքանչիւրը իր ունեցած միջոցներուն համեմատ:

Բարեգործականը ունի սեփական կեդրոնատեղի գոյք ու բահներով, Տիկնանցը կը գործէ Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ կից «Կարպիս Մանուկեան» սրահին մէջ. հոն նաեւ՝ Նուարդ Տէյիրմէնճեանի սիրելի կարմիր Ֆաչի յանձնախումբը, երբեմն:

Կապոյտ Ֆաչի կեդրոնատեղին է Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տունը՝ ուր մասնաճիւղին նախագահուհին, Լիւսի Թութլեան եւ իր ընկերուհիները կ'ունենան իրենց հերթական հաւաքոյթները:

Վիլէօրպանի Մշակոյթի Տան վարչութեանը կը նախագահէ Գեղամ Կանանեան, իրեն գործակից ունենալով Ֆաչուհիներ եւ քանի մը երիտասարդներ: Մշակոյթի Տունը, ինչպէս ուրիշ տեղեր, կ'օգտուի քաղաքապետութեան բարեմտութենէն:

Կը գրուի յաճախ մամուլին մէջ կազմակերպութիւններուն մասին: Խուսափինք կրկնութիւններէ: Անտեղի չըլլար սակայն կրկնել թէ Մշակոյթի Տան գործունէութեան մաս կը կազմէ նաև հայերէնի դասընթացք մը, ընդհանրապէս չափահասներու համար:

Նշենք նաեւ որ Լիոնի կից Վո - ան - Վըլէնի մէջ եւս կը գործէ Կապոյտ Ֆաչի մասնաճիւղ մը, նորաստեղծ: Նախագահուհի Եւփիմէ Գասպարեան որ ուսուցչուհին է նաեւ Վիլէօրպանի դասընթացքին:

Նոյն քաղաքին մէջ վերապրած է, կը պահէ իր գոյութիւնը ընդհանրապէս Շէմէթիքեան երկու եղբայրներուն ջանքերով, ԺԱՄ - ԻԻՐՑԱՄ Միութիւնը, իր հաւաքատեղիով:

Այս միութեան անդամներէն ոմանց նախաձեռնութեամբն է որ քաղաքին փոքր մէկ պարտէզին մէջ, հայաշատ Տէսինի մօտիկ, չինուած է Միասք Մանուշեանի եւ իր նահատակ ընկերներուն ձօնուած յուշարձան մը՝ որուն առջեւ ամէն տարի, փետրուարին, կ'ոգեկոչուի, քաղաքապետութեան կազմակերպութեամբ, Հայերու եւ ընդհանրապէս օտարներու մասնակցութիւնը Ֆրանսայի ազատագրման պայքարին 1940 - 45 տարիներուն: Հայեր դիրք ունէին քաղաքապետութեան մէջ կամ մօտ;

Վիլֆրանչի մէջ, իր ներկայութիւնը ցոյց կուտայ Հայերու «Բարեկամական» մը տարեկան քանի մը ձեռնարկներով: Այս քաղաքին մէջ, ճիշդ տասը տարի առաջ բացուած է ուիւ տ'Արմէնի մը:

Վիլֆրանչ չկայ հայերէն դասընթացք. հոն կը բնակի արհեստավարժ ուսուցչուհի Էլիզա Կարապետեան՝ որ վերջերս հրատարակեց հայերէն լեզուի ուղեցոյց մը, ի սպաս, մանաւանդ, պաքալօրէայի համար հայերէնի քննութեան պատրաստուողներուն: Կը վճռուի աշակերտներ ալ, օգնելու համար անոնց:

Լիոնի մօտ, Նէօվիյլի մէջ, փոքր պարտէզ մը մկրտուած է «Հայաստան» անունով, յիշեցնելու համար իրենց ինքնութիւնը հոն բնակող քանի մը հայ ընտանիքներուն, եթէ մոռցած են:

*
**

Իրրեւ Հայերու համախմբում, Տէսին կը զերազանցէ վերեւ յիշուած քաղաքները:

Տէսինի մէջ է կանգնած ցեղասպանութեան պատկառելի յուշարձան մը, քաղաքին գլխաւոր հրապարակին վրայ, չինութիւն մը՝ որուն յայտնութեան համար աշխատեցաւ, ամիսներ ամբողջ, Մեսրոպ Պայընտրեան, ներկայիս ծերունի, թերեւս Տէսինի ամենահին Հայը:

Տէսինէն կը սկսուին «Ռատիօ Արմէնի»ին հաղորդումները՝ որոնք կը հասնին մինչեւ սահմանակից նահանգները:

Ջայնասփիւռին վարչութեան մէջ վերջերս տեղի ունեցան փոփոխութիւններ: Նախագահն է, այժմ, Ժաք Էթոյեան որ յայնորդած է Միշել Ղազարեանի:

Հաղորդումները կը պատրաստուէին, մեծ մասամբ ձրի աշխատակցող երիտասարդներէ: Մշակութային գետնի վրայ, գնահատելի են մանաւանդ Վարդան Քէչիշեանի եւ Սալվեան - Յակոբեանի արտադրութիւնները: Ռատիօն կը մնայ, բնականաբար հայապահպանման կարեւոր գործիք մը, եթէ նոյնիսկ հաղորդումներուն մէկ մասը կը կատարուի Ֆրանսերէն լեզուով: Իրաւ է որ Հայ Ջայնասփիւռին հետեւողներուն մէջ կան բազմաթիւ տեղացիներ ալ:

Բայց է, Տէսինի մէջ, «24 Ապրիլ 1915» անունը կրող փողոցը, Ս. Աստուածածին Եկեղեցին՝ զոր կը մատակարարէ Մանուկ Միրզոյեանի նախագահութեան տակ, պատշաճ հոգաբարձութիւն մը: Կայ հաճեստ երգչախումբ մը՝ զոր կը վարէ Վահան Պայընտրեան: Հոգեւոր հովիւ՝ Ղեւոնդ Ա. Քհնյ. Յարութիւնեան որ, հոն, յայնորդած է երկար տարիներ պաշտօնավարած Մկրտիչ Քհնյ. Պալապանեանի: Ղեւոնդ քահանայ եկած է Երեւանէն: Սարկաւագ՝ Աւետիս Իշխանեան, իր եկեղեցիին անձնուէր մը, շատ տարիներէ ի վեր:

*
**

Հիլտա Զոպոյեան պատասխանատուն է Մշակոյթի Տան, իրրեւ տնօրէնուհի վարչութեան կողքին:

Հանդիսավայր, ճաշարան, մատենադարան, հաւաքավայր թղթախաղի եւ ընթերցման համար, բայց մանաւանդ կազմակերպիչ՝ զանազան մշակութային ձեռնարկներու, Տէսինի Տունը, Ֆրանսայի մեր նոյն կարգի կառոյցներուն մէջ, ամէնէն աւելի արդիւնաւէտներէն մէկն է:

Հայերէնի դասերը կը կազմակերպուին հոն, Կապոյտ Ֆաչի մասնաճիւղին հետ, միասնաբար: «Մեր դասընթացքները վերելքի մէջ են ներկայիս» վստահեցուց մեզի Տիկին տնօրէնուհին: Ուսուցչուհիներ՝ Վարդենի Տոլմաճեան, Վերա Աճէմեան, Հելէն եւ Մարի Կիւլօղլու:

Շուրջ վաթսուն աշակերտներ, Չորեքշաբթի օրերը, կ'օգտուին այս դասընթացքներէն, Կապոյտ Ֆաչի մասնաճիւղին հովանաւորութեան տակ: Կապոյտ Ֆաչի նախագահուհի՝ Քրիսթին Կարապետեան:

Աւետարանական համայնքն ալ ունի սեփական ժողովարան, Ս. Աստուածածին Եկեղեցիին մօտ: Փորթուկալցիներն եւս կը գործածեն նոյն սրահը, իրրեւ աղօթատեղի: Տէսինի մէջ ծնունդ առած է հայկական աւանդական երաժշտութեան նուիրեալ «Սպիտակ» նուագախումբը խմբավար Պօյաճեանի ղեկավարութեան տակ:

Հ. Մ. Ը. Մ.-ը բացակայ չէ Տէսինէն: Իրրեւ ֆութպոլի ակումբ միայն: Կը գործէ քանիական թուականներէն ի վեր եւ վարիկ կը վայելէ մարզական շրջանակներու մէջ, թէեւ այժմ, ընդհանրապէս, ոչ հայ խաղացողներով: Նախագահ՝ Էմոն Կարմիրեան:

Հայ խաղացողներ սակաւաթիւ են մեր օրերուն Ֆրանսայի մէջ, դժբախտաբար...

Նշենք որ Փարի - Սէն ժերմէն ակումբին եւ Ֆրանսայի Ազգային խումբին այժմու հռչակաւոր խաղացող Եուրի Ճորքայէֆ իր մարզական արշաւը սկսած է Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի շարքերուն մէջ: Նոյնը եղած է նաեւ իր հօրը պարագան, ժամի, ան ալ առենօք Ազգային կազմին անդամ, քանի մը տարիներ եւ յաճախ՝ խմբապետ:

*
**

Լիոնի եկեղեցական եւ դպրոցական կազմակերպութիւններուն մասին գրելէ առաջ, ակնարկ մը սահմանակից էն նահանգին վրայ: Կան Հայեր հաստատուած, յաճախ մեկուսացած, փոքր եւ մեծ վայրերու մէջ:

Միակ պզտիկ համախմբում մը, Սէն - Մօրիս - տը - Պէնօ, Միրիպէլ շրջանը: Սէն - Մօրիս ունի իր «Հայաստան» հրապարակը: Տարին քանի մը անգամ, հայածէս պատարագ Սէն - Մօրիս, Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ մէջ: Կը պատարագէ Եպիսկոպոսը կամ Իսահակ Քահանան, Լիոնէն:

Հինուց կայ Սէն - Մօրիսի մէջ Կապոյտ Ֆաչի մասնաճիւղ մը, հիմնուած, եթէ լաւ կը յիշենք Մարիամ Հարբլեանի օգնութեամբ, ժամանակին այս կազմակերպութեան լուրջ ծառայող տիկին մը, Լիոն ու Տէսին:

Ներկայիս, Կապոյտ Ֆաչը կ'ունենայ տարեկան քանի մը ձեռնարկներ, ի սպաս տարէցներու եւ մանուկներու: Ունի հայերէնի դասընթացք, Շաբաթ օրերը: Ուսուցիչ՝ Սարգիս Տօնապետեան որ, տարիներէ ի վեր, արդիւնաւէտ աշխատանք մը կը տանի այս մարզին մէջ, Սէն - Մօրիս, թէեւ հոն չէ իր բնակատեղին: Ներկայ տարեշրջանին, տասնեակ մը աշակերտներ միայն, Կապոյտ Ֆաչի նախագահուհին է՝ Մարի Բաչանեան:

*
**

Ռոն նահանգին սահմանակից է նաեւ Լուարը: Շրջանը հարուստ է իր ճարտարարուեստի գործատուներով եւ հանքերով: Մեր հայրենակիցները հաստատուած են այդ կողմերը դաղթականութեան առաջին օրերուն իսկ, մանաւանդ Սէն - Թ'Էթիէնն եւ Սէն - Շամոն քաղաքներուն մէջ:

Լիոնահայ հանդուցեալ, մեծահարուստ գործատէր, Նափոլէոն Պիւլլիւքեան իր գրած «De l'Ararat à Napoléon» դիրքին մէջ պատմած է որ Ֆրանսայի մէջ, պատանի, իր առաջին գործատեղին եղած է Սէն - Շամոն, ուր, պարզ բանուոր, տըքնած է ճուլարանի մը մէջ, կրակին դէմ, մեռաղով լեցնելու համար մշտավառ փուռը, օրն ի բուն կամ դիշերներ ամբողջ:

Այդ կողմերը հիմնուած են ժամանակին հայրենակցական միութիւններ, ուրիշ կազմակերպութիւններ, կապոյտ Ֆաչ ալ: Քիչ բան մնացած է ներկայիս անոնցմէ: Մալաթիայի Հայրենակցականը կը նկատուի ամէնէն երկարակեացը:

Սէն - Թ'Էթիէն ունի սակայն հայապատկան կոկիկ եկեղեցի, վերնատունով եւ մեծկակ սրահով՝ որոնց տէրն է Ազգային Միութիւնը: Նախագահ՝ Ժան - Ժաք Հովիկեան՝ որ կցորդ մըն է նաեւ Սէն - Թ'Էթիէնի քաղաքապետին:

Ներկայիս չկայ հոգեւոր հովիւ: Հայերէնի դասընթացքն ալ ընդհատուած է: Վերջին քահանան որ հոն էր, Ֆաչատուր Քահանայ Պօղոսեան, դաղթած է Միացեալ - Նահանգները: Սէն Թ'Էթիէն պաշտօնավարած է նաեւ Զաուիկ Վրդ. Աւետիքեան, ներկայիս Մարսէյլ:

Եկեղեցին կը կոչուի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ: Օծուած է 1984 Մայիս 24-ին, ճեռամբ Գիւտ Արք. Նազդաչեանի: Գլխաւոր օժանդակող՝ բարերարուհի Սիրարփի Թովմասեան, ի յիշատակ իր ամուսինին, լիոնաբնակ գործատէր՝ Գրիգոր Թովմասեանի: Բարերարուհին բախտը չունեցաւ տեսնելու օծումը, մահացած էր այդ թուականէն առաջ...

Սէն - Թ'Էթիէնի մէջ պատարագ կը մատուցուի ներկայիս ընդհանրապէս ամիսը անգամ մը:

Քաղաքին մէկ փոքր հրապարակին վրայ կայ քաղաքապետութեան նուէր, հայկական յիշատակարան մը:

Սէն - Շամոնի մէջ ինչպէս Սէն - Թ'Էթիէն, երիտասարդներ -- Նոր Սերունդ -- կը կազմակերպեն երբեմն յայտնի հայկական հաւաքոյթներ: Սէն - Շամոն ծանօթ է իր «Հայ Գիրքերու Օր»ովը:

Անարդար կ'ըլլար չյիշել հոս, Սէն - Շամոնի մէջ համայնքին երկար տարիներ ծառայած Լեւոնեան կաթողիկէ Վարդապետը, չատ յառաջացած տարիքի մէջ ներկայիս:

Նահանգին մէջ Հայը ունի քիչ - չատ վարկ՝ տեղական իշխանութեանց մօտ: Սէն - Շամոնի շրջանին երեսփոխանն է Ֆրանսուա Ռոշլլուան. ան է որ կը նախագահէ Ֆրանսայի Ազգային Ժողովին Ֆրանսա - Հայաստան միաւորումը: Բարեկամ մը՝ Հայերու, յաճախ ներկայ հայկական կարեւոր հաւաքոյթներու:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՀԱՑԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԵԲՐԱՑԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ ՆԵՐՍ

Հայագիտութիւնը մաս կը կազմէ Երուսաղէմի Եբրայական Համալսարանի ուսումնական ծրագրին գրեթէ երեսուն տարիէ ի վեր: Հայագիտական բաժինը հիմնուեցաւ 1967 թուականին, հայագէտ փրոֆ. Միքայէլ Սթոնի կողմէ, որ իր հայագիտութեան վարդապետական աստիճանը ստացած է Ամերիկայի Հարվըրտ Համալսարանէն: Այս հայագիտական բաժինը ճոխացած է տարիներու ընթացքին, եւ այժմ Եբրայական Համալսարանի Հնդկական, Իրանական եւ Հայկական Ամպիոնը կարելիութիւնը կուտայ իր աշակերտներուն հմտանալու հայագիտական բոլոր մարզերուն մէջ եւ ստանալու բարձրագոյն ուսումի տիտղոսներ՝ BA, MA եւ PhD: Հայագիտական բաժինը նաեւ կ'ընդունի այցելու մասնագէտներ, որոնք իրենց մասնագիտականը նոր լմընցուցեր են:

Փրոֆ. Սթոնէն զատ, Հայագիտական բաժինը ունի երկու ուրիշ մնայուն դասատուներ՝ Տօքթոր Ռոպէրթա Էրվին (Տօքթոր Նիւ - Եորքի Գոլոմպիա Համալսարանէն) եւ Տօքթոր Նիրա Սթոն (Տօքթոր Եբրայական Համալսարանէն): Համալսարանը բազմաթիւ ուրիշ հաստատութիւններ եւ բաժիններ ունի, ինչպէս Ընդհանուր Ազգաց Պատմութեան, Միջին - Արեւելքի Գիտութեանց, Կեդրոնական Ասիայի Գիտութեանց, Թրքագիտութեան եւ Պարսկագիտութեան, որոնց դասատուները իրենց մասնակցութեամբ կը ճոխացնեն նաեւ հայագիտական ուսուցումը, զայն դարձնելով բազմակողմանի ասպարէզ մը:

Արդէն բնական է որ Երուսաղէմը հայագիտական պայծառ կեդրոն մը պիտի հանդիսանար: Հայեր միշտ բնակած են Երուսաղէմի մէջ, նոյնիսկ Քրիստոնէութեան սկիզբէն առաջ: Փրոֆ. Սթոն հրատարակած է աշխարհին հայերէն լեզուով հնագոյն արձանագրութիւնները. Սուրբ Երկրէն հաւաքուած են ասոնք, եւ կը ներկայացնեն հայերէն գիրերը այնպէս ինչպէս էին ճիշդ դիրի գիւտին առեն, Ս. Մեսրոպ Մաշտոցէն ոչ չատ յետոյ: Ինչպէս փրոֆ. Սթոն կը չեշտէ, «Համալսարանը միշտ աջակցած է մեր հայագիտական բաժինին, գնահատելով Իսրայէլի հայկական համայնքին արժէքը եւ հայկական մշակոյթին եւ պատմութեան կարեւորութիւնը»: Համալսարանը սերտ կապեր ունի Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանին հետ, որուն հովանաւորութեան տակ կը գտնուի աշխարհիս հայկական ձեռագրերու կարեւորագոյն հաւաքածոներէն երկրորդը, ինչպէս նաեւ հարուստ մատենադարան մը տպագիր գործերու:

Համալսարանը տեղն է նաեւ աշխարհին ամենամեծ հաւաքածոյին, մանրակարդիչի վրայ անցուած հայկական բնագիրներու: Այս ամէնը մատչելի է մեր հայագիտութեան աշակերտներուն: Կրնան օգտուիլ նաեւ Համալսարանին կողմէ կազմակերպուած դիտական ժողովներէն, նուիրուած զանազան հետաքրքրական նիւթերու:

Համալսարանիս ուսուցման լեզուն եբրայերէն է պաշտօնապէս: Բայց «Ռոթպէրկ» անունով Արտասահմանի Աշակերտներու Դպրոցին միջոցաւ, ամբողջական չարք մը ընթացքներ կը ներկայացուին անգլերէն լեզուով, ամէն մակարդակի ուսանողներու համար: Իսկ հայագիտական ընթացքները կ'ուսուցուին եբրայերէնով, անգլերէնով կամ հայերէնով, նայած աշակերտներուն նախընտրութեան: Թէ' Համալսարանի եւ թէ' Ռոթպէրկ Դպրոցին բոլոր ընթացքները ճանչցուած են միջազգային մարմիններու կողմէ, եւ ոեւէ ուրիշ համալսարանի համար ընդունելի են մեր նիշերը:

Սոյն ուսումնական տարւոյն ընթացքին պիտի ուսուցուին դրական եւ խօսակցական արդիական հայերէն լեզու, դրաբար (կամ դասական) հայերէն, հայկական հնագիտութիւն եւ վիմագրութիւն, Հայ արուեստից պատմութիւն, Երուսաղէմի հայկական համայնքի պատմութիւն, եւ այլ հայկական մասնագիտութիւններ:

Աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ ստանալ փափաքողները կրնան դիմել ուղղակի փրոֆ. Միքայէլ Սթոնին, հետեւեալ հասցէով՝

Professor Michael E. Stone,
Department
of Indian, Iranian and Armenian Studies,
Hebrew University of Jerusalem,
Israel (stone@vms. huji.ac.il--
Fax : +972-2-883584.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻԻ

ՄԻԼԱՆՕ. - Հրանդ եւ Անահիտ Բամպակեան 2000 Ֆր.։

***

ԷՇԻՐՕՂ. - Պ. Կ. Խաչատուրեան 100 Ֆրանք։

(Շար. Ա. Էջէն)

տրուի կառավարութիւն մը կազմելու։ Կը թուի որ իր եւ Եըմտալի միջեւ համաձայնութիւն չէ գոյացած։ Նախագահ Ս. Տէմիրէլ դալ չարթուս պէտք է նշանակէ նոր նախարարապետը։

ՊՈԼՍՈՑ մէջ խիստ հակողութեան տակ եղող բանտի մը մէջ ծագած ապստամբական չարժումը չատ բիրտ կերպով զսպուած է, Յունուար 4-ին։ Բանտարկեալներուն մէջ երեք մեռեալ կայ։ Կ'ըսուի թէ ծայրայեղ ձախ կազմակերպութեան անդամներ էին։

16 ՊՈՄՆԻԱՑիՆԵՐԸ որոնք առեւանգուած էին Սերպերու կողմէ, ազատ արձակուեցան միջազգային ճնշումին հետեւանքով։

ԼՆՃՕ - ՄԱԹԻՆ օրաթերթին վերջին թիւը լոյս պիտի տեսնէ երկուշաբթի, Յունուար 8-ին։ Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով, թերթին անօրէնը էէ ծածկած որ նման մտադրութիւն մը ունի։ Թերթը ծնունդ առած էր 1994 Յունուար 10-ին եւ սկիզբը 300 հազար օրինակ կը վաճառուէր, բայց չուտով մնայուն վաճառքը 70 հազարի իջած էր։ Հարց կը ծախուէր 3 Ֆրանքի։ Ներկայիս թերթին բացը 145 միլիոն Ֆրանքի հասած է։

ՄՈՍԿՈՒԱՑի թաղապետութիւնը կ'ուզէ «մաքրել» քաղաքը թափառաշրջիկներէն եւ մուրացկաններէն, որոնց թիւը 250 հազար կը գնահատուի։ Զմեռն ալ իր աւերը կը գործէ եւ միայն Դեկտեմբեր 30-էն Յունուար 2, աւելի քան 500 Մոսկուացիներ հիւանդանոց փոխադրուած են ջերմութեան վտանգաւոր նուազումի հետեւանքով։ Ամբողջ երկրին մէջ, աղքատներու թիւը 45 միլիոն է (բնակչութեան մէկ երրորդը)։ Շուրջ 30 միլիոն է թիւը անոնց որոնք նուազագոյն աշխատավարձէն որ 320·000 ռուբլի է (350 Ֆր.) նուազ կը ստանան ամիսը։ Գործազրկութեան պաշտօնական համեմատութիւնը 2·6%, բայց իրականին մէջ 13,5% է։ Այր մարդոց կեանքի առաւելագոյն տարիքը 63-էն 1994-ին իջած է 57-ի 1995-ին կիներուն ալ՝ 74-էն 71-ի։

ՓԱՐԻԶի երկու համբաւաւոր ճաշարաններու խոհարարապետերը քննութեան տակ առնուած են այն մեղադրանքով որ կաշառք ստացած են Ռէնժիսի (Հալերը) ձկնավաճառէ մը։ Խնդրոյ առարկայ ճաշարաններն են՝ Թուռ տ'Արժան եւ Գրիյոն, բայց, կ'ըսուի թէ ուրիշ 30 մեծ ճաշարաններ ալ խնդրոյ առարկայ են։

ԻՍԻ-Ի ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԴՊՐՈՑԻՆ

ՊԱՂԱՆԴԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունուար 7, ժամը 15-ին
Գլամարի Սօսիօ - Քիւլթիւրել սրահը
44, route des Pavés Blancs

ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Ապահան եւ բարեկամներու ուղղուած ծրարներ կամ ճէր անձնական բեռները Հայաստան կրնաք ղրկել՝

ՀԱՅ'ՍԼՕԺԻՍԹԻՓի
ԵՒ
ՍԱՊԵՐԱԹՈՒՐԻ
միջոցով։

Envoyez vos colis familiaux, vos bagages en Arménie à des tarifs privilégiés par le groupage :

HAY'S LOGISTIC
ET
SABERATOURS

Pour tous renseignements s'adresser :

HAY'S LOGISTIC
BAT 3700, Zone de Fret
N°2 — B. P. 10348
95705 Roissy CDG Cedex.
Tél. : 48. 62. 51. 66
Fax : 48. 62. 56. 02.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽՍՋի Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը, Երկուշաբթի, Յունուար 8, ժամը 20·30-ին սովորական հաւաքատեղին։

UGAB — Vienne

Fête du Noël
du Cours d'Arménien

Dimanche 14 Janvier à 15 heures 30

Les responsables de la section viennoise de l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance,

Madame Vartouhie Tatévossian et Monsieur Soukias Soukiasyan, animateurs du cours de langue arménienne,

seront heureux d'accueillir les parents, les membres de l'association et tous leurs amis pour un après-midi spectacle durant le quel se produiront les enfants.

Le traditionnel goûter de Noël réunira à cette occasion les enfants et les adultes.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր ամուսնոյն՝ փրոֆ. Ռոպէր - Մարբ Ֆօվի յիշատակին Տոքթոր Լուիզ Ֆօվ -- Յովհաննէսեան 1000 Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԳԼԱՄԱՐ. - Ամանորի առթիւ, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ եւ Քրիսթին Փափազեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց ծնողաց՝ Տէր եւ Տիկին Անրի Ջամօղլուեանի (Լիոն)։

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances Toutes Compagnies
MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

21, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 42. 82. 01. 41 +

présente ses meilleurs vœux pour l'année 1996
et souhaite une bonne fête de Noël

ԹԷՐՋԵԱՆ ապահովագրական գրասենեակը չաւագոյն մաղթանքներով կը շնորհաւորէ Ձեր Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Երջանկային Վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր երախաները իրենց ծնողքներուն հետ ընդունելու Կաղանդ Պապան՝

Կիրակի, Յունուար 14, ժամը 14-ին

CENTRE VALEYRE
24, rue de Rochechouart, Paris 9e

ՃՈՒՇԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ
ՊԱՐ - ՊԻՒՖԷ

La Croix Bleue, Section «Hélen Puzant» d'Alfortville prévoit un autocar, Place Carnot à Alfortville. Départ à 13 heures.

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՖՐԱՆՍԱ

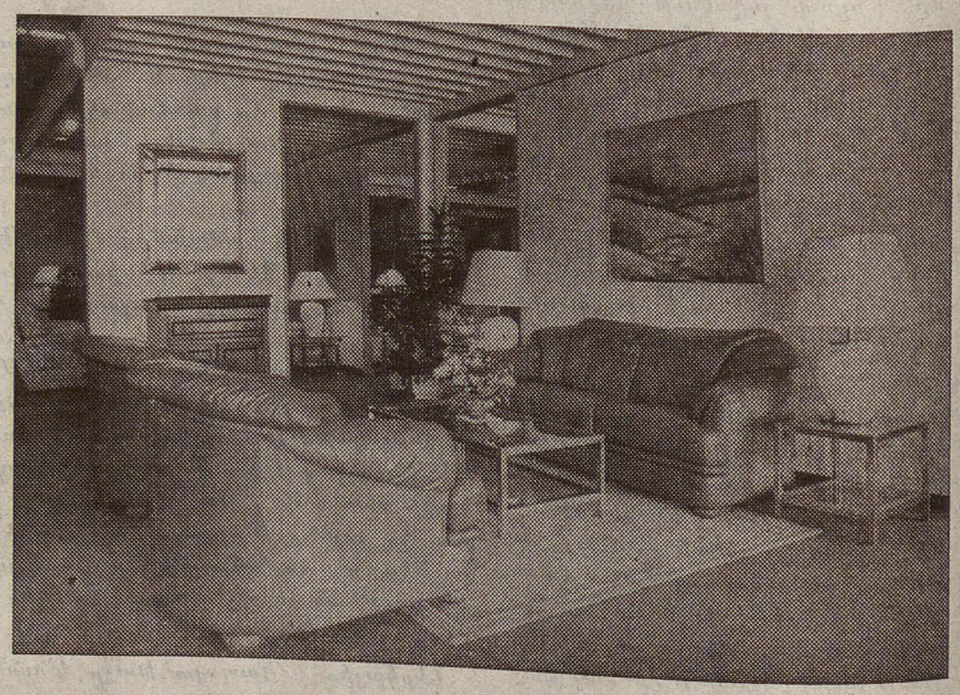
ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԳԷՍ

մասնակցութեամբ՝
Լոս-Անճըլըսէն Dark Eyes *նուագախումբին*
եւ Ֆրանսայէն Ա. Ճի նուագախումբին
Շաբաթ, Յունուար 13, ժամը 20·30-էն սկսեալ
L'Orée du Bois-ի սրահին մէջ (Porte Maillot)
● *Տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝*
ժամը 9-էն 16՝ 40 67 77 50 թիւին — ժամը 20-էն ետք՝ 43 78 57 67 թիւին

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ - Միտք եւ Արուեստ»ի Նոր (211) Թիւը Հետեւեալ բովանդակութեամբ. -

Մենակեաց Հսկան, Խնձորը եւ Լիոը
ՎԱՀԷ ԱՐԱՋ

Նարեկեան Ընթերցումներ (Բ.)
Գ.Ր. ՊՂԼՏԵԱՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

ARBRE DE NOEL

Section Grenoble

vous invite à la Fête de Noël

qui aura lieu

le Dimanche 14 Janvier à 15 heures 30

à la Salle des Fêtes de St-Martin d'Hères
Avenue Ambroise Croizat

Le spectacle est assuré par les enfants de l'Ecole.

Le Père Noël attend tous les enfants pour la distribution des friandises.

Buffet Arménien
Buvette

— Nous vous attendons très nombreux —

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 7
DIMANCHE
7 JANVIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 211

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ·

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·760 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.760

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ (1)

1·0 Գրիգոր Նարեկացին մեր մատենադրութեան այն գրողներէն է որուն քիչ մատեան արտադրութիւնը, ըստ երեւոյթին, մեզի հասած է ոչ շատ մեծ կրճատով: Իրեն վերագրուած տաղերը, գանձերը, Մեկնութիւնը, ներբողները, վերջապէս Մատեան Ողբերգութեանը՝ նոյն գրողէն այլազան երեսներ կը պարզեն, ինչ որ չէ պարագան մեր միւս մատենագիրներուն, որոնց կը վերագրուին յաճախ կորսուած երկեր: Սակայն, Մատեան Ողբերգութեանէն դուրս՝ ընթերցողներու մեծամասնութեան համար այս արտադրութիւնը յաճախ կը սահմանափակուի քանի մը տաղերու: Աչխարհաբար թէ օտարալեզու թարգմանութիւնները նկատի ունին ընդհանրապէս այս կալուածը միայն: Քաղաքակիրթ հրատարակիչներ կը դիմանին յիշատակել քանի մը ներբողի անուն ու կ'անցնին: Կացութիւնը քիչ մը տարբեր էր անցեալ դարուն, երբ Մատեանին կ'ընկերակցէին Ներբողեան առ սուրբ Աստուածածնինը եւ քանի մը գանձեր: Անցեալ տասնամեակին Մատեանը եւ տաղերը ունեցան իրենց «քննական» հրատարակութիւնները (1): Ներբողներուն բնագիրները, եթէ չեմ սխալիր, վերջին անգամ լոյս տեսած են Պոլիս յիսունական թուականներուն (2):

Անշուշտ հռչակաւոր ու սրբացուած մատենագիրի մը համար՝ այս զարմանալի իրողութիւնը չի բացատրուիր միայն միւս երկերուն «դեղարուեստական» որակով: Նարեկացիի Ապարանից Խաչին Պատմութիւնը իր երկու ներբողներով (Խաչին եւ Աստուածածնին), Առաքելոց եւ Մծբնայ հայրապետին երկու անջատ ներբողները չափազանց դժուար գրութիւններ են, ուր Գրիգոր ի գործ կը դնէ ո՛չ միայն իր ամբողջ աստուածաբանական գիտութիւնը այլեւ «աստեղծաբանական» արուեստը:

Մատեանէն անջատ արտադրութեան ուսումնասիրութիւնը (3) Հ· Ասեմեան աչխատութենէն ասդին խոպան դաշտ մը կը կազմէ ընդհանրապէս և բաց մըն է: Թամար Տասնապետեանի Գրիգոր Նարեկացիի Սուրբ Աստուածածնի Ներբողը խորագիրը կրող ֆրանսերէն դիրքը (4), որ նախապէս ներկայացուեցաւ իբրեւ տոքթորական աչխատութիւն(5), քայը մասամբ կը զոցէ եւ այս կողմնակի կալուածին կարեւոր հետազօտութիւններէն մէկն է:

1·1 Գիրքը ունի ընդարձակ յառաջաբան մը, որուն կը հետեւին Աստուածածնի ներբողին բնագիրն ու թարգմանութիւնը, սուրբ-գրային յղումներուն ցանկը, յաւելուածները, ներբողին համաբարբառը, եւայլն: Թուումս ամբողջական չէ անշուշտ, սակայն պատկերացում մը կու տայ գրքի հարստութենէն ու գիտական մակարդակէն: Ի հարկէ, նիւթերու որոշ խճողում կայ, արդիւնք զլխաւորաբար նօթերու փոխադրութեանը զլուխներուն վերջաւորութեան, ինչ որ աւելի տպագրական քան յղացումի թերի մըն է:

Ճառաջաբանին մէջ կը քննուին Նարեկացիի կենսագրութիւնն ու մատենագրութիւնը, յետոյ ներբողի աւանդական ըմբռնումն ու Գրիգորի կերպը զայն ի գործ դնելու, ինչ որ աւելի ներբողին գեղարուեստական եզերքուն քննութիւնն է: Երրորդ բաժնին մէջ կ'ուսումնասիրուի Նարեկացիի աստուածաբանութիւնը. Աստուածաչունչին գործածութիւնն ու մեկնաբանութիւնը, քրիստոսաբանութիւնը, մարեմաբանութիւնը, փրկչաբանութիւնը: Ինչպէս կը տեսնուի՝ Թ. Տասնապետեան կը քննէ ու կ'որոշաղդէ ո՛չ միայն ներբողին տեղը Նարեկացիի արտադրութեան մէջ, այլեւ ի յայտ կը բերէ անոր «աստուածաբանական» ենթահողը, մեկնելով արեւմտեան ժամանակակից աստուածաբանութեան տեղիքներէն:

2·0 Նախ՝ քանի մը դիտողութիւններ ժամանակագրութեան վերաբերող:

Նարեկացիի արտադրութեան համար ունինք միայն քանի մը ստոյգ կռուանները· Մեկնութիւն Երգ Երգոցի յիշատակարանը, որ կը կրէ 977 թուականը, Մատեան Ողբերգութեանը, 1002 թուականին աւարտած: Ակէ գատ, 983 թուականին Ապարանից Խաչին փոխադրութեան առթիւ գրուած կը թուի ըլլալ Պատմութիւն Ապարանից Խաչինը, որ յետագայ նշումներ կրելուն համար կը դեռեղուի ընդհանրապէս 995 թուականէն ետք: Հ· Ասեմեան այդ նշումները ընդմիջարկում կը նկատէր, իսկ Տասնապետեան կը խորհի որ Ներբողը գրուած է 983-էն 1002 թուականին միջեւ, «վերջնական ձեւը գրութեան պէտք է ըլլայ 995 կամ 996 թուականին» (էջ 10): Աւելի անդին՝ հետազօտողը կը մտածէ որ Նարեկացիի չորս ներբողները գրուած են 995-996-էն մինչեւ 1002 երկարող ժամանակաշրջանին (էջ 121), իսկ Մատեանը 999-էն 1002: Անշուշտ այստեղ ներյայտորէն ընդունուած է որ Գրիգոր մեռած է 1002-էն քիչ վերջ:

2·1 Նախ՝ Ապարանից Խաչին վերաբերեալ ըստ իս ոչ ճիշդ պատկերացում մը դոյութիւն ունի, որ կը բարդացնէ երկին Թուագրումին որոշադրումը: Արդարեւ ասիկա երեք մասերով դիրք մըն է, գրուած ի պատասխան Ապարանից Ս· Խաչ վանքի վանահայր Ստեփանոսի: Առաջին մասը զուտ «պատմական» մասն է, որուն մէջ ակնարկութիւններ կան 983-էն ետք պատահած դէպքերու· մանաւանդ Սուրբ Սոփիայի զմբէթի քանդումին 989 թուին՝ ըստ Ասողիկի (կամ 986 թուականին)(6) և ասոր վերանորոգումին (գլուխ ղ), քանի մը տարի ետք (995): Այնպէս ինչպէս գրուած է այդ պատմութիւնը անշուշտ 983-ին չի կրնար վերագրուիլ (7): Երկրորդ մասը Խաչին ներբողն է: Ցետագայ գրութիւն մըն է ուր զգալի է սակայն առաջին տպաւորութենէն զօրութիւնը, մանաւանդ ինչ կը վերաբերի Ապարանից վանքի ճարտարապետական կառոյցի եւ որմնանկարներու նկարագրութեան: Երրորդ մասը Աստուածածնինը: Այս վերջին ներբողին կցուած յիշատակագիրը որեւէ թուական չի տար, ինչ որ քիչ մը զարմանալի է, բայց ո՛չ անտեղի:

Արդ՝ այս երեք գրութիւնները սերտօրէն առընչուած են իրարու: Ցիշատակարանին մէջ Նարեկացի կը խօսի արդէն «համառօտագիծ մատեանի» մասին, ինչ որ կը նշանակէ թէ գիրք մը նկատի ունի: Բուն պատմական մասի աւարտին կ'ըսէ, թէ «եւ արդ զդիր ընթացից պատմութեան բանիս աստուստ կնքեսցուք... սկսցուք զկնի գծագրութեան զումարահոլով պատմաբանութեանս՝ խառնել զուն ինչ գրութիւնս համառօտագիր զրուսաից, նախ նմին իսկ կենդանարարն տեառնագրութեան աստուածեան խաչին եւ զկնի սորին սրբոյ տիրուհւոյն եւ Աստուածածնին...» (8): Այս «պատմութիւն» բառը պէտք չէ ընթերցողին մտածել տայ, որ Գրիգոր աւանդական պատմական երկ մը կը գրէ, տեսակ մը «ժամանակագրութիւն»: Պատմական դէպքերը վերածուած են ակնարկութիւններու եւ անդադար «գրուատական» խօսքէն տարրալուծուած:

Գրիգոր կ'ըսէ արդէն որ պատմութեան կը մնացնէ «զովեստը»: Ասիկա իր մօտ կը համապատասխանէ ընդհանուր ճգտումի մը, որ է տեղի կամ ժամանակի մանրամասնութիւնները եթէ ոչ ջնջել, գոնէ զանցել՝ իմաստաւորելով, հասնելու համար տեսակ մը անժամանակի(9):

Պատմութեան մասը կնքելէ ետք՝ Գրիգոր կը սկսի գրել ուրիշին գրքին ներբողական մասերը. յաջորդաբար խաչին եւ Աստուածածնին ներբողները (10): «Սկզբնական» անշուշտ ներբողները պիտի հիմա գրենք չի նշանակեր, այլ հիմա, պատմութենէն վերջ պիտի տանք· այսինքն՝ յղում է ոչ թէ պատմականի մակարդակին այլ գրութենական ժամանակի: Աստուածածնի ներբողին սկիզբը, դոյութիւն ունի պզտիկ նախաբան մը, որ «ի սոյն կարգ պատեալ զմիաչար խորհրդոյ տեսակ՝ ընդ ներբողինի Խաչիս խորհրդոյ, եւ զզովեստ երկրաբանութեան Տիրուհւոյդ»: Այս նախաբանին վաւերականութիւնը խնդրոյ առարկայ չէ զարճած երբեք:

Գրեց՝
ԳՐԻԳՈՐ ՊԱԼՏԵԱՆ

Ցիշատակարանին մէջ՝ Գրիգոր կ'ըսէ նորէն թէ «յօրինեալ չարադրեցի զպատմութեանս զովեստ, եւ զճառս ներբողինի»(11):

2·2 Բոլոր այս նշումները կը մատնեն Գրիգորի մօտ կառուցումի մտահոգութիւն մը եւ ցոյց կու տան որ Պատմութիւն Ապարանից Խաչին կոչուած երկը եռամաս արտադրութիւն մըն է, որուն մասերուն միջեւ Գրիգոր չի դադրիր յղումներ հաստատելէ: Անհրաժեշտ է նաեւ նկատի ունենալ, որ երկը «զովանդակութեան» դետնի վրայ ունի իր ներքին տրամաբանութիւնը. առաջին մասը «պատմական» տուեալներով յօրինուած ընդարձակ յառաջարան մըն է դրեթէ՝ միշտ այլաբանութեան ցանկութենէն տարուած, երկրորդ եւ երրորդ մասերը պատմական մակարդակը կը զանցեն եւ կը հիմնեն աստուածաբանական ըմբռնում մը· եթէ խաչը կը կազմէ աստուածածային զոհադործութիւն բեւեռը Աստուածածինը կը կազմէ փրկագործութեան բեւեռը, այս ամբողջը խարսխուած՝ մարդեղութեան խորհուրդին վրայ: Աղուոր համաչրջութեամբ մը կ'ըսէ Գրիգոր թէ մէկը ծնողն է (Աստուածածինը), միւսը ծանուցանողը (Խաչը): Հետեւաբար մեր առջեւ ունինք ոչ թէ երեք տարբեր երկեր· Պատմութիւն մը, յետոյ երկու ներբողներ, այլ մէկ Պատմութիւն, երեք մասերով, որ Մեկնութենէն եթ Նարեկացիի երկրորդ մեծ երկն է:

Տասնապետեանի աչխատութիւնը կը վերաբերի այս երկի վերջին մասին եւ հարկադրաբար ունի հատուածային նկարագիր: Ներբողին աւարտին դրուած յիշատակագիրն ալ յիշատակարանն է ամբողջ երկին, ո՛չ միայն ներբողին:

Անշուշտ իր ամբողջութեանը մէջ երկը 983-ի արտադրութիւն մը չէ: Անիկա խմբագրուած է 995-էն ետք, ինչպէս կը թելադրէ Թ· Տասնապետեան: Միայն թէ ոչ մէկ տուեալ ցոյց կու տայ որ Գրիգոր երկու ներբողներն ալ գրած է այդ թուականին: Իր հայերէն հատորիկին մէջ, Գրիգոր Նարեկացիի Ողբերգութեան Մատեանը, ան կը գրէ նորէն. «Գիտենք որ Պատմ. Ապարանիցը նոր աւարտած էր, երբ Գրիգոր ձեռնարկեց ներբող Ս· Խաչին եւ ներբող Աստուածածնին գրելու, եւ թէ այս երկու գիրքերը չարադրուեցան Մոկքի Ստեփանոս Եպիսկոպոսի թելադրանքով՝ 995-էն անմիջապէս ետքը»(12): Ներողութիւն, քնաւ ալ չենք գիտեր որ Գրիգոր եռեւէ եռեւ գրեց այդ երեք մասերը, մանաւանդ վերջին երկուքը: Վերը գիտել տուի արդէն, որ «պատմական խօսքին ընթացքին կնքումը» եւ «սկսցուքը» ներբողականին ժամանակագրական տուեալ մը չէ, այլ գրութենական, մէկ մասէն միւսը անցումը պարտադրող: Ինծի այնպէս կը թուի որ պատմական մասը, ուր արդէն իրրեւ անցեալ կը պատմուի խաչի մասունքին փոխադրութիւնը Պոլսէն Ապարանք, Ապարանից վանքին չքեղ եկեղեցիին նկարագրութիւնը, յետոյ 983-ի հանդիսութեան պատկերը դրուած է աւելի ուշ քան ներբողները (13): Աւոնք կցուած են պատմական մասին յետագային, վերջնական խմբագրութեան առեն, դուցէ երբ Գրիգոր երկու ճառերու ներքին առընչութիւնները աստրագծելու համար «պատմաբանութեան» կը խառնէ ներբողային մասերը: Որով 995 / 996 թուականները խմբագրութեան թուականներն են ամբողջին:

2·3 Գիրք մը կառուցելու այս եղանակը արտասովոր ոչինչ ունի, կը խորհիմ որ լոյս կը սփռէ նաեւ Մատեանին ալ վրայ: Աւոր յօրինումի թուական կը տրուի ընդհանրապէս 1002 թ·: Արդեօք ընդարձակ գրութիւն մը ինչպէս որ է Մատեանը կրնա՞ր արտադրուիլ մէկ տարուան մէջ: Թ· Տասնապետեան կ'առաջարկէ 999 -- 1002 ժամանակաշրջան մը, առանց հիմնաւորելու այս չահեկան դիտողութիւնը (էջ 21): Մատեանին յատկացուած հատորը կ'անդրադառնայ հարցին, աւելցընելու համար· «Ըստ այս վկայութիւններուն, Մատեանը չի կրնար գրուած ըլլալ նախքան 999 թ·, իր հիմնական կառոյցին մէջ» (էջ 118): Սակայն «վկայութիւնները» միւս գործերուն ժամանակագրութեան դացող դիտարկումներ են: Ուսումնասիրողը կ'ենթադրէ որ երբ ներբողները կը գրէր, օրինակ, Նարեկացի չէր կրնար նոյն առեն, նոյն տարիներուն Մատեանին բաներէն մի քանին գրել: Ինչո՞ւ: Ի՞նչ բան պիտի արգիլէր:

Հ· Թամրազեան իր Անանիա Նարեկացի մենագրութեան մէջ(14), հիմնուելով, ճիշդ է ԺԸ· դարու տեղեկութեան մը վրայ, կը փորձէ Մատեանի յղացման թուականը յետաչրջել մինչեւ Անանիա Նարեկացիի կենդանութեան օրերը, որ հետազօտողը կը հասցնէ Ժ· դարու 80-ական թուականներու վերջը կամ 90-ական թուականներու սկիզբը(15): Նոյնիսկ· եթէ Թամրազեանի վարկածները ստոյգ չեն, երբեմն նոյնիսկ խախուտ կրնան նկատուիլ, անկարելի չէ մտածել որ Գրիգոր Մատեանը սկսած ըլլայ գրելու 90-ական թուականներու սկիզբը (Անանիա կենդանի ըլլար կամ ոչ) եւ միայն 1002 թուականին հասած վերջնական խմբագրութեան:

Աւանդաբար վիճելի հարցեր դուցէ հոս պտնեն իրենց լուծումը: Այսպէս Մատեանին մէջ մտած, ծաւալով ընդարձակ բաները (ԼԴ·, ՀԵ·, ՂԲ· եւ ՂԳ·), զորս Աչխատութեան Պատրիարք կը համարձակէր անջատել դրքէն, իրրեւ՝ ո՛չ թէ ընդմիջարկում, այլ յաւելում(16) եւ որոնք մեծ մասով տրուած են իրրեւ արձակ՝ Երեւանի 1985-ի հրատարակութեան մէջ, այդ ընդարձակ գլուխները ուներն ողբերգականէն տարբեր կառուցուածք: Կը բաւէ բաղդատել ողբերգական խօսքը Մատեանի առաջին գլուխներուն մէջ եւ օրինակ ՂԲ· կամ ՂԳ· գլուխի մեկնողական խօսքին հետ: Ցիշդ է որ Մատեանի գլուխներուն մէկ կարեւոր մասը (ոչ բոլորը) ՀԵ· գլուխէն անդին կը յօրինուին մէջնորդ դէմքերու չուրջ· Հրեշտակները, Աստուածածինը, Առաքեալները, սակայն դժուար է բաղդատութեան մէջ դնել ասոնք՝ փայտին կամ միւռոնին «խորհրդանչական» մեկնութիւններուն հետ: Ազաչողական խօսքը, այնքան տիրական տակաւին առաջիններուն մէջ, երկրորդներուն մէջ կը դառնայ բացատրողական, մեկնողական: Ինծի այնպէս կը թուի որ «ազօթքի» ձեւին դործածութիւնը յետագայ խմբագրական յաւելում մըն է ՂԲ· եւ ՂԳ· գլուխներուն սկիզբը, ըսել կ'ուզեմ ոչ անհրաժեշտ անոնց կառուցուածքին, քանի որ երկախօսական կառուցուածքը այդ երկար բաներուն մէջ բացակայ է չատ յաճախ:

Ուսոի՝ ըստ իս Նարեկացի Մատեանի խմբագրութի՛ւնը աւարտած է 1002 թուականին: Ցիշատակարանի ճարտարապե-

●►

●►

տական «փոխաբերութիւնը» նման խմբագրութիւն չի՞ կրնար թելադրել. «կառուցի, կարզեցի, կուտեցի, արճանացուցի, դիպի, բարզեցի... հաստատելով ի հրաչակերտութիւն միաղոյ իւրի զրաշմատեղնեան զրուագս զրութեան այսմ ստվերի արզասաւորի»: Երբ յաճախ այնքան տառացի կերպով կը կարդան մարդիկ Նարեկին մասերը, չես գիտեր ինչո՞ւ այս տողերը չեն կարգացուիր ինչպէս որ կան ու չեն յղուիր այդ խմբագրական դործին. բայերուն այլազանութիւնը բայց ոչ միանշանակութիւնը, այլազանին ու բազմաստեղնեանին «ի հրաչակերտութիւն միաղոյ» բերուիլը փոխաբերութիւն չեն, այլ պարզապէս այդ չատ կոնկրետ աշխատանքին նշումը:

Գրիգոր Մատեանը խմբագրած է նախօրօք արդէն գրուած մասերուն աւելցնելով նորեր, ինչպէս որ ըրած կը թուի ըլլալ Պատմութիւնը 995/996 թուականներուն, ինչպէս կրնայ պատահիլ ոեւէ գրողի մօտ: Անկարելի չէ որ այս խմբագրութեան ընթացքին՝ վերոյիշեալ չորս գլուխները, գրուած տարբեր առիթներով Գրիգոր վերանայած ըլլայ, տեղաբաշխած՝ դրքին զանազան մասերուն մէջ ու յարմարցուցած Մատեանի ծրագրին: Որքան Լ.- եւ Հե.- գլուխները յայտնած է «միաչարել» ամբողջութեան ընթացքին, այնքան Ղ.- եւ Ղ.- գլուխները պահած է, որոշ չափով, արտագոյ այդ միաչարութենէն: Ասիկա չարգիլեր որ մատեանին մէջ տեսնենք օրկանական ամբողջութիւն ունեցող երկ մը. օրկանական ամբողջութիւն չի նշանակեր մէկ անդամէն ու եռեւէ եռեւ գրուած չարայարութիւն: Ճամենայն դէպս՝ մէկ անդամէն եւ ինքնաբխօրէն ստեղծուած երկի մը առասպելը մէկդի պէտք է դնել այլեւս, մանաւանդ երբ կը սիրենք, չափէն աւելի, ընդգծել, նոյն գրողին մօտ յայտնուող «հռետորական» տարրերը:

3·0 Կ'արժէ նաեւ անդրադառնալ Աստուածածնի ներբողի գեղարուեստական քննութեան որ կ'ըլլայ այս գրքին յառաջաբանին մէջ: Տաննասեեան կը մեկնի ներբողի սեռի յատկանիշներէն, այնպէս ինչպէս ատոնք կը գտնենք Թէոնի ձեռնարկին(17) և Գիրք Պետոյիցին մէջ(18): Եթէ ներբողեան որոշ կանոններու դործադրումը կայ Ներբողին մէջ, պէտք է ընդունիլ որ Գրիգոր յաւակն ազատ կերպով կը վարուի անոնց հետ, մանաւանդ որ Աստուածածինը դժուար կը մտնէ այդ կանոններու սահմաններուն մէջ: Արդ՝ այս աղատութիւնը ինքնին լուսաբանիչ չէ, այնքան ատեն որ ի յայտ չի դար Գրիգորի իսկ կիրարկումը: Այսինքն՝ Աստուածածնի՝ ինչպէս Յայինն նուիրուած ներբողներուն մէջ, ինչպէս ատոնցմէ անջատ իր միւս երկու ներբողներուն(19), Գրիգոր ունի ներբողի ըմբռնում մը, որ կը ձեւաւորէ իր կիրարկումներով: Այս ըմբռնումը որքան ալ ըլլայ հարկատու աւանդականին, չի դադրիր իր իւրայատկութիւնները ունենալէ: Կը խորհիմ որ նարեկեան չորս ներբողները պէտք է խնդրոյ առարկայ դառնային ներբողեան սեռի քննութեան ընթացքին: Զորսին համատեղ քննութիւնը կըրնար ի յայտ բերել հասարակաց եղրեր: Որով թերեւս անկարելի չըլլար խօսիլ նարեկեան ներբողի ընդհանուր կերպարանքէն:

3·1 Մեզի կ'ըսուի թէ Աստուածածնի ներբողին մէջ՝ Գրիգոր «գրեթէ երբեք իր Մատեան Ողբերգութեան դրքի մաքուր քնարականութեան չի հաւնիր, որ կայ սակայն, ներյայտ ձեւով, իր ներբողներուն ու ճառերուն մէջ»(20): Այս դիտողութիւնը կը հիմնուի գլխաւորաբար Գրիգորի կողմէ «ձեւ»ին տրուած գերակայութեան վրայ, քանի որ, ըստ Տաննասեեանի, ներբողեան ու ճառային արտադրութեան մէջ, ինչպէս «Սուիեստներուն մօտ, դաղափարը չարունակաբար զոհուած է ձեւին...» (նոյն): Քանի մը անդամ այսպէս ակնարկութիւններ կան Սուիեստութեան կամ «սուիեստական կըրթութեան» (էջ 51); Մատեանին յատկացուած դրքին մէջ ալ ամբողջ հատուած մը կայ «հռետորութեան» վերաբերող(21): Տաննասեեան կ'ըսէ թէ Հայերը ծանօթ էին Սուիեստ դպրոցին եւ հռետորական արուեստին (նոյն), բայց թէ Գրիգոր դիմած է նաեւ մեծ կապադովկիացիներուն աւանդին (51–52): Տեղ մը նոյնիսկ ներբողը կը նկատուի «հռետորական հրահանգ» մը եւ Գրիգորը կը դառնայ «անուղղայ հռետոր մը» (rhéteur impénitent): (Սուիեստութեան եղած այս յղումները մեծ անյատեհութիւն մը ունին, երկդիմութիւն մը կը ստեղծեն, քանի որ Գրիգոր «սուիեստ» բառը կը գործածէ իր ներհակ իմաստով՝ որպէս «իմաստուն» կամ «իմաստութեամբ լեցուն, գիտնական գործ», տե՛ս. Ճիշտակարան Ա-պարանից Յայինն):

Գրիգորի արուեստին կամ հռետորութեան յատկացուած դիտողութիւնները որքան չահեկան են, այնքան ալ կը մնան զուտ նկարագրական, այնպէս ինչպէս կը սերտ ընել մեր մէջ բանասիրութիւնը, որ զիտականի պիտակին տակ, խորքին մէջ, կ'ապաւինի աւանդական ու կոչկոռ կապած քննադատութեան ստորոգութիւններուն: Երբ այդ կրթանքը ինքզինք կը նկատէ գիտութիւն, առով անոր վարպետները իրենք զիրենք զերծ կը կարծեն զրական երկերը մտածելու հարկադրանքէն: Նկարագրական կը կոչեմ այն դիտողութիւնները որոնք բանարուեստի բանադարձումները (փիկիւռ) կը ցանկագրեն, յետոյ գրութենէն կը հանեն օրինակներ այդ բանադարձումներէն, առանց թափանցելու անոնց բանելու կերպին, առանց առընչելու զանոնք խօսքի, այսինքն՝ նշանակութեան, դիտութիւն, մէկ խօսքով մտքի մակարդակին:

3·2 Ենթադրենք պահ մը, որ «անուղղայ հռետորը»ի գործ է գրած հռետորութեան բոլոր «զարդարանքները», քանի որ Տաննասեեան, հռետորական կերպերը կը մտածէ պարզապէս իբրեւ զարդարանքներ, այսինքն՝ ոչ-էական յաւելումներ՝ բառին զուտ իմաստով, հարց է սակայն թէ ինչո՞ւ Գրիգոր կը դիմէ նման «միջոցներու»: Այլ խօսքով՝ ի՞նչ կապ կայ «աստուածաբանական բովանդակութեան» եւ ճիշդ այս զարդարանքներով, միայն դեղեցիկ, ինքնանպատակ պաճուճանքներով զրուող ձեւին միջեւ: Ի հարկէ ձեւ-բովանդակութիւն հակադրութիւնը իմս չէ, բայց ան է որ խնդրոյ առարկայ է ի վերջոյ այս աշխատութեան տեսաբանական ներյայտին մէջ: Ինչո՞ւ Գրիգոր ներբողը կը դրէ այնպէս ինչպէս կը դրէ, ի՞նչ դիտումով է որ «աստուածաբանական բովանդակութիւնը» կը ստանայ այդ ճարտասանական դրքերէն եկած կաղապարները: Անշուշտ ուսումնասիրողը, անդամ մը որ բաժնած է խորքը ձեւէն, այլեւս անկարող է մտածելու արուեստի դործին միութիւնը, այդ որոշ դրումները լծորդելու իրարու: Նոյն այս կերպն է որ կը գտնենք Մատեանին նը-սիրուած դրքին մէջ, որուն հեղինակը կը թուէ «ձեւական երեւոյթները», այսինքն՝ կը նկարագրէ զանոնք եւ օրինակներ կը յիշէ, յանդելու համար ձեւի ներդաշնակութեան ընդհանուր տեղիքին (էջ 158–159): Նման ցանկեր կ'արժեն ինչ որ կ'արժեն ցանկերը ընդհանրապէս, բանասիրութեան աշխարհին մէջ. անոնցմով «զրական երկ» մը (նոյն) չի հասկցուիր:

Ներբողներուն մէջ Նարեկացի կը փորձէ կիրարկել անզադար ինքզինք զերազանցելու ելած խօսք մը, որ կ'ուզէ միշտ խօսք մնալ եւ չի մտածեր ինքզինք որպէս լուսթիւն: Լեզուական, ճարտասանական, կամ հռետորական բոլոր հնարքները ի գործ կը դրուին այս զերազանցութիւնը կատարելու համար: Եւ այդ «ձեւը» կապ մը ունենալու է աստուածաբանական բովանդակութեան հետ: Այնքան ատեն որ դրական վերլուծումը անկարող է ի յայտ բերելու այդ կապը, կ'իյնայ նկարագրականի կալուածին մէջ եւ կը դառնայ անէական:

Ուսումնասիրողը կ'անդրադառնայ հարցին, անուղղակի կերպով, յառաջաբանի երկրորդ մասի եզրակացութեան մէջ. «կարելի է դուշակել, որ այս կարճ ներբողը իրեն (Գրիգորի) բանաստեղծական բոլոր անհրաժեշտ հնարքները չէր ընծայեր նման քերթուածի մը յօրինումին համար: Բայց ան (Գրիգոր) կը սպառէ սեռին բոլոր հնարաւորութիւնները: Առնուազն կը տեսնենք որ ան սորված է, առաջին երգաբաններուն (մելոդ) նման, ի գործ դնել հռետորական կրթութիւն մը ուր Սուիեստներուն դրոշմը դեռ տեսանելի է: Եւ զայն կ'իւրացնէ բոլորովին նոր նպատակներու համար»(22): Այս ոգեկոչուած իւրացումը եթէ հիմնուած նկատենք կը մնան նպատակները: Իսկ եթէ աստուածաբանական են ատոնք, այն ատեն հարցը չի դադրիր հարց մնալէն: Այսինքն՝ ինչո՞ւ Գրիգոր իր Ներբողին եւ բոլոր ներբողներուն մէջ կը դիմէ «սոփեստ» կրթանքի ընձեռած միջոցներուն: Երկին մէջ չկա՞յ ներքին տրամաբանութիւն մը, որ յղուէր ատոնց ու միայն ատոնց: Հետազօտողը կրնա՞յ ապաւինիլ «ժամանակի սովորութիւններու ու ճաշակին», ինչ որ տեսականօրէն հիմնելի կէտ մըն է(23):

3·3 Հասկնալի է, ի հարկէ, որ ուսումնասիրողը տեղ ու ժամանակ չունենայ բաղդատութեանց: Բայց հետաքրքրական չէ՞ր արդեօք, ներբողը բաղդատութեան մէջ դնել Մատեանի Ջ. Բանին հետ (Աստուածածնին նուիրուած բանը ուր Նարեկացի ինք արդէն կը յղուի իր նախկին Ներբողին), ինչպէս նաեւ Աստուածածնի Փոխումին նուիրուած գանձին: Թերեւս «աստուածաբանական բովանդակութեան» մէջ էական նորութիւններ չըլլան, սակայն զեղարուեստական կիրառումի քննութեան մը համար ի՞նչ աւելի չահեկան գետին, մանաւանդ որ այնքան ալ սովորական երեւոյթ մը չէ նոյն գրողին արտադրութեան մէջ գտնել նոյն նիւթին վերաբերեալ այսքան տարբեր սեռերու պատկանող երկեր:

Մատեանի ողբերգութիւնը եւ ներբողի «երգաբանութիւնը» իրարմէ հիմնովին տարբեր խօսքի կիրարկումներ են: Տարբերութիւնը խօսքի ստանձնումին մէջ է, այսինքն՝ խօսողին, լսողին եւ խօսքը ընդունողին: Խօսքի կառուցուածքը նոյնը չէ ողբերգութեան ու ներբողին մէջ, առաջինին մէջ խօսողը երկախօսութեան մը մէջ կը գտնուի ուղղակիօրէն Աստուծոյ հետ, երկրորդին մէջ խօսքը կ'անցնի տիպարէ մը, նիւթեղէն տարրէ մը, միջնորդէ մը, պատկերէ մը պիտի ըսէի, ինչ ալ ըլլայ ասոր անունը:

4·0 Հատորին չահեկան ժամիններէն մէկն ալ անկասկած Ներբողին Ֆրանսերէնն թարգմանութիւնն է, բնագրին դիմաց: Մինչեւ հիմա Ներբողը արեւմտեան լեզուներէն թարգմանուած է միայն իտալերէնի(24): Ուստի Ֆրանսերէնի վերածումը առաջին փորձ մըն է, նման ձեռնարկի մը բոլոր դժուարութիւններն ու փորձութիւնները ստանձնող: Անտեղի է խօսիլ որդեդրուած թարգմանական սկըզբունքներուն մասին, որոնք կրնան վիճելի ըլլալ: Թարգմանիչը յաղողած է բնագրին բազմաթիւ խրթին տողերը վերծանել ու փոխադրել Ֆրանսերէնի, վայելչութեամբ: Գրիգորի կուզպ նախադասութիւնները յաճախ ստացած են անխուսափելի վերլուծական հանդամանք կամ երկար նախադասութիւնները կոտրակուած են, սակայն ընդհանուրին մէջ թարգմանիչը պահպանած է դրութեան թափը, ակնկալը չդոհելով անպայման բացատրութեան, նօթերու ամբողջ փաղանդի մը յանձնելով սուրբ-դրային ակնարկութիւնները:

Այս աշխատութիւնը քննական բնագիր մը չի բերեր: Տրուածը Հայր Աւետիքեանի պատրաստած օրինակն է: Բնագրին վրայ եղած է բաժիններու անջատումի կարեւոր աշխատանք մը, որը ի յայտ բերելով մասերուն ներքին կապերը, կը նպաստէ երկի ընկալումին: Միայն թէ այդ բնագիրը «չափաբերուած» է: Աւանդական արձակով եկող պարբերութիւնները տողատուած են, բաւական ճարտարութեամբ, հիմնուելով երբեմն «յանդերու» վրայ, երբեմն իմաստային միաւորներուն, երբեմն նախադասութեան կառուցուածքին: Միշտ չէ որ արդիւնքը համոզիչ է: Այլ հարց՝ անշուշտ թէ ի՞նչ տեսական հիմունքներու վրայ կը յենի բանաստեղծական տողի միութիւնը: Տաննասեեան թիւրանդական ոտանաւորին «քոլա»ներու (անդամներու) եթէ ոչ համակարգը, առնուազն բառապաշարը կը կիրարկէ բացատրելու համար Ներբողին ռիթմային համակարգը: Սակայն եթէ որոշ հատուածներու մէջ փորձը ընդունելի արդիւնքի մը հասնի, ուրիշ տեղեր, օրինակ Ճիշտակագիրին մէջ, տողատումը կը թուի կամայական, ըսել կ'ուզեմ հիմնուող՝ միայն անձնական լսողութեան վրայ: Ճամենայն դէպս՝ չափաբերումին միակ արդարացումը ընթերցումին ընծայած դիւրութիւնն է, ինչպէս էր պարագան արդէն Նարեկի քննական հրատարակութեան ալ:

4·1 Աշխատութիւնը բաւական հարուստ նիւթ ու առաղձ կը բերէ իր հետ: Ջեմ խօսիր այն «հոդեկանութենէն» որ սփռուած է դրքի մեկնաբանական էջերուն մէջ, որոնք՝ հակառակ իրենց յղացային անհարթութիւններուն եւ չարադրանքի տկարութիւններուն, կը թարգմանեն նարեկեան տողերէն բացուող հոգեկան աշխարհին հետ ներքին անվիճելի մօտիկութիւն:

ԳՐ. ՊԸԼՏԵԱՆ

---

(1) *Մատեան Ողբերգութեան*, աշխատ. Պ. Խաչատրեանի եւ Ա. Ղազինեանի, Երեւան, 1985 եւ *Տաղեր եւ Գանձեր*, աշխատ. Արմինէ Քէօշկերեանի, Երեւան, 1981:

(2) Հրատարակութիւնը նոր թուական չունի: Կը կրէ 1774 թուականը եւ կը կրկնէ Պաղտասար Դպիրի Պոլսոյ 1774ի բնագիրը: 1955-ին լոյս տեսած է նոյնպէս Պոլիս Պողարեան Սրբազանի աշխարհաբար թարգմանութիւնը՝ Ներբողներ եւ դանձեր: Բնագրային ամէնէն կարեւոր աշխատանքը կատարած է Հ. Աւետիքեան, *Գրիգոր Նարեկացի, Երկրորդ մատեան ճառից հրատարակութեան մէջ*, Վենետիկ 1827, որ անցած է վենետիկեան 1840-ի հրատարակութեան:

(3) Նկատի չունիմ բանասիրութիւնը, որ այնքան անհրաժեշտ է երբ հարցը կը վերաբերի բնագրին ճշգրտումին, այնքան ալ անբաւական է երբ կը փորձուի մտահղացական, մատենագրական երեւոյթին:

(4) *Le Panégyrique de la Sainte Mère de Dieu de Grigor Narekac'i*, Edition du Catholicossat arménien de Cilicie, Antélias, 1995. Ասկէ զատ՝ վերջերս Թ. Տասնապետեան հրատարակեց ուրիշ աշխատութիւն մը. *La Mère de Dieu*, Etudes sur l'Assomption et sur l'image de la très sainte Mère de Dieu, Antélias, 1995.

(5) Փարիզ, 1989:

(6) Ասողիկի համար՝ տե՛ս. Տիեզերական Պատմութիւն, Մոսկուա, 1885, էջ 250: Ըստ Հ. Բարթիկեանի տարբեր տարկումներուն, տե՛ս. *Բիւզանդական Աղբիւրներ*, գիրք Գ., Յովհաննէս Սկիւդեցւոյ, թարգմ. եւ ծանօթ. Հ. Բարթիկեան, Երեւան, 1979:

(7) Ապարանից Խաչի պատմական վասին տուեալներուն համար, տե՛ս. J. P. Mahé, «Basile II et Byzance vus par Grigor Narekac'i», in Travaux et Mémoires, Collège de France, Paris, 1991, pp. 555–573.

(8) Ըստ պոլսական 1955-ի հրատարակութեան, էջ 564:

(9) Տե՛ս. իմ «L'espace et le temps dans l'œuvre de Grégoire de Narek», *Sagesses de l'Orient ancien et chrétien*, Textes réunis par R. Lebrun, Beauchesne, Paris, 1993.

(10) Աւելորդ չէ նկատել որ Ապարանից վանքը կը կոչուէր Սուրբ Խաչ վանք, իսկ ետրաշէն եկեղեցին ձօնուած էր Աստուածածնի, տե՛ս. Հ.Հ. Ոսկեան, *Վասպուրական-Վանի վանքերը*, Գ. Մաս, Վիէննա, 1947, էջ 821 – 838:

(11) Նոյն, էջ 620:

(12) Անթիլիաս, 1993, էջ 118:

(13) Վերը յիշուած յօդուածին մէջ Ժ.-Փ. Մահէ կը մտածէ որ Գրիգոր իր «ժամանակագրութիւնը» գրած է 983ի շուրջ, բայց յետոյ զայն ընդլայնած է ժդարու վերջերուն, էջ 559: Կը խորհիմ որ 983-ի հանդիսութեան համար գրուած էին ներբողները, իսկ Պատմութիւնը որեւէ անմիջական պէտքի չէր համապատասխաներ եւ կրնար իբրեւ այդ մտնել վերջնական խմբագրութեան մէջ եւ կրել իր մէջ յետագայ դէպքերու ակնարկութիւններ:

(14) Երեւան, 1986:

(15) Ըստ Թամրազեանի Անանիա Գրիգորի ոչ թէ մօր հօրեղբայրն էր այլ մօր հօրեղբօր որդին... էջ 30: Ըստ իս, եթէ Մատեանի յղացումը որեւէ ձեւով կապուած ըլլար Անանիային Գրիգոր ի՞նչ պատճառ ունէր իր նախաբանին կամ յիշատակարանին մէջ այս տեղեկութիւնը չմտցնելու, նոյնիսկ երբ Անանիա մեռած էր շատոնց: Անանիային անունը կայ յիշատակարանին մէջ, բայց որպէս ազգակցական կապ:

(16) *Մատեան Ողբերգութեան*, Պուէնոս Այրէս, 1948:

(17) *Ցաղագս ճարտասանական կըրթութեանց*, աշխատասիրութեամբ Մանանդեանի, Երեւան, 1938:

(18) Քանի մը տարի առաջ լոյս տեսաւ այս գրքի ֆննական հրատարակութիւն մը. *Գիրք Պետոյից*, աշխատասիրութեամբ Գ. Մուրադեանի, Երեւան, 1993:

(19) Ներբողական տարբեր կան նոյնիսկ Ապարանից Պատմութեան առաջին մասին մէջ, Գրիգոր ինք արդէն կ'ըսէ:

(20) «Grigor n'atteint presque jamais la pureté du lyrisme de son *Livre de lamentation* qui existe pourtant d'une manière tacite dans ses nerbogh et ses djar», p. 43. Այս մէջբերումին առիթով կ'ուզեմ դիտել տալ որ փրանսերէնի տարօրինակ խախտումներ կան գրքին մէջ, մանաւանդ Ներածութեան մէջ, տե՛ս. էջ 54 ու քիւնակ:

(21) Նշուած հատոր, էջ 136–160:

(22) Էջ 76: «Առաջին մեկնութեր»ով գուցէ ակնարկութիւն մը կայ Ռոմանոսին (Ջ. դար) կամ Ագաթիստի հեղինակին:

(23) Կ'ակնարկեմ տրուած բացատրութեան, *Գրիգոր Նարեկացիի Մատեան Ողբերգութեանը*, էջ 159:

(24) Թարգմ. Ա. Տիրոյեան, Վենետիկ, 1904:

ՄԵՆԱԿԵԱՑ ՀՍԿԱՆ, ԽՆՋՈՐԸ ԵՒ ԼԵՌԸ

Արտայայտուիլ Փօլ Սէզանի (1839 – 1906) մասին, կը նշանակէ ղէմ յանդիման դնուիլ երկնոդի մը, որ երկիւղածութիւն կը պարտադրէ, որպէս առասպելական արարող: Այսպէս կը ղգանք՝ երբ պարագան կը ներկայանայ արտասովոր վերներու մէջ արտասովորի հանդամանքով, ինչպէս ոեւէ հանճարի որ, անյայտի պեղումին ձօվ, կ'իրականացնէ յայտնութիւն մը՝ ղերբնական ստեղծագործութեան խորհուրդը մարմնաւորող:

Ասիկա միայն գեղագիտականին եւ գեղարուեստականին չի վերաբերիր այլ, նաեւ իմացական սլացքին, անժամանցելի բանաձեւումի մը յղացքին, երբ անյայտի խորերէն եկող ճառագայթ մը, որպէս ղերազոյն դիւտ, կը հպի մարդու մտքին, որու բերմամբ անննախընթաց ծալք մը կը բացուի անհունին մէջ, նոր աշխարհ մը, նոր հորիզոններ պարզող:

Սէզանի արուեստը, իր հոլովոյթով, որ նախնականէն եւ պարզէն կ'երթայ դէպի բարդը եւ անկէ՝ դէպի խտացած եղրայնդում եւ կատարելագործում, կը հետեւի տարերային երկնումի անխախտ օրէնքին: Նկարչութեան մարզին մէջ, ասիկա կ'անցնի, ինչպէս ինք կը ըսէ նորոշէ, «անդրանկարում»ի մը ընդմէջէն «զոր նկարիչը կը կիրարկէ ըստ իր հայեցողութեան» եւ որ «արտանկարուած բնութեան նոր իմաստ մը կու տայ»: Նկարիչը «նկարչութեամբ կը գրէ այն ինչ որ դեռ չէ նկարուած: Զայն բացարձակ կերպով նկարչութեան կը վերածէ, այսինքն՝ իրականութենէն տարբեր բանի մը»(1): Որովհետեւ «Բնութիւնը կարդալ, կը նշանակէ զայն մեկնաբանման շղարշին ընդմէջէն դիտել»: Եւ թէ «Պէտք չէ բնութիւնը վերարտադրել այլ՝ զայն ներկայացնել կերպառական եւ գունային համազօրներու միջոցաւ»: Նման իրագործումով «արուեստագէտը ուրախութիւն կը զգայ այլ հոգիներու փոխանցելով, հրճուանքը զոր կ'ունենայ՝ բնութեան պարգած գլուխ-գործոցին հանդէպ, հաւատալով որ ինք աննոր խորհուրդը կը պարփակէ»:

Այս ըմբռնումով, Սէզան արուեստին կը նուիրուի ամբողջական յանձնառումով որ սահման չի դներ կեանքին եւ արուեստին միջեւ: Անոնք կը դառնան մէկ ամբողջութիւն: Ասիկա յարատեւ արթնութեան վիճակ կ'ենթադրէ, պատրաստ՝ ընկալելու այն ինչ որ բնութիւնը կը ներկայացնէ արուեստագէտին աչքին, յետոյ զայն վերայղանալու՝ ըստ իր համադրած եւ բանաձեւած տուեալներուն՝ երկունքէ ծնող, որ կրնայ երկար տարիներ տեւել, մինչեւ իր լրումին հասնիլը:

***

Փօլ Սէզան Էքս-ան-Փրովանս ծնած, իր մանկութեան եւ ուսանողական չրջանին, արուեստին հանդէպ յատուկ հակում մը ցոյց չի տար: Սակայն, 1856-ին, երբ տասնեօթը տարեկան է, կը հետեւի քաղաքին Գծանկարչական Դպրոցին դասերուն, յատկապէս Ժոզէֆ Ժիպէրի ցուցմունքներուն տակ: Բայց, հօրը պահանջքով, չրջան մը կը յաճախէ տեղւոյն համալսարանին իրաւաբանութեան բաժինը, ղեժկամութեամբ, որովհետեւ այլեւս կը հաւատայ թէ արուեստը պիտի ըլլայ իր ապրուստը:

1861-ին Սէզան Փարիզ կը մեկնի: Կը ձախողի Գեղարուեստից վարժարանի մուտքի քննութեան: Կը վերադառնայ Էքս, ուր քանի մը ամիս իր հօրը դրամատունը գործելէ ետք, յաջորդ տարին կրկին կ'անցնի Փարիզ ու կը յաճախէ Սիւիս Կաճառը, որպէս ազատ աշխատանքի վայր: Կը բարեկամանայ տպաւորապաշտներուն եւ կը ծանօթանայ առաջնակարգ արուեստագէտներու: Կը նկարէ իր առաջին ուշագրաւ գործերը ուժեղ, կուռ կառոյցով և հաստատուն լայն գիծերով որոնք, հակառակ այնտեղ երբեմն յայտնուող պատկերումի եւ կատարողական պարզունակութեան կը խօսին նկարչական հարուստ ներաշխարհ ուներոյթ նկարիչի մը մասին, յանդուգն, բայց նոյն ատեն նախնական մոլեգնութիւն մը պարփակող:

1860-ական թուականներու առաջին կէսին իրազործուած իւղանկարները, Սէզանի առաջին չրջանը բնորոշող, թանձր մթնոլորտ մը կը ներկայացնեն, ուր մութ տարածութիւնները եւ գիծերը, տիրող մելամաղձոտ զգայնութիւնը, կը յայտնեն երիտասարդ նկարիչին վիպապաշտ ներաշխարհը: Այս տիպի պատառաներուն մէջ, Սէզան այլազան բնանիւթեր կը ներկայացնէ, որոնք իրապաշտ, վիպապաշտ, դիցարանական, այլաբանական եւ տարփային յղումներ ունին: Ասոնք կ'ընդգրկեն նաեւ իքնակենսագրական խորքով խորհրդանշական պատկերումներ, այր-կին կապին Սէզանի մթին հայեցքը, յոռետեսութիւնը արտայայտող, զգացական եւ տարփային հանդոյցներով կաչկանդուած:

***

Սակայն, քանի մը տարի ետք, Սէզան դուրս կու գայ իր ներքին քարայրէն: 1870-ին, չրջանի մը համար Խթաք կ'ապաստանի, Մարսէյլի մօտ գիւղ մը, խոյս տալու համար Փարիզի քաղաքական անորոշ կացութենէն եւ պատերազմական մթնոլորտէն: Այս թուականը կարելի է անկիւնադրձ մը նկատել թէ՛ իր կեանքին եւ թէ՛ իր ասպարէզին մէջ, ուր ներքին անդորրութիւն մը կը թուի մուտք գործել: Օրթանս Ֆիքէի հետ իր յարաբերութիւնը, որուն հետ յետոյ կ'ամուսնայ՝ մանչ մը ունենալէն տարիներ ետք, հիմնական դեր ունի այս քարեչրջման մէջ: Նկատի առած ցարդ իր իրագործած նկարներուն ինքնակենսագրական զօրաւոր բնոյթը եւ իր մօտ կեանք-արուեստ միաձուլումը, դժուար է իր աչխատանքին մէջ տեղի ունեցող փոփոխութիւնը չհամարիլ՝ որպէս ցոլացումը անձնական կեանքի զարդացումներուն:

Սէզան չատ չուշանար լքելու մութով տիրապետուած իր նկարչական պատկերումը: Լոյսն ու խաղաղութիւնը կը տարածուին իր գործերուն մէջ, յատկապէս բնանկարներուն, հակառակ որ որոշ թիւով կանացի կերպարներ, լուղորդ-լուդորդուհիներ եւ ասոնց առընչուող այլաբանական երկեր, դեռ կը յիչեցնեն մօտիկ անցեալի իր անձնական պատկերումներն ու յոյզերը: Այժմ նկարիչը մուտք կը գործէ տպաւորապաշտութեան բնադաւառէն ներս, որդեգրելով Քամիլ Փիսարոյի, Գլօտ Մոնէի եւ Ալֆրէտ Սիսլէյի ոճերուն նմանող նկարչական լեզու մը, ուր համառօտագրութիւնը, վրձնահարուածներու անմիջականութիւնը եւ գոյներու թարմութիւնը կենսունակութիւն եւ զուարթութիւն կը տածեն: Ասիկա անցման չրջան մը կ'ըլլայ Սէզանի համար, քանի, հակառակը տպաւորապաշտներու անսեթեւեթութեան եւ վաղանցիկին կապտումին, գինք հետաքրքրողը բնութեան պատկերումը համընդհանուր տոկունութեամբ մը օժտելն է: Ինք կը միտի «տպաւորապաշտութիւնը դարձնել հաստատուն եւ տեւական՝ թանգարաններու արուեստին նման»: Եւ թանգարաններու արուեստներուն մէջ, ամէնէն աւելի Նիքոլա Փուսէնն է, 17-րդ դարու Ֆրանսացի դասական մեծ նկարիչը, որ իրեն համար այդ տոկունութիւնը կը մարմնաւորէ, ներկայացման իր ճարտարապետական յղացքով եւ մտային, կշռադատուած համադրումներով: Մինչ նկարչական կատարումի իմաստով, Փաօլօ Վէրոնէզէն է որ Սէզանի համար կը դառնայ տիպար: Կատարման սահունութիւնը եւ ազատութիւնը, այն ձեւով որ զանոնք կը դանէ Վէրոնէզէի մօտ և կամ Թիցիանոյի և Թինթորէթթոյի, անհասանալի նուաճում մը կը թուին իրեն, որոնց համար յարատեւ կը տգնի, իւրաքանչիւր նկարի իրագործման ընթացքին, յոյն զիցաբանական կերպար Սիզիֆի նման:

Տպաւորապաշտներուն հետ իր յարաբերումով, Սէզան հետզհետէ կը լքէ թանձրաներկ մակերեսները, կը քոտ նկարելակերպը եւ վիպապաշտ խորքը եւ կ'ուղղուի դէպի խոհուն եւ մտածական արուեստ մը, ուր աչքը դէպի ներս նայելու փոխարէն կը նայի դէպի դուրս, մարզուելու, քննելու եւ զննելու այն ինչ որ կ'իյնայ իր տեսողութեան տակ, զայն անդրանկարելու նպատակաւ, իր յղացած կառուցային տուեալներով, ձեռք բերելու զերազոյն ներդաշնակութիւն մը, որովհետեւ «Արուեստը ներդաշնակութիւն մըն է, բնութեան զուգահեռ»: Այսպէս, արուեստագէտը կը ձգտի արարման կատարելութեան՝ յղանալով նոր ներդաշնակութիւն մը և, իր աչխատանքին միջոցաւ, զայն կ'ընձեռէ մարդ էակին: Ասիկա կը ցոլացնէ այն միտքը թէ արուեստագէտը առանցքը, պատգամաւորն է Աստուած – Բնութեան եւ մարդուն միջեւ եւ թէ Բնութիւնը, արուեստագէտին ընդմէջէն, կը ձգտի իր իսկ դովերգման, ամէն անդամ նոր հրաչալիքներ եւ զգայնութիւններ չնորհելով մարդուն:

***

Որդեգրուած նոր ընթացքով, բնանկարներու եւ դիմանկարներու կողքին, Սէզան կը զբաղի անչարժ բնութեան իր պատկերումը, ուր խնձորը կը գրաւէ կեդրոնական տեղ՝ աւելի քան տանձը, որոնք իր մօտ ամէնէն յաճախադէպօրէն նկարուած պտուղներն են: Իրօք, երբեմն քանի մը խնձորներ թաւ պիտի ըլլան որպէսզի ինք նկար մը կերտէ: Իր առաջին չրջանի գործերուն մէջ, խնձորը եւ տանձը ներկայացուած են միայն պտուղի հանդամանքով, կարդ մը պարագաներու խորհրդանչական եւ տարփային խմաստաւորում ստացած: Ժան Առուէ, հետեւելով Մայըր Շափիրոյի մեկնաբանման, Սէզանի մօտ խնձորին տրուած պերին կարեւորութիւնը կը վերլուծէ եւ կը մատնանչէ քանի մը գործեր, որոնց մէջ խընձորը թէ՛ փորձութիւնը մարմնաւորող տարր մըն է (ինչպէս Ադամի եւ Եւայի պարագային) եւ թէ՛ ձօն՝ ըլլայ տղամարդուն (իմա Սէզանին) կամ, այլ տեղ, կնոջ հրամցուած(2): Խնձորը իգականութեան որպէս խորհրդանիչ կարելի է մեկնաբանել նաեւ, երբ նկատի առնուին երկու պատառներ. մին՝ «Նախաճաշ խոտին վրայ»ն (1870 – 1871) եւ միւսը «Արդի Օլէմպիա մը»ն (1873): Առաջինին մէջ, կանղնած կինը խնձոր մը կ'երկարէ խոտին նստած Սէզանին, մինչ երկրորդին մէջ, ռեւմորթ աղախինը չղարչը ուժգնօրէն կը քաչէ, մահճակալին վրայ գտնուող մերկ աղիճը պարզելով վարը բազմոցին նստած Սէզանին: Երկու պարագաներուն ալ պարզեւ մըն է նուիրուածը, նոյն անձին: Սակայն, քանի Սէզանի ձեւակերտական մտապատկերը կը բիւրեղանայ, խնձորն ու տանձը կը դառնան ղլխաւորաբար գուտ ձեւեր, ծաւալներ եւ գոյներ: Այս տուեալով, որեւէ տարր կ'անջատուի ինքզինք ներկայացնելու, ինքն իր պատկերը ըլլալու հանդամանքէն եւ կը ստանայ հիմնաւորապէս կերպառական ներկայութիւն, դեր: Ասիկա աննախընթաց նուաճում մըն է, որովհետեւ բովանդակութենէն կը ջնջէ պատումը: Այլեւս նկար մը կրնայ ինքն իրեն ապրիլ, առանց պատգամային շարահիւսութեան:

Այսպէս, Սէզան բնութիւնը, կերպարները եւ տարրերը իր կառուցապաշտ մըտքի զտարանէն կ'անցընէ, «հեռաւորութիւն» մը պահելով իր եւ անոնց միջեւ, զանոնք իր բանակերպումով վերայղանալու համար, տրամաբանութեամբ նկարելու՝ քան թէ զգացումով, այսինքն՝ ըլլալով առարկայական, քան թէ ենթակայական: Նման «հեռաւորութիւն» մը կամ տիրապետում մը անհրաժեչտ են՝ գիտական ըլլալու, ի գործ դնելու համար իր գննումը, յստակատեսութեամբ եւ խոհուն հմտութեամբ: Այսպիսի գործընթաց մը կ'ենթադրէ գիտականութեան համապատասխանող նկարելակերպ: Այս ձեւով, 1870-ական թուականներու կէսերուն նկարուած կարզ մը պատառներու մէջ կը յայտնուի զուգահեռ, կարճ եւ չեղակի վրձնահարուածներու առաջադոյն կիրարկումը, զոր Սէզան աստիճանաբար կը կատարելագործէ: Անոնք նկարէ նկար աւելի կը կանոնաւորուին եւ նոյն տատնամեակի վերջերուն, զուգահեռ կարճ գարկերով, ուղղահայեաց, հորիզոնական կամ դլխաւորաբար չեղակի, կը դառնան իր աչխատանքին ուժեղ կնիքը: Վրձնահարուածը այլեւս միայն գոյնը չի տեղաշրել կամ լոկ տուեալ մակերես մը ներկել, զայն գոյնով ծածկելու համար այլ՝ կը հաստատէ տիրական կշռոյթ մը, որպէս կառուցանելու հեւքին առաջնակարգ մէկ միաւորը: Նոյն ատեն, զիրար մասամբ ծածկող կամ եղերող հատուածային հարուածումներով, անոնք պատառին մակերեսը գոյներով կ'«արտաւորեն», չատ յաճախ թողլով որ անկէ լերկ մասեր երեւին: Այս ձեւով, Սէզան հետամուտ կ'ըլլայ նկարին ամբողջական կառոյցին եւ տպաւորութեան ձեռք բերումին՝ քան թէ մանրամասնութիւններու հանդերձումին: Ասով արդէն իսկ կը դանուինք նկարչական նոր կիրարկման մը սեմին, որ լայնօրէն պիտի դործադրուի 20-րդ դարու արուեստին մէջ:

Սէզանի նկարելակերպին ձօվ էմիլ Պէռնար, որպէս ականատես, անդրադառնալով անոր կիրարկած երանգային եւ վրձնահարուածներու յարդորդականութեան, զոր կը նմանցնէ անցեալի գործադործներու կատարումին, մինչ Մօրիս Տընի, իր կարգին, Սէզանի մէջ կը տեսնէ «պարսիկ գործագործ»ի նման կերտող մը: Վարպետը իր նկարը կը հիւսէ, որպէս առանձին եւ նոյն ատեն ընդհանուրին ձուլուող դունային բիծերու դաշտ մը, դաւանելով որ «Ո՛չ լուսաւոր նկար կայ եւ ո՛չ ալ մութ, այլ պարզօրէն երանգներու յարաբերում մը: Երբ անոնք ճշգրտութեամբ տեղադրուին, ներդաշնակութիւնը իմիճաբերաբար կ'իրականանայ: Որքան շատ եւ այլազան ըլլան անոնք, նոյնքան անոնց թողած տպաւորութիւնը աչքին՝ կ'ըլլայ մեծ եւ հանճարի»: Գոյնը, ուրեմն, տեղական բնոյթ չունի այլեւս այլ՝ մէջոց մըն է զերազոյն ներդաշնակութիւն ձեռք բերելու, իր արտայայտչականութեամբ սահմանուած, անհուն կարելիութիւններու առակ:

***

Իր ձեռք բերած արդիւնքով, իր իմացական սլացքով եւ ներհայեցողութեամբ, Սէզան կը դէմ տպաւորապաշտութեան դուռ տեսողական եւ զգացական բնոյթ՝ ի գործ դնելով իր կառուցային տեսլականը, որուն առաջին արտայայտութիւններէն մին արդէն իսկ կը յայտնուի 1876-ին փխաբոյին ուղղուած իր մէկ նամակին մէջ, Խթաքէն գրուած: Սէզան տեսարանը կը նկարագրէ, որ «խաղաթուղթի նման է: Կարմիր երդիքներ՝ կապոյտ ծովին վրայ: ... Արեւը այնքան սարսափելի է՝ որ ինծի կը թուի թէ իրերը իրենց եզրերով վեր կը բարձրանան ոչ միայն ճերմակով կամ սեւով այլ՝ կապոյտով, կարմիրով, սրճագոյնով, մանիշակագոյնով»: Ինք արդէն մտած է տեսադաշտերու եւ տարածամիջոցին չարժուն փոխյարաբերութեան ու ներթափանցումի ընկալման, ինչպէս եւ բնանիւթին կառուցապաշտ պատկերման ընթացքին մէջ: Ասով Սէզան ոչ միայն տպաւորապաշտութենէն իր արմատական անջատումը կ'առաջադրէ այլ՝ նկարչութիւնը կը հունաւորէ նոր ուղիով մը, անոր տալով ճարտարապետական – կառուցական հանդամանք եւ զգացողութիւն, որպէս աչխարհը դիտելու, զգալու եւ ընկալելու աննախընթաց համակարգ:

Սէզան այս բնադաւառը մուտք կը գործէ իր յախուռն «խառնուածքը ուժգնօրէն կարգի դնելով, ինքն իրեն պարտադրելով հանդարտ գիտութեան մը կանոնները», ինչպէս կը գրէ իր թարեկամը Անթուան Ֆօրթիւնէ Մարիօն: Ասիկա նկարչութեան դիտականացման չրջանն է, թէ՛ գոյներու կազմողական, փոխյարաբերական եւ ցոլացման եղանակի իմաստով եւ թէ՛ աչխատանքի հոլովոյթի: Բայց, ինչ որ գերազանցօրէն եզակի կը դարձնէ Սէզանի նուաճումը այս մարզին մէջ, ոչ միայն դունային յարաբերումներու, անոնց տրուած արտայայտչական դերին եւ զանոնք աստիճանաւորող կանոնաւոր վրձնահարուածներուն աչխատելակերպն է, այլ նաեւ՝ բնական տարածամիջոցին եւ տեսադաշտերու կորաուումը, կազմակերպումը եւ վերակառուցումը՝ ըստ իր տեսիլքը վարող ճարտարապետական տրամաբանութեան, որպէս բնութեան ձերն ու տիրականը, ուր աչք եւ միտք միասին կը գործեն, առարկայականացը նելու համար արուեստագէտին զգայնութիւնները, իր բնածին զատորոշող յատկութիւնը, ինչպէս Սէզան կ'ըսէ: Մինչ ընդհանուր տեսիլքին ներկայացման ձօվ ինք կը հաստատէ թէ «Հորիզոնին զուգահեռ գտնուող գիծերը կ'ընձեռեն տարածութիւնը, այսինքն՝ բնութենէն մաս մը» իսկ «շեղակի գիծերը կու տան խորութիւնը: Բնութիւնը մեզի, մարդերուս համար, դէպի աւելի խորը ընթացող է քան դէպի մակերես, ուրկէ անհրաժեշտութիւնը՝ գոյներու մեր թրթռացումներուն մէջ, ներկայացուած կարմիրներով եւ դեղիներով, բաւական չափով կապոյտ երանգաւորումներ ներմուծելու, օդը զգալ տալու համար»: Ահա թէ ինչո՞ւ այնքան կապոյտ կայ Սէզանի գործերուն մէջ, կապոյտը՝ որ հաւասարակչռողի դեր կը խաղայ, դունային հակադրումները կը մեղմացնէ, միւս կողմէ՝ երկնի-

●►

Գրեց՝

ՎԱՉԷ ԱՐԱԶ

քին ցոլացումը եւ ներթափանցումը կը դառնայ բնանկարին, տեսարանին, էակներուն եւ բոլոր տարրերուն մէջ:

Սէզան լուծած է նաեւ գիծին եւ գոյնին առնչուածութեան հարցը: Կ'ըսէ. «Գիծը եւ գոյնը երբեմ իրարմէ տարբեր չեն. որքան նկարեմ, նոյնքան կը գրեմ. որքան գոյնը ներդաշնակուի, նոյնքան գծայղացքը կը յստականայ»: *Ու կը չարունակէ՝ յայտնելով իր կարեւորագոյն մտքերէն մին.* «Երբ գոյնը կը յանգի իր ամբողջական պերճութեան, ձեւը կը ստանայ իր լիութիւնը»: *Այսպէս, գոյնը կշիռը կու տայ ձեւին: Գոյնին արտայայտութեան զօրութիւնը կախեալ է նաեւ իր քանակէն, որովհետեւ* «Մէկ ֆառակուսի մեթր կանաչը աւելի կանաչ է՝ քան մէկ ֆառակուսի սանթիմեթր կանաչը»(3): *Իսկ լոյսին ներկայացումը ձեռք կը բերուի գոյներու յարաբերութեամբ եւ հակադրումով, քանի որ* «շուքը գոյն մըն է ինչպէս լոյսը, բայց նուազ ցայտուն է. լոյս եւ շուք ուրիշ բան չեն եթէ ոչ երկու գոյներու յարաբերութեամբ մը»: *Անոնք* «իրարմէ կը զանազանուին ոչ թէ իրենց ընդհանուր խտութեամբ այլ՝ իրենց իւրայատուկ հնչեղութեամբ»: *Գունային նոյն յարաբերութեամբ է որ Սէզան մարմին եւ ծաւալ կու տայ տարրերուն կամ՝ անոնց կազմը կը թելադրէ:*

1880-ի չուրջ, Սէզան վարպետօրէն կը հաստատէ իր ոճը, իր նկարչական լեզուն: Գլուխ գործոցներ են որոնք իրարու կը յաջորդեն: Ասոնց մաս կը կազմեն քանի մը պատառներ Խթաքը պատկերող, որոնցմէ յատկապէս «Մարսէյլի ծոցը»ն (1883--1885), Նիւ-Եորքի Մեթրոփոլիթըն Թանգարան, լայնօրէն կը յիշեցնէ այն ինչ որ նկարագրած էր 1876-ին Փիսարոյին ուղղուած իր վերոյիշեալ նամակին մէջ: Այս գործերով, Սէզան կը կիրարկէ աչքին եւ տարրերուն միջեւ գտնուղ խակական հեռաւորութեան պատկերումը՝ գունային տուեալներով եւ ոչ թէ, ինչպէս ցարդ նկարչութեան արուեստին մէջ սովորութիւն էր, հեռակէտի տեսողական խարհանքով: Միջոցային տեսիլքի այս յեղաշրջումով, Սէզան «գունային բիծեր»ով նկարելու իր յղացքը ծաւալուն կերպով կը կիրարկէ որ, աւելի ուշ, իր գաղթնակէտին պիտի հասնի Սէնթ--Վիքթուար լերան նուիրուած չարքով:

Այժմ, Սէզանի պատառները, ըլլան անոնք դիմանկարներ, բնանկարներ կամ անշարժ բնութիւններ, իրենց գունակառուցային կոթողական բնոյթով, քանդակներու տպաւորութիւնը կը յառաջացընեն, հաստատուն, ուր խոր եւ խոհուն լուութիւն մը կը տիրէ, ոգեկան: Սէզան կը սիրէ լուութիւնը, անշարժութիւնը: Իր բնանկարներէն գրեթէ բոլորին մէջ էակներ չեն տեսնուիր: Միակ ներկայութիւնը որ կը զգանք, նկարիչինն է, նկարչն դուրս, նկարելու կամ խոկալու պահուն: Իր տեսարանները, ի վեց առեալ մի քանին, քաղաքէն անդին կը գտնըւին, կամ անոր եզերքները, շրջակայքը: Իրմէ նկարներ չկան, որոնք քաղաքէն թաղեր, պողոտաներ ներկայացնեն, եռուզեռ կամ խմբաւորումներ, հաւաքատեղիներու կամ պարտէզներու մէջ: Իր մօտ անէկտող չկայ, վերջին երեսուն տարուան գործերը նկատի առած: Իսկ, որպէս վերացող, ինք կ'անհանգստանայ տեսնելով որ ճարտարարուեստը հետզհետէ կ'աւերէ բնութեան, դիւղերուն եւ քաղաքներուն բանաստեղծականութիւնը, որուն բերմամբ «ժամանակին ներդաշնակութիւնը» կը խախտի:

1890-ի սկիզբներուն, *Սէզան մուտք կը գործէ երկրորդ եղափոխման շրջան մը: Կը դառնայ ջերմեռանդ հաւատացեալ:*

***

Սէզանի հաւատացեալ դառնալու պարագան թերեւս միայն դժոխքի վախէն չի գար, որ ինք կը մատնանշէ այլ՝ նաեւ հոգեկան, ոգեկան եւ մտային անունդի իր պահանջքէն: Աւօրեայէն ինքնակամ իր անջատուածութիւնը եւ ճգնաւորի մը նըման իր մենակեացութիւնը, իր երկարատեւ խոկումները, բնազանցական իր մտահոգութիւնները կը յայտնեն: Պատահական չէ որ Պէրնար գինք նկատէ «մխոքիֆ խառնուածքով նկարիչ մը, տարրերու ընկալման իր յստակօրէն վերացական եւ գեղագիտական տեսիլքին համար»: Սէզանի հասկացողութեամբ «Արուեստը կրօնք մըն է: Անոր նպատակը մտքին բարձրացումն է», *մինչ Տրնիի կ'ըսէ թէ պէտք է նկարչութեան մինչեւ ծայրը երթալ,* «բայց անհրաժեշտ է կրօնք մը»: *Իրեն համար, մտքի բարձրացումն ու վերացումը ճգտումն է դէպի բացարձակը, դէպի կատարելութիւնը, որովհետեւ, ան որ զերծ է այդ ճգտումէն՝* «հանդարտ միջակութեանէն գոհացող» *մը միայն կրնայ ըլլալ: Ուրեմն, հարկ է ամբողջութեամբ արուեստով կլանուիլ եւ խորհիլ, խոկալ անդադար, դերբնականին ուղիները որոնել եւ իւրաքանչիւր ոստումէն յետոյ, անցնիլ յաջորդին եւ այսպէս չարունակաբար, նոյնիսկ երբ, իր չաքարախտին բերումով, գիտակից է որ կրնայ ժամանակը չունենալ գերագոյնին հասնելու իր տենչը իրականացնելու:*

Սէզան, հիմնովին ինքնուիչ, իր երկնումին եւ յղացքին անաղարտութիւնը եւ ուժգնութիւնը պահելու, ինչպէս եւ անոր նախադրեալները զարգացնելու համար, հեռուհեռէ աւելի կ'առանձնանայ, հեռու աշխարհիկ կեանքէն եւ անոր տաղտուկներէն, անոր հետ իր չկարենալ չաղուելու իրողութենէն, ոմանց ծաղրէն եւ հեգնանքէն: Իր ծնողքին նկատմամբ նեցուկը եւ հօրը թողած պատկառելի ժառանգը կը նպաստեն իր որոշումին իրագործման, ու կը հաստատուի Էքս, հակառակ այնտեղ իր դառած թշնամանքին: Միայն քանի մը առիթներով կը լքէ քաղաքը, ճամբորդութիւններու բերմամբ, դէպի Փարիզ, անոր շրջակայքը կամ Ջուիցերիա: Էքսի շրջանը կը դառնայ դաշտը՝ ուր Սէզան ի գործ կը դնէ իր նկարչական յեղաշրջման հոլովոյթը՝ կեդրոնանալով, որպէս գլխաւոր յօրինուիներ, լուդորդ--լուդորդուհիներու եւ Սէնթ-Վիքթուար լերան չարքերուն վրայ:

***

Լուդորդ--լուդորդուհիներու եւ Սէնթ--Վիքթուար լերան տարբերակները կը սերին Սէզանի սկզբնական շրջանի բնանիւթերէն: Առաջին չարքին արմատը կը գտնուի նկարիչին ինքնակենսագրական, այլաբանական եւ դիցաբանական գործերուն մէջ, 1860-ական թուականներուն իրագործուած: Սակայն, ինչպէս խնճորները եւ տանձերը խորհրդանշական եւ ներկայացուցչական բնոյթէն անցած էին կերպաւորականին, նոյնը տեղի կ'ունենայ նաեւ լուդորդ--լուդորդուհիներու պարագային, մինչեւ որ կը հասնի վերջնադոյն տարրերակին, «ամենակրօնական»ին, ուր մերկ կիները, կանգնած, նստած կամ դեռինը երկարած, կը գտնուին համարներ կազմող ծառերուն բուներուն ստորոտը, կոթական եկեղեցիներու համարներուն նման: Այս չարքը Սէզանի համար միաժամանակ դրդապատճառ կը դառնայ չարունակելու մերկեր գծել եւ նկարել, որպէս կորիզային բնանիւթ, իր ձեւային, գծային, ծաւալային եւ կառուցական հարուստ կարելիութիւններուն համար: Ասոնք նաեւ նկարիչին ներաշխարհը եւ գոյութիւնը յուզող պատկերումներ են, իրենց առեղծուածային եւ հիմնաւորապէս տարփային պարունակով: Բայց, զուգահեռաբար, Սէնթ--Վիքթուար լերան նման, ասոնք Սէզանի կեանքին եղափոխումները կը մարմնաւորեն իր մանկութենէն մինչեւ իր վախճանը, ինչ որ նկարիչին փարումը կը յայտնէ՝ լինելութեան չարունակութեան գաղափարին: Զանազան տարբերակներ նոյն տեսարանները կը պարզեն, կերպարներու հորիզոնական, ուղղահայեաց կամ չեղակի դիրքաւորումներով, գետափին: Վերջին նկարներուն մէջ է որ կառոյցը հետզհետէ կը բիւրեղանայ, մինչ կերպարները աստիճանաբար կը կորսնցնեն իրենց «բնական» համեմատութիւնները, հասնելու համար կառուցային այլակերպումի՝ նկարին ընդհանուր ճարտարապետութեան ընդելուզուղ:

Սէզան մարմիններու եւ տարրերու համաչափութիւններուն հետ ազատօրէն կը վարուի, դոյութիւն ունեցող կանոններէն դուրս, ինչ որ ըրած էր իր նկարեակերպի պարագային: Ինք կը գրէ Ժան Տոմինիք Էնկրը, ոչ միայն խախտելով մարմնակազմական համաչափութիւնները այլ նաեւ՝ բնագիտական: Այս մօտեցումով, կը նկարէ գործեր որոնց մէջ երբեմն տուները չեզակի դիրքի վրայ կը գտնուին, կարծէք ասիկա հետեւանքը ըլլայ հողին տեղափոխման, չարժումին կամ սահումին, մինչ այլ տեղ, օրինակ անշարժ բնութեան մը մէջ, կողովը իսկութեամբ կանգնած կը մնայ օդին մէջ, հաղիւ սեղանի եռեւի եզրին կոթնած: Այս բոլորը տեղի կ'ունենան, ձեռք բերելու համար կառուցային եւ ճարտարապետական այն կուռութիւնն ու ուժականութիւնը որոնք նկարը կը դարձնեն ինքնաբաւ եւ ինքնիչխան էութիւն մը, իր սահմանումներով: Արուեստագէտը կ'անտեսէ բնագիտական օրէնքները եւ կը ստեղծէ իրենները, ըստ նոր մարդու զգացողութեան, որ կը ձգտի տիրապետել լերնութեան, ինչպէս գիտութիւնը, ճարտարապետութիւնը: Պահանջք մը երկնային ձգողութենէն վերնալու, թռչելու դէպի անծայրածիր անջրպետ մը, նոր աշխարհներ յայտնաբերելու: Արուեստին մէջ, Սէզան առաջիններէն կ'ըլլայ զայն արտայայտող, զայն մարմնաւորող:

Երկու չարքերուն մէջ ալ, լուդորդ--լուդորդուհիներ եւ Սէնթ--Վիքթուար լեռը, Սէզան կը կիրարկէ թէ՛ կառուցային եւ միջոցային իր յղացքը, եւ թէ՛ գունային ու ծաւալին եղանակաւորումը, որոնք ընապաշտական ներկայացումէն կ'երթան դէպի անդրանկարումի յառաջացեալ եղրեր: Եթէ լուդորդ--լուդորդուհիներու չարքին հիմքը կը կազմեն Սէզանի անճնական փորձառութիւնները (պատանեկութեան՝ գետի մէջ լողանքէն մինչեւ երկու սեռերու կապին պիրկ, բախումնային կամ միթական պատկերումը), Սէնթ--Վիքթուար լեռը, իր տպաւորիչ եւ անսասան ներկայութեամբ, Սէզանի համար կարծէք կը պարունակէ խոր իմաստ մը, բնութեան ընդմէջէն յաւիտենականութեան խորհուրդը մարմնաւորող, յաւիտենականութիւն՝ զոր մարդ յառաջացած տարիքին կ'երազէ, ինչպէս ինք կը համարի: 1867-ի չուրջ, Սէզան զայն առաջին անգամ պատկերած էր դիցաբանական նիւթով նկարի մը մէջ, «Առեւանգում» խորագրուած: Երեք տարի ետք, անիկա կը յայտնուի «Խոռոչը» իւղաներկին ալ կէսին: Ինք առաջինը չէր որ Սէնթ--Վիքթուար լեռը կը նկարէր, սակայն ոչ մէկը նախապէս զայն դարձուցած էր նկարչական եղափոխման մը արգասիքը:

***

Սէնթ--Վիքթուար լերան քննարկման գծով, անհրաժեշտ է, բնանիւթի խմատով, յետադարձ ակնարկ մը նետել, անոր արմատները արձարծելու համար:

1870-ական թուականներու կէսերուն Սէզան կը նկարէ «Յաւիտենական կանացին» պատառը, իր ամէնէն խորհրդապաշտ եւ խորհրդաւոր գործը գուցէ, խորհրդաւոր՝ այն ակնարկութիւններուն կամ ենթադրութիւններուն համար, ան կընայատ կամ ներատ, զորս ան կը պարունակէ: Նկարի կեդրոնին, վերի կէսին մէջ, սպիտակ վրանի մը տակ իր ամբողջ փարթամութեամբ նստած է մերկ կինը, որ կ'իշխէ տեսարանին վրայ: Վարի կէսի երկայնքին, արական այլազան կերպարներ, կղերականէն մինչեւ զինուորը, քաղքենին եւ փողահարները, անոր, կուռքին կ'երկրպագեն կամ զինք կը մեծարեն, ձօնելով զանազան նուէրներ: Մինչ ասոնք իրենց արարքով տարուած են, նկարի ալիին, կինէն քիչ մը աւելի վար, Սէզան ինքզինք ներկայացուցած է՝ Սէնթ--Վիքթուարը նկարելու կացութեամբ: Ստեղծագործութիւն, ներշնչում, տարփային մտասեւեռում եւ ընկերային բարքերու ներկայացում ու ճաղկում իրարու ձուլուած են այս պատառին մէջ: Արդեօ՞ք Սէզան կ'ուզէ յայտնել որ մինչ ուրիշներ տարուած են աշխարհիկ բարքերով, ինք, անոնցմէ վեր, կը ստեղծագործէ, ունենալով իր կին մուսան. կամ թէ ինք, իր լաւագոյնը, այսինքն՝ իր արուեստին մէկ իրագործումը կ'ուզէ պարզեւել կնոջ, նոյնութիւնը զգալով իր եւ իր պատկերած լերան միջեւ: Բայց իր նկարած Սէնթ--Վիքթուարի ուրուանկարը, կեդրոնի կինը պարփակող վրանին ձեւը կը կրկնէ: Այստեղէն՝ նոյնացում մը գուցէ լերան եւ կընոջ միջեւ: Այս վարկածը աւելի կը չեշտաւորուի, երբ կնոջ կերպարը պահ մը ջնջենք եւ վարի կէսի կերպարները պատկերացնենք իբր ծառեր, որու բերմամբ մենք մեզ կը գտնենք 1890-ական թուականներուն եւ անոնցմէ յետոյ նկարուած Սէնթ--Վիքթուար լեռը ներկայացնող կարգ մը բնանկարներուն դիմաց:

«Յաւիտենական կանացին» նկարը, լերան՝ մեծ կուռքին իր առընչուածութեամբ, ցոյց կու տայ թէ այս լեռը, աւելի քան որպէս պարզ կամ չէզոք բնանիւթ, կարեւորագոյն ներկայութիւն մըն է Սէզանի մտքին եւ ներաշխարհին մէջ, միւսին՝ կնոջ նման, կամ անոր զուգահեռ: Կարելի է ըսել թերեւս, որ այս պատառը, միաւորելով Սէզանի երկու մտասեւեռումները (կին, լեռ), միացման խորհրդանշական կէտն է լուդորդ--լուդորդուհիներու եւ Սէնթ--Վիքթուար լերան չարքերուն միջեւ: Երբ առաջիններդարձած էին երկարօրէն մշակելի յօրինուածք, անսպասելի էր ուրեմն որ տեղ մը լեռն ալ նոյն հանդամանքը ըստանար, երբ Սէզանի ներաշխարհը, ժամանակի ընթացքին, պատրաստուէր զայն ընկալելու որպէս այդ: Այլ նկարի մը մէջ եւս, «Մեծ լուդորդները»ն (1875--1877), Սէզան տեսարանի յետնամասին կը ներկայացնէ Սէնթ--Վիքթուար լեռը: Սակայն նկարիչը, չրջան մը յետոյ, յաջորդական քանի մը գործերու մէջ զայն որպէս օժանդակ ներկայութիւն պատկերելէ ետք, կ'անցնի գինք անկէ «բաժնող» լուդորդ--լուդորդուհիներէն եւ ծառերու բուներէն անդին ու նկատի կ'ունենայ միայն լեռը, լերկ, մենաւոր, տիրական: Դէմ դիմաց, առանձին:

Հարց տանք ուրեմն: Սէնթ--Վիքթուար լերան ընտրութիւնը որպէս բնանիւթ, Սէզանին կողմէ անոր հետ նոյնացում® մը կու գայ: Ան կին էակը® կը մարմնաւորէ: Անոր ընդմէջէն բնութեան տիրելու ձգտո®ւմ մը կը յայտնուի, նկատի առնելով որ որեւէ նիւթ նկարելը կամ քանդակելը կը պարունակէ նաեւ արուեստադէտին մղումը անոր տիրելու: Այս քոլորն են եւ թերեւսասոնցմէ ոչ մէկը: Մեկնաբանութիւնները կրնան այլազան ըլլալ եւ խորհուրդը տեւական:

Սէզան Սէնթ--Վիքթուար լեռը կը նկարէ զանազան կէտերէ: Կ'իրագործէ ըստ մայրելի ջրանկարներ, լոյսով եւ քնարականութեամբ ողողուած, տարբեր՝ իւղանկարներու խտացումէն, որոնց մէջ նը կարչական այլ տարերք մըն է որ տեղի կ'ունենայ, քանի, անոնց վերջին տարբերակներուն մէջ, Սէզան իր նկարչական յղացքը կը տանի ծայրագոյն արտայայտութեան: Շարքին վերջին պատառները ցոյց կու տան, որ ինք, հասած ըլլալով իր նկարչական լեզուին եւ կարելիութիւններուն ամբողջական տիրապետումին, կը նկարէ որպէս վարպետ մը որ նուաճած է գերագոյն ազատութիւն եւ երկնում: Ասոնց մէջ, ուր կը տիրէ գերբնական լոյս մը, Սէզան միջոցային նոր տեսիլք մը կ'առաջադրէ, որովհետեւ գոյնով իսկական հեռաւորութիւններու խաբկանքը տալու փոխարէն, կ'որդեգրէ հակառակ ընթացք մը: Այսպէս, երկնքին, լերան եւ պաշտին իրարմէ հեռաւորութիւնները կը նուազին եւ քիչ կը մնայ որ անոնք բոլորն ալ գտնուին մէկ տեսադաշտի վրայ: Այս պատճառով, կարծէք լեռ-կուռքը պիտի չքանայ, հալելով միջոցին մէջ. տարրերուն սահմանները պիտի կորսուին ընդհանուր չաղախին մէջ եւ նիւթը, իր ծաւալով, անհետանայ մթնոլորտին ընդերքը եւ մաս կազմէ անհունին ուր, Սէզան, իր մուտք գործելը մօտալուտ կը գտնէ, յայտարարելով թէ ինք նկարելով պիտի մեռնի: Արդարեւ, չատ չանցած, մինչ Սէզան կը նկարէ թնութեան մէջ, յանկարծակի փոթորիկ մը գինք կը զգետնէ: Քանի մը օր ետք յաւիտեան կը փակէ իր աչքերը, որոնք անվերջ սեւեռած եւ գիտած էին Սէնթ--Վիքթուար լեռը, բնութիւնն ու աշխարհը, թափանցելու համար անոնց խորհուրդներուն եւ հասնելու բացարձակին:

Իր վերջին նամակներէն մէկուն մէջ վարպետը կը գրէ. «ցաւալի է պարտաւորուիլ հաստատել թէ բարելաւումը որ տեղի կ'ունենայ բնութիւնը հասկնալուն մէջ, նկարիչ եւ արտայայտչական միջոցներու զարգացման դիտանկիւնէն, զուգադրուած ըլլայ տարիքի յառաջացումով եւ մարմնին տկարացումով»: Բայց, Սէզան գիտակից է թէ ինք բացած է ուղի մը, որ ուրիչները պիտի չարունակեն, գինքը նկատելով ուղենշան մը միայն...:

Սակայն ի՞նչ ուղենշան:

ՎԱՀԷ ԱՐԱՋ

(*) «Սէզանի նկարչական ժառանգը» տե՛ս. Յաջորդ՝ Յունուար 9-ի թիւին մէջ:

---

(1) Այս յայտարարութիւնը կրնայ շարադրուած ըլլալ Էմիլ Պէրնարի կողմէ՝ Սէզանի խօսքերէն քաղուած: Այստեղ մէջբերուած է հետեւեալ աղբիւրէն.— N. Ponente : «STRUCTURER LA SENSATION», in «CEZANNE», *C.D.P.*, Paris — *Fabri Editori*, Milano, 1977, p. 7.

Միւս մէջբերումները եւ վկայութիւնները առնուած են հետեւեալ գոյգ հատորներէն, ի բաց առեալ անոնք որոնք յաջորդաբար կը յիշատակուին.—
«CONVERSATIONS AVEC CEZANNE», Editions critique présentée par P.-M. Doran, traduction de l'anglais par Ann Hindry, *Editions Macula*, Paris, 1978.
«CEZANNE — CORRESPONDANCE», nouvelle édition complète et définitive, recueillie, annotée et préfacée par John Rewald, *Editions Bernard Grasset et Fasquelle*, Paris, 1978.

(2) Jean Arouye : «LE DEPASSEMENT DE LA NOSTALGIE», in «CEZANNE OU LA PEINTURE EN JEU», *Adolphe Ardant, CRITERION*, Limoges, 1982, pp. 118-124.

(3) Françoise Cachin : «GAUGUIN», *Hachette Pluriel*, Paris, 1989, p. 182.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: № 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 9
MARDI
9 JANVIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·761 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.761

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՄՏԱՀՈՓԷ ՈՒԱՇԻՆԿԹՆԸ

Դեկտեմբեր 24-ի երեսփոխանական ընտրութեան ոչ այնքան անակնկալ արդիւնքներով որոնք առաջին կուսակցութեան դիրքին բերին կրօնամոլ չարժումին պարագլուխ Ռեֆահը (Բարօրութիւն), Թուրքիա իր վրայ հրաւիրեց արեւմտեան ուշադրութիւնները: Աւորը մէկ պատճառն ալ այն է որ Ռեֆահի յաջողութիւնը յաջորդած է Եւրոպայի մաքսային միութեան հետ Թուրքիոյ առաջին կապին. իսկ անոր յաջողութեան համար կրօնամոլ հոսանքին դէմ պատուարի հանդամանքը որպէս գլխաւոր պատճառառանութիւն ծառայած էր...:

Թուրքիոյ անդամակցութեան գլխաւոր նեցուկը կուգար Միացեալ - Նահանգներէն որուն ջաղացքին ջուր կը լեցնէին Ֆրանսա, Գերմանիա, եւայլն: Ուշինկթընի համար քիչ երկիրներ ռազմավարական այնքան կարեւորութիւն ունէին, որքան Թուրքիա: Ջլամարտի տարինեռուն մեծապէս կը զնահատուէր անոր մեծաթիւ ու հզօր բանակը եւ Խորհրդային Միութեան հետ երկար սահման մը պահելու հանդամանքը: Իսկ Խորհրդային Միութեան քայքայումէն ի վեր Թուրք արեւմտամէտ դեկավարներ իրենց երկիրը կը ներկայացնէին մահմետական Մի-ջին - Արեւելքի մը մէջ որպէս լաւիք ժողովրդավարութեան քերդը եւ Իրանի հակադիր զօսի մը:

Թուրքիոյ վերջին ընտրութեան արդիւնքը աւանդական կեցուածքէն տարբեր նկատումներ յայտնել տուած է «նիւ - եորք Թայմզ»ի որ կ'ըսէ թէ խորքին մէջ ո՛չ եւրոպացի ըլլալու իր նկրտումներուն, ոչ ալ Ուաշինկթընի ակնկալութիւններուն արժանի քարձրութեան մը վրայ դանըւած է ան: Նախ, կայ Քիւրտերու դէմ մղուած անողոք պատերազմին իրողութիւնը, մարդկային իրաւանց մեծ արհամարհանքը ու ընտրութեան արդիւնքներով լաւիք պետութեան մը հանդամանքին խնդրականացումը:

Ճիշդ է որ Ռեֆահ քուէներու միայն 21%-ը ստացած է, բայց ան քարոզիչն է մահմետական կրօնքին որուն կը պատկանին Թուրքերու 98%-ը: Անոր յաղթանակը հարցականներ կը ստեղծէ լաւիք հանրապետութեան ապագային մասին: Տարակոյսներու ալ ծնունդ կուտայ երկրին տնտեսական եւ միջազգային քաղաքականութեան մասին, քանի որ Ռեֆահ դէմ է ՕԹԱՆ-ի, Եւրոպայի, Իսրայէլի եւ դրամատիրութեան:

Ռեֆահ կը դրաւէ իր ոգեկանութեամբ, բայց նաեւ նիւթականով, գլխաւորաբար քաղաքաբնակ աղքատ դասակարգերը որոնք իր հիմնական մասը կը կազմեն: 1994-էն ի վեր Պոլսոյ եւ Անգարայի մէջ որոնց քաղաքապետութիւնները իրեն կը պատկանին, ժամն հաց կը վաճառուի ու առողջական, ընկերային ծառայութիւն կը մատուցուի գաւառէն գաղթած բազմութիւններու: Աստնց մէջ մեծ է թիւը Քիւրտերու որոնք խոյս կուտան իրենց չրջաններուն կեղեքումէն ու ճնշումներէն:

Թուրքիոյ լաիք կուսակցութիւնները արդարօրէն վտանգուած կը զգան իրենք զիրենք: Մեծ չանքեր կը թափեն համախոհական կառավարութիւն մը կազմելու համար, հասկցնելով որ ի հարկին բանակը կրնայ միջամտել լաիք հանրապետութիւնը պահպանելու համար:

Այս կուսակցութիւններուն գործը դիւրացած պիտի ըլլար եթէ փորձէին Ռեֆահի քուէարկուները սիրաշահիլ ընկերային ծրագիրներով, քաղաքական երկխօսութեամբ ու քիւրտ բնակչութեան դէմ կիերարկուած վայրագութեան վերջ տալով: Որովհետեւ, ընտրութեան արդիւնքները ցոյց տուին որ ընտրողները նուազ հետաքրքրուած են Եւրոպայի անդամակցութեամբ, որքան իրենց տնտեսական անմիջական վիճակով:

Կ'ԱՊԱՍԵՓԱԿԱՆԱՑՈՒԻ՞Ր ԷՑՕՒՊԻ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՀՈՂԵՐԸ

«Մարմարա» Դեկտեմբեր 26-ի իր թիւով կը հրատարակէ հետեւեալ մտահոգիչ տեղեկութիւնը. -

***

«Ճումհուրիյէթ»ի աշխատակից Մկրտիչ Տէմիրքայա չահեկան տեղեկութիւններ կուտայ Էյուպի Ս. Աստուածածին Եկեղեցիի հողամասերուն վրայ քաղաքապետութեան կողմէ տրուած ապասեփականացման որոշումին մասին: Առջի օր ըրած էինք որ Րէֆահ կուսակցութենէն Էյուպի քաղաքապետը անակընկալ որոշումով մը ուղած է ապասեփականացնել Էյուպի Սուրբ Աստուածածին Եկեղեցւոյ հողերը, որոնք 6000 քառակուսի մեթր տարածութիւն ունին: Եկեղեցւոյ փաստաբանը՝ Հասան Պասրի Էօզթիւրք յայտնեց թէ քաղաքապետութենէն բացատրութիւն պահանջած է եւ ուզած է դիտնալ թէ քաղաքապետութիւնը ինչո՞ւ պահանջը կը զգայ այդ հողերը ապասեփականացնելու: «Տակաւին քաղաքապետութենէ պատասխան չստացանք, սակայն համոզուած ենք որ քաղաքապետութիւնը յետին նպատակով է որ կ'ուզէ ձեռք ձգել այս հողամասին վրայ, ուստի դատ պիտի բանանք քաղաքապետութեան դէմ», ըսաւ Հասան Պասրի Էօզթիւրք:

Միւս կողմէ, Էյուպի քաղաքապետութիւնը իր մօտ հրաւիրած է Եկեղեցւոյ Թաղային Խորհուրդի անդամները, որպէսզի անոնց հետ սակարկէ հողամասին արժէքին մասին:

Էյուպի քաղաքապետութիւնը 3 տարի առաջ Թաղային Խորհուրդէն վարձած էր այս հողամասը եւ ինք ճչդած էր իր վճարելիք վարձքը: Այնուհետեւ բնաւ ալ չէր բարձրացուցած այդ վարձքը:

Կարպիս Պալմումճու, որ այս բացատրութիւնները կուտայ, կ'ըսէ որ քաղաքապետութիւնը չուզեր վճարել վարձքը:

«Ուրիշ տեղեր ալ խնդիրներ կան եւ քաղաքապետութիւնը կ'ուզէր այդ խնդիրները վարձել: Երբ բանակցութիւնները կը չարունակուէին, քաղաքապետութիւնը յանկարծ որոշեց ապասեփականացընել: Մենք ալ փաստաբանին դիմեցինք, որպէսզի քննուի թէ ապասեփականացման որոշումը որքան օրինաւոր է: Հարցը հիմա այս հանգրուանին վրայ կը գտնուի», ըսաւ Պալմումճու:

Պալմումճու յայտնեց թէ միջազգային համաձայնութիւններու մէջ փոքրամասնութիւններու կալուածներուն մասին մանաւանդ յօդուած մը չկայ:

«Քաղաքապետութիւնը ապասեփականացման որոշում տուաւ, որպէսզի այս հողամասին վրայ բաց չուկայ մը հաստատէ: Մինչդեռ հոն ուրիշ բազմաթիւ հողամասեր կան: Կրնան անոնց վրայ ալ բաց չուկայ հաստատել: Բայց ով գիտէ որո՞նց կը պատկանին այդ հողերը: Հիմա կ'երեւի թէ ամէնէն դիւրին գործը նկատեցին Եկեղեցիին հողամասը գրաւելը: Տեսնենք թէ քաղաքաչինարարական յատակագիծին մէջ այսպիսի անհրաժեշտութիւն մը նախատեսուա՞ծ է: Մենք բոլոր միջոցներու պիտի դիմենք, որպէսզի կասեցնենք ապասեփականացման այս որոշումը»:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄԱՀ՝ ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՄԻԹԵՐԱՆԻ

Յունուար 8-ին, երկուշաբթի առաւօտ ժամը 8·30-ին, իր դրասենեակին մէջ, իր մահկանացուն կնքած է Ֆ. Միթերան: Ծանօթ է որ նախկին նախագահը տարիներէ ի վեր չաքանակապեղձի (փրոսթաթ) դանսերէ կը տառապէր: 79 տարեկան էր:

Կ'անդրադառնանք յաջորդով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ՝ ԳԱՌՆԻԿ ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆԻ

Երեւանի մէջ մահացած է Թորոս Թորամանեանի որդին ճարտարապետ Գ. Թորամանեան: 1947-ին Երեւանի համալսարանը աւարտելէ ետք պատրաստած է բազմաթիւ յատակագիծեր, յատկապէս Կապանի, Քալջարանի, Ադարակի, Ալավերտիի համար:

Գ. Թորամանեան պահպանած ու մասամբ հրատարակած է հօրը արխիւը: Վերջերս մասնակցած է Թորոս Թորամանեանի դիտական ժառանգութեան ակադեմական քառահատորեակը պատրաստելու աշխատանքին: Ան գործօն մասնակցութիւն ունեցած է նաեւ Հայաստանի Ճարտարապետներու Միութեան աշխատութեան:

***

ՆԱՐ ՄԻՒԶԷԼԵԱՆԻ

«Հայաստանի Հանրապետութիւն»ը Դեկտեմբեր 28-ի թիւով կը հաղորդէ մահը օփերայի մենակրդիչ Նար Ծովհաննիսեանի: Ան ծնած է 1913-ին Թիֆլիս, դրագէտ Նար - Դոսի զաւակն էր: 1931-ին ընդունուած է Վրաստանի ազգային օփերային երգչախումբի կազմին մէջ. 1934-ին կը մտնէ Թիֆլիսի երաժշտանոցը, կ'աւարտէ 1941-ին: Բ. աշխարհամարտի աւարտէն ետք կը հրաւիրուի Երեւան ուր կը մարմնաւորէ բազմաթիւ դերեր: Կ'երդէ Մոսկուայի, Կիեւի, Ս. Պետերսպուրգի, Պելժիոյ, Ֆրանսայի, Լիբանանի ու այլ երկիրներու բեմերէն: Երկար տարիներ դասաւանդած է Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցը:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունուար 4 / 8)

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՄԱՆՈՐԻ ԵԼՈՑԹ

Նոր Տարուան առթիւ հայ ժողովուրդին ուղղուած ուղերձին մէջ նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեան նշած է թէ 1995 տարին արդարացուց յոյսերն ու ակնկալութիւնները, դարձաւ մեր ժողովուրդի հոգերու թեթեւացման եւ գործադրուած մեծ ճիգերու պտուղները քաղելու տեսանկիւնէն առաջին տարին, որու ընթացքին ժողովուրդին կեանքը մտաւ բնականոն հունի մէջ: Նախագահը յիշած է տնտեսական, դիւղատնտեսական, արդիւնաբերական բնագաւառներուն մէջ տարուած աշխատանքները, ընկերա - տնտեսական ծրագիրներու եղած ֆինանսաւորման միջազգային օժանդակութիւնները, համբաներու, կամուրջներու եւայլն շինարարութեան կարեւոր դերը: Լեւոն Տէր - Պետրոսեան չեչտած է նաեւ որ յառաջիկայ տարուան՝ 1996-ի առաջնահերթ խնդիրը կը համարի Լ.Ղ.Հ-ի հրադադարը կայուն խաղաղութեան վերածելու գործը:

***

ՄԵԾՆ - ԲՐԻՏԱՆԻՈՑ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Յունուար 3-ին նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան ընդունած է Մեծն - Բրիտանիոյ Արտաքին նախարար Մալքըմ Ռիֆքինտը, որ կարճ այցելութեամբ Հայաստան կը գտնուէր: Հայաստանի նախագահը ընդառաջելով հիւրին խնդրանքին, ներկայացուցած է երկրին տնտեսութեան, ներքին իրավիճակին եւ արտաքին քաղաքականութեան համայնապատկերը: Հանդիպումին մեծ մասը նուիրուած է Լ.Ղ.Հ-ի հարցին: Տեսակցութենէն յետոյ տեղի ունեցած մամուլի ասուլիսին Մեծն - Բրիտանիոյ դեսպանը ըսած է թէ իր երկիրը կը փափաքի զարգացնել Հայաստանի հետ տնտեսական կապերը:

Բրիտանացի նախարարը ընդունած է նաեւ Գարեգին Ա.ի կողմէ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՄԱՍԻ ոճրափորձերու գործադրիչը կամ պատրաստողը նկատուած՝ Եհիա Այաշի սպանութիւնը Գազայի մէջ իսկ, լարուած կացութիւն մը ստեղծած է: Այաշ իր չարժուն հեռաձայնին միջոցաւ է որ ահաբեկուած է Իսրայէլացիներու կողմէ, որոնց թիւ 1 թշնամին նկատուած էր: Իր վրայ կրած այդ հեռաձայնի գործիքին վրայ է որ Այաշ կը պատասխանէր հաղորդակցութեան մը, երբ մէկը դերձած 50 կրամ կշռող զօրաւոր պայթուցիկը զինք սպաննած է տեղնուտեղը: Իրեն կը վերագրուէր 77 Իսրայէլացիներու մահը 1993 Սեպտեմբերէն ի վեր: Իսրայէլ փոխ վրէժ կը վախնայ եւ իսրայէլեան հոգի մուքերը վակեց գործադրիչութեան մատնելով տասնեակ հազարաւոր պաղեստինցիներ: Յունուար 6-ին, շուրջ 100 հազար հոգի մասնակցած է յուղարկաւորութեան եւ Արաֆաթ իսկ «նահատակ» որակած է Այաշը:

ԹՐՔԱԿԱՆ բանտերու մէջ ապստամբական չարժումները ծաւալած են եւ բանտարկեալներ աւելի քան 40 պատանդներ կը պահէին: Այս կացութիւնը հետեւանք էր այն խիստ զսպումին զոր ապահովութեան ուժերը կատարեցին Յունուար 4-ին Իմրանիյէի բանտը եւ մէկ բանտարկեալ մեռաւ: Այժմ, ապստամբական չարժումը տարածուած է ութ բանտերու մէջ, երկուքը Պոլիս, միւսները՝ Պուճա, Պուրսա, Նեւշեհիր, Կեպզէ եւ Ջանդրը, ուր ծայրայեղ - ձախ ահաբեկ-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՍԷԶԱՆԻ ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ԾԱՌԱՆԳԸ

Փօլ Սէզան մտաղրած էր «Փարիզը մէկ խնձորով» ապշեցնել: Այսինքն՝ ապշեցընելու միջոցաւ դրաւել զայն եւ, ըստ այնմ, գեղարուեստի աշխարհը. պարզ բանէ մը, պտուղէ մը մեկնելով, որ սակայն իր մարքին եւ յղացքին զօրութիւնը պիտի պարփակէր: Խնձորը, որ տարիքային եւ փորձութեան խորհրդանիշ մը ըլլալու կողքին նաեւ դունէ մըն է, թիրախ մը յղուող, ինչպէս գունատախտի մէջ, զոր Սէզան նկարած էր, 1870-ական թուականներու առաջին կէսին: Տասնամեակներ պիտի անցնէին, մինչեւ որ Սէզանի արձակած խնձոր -- գունդը իր նըշանակէտին հասնէր:

*Սէզան զգուած ըմբռռտութիւն մը կը կրէր իր մէջ, որ երեւան կուգար իր նկարչական առաջին աշխատանքներէն իսկ: Կար հօրենական խստութիւնը որուն դէմ ինք, որպէս հնազանդ եւ պարտաճանաչ զաւակ, անզօր էր, իսկ միւս կողմէ՝ դոյութիւն ունէր անոր հակադրուելու մղումը: Այս տագնապը Սէզանը կը մղէր, երբ Փարիզ էր եւ հեռու՝ հօրենական աչքէն եւ հեղինակութենէն, ցոյց տալու վերաբերմունքներ, որոնք ընկերային քաղաքավարական սովորութիւնները կը խախտէին: Սակայն, նոյն ատեն ըլլալով պահպանողական, իր հանրային «ըմբռռտութիւն»ը այդ սահմանը չէր անցներ: Ինք արուեստի մէջոցաւ է որ կը ձգտէր յեղաշրջման, մարզ մը ուր կը զգար թէ փոփոխութիւն մը կրնար բերել: Իր ժամանակուան քաղքենի եւ կանոնապաշտ արուեստը յեղաշրջելու, զայն դլխիվայր դարձնելու իր ուժեղ միտումը կը ցնդէր էքս--ան--Փրովանսի Գծանկարչական Դպրոցի իր ուսուցիչը, Ժոզէֆ Ժիւկէրը, որ քանի չուրջ իր երիտասարդ աշակերտին աշխատանքները տեսնելով, ճարահատ եւ վիրաւորուած կ'ըսէր թէ անոնք «ահաբեկչական արարքներ են գեղեցկութեան դէմ» (1): Սէզանի արուեստը, նոյնիսկ իր հասուն շրջանը նկատի առած, ոմանց համար, դեռ մինչեւ այսօր, կը մնայ խնդրայարոյց: Բայց, բնութիւնը իր տարերքով, իր «ահաբեկչութեամբ» է որ աստղեր կը ծնի: Էմիլ Պէրնար, անդրադառնալով Սէզանի դործին ուժգնութեան եւ «ահաբեկչական» բնոյթին, անոր առաջին շրջանին պատկանող «Պուկած մերկ կին» պաստառը նկատի առնելով (այժմ կորսուած), կը դնահատէ երեւոյթը թէ ան «առանց այլեւայլի և տիրաբար ասպարէզ կը կարդայ բաղբեթիին» (2) եւ որուն ազեդութիւնը *ունի անըմբռնելի մեծութիւնը այն բանին, որուն գծով Շարլ Պօտլէր գրած է.* «Սարսափին առթած գրաւչութիւնը միայն զօրեղները կ'արբեցնէ»:

Սէզանի սկզբնական շրջանի կարգ մը պաստառները, իրենց նկարչական տենդով, զօրաւոր ազդեցութիւնը կը կրեն Օնորէ Տօմիէի: Ասոնք, իրենք վիպապաշտ եւ միաժամանակ յարձակունակ բնոյթով, դունային եւ կատարողական ուժգնութեամբ ու կիրքով, իրենց երբեմն նախնական, նախադասական արտայայտչականութեամբ եւ ներուժով, իրենց լայնաչունչ սեւ գիծերով, արմատական կերպով խնդրոյ առարկայ կը դարձնեն շրջանին վրայ տիրող դեղադիտական դասական ըմբռռնումը, ծայրադոյն մեղկութեան հանդոյ: Անոնք ուղղակի մտածել կուտան քանի մը տասնամեակ յետոյ ստեղծագործող կարդ մը արտայայտապաշտ եւ վայրենապաշտ նըկարիչներու երկերուն մասին: Սէզանի յատկապէս երկու պաստառները, «Խմբաքի մէջ ձկնորսներու հիւդասան» եւ «Հաստ ձիւն Խմբաքի մէջ» (1870-ի չուրջ իրագործուած), իրենց հաստ պիծերով, ձեւերու պարզացումով եւ անմիջական, համառօտ եւ տարածուն վրձնահարուածներով, այս առընչուածութիւնը աւելի կը շեշտեն:

Սակայն, քանի Սէզանի արուեստը կը հղկուի, կը հասունցնայ ու կը դտնէ իր ուրոյն բնոյթը, աւելի կ'ընդլայնի իր աշխատանքին կապակցութիւններու ծիրը: Եթէ կատարողական իմաստով ինք կը ձգտի ձեռք բերելու վենետիկեան դպրոցի -ճարտարութիւնը (ի մասնաւորի Փաոլօ Վերոնէզէի), իր հետզհետէ կանոնաւորուող հատու վրձնահարուածները, իտուար Մանէի աշխատանքին ընդմէջէն կ'արձադանգեն հոլանտացի Ֆրանց Հալսի նկարելակերպին: Այս վերջինէն «թէք դլխարկով տղամարդու դիմանկար»ը, 1660-ի չուրջ իրագործուած, այս մերձեցումը կը թելադրէ: Միւս կողմէ, իրականութիւնը վերայդանալու Սէզանի կառուցային տեսլեքը, տեսադաշտերու իրայատուկ վերակազմակերպումով եւ, աստիճանաբար, միակ հեռակէտին ջընջումով ու, նոյն նկարին մէջ, այլազան հեռակէտերու օդտադործումով, թերեւս տեղի չունենար առանց միջնադարեան արուեստի վերարժեւորման, անցեալ դարու ընթացքին: Այլազան դրողներ հասարակաց եղրեր տեսած են Սէզանի եւ Ճոթթոյի, Մազաչէոյի միջեւ, արձադելով նաեւ միջոցային նոյնութիւններ կոթական նկարչութեան հետ: Սակայն, կայ ճափոնական տպագոններու պարադան եւս, որոնց դունային եւ միջոցային յատկութիւնները, սկսած էին ուշադրութիւնը դրաւել արեւմուտքի արուեստադէտներուն եւ որոնց Սէզան մօտէն ծանօթ էր:

Սէզանի մաս առ մաս զննումը բնութեան, քանի որ «Բնաւնկար մը լաւ նկարելու համար» ինք «պէտք է նախ անոր երկրաբանական հիմքը» յայտնաբերէր (1895-ի չուրջ իրագործուած «Պիպէմիւսի քարահանքը» պաստառը կարծէք իր այս դաղափարը պատկերէ), կը չեշտէ իր մարքին պիտական յատկութիւնը: Աստիկա կը զուգահեռի իր ժամանակուան յառաջացող դիտութեան եւ ճարտարարուեստին, որոնք քայլ առ քայլ կը ձգտին տէրը դառնալ բնութեան: Այսպէս, արուեստադէտը բնութեան արտաքին երեւոյթը հլու ընկալող մը ըլլալու փոխարէն, կը գործէ զայն ի՛ր տեսիլքին եւ յղացքին հպատակեցնելու միտումով: Քայլ մը եւս եւ, վերացականութեամբ, արուեստը կը բացուի դէպի անսահման տարածքներու՝ երկրայինը գլուղ, դէպի ձգողութենէ զուրկ միջոցի մը, տիեղերքի մը, դէպի մարդուն անծայրածիր ներաշխարհը, իր անհուն զգայնութիւններով եւ պատկերումներով:

1900-ի չուրջ, երբ Սէզան ողջ էր, տեսնին գինք օրինակ ունեցող Վէննան վան Կոկի, Փօլ Կոկէնի եւ Ժորժ Սէօրայի արուեստները սկսած էին ուշադրութիւն դրաւել եւ քանի մը երիտասարդ նկարիչներ, անոնցմէ մեկնելով, կազմած էին խմբակ մը, որ շուտով որակուած էր «վայրենիները»: Սակայն, այդ թուականներուն, հակառակ որ Սէզանի հանդէպ հետաքրքրութիւնը նշանակալից էր եւ կային գինք կապկողներ, անմիջական եւ տարածուն ազդեցութիւն մը չէր դոյացած իր արուեստին չունէին տակ: Երիտասարդները աւելի տարուած էին ուժգին դոյներով եւ կրքոտ նկարչութեամբ (Սէզանի նման, երբ երիտասարդ էր), քան թէ մտածողական եւ խոհական արուեստով մը, հակառակ որ այդ շրջանին վայրենապաշտներ Անրի Մաթիսի եւ Անտրէ Տերէնի մօտ երեւան կուգային Սէզանի ազդեցութիւնները, ինչ կը վերաբերի լոյսի եւ ծաւալի ներկայացման՝ դունային փոխյարաբերումներու միջոցով, քան թէ տուեբալոյսի խաղով: Բայց, անոնցմէ մին, Ժորժ Պրաք, օր մը երբ ինք ալ Խմբաքէն տեսարան մը կը նկարէ, Սէզանի արուեստին ուղղութեամբ կը դործէ, լուծելու համար նըկարչական խնդիր մը, որուն դէմ յանդիման կը դտնուի: Կը նկարէ պաստառ մը որ, ինչպէս Մաթիս կը վկայէ, խորհրդապաշտութեան սկիզբը պիտի հանդիսանայ: Մաթիս կը վերյիչէ. - «Պրաք Հարաւէն եկած էր, իր հետը բերելով բնաւնկար մը, ծովեզերեայ գիւղ մը ներկայացնող, վերէն դիտուած: Հոն կար ծովը եւ երկինքը պատկերող ընդարձակ տարածութիւն մը, որուն մէջ ինք շարունակած էր գիւղին երդիքները, անոնց տակով երկինքին եւ ջուրին գոյները: Նըկարը փիքասոյի աշխատանոցին մէջ տեսայ, որուն մասին ան իր բարեկամներուն հետ կը զրուցէր» (3):

Թէ ի՞նչ եղած է Պրաքի այդ նկարին ճակատագիրը, կը մնայ անյայտ: Սակայն նոյնութիւնը Մաթիսի նկարագրածին եւ, 1876-ին Խմբաքէն Սէզանի զրած նամակին միջեւ, Փիսարոյի ուղղուած, յաւելեալ բացատրութեան չի կարօտիր, հաստատելու համար Սէզանի տեսիլքին եւ արուեստին նորարարութիւնը եւ աւետող հանդամանքը, առաջին հերթին խորանարդապաշտութեան գծով:

Խորանարդապաշտութիւնը, տեսադաշտերու եւ ձեւերու զրկընդխառնումով, ծաւալներու կատարումով, գիծին եւ ձեւին իրարմէ անջատումով եւ հարթ ձեւաչերտերու կիրարկումով, կարելիութիւնը ընձեռեց դրեթէ վերացական կառուցումներու: Իրմէ սերող սիւրրէալիստական շարժումը, կառուցապաշտութիւնը եւ նոր պլաստիզմը աւելի հեռու տարին անոր նախադրեալները՝ դէպի ամբողջական վերացականացում: Միւս կողմէ, դունային հարցով, վերացապաշտութեան հիմնադիրներէն Վասիլի Քանտինսկի, Սէզանը կը վերակոչէ երբ կը դրէ գոյներու հնչականութեան եւ արտայայտչականութեան մասին (4): Քանտինսկի կ'որդեդրէ, նոյնպէս, էքսի վարպետին միջոցային համաձուլումը, Սէնթ-Վիքթուար լերան շարքին վերջին քանի մը տարբերակներուն մէջ կիրարկուած, որուն բերումով միջոցը կը դառնայ մըտային, միայն նկարչական, դրեթէ միամակարդակ: Այսպէս, մինչեւ 1910-ական թուականներու վերջերը, Քանտինսկի կ'իրադործէ բաւական թիւով վերացական պաստառներ որոնց մէջ, դունային բիծերու լայնածաւալ կիրարկումը, ընդլայնուած եւ վերացական զուարճանքն է Սէզանի բծային նկարչական յղացքին:

Քանտինսկիէն ետք, Արշիլ Կորքի նոր կիրարկում կուտայ դունատ -- բծային դրութեան եւ վրձնահարուածին, որպէս առանձինն թելադրական եւ արտայայտչական միաւորներ: Կորքի, որ Սէզանի ամենահաւատարիմ հետեւորդներէն էր իր ասպարէզի առաջին շրջանին, միշտ իր նուիրումը պահեց անոր հանդէպ, իր կեանքի ամբողջ տեւողութեան: Կորքի, երբ 1940-ական թուականներու սկիզբներուն բնութիւնը կը վերայայտնաբերէ, կրկին Սէզանի ազդեցութեամբ է որ բըռնութենական իր առաջին փորձերը կը կատարէ: Աւելին, Կորքի բնութեան մէջ կը գործէ, ինչպէս Սէզան, բնութիւնը նոր ձեւով վերայդանալու եւ զայն անդրանկարելու միտումով, միաժամանակ կիրարկելով նկարչական նոր լեզու մը, հեղուկ գոյներու ամբողջական օդտադործմամբ: Այս կերպով, պաստառին տարածքը կը դառնայ «բիծ»երու դաշտ մը, ուր տարերային նոր գոյացութիւն մը կեանք կ'առնէ, երբ արտաքին եւ ներքին աշխարհները իրարու կը զօդուին եւ նկարչական արարումը անոխակընթաց ըզդայնութիւններու ծնունդ կուտայ:

Կորքիով, վրձնահարուածը կ'ուղղուի դէպի վիճակ մը, ուր ան ինքնին կը դառնայ բնանիւթ, թելադրական: Իր մտերիմ բարեկամին, Ուիլըմ տը Քունինկի միջոցաւ, ասիկա կը դտնէ իր բարձրադոյն արտայայտութիւններէ մին: Ջուգահեռաբար, Ֆրանսայի մէջ, Հանս Հարթունկ եւ Փիէռ Սուլաժ «դիծէ եւ վրձինի հետք»ի նկարչութիւնը, Մայրագոյն Արեւելքի նշանագրութեան ազդեցութեամբ, կը դարձնեն մեր դարու ամենայատկանշական վերացապաշտ արտայայտութիւններէն մին, մինչ «դոյնի դաշտ»ի նկարիչները, 1950-ական թուականներէն սկսեալ, անմասն չեն մնար այս յառաջխաղացքէն, դոյնը կիրարկելով որպէս ինքնին ենթանիւթ:

Ամերիկարուսի այս առաջնակարդ ուղղութիւնները գոյց կուտան որ Սէզան իր արուեստով, իր տեսութիւններով եւ նըկարչական բանաձեւումներով, դլխաւոր հիմնադիրն է արդի արուեստին: Անկարելի չէ որ, մեր օրերուն, արուեստի ներկայ քաոսէն եւ «յառաջապահ» կնքըւած հոսանքներէն յաղեցած եւ յոդնած, արուեստագէտներուն եւ արուեստասէրներու հետաքրքրութիւնը Սէզանի հանդէպ նոր թափ ստանայ եւ, որպէս աղբիւր եւ որպէս օրինակ, առաջնորդէ նկարչական նոր վինտուտներու, հակառակ նկարչութեան մահը յայտարարող կարդ մը վերջապէրներու չեփորումին:

ՎԱՀԷ ԱՐԱԶ

(1) Marcel Brion : «CEZANNE», *Gruppo Editoriale Fabbri S.P.A.*, Milano, 1974, p. 72 (note 7).

(2) «CONVERSATIONS AVEC CEZANNE», Edition critique présentée par P.-M. Doran, traduction de l'anglais par Ann Hindry, *Edition Macula*, Paris, 1978, p. 66.

(3) Henri Matisse : «ECRITS ET PROPOS SUR L'ART», *Collection Savoir, Hermann*, Paris, 1972, pp. 119, 120.

1907-ի վերջերուն, Սէզանի նուիրուած զոյգ յետնահայեացքները խոր կերպով կը տպաւորեն Պրաքը: 1908-ի գարունն ու ամառը նկարիչը կ'անցընէ Էսթաք, ուր շատ հաւանաբար նկարած ըլլայ Մաթիսի ակնարկած պաստառը:

(4) Wassily Kandinsky : «DU SPIRITUEL DANS L'ART ET DANS LA PEINTURE EN PARTICULIER», traduit de l'allemand par Pierre Volaudt, *Denoël/Gonthier*, Paris, 1969.

ՀԱՅԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

Ակնարկ մը Ռոն-Ալփ շրջանին վրայ

5.- Լիոն՝ նոր շէնք ամէնօրեայ դպրոցին համար

Լիոնի Եկեղեցին ձօնուած է Մեծնայ Ս. Յակոբ Հայրապետին: Շինութեան գլխաւոր բարերար՝ Կարապետ Յակոբեան, Փարիզէն եկեղեցասէր գործատէր մը՝ հանդուցեալ: Ս. Յակոբ Եկեղեցի, ուրեմն:

Երկու տարի առաջ, քանի մը ձեռնարկներով ոսնուեցաւ օծման երեսունամեակը: Այդ առթիւ Լիոն էր Երուսաղէմի պատրիարքարանի Լուսարարապետ Դաւիթ Արք. Սահակեան՝ որ, ժամանակին, ծայրագոյն վարդապետ, եղած է Սուրբ Յակոբ Եկեղեցւոյ առաջին ծառայողներէն մէկը: Եկեղեցին օծուած է 1963, Յունիս 30-ին, ձեռամբ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի:

Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ մնայուն հովիւն է, 1977-էն ի վեր, Խահակ Քհնյ. Հեքիմեան, պոլսեցի, ձեռնադրուած Պոլիս, աւելի ճիշդ՝ Պիւյիւք Տէրէի Ս. Հռիփսիմէ Եկեղեցւոյ մէջ, ձեռամբ Պատրիարքին:

Տեղին է, առանց չարութեան, հարցնել թէ ինչ պիտի ըլլար Ֆրանսահայ աղօթատեղիներուն վիճակը, եթէ եկած չըլլային պոլսեցի քահանաներ, սարկաւադներ, դպիրներ...

Եկեղեցւոյն կը ծառայէ նաեւ «Կոմիտաս» երդչախումբը դեկավարութեամբ՝ Յովհաննէս Պէրպէրեանի: Խումբին պարբերաբար մասնակցած են Ֆրանսացիներ ալ, երգած հայերէն: Ներկայիս մէկ հոդի միայն, կանոնաւորաբար:

«Կոմիտաս» երդչախումբը կանդուն է աւելի քան չորս տասնամեակներէ ի վեր: Հիմնուած է Պոլսէն դաղթած Մարթէն Օֆլազի, Սիրարիի Թովմասեանի եւ ուրիշ քանի մը Պոլսահայերու նախաձեռնութեամբ: Այժմու նախադահուհին է Ալիս Պօտուրեան:

Եկեղեցին հսկողութեան տակն է ու խնամքին առարկայ հոդաբարձութեան մը - նախագահ՝ Պետրոս Գապագճեան - հովանաւորութեամբը Ազդային Միութեան վարչութեան՝ որուն կը նախագահէ Ռոպէր Տօնիկեան: Պատուոյ նախագահ՝ Սեպուհ Սարեան, մարզական եւ կառավարական շրջանակներէ ծանօթ անձնաւորութիւն մը: Ազգ. Միութիւն եւ Եկեղեցի ունին հաւատարիմ ծառայողներ:

Տարեկան պիւտճէն՝ չուրջ մէկ միլիոն Ֆրանք: Կ'ապահովուի, ընդհանրապէս, մեծ մասամբ նուիրատուութիւններով:

Անտեղի է այս դրութիւնը, արդէն երկար, ալ աւելի երկարել, պատմականը ընել հոս Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյն, մանաւանդ որ անցեալ տարի, շքեղ տպադրութեամբ, գիրք մը հրատարակուած է այդ մասին: Գործ՝ ծանօթ գրող Մովսէս Պէչքճեանի, Նորվան Եպիսկոպոսի եւ Եկեղեցիին շինութեան յանձնախումբին նախագահ Կարպիս Ճնկրտեանի ապսպրանքով:

Այս հատորին մէջ, հետաքրքրուղը կրնայ դտնել ճշդրիտ տեղեկութիւններ շրջանին հայ աղօթատեղիներուն մասին, մանաւանդ Լիոնի:

***

Կղեմէս Վրդ. Մալճեան կրօնապետն է շրջանին հայ կաթոդիկէ համայնքին՝ որ հովանաւորութիւնը կը վայելէ Սեդրակ Սանճեանի, ազդասէր բարերար մը՝ պատուոյ նախագահն ալ է Բարեդործականի Լիոնի մասնաճիւղին:

Այժէն Ապրիլ ամսուն, Լիոնի կարեւո-

ՊԱՏԿԱՍ

Ա Վ Ա Տ Ա Պ Ե Տ Ա Կ Ա Ն Վ Ե Պ Ե Ր Ա Կ Ա Ն

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՇԻՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԲԱԺԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԲԱԺԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ԲԱԺԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ ՀՅՈՒՍԻՍ

(Շար. Ա. էջէն)

չական խումբերու պատկանող 2000 բանտարկեալները «բանտային պայմաններու բարելաւում» կը պահանջեն: Յունուար 7-ին, 42 բանտապահներ եւ 4 անօբէններ պատանդ կը մնային: Բանակցութիւնները արդիւնք չէին տուած: Մարզկային իրաւանց միջազգային դաշնակցութեան համաձայն, բանտերու մէջ գտնուողներու թիւը 32·000-էն 1993-ին 50 հազարի անցած է 1995-ին: Նոյն աղբիւրը կ'աւելցնէ որ 1995-ի առաջին վեցամսեային 147 բանտարկեալ «անհետացած» են, 63 ուրիշներ ալ մեռած չարչարանքի տակ: Շաբաթ իրիկուն (Յունուար 6-ին) ծայրայեղ - ձախ չարժումին պատկանող 200 ցուցարարներ տղաներուն Պոլսոյ Գեադըքհանէ թաղամասը եւ երկու հանրակառքեր ալ կրակի տուած են: Չերքակալութիւններ կատարուած են:

ՄԱՐՍԻԼԻԻ մէջ բաւական ծանր բախումներ տեղի ունեցան Շաբաթ օր, Յունուար 6-ին, բանթողներու եւ աշխատողներու միջեւ: Ապահովութեան ուժերը մեզադրեցին եւ երեք վիրաւոր կար: 33 օր է որ գործադուլը կը տեւէ եւ Յունուար 8-ին ալ մթնոլորտը լարուած կը մնար 48 ժամ առաջուան ոստիկանական միջամտութեան պատճառով: Ցոյց մըն ալ տեղի կ'ունենար նոյն առաւօտը: Նոր միջադէպերու առաջքն առնելու համար ոչ մէկ հանրակառք պիտի բանէր Յունուար 8-ին: Ցոյս մը կար, սակայն, որ բանակցութիւններ տեղի ունենային: Աբդարեւ քաղաքապետը միջնորդ մը նչանակած էր եւ օրը վճռական բնոյթ ունէր:

ՄՈՍԹԱՐԻ մէջ միջադէպերը կը բազմանան Խրուաթներու եւ Պոսնիացիներու միջեւ: Մահմետականներու համաճայն խաղաղութեան սպառնացող ամէնէն մեծ վտանգը կը կայանայ Խրուաթներու եւ Պոսնիացիներու միջեւ գոյութիւն ունեցող լուռ հակամարտութեան մէջ:

ԳՈՐՍԻԿԱՑԻ մէջ, ուր եւ գիշեր ոճրափորձերը կը չարունակուին հանրային չէնքերու դէմ: Զոհ չկայ, բայց նիւթական վնասները չատ մեծ են: Ներքին նախարարը, օրերս, պէտք է այցելէ կղզին, բայց մինչ այդ բիրտ ուժի գործածութիւնը չի դադրիր: Կ'ըսուի թէ գաղտնի բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան կառավարութեան եւ դորսիքացի ազգայնականներուն միջեւ: Ասոնց գլխաւոր պահանջը դորսիքերէնի ուսուցման կը վերաբերի:

ՊԱԼԱՏԻՒՐԻ կառավարութեան պատկանող երկու նախկին նախարարներ՝ Լէոթար եւ Սարքոզի յայտարարեցին (Յունուար 7-ին), որ պէտք է յեռաձգել ԷՒ - Տէ - ԷՍ-ը (Ընկերային Պարտքի Հաստուցման 0,5% տուրքը բոլորին համար):

Ժ. ԳՐՈՋՄԱՐԻ, ԱՐՔ-ի նախագահը կը սպառնայ լուծել կազմակերպութիւնը եւ բոլորովին կը մերժէ քաշուիլ: Հակայարձակման անցաւ, Յունուար 7-ին, մինչ իմաստուններու յանձնախումբ մը կացութիւնը պիտի ուսումնասիրէ եւ եզրակացութեան պայ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Նահատակ» մայր տաճարին, «Փրկիչն Քրիստոս»ի մէջ է որ, առաջին անգամ ըլլալով, Յունուար 7-ին, կարելի եղաւ օրթոտոքս Ծնունդին արարողութիւնները կատարել: Եկեղեցին քանդուած էր 1931-ին Ստալինի հրահանգով եւ անոր վերաչինութիւնը խորհրդանիշն է եկեղեցւոյ վերածնած դէրին: Ներկայ եղած են Ալեքսիս Բ. Պատրիարքը եւ Բ. Ելցին:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ հիւսիսարեւելեան չրջանը ձիւնի տակ թաղուած է: Ուաչինկթըն ձիւնը 50-էն 70 սանթիմեթր է, նոյնն է պարագան Պոսթըն, Նիւ-Եորք, Ֆիլատելֆիա եւլն.: Հազարաւոր բնակարաններ լոյսէ զրկուած են, օդակայանները փակ են, նաեւ ՄԱԿ-ը (Յունուար 8-ին) եւ իշխանութիւնները հրաւիրած են ժողովուրդը որ տունը մընայ: Նման կացութիւն չէր ստեղծուած 1978-էն ի վեր: 20 մեռեալ կայ: Գերմանիոյ մէջ, ճամբաներու սառոյցը կառքի 2000 արկածի պատճառ եղած է: Բազմաթիւ մեռեալներ եւ հարիւրէ աւելի վիրաւորներ կան:

«AU REVOIR» հսկայ խորագրով մըն է իր առաջին էջին վրայ, որ Էնֆօ-Մաթէն վերջ կուտար իր հրատարակութեան Յունուար 8-ին: Անարէ Ռուսըլէ հրաժեշտի իր գրութեան մէջ կը մեղադրէ ընթերցողներու նուազումը եւ խմբագրութեան խանգաւառութեան բացակայութիւնը:

Տիկին Արաքսի Մուրատեան,
Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Ձիպիլեան,
Տէր եւ Տիկին Սահակ Սահակեան,
Տոքթոր եւ Տիկին Ռիչար Սահակեան եւ զաւակը,
Տիկին Փափազեան եւ զաւակները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծմօր, նանիին, քրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ՄԱՐԻԱՄ ՍԱՀԱԿԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ Փալայեան)

մահը որ պատահեցաւ Յունուար 4-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երկուշաբթի, Յունուար 8, ժամը 14-ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ եւ մարմինը ամփոփուեցաւ տեղւոյն գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանը:

«ԾԱՒԱՋ»· -- Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Արաքսի Մուրատեանի եւ ողբացեալին ընտանիքին:

*
**

Այս տխուր առթիւ, իր մօր յիշատակին, Տիկին Արաքսի Մուրատեան 3000 Ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Արնուվիլ / Կոնէս / Սարսէլ / Վիլիէ-լը-Պէլ «Աստղիկ» մասնաճիւղը կը չնորհաւորէ բոլորին Նոր Տարին:

*
**

La Croix Bleue des Arméniens de France, section «*Astrig*» d'Arnouville-lès-Gonesse / Gonesse / Sarcelles / Villiers-le-Bel, est heureuse de présenter, à tous, ses meilleurs vœux pour la nouvelle année.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թադէոսեան մասնաճիւղին անդամական ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Յունուար 13, ժամը 10-ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը

17, rue Bleue, Paris 9e

Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր երախաները իրենց ծնողքներուն հետ ընդունելու Կաղանդ Պապան՝

Կիրակի, Յունուար 14, ժամը 14-ին

CENTRE VALEYRE
24, rue de Rochechouart, Paris 9e

Ձոխ յայտագիր
Բազմաթիւ անակնկալներ
Պար - Պուֆէ

Cette après-midi de fête sera animée en première partie par les écoles de la CBAF et Narek Dourian animera la deuxième partie avec la participation de tous les enfants.

Venez nombreux l'accueillir.

La Croix Bleue, Section «Hélen Puzant» d'Alfortville prévoit un autocar, Place Carnot à Alfortville. Départ à 13 heures.

90ème ANNIVERSAIRE DE LA FONDATION DE L'U.G.A.B.

A cette occasion, la Section locale de **VIENNE** recevra le

DIMANCHE 4 FEVRIER à 12 heures
Centre Culturel Kh. APOVIAN — 1, Quai Pajot — Vienne

la Direction de l'**U.G.A.B. FRANCE,** ainsi que les représentants des sections locales de **LYON, VALENCE, MARSEILLE, SAINT-CHAMOND.**

Ce même jour, aura lieu également l'inauguration de la rénovation du local de VIENNE.

Un film sur les réalisations de **l'U.G.A.B.** en **ARMENIE** sera présenté et commenté.

Un excellent repas traditionnel arménien, précédé d'un apéritif, sera servi ce jour-là. Participation aux frais : 100 Frs.
(Réservations: Tél. : 74. 85. 18. 05 ou 74. 85. 20. 48).

Tous les membres, sympathisants, amis, ainsi que toute la communauté arménienne sont cordialement invités.

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՖՐԱՆՍ

ՃԱԵ - ՊԱՐԱՀԱՆԳԷՍ

մասնակցութեամբ՝
Լոս-Անճըլըսէն Dark Eyes *նուագախումբին*
եւ Ֆրանսայէն Ա. Ճի *նուագախումբին*
Շաբաթ, Յունուար 13, ժամը 20·30-էն սկսեալ
L'Orée du Bois-ի սրահին մէջ (Porte Maillot)
● *Տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝*
ժամը 9-էն 16՝ 40 67 77 50 *թիւին --- ժամը 20-էն ետք՝* 43 78 57 67 *թիւին*

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hautevillle, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55835 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

Ս· ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ օր, Յունուար 13, Ը· օր Ննդեան: Աւուրանակոչութիւն Տեառն, տօն Յայտնութեան եւ Թլփատութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Ժամը 10·30-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆԱ· ԹԱՇՃԵԱՆ

Պատարագի աւարտին Առաջնորդարանի Տնօրինէքը կը կատարուի:

Երկուշաբթի օր, Յունուար 15, տօն Ննդեան Սրբոյն Յովհաննու Կարապետին:

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՆԵՐՍԵՀ Ծ· ՎՐԴ· ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Պատարագի աւարտին՝ Հոգեհանգիստ կը կատարուի՝ Եկեղեցիչէն բարեբար՝ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ եւ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ ընտանիքի հանգուցեալներուն համար:

*
**

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Շաբաթ, Յունուար 13, տօն Է Աւուրանակոչութեան:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի: Յաւարտ պատարագի Եպիսկոպոսարանի Տնօրինէքը կը կատարուի:

UGAB — Vienne

Fête du Noël
du Cours d'Arménien

Dimanche 14 Janvier à 15 heures 30

Les responsables de la section viennoise de l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance,

Madame Vartouhie Tatévossian et Monsieur Soukias Soukiasyan, animateurs du cours de langue arménienne,

seront heureux d'accueillir les parents, les membres de l'association et tous leurs amis pour un après-midi spectacle durant lequel se produiront les enfants.

Le traditionnel goûter de Noël réunira à cette occasion les enfants et les adultes.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ARBRE DE NOEL

Section Grenoble

vous invite à la Fête de Noël

qui aura lieu

le Dimanche 14 Janvier à 15 heures 30

à la Salle des Fêtes de St-Martin d'Hères
Avenue Ambroise Croizat

Le spectacle est assuré par les enfants de l'Ecole.

Le Père Noël attend tous les enfants pour la distribution des friandises.

Buffet Arménien
Buvette

— Nous vous attendons très nombreux —

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը ընորհակալութեամբ ստացած է 1000-ական Ֆրանք Օր· Սիլվի Եալնըզեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Եալնըզեանէ եւ 600 Ֆր· Պր· Ժորժ Մանկասարեանէ:

*
**

Մոնմորանսի-ի «Տաթեւ» վարժարանը չնորհակալութեամբ ստացած է 500 Ֆր· Տէր եւ Տիկին Ժան - Փիէր Բարունակեան Տիկին Շահէ Փափազեանի մահուան առթիւ:

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10
MERCREDI
10 JANVIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) - Հատը : 5,00 Ֆ·

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·762 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.762

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ծեր Մարդը եւ Մահը

Պայքարը սուր էր այս վերջին տարիներուն: Ծանօթ էր, սակայն, յաղթականը: Ու ան յայտնուեցաւ, Նոր տարուան առաջին մէկ առաւօտը, թերեւս այնպիսի պահու մը, երբ չէր սպասեր: Աւելի լաւ: Ամիսներէ ի վեր անոր մղձաւանջով կ'ապրէր: Գիտէր թէ անոր ժամանումը այլեւս անխուսափելի էր:

Բայց տակաւ, անսովոր եւ հիացում պարտադրող քաջութեամբ: Միշտ ալ տպաւորիչ արժանաւորութեան մը, նոյնիսկ, երբ վատառողջ հեռաքրքրութենէ մղուած լրագրողներ չէին խնայեր իրենց կրկնակի հարցումները, յաճախ անվայել պնդումով, ինչպէս էլքապաշ: Ժպիտով, երբեմն հեգնական կը պատասխանէր: Չէր խուսափեր:

Պայքարը վերջ գտած է այլեւս: Ֆրանսուա Միթերան մեկնեցաւ: Ո՞ւր: Ինք ալ չատ կուտար այդ հարցումը, վերջերս, հարցազրոյցներու, խօսակցութիւններու թէ դիրքի մը յառաջաբանին մէջ: «Ի՞նչպէս մեռնիլ, կը դրէր, կ'ապրինիմ աշխարհի մը մէջ, զոր հարցումը կը սարսափեցնէ եւ որու կռնակ կը դարձնէ»: Ու կը շարունակէր. -- «Եւ յետոյ, չկա՞յ մարդուն մէջ յաւիտենականութեան քաժին մը, քան մը զոր մահը աշխարհ կը բերէ, այլ տեղ ծնունդ կուտայ: Նիւթէն զատ ուրիշ քան մը կայ, կոչենիմ զայն հոգի կամ ոգի կամ գիտակցութիւն: Կը հաւատամ ատոր յաւիտենականութեան»:

Երբ, մահը կը մօտենայ, ամէն ոք կ'ուզէ կառչիլ բանի մը, նոյնիսկ անոնք - եւ թերեւս աւելի անոնք - որոնք հեռու ապրած են խորաններէ եւ հաղորդութիւններէ ու վերջին օրերու մերձաւորութեան, կասկածը սկսած է կրծել իրենց միտքն ու հոգին: Այժմ, հոնկէ ուր է, հաւանաբար, կը ժպտի, նոյն հեգնանքով, ի լուր չսպլուած գովեստներուն:

Ո՞վ էր նախկին նախագահը: Անկասկած մեծ դէմք մը որ իր դրոշմը կը թողու Ֆրանսայի ժամանակակից պատմութեան մէջ: Թերեւս, վերջիններէն մէկը որ պետական մարդու կերպար ունէր: Կարելի էր զինք չսիրել, մանաւանդ չյարգել քաղաքական այն դէմքը որ Օպերվաթուարի բեմադրութիւնը կը կազմակերպէր եւ հակառակ ատոր իր ճարպիկութեամբ ու յարատեւութեամբ կը յաջողէր հասնիլ Հանրապետութեան դարպասն պաշտօնին: Խելացի, խորամանկ, իսկական Ֆլորանթէն մը որու իշխանութեան տենչը այնքան մեծ եղած է որ աչքն ձախ երթուղարձերով, կրցած է մինչեւ իսկ ընկերվարական պարագլուխ դառնալ 1971-ին, վրկել կուսակցութիւնը եւ անոր չնորհիւ հասնիլ նախագահական աթոռին: «Լը Մոնտ»ի խմբագիրը չի սխալիր, անշուշտ, երբ կ'ակնարկէ տոքթոր ձէքիլ եւ մրսթըը Հայտի, թէեւ հարցական մը կցելով:

Նոր դարպասման տէր, տպաւորիչ անձնաւորութիւն մը որ կրնար խաղի բերել բոլորը իր մաքիաւելեական խառնուածքով: Բայց, մեծ դէմք մը որ տասնեւչորս տարիներու երկայնքին վարեց Ֆրանսայի ճակատագիրը, երբեմն համակեցութեան դժուարին չրջաններով: Պայքարեցաւ տը Կոլի դէմ ու անոր Սահմանադրութեան, բայց, երբ բազմեցաւ նախագահական աթոռին վրայ, չուրացաւ տը Կոլի դերը ու ա՛յդ աթոռէն կրցաւ նաեւ գնահատել Սահմանադրութեան մը առաւելութիւնները: Միթերան, նաեւ, մշակոյթի մարդ էր, մեծ մտաւորական մը, ոճ ունեցող գրագէտ մը:

Ու այսօր, երբ ծեր մարդն ու մահը դիրար գտան, արդար է, որ Ֆրանսա ողբայ իր մեծ զաւակներէն մէկը, ան որ իր Պատմութեան կարեւոր մէկ էջը գրեց:

«ՅԱՌԱՋ»

Ֆ. ՄԻԹԵՐԱՆԻ ՄԱՀԷՆ Ե�տՔ

ՄԻԱՁԱՅՆ ՄԵԾԱՐԱՆՔ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 11 ԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳԻ ՕՐ

Նախկին նախագահը ժամադրուած էր մահուան հետ եւ այդ ժամադրութիւնը յարգուեցաւ Երկուշաբթի առաւօտ, Յունուար 8-ին, ժամը 8·30-ին այն բնակարանին մէջ, որ իրեն տրամադրուած էր 1995 Մայիսէն ետք, երբ այլեւս կը դադրէր Ֆրանսայի նախագահ ըլլալէ:

Ծնած էր 1916-ին, Ժառնաք (Շառանթի նահանգ), իրաւաբանական ուսումներէ ետք, անդամակցած է «Ազգ· կամաւորներու» չարժումին (գնդ· տը լա Ռոքի ալ չարժումը) 1934-ին: Պատերազմին դերի ինկած է, բայց յաջողած է փախիլ 1941-ին եւ 1942-ին աշխատած է Վիշիի, Փեթէնի իշխանութեան տակ: 1943 - 44, սակայն, կը մասնակցի դիմադրական չարժումի մը, Ազատագրումին, ազգ· քարտուղար է պատերազմական գերիներու նախարարութեան մէջ: 1946-ին Նիէվրի երեսփոխան կ'ընտրուի եւ կը դառնայ Նախկին Ռազմիկներու նախարար: Սկիզբն է իր քաղաքական ասպարէզին: Մաս կը կազմէ Դ. Հանրապետութեան յաջորդական կառավարութիւններուն՝ Մաուիի, Շումանի, Քէօյի, Փլեվէնի, Խակար Ֆօռի, Փիէր Մենդէս - Ֆրանսի (Ներքին նախարար է), Կի Մոլէի (Արդարադատութեան): Բուռն ընդդիմադիր տը Կոլի վերադարձին, կը պարտուի 1958 երեսփոխանական ընտրութիւններուն: 1959-ին Շաթօ - Շինոնի քաղաքապետ է, ապա՝ Նիէվրի ծերակուտական, զոհ Օպերվաթուարի կեղծ ոճրափորձին, կը մեղադրուի պաշտօնատարի դէմ նախատինքի համար (ուլթրաժ ա մաժեսթրա) եւ խորհրդարանական անձեռնմխելիութիւնը կը կորսնցնէ: Երեսփոխան կ'ընտրուի 1962-ին: 1965-ին նախագահական թեկնածու է տը Կոլի դէմ եւ կը յաջողի զօրավարը համեմատականի թողուլ առաջին չրջանին: 1971-ին է որ ընկերվարական նոր կուսակցութեան Ա· քարտուղար կը դառնայ, յաջորդ տարին ընկերվարական եւ համայնավար կառավարութեան հասարակաց ծրագիր մը կը ստորագրեն: 1974-ին կրկին թեկնածու է նախագահական աթոռին ,Բ· չրջանին ձայներու 49·19% կր ստանայ Ժիսքարի դէմ: Նախագահ կ'ընտրուի, վերջապէս, 1981 Մայիս 10-ին ու կր վերընտրուի 1988-ին:

Պաշտօնավարման 14 տարիներու իր չրջանը սեւ ու ճերմակ էջեր ունեցաւ, բայց, այսօր միաձայնութեամբ միայն ու միայն գովեստ կը տեղայ: Է· Վիէգիլ յիշեց որ Հրեաները կ'ըսեն թէ մեռեալին եւսէն դէշ չեն խօսիր: Ճիշդ է, Հայերն ալ կ'ըսեն, բայց, պահ մը կայ ուր կեղծաւորութիւնը պէտք է իր սահմանն ու նենայ: Քիչ չեն անոնք որոնք 14 տարի է թոյն թափեցին իր վրայ, ատելին զինք եւ իր մահուան առթիւ մեծաքանակ գովասանքներ կը չռայլեն: Քիչ մը խանդարող մրցակցութիւն մըն ալ կայ:

Ցիշենք որ թեկնածու Ֆ· Միթերան, 1981-ին ուղերձ մը ըրաւ ֆրանսահայ զաղութին «Յառաջ»ի սիւնակներէն (Ապրիլ 23) ուր ան կը չեշտէր ի մէջ այլոց· -

«...Le peuple arménien ne doit pas être oublié par l'histoire. Issu d'une très ancienne civilisation qui a largement imprégné l'Europe, il a droit à son passé.

C'est pourquoi les Socialistes se souviennent du génocide des Arméniens en 1915. A Marseille, un monument qu'a fait dresser Gaston Defferre commémore ce drame qui ne doit être effacé ni de nos mémoires ni de nos livres d'histoire.

La Communauté internationale doit également le reconnaître.

Je sais les difficultés rencontrées par les représentants de votre Communauté pour faire admettre dans le texte sur la condamnation du génocide, élaboré par la Commission Internationale des Droits de l'Homme des Nations-Unies, la référence au génocide des Arméniens.

Reconnaître au peuple arménien, au niveau international, le droit à son histoire est un préalable essentiel à la reconnaissance du fait national arménien.

C'est pourquoi, Président de la République, je donnerai à nos représentants aux Nations-Unies des instructions afin que, dans tous les textes et résolutions relatifs aux droits de l'Homme et des minorités, la vérité historique sur le génocide des Arméniens ne soit plus cachée...»

Հարկ է հաստատել սակայն, որ 14 տարիներու երկայնքին ոչինչ ըրաւ այդ ուղղութեամբ, ոչ թէ միջազգային այլեւս, պարզապէս, ազգային գետնի վրայ, բացի միթերանական ելոյթ մը ունենալէ 1984 Յունուար 7-ին, Վիէնի քաղաքապետարանը, ուր կը դանուէր Լուի Մերմազի հրաւէրով եւ ուր խօսքը կ'ուղղէր տեղւոյն հայ գաղութին, ոգեկոչելով ցեղասպանութիւնը: Եւ այսքան: Բայց, հոս զարմանալու ոչ մէկ պատճառ կայ: Որեէ քաղաքագէտ տարբեր պիտի չվարուէր: Կը բաւէ յիշել Տը Կոլի մէկ խօսքը՝ պետութիւնները չահեր ունին, ոչ՝ բարեկամներ:

Ամէն պարագայի մէջ, Ֆ· Միթերան լեցուն կեանք մը ունեցաւ, ամէն գետնի վրայ ու ափսոսալիք ոչինչ ունէր:

*
**

Յունուար 8-ին, Ֆ· Միթերանի մահուան լուրը առաջին տուողը եղաւ նախագահ Շիրաք, որ ընդհատեց, նոյն առթիւ, ամանորեան այն մաղթանքները զորս պիտի ընդունէր մամուլի ներկայացուցիչներէն:

Ապա, ամբողջ օրը, թէ իր նոր գրասենեակին չէնքին առջեւ (9 ռիւ Ֆրետերիք Լը Փլէ) եւ թէ ռիւ տը Պիէվրի իր մնայուն բնակարանին, ծանօթ թէ անծանօթ տողանցեցին, յաճախ վարդեր ձգելով:

Նոյն իրիկունը, նախագահ Շիրաք ելոյթ ունեցաւ հեռատեսիլէն եւ չեշտեց· -

«Ֆր· Միթերան երկ մըն է, մեծ ընթերցող, գեղեցիկ գիրքերու սիրահար, գիրը, իրեն համար, բնական ներշնչում մըն էր: ... Ֆ· Միթերան կամք մըն է: Կամքը որոշ գաղափարականներու ծառայելու: ... Ֆ· Միթերան, քաղաքականութեան մէջ, խորապէս յարգեց մարդը եւ այդ պատճառաւ չնչեց մահապատիժը: ... Բայց, Ֆ· Միթերան նախ եւ ամէն բանէ առաջ՝ կեանք մըն է...»:

Ու նախագահը իր եզրակացութեան մէջ, կը յիշէ թէ հակառակորդը եղած է Միթերանի, բայց, նաեւ անոր նախարարապետը եւ այսօր՝ յաջորդը: Այս ամբողջը յատուկ կապ մը կը ստեղծեն ուր տեղ ունին յարգանքը պետական մարդուն

ՕՐՈՒԱՆ ԳԼԳՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԻ հանրակաթքերու վարորդները գոհացում ստացան: Քաղաքապետութիւնը յանձն առաւ ներդաշնակել երկու կանոնադիրները (Նորերու եւ հիներու) ինչ որ բանթողները կը պահանջէին ու գործադուլը վերջ դաւ Յունուար 9-ին:

ԿՈՋԻՐԵԻի պարտադիր հրաժարումէն ետք, Ելցին դեռ չէ կրցած Ա.րտաքին նախարար մը նշանակել:

ԻՍՐԱՑԷԼԻ ապահովութեան սպասարկութեան Շէն Պեթի պետը որ ծանօթ էր միայն իր անունին սկզբնատառով իր հրաժարականը տուաւ: Ռապինէ սպանութեան հետեւանքը կը նկատուի:

ՔԻՆՇԱՇԱՑԻ (Զայիր) մէկ չուկային վրայ չախչախուած է Անտոնով տեսակի օդանաւ մը: Ռուս օդաչուները ողջ ազողջ են, բայց չուրջ 250 մեռեալ կայ: Օդանաւը նոր թռիչք պիտի առնէր, երբ արկածը պատահած է: Օդակայանը քաղաքին կեդրոնին մօտ է:

ՀԱԿԱԹՈՒՐՔ նոր ոճրափորձեր գործուած են Գերմանիա, հինգ տարբեր քաղաքներու մէջ: Ոստիկանութիւնը ՓԲՔ-ին կը վերագրէ արարքները:

ԳՈՐՍԻՔԱՑԻ զանազան քաղաքներու մէջ (Այաչիօ, Պասթիա, Փորթէ Վեքիո եւայլն) մէկ գիշերուան մէջ, Յունուար 8-էն 9, 37 նոր ոճրափորձեր գործուած են նիւթական մեծ վնասներ պատճառելով:

հանդէպ եւ հիացումը՝ անհատին որ պայքարեցաւ հիւանդութեան դէմ մեծ քաջութեամբ: Ու Շիրաք կը վերջացնէ սպէս՝ «այն պահուն, երբ Ֆ· Միթերան պատմութեան մէջ մուտք կը գործէ, կը փափաքիմ որ խորհրդածենք իր պատգամին չուրջ»:

*
**

Նախագահ Միթերանի յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Յունուար 11-ին, Ժառնաք ուր եւ պիտի թաղուի ընտանեկան դամբարանին մէջ, մտերիմներու մասնակցութեամբ միայն, ըստ իր փափաքին: Նոյն առաւօտը, ժամը 11-ին, հոգեհանգստեան պատարագ մը կը մատուցուի Փարիզի Նոթր - Տամի Մայր տաճարին մէջ, ձեռամբ կարդինալ Ժ· Մ· Լիւսթիժէի:

Ազգ· սուգ հռչակուած է նոյն օրուան համար, դրօշակները կէս կը պարզուին, բայց, պետական հաստատութիւններն ու դպրոցները բաց կը մնան:

*
**

Ազգային թէ միջազգային գետնին վրայ յարգանքի եւ հիացումի արտայայտութիւնները բազմաթիւ են եւ բազմազան, ամէնէն անկեղծներէն մէկն է, անկասկած, Հ· Քոհլի արտայայտած վիշտը: Պետական մեծ մարդ մը, մեծ Եւրոպացի մը, (այդ մարդին մէջ, միշտ յարաբեր աչխատանք տարած է) եւ մեծ հիւմանիթար մըն է որ պատմութեան կ'անցնի:

*
**

«Յառաջ» ցաւակցական հեռագիր մը ղրկեց Տիկին Տանիէլ Միթերանի, ոգեկոչելով նախագահին յիշատակը:

ՆՈԹԵՐ ՀՀՇ-Ի 7-ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԷՆ

Հայ համազգային չարժումը որ Ղարաբաղեան չարժումէն ծագած քաղաքական առաջին կազմաւորումը եղաւ համայնավարութեան յաջորդող շրջանին, Դեկտեմբեր 22 - 23-ին Երեւանի մէջ ունեցած է իր 7-րդ համագումարը: Անոր ներկայ եղած են եւ ելոյթ ունեցած իշխանութեան պլխաւոր դէմքերը, ինչպէս Լ. Տէր - Պետրոսեան, Բ. Արարքցեան, Հ. Բագրատեան, Վ. Փափազեան, եւ ուրիշներ: Ուշադրութիւն գրաւող պարագայ մը եղած է Ներքին նախարար Վանո Սիրադեղեանի բացակայութիւնը որ հաւանօրէն պատճառներէն մէկն է «Ազգ»ի Դեկտեմբեր 23-ի մէկ խորագրին ուր կ'ըսուի. «Հների եւ նորերի պայքար ՀՀՇ 7-րդ համագումարում»: Հոն կ'ըսուի նաեւ. «Դահլիճում խիտ փոքր թիւ Էին կազմում այն պատուիրակները որոնք մասնակցել են ՀՀՇ առաջին համագումարներին»:

Ելոյթներուն մէջ որոնց պլխաւորները տեղ գտած են Դեկտեմբեր 23 - 26-ի տեղական մամուլին մէջ («Հայաստանի Հանրապետութիւն», «Հայք», եւայլն) կարեւոր բաժին մը ունի բնականաբար դոհունակութեան արտայայտութիւնը: Ատոր պլխաւոր ազդակն է անցեալ Յուլիսի երեսփոխանական ընտրութեան ՀՀՇ-ի պլխաւորած «Հանրապետութիւն» խումբին ձեռք ձգած յաջողութիւնը որ գրեթէ միաառաը Խորհրդարանով մը օժտած է անկախութեան երկրորդ հնգամեակը: Հոն ընդդիմութեան ճակատէն դէմքեր դանուելով հանդերձ, հանդիսատ մեծամասնութիւն մը գործունէութեան որոշիչ դերը միշտ կատարած է «Հանրապետութիւն» ցանկին անուններուն: Այս խմբաւորումին Բ. յաջողութիւնն ալ կր նկատուի Սահմանադրութեան հանրաքուէին դրական արդիւնքը:

Ընդդիմութեան գործօնին բացակայութիւնը, ուրախալի է որ փոխանակ դիւրին ինքնագոհութեան մը, վտանգ համարողներ ալ կան. անոնցմէ է Աշոտ Սարգսեան որ ելոյթին մէջ ըսած է. - «ո՛չ որակի, ո՛չ քանակի առումով շատ քէ ֆիչ էական ընդդիմութիւն չունենալը, իւրօրինակ վտանգներով է յղի: Ցայտնի է որ լարուածութեան բացակայութիւնը նուազեցնում է ներքին ամրութիւնը եւ իջեցնում դիմադրողականութիւնը: Կարող է երեւան գալ ինքնավստահութեան աւելցուք եւ անսխալականութեան տպաւորութիւն»:

Գրեթէ բոլոր խօսք առնողները յաջողութիւններով չբաւարարուելու իրապաշտ ըլլալու կոչ ուղղած են: Այս առումով հետաքրքրական են նախ Ազգ. ժողովի նախագահ Բ. Արարքցեանի արտայայտութիւնները ուր կ'ըսէ. - «Ուժեղ կուսակցութիւնը հէնց նրանով է ուժեղ որ կարող է խօսել իր սխալների, թացթողումների մասին ... չպէտք է ծածկուել յաղթանակների վահանով եւ միայն խօսել յաջողութիւններից». Ապա 1996-ի երկու կարեւոր իրագարձութիւնը կը նկատէ Հանրապետութեան նախագահի եւ համայնքներու ինքնակառավարման մարմիններու ընտրութիւնը: Միայն յաջողութիւններու մասին չխօսելու սկզբունքը նախ ինք կը գործադրէ, իր ելոյթին չարունակութեան մէջ ըսելով. «պէտք է ընդունենք որ այո, այսօր Հայաստանում կայ ստուերային տնտեսութիւն, այո, կայ կաշառակերութիւն, կայ չարաշահում, անգամ բարձր մակարդակներում»: Եւ ՀՀՇ-ի գլխաւորած քաղաքական ճակատին պարտականութիւն կը յանձնէ վերջ տալ այդ երեւոյթներուն:

Իրապաշտութեան ու անկեղծութեան Բ. կէտ մըն ալ կը վերաբերի ՀՀՇ-ի անդամակցելու բազմաթիւ դիմումներուն: Ա. Սարգսեան ուրախալի համարելով հանդերձ երեւոյթը, կ'ըսէ. «չի կարելի չկասկածել որ այդ հոսքում զգալի տոկոս պէտք է կազմեն պատեհապաշտները»: Իսկ նոյն զուգահեռին վրայ, աւելի խիստ է վարչապետ Հ. Բագրատեանի զգուշացումը. «չփորձենք ծանօթներին եւ ազգականներին աշխատանքի տեղաւորելը դարձնել բատրային բաղաքականութեան գիծ» կ'ըսէ ան, այն ուժգին տպաւորութիւնը գործելով որ երեւոյթը արդէն դոյութիւն ունի ու զգուշացումը կը միտի արգիլելու անոր «բաղաքականութեան» վերածումին,

7-րդ համագումարին արձանագրած ամէնէն նշելի երկու կէտերը եղած են Շարժումէն կուսակցութեան անցքը որ «Շարժումը մնաւ, կեցցէ կուսակցութիւնը» խորագրել կուտայ «Ազգ»ի (Դեկտ. 26) եւ հանրապետութեան նախագահի թեկնածուի նշանակումը: Շարժումին կուսակցութեան վերածումը եղած է կանոնադրութեան փոփոխութիւններու շրջանակին մէջ: Իսկ նախագահական թեկնածութեան առաջադրումը անակնկալի բերոյթ չէ ունեցած: Համագումարը միաձայնութեամբ որոշած է առաջադրել Լ. Տէր - Պետրոսեանի թեկնածութիւնը: Միայն Ցովհ. Իգիթեան կէս - կատակ հարց տուած է, ինչպէս կը գրէ իր թղթակցութեան մէջ Նարինէ Մկրտչեան («Ազգ», Դեկտեմբեր 26), թէ այլ թեկնածութիւններ չկա՞ն ու պարզուած է որ չկան: Այս պարագան ու այլ ելոյթներու մէջ արտայայտուած միտքեր մտածել կուտան որ այդ հանդրուանն ալ մեծ հարցականներ ու դժուարութիւններ պիտի չունենայ կազմակերպութեան նոր յաղթութիւն մը արձանագրել տալու համար: Կազմակերպուած ու հզօր ընդդիմութեան մը բացակայութիւնը զգալի է նաեւ հոս: Այդ ճակատէն որպէս միակ լուրջ թեկնածու կը ներկայանայ Վազգէն Մանուկեանը որուն ծանրութիւնը որպէս այդ, կուգայ իր անհատական յատկանիշներէն եւ ոչ իր գլխաւորած կուսակցութեան պատկանելիութենէն:

Համագումարին աւարտէն առաջ ընտրուած է նոր վարչութեան կազմը, բաղկացած՝ 32 անդամներէ որոնց մաս կը կազմեն Բ. Արարքցեան, Հ. Բագրատեան, Ազգ. ժողովի փոխ - նախագահ Արա Սահակեան, կեդրոնական դրամատան տնօրէն Բագրատ Ասատրեան, Ազգ. ժողովի յանձնաժողովներու նախագահներ, փոխ - նախարարներ, եւայլն,

Այդ վարչութիւնը չորրորդ անգամ ըլլալով նախագահ ընտրած է Տէր Ցուսիկ Լազարեանը, որ նաեւ նախագահն է Խորհրդարանի ՀՀՇ պատգամաւորական խմբակցութեան:

Համագումարին բացումն ու փակումը նշուած են 1988-ի ցոյցերուն չեվորին ընկերակցութեամբ:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՐԱՑԵԱՆ

ՀԱՅԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

Ակնարկ մը՝ ՌՈՆ–ԱԼՓ ՇՐՋԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Ճ. ԼԻՈՆ՝ ՊԱՏՐԱՍՏ Է ԳԵՏԻՆԸ ՆՈՐ ՇԷՆՔԻ ՄԸ, ԱՄԷՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր վերջընթեր դրութեան մէջ - այս վերջինը պիտի ըլլայ ... -, պատմեցինք թէ ինչպէս հիմնուած է Լիոնի· Մարզարեան -- Փափազեան ամէնօրեայ վարժարանը եւ թէ՝ ինչպէս կը ղեկավարուի ան:

Երեւութապէս յաջող ղեկավարութիւն մը, քանի որ, 1988-էն ի վեր, կրցած է դէմ դնել անխուսափելի դժուարութիւններու եւ դպրոցը հասցուցած է, Նորվան Եպիսկոպոսի հովանաւորութեան տակ, քաջալերական հանդրուան մը՝ ուր անհրաժեշտ է սակայն նոր որոշումներ տալ: Անհրաժեշտ են յաւելեալ ճիգեր:

Անցեալ տարեշրջանին վերջաւորութեան, դպրոցը տուաւ իր առաջին շրջանաւարտները: Ֆրանսահայ նախակրթարանի մը առաջին հունձքը:

Հայ դպրոց յաճախելու թեկնածուները, հիմակուհիմա դոնէ, կը բազմանան, չնորհիւ ծնողներու ինքնագիտակցութեան: Բայց տեղ կը պակսի...

Ներկայ կառոյցը նեղ է արդէն: Պէտք եղած է նոյն փողոցին մէջ, «Կարպիս Մանուկեան» սրահին դիմացը, յարկաբաժին մը վարձել, կազմելու համար մէկ - երկու դասարան եւս: Բաւական չէ: Կը սպասուի լաւագոյն օրերու: Նոր, ընդարձակ չէնքի մը կառուցումը անխուսափելի անհրաժեշտութիւն մըն է այլեւս:

Պատրաստ է հողը, եկեղեցւոյն ճիշդ քովը: Գնուած, վճարուած, չնորհիւ քանի մը անհատներու կարեւոր նուիրատուութիւններուն:

Պատրաստ է ապագայ չէնքին յատակագիծը, գործ՝ Սէն - Թ'էթիէնցի ճարտարապետ Մօրիս Սէբրայտարեանի: Կը նախատեսուին ութ դասարաններ, իւրաքանչիւրը երեսուն աշակերտի համար: Պէտք է նկատի ունենալ, առ նուազն, վեց միլիոն ֆրանքի ծախք մը:

Բացուած է հանգանակութեան ցանկը: Ազգ. Միութեան վարիչները, դլխաւորութեամբ նախագահին եւ իր կնոջ, տըւած են արդէն օրինակը: Կը մնայ հետեւիլ անոնց:

Տիկնանց Միութիւնը հետեւած է արդէն, հարիւր հազար ֆրանքի մասնակցութեամբ մը:

ԱՐԱՄ ՇԷԽԻԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Եւ արդէն քառասուն օրեր անցան այն պահէն երբ ամպամած, ցած եւ անձրեւոտ երկնքի տակ հողին յանձնեցինք Մարսէյլի հայ գաղութի խանդավառ, ձեռներէց ու ամենահաս՝ Արամ Շէխիկեանը:

Մեր արցունքներուն հետ հողակոյտին վրայ դրինք ծաղիկները որ այսօր խամրած են, բայց իր բարի յիշատակը, իր չէն խօսքը, իր ջերմ չունչը կը մնան անթառամ ու միշտ խօսուն ամէն անոնց սրտին մէջ որ գինքը ճանչցան, որ վայելեցին իր բարեկամութիւնը, որ եղան իր դործընկերները:

Ո՞վ չէր ճանչնար Արամը. ո՞վ չէր լսած իր անունը, գաղութին մինչեւ հայութեան հեռաւոր հորիզոնները:

Ձինուոր մը, երդուեալ մը ի սպաս իր հայրենակիցներուն, իր ազդին:

Արամ Շէխիկեան սրտի մարդ մըն էր, որ իր գաղդր ժպիտով, անոյշ վերաբերմունքով, մարդասիրական սէրով համակուած դրաւեց չատ չատերուն սիրտերը: Ունէր անսպառ հոգի մը, եկած հեռուէն, Մշոյ Հայոց խրոխտ լեռներէն՝ որպէս ժառանգ հօրենական եւ ապա յղկուած, կոկուած ու ազնուացած Միխթարեան Հայրերու դաստիարակիչ շունչին տակ:

Փնտռուած, գնահատուած ու յարդուած անձնաւորութիւն մըն էր: «Իր» դեղարանը տասնամեակներ չարունակ եղաւ ընկերային ծառայութիւններու դրասենեակ մը ուր անգիր, Ֆրանսերէն լեզուին անծանօթ եւ մոլորուած հայ տարեգիրներ գանան զիրենք լսող, հասկցող ձայն մը, իրենց օգնող մարդ մը:

Արամ Շէխիկեան կեդրոնաձիգ ուժ մը ունէր: Ոչ թէ միայն որովհետեւ ծառայասէր էր եւ իրեն կը դիմէին որպէս բարուկ, որպէս օգնութեան հասնող անձ, այլեւ հրապուրիչ էր իր չէն բնաւորութեամբ, իր ընկերասիրութեամբ, իր կորովով եւ խանդով, իր կազմակերպելու, առաջնորդելու եւ խօսելու ու համոզելու յատկութիւններով:

Արամ Շէխիկեան կը պատկանէր հայ կաթոդիկէ համայնքին բայց ունեցաւ ընդհանրական կոչումը, գաղութային գործունէութիւն մը: Անդամ էր Հ. Բ. Ը. Միութեան: Հիմնադիր անդամ Մուրատ Ռափայէլեան նախկին Աշակերտաց Միութեան, միութիւն մը որ սիրեց ամէն բանէ վեր եւ տասնամեակներով եղաւ գործող ու մղիչ ուժը. անդամ Տարօնի Հայրենակցական Միութեան. անդամ գաղութային զանազան ներկայացուցչական հանդամանք ունեցող մարմիններուն, կառոյցներուն, անդամ Հայաստանի օգնութեան յանձնախումբերուն. հիմնադիր անդամ Հայաստան Համահայկական Հիմնադրամի Ֆրանսայի մասնաճիւղին: Այլ խօսքով, եղաւ բոլոր ճակատներուն վրայ: Եղաւ հոն ուր ազդային արժանա-

---

թերցողը հետաքրքրուեցաւ սկիզբէն իսկ:

Կը խոստովանինք որ գոհունակութիւնը չունինք անթերի աշխատանք մը կատարած ըլլալու: Ըրինք ճիգ մը այդ ուղղութեամբ առաւել կամ նուազ արդիւնաւէտ, մէկ նահանգէն միւսը, Ռոն - Ալփ շրջանը ընդարձակ է: Մեր հայրենակիցները չատ ցրուած են:

Նչեցինք հեռագիրէ, զանազան տեղերու մէջ, չատ մը անուններ: Կան հաւանաբար անտեսուած՝ ուրիշներ ալ. թերեւս՝ բազմաթիւ: Հայեր՝ ծառայող լրենց համայնքին եւ գիտակից մայրենի լեզուին կարեւորութեանը, օտար հողի վրայ, ըլլան անոնք անդամ, կամ մօտիկ, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ համայնքներուն, կամ հաւատարիմ՝ Աւետարանական ու կաթոդիկէ եկեղեցիներէն մէկուն:

Գուցէ վրիպած են մեր ակնարկէն, Ռոն - Ալփ շրջանի այս կամ այն անկիւնը, լրիւ մնջիկ կատարուած ջանքեր՝ ի սպաս հայկականութեան:

Կ'ուզենք յուսալ որ անոնք բազմաթիւ եղած ըլլան ու կը մաղթենք որ մեր հայրենակիցները, երիտասարդները մանաւանդ, չարունակեն, անվհատ, դործել՝ ի նպաստ Հայոց լեզուին, մեսրոպեան այբուբենին պահպանման: Մեսրոպեան ուղղագրութեամբ...

Կը մաղթենք անոնց խանդավառութիւն՝ անհրաժեշտ գործելու համար յարատեւ, նուազագոյն յոգնութեամբ:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍԻՔՃԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԸ ՎԱՂՎԱԺԱՄՈՒՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԱՂՎԱԺԱՄՈՒՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Հայկական գործարարության հիմնադրամը Վաղվաժամուց պատմութիւնը

Վաղվաժամուց պատմութիւնը

— Պետական Վճռանոթ —

ՊԵՏԱԿԱՆ ՎՃՌԱՆՈԹ

Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Թադոյեան,
Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տէտէեան,
Տէր եւ Տիկին Վազգէն Տէտէեան,
Լոռի, Սեւակ եւ Վահէ,
ինչպէս նաեւ Շահինեան, Պալանցեան եւ Տէտէեան ընտանիքները

խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ - մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԴՇԽՈՒՀԻ ՏԷՏԷԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ Շահինեան)

մահը որ պատահեցաւ Յունուար 6-ին, 66 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Յունուար 11, ժամը 14-ին, Շաւիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին՝

6, rue du Père Komitas, 92370 Chaville

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

«ԾԱՒԱՋ» - Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Թադոյեանի եւ Տէր եւ Տիկին Գր. Շահինեանի (Պէյրութ)։

INFORMATIONS ARTISTIQUES

RAFFI PETROSSIAN et ANI PETROSSIAN

donnent un récital dans le cadre de «Opération Ville de Paris», le Dimanche 14 Janvier à 16 heures 30 à la Salle Gaveau, 45, rue La Boëtie, Paris 8e.

Ière partie : Raffi Petrossian joue Scarlatti, Chopin et Liszt.

IIème partie : Ani et Raffi Petrossian jouent La Grande Fantaisie de Rachmaninov et la version à deux pianos d'Un Américain à Paris de G. Gershwin.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար։

Պր. Ժան Գույումճեան 800 Ֆր., Պր. Ռոպէր Ուզտենց, Պր. Ժան Արզումանեան 500-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սողոմոնեան, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլեան, Տէր եւ Տիկին Էքիզեան 200-ական Ֆրանք, Օր. Արզումեան 50 Ֆր.։

Փոխան ծաղկեպսակի՝ Շաւարշ Փիրաքեանի մահուան առթիւ. - Օր. Անարէ Փիրանեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սիսակեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կ. Սարեան 200 Ֆր., Տիկին Ազնիւ Նիկողոսեան - Թելլեր 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տուրան եւ Կի Փիրանեան 500 Ֆր. Եկեղեցւոյ եւ 250 Ֆրանք երգչախումբին, Տիկին Զարմինէ Փիրանեան 350-ական Ֆր. Եկեղեցւոյ եւ երգչախումբին։

Նիկողոս Միւնասեանի մահուան առթիւ՝ Օր. Զերչեան 600 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վայիզեան 200 Ֆր., Տիկին Նիկողոսեան - Թելլեր, Պր. Սարգիս Էօրտէքեան 100-ական Ֆրանք։

Մեսրոպ Նորոյեանի մահուան առթիւ՝ Պր. Ռաֆֆի Նազարեան, Օր. Ժանին Յակոբեան 100-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մարաշլեան 300 Ֆր.։

(Շար.)

***

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, իրմէ յատկապէս ժամնուած ընկերուհիներուն յիշատակին համար տրուած հոգեհանգիստի եւ մատաղօրհնութեան առիթով։

Տէր եւ Տիկին Մամբրէ Գուլումեան, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ 500-ական Ֆր., Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութիւն, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէրտէրեան 300-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժապլին Տէր - Մեսրոպեան 250 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Տէր - Վարդանեան, Գալուստեան եւ Մահիկեան ընտանիքներ, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Կուսուզեան, Շնորհք Գալուստեան Միութիւն 200-ական Ֆր.։

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ. -

Տիկին Գալենիկ Աւետիսեան,
Տէր եւ Տիկին Ռէմոն Սինանեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Ժիլպէռ Զօպուեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Օլիվիէ Փասքալ եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Տոքթոր Ժան - Փօլ Սինանեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Վարուժան Ագար եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Մարկոս Նալպանտեան եւ զաւակները (Լոս - Անճըլըս),
Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Նալպանտեան եւ զաւակները (Գիւմրի),
Տէր եւ Տիկին Սիմոնեան եւ զաւակները (Ամժանթին),
Մանուկեան եղբայրներ (Ամժանթին)

սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, զարմիկին եւ ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ Տէօրթեօլ)

մահը։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունուար 4-ին, Մարսէյլ, Պօմոնի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ։

Հանգուցեալին ընտանիքը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք իրենց ներկայութեամբ, նուիրատուութեամբ հեռաձայնով, գրաւոր եւ ծաղկեպսակներով մասնակցեցան իրենց սուգին։

ՅՈՒՇԱՏԱՏԱՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ փարիզի Արշալոյս Թադէոսեան մասնաճիւղին անդամական ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Յունուար 13, ժամը 10-ին, փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը

17, rue Bleue, Paris 9e

Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մարիամ Սահակեանի մահուան առթիւ, Շիրինեան - Տակառեան ընտանիքը 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Ծառաջ»ին։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Պերճ Գասաֆեան 300 Ֆր. կը նուիրեն «Ծառաջ»ին ի յիշատակ իրենց ծնողաց՝ Մարիամ եւ Սարգիս Սելքեկեանի։

ԽՍԱՀԱՆՅԻՆԵՐՈՒ «ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ»

տեղի պիտի ունենայ կիրակի, Յունուար 21, ժամը 12·30-ին «Ան'ց»ի հաւաքատեղիին մէջ

5, avenue Reille, Paris 14e

Խսահան վարժարանի համակիրներն ու սաները կը հրաւիրուին սոյն առանձնաշնորհ օրը բաժակ բարձրացնելու Խսահանի եւ Խսահանցիներու կեանքն ու յիշատակին։

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝
43 - 08 - 12 - 06
կամ՝
47 - 80 - 42 - 76
Թիւերուն։

Ճաշկերին՝ 170 ֆրանք։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

FORUM DES ASSOCIATIONS ARMENIENNES DE FRANCE
Nouvelle adresse : 3, rue d'Aboukir, 75002 PARIS
Tél. : 42. 21. 36. 06 — Fax : 42. 21. 34. 51

organise une

Soirée Amicale

Dimanche 14 Janvier à 20 heures 30

En première partie : **ANNETTE HAROUTOUNIAN**
Actrice d'Erevan
chantera et récitera des textes de Barouyr Sevag, Vahan Derian, Daniel Varoujan et autres écrivains arméniens occidentaux

En 2ème partie : **PROGRAMME DU FORUM POUR 1996**
Discussions et échanges autour d'un verre au Bar du Théâtre

Théâtre de la Main d'Or
15, Passage de la Main d'Or (133, Rue du Fg St-Antoine) PARIS 11e

——— Entrée libre ———

Renseignements : Tél. 42. 21. 36. 06

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր երախաները իրենց ծնողքներուն հետ ընդունելու Կաղանդ Պապան՝

կիրակի, Յունուար 14, ժամը 14-ին

CENTRE VALEYRE
24, rue de Rochechouart, Paris 9e

Ճոխ յայտագիր
Բազմաթիւ անակնկալներ
Պար - պիւֆէ

Cette après-midi de fête sera animée en première partie par les écoles de la CBAF et Narek Dourian animera la deuxième partie avec la participation de tous les enfants.

Venez nombreux l'accueillir.

La Croix Bleue, Section «Hélen Puzant» d'Alfortville prévoit un autocar, Place Carnot à Alfortville. Départ à 13 heures.

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ օր, Յունուար 13, Ը· օր Ծընընդեան։ Աւուրանակոչութիւն Տեառն, տօն Յայտնութեան եւ Թլփատութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։

Ժամը 10·30-ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՑ· ԹԱՇՃԵԱՆ

Պատարագի աւարտին Առաջնորդարանի Տնօրինէքը կը կատարուի։

Երկուշաբթի օր, Յունուար 15, տօն Ծնընդեան Սրբոյն Յովհաննու Կարապետին։

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝

ՆԵՐՍԵՀ Ծ· ՎՐԴ· ԲԱՂՈՒՃԵԱՆ

Պատարագի աւարտին՝ հոգեհանգիստ կը կատարուի՝ եկեղեցաչէն բարերար՝ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ եւ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ ընտանիքի հանգուցեալներուն համար։

***

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Շաբաթ, Յունուար 13, տօն Է Աւուրանակոչութեան։

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։ Յաւարտ պատարագի Եպիսկոպոսարանի Տնօրինէքը կը կատարուի։

FOOTBALL

RENCONTRE

l'EQUIPE NATIONALE D'ARMENIE
(actuellement en stage au Domaine de Tournon — Aix-en-Provence)
face à
l'OLYMPIQUE DE MARSEILLE
Dimanche 14 Janvier à 15 heures
à Berre l'Etang
Sous la présidence de
Jean-Claude GAUDIN
Sénateur-Maire de Marseille
et en présence de
Vicken TCHITETCHIAN
Ambassadeur d'Arménie en France

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ARBRE DE NOEL

Section Grenoble

vous invite à la Fête de Noël

qui aura lieu

le Dimanche 14 Janvier à 15 heures 30

à la Salle des Fêtes de St-Martin d'Hères
Avenue Ambroise Croizat

Le spectacle est assuré par les enfants de l'Ecole.

Le Père Noël attend tous les enfants pour la distribution des friandises.

Buffet Arménien
Buvette

— Nous vous attendons très nombreux —

UGAB — Vienne

Fête du Noël
du Cours d'Arménien

Dimanche 14 Janvier à 15 heures 30

Les responsables de la section viennoise de l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance,

Madame Vartouhie Tatévossian et Monsieur Soukias Soukiasyan, animateurs du cours de langue arménienne,

seront heureux d'accueillir les parents, les membres de l'association et tous leurs amis pour un après-midi spectacle durant lequel se produiront les enfants.

Le traditionnel goûter de Noël réunira à cette occasion les enfants et les adultes.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 11
JEUDI
11 JANVIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·763 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.763

Ֆ. ՄԻՔԵՐԱՆԻ ՄԱՀԷՆ ԵՏՔ

ՆԱԽԱԳԱՀ Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅ Կ'ԸՂԼԱՅ ՆՈՐ-ՏԱՄԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԱՐՏԱՁԱՅՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Հինգշաբթի, Յունուար 11-ի առաւօտեան ժամը 11-ին է որ Նոր-Տամի տաճարին մէջ, ձեռամբ Փարիզի Արքեպիսկոպոս՝ Կարդինալ Ժան-Մարի Լիւստիժէի, հոգեհանգստեան արարողութիւն մը տեղի կ'ունենայ նախագահ Միթերանի կնոջ մահուան, մինչ նոյն ժամուն իր մարմինը հողին կը յանձնուի իր ծննդավայրին՝ Ժառնաքի գերեզմանատունը: Այս արարողութեան ներկայ կ'ըլլան քանի մը տասնեակ պետական դէկավարներ: Ցիշենք նախ Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահը՝ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան, որ Փարիզ կը հասնի Ուրբաթ իրիկուն (եւ երեւան կը վերադառնայ Հինգշաբթի իրիկուն), ապա նախագահները՝ Մուպարաք (Եգիպտոս), Հաւել (Զեմբիա), Տիուֆ (Սենեգալ), վարչապետներ՝ Կոնսալէս (Սպանիա), Փէրէս (Իսրայէլ), Սիհանուք (Գամպոճ), Ալպէր Թաշաւորը (Պելճիա), Թերեւս նաեւ Ջերնոմիրդին, վարչապետ Քոհլ եւլն. եւլն.: Ներկայ չըլլար Գլինթըն:

Նոր-Տամի արարողութիւնը կը սկսի Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 11-ին: Նախորդ իրիկուն ալ, ժամը 18-էն 21 Ժողովրդապան հաւաքոյթ մը կազմակերպուած էր Ընկերվարական կուսակցութեան կողմէ Պասթիլի հրապարակը, ուր սակայն ոչ ոք խօսք պիտի առնէր:

*
**

Լը Մոնտ (Յունուար 10) կը յայտնէ թէ նախագահ Միթերան փրոսթաթի քաղցկեղէ կը տառապէր արդէն իր առաջին ձօթնամեակի սկիզբը, այսինքն 1981 Մայիսին իսկ, ինչ որ կը նշանակէ թէ այդ թուականէն մինչեւ 1992 (երբ պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ իր հիւանդութիւնը) հրապարակուած զեկոյցները իր առողջութեան մասին չէին համապատասխաներ ճշմարտութեան: Նախագահ Միթերանի եղբայրն ալ՝ Ռոպէր կ'ըսէ թէ Ֆ. Միթերան դարմանուած կ'ըլլար եթէ արտասահման (Միացեալ-Նահանգները) խնամուէր ինչպէս եղած է իր պարագային, քանի մը շաբաթ ալ նոյն հիւանդութիւնն ունի:

*
**

Մեծարանքի արտայայտութիւնները դադար չունէին եւ չափազանցութիւններն ալ անախորժ մթնոլորտ մը կը ստեղծէին, քանի ոչ ոք կրնայ ուրանալ որ նախագահ Միթերանի 14 տարիներու ժամանակաշրջանը միայն դրական կողմեր չունեցաւ, մանաւանդ երկրորդ ձօթնամեակը: Այս տեսակէտէն չատ դիպուկ դիտողութիւն մը հրատարակած էր Յունուար 10-ին Գանար-Անշէնէ, ուր կը ձաղկէ ինչ որ կը կատարուի ձախէն աջ, մանաւանդ աջ, առանց երբեք ժխտելու Միթերանի արժանիքները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՑ նախագահը՝ Ս. Տէմիրէլ Ռեֆահի պարագլուխ՝ Ն. Էրպաքանի յանձնեց կառավարութիւն կազմելու պաշտօնը: 73 տարի է, առաջին անգամն է, որ իսլամական կուսակցութեան մը պետը վարչապետ կը նշանակուի: Էրպաքան, սակայն, մեծամասնութիւն չունի Ազգ. ժողովին մէջ (550-ի վրայ 155 աթոռ) եւ հաւանական չէ նկատուիր որ յաջողի իր պաշտօնին մէջ: Այդ պարագային, Տէմիրէլ կրնայ կրկին Թ. Չիլլէրի յանձնել նոր կառավարութեան մը կազմութիւնը:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆի հակալրտեսական ծառայութեան պետը՝ Եւգենի Պրիմակով Արտաքին նախարար նշանակուեցաւ Ելցինի կողմէ: Պրիմակով այդ պաշտօնին դլուխը դրուած էր 1991-ին. Գորբաչովի կողմէ: 65 տարեկան է, նախկին լրագրող: Պահպանողական կը նկատուի:

ՏԱՂՍՏԱՆի Կիզիլար քաղաքին մէկ հիւանդանոցին մէջ 250 Չէչէններէ բաղկացած խումբ մը պատանդ կը պահէր 2000 հոգի, հիւանդանոցին անձնակազմն ու հիւանդները ներառեալ, Յունուար 9-ի առաւօտէն: 24 ժամ ետք, կարգադրութիւն մը եղած է եւ Չէչէնները մեկնած են օթը կամաւոր պատանդներով (2 նախարար եւ մէկ երեսփոխան) դէպի Խասաւիւրտ քաղաքը (Տաղստան) ուրկէ պիտի անցնին Չէչէնիա, ազատ արձակելէ ետք միւս պատանդները:

ՊՈԼՍՈՑ եւ Իզմիրի բանտերուն մէջ ապստամբական չարժումները վերջ գտած են եւ բոլոր պատանդները ազատ արձակուած: Իշխանութիւնները խոստացած են զոհացում տալ բանտարկեալներու կարգ մը պահանջներուն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԲԱԲԳԷՆ ԱՐԱՐՔՅԵԱՆ ՎԻԷՆՆԱ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

Շորեքշաբթի, (Յունուար 10) իրիկուն, նախագահական օդանաւով կը մեկնէր նաեւ Ազգ. Ժողովի նախագահը՝ Բաբգէն Արարքցեան որ Վիէննա կ'երթար մասնակցելու Օ-ԷՍ-Սէ-Ը-ի ժողովին: Դէպի Փարիզ իր ճամբուն վրայ, ուր կուգար Լ. Տէր - Պետրոսեան, օդանաւը էջ կը կատարէր Վիէննա:

*
**

ԿՐԻՓի ՀԱՄԱՁԱՐԱԿ

Ռուսաստանէն եաք կրիփի համաճարակ կը տիրէ նաեւ Հայաստանի մէջ ուր ըստ մամուլին տեղեկատուութեան, անցեալ տարուան 12·733 հիւանդներուն փոխարէն, 1995-ի ընթացքին 26·725 դէպք արձանագրուած է: Երեւանի մէջ վարակուած է բնակիչներու 60%-ը: Ազգ. Ժողովի Առողջապահութեան յանձնաժողովի նախագահը Հրանոյշ Յակոբեան յայտնած է թէ մեծ քանակութեամբ դեղօրայք նեարուած է ու ծրագրուած է որ երախաները ձրի տանան հարկաւոր դեղերը:

*
**

ՆՈՐ ԱՆՁՆԱԳՐԵՐԸ ԼԻՄԱՐԺԵՒ ԵՆ

Բազմաթիւ քաղաքացիներ որոնք կը մեկնին Ռուսաստան, կամ ՀԱՊ-ի երկիրները, կը խուսափին հայկական նոր անձնագրեր ունենալէ. կը պատճառաբանեն որ անոնց մէջ ռուսերէն նշումներ չըլլալով, այդ երկիրներուն մէջ ընդունելի չեն: Հայաստանի Ներքին նախարարութեան անձագրային եւ վիզաներու վարչութիւնը այս հարցով դիմած է Ռուսաստանի դեսպանատան ուրկէ պատասխանած են որ իրենց համար հայկական նոր անձնագրերուն առընչուած ոչ մէկ հարց դոյութիւն ունի:

*
**

ՄԱՀ
ՃԱՏՐԱԿԻ ՎԱՐՊԵՏ
ՀԵՆՐԻԿ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆի

Երեւանի մէջ 86 տարեկանին մահացած է ճարտարի մեծ վարպետ Հենրիկ Գասպարեան: Ան բազմաթիւ անդամներ եղած է Հայաստանի ախոյեան, երկրին առաջին մեծ վարպետը: Հեղինակ է ճարտարի մասին չատ մը հատորներու:

*
**

ՓԱՐԱԾՈՒԽԻ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

Բնապահպանութեան եւ ընդերքի նախարար Կորիւն Յակոբեանի համաձայն, Հայաստանի մէջ 1993-էն ի վեր քարածուխ կ'արտահանուի: 1995-ի ընթացքին Ջաջուռի հանքէն որ երկրին մեծագոյնը կը նկատուի, 26 հազար թոն ածուխ հանուած է: Աւելի քիչ քանակութեամբ ածուխի պաշարներ կան նաեւ Իջեւանի եւ Արեւիկի մէջ:

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆի ԼԱՒԱԳՈՑՆ
ՏԱՍԸ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ

Մարզական լրագրողներու դաշնակցութեան հարցախոյզով ճշդուած է 1995-ի լաւագոյն տասը մարզիկներու ցանկը, հետեւեալ ձեւով.

1. — Արայիկ Գէորգեան — Ազատ ոճի ըմբշամարտի աշխարհի ախոյեան,
2. — Արմէն Նազարեան — Յունահռոմէական ոճի ըմբշամարտի աշխարհի ախոյեան, Եւրոպայի բ. ախոյեան,
3. — Հովիկ Մանուկեան — Սամբոյի աշխարհի եւ Եւրոպայի ախոյեան,
4. — Ալէքսան Կարապետեան — Ծանրամարտի աշխարհի եւ Եւրոպայի պրոնզէ մետալի տէր,
5. — Արմէն Մկրտչեան — Ազատ ոճի ըմբշամարտի համաշխարհային գինուորական խաղերու ախոյեան,
6. — Արթիւր Միքայէլեան — Կռիւ-մարտի աշխարհի պրոնզէ մետալիստ,
7. — Միխթար Մանուկեան — Յունահռոմէական ըմբշամարտի աշխարհի 2-րդ մրցանակակիր:

1995-ի լաւագոյն մարզախումբ հռչակուած է «Երեւան»ը որ չահած է Եւրոպայի ճատրակի մրցաշարքի ախոյեաններու բաժակը:

*
**

Լ. ՏԷՐ - ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
ԸՆԴՈՒՆԱՒ ՃԱՏՐԱԿԻ
ՊԱՏԱՆԻ ՎԱՐՊԵՏԸ

Հանրապետութեան նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան Դեկտեմբեր 27-ին ընդունած է վերջերս Փարիզի մէջ ճատրակի մինչեւ 14 տարեկաններու խումբին աշխարհի ախոյեանի կոչումին տիրացած Լեւոն Ահարոնեանը: Ան կարելի առաւելագոյն 9 կէտէն 8 չահելով եւ երկրորդ դիրքէն մէկ կէտով առաջ անցնելով առաջին տեղը դրաւած է:

Հանդիպումին ներկայ եղած են Հաղորդակցութեան նախարար Գ. Պոզպաշեան որ հովանաւորն է Լ. Ահարոնեանի, մայրը եւ մարզիչը: Նախագահը չնորհաւորելով պատանին, հետաքրքրուած է անոր խաղին ոճով ու մաղթած որ ան չուտով մաս կազմէ հայաստանցի մեծ վարպետներու չարքին:

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ ԵԻ ԳԱՆԱՏԱ Կ'ԱՅՑԵԼԷ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Գարեգին Ա. Յունուար 9-ին երեւանէն անցաւ Հոլանտա, ապա՝ Լոնտոն ուրկէ Յունուար 10-ին կը մեկնէր Միացեալ - Նահանգներ (Նիւ - Եորք):

Կաթողիկոսը երկար չրջապտոյտ մը կը կատարէ ընդառաջելով Արեւելեան եւ Արեւմտեան Թեմերու հրաւէրներուն: Կ'այցելէ Նիւ - Եորք, Ուաչինկթըն, Պոսթըն, Փրովիտընս, Շիքակօ, Տիթրոյթ, Լոս - Անճըլըս, Ֆրեզնօ, Սան - Ֆրանսիսքօ, ապա կ'անցնի Գանատա (Յունուար 24-էն Փետրուար 1):

ռամկական ըմբշամարտի աշխարհի երրորդ ախոյեան,

8. — Խաչատուր Քեափանակցեան — Ծանրամարտի պոկումի ճիւղին մէջ արծաթէ մետալակիր, Եւրոպայի ախոյեան,

9. — Ազատ Մանուկեան — Յունահռոմէական ըմբշամարտի Եւրոպայի երկրորդ ախոյեան,

10. — Արմէն Մարտիրոսեան - եռացատքի համաշխարհային 2-րդ մրցանակակիր:

1995-ի լաւագոյն մարզախումբ հռչակուած է «Երեւան»ը որ չահած է Եւրոպայի ճատրակի մրցաշարքի ախոյեաններու բաժակը:

*
**

Լ. ՏԷՐ - ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
ԸՆԴՈՒՆԱՒ ՃԱՏՐԱԿԻ
ՊԱՏԱՆԻ ՎԱՐՊԵՏԸ

Հանրապետութեան նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան Դեկտեմբեր 27-ին ընդունած է վերջերս Փարիզի մէջ ճատրակի մինչեւ 14 տարեկաններու խումբին աշխարհի ախոյեանի կոչումին տիրացած Լեւոն Ահարոնեանը: Ան կարելի առաւելագոյն 9 կէտէն 8 չահելով եւ երկրորդ դիրքէն մէկ կէտով առաջ անցնելով առաջին տեղը դրաւած է:

Հանդիպումին ներկայ եղած են Հաղորդակցութեան նախարար Գ. Պոզպաշեան որ հովանաւորն է Լ. Ահարոնեանի, մայրը եւ մարզիչը: Նախագահը չնորհաւորելով պատանին, հետաքրքրուած է անոր խաղին ոճով ու մաղթած որ ան չուտով մաս կազմէ հայաստանցի մեծ վարպետներու չարքին:

«ԵՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունուար 7 / 9)

ԾՆՈՒՆԴԸ
ԷՋմԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

Էջմիածնի մէջ Ծննդեան արարողութիւնները սկսած են Յունուար 5-ին ձրադալոյքի պատարագով, զոր մատուցանած է Մայր Աթոռի դիւանապետ Ներսէս Արք. Պօզապալեան: Շաբաթ, Յունուար 6-ին, Ս. Ծննդեան պատարագը մատուցանած եւ հայրապետական պատգամը տուած է Գարեգին Ա.: Իսկ, Կիրակի, Յունուար 7-ին ալ տեղի ունեցած է Մեռելոցի պատարագ:

*
**

ՄԵԼՐԻԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ
ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԸ

Ատենին Յովնաթանեան եղբայրներու ստեղծագործութիւններով նկարազարդուած Մեղրիի եկեղեցին որմնանկարները ժամանակի ընթացքին ջնջուած էին: Երեւանցի նկարիչ Սամուէլ Երեմեանի գլխաւորած վերականգնողներու խումբ մը ամբողջութեամբ վերաստեղծած է զանոնք եւ հարստացուցած՝ եկեղեցւոյ ներքին յարդարանքը: Յունուար 6-ին, Ծննդեան օրը տեղի ունեցած առաջին պատարագով վերաբացուած է տաճարը:

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՀԵՏ

ԼՄԲ. – Աշնան Փարիզէն կ'անցնէր «Անկախութիւն» երկշաբաթաթերթի (Նիւ - Ճըրզի աշխատակիցներէն Յակոբ Վարդիվառեան որ այդ առթիւ կարգ մը տեսակցութիւններ ունեցած է: Ստորեւ թերթիս արտօնատիրոջ հետ ունեցած հարցազրոյցը որ լոյս տեսած է «Անկախութեան» Նոյեմբեր 9-ի թիւին մէջ:

***

Հ.– Ի՞նչպէս անցնող երեսուն եւ աւելի տարիներուն կրցաք թերթը անկախ պահել, հակառակ հասկնալի դժուարութիւններու:

Պ.– Գիտէք, միայն երեսուն տարի չէ որ թերթը անկախ է գոնէ նիւթական դեռնի վրայ, որովհետեւ ոմանց կողմէ սխալ տեղեկութիւն կայ թէ «Յառաջ» կուսակցական օրկան է եղած: Դաշնակցականի մը թերթը եղած է, բայց դաշնակցական օրկան չէ եղած. անպաշտօն բաները եղած է: Նիւթական դեռնի վրայ, 1925-էն ի վեր «Յառաջ» մի՛չտ անկախ եղած է եւ վերջին 30 տարիներուն ալ մի՛չտ նոյն ձեւով կը շարունակուի: Ի հարկէ դժուարութիւնները տարուէ տարի որեւէ հայ թերթի համար կը շատնան, որուած ըլլալով որ եկամուտները կը պակսին եւ ելքերը կը բազմանան, մանաւանդ երբ թերթը կը հրատարակուի արեւմտեան երկրի մը մէջ, ուր հաւասարակշռութիւն չկայ եւ միայն բաժանորդագրութեան վրայ կը հիմնուի ան: Առաքման ընկերութիւններու, թղթատարի, թուղթի գիներու զղալի յաւելումներ ունինք մանաւանդ այս տարի եւ դժուար է իւղին մէջ տապկուիլ. բայց եւ այնպէս, կը խորհիմ որ թերթի մը համար կարեւորը նիւթական անկախութիւնն է: Անոր դի՛նը կը վճարեմ:

Հ.– Քանի Դաշնակցութեան մասին ակնարկութիւն ըրիք, թերթին ձեր հօրմէն ձեզի փոխանցման շրջանին դժուարութիւններու հանդիպեցա՞ք Ֆրանսայի կեդրոնական կոմիտէին կողմէ:

Պ.– Ո՛չ. որեւէ բան չկար...: Թերթը հօրս կը պատկանէր եւ հօրս մահուան առեն ինքնաբերաբար իմս էր՝ եթէ նիւթական ժառանգութեան մասին խօսինք, թէեւ հարստութիւն ալ չէր «Յառաջ»ը. ընդհակառակն, բարոյական ո՛ւժ մըն էր միայն ու որեւէ դժուարութիւն չեմ ունեցած:

Հ.– Ի՞նչպէս կը գնահատէք Հայաստանի անկախացումով Հայաստանի իշխանութիւններու դիրքորոշումը Սփիւռքի կարգ մը խաւերու կազմակերպութիւններուն նկատմամբ:

Պ.– Կարգ մը կազմակերպութիւններէն զատ, ընդհանուր կերպով ես միշտ ցաւով կը նկատեմ որ, հակառակ վարչակարգերու փոփոխութեան, Հայաստանի իշխանութիւններու անցեալի եւ դժբախտաբար ներկայի ալ մօտեցումը բացասական է. որոշ արհամարհանք մը կայ: Կը խորհիմ որ պէտք եղածին չափ կարեւորութիւն չի տրուիր Սփիւռքին: Եթէ հիմա կարեւորութիւն կը տրուի քիչ մը, – ըսենք թերեւս վրդովեցուցիչ ըլլայ, – Սփիւռքի անտեսական վիճակին հանդէպ չհատպրգռութեան հետեւանք է. ինչ որ դրական կողմ մը չէ ըստ իս: Կը ցաւիմ: Կը խորհիմ որ Հայաստանի իշխանութիւնները, մանաւանդ անկախութենէն եռք, պէտք է աւելի գնահատեն ու նկատի առնեն սփիւռքը:

Պզտիկ օրինակ մը տամ: Եթէ այսօր Հայաստանի մամուլը տեսնեմ, որեւէ արտատպում չկայ սփիւռքի մամուլէն: Սփիւռքը գոյութիւն չունի Հայաստանեան մամուլին մէջ: Եթէ անցեալին ասոր դրդապատճառը կը նկատէին վարչակարգը, հիմա այդ արդարացումն ալ չկայ:

Ասոր մէջ կը խորհիմ որ սփիւռքի կուսակցութիւններն ալ յանցաւոր են, քանի որ իրե՛նք սկսան սփիւռքը նկատի չառնել եւ ամբողջ ուժերը կեդրոնացնել Հայաստան, հակառակ անոր որ երեքուկէսէն չորս միլիոն հայութիւն ալ արտասահման կ'ապրի: Թերթերը Հայաստան փոխադրեցան: Ես չատ ցաւով կ'ըղունիմ, օրինակի համար, «Պայքար» չաբաթաթերթին փակուիլը, որովհետեւ ամէնէն լաւ թերթն էր Ռամկավար Կուսակցութեան: Նոյնիսկ հո՛ն տանելով թերթերը, իրե՛նք ալ չարտատպեցին սփիւռքի մամուլը. այլ ճի՛շդ հակառակը, իրենց սփիւռքի մամուլը իրենց հայաստանեան յօդուածները արտատպեց:

Ես չատ «սփիւռքապաշտ» եմ թերեւս, ու ասիկա կարեւոր կը նկատեմ, որովհետեւ զլխաւորաբար արեւմտահայ ընտանիքի կը պատկանիմ, ընտանիք բառին լա՛յն իմաստով, ո՛չ միայն հօրս կամ մօրս պատճառով: Արեւմտահայ մշակոյթը, դասական ուղղագրութիւնը, արեւմտահայերէնը առաւելաբար ձգուած են սփիւռքի պաշտպանութեան: Անոր համար կը խորհիմ որ սփիւռքը պէտք է աւելի կարեւոր դեր ունենայ:

Հ.– Ֆրանսայի մէջ ի՞նչպէս կը գնահատէք հայ մամուլի հանդէպ վարմունքը ժողովուրդին ու հայ կազմակերպութիւններուն:

Պ.– Կազմակերպութիւններու եւ ժողովուրդին մօտ աճող անտարբերութիւն մը կայ մամուլին հանդէպ: Եթէ թերթի մը տպաքանակը առնենք եւ ընթերցողներու թիւը, արդէն կը տեսնենք պատկերը: Ձեմ կարծեր որ ուրիշ ազգի մը մէջ դոյութիւն ունենան ընտանիքներ, որոնք իրենց առած Ֆրանսերէնն կամ անգլերէնն թերթերը ութ – տասը ընտանիքի փոխանցեն, ինչ որ մեր մէջ կը պատահի: Ես այսօր կրնամ 2500 տպաքանակ ունենալ, քիչ մը աւելի կամ պակաս բաժանորդ, եւ սակայն ունենալ 10·000 ընթերցող, որովհետեւ թերթը իրարու կ'անցընեն: Յաւուղ կը նկատեմ նաեւ, – եւ հոս հաւանաբար նորէն կուսակցութիւնները պատասխանատուութեան բաժին ունին, – որ ընդհանուր անտարբերութիւն մը կայ մամուլին եւ մշակութային ձեռնարկներու նկատմամբ:

Հ.– Կը ծրագրէ՞ք «Յառաջ»ը տարածել հայրենիքի մէջ՝ իբրեւ սփիւռքի միակ անկախ օրաթերթ:

Պ.– Տարածե՞լ հայրենիքի մէջ: Եթէ 1000 օրինակ աւելի պիտի տպեմ եւ Հայաստան երթալով պիտի չվաճառուին այդ թերթերը՝ ստիպուած եմ նիւթականն ալ նկատի ունենալ: Իսկ եթէ հոն տպագրելու եւ տարածելու մասին է ձեր խօսքը, ասիկա բաւական ծանր բեռ մըն է. մենք հազիւ մեր Փարիզի դրասենեակին մէջէն կ'ելլենք...:

Հ.– Հաւանաբար կարենաք հոն գտնել կազմակերպութիւններ, որոնք համատեղ գործակցութեան ձեւով այդ աշխատանքը տանիլ ուզեն:

Պ.– Հիմակուհիմա այդպիսի բանի մասին չեմ կրնար մտածել:

Հ.– Ատենին բաւական աղմուկ ելած էր Զօրավար Անդրանիկի ազիւնին Հայաստան փոխադրութեան հարցով: Արդեօք տակաւին ծրագիրը կը մնա՞յ ի զօրու:

Պ.– Կարծեմ թէ փակուած է հարցը: Անկեղծօրէն ըսելու համար, չիրմապաշտ մը չեմ: Ինծի չի խանգարեր որ Անդրանիկը փէռ լա Շէզ հանդչի: Արձանը չատ ազեղ է, բայց հոն թող մնայ: Հայրս ալ հոն է. ո՛չ իսկ կը մտածեմ իր ազիւնը փոխադրել: Ես կը կարծեմ որ նման դէմքեր՝ Թէքէեան եղեր է, Անդրանիկ, Շաւարշ Մխիթարեան թէ Շահնուր, իրենց գործով է որ պիտի ապրին՝ ազիւնները ի՛նչ հողի վրայ որ ըլլան: Մեր ամենամեծ մարդոց ազիւններուն ո՛ւր ըլլալն իսկ չենք գիտեր այսօր – Սիամանթօներու, Վարուժաններու, Զօհրապներու:

Հ.– Ձեր թերթին կլոր տարեդարձն ըլլալով, հաճեցէ՛ք յիշատակել ձեր խմբագրական կեանքին ամէնէն տխուր եւ ամէնէն ուրախ պահերը:

Պ.– Ամէնէն տխուրը «Յառաջ»ի կեանքին մէջ Շաւարշին չանկարծական մահը եղած է: Աւելի տխուրը չեմ կրնար ըսել: Ամէնէն ուրախալին ալ կրնամ ըսել որ, հակառակ քիչ մը առաջուան նշուած անտարբերութեան եւ այլ բաներուն, եօթանասունամեակին առիթով հարիւրաւոր շնորհաւորական ինքնաթռիչ նամակներու ստացումն է, որոնք ինծի ալ անակնկալ էին: Նոյնիսկ ոչ - բաժանորդներ կը շնորհաւորեն, ինչ որ բաւական հետաքրքրական երեւոյթ է: Թերթը չեն կարդար բայց կը գնահատեն:

Հ.– Իսկ ձեր անձնականէն մասին կրնա՞ք տեղեկութիւն տալ:

Պ.– Անձնականէս հոս է: Օր. Արփի Թոթոյեանը եւ ես ենք խմբագրական եւ վարչական ամբողջ աշխատանքին համար: Տպարանին մէջ ալ երեք գործաւորներ ունինք: Կը շարունակենք աւանդական ձեւով լինոթիփ-ով լոյս ընծայել թերթը: Որչափ ատեն որ կրնամ՝ պիտի շարունակեմ, քանի որ «Յառաջ»ը դժուարութիւններով է որ իր տպարանը ունեցած է. մի՛չտ ուրիշներու տպարանը տպած ենք թերթը. հիմա որ մեր տպարանը ունինք՝ կը խորհիմ որ այնքան ատեն որ այս մեթոտը չարունակուի՝ մասնաւոր անհրաժեշտութիւն մը չկայ արդիական տպարանի անցնելու:

ՅԱԿՈԲ ՎԱՐԴԻՎԱՌԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԹԵՐՑՈՂԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Եթէ յիսուն, վաթսուն էջերէ բաղկացեալ թերթի մը հրատարակիչն ու խմբագիրը ըլլայի, արդեօք պիտի կարենայի՞ յուսալ կամ պահանջել որ ընթերցողները թերթս կարդային մէկ ծայրէն մինչեւ վերջը: Կարելի՞ է: Ո՛չ անշուշտ: Պիտի դիտնայի, որ ընթերցողը, եթէ կը գնէ թերթը, պիտի կարդայ այդ թերթին հազիւ թէ քանի մը էջերը, կամ քանի մը էջերէն որոշ հատուածներ: Աչխարհի վրայ ոչ մէկը բաւականաչափ ժամանակ, համբերութիւն եւ տրամադրութիւն ունի ամէն օր յիսուն էջ թերթ կարդալու, հաւասար հետաքրքրութիւն ցոյց տալով թերթի մը մէջ հրատարակուած հաղարումէկ նիւթերու:

Բայց ես ընդամէնը չորս էջերէ բաղկացեալ թերթի մը հրատարակիչն ու խմբագիրն եմ եւ դիտեմ որ թերթ կարդալու սիրահար մէկը կրնայ այդ չորս էջերը մէկ ծայրէն մինչեւ միւսը կարդալ մէկ կամ մէկուկէս ժամուան մէջ: Գիտեմ նաեւ որ կան մեծ թիւով ընթերցողներ, որոնք իրապէս թերթը կը կարդան ծայրէ ի ծայր: Խմբագիր մը չատ կ'ուրախանայ եթէ անդրադառնայ որ ընթերցող մը թերթը կը կարդայ դրեթէ ամբողջութեամբ, մանաւանդ կը կարդայ յափչտակութեամբ:

Ճիշդ է որ, չորս էջնոց թերթի մը խմբագիրը ըլլալով հանդերձ, չատ յաճախ կը հանդիպիմ մարդոց, որոնց հետ օդէն ջուրէն խօսելու ընթացքին, կ'անդրադառնամ որ այդ խօսակիցս չէ կարդացած մէկ օր առաջուան, երկու օր առաջուան թերթը: Ասիկա չատ բնական է եւ չի հաղ է. ո՛չ իսկ կը մտածեմ իր ազիւնը փոխադրել: Ես կը կարծեմ որ նման դէմքեր՝ Թէքէեան եղեր է, Անդրանիկ, Շաւարշ Մխիթարեան թէ Շահնուր, իրենց գործով է որ պիտի ապրին՝ ազիւնները ի՛նչ հողի վրայ որ ըլլան: Մեր ամենամեծ մարդոց ազիւններուն ո՛ւր ըլլալն իսկ չենք գիտեր այսօր – Սիամանթօներու, Վարուժաններու, Զօհրապներու:

Հ.– Ձեր թերթին կլոր տարեդարձն ըլլալով, հաճեցէ՛ք յիշատակել ձեր խմբագրական կեանքին ամէնէն տխուր եւ ամէնէն ուրախ պահերը:

Պ.– Ամէնէն տխուրը «Յառաջ»ի կեանքին մէջ Շաւարշին չանկարծական մահը եղած է: Աւելի տխուրը չեմ կրնար ըսել: Ամէնէն ուրախալին ալ կրնամ ըսել որ, հակառակ քիչ մը առաջուան նշուած անտարբերութեան եւ այլ բաներուն, եօթանասունամեակին առիթով հարիւրաւոր շնորհաւորական ինքնաթռիչ նամակներու ստացումն է, որոնք ինծի ալ անակնկալ էին: Նոյնիսկ ոչ - բաժանորդներ կը շնորհաւորեն, ինչ որ բաւական հետաքրքրական երեւոյթ է: Թերթը չեն կարդար բայց կը գնահատեն:

Հ.– Իսկ ձեր անձնականէն մասին կրնա՞ք տեղեկութիւն տալ:

Պ.– Անձնականէս հոս է: Օր. Արփի Թոթոյեանը եւ ես ենք խմբագրական եւ վարչական ամբողջ աշխատանքին համար: Տպարանին մէջ ալ երեք գործաւորներ ունինք: Կը շարունակենք աւանդական ձեւով լինոթիփ-ով լոյս ընծայել թերթը: Որչափ ատեն որ կրնամ՝ պիտի շարունակեմ, քանի որ «Յառաջ»ը դժուարութիւններով է որ իր տպարանը ունեցած է. մի՛չտ ուրիշներու տպարանը տպած ենք թերթը. հիմա որ մեր տպարանը ունինք՝ կը խորհիմ որ այնքան ատեն որ այս մեթոտը չարունակուի՝ մասնաւոր անհրաժեշտութիւն մը չկայ արդիական տպարանի անցնելու:

ՅԱԿՈԲ ՎԱՐԴԻՎԱՌԵԱՆ

դառնացներ զիս: Այդ խօսակիցս թերեւս ընաւ թերթ չի գներ, թերեւս ընաւ հայերէն թերթ չի կարդար: Թերեւս ալ պարբերաբար կը գնէ, կը գնէ այն առեն մխայն երբ թերթ գնելու կարելիութիւնը գտնէ: Թերեւս ալ խօսակիցս մէկն է որ թէեւ թերթը կանոնաւոր կերպով կը գնէ, բայց անոր սահմանափակ մասերը միայն կը կարդայ: Այս բոլորը պէտք է նկատի ունենալ որպէս բնական երեւոյթներ:

Երբ առաջին անգամ կը ստանձնէի թերթին պատասխանատուութիւնը, չատ կը յուզուէի եթէ հանդիպէի մէկու մը որ թերթ չի կարդար, կամ թերթին սա կամ նա մասը չէ կարդացած: Կ'ընդվզէի, յուսախաբութեան ու յուսահատութեան կը մատնուէի, ես ինծի հարց կուտայի թէ սա անձը ինչո՞ւ չէր կարդար այն ինչ որ մենք կը հրատարակէինք հազարումէկ դժուարութեամբ: Կը յուզուէի, կը կարծէի որ մեր աչխատանքը պարապի դացած աչխատանք մըն էր:

Այսօր ընաւ չեմ յուզուիր: Չեմ յուզուիր ո՛չ թէ անոր համար որ վարժուած եմ այդպիսի անտարբերութեան մը, կամ ո՛չ թէ անոր համար որ սկսած եմ կարեւորութիւն չտալ այսքան կարեւոր հարցի մը, ո՛չ թէ անոր համար որ խմբագիրի նուիրումս ու խանդավառութիւնս կոչկոռ կապած են այլեւս, այլ չեմ յուզուիր անոր համար որ պիտեմ թէ եթէ դիմացս կայ մէկը որ չի կարդար, կամ բաւականաչափ ուչադրութեամբ չի կարդար, անոր փոխարէն անդին կան անհամեմատ անհամար ընթերցողներ, որոնք թերթը յափչտակութեամբ կը կարդան ծայրէ ի ծայր: Անոնք կը կարդան լարուած ուչադրութեամբ, կարմ մը նիւթերը թերեւս կը կարդան երկու անգամ եւ վերջին հաչուով, կը ցանկան որ թերթը բաղկանար վեց էջերէ, փոխանակ չորսի: Թերթը քիչ կուգայ անոնց: Թերթը կարդալէ վերջ ալ թերթին սա կամ նա մասը կը ղրկեն բարեկամի մը, կը յանձնարարեն որ անպայման կարդայ այդ մասը: Կը կտրեն, կը պահեն, օրեր վերջ դարձեալ կը կարդան:

Սիրելի ընթերցող մը ունինք, որուն գործատեղին անմիջապէս տպարանին քովն է: Այդ ընթերցողը ամէն օր, ժամացոյցի կանոնաւորութեամբ խմբագրատուն կուգայ թերթին հրատարակութենէն տասը վայրկեան վերջ: Թերթ մը կը գնէ ու կը մեկնի: Խմբագրատունէն դուրս կ'ելլէ ու ղրան առջեւ կը կանգնի, կը սկսի թերթը կարդալ, տեսնելու համար թէ որո՞նք են օրուան դլխաւոր լուրերը: Քանի մը վայրկեան հոն այդպէս անչարժ կը մնայ: Քանի քանի անգամներ մեր վերի սենեակէն դաղտնօրէն տեսած ենք թերթ կարդալու իր այդ անհամբերութիւնը եւ ուրախացած ենք այդ տեսարանով: Երկու օր առաջ ալ նոյնը պատահեցաւ տանս ղրան առջեւ: Ոչինչ երիտասարդ բարեկամ մը որ ամէն իրիկուն իր ինքնաչարժով մեր տունը կը հանդիպի իր օրուան թերթը առնելու համար: Այդ իրիկուն երբ պատուհանէն դուրս կը նայէի, տեսայ որ ան փողոց ելլելէ վերջ, նախ քան ինքնաչարժին դուռը բանալը, կեցաւ, նայեցաւ թերթին ամբողջ առաջին էջին վրայ, կիսամութին մէջ քիչ մը լոյս փնտռելով կարդաց խորագիրները, յետոյ մտաւ ինքնաչարժէն ներս:

Ըստ երեւոյթին չատ աննչան այս պատկերները մեզի համար խմաստ մը ունին: Կը նչանակէ որ կարգ մը մարդոց համար թերթը այնքան սիրելի եւ հետաքրքրական է, որ անոնք մինչեւ իրենց տունը կամ գրասենեակը երթալու չափ իսկ չեն համբերեր:

Իր թերթին նկատմամբ ընթերցողի մը ցուցաբերած այսպիսի ջերմ հետաքրքրութիւն մը անհամեմատ կերպով աւելի թանկագին է քան թերթ մը գնելու համար անոր վճարած դումարը:

Ռ. Հ.

RE ÇU

« PEJICHK DJAKAR »
«DOCTEUR LAPINOU»

DESSIN ANIME
d'hygiène et de motivation
bucco - dentaire

Programme éducatif réalisé par l'Union française pour la santé bucco - dentaire

Գեղեւանահայ հաւաքականի

ԳԵՐՄԱՆԱՀԱՅ ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹԻՒՆԸ

– Շնորհիւ վարչութեան անդամ Տիկին Զիլպերհորնի, Միութեան տրամադրուած է 10·000 հեռաձայնի եւ 2 հեռատիպ (թելեքս) գործիքներ, Հայաստանի համար:

– Հայաստան հիմնադրամի հետ համագործակցարար Արարատ Հրչան ղրկուած են 3 ֆոնքրներ օդնութեան ապրանքներ:

– Բժիշկներ Մանուէլեան եւ Պօղոսեան երեք չաբաթ աշխատած են Երեւանի համալարանի ոսկրաբուժական (օրթոփետի) հիւանդանոցը, միաժամանակ հիմնած են զգայարկման կեդրոն մը:

– Բժիշկներ Թաթարեան, Տօնօ եւ Քալաթաչ 3 չաբաթ աշխատած են Արարատի հիւանդանոցին մէջ:

– Ատամնաբոյժ տոքթոր Օվասաբեան քննած է Երեւանի մանկապարտէզներու երախաներու առամները, եւ նուիրած՝ առամի դեղեր ու խոզանակներ:

– Հայաստանի մէջ Գերմանիոյ դեսպանատան հետ համագործակցաբար կը յառաջիմէ արեան քաղցկեղի (լէօսէմի) օդնութեան ծրագիրը: Այդ նպատակով տոքթոր Պօղոսեան Տարմշթատ քաղաքին մէջ կը կազմակերպէ իր նկարչական ցուցահանդէսը որուն ամբողջ հասոյթը պիտի տրամադրուի այս ծրագրին:

Գերմանահայ բժիշկներու Միութեան ընդհանուր հաւաքոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 2 եւ 3-ին, Մայնթալի Տորմհոթէլի մէջ:

ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹԻՒՆԸ

Վեթցլար քաղաքի մէջ գտնուող Հայ Օգնութեան Կեդրոնը չարունակաբար օգնութիւն կը ղրկէ Հայաստան: 1988-ի երկրաշարժէն ետք հիմնուած այս կեդրոնը սկիզբը ցամաքի ճամբով կը ղրկէր օգնութիւնը: Սակայն Վրաստանի եւ Ջէչնիոյ անկայունութեան պատճառով ցամաքի ճանապարհը դարձաւ անվստահելի: Այդ պատճառաւ ալ վերջին օգնութիւնները ղրկուեցան Յունաստանի Սելանիկի օդակայանէն ուղղակի Երեւան: Այս կարելի եղաւ իրագործել շնորհիւ յունահայ ազդային Պր. Կարապետ Գալֆայեանի ջանքերու եւ յոյն պետութեան բարեացակամ կեցուածքին:

Առաջին օգնութիւնը ղրկուեցաւ Նոյեմբեր 5-ին, երկրորդը Դեկտեմբերին իսկ երրորդը ծրագրուած է Յունուարին:

Գերմանիայէն ղրկուած են դեղօրայք, գործիքներ, ուտելիքներ, հագուստներ: Գերմանահայերը կրցան Հայաստան ապրող իրենց ազգականներուն ուղղակի օգնութիւն ղրկել: Հայ Օգնութեան Կեդրոնի ներկայացուցիչներ օգնաւով ընկերացան ապրանքներուն:

Հայաստանի մէջ Հայ Օգնութեան Կեդրոնի մասնաճիւղի անդամներ անձամբ բաժնեցին բոլոր ապրանքները, որոնք առանց բացառութեան իրենց տեղը հասած են: Ղրկուեցան նաեւ չարժուն ջաղացքներ, որոնք կը տեղաւորուին ցորեն եղող դիւղերը, եւ ըստ պահանջքի կը փոխադրուին դիւղէ դիւղ:

Գերմանիայէն այս օգնութեան մասնակցեցան Տուիսպուրկի, Քէօլնի, Կիսընի, Մայնցի, Քէհլի հայ համայնքները: Աչխատանքը գլխաւորեց՝ վերապատուելի Յակոբ Ճանպազեան:

ՉԵՌՆԱՐԿ ՏՈՐԹՄՈՒՆԴԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 4-ին Տորթմունտի Ազգային - Մշակութային Կեդրոնը կազմակերպած էր խրախճանք մը: Բացումը կատարեց Ազատ Օրտուխանեան, ապա ելոյթ ունեցաւ առենապետ՝ Պր. Երուանդ Խոսրովեան: Ան չեչոը դրաւ չրջանի միութիւններու համագործակցութեան անհրաժեչտութեան, եւ մասնաւորաբար միասնաբար ծրագիրներ իրագործելու կարեւորութեան վրայ (ինչպէս Ապրիլ 24-ի ձեռնարկ):

Գեղարուեստական բաժնին մասնակցեցան Զաքարեան քոյրեր, ներկայացնելով հայկական պարեր, եւ Միսաք ու Աֆօ՝ ներկայացնելով հայերէն երգեր, ստեղծելով խանդավառ մթնոլորտ: Գերմանիոյ Հայոց առաջնորդարանը կը ներկայացնէր Սերովբէ Վրդ. Իսախանեան:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՁԵՌՆԱՐԿ

Հայաստանի դեսպանատունը, Դեկտեմբեր 7-ին Պոնի Պեթհովընի սրահին մէջ կազմակերպած էր որակաւոր համերգ մը նուիրուած երկրաչարժի 7-րդ տարելիցին, մասնակցեցան Ժան - Տէր Մերկերեան (ջութակ), Սվեղլանա Նաւասարդեան (դաչնակ) եւ Արքօի Դաւթեան:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Տուիսպուրկի հայ համայնքի ծնողական

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՍՈՖԻԱՅԻ Ազգ. Տան մէջ, Դեկտ. 9-ին եւ 10-ին դումարուած է ՀՕՄ-ի (Հայ Օգնութեան Միութիւն) Պուլկարիոյ չըրջանի պատգամաւորական ժողովը 24 իրաւասու ձայն ունեցող պատգամաւորներու մասնակցութեամբ: Ժողովին բացումը կատարած է հոգեւոր հովիւը՝ Գուսան Ջհնյ. Հատաւեան: Կեդրոնական վարչութեան խօսքը բերած է Տիկին Լիզա Աւագեան (Ցունաստանէն):

*
**

ՓԼՈՎՏԻՒԻ մէջ, Նոյեմբեր 26-ին, բացումը կատարուած է հայ նկարիչներու գործերուն ցուցադրութեան, կազմակերպութեամբ Հայկ. Մշակոյթ եւ Արուեստ Ընկերակցութեան կազմակերպչական յանձնախումբին: Բացման խօսքը արտասանած է ընկերութեան նախագահ Կարօ Պալթայեան: Խօսած է նաեւ նկարչուհի Նուարդ Աբգարեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը՝ երաժչտութիւն եւ բանաստեղծութիւն:

*
**

ՍՈՖԻԱՅԻ «Պըլկարիա» համերգասրահին մէջ, Դեկտեմբեր 16-ին, տեղի ունեցած է յոբելենական հանդիսութիւն մը Սոֆիայի կեդր. դերեզմանատան ստեղծման եւ անոր օրթոտոքս տաճարի ստեղծման 105-րդ տարեդարձին առթիւ: Այդ յանձնախումբը կազմակերպած էր Ամանորի ձեռնարկ մը՝ Դեկտեմբեր 8-ին, համայնքի մանուկները երգեցին եւ արտասանեցին հայերէն: Ծրագիրը պատրաստուած էր Ցունաննեան ընտանիքի չանքերով: Հայաստանէն Պր. Մուրատ Մամիկոնեան ներկայացուց ազգագրական երգեր:

ՖԼՈՐԻԴԱՅԻ Ազգ. Տան դերեզմանատան մէջ, իրենց յատուկ ատաններըը եւ դողտրիկ աղօթատեղինեըը ունին 11 ազգային եւ կրօնական համայնքներ, ի շարս որոնց՝ Հայերը: Համերգին իր մասնակցութիւնը բերած է նաեւ «Օրքեսթրալ» նուագախումբը որու դեկավարն է Պետրոս Փափազեան: Հանդիսականներուն համար համելի անակընկալ մը եղած է Հայոց Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ «Զուարթնոց» երկսեռ երգչախումբին ելոյթը: Ղեկավարութեամբ Տիկին Արփինէ Փիլիկեանի, խումբը երգած է Եկմալեանի ու Կոմիտասի պատարագներէն հատուածներ:

*
**

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ, Դեկտեմբեր 21-ին, բացումը կատարուած է Հ.Բ.Ը. Միութեան նոր գրասենեակին, ջերմ մթնոլորտի մը մէջ: Օրհնութենէն ետք, Գուսան Ջհնյ. Հատաւեան անդրադարձած է Հ. Բ. Ը. Միութեան գործունէութեան: Ապա, խօսք առած է Միութեան Սոֆիայի առեւնպետուհին՝ Տիկին Սօնիա Աւագեան – Պետրոսեան որ յոյս յայտնած է թէ Միութիւնը պիտի կարենայ իր անդամներով բեղուն աչխատանք տանիլ չրջանին մէջ:

*
**

ԹԵՀՐԱՆԻ Զ. Հ. Ուս. Միութեան «Յովհ. Թումանեան» սրահին մէջ, ուսուցիչ – ուսուցչուհիներու գնահատման հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է Սբբոց Թարգմանչաց տօնի եւ Հայ Մշակոյթի Օրուան նուիրուած ձեռնարկներու առթիւ: Ցանուն Կրթական Խորհուրդի խօսք առած է Նժդեհ Աղաջանեան որ ծանրացած է գլխաւորաբար ուսուցչի առաքելութեան եւ կոչումին վրայ: Հայոց Թեմի թեմական Խորհուրդի կողմէ խօսած է Տոքթ. Օչին Ցակոբեան որ անդրադարձաւ հայ մշակոյթի տարածման մէջ հայ ուսուցչի դերին վրայ, ըլլալով նահատակ խօսքը ուղղած է ուսուցիչ-ուսուցչուհիներուն: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Սերոժ Սուքիասեան, որ նաեւ խօսած է ուսուցչի դերին մասին: Ցաւուր պատչամի խօսք արտասանած է Թեմին առաջնորդը՝ Արտակ Աբբ.: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը ու կատարուած է հանդիստի կոչուած ուսուցիչ-ուսուցչուհիներու գնահատական գիրի բաչխումը:

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝ ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Շունչ մը առաւ ու չարունակեց, ժամանակ չտալով որ Զարուհին պատասխանէ:

- Ուրիչ բան մըն ալ ըսեմ քեզի, լաւ մտիկ ըրէ, հոս ամէն ինչ կամ ճերմակ է կամ սեւ: Առանկ նրբութիւններ, սէր ու բարեկամութիւն կորսուած են: Մենք չատ նախնական մարդիկ ենք: Առ կին ու մարդ խնդիրը, օրինակ:

Նորէն լռեց, միտքերը հաւաքելու համար:

- Երբ կեանքի ազուր բաները չկան, ինչ գիտնամ ազուր, հանգիստ տուն, համով ճաչեր, դեղեցիկ հագուստներ, կեանքը ապրելու արուեստը, չոայլութիւնն ու պերճանքը, պուրժուա աչխարհի ամբողջ հաճոյքները, երբ ամէն ինչ իր պարզագոյն վիճակին վերածուած է, մարդիկ այլեւս միայն երկու էն կարեւոր բաներով կը զբաղին որ ապրին, չմեռնին – ուտել եւ չուլլել: Սէր մէր չի մնար այլեւս: Ոչ իսկ սէքսի նրբութիւնները: Ամէնքս կոշտ, անճաշակ, անօթի, կին եւ ուտելիք փնտռող երկու ոտքով կենդանիներ եղած ենք: Ամէն ինչ զացած է, միայն բնազդը մնացած է հոս, քու սիրելի Հայաստանիդ մէջ: Հիմա հասկցա՞ր:

- Չեմ հաւատար:

- Քեզի քիչ առաջ ըսի - Հայաստանը հսկայ սուտ մըն է, մեծ կեղծիք մը, բրոբականոի ռէքլամ մը: Նայէ, ուրիչ երկիրներ տարբեր չեն, քու Լիբանանդ մեզմէ հազար անգամ աւելի մեղաւոր է, սակայն անոնք ուրիչ բաներ ալ ունին – քաղաքակրթութեան ներկը, պզտիկ հաճոյքները, մտերմութեան անկիւններ, կրօնն ալ, այո իմ չհաւնած կրօնքը ահաւասիկ ուժ է մարդոց զգացումները մշակելու, նրբացնելու մէջ: Հոս չատ անգութ, դաժան աչխարհ է, չատ...:

Զարուհի ալ չկրցաւ դիմանալ եւ արագ չարժումով մը ոտքի ելաւ, ինչպէս կ'ընէր դասարանը երբ ջղայնանար ու բարկանար: Քալեց մինչեւ սենեակին հեռաւոր անկիւնը «անկարելի է, չեմ ընդունիր, չափի զգացումը չունի՞ աս մարդը» մտածեց: Անկիւնը մութ էր ու աւելի ազատ կրնար ինքզինքը ըլլալ ու խօսիլ: Հիմա դարձաւ անոր ու խօսեցաւ, բարձր ձայնով որ զինքն ալ զարմացուց:

- Տասը օրէ հոս եմ, ատանկ բան չտեսայ: Ճիշդ հակառակը...:

Քայլ մը մօտեցաւ անոր, ձեռքերը չարժելով:

– Ուր որ գացի մարդիկը ազնիւ, պատուախնդիր էին Գրիգոր, կը սբխալիս սիրելիս, չատ կը սխալիս. այդ քու ըսած անբարոյականութիւնդ ոչ մէկ տեղ տեսայ, ոչ տուներու մէջ ոչ ալ փողոց: Չեմ հասկնար ինչու կ'ուզես ցաւցնել Հայաստանն ու զիս:

Լռեց: Գրիգոր չէր պատասխաներ:

- Սքանչելի ժողովուրդ է, կիրթ ու մաքուր, իր այդ աղքատութեան մէջ իսկ: Դեռ ժամանակ չունեցայ թատրոն, թանգարան կամ օպերա երթալու քայց չեմ կրնար կոր բաժնուիլ այդ հայութենէն, սիրտ առնող քաղցրութիւն մը ունի որ պարզապէս ... ինչ ըսեմ...:

Բառերը չգտաւ ու քայլ մը մօտեցաւ անոր անչարժ կերպարանքին:

- Դեռ կարօտս չեմ առած Հայաստանէն ... հերոսային ժողովուրդ է Գրիգոր, դուն մէկն ես կարելի է չես կրնար զգալ ատիկա, մանաւանդ չի բաղդատուիր դուրսի աչխարհի երջանիկ ազգերուն հետ ... հայութիւնը վեր է, վեր է բոլորէն, տառապանքը ազնուացուցած է զայն, զօրացուցած է ներքին ուժը ... Գրիգոր, հաւատա խօսքիս, հրաչալի ժողովուրդ է:

Ուրախութենէն արցունք եկեր էր նորէն աչքերուն: Հիմա խնդալով խօսեցաւ անոր:

- Նորէն սկսայ լալ, տե՛ս ... մի խընդար վրաս, ես դիւրին դիւրին լացողը չեմ բայց աս նիւթը ... ձեռքս չէ, ինչ ընեմ...:

Եկեր էր իր աթոռին մօտ, տխրութեան եւ ուրախութեան խառնուրդ տրամադրութեամբ մը: Բայց չնստաւ:

- Նստէ:

- Չեմ կրնար, երբ ջիղերս ոտքի ելած են, ասանկ եմ...:

- Լաւ Զարուհի, ըսելիք չունիմ, եթէ այդպէս կը զգաս, ըսել է այդ է ճշմարտութիւնը քեզի համար: Ազատ ես, բայց չմոռնաս ըսածս:

Ոտքի ելաւ Գրիգոր, պրկուեցաւ: Երկվայրկեանէ մը փոխած էր ձայնին թոնը:

- Նայէ, երկուքս ալ անօթի ենք: Ինչո՞ւ խոհանոց չես երթար ու մեզի սանկ ճաշի պէս բան մը չես պատրաստեր, հէ՞: Նայէ ինչ կայ սառնարանը, սեպէ թէ դուն տանտիկինն ես...:

Զարուհի անմիջապէս, առանց մտածելու, իրեն զարձեր էր ու բոներ թխելը: Բայց միտքը դեռ կը կառչէր ըսածներուն եւ լսածներուն «չեմ հաւատար, կատակ է ըրածը» կրկնեց:

- Լաւ:

Աչքերը անոր դէմքը վերտռեցին հիմա մտերմութիւնը կրկին հաստատելու համար, սակայն մոմին լոյսը չատ տկար էր: Գրիգոր արդէն նստեր էր ու դոցեր աչքերը, գլուխը բազկաթոռին կռթնեցուցած: Զարուհի նեղս խոհանոց գնաց:

Առանձին մնացած պատչգամը՝ Գրիգոր վայրկեան մը դոցեց աչքերը, զոհունակ ու քիչ մը յոգնած: Ի՛նչ հին եւ ազուր յիչատակներ կուգային մտքին երբ նստէր այս բազկաթոռին ու ոտքերը երկարած դիմացի աթոռին՝ հանդչէր կեանքի դաժան կռիւէն մինչ եղիսաբէթը նեղսը խոհանոցը ճաշը կը պատրաստէր, պնակներու եւ դգալներու ազմուկով, երբեմն նոյնիսկ աչուղական երգեր մրմտալով: Ի՛նչ երջանիկ օրեր էին, միայն 3 տարի առաջ էր եւ ի՛նչ ծրագիրներ ունէին նորածին Արամիկին համար:

Բայց ե՞րբ ու ինչպէ՞ս ծագեր էին առաջին վէճերը, քէները ու կռիւները «ես պարկեչտ, անկախ հայ արուեստագէտի հետ ամուսնացայ ... ի՞նչ եղեր է մէկ տարուան ընթացքին, բոլոր փողոցային մարդոց պէս առաւ - փախաւի փոխուեր ես ... եւ հիմա ալ պետութեան սբտրուկը»:

Ներսէն Զարուհի բան մը պոռաց իրեն եւ ինք «այո» պատասխանեց, առանց լաւ հասկնալու ինչ կ'ուզէր իրմէ: Նորէն սիկառէթ մը վառեց «հին օրերը ետ եկած են» ըսաւ կատակով բայց հաւատալով նաեւ ու սրեց ականջը լսելու համար Զարուհիին մեղմ չարականը եւ այն ատեն էր որ ետ եկաւ ծնունդի դիչերուան մեծ կռիւը...:

(Շար. 71)

Hommage au Président Mitterrand

La Croix Bleue des Arméniens de France, très touchée par la disparition de M. François Mitterrand, s'incline devant sa mémoire. Il a toujours été près de la communauté arménienne en lui témoignant sa solidarité.

Nous n'oublions pas le discours qu'il a prononcé le 7 Janvier 1984, à Vienne, où il reconnaissait le génocide arménien. Discours qui nous a émus et en même temps, apporté une lueur d'espoir.

Nous adressons nos plus sincères condoléances à Mme Danielle Mitterrand, qui nous a soutenus par sa présence et son aide pendant les épreuves difficiles qu'a traversé le peuple arménien.

«Télégramme adressé à Madame Danielle Mitterrand»

La Croix Bleue des Arméniens de France vous prie d'accepter ses plus sincères condoléances pour le décès de votre époux, Monsieur François Mitterrand, Président de la République Française.

Grand homme qui a marqué l'histoire de son nom, il restera gravé dans nos mémoires à jamais.

Avec notre profonde sympathie.

LE CONSEIL D'ADMINISTRATION

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները եկեղեցւոյ պայծառութեան համար։

Թիւթելեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Օր. Սաթենիկ Թիւթելեան 200 Ֆր.։ Եղիազարեանի հոգեհանգիստին առթիւ՝ Պուլվար Օսմոյի Կապոյտ Խաչ 200 Ֆր., Քեամէեանի հոգեհանգիստին առթիւ՝ Պէն Մոհամմետ ընտանիք 600 Ֆր., Մալճիի հոգեհանգիստին առթիւ՝ Պր. Վարդգես Մալճի 400 Ֆր., Պր. Խաչիկ Մեւրիկ 500 Ֆր., Գարակէօզեան ընտանիք 200 Ֆրանք, Պր. Նշան Տուրսուն 100 Ֆր., Վարպետեանի հոգեհանգիստին առթիւ՝ Տիկին Սիրանույշ Սամուէլեան 100 Ֆր., Պոզաճեանի հոգեհանգիստին առթիւ՝ Օր. Վալերի Պոզաճեան 5000 Ֆր., Փափազեանի հոգեհանգիստին առթիւ՝ Օր. Ժաքլին Փափազեան, Տիկին Ազատուհի Յովսէփեան 200-ական Ֆր., Պօղոսեանի հոգեհանգիստին առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Արփիար Պօղոսեան 400 Ֆր., Արփիճէ Զեպիշեանի մահուան առթիւ՝ Զօրիկեան ընտանիք 500 Ֆր.։

Իրենց թոռներուն մկրտութեան ուրախ առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Շահան եւ Զարուհի Խուտավերտեան 2000 Ֆր.։

(Շար.)

***

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, իրմէ յատկապէս ընկերուհիներուն յիշատակին համար տրուած հոգեհանգիստի եւ մատաղօրհնութեան առիթով։

Տէր եւ Տիկին Միհրան Մէնկիշեան, Տէր եւ Տիկին Սարաճեան, Տէր եւ Տիկին Սանտալեան, Օր. Գլէմանս Թիւթելեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Գասգասեան, Կապոյտ Խաչ Պուլվար Օսմոյի մասնաճիւղի վարչութիւն 200-ական Ֆր., Տիկին Տաւուտեան, Շահինեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Ճարութիւն Կալեանց, Տէր եւ Տիկին Գիլինճեան, Տէր եւ Տիկին Իսրապեան, Տէր եւ Տիկին Պաղտասարեան, Տէր եւ Տիկին Տէմիրճեան, Տիկին Ասղիկ Տէրտէրեան, Տիկին Գինաիրեան, Պր. Խոմոն Սարաճեան, Տէր եւ Տիկին Ժագ Սարաճեան 100-ական Ֆր.։

(Շար.)

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ օր, Յունուար 13, Ը. օր Ծընընդեան։ Աւուրաւակոչութիւն Տեառն, տօն Յայտնութեան եւ Թլփատութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։

Ժամը 10·30-ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆԱ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Պատարագի աւարտին Առաջնորդարանի Սրօրհնէքը կը կատարուի։

Երկուշաբթի օր, Յունուար 15, տօն Ծննդեան Սրբոյն Յովհաննու Կարապետին։

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝

ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՂՈՒՃԵԱՆ

Պատարագի աւարտին՝ հոգեհանգիստ կը կատարուի՝ եկեղեցիէն բարերար՝ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ եւ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ ընտանիքի հանգուցեալներուն համար։

***

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Շաբաթ, Յունուար 13, տօն է Աւուրաւակոչութեան։

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։ Յաւարտ պատարագի Եպիսկոպոսարանի Տնօրինէքը կը կատարուի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Փարիզի Աբչալոյս Թաղէոսեան մասնաճիւղին անդամական ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Յունուար 13, ժամը 10-ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը

17, rue Bleue, Paris 9e

Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Գարուն»ի 10-րդ տարեդարձի հանդիսութիւնները։

Ա. – Փետրուար 18, Կիրակի, համերգ՝ Կոմիտասի նուիրուած, առիթ մահուան 60-ամեակին առիթով։

Բ. – Մարտ 16, Շաբաթ, պարանոցիկ երեկոյթ, մասնաւոր յայտագիրով։

Մանրամասնութիւններ յետագային։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԻ
ՀԱՑ ԿԱԹՈՂԻԿԷ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուի՝

ԱՐԱՄ ՇԷԽԻԿԵԱՆ-Ի

մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի, Յունուար 14, ժամը 10·30-ին

26, rue Sibié, 13001 Marseille

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Հիւկէք եսիգապտաշեանի *մահուան քառասունքին ի յիշատակ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան 500 Ֆր. կը նուիրեն «Ցառաջ»ին։*

***

Ծատուր Պէրպէրեանի *յիշատակին Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին։*

REPRESENTATION

«LA BELLE-MERE D'EREVAN»
Adaptation, mise en scène et musique :
Narek DOURIAN
Samedi, 13 Janvier à 20 heures 30
Salle Cortot
78, rue Cardinet, Paris 17e
Métro : Malesherbes

UGAB – Vienne

Fête du Noël
du Cours d'Arménien

Dimanche 14 Janvier à 15 heures 30

Les responsables de la section viennoise de l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance,

Madame Vartouhie Tatévossian et Monsieur Soukias Soukiasyan, animateurs du cours de langue arménienne,

seront heureux d'accueillir les parents, les membres de l'association et tous leurs amis pour un après-midi spectacle durant lequel se produiront les enfants.

Le traditionnel goûter de Noël réunira à cette occasion les enfants et les adultes.

ՄՈՆՓԸԼԻԷ

ՊԱՏԱՐԱԳ

Հայկական Ծնունդի առիթով Եպիսկոպոսական պատարագ կիրակի, Յունուար 14, առաւօտեան ժամը 10-ին Սէն - Մարթիէօ եկեղեցւոյ մէջ, Թէրմէն վողոց։

Պատարագիչ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐՃԱԵԱՆ

***

Հայկական ճաշ, ժամը 12-էն սկսեալ Հայկական Մխիթեան Տան մէջ 488, Փէր Սուլամ վողոց

BAIL A CEDER

dans le cœur historique du Marais

Galerie Les Cent

Tél : 42. 77. 30. 00

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ARBRE DE NOEL

Section Grenoble

vous invite à la Fête de Noël

qui aura lieu

le Dimanche 14 Janvier à 15 heures 30

à la Salle des Fêtes de St-Martin d'Hères
Avenue Ambroise Croizat

Le spectacle est assuré par les enfants de l'Ecole.

Le Père Noël attend tous les enfants pour la distribution des friandises.

Buffet Arménien
Buvette

— Nous vous attendons très nombreux —

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Նոր տարուան եւ Սուրբ Ծնունդի առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները։

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւն 1500 Ֆր., Պր. Ժան Ֆորթիւնաթօ 100, Օր. Ժանին Բրիկեան 200, Պր. Յովակիմ Թիրէնկիւլեան 200, Տէր եւ Տիկին Պետոյեան 500, Տէր եւ Տիկին Արսէն Գալայճեան 250, Պր. Ալպէռ Տէրտէրեան 2000, Պր. Խոսրով Սիրակեան 500, Պր. Կարպիս Յակոբեան 500, Տէր եւ Տիկին Ժան - Ժակ Տամլամեան 300, Պր. Արման Զօրլու 500, Տէր եւ Տիկին Կ. Նորաունկեան 1800, Տիկին Աննիկ - Հաճի Ալոբեան 100, Տէր եւ Տիկին Դոճիկեան 100, Տիկին Աննիկ Թէհլիրճեան 100, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պէրպէրեան 500, Պր. Սարգիս Թաթիկեան 150, Պր. Ռուժէ Թուխալեան 800, Տէր եւ Տիկին Ալէն Տամլամեան 400, Տիկին Խոսուհի Բամպուքճեան 200, Տիկին Մարի Այտինեան 500, Տէր եւ Տիկին Արամ Ճէկեան 400, Պր. Արթիւր Համբարեան 150, Տէր եւ Տիկին Վիլա 500, Տիկին Սանտրին Կիւլպէնկեան - Նախիջաս 200, Պր. Սիլվէն Սթամպուլեան 500, Տիկին Վերժին Գորգիկեան 300, Պր. Կարապետ Գորգիկեան 300, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Համբարձումեան 1000, Տիկին Իրէն Գաղպեան 500, Տիկին Անոյշ Գիրէմիճեան 500, Պր. Ժոզէֆ Տավուտ 100, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Տադեսեան 500, Տիկին Մոնիքա Կարապետեան 100, Տիկին Թէրէզ Պարոնեան 500. Պր. Միշէլ Յակոբեան 500, Տիկին Գրիգոր Թեւանեան 500. Օր. Ռոզին Թաչճեան 200, Տիկին Ժ. Պետրոսեան 300, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Թերզեան 500, Պր. Փօլ Աւետիսեան 200, Տէր եւ Տիկին Ֆ. Լասիր 550, Օր. Նաթալի Պասմաճեան 200, Պր. Ժան - Մարկ Թոքաթլեան 100. Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քէչիեան 100, Տիկին Անի Պէքար 200, Տէր եւ Տիկին Քոսթի Պահատուրեան 100 Ֆր.։

(Շար.)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր երախաները իրենց ծնողքներուն հետ ընդունելու Կաղանդ Պապան՝

Կիրակի, Յունուար 14, ժամը 14-ին

CENTRE VALEYRE
24, rue de Rochechouart, Paris 9e

ձոխ յայտագիր
Բազմաթիւ անակնկալներ
Պար – Պիւֆէ

Cette après-midi de fête sera animée en première partie par les écoles de la CBAF et Narek Dourian animera la deuxième partie avec la participation de tous les enfants.

Venez nombreux l'accueillir.

La Croix Bleue, Section «Hélen Puzant» d'Alfortville prévoit un autocar, Place Carnot à Alfortville. Départ à 13 heures.

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՖՐԱՆՍ

ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԳԷՍ

մասնակցութեամբ՝

Լոս-Անճըլըսէն Dark Eyes *նուագախումբին*
եւ Ֆրանսայէն Ա ճ ի *նուագախումբին*
Շաբաթ, Յունուար 13, ժամը 20·30-էն սկսեալ
L'Orée du Bois-ի սրահին մէջ (Porte Maillot)
● *Տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝*
ժամը 9-էն 16՝ 40 67 77 50 թիւին — ժամը 20-էն ետք՝ 43 78 57 67 թիւին

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 12
VENDREDI
12 JANVIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ԱՐԱՔԻՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·764 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.764

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԻՍՐԱՑԷԼ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱ ԿԸ ԲԱՆԱԿՑԻՆ

Իսրայէլեւսուրիական բանակցութիւնները որոնք սկսած էին տարեվերջի օրերուն Ուաշինկթընի մէջ, կը չարունակուին տօնական օրերու արձակուրդէ մը ետք: Անոնցմէ ստացուած առաջին տպաւորութիւնը այն է որ թէ՛ Երուսաղէմ, թէ՛ Դամասկոս վճռած են վերջ տալ պիրենք հակադրող խնդիրներուն:

Բաւական բարդ են այդ խնդիրները ու բանակցութիւններու չարունակութիւնը արդէն դրական տուեալ մը կը նկատուի: Իսրայէլեան պատուիրակութիւնը կը գլխաւորէ Օսլոյի համաձայնութեան կերտիչը Ուրի Սաւիր որ Արաֆաթին նախաբարութեան ընդհ. տնօրէնն է: Սուրիական կողմին կը գլխաւորէ Ուաշինկթընի դեսպանը:

Իսրայէլի վարչապետին սպանութենէն ետք, այսօր անոր յաջորդը Շ. Փէրէս ձեռնարկած է բանակցութիւններուն, հիմնական չորս կէտերէ բաղկացած օրակարգով մը. խաղաղութեան բնոյթը, Գոլանէն նահանջը, ապահովութեան կարգադրութիւնը եւ կիրարկութեան ժամանակացոյցը: Դեկտեմբերի սկիզբին Միացեալ Նահանգներու նախագահին նախաձեռնութեամբ Սուրիոյ զեկավարը համաձայնեցաւ հաչտութեան բանակցութիւններ վարելու, իսկ Փէրէս որոշեց քաշուիլ Գոլանի բարձրաւանդակէն որ 1967-ին գրաւուած էր Իսրայէլի կողմէ եւ 1981 Դեկտեմբերին պաշտօնապէս կցուած: Ան նոյնիսկ պատրաստակամութիւն յայտնեց Գոլանի դիտակէտերը վերցնելու, ինչ որ անհամաձայնութեան նիւթ եղած էր Ռապինի եւ Ասատի միջեւ: Իսրայէլի ներկայ վարչապետը համոզուած էր որ Սուրիոյ հետ հաչտութիւնը Իսրայէլի կայուն ապահովութեան երաշխիքն էր որուն համար ինք արամադիր էր բարձր գին վճարելու. ատոր փոխարէն պիտի ունենար դիւանագիտական բնականոն յարաբերութիւններ, բայց սահմաններ, առեւտրական փոխանակում եւ վերջակէտ մը արաբական աշխարհին հետ հակամարտութեան վիճակին:

Գոլանէն նահանջը իսկապէս բարձր գին կը նկատուի, որովհետեւ հոն մեծ մասով ֆիպուցներու մէջ կ'ապրէին 13 հազար Իսրայէլացիներ ու ջրջանը ոչ միայն դիտարանի ու Սուրիոյ դէմ բնական պատնէշի դերը կը կատարէր, այլեւ Իսրայէլի համար ջուրի չեմարան մըն էր ուրկէ կը հայթայթուէր երկրին ջուրի պահանջքին մէկ երրորդը. ջուրին ներկայութիւնը նաեւ այդ հողերը մշակութեան յարմարադոյն վայր դարձուցած էր. հոնկէ առատ պտուղ ու լաւագոյն գինիները ձեռք կը ձգուէին:

Հաչտութեան հոլովոյթը ալակողմեան թեւին համար որոշ է որ 1996 Հոկտեմբերի ընտրութիւններուն որպէս գլխաւոր խաղաթուղթ պիտի գործածուի: Ատոր համար սակայն տակաւին պէտք է որ այդ թուականէն առաջ Դամասկոս յանձնառու րլլայ Հէզպոլլահի կողմէ Հարաւային Լիբանանի մէջ տարուած գործունէութիւնը դադրեցնելու: Ասատ նաեւ պէտք է լեզու գտնէ բանակի մը հետ որ չկամութիւն կը յայտնէ այս մասին. բանակ մը որ իր մեծագոյն նեցուկն է եւ որուն թիւին կրճատումը եւ իրենց սահմանէն հեռացումը մաս կը կազմէ իսրայէլեան պահանջքին: Գլխաւորաբար, այս կէտերուն կարգաւորումէն ետք կարելի կ'ըլլայ խօսիլ իսրայէլեւսուրիական հաչտութեան մասին:

ՊԱՍԹԻՅ ՆՈԹՐ-ՏԱՄ ԺԱՌՆԱՔ

ՄԻԹԵՐԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԵՐԹԸ...

Ջորեքշաբթի, Յունուար 10-ի իրիկունը, հսկայ բազմութիւն մը համախմբուած էր Պասթիլի հրապարակը իր յարգանքը մատուցանելու համար նախագահ Միթերանի, որուն հսկայ նկարը կը տիրապետէր հրապարակին, այլ նկարներ ալ ամէն կողմ: Թեթեւ անձրեւ մը արդելք չէր որ տասնեակ հազարաւորներ համախմբուին: Շատեր եկած էին նաեւ դաւառէն: Ինչպէս միշտ կան — մեծամասնութիւնը բարեբախտաբար — անոնք որոնք անկեղծ յարգանք մը բերելու եկած են, բայց նաեւ ուրիշներ, Ֆրանսացիք կ'ըսեն «պատօ»ներ, որոնք պարզապէս բան մը տեսնելու համար հոն են: Ինչպէս նախատեսուած էր, ոչ մէկ ելոյթ, լուռ մեծարանք մը: Տոմարներ ալ կան ուր անանուն ամբոխը իր վկայութիւնը կ'արձանագրէ: Ժամը 20-էն ետք, Օփերա — Պասթիլի սանդուխներուն վրայ է Պարպարա Հէնորիքս որ կ'երգէ Ժան-Պաթիսթ Գրէմանի «Լը թաւն տէ սըրիզ»ը: Այս երգը պատմական բնոյթ ունի անոր համար որ հեղինակը՝ Ժ.-Պ. Գրէման (ծնած 1836-ին) ըստ աւանդութեան, զայն գրած կ'ըլլայ Փարիզի Գոմիւնի (1871 Մարտ — Մայիս) արիւնալի շաբաթը, երբ Թիէր բերդ կերպով կը զսպէր չարժումը: Իրականին մէջ, Գրէման երգը կը գրէր սիրային եւ ըմբոստութեան, ներչնչուած 1848-ի յեղափոխութեան շանսոնիէներէն եւ այնքան ուշադրութիւն գրաւած էր Բ. Կայսրութեան ոստիկանութեան մօտ որ չունէր Պելժիա առած է 1866-ին եւ հոն է որ գրած է այս երգը եւ զայն ձօնած Գոմիւնի հիւանդապահուհիի մը: Անկասկած բացառիկ ձայնի տէր է Պ. Հէնորիքս, բայց, այս երգին համար, կը խորհինք որ բացառիկ ձայնի հարկ չկայ, ընդհակառակն, պարզ մեկնաբանութիւն մը սովորական երգիչի մը կողմէ աւելի տպաւորիչ կրնար ըլլալ:

Ժողովուրդը ցրուած է ուշ առեն:

Հինգշաբթի առաւօ, ժամը 7·30-ին է որ իր վերջին «Ֆրէֆաէրիք Լը Փլէյ»ը կը նկարահանէ, միայն 22 հոգիի ներկայութեան (կինը, 2 տղաքը, ամուսնութենէն դուրս ունեցած աղջիկը՝ Մազարին, ներճագը եւ քանի մը մտերիմներ) Ֆր. Միթերանի դագաղը կը փոխադրուէր Վիլլաքուպլէյի պինուորական օդակայանը ուրկէ կը մեկնէր Գոնեաքի օդակայանը, ապա՝ մինչեւ Ժառնաք՝ կառքով:

Հոն տեղի կ'ունենար եկեղեցական արարողութիւնը, զուտ մտերիմ շրջանակի մը մէջ, հուսկ՝ թաղումը:

*
**

Երբ մտերիմները արտօնութիւն կ'ունենան ներկայ ըլլալու արարողութեան մը, տխուր ու այլայնելի արարքներ անխուսափելի են: Այսպէս Ժառնաքի մէջ, հրմշտուքը եւ աճուրդները իսկապէս ա նախորժ մթնոլորտ մը ստեղծած են: Հոն, ոչ միայն պանդոկներու, ճաշարաններու եւ նոյնիսկ բնակարաններու մէջ ազատ սենեակ չէ մնացած, այլեւ մինչեւ 20 հազար Ֆր.ի վարձուած են պատշգամներն ու պատուհանները որոնք դերեզմաննոցին վրայ կը նային: Եւ դեռ, կը գրէ Լիպերասիոն, ամերիկեան հեռատեսիլը չէր ժամանած երբ այդ դիները կը վճարուէին: Գաղաքապետը զայրացած է, բայց, ոչինչ կրնայ ընել: Կը խոստովանի որ մարզական մրցումի մը պարագային նմանող դիմագիծ մը առած է դիւղը: Տեղացիները հարցազրոյցներ կը չռայլեն թղթակիցներուն: Ով որ, օր մը, «բարեւ»ը վայելած է Միթերանի, յուշերու տոպրակ մը կը պարպէ: Երկու դիրատուներէն մէկը ցուցափեղկը լեցուցած է Միթերանի դիրքերով, մինչ սը չարած է Միթերանէ սիրած դիրքերը չրջանէն, ծառերուն կամ գրականութեան մասին:

*
**

Ժամը 11-ին ալ, ծիրանաւոր Լիւսթիժէ հոդեհանդստեան պատարագ կը մատուցանէր Նոթր-Տամ, 1000 հոգիի ներկայութեան, որոնց մէջ պետական բազմաթիւ դեկավարներ գլխաւորութեամբ Ժաք Շիրաքի:

Ինչպէս գրած էինք, պետական դեկավարներու կարգին էր Լեւոն Տէր-Պետրոսեան որ նախապէս ալ ցաւակցական հեռագիր մը ղրկած էր նախագահ Շիրաքի, ուր կը չեշտէր նախագահ Միթերանի մեծ վաստակը երկու երկիրներու յարաբերութեանց ամրապնդման որ յանգած էր բարեկամութեան եւ համագործակցութեան դաշինքին:

*
**

Անհամ բանավէճ մըն ալ ծագած է Միթերանի դարմանումին չուրջ, իր եղբօր յայտարարութենէն ետք: Ան ըսած էր որ նախագահը կը դարմանուէր եթէ արտասահմանէն բժիշկներ (Ամերիկա) խնամէին, ինչ որ ստիպած է Տիկին Միթերանի եւ զաւակներուն, որ զեկոյցով մը իրենց վստահութիւնը յայտնեն Ֆրանսացի բժիշկներուն, որոնք խնամած են նախագահը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂ ՄԸ՝ ՄԷԹին կէօքթէփէ, որ մաս կը կազմէր էվրէնսէլ օրաթերթի խմբագրութեան, սպաննուած է Պոլիս, Յունուար 8-ին: Ալիպէյքէօյի թաղամասը գացած էր թղթակցութիւն մը ապահովելու համար Իմմանիւէլի բանտին ապստամբութեան մասին: Ձերբակալուած է եւ դիպած մնացած է: Աւելի վերջ մարմինը գտնուած է դիմարանը:

Զէյնէլ խմբակին բանած պատանդներուն հարցը չէր կարգադրուած Յունուար 11-ին: Եթէ անոնք ազատ արձակած էին հիւանդանոցի 2000 պատանդներ ու մեկնած, իրենց ձեռքը կը մնային 150 հոգի դորս իրենց հետ տարած են որպէս վահան եւ հասած Պերվոմայսկայա՝ Տաղըստանի եւ Չէչէնիոյ սահմանին վրայ: Ռուս բանակը չրջափակած է չէչէն խմբակը:

Ալժերիոյ մէջ 55-րդ լրագրող մը ըսպանուած է: «Էլ Մուճահիտ» թերթի աշխատակիցը նախ ծանրօրէն վիրաւորուած էր իր բնակարանը գործուած ռճբափորձէ մը, Յունուար 9-ին, յաջորդ օրը մեռած է:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE DIPLOMATIQUE»

(Janvier 1996)

«NI GUERRE, NI PAIX DANS LE HAUT KARABAGH»

«Լեռնային Ղարաբաղի մէջ ոչ խաղաղութիւն, ոչ պատերազմ» խորագրուած էջով մը Թ. Կեռաս կ'ամփոփէ կացութիւնը: Մէկ կողմէն կը չարունակուին Օ - էՍ - Սէ - Ը-ի պարբերական հանդիպումները, որոնցմէ կողմերէն ոչ մէկը զոհացուցիչ լուծում մը կը յուսայ: Գլխաւոր խոչընդոտն է 1992 - 93-ին հայկական ուժերու կողմէ գրաւուած հողերը վերադարձնելու բաքուի պահանջքը: Այս վէճին մէջ երեւանէն աւելի անզիջող ու դժուարահաճ կը յայտնուի Ստեփանակերտը որ ապահովութեան համար կ'ուզէ պահել այդ տարածքներուն մէկ մասին հակակշիռը, ինչպէս Քելբաջարի չրջանին որ Լաչինէն եւ երկրորդ անցք մըն է Հայաստանի հետ:

Անցեալ Դեկտեմբերին Հ. Ա.ին Փարիզի մէջ կրկնած է թէ երբեք պիտի չընդունին իրենց հողերուն մէկ մասին գրաւումը եւ թէ իրենք պատրաստ են «Ադըրբէջանի բազմաթիւ Ղարաբաղի հայութեան տալ շատ լայն ինքնավարութիւն մը որ թերեւս աշխարհի մէջ միակը պիտի ըլլայ իր առատաձեռնութեամբ: Կ'երաշխաւորուի նաեւ մայր հայրենիքի հետ լաչինի անցքով բնականոն կապ մը որուն պիտի հսկեն խաղաղութեան միջազգային ուժեր»:

Յօդուածին բ. մասը կը վերաբերի «հայկական "ֆ. պետութիւն" մը» խորագրուած Լ.Ղ.Հ-ի: Այս մասին մէջ կը խօսուի բանակցութիւններու, անոնց վերջնական ձախողութեան պարագային պատերազմին վերսկսելու հաւանականութեան ու ատոր Հայաստանի տնտեսութեան պատճառելիք վնասներուն մասին: Կը խօսուի նաեւ Թուրքիոյ բռնած դիրքին, Հայաստան — Թուրքիա յարաբերութիւններու, անոնց պատճառով նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի բախած ընդդիմութեան մասին. այդ ընդդիմութիւնը որ «ներկայացուցչական փոքր հանգամանքին հետ խոտոր համեմատական աղմկարարութեան» մը տէր էր, սահմանափակուած է Հ.Ց.Դ.-ի դրծունէութեան արդելքով: Թ. Կեռաս «փիչ մը շատ զեղեցիկ յաղթանակ» կ'որակէ Հ.Հ.Շ.-ի ձեռք ձգած արդիւնքը 1995-ի ընտրութեան, որ ազատ չարժելու պայմանները ստեղծած է Հայաստանի դեկավարութեան:

Կը յիշուին Լ.Ղ.Հ-ի պատասխանատուներուն իրենց նուաճած հողերը չյանձնելու տրամադրութիւնը, Բաքուի ակնկալութիւնները քարիւղի վաճառքէն, Կովկասի մէջ սահմաններու փոփոխութեան Ռուսերու չկամութիւնը:

Վերջին պարբերութեն մէջ Թ. Կեռաս կ'արձագանգէ Հայաստանի իշխանութեան մօտ օրէ օր չեշտուղ համոզումին. լուծում մը կարելի է երկու պայմաններու մէջ. եթէ դադրի Կովկասի հարցով Ռուսաստանը Օ - էՍ - Սէ - Ը-ի հակադրող խուլ պայքարը, եւ եթէ երկու կողմերը լուծումի հասարակաց ծրագրի մը մասին համաձայնութիւն դոյացնեն, պարտադրելով զայն հակառակորդներուն:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունուար 9 / 11)

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԹՈՂՈՎ

Յունուար 9-էն 13, Մոսկուայի մէջ տեղի կ'ունենան ղարաբաղեան կնճիռին կարգադրութեան նուիրուած հերթական հանդիպումները, Մինսկի խումբի հովանաւորութեան ներքեւ: Բանակցութիւնները կը տարուին երեք կողմերու՝ հայկական, ադրբեջանական եւ ղարաբաղեան ներկայացուցիչներու միջեւ: Անոնց աւարտին կը դումարուի Մինսկի խումբի ժողովը, որու նիստերէն մէկուն կը մասնակցին նաեւ երեք կողմերու ներկայացուցիչները:

*
**

ԱՂԷՏՔ ՄԱԶԱՊՈՒՐԻ ԿԱՆԽՈՒԱԾ

Յունուար 11-ի առաւօտեան, Երեւանի Զուարթնոց օդակայանին կից վառելանիւթի պահեստանոցին մէջ, հաւանաբար էլեկտրական արկածի պատճառով կամ անզգոյշ վերաբերումի հետեւանքով բռնկած են պէնզինի պահեստները: Բարեբախտաբար կարելի եղած է հրդեհը մարել տեղւոյն վրայ գտնուող հրչէջային միջոցներով, առանց առնելով պայթումի մը, որու հետեւանքները դժուար չէ երեւակայել:

«ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԵՐԲՈՐԴ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆԸ»

ՔԱՂԵՑ՝ Ա. ԹՈՒԼՈՒԼԵԱՆ

– 1 –

«Ամերիկեան երրորդ կայսրութիւնը» խորագիրը կրող յօդուածը լոյս տեսաւ «Նիւ - Եորք Թայմզ»ի մէջ, Յունուար 2-ին: Հեղինակները, թէեւ համեմատաբար երիտասարդ, դիրք եւ կապեր ունեցող անձեր են: Մէկը՝ ձէյքըլ Հայլպրուն, լրատուական աշխարհի հըրեայ ընտրանիին կը պատկանի: Միւսը Մայքըլ Լինտ, արդարօրէն տիրացաւ համբաւի, անցեալ տարուան ընթացքին, երբ հրատարակեց դիրք մը որ՝ առանց մարքսական լեզուի, զուսպ այլ զայրացած ոճով մը՝ նկարագրեց թէ որո՞ւն չահերուն կը ծառայէ Ամերիկայի ռնտեսական քաղաքականութիւնը, եւ եղրակացուց, - Ամերիկայի մէջ դոնէ, եւ թերեւս համայն արեւմուտքի մէջ, քօղարկուած դասակարգային պայքարը կը շարունակուի, եւ ունեւոր դասակարգը կը տրորէ բնակչութեան 80 տոկոսը յանուն դրամատիրութեան եւ անոր վերապրուած հուկայիկ «իմաստութեան»:

Լինտ, մանաւանդ, ծանօթ է իր անկեղծ, անպաճոյճ ոճով: Քլինթընները եւ կեղծաւորութիւնը, որոնք չպարսն են այսպէս - կոչուած «էսթեպլիշմընթ» լրատուութեան, բացակայ են իր գրութիւններէն: Իր դըրքին մէջ, վիճակագրական տուեալներն ու վերլուծո՛ւմն են տիրապետող ազդակները: Սակայն երկու տորպեդութիւն կրող եւ «Թայմզ»ի նման օրաթերթի մը մէջ հրատարակուող այս նոր յօդուածը յատկանշական է այն պատճառաւ՝ որ մանրամասն տուեալներու վրայ հիմնուած վերլուծում մը չէ, այլ՝ մեղադրագիր մը, որ կը հասցառէ կարծր իրականութիւններ, որոնք դիտուած են անասելոր տեսանկիւնէ մը: Յօդուածին պարունակութիւնը որքանո՞վ կը համապատասխանէ իրականութեան, այդ արդէն վէճի նիւթ է «Թայմզ»ի նամակագրական սիւնակներուն մէջ: Յատկանշականը այն է, որ նման պարասւագիր մը լոյս տեսած է նոյն թերթին մէջ, որ Ամերիկայի ղեկավար դասակարգի պաշտօնաթերթերէն մէկն է: Հոն արտայայտուածը Հայաստանի համար ալ կրնայ ունենալ հետեւանքներ, եթէ ճիշդ է:

Ի՞նչ կ'ըսեն Հայլպրուն եւ Լինտ: Ամփոփենք եւ ամբողջացնենք, այս եւ իրենց նախորդ դրութիւններուն վրայ հիմնուելով:

– 2 –

Նախագահ Գլինթընի հրամանով, 20 - հազար ամերիկացի զինուոր Պոսնիա կ'երթայ: Այս երթը «բնական» կը նկատուի չատերուն կողմէ, արդիւնք՝ Ամերիկայի, Արեւմտեան Եւրոպայի եւ ՕԹԱՆ-ի չաղախումին: Ուրեմն՝ կը մտածուի թէ այս զինուորները պիտի պաշտպանեն Արեւմտեան Եւրոպայի արեւելեան սահմանները:

Սակայն նախընտրելի է որ փոխանակ Պոսնիան ներկայելու Արեւմտեան - Եւրոպայի արեւելեան սահմանը, զայն դիտէիճ իբր արեւմտեան սահմանը՝ Միջին - Արեւելքի մէջ հիմնուող ամերիկեան հակազդեցութեան նոր ոլորտին:

Յամոռանք որ նախքան 1945, Պալքանները այնքան Եւրոպա չէին որքան՝ «Մերձաւոր - Արեւելք»: Այսօր աւելի յաճախ «Միջին - Արեւելք» կոչուող չրջանին մաս կը կազմէին: Եւ Պալքանները այսօր ալ ոչ այնքան Եւրոպա են՝ որքան Միջին - Արեւելք: Ա՛յդ է պատճառը որ ի վերջոյ Պոսնիան նոյնքան չի հետաքրքրեր Արեւմրտեան - Եւրոպան՝ որքան կը չհապըրդէ Ամերիկան:

Այս տարածքը՝ որ անցեալին Օսմանեան կայսրութիւնն էր, Պալքաններէն մինչեւ Պարսկաստան եւ Կովկասէն՝ Եգիպտոս, սահմանուած է մաս կազմելու իսլամ մեծ ու փոքր պետութիւններու հոյլի մը (ներառեալ Պոսնիան) որոնք «անպաշտօն հաւաքածոյ» մըն են, կորիզն ու սիրտը՝ ամերիկեան երրորդ կայսրութեան:

19-րդ դարու վերջին տասնամեակէն մինչեւ 20-րդ դարու վերջին տասնամեակ, այդ մէկ դարու ընթացքին Ամերիկան երեք «կայսրութիւն» ունեցաւ: «Կայսրութիւն» (Ամփիր) բառը հոս կը գործածուի՝ որակելու համար պետութիւնները, որոնք հաւաք մը, որոնցմէ ոմանք՝ պարտադրուած, ուրիշներ՝ կամաւոր, վերածուած են «կախեալ - պետութիւններու» (ֆլայընիք սթէյթ, էքա ֆլիաճն): «Ֆլիան» բառը հոս կը գործածուի ո՛չ իբր «յաճախորդ», որ բառին ժամանակակից իմաստն է, այլ իր հին (լատինական եւ Հռովմէական) իմաստով, երբ կը նշանակէր մանր աւազանին, որ «կախեալ» էր աղնուական բարձրադիր դասակարգէն: Այդ «աղնուական»ներուն դերը կը վերադրուի Ամերիկայի, որ նոր Հռովմէական կայսրութիւն մըն է, իսկ մանր աւազանին, որոնք միայն իրենց հողերուն վրայ վարկ կը վայելէին, հոս կը վերածուի «կախեալ» պետութիւններու, ոմանք այնքան մեծ՝ որքան Թուրքիան, այնքան հարուստ՝ որքան Քուէյթը, այնքան զինեալ՝ որքան Իսրայէլը, եւ այնքան աննըշան՝ որքան Մակեդոնիան:

Դէպքընթացքը՝ որ այն երեք կայսրութիւնները ստեղծեց, նոյնն է: Հին կայսրութիւն մը տապալեցաւ, պարապ մը մընաց, եւ միայն Ամերիկան օժտուած էր միջոցներով, հաւատքով, ինքնավստահութեամբ, եւ տոգորուած՝ իր չահերը պաշտպանելու ոգիով, - եւ ուրեմն ան եկաւ լեցնելու պարապը, ընդլայնեց իր ազդեցութեան սահմանները, տիրելով ուղղակի ինկող կայսրութեան հողերուն, եւ կամ տիրապետելով անուղղակի այդ հողերու վրայ հիմնուած պըզտիկ պետութիւններուն:

Առաջին անգամ այս պատահեցաւ 1878-ին, երբ Ամերիկան տեսաւ թէ որքա՜ն խարխլած է Սպանիան, որ արդէն կորսնցուցած էր (1820-ական թուականներուն) Մեքսիքան եւ Հարաւային - Ամերիկան: Շինծու պատրուակներով՝ Ամերիկա պատերազմ յայտարարեց, տապալեց խարխլած կայսրութիւնը եւ տիրեց Փիլիպպեան կղզիներուն, ուղղակի գաղութատիրական դրոյթով մը, եւ Գուպային, անուղղակի, ապա նաեւ Փուէրթօ Ռիքոյին:

Երկրորդ անգամ այս պատահեցաւ 1945-ին, երբ անգլիական եւ Ֆրանսական կայսրութիւնները յայտնօրէն կը կքէին: 1945-էն 1989, այդ երկուքին, ապա նաեւ Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ հողամասերը, քաղաքական կեանքը, ապա նաեւ առաջին երկուքին ասիական տիրոյթները այս կամ այն ձեւով ենթակայ եղան Ամերիկայի (եւ անշուշտ Արեւելեան - Գերմանիոյ մէջ՝ Ռուսերու եւ Խորհրդային Միութեան): Երբեմն դիմադրեցին, ինչպէս՝ Վիէթնամի մէջ, եւ յաջողեցան, բայց ընդհանրապէս՝ Ամերիկան կամ Ամերիկայի հակակշռին տակ գտնուող մարմիններ (ՕԹԱՆ, Համաշխարհային դրամատուն, եւայլն) վերջին եւ բարձրադոյն հեղինակութիւններն էին այս չրջանին, որքան ալ «անկախ» ըլլային երկրորդ կայսրութեան բաղադրեալ պետութիւնները:

Հիմա, ուրիշ խարխլած կայսրութեան մը՝ այսինքն՝ Խորհ. Միութեան անկումէն ետք, Ամերիկա կ'ընդարձակէ իր «կայսրութիւնը»: Եուկոսլաւիոյ որոշ մասերու եւ Արեւելեան Եւրոպայի մէջ՝ ՕԹԱՆ-ը այս հեղինակութեան ծաւալումի գործարարն է: Սակայն նոր կայսրութեան չահաբեր կորիզը Մերձաւոր Արեւելքն է:

1973-էն ի վեր, երբ Ամերիկա միջնորդութեան իր փորձը սկսաւ, որ ի վերջոյ Եգիպտոս – Իսրայէլ խաղաղութեան դաչինքին յանգեցաւ, Ամերիկա զօրացուց իր ներթափանցումը ղէպի Մերձաւոր Արեւելք: 1980-ին, երբ Ռուսիա Աֆղանիստան ներխուժեց, եւ 1989-90-ին, երբ Ռուսիոյ կողմէ զինուած իրաք ներխուժեց Քուէյթ, ահա այս դէպքերէն իւրաքանչիւրը առիթ մը եղաւ որ բազմաթիւ ամերիկեան զինուորական խարիսխները (յատկապէս՝ նաւատորմիղի) եւ որ սերտանայ զինուորական, տնտեսական եւ քաղաքական գործակցութիւնը Ամերիկայի եւ տեղական պետութիւններուն միջեւ եւլն.: Երջանի մը մէջ, ուր Թուրքիան եւ Իսրայէլն էին Ամերիկայի գլխաւոր դաչնակիցները՝ 1948-էն 1973, այժմ Պարսից Ծոցէն Եգիպտոս, Թուրքիայէն եւ Պոսնիայէն Ճորդանան, բազմացան Ամերիկայի դաչնակից եւ ի վերջոյ Ամերիկայէն կախեալ պետութիւնները: Իրաքն ալ, երբ կը պայքարէր Իրանի դէմ, սահմանուած էր նման պետութեան մը վերածուելու: Սակայն Իրաքը չհասկցաւ խաղին օրէնքները, արտօնեալին եւ արգիլեալին սահմանները եւ իր սովահար մանուկները կը կրեն Սատտամ Հիւսէյնի սխալին հետեւանքները՝ ցայսօր:

Այսօր Ամերիկա Իսրայէլի մտերիմն է, Սաուտի Արաբիոյ քանակներուն զինավարժը, իսլամ ծայրայեղականներու դէմ պայքարող տեղական պետութիւններու նեցուկը, քաջալերողը, ի վերջոյ ուղղութիւն տուողը:

Ընդգծելի է որ մինչ կը կազմակերպուի նոր տիրապետութեան գօտին, կը քայքային հիները: Արեմտեան Եւրոպա եւ Արեւելեան Ասիա, որոնք 1945-էն մինչեւ 1990 դիմացան եւ բարգաւաճ վիճակի հասան, ամերիկեան վերահսկիչ «կայսրութեան» մակարդակ, այժմ ի վիճակի են իրենց ինքնուրոյն ճամբան ընտրելու: Ամերիկեան զօրաբանակները կը մեկնին Գերմանիայէն ու Փիլիպպեան կղզիներէն: Սակայն խարիսխները կը մընան եւ պիտի՛ մնան Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, ոչ՝ զայն Խորհ. Միութենէն պաշտպանելու համար, այլ՝ քանդի եւրոկէտներն են, պէտք եղած ատենին ներխուժելու համար Մերձաւոր Արեւելքի նոր «կայսրութեան» մէջ: Այսօր, Ամերիկայի գերմանական խարիսխներէն զօրաբաժինները կ'երթան ոչ դէպի Պէռլին կամ Վարշաւա, այլ դէպի Սարայեւօ եւ Քուէյթ: Միաժամանակ, հինգերորդ նաւատորմիղը (Պարսից Ծոցի մէջ) կը հըզօրանայ:

Ասիան Ամերիկայի համար կարեւոր է եւ մտահոգիչ: Զինաստան՝ 1912-էն 1945 կռուախնճոյր մըն էր հին կայսրութիւններուն միջեւ (Անգլիա, Ֆրանսա, այլ նաեւ Խորհ. Միութիւն եւ Ճափոն): Ներկայիս, ան անկախ է եւ անվախ, – կըզ դիներ կը դրաւէ՝ որոնք աւելի արդարօրէն կրնան պատկանիլ Վիէթնամի, Փիլիպպեաններու, Ինտոնէզիոյ: Կը բանտարկէ ժողովրդավարութեան ռահվիրաները, կը սպառնայ Թայվանին, եւ կ'արհամարհէ ամերիկեան Պետութիւնը: Ամէն անգամ որ Ամերիկա թաքուն կերպով կը սպառնայ Զինաստանի, ան նեցուկ կը կանգնի Պարսկաստանի:

Տրուած ըլլալով այս իրավիճակը Ամերիկա կրնայ մխայն յուսալ որ Զին – Ճափոն պայքարը կը չեշտուի եւ սաստկանայ, որովհետեւ միա՛յն այդ պարագային է որ կրնայ վերադառնալ իր «խաղաղական» կայսրութիւնը: Ճափոն, Գորբչա, Զինաստան, – երեքն ալ Ամերիկայի հսկայ ներքին չուկային պէտք ունին, իբր արտածողներ: Բայց եւ այնպէս Ամերիկա չի կրնար զանոնք տնտեսական կախեալներու վերածել, որքան ատեն որ պատրաստ չէ այդ երկիրներէն ներածումները արգիլելու (նաեւ հոն, անոնց տնտեսութեան մէջ կատարուած ամերիկեան դրամագլուխի ներդրումները արդիլելու): Սակայն չի կրնար: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ, փաստօրէն, ամերիկեան Պետութիւնը իր ազգային տնտեսութեան միակ տէրը չէ: Վարկած մը կայ, որուն հետ ինքզինք նոյնացուցած է Ամերիկայի ընտրանին, վարկած՝ որ կ'ըսէ թէ ազատ համաշխարհային չուկաները թէ՛ կ'արդարացուին տնտեսական գետնի վրայ, բարօրութիւն բերելով աշխարհին, թէ՛ ալ քաղաքական գետնի վրայ, իբր հիմքը՝ ժողովրդավարական կարգերու: Նման հաւատամք ունեցող երկիր մը կրնայ որոշ ճնշումներ բանեցնել Ճափոնի, Գորբչայի վրայ, սակայն հեռո՛ւ է լիօրէն օգտագործելէ տնտեսական արգելքներու գործիքը: (Իր գրքին մէջ՝ Լինտ կը գրէ թէ ամերիկեան ընտրանիին է որ կը չահի տնտեսական ազազդային եւ անդրազգային չուկայէն, մինչ աշխատաւոր դասակարգը կը թշուառանայ, երբ իր պաշտօնները «կ'ուղարկուին» Զինաստան, օրինակ, ուր մարդիկ ժամ օրավարձքով կ'աշխատին):

Ամերիկեան ընտրանին դիտէ որ չի կրնար կասեցնել իր կայսրութիւններուն անկումը, Արեւմտեան Եւրոպայի եւ Արեւելեան Ասիոյ ու Խաղաղականի մէջ: Եւ ի հետեւանք իր համակերպումին, աւելի քան երբեք, մեծ թափով կը հետապընդէ իր նոր, Մերձաւոր Արեւելեան «կայսրութիւնը»: Ընդգծելի է որ երբ Ամերիկա կը հսկէր Արեւմտեան Եւրոպայի վրայ, ան կը հաստատէր նաեւ որ ժողովրդավարական կարգեր կը պաշտպանէ, խորհրդային բռնատիրութեան դէմ: Ներմանապէս՝ Գորբչայի, Փիլիպպեան կըզիներու, Վիէթնամի ու Ճափոնի մէջ, միշտ համաձայնավարութիւնը եւ անոր հակա – ժողովրդավարութիւնը պատրուակ էին, արդարացում էին ամերիկեան «կայսրութեան»: Այսօր, մինչ մարդկային իրաւունքներու, ժողովրդավարութեան եւլն. խօսքը կը լսուի Արեւելեան Եւրոպայի մէջ, այդ կարգախօսներու պէտքը չի զգար, պատրուակներո՛ւ պէտքը չի զգար Ամերիկան, որ նոր կայսրութեան մէջ, ուր Թուրքիա կ'ոտնակոխէ իր փոքրամասնութիւններու իրաւունքը եւ Սաուտի Արաբիա՝ իր քաղաքացիներուն: Ամերիկա պէտքը ունի իր նոր կայսրութեան, իր չահերը կը պահանջեն զայն, եւ պիտակցաբար կ'առնէ իր քայլերը:

Ի՞նչ են նման վերլուծումի հետեւանքները, Անդրկովկասի համար: Ցօդուածած դիրներու նիւթը չէ այդ: Կը կանգնին, Թուրքիոյ եւ Իրանի սահմաններուն, ընդունելով որ Մերձաւոր Արեւելքի եւ ռուսական խախուտ կայսրութեան սահմաններուն վրայ դոնուող Անդրկովկասը կարելի չէ պարզ միջոցներով ամերիկեան հակակշռի տակ բերել ու պահել: Սակայն կարելի է ստեղծել պայմաններ, ուր այդ հակակշիռը նախընտրելի՝ քուէ չրջանի պետութիւններէն ոմանց դոնէ, թերեւս՝ բոլորին: Եզրակացութիւններու յանգելէ առաջ, պէտք է քննել Ռուսիոյ եւ Իրանի քաղաքականութիւնը: Այդ չեն ըներ երկու յօդուածագիրները, իրենց այլապէս հետաքրքրական վերլուծումին մէջ, որուն ամէնէն «գրգռիչ» կէտը այն է, որ տպուած է «Նիւ-Եորք Թայմզ»ի մէջ, եւ ոչ թէ հրատարակուած ամերիկեան փոքր, «ձախ» թերթերուն մէջ: Եւ վերջապէս, գրուած է ընտրանիին կըրաս մը ամերիկեան ընտրանիին կողմէ:

ԳԻՐՔ ՄԸ ՈՐ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ Կ'ԱՐԹՆՑՆԷ՝ «Հ. Մ. Ը. Մ.»

Եթէ ոչ ամբողջապէս, մեծ մասամբ անկասկած ամերիկահայ մարզական կեանքը կը նոյնանայ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի գործնէութեան հետ: Սկաուտական կեանքը՝ նմանապէս:

Հ. Մ. Ը. Մ. – Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութիւնը պիտի ոտնի, երկու տարի վերջ, իր 80-ամեակը:

Շուրջ ութ տասնամեակներու ներկայութիւն մը ուրեմն, աշխատանք մը երկրագունդին զանազան մասերուն վրայ, այն երկիրներու՝ ուր Հայեր կայք են հաստատած, մնայուն կամ առժամեայ: Ցաճախ Թուրքիայէն բերած են իրենց հետ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի թարմ յիշատակը – յիշատակը՝ ուրախ պահերու անցուած անոր չուքին տակ – եւ ջանացած են վերստին կենդանացնել զայն, նոր դաշտավայրին մէջ: Ընդհանրապէս յաջողած են: Դոնէ՝ սկզբնական չրջանին:

Ութսուն տարիներու մօտ գործնէութիւն մը ... Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը յարմար դատած է աւանդել ապագայ սերունդներու անոր պատմութիւնը, ճշդրիտ, կարելի եղածին չափ: Որոշած է հրատարակել քանի մը հատոր ներ այդ նպատակաւ:

Հրատարակութեան անունն է՝ «Հ. Մ. Ը. Մ.»: Առաջին հատորը լոյս տեսաւ քանի մը ամիսներ առաջ Անթիլիասի կաթողիկոսական տպարանէն:

Գիրք մը՝ որ պիտի գնահատուի, կը յուսանք, ոչ միայն ապագայ սերունդներէ, այլ նաեւ, Սփիւռքի մէջ, անոնցմէ չատերէն՝ որոնք կրնան տակաւին կարդալ հայերէն եւ կը հետաքրքրուին մեր երիտասարդութեան կենսունակութեան հոդերով:

Այս առաջին հատորը տպաւորիչ է իր ծաւալով, 373 ընդարձակ էջեր, հատուտուն կազմի մը մէջ: Կ'ընդգրկէ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի հիմնարկութենէն - 1918 - մինչեւ Համաշխարհային երկրորդ պատերազմը՝ 1939: Քսանամեայ չրջան մը՝ ուր Միութիւնը ապրած է փայլուն պահեր եւ նաեւ՝ անկումի տագնապներ, յար եւ նման մեր ժողովուրդի ճակատագրին:

*
**

Գիրքը խմբագրած է, աւելի ճիշդ՝ հեղինակն է դիրքին՝ Բիւզանդ Թորիկեան, անկասկած հատատուր Հ. Մ. Ը. Մ.-կա – ժողովրդավարութիւնը պատրուակ էին, արդարացում էին ամերիկեան «կայսրութեան»: Այսօր, մինչ մարդկային իրաւունքներու, ժողովրդավարութեան եւլն. խօսքը կը լսուի Արեւելեան Եւրոպայի մէջ, այդ կարգախօսներու պէտքը չի զգար, պատրուակներո՛ւ պէտքը չի զգար Ամերիկան, որ նոր կայսրութեան մէջ, ուր Թուրքիա կ'ոտնակոխէ իր փոքրամասնութիւններու իրաւունքը եւ Սաուտի Արաբիա՝ իր քաղաքացիներուն: Ամերիկա պէտքը ունի իր նոր կայսրութեան, իր չահերը կը պահանջեն զայն, եւ պիտակցաբար կ'առնէ իր քայլերը:

Ի՞նչ են նման վերլուծումի հետեւանքները, Անդրկովկասի համար: Ցօդուածած դիրներու նիւթը չէ այդ: Կը կանգնին, Թուրքիոյ եւ Իրանի սահմաններուն, ընդունելով որ Մերձաւոր Արեւելքի եւ ռուսական խախուտ կայսրութեան սահմաններուն վրայ դոնուող Անդրկովկասը կարելի չէ պարզ միջոցներով ամերիկեան հակակշռի տակ բերել ու պահել: Սակայն կարելի է ստեղծել պայմաններ, ուր այդ հակակշիռը նախընտրելի՝ քուէ չրջանի պետութիւններէն ոմանց դոնէ, թերեւս՝ բոլորին: Եզրակացութիւններու յանգելէ առաջ, պէտք է քննել Ռուսիոյ եւ Իրանի քաղաքականութիւնը: Այդ չեն ըներ երկու յօդուածագիրները, իրենց այլապէս հետաքրքրական վերլուծումին մէջ, որուն ամէնէն «գրգռիչ» կէտը այն է, որ տպուած է «Նիւ-Եորք Թայմզ»ի մէջ, եւ ոչ թէ հրատարակուած ամերիկեան փոքր, «ձախ» թերթերուն մէջ: Եւ վերջապէս, գրուած է ընտրանիին կըրաս մը ամերիկեան ընտրանիին կողմէ:

ական մը, քանի որ յանձն առած է այժմ պիտի երկար աշխատանք մը՝ զոր Ֆրանսացիք պիտի կոչէին՝ «un travail de bénédictin»:

Ամիսներ, թերեւս տարիներ, կարգացած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ի կամ ուրիշ անձնատ անձերու կողմէ անցեալին հրատարակուած գիրքեր, պարբերաթերթեր, պրպըտած է կեդրոնական եւ շրջանային վարչութիւններու ատենագրութիւնները, քաղցած է արխիւները, դիմած է արդէն ծերացած նախկին վարիչներու, ճշդել տալու համար սա կամ նա կէտը, ուշադրութեամբ թղթատած է վերջերս հանդուցեալ Վազգէն Անդրէասեանի ծաւալուն «Հազարհապատում»ը, կարդացած է, տող առ տող, տարաբախտ Շաւարշ Քրիստեանի հրատարակած «Մարմնամարզ» հանդէսը եւ զանց չէ ըրած հայ առօրեայ մամուլի հաւաքածոները:

Պէտք է չատ սիրել Հ. Մ. Ը. Մ.-ը այդպիսի յոգնեցուցիչ ձեռնարկ մը յանձն առնելու համար, կամովին:

*
**

Ըսինք՝ գիրքը կ'ընդգրկէ, ինչ կը վերաբերի միայն Հ. Մ. Ը. Մ.-ի, 1918 - 1939 ժամանակամիջոցը:

Բայց, Հ. Մ. Ը. Մ.-էն առաջ կար դարուն սկիզբը, Պոլիս եւ Թուրքիոյ զանազան քանի մը քաղաքներուն մէջ, հայ մարզաշխարհ մը: Կային Ֆութպոլի խումբեր առաւել կամ նուազ յարատեւ: Կային հայ մարզիկները:

Զի՞ որ 1912-ին արդէն երկու Հայեր վահրամ Փափազեան եւ Մկրտիչ Մկրեան մասնակցած են Սթոքհոլմի ոլիմպիականին, ներկայացնելով Թուրքիան, աւելի ճիշդ՝ Օսմանեան կայսրութիւնը՝ որ, առաջին անգամ ըլլալով, մեր երկու մարզիկներով կը մտնէր Ողիմպիականներու աշխարհին մէջ: Օսմանեան մահիկը կը ծածանէր Սթոքհոլմի մարզարանին մէջ, չնորհիւ Հայերու:

Բիւզանդ Թորիկեան չէ մոռցած մանրամասնօրէն նշել ինչ որ կար Հ. Մ. Ը. Մ.-էն առաջ: 34 էջեր յատկացուցած է անոր: 18-րդ, 19-րդ դարերուն արդէն հայ ուսուցիչներ, մտաւորականներ կը ջանային տեղ տալ մարզանքի եւ խաղերու ազգային դպրոցներու յայտագիրներուն մէջ:

Այսպէս, Բիւզանդ Թորիկեան կը նշէ Պոլսոյ Ռուսմնական Ժորհուրդին 1886 - 1887 տարեշրջանի տեղեկագիրը՝ ուր ցաւ կը յայտնուի թէ՝ «կարելի չէ եղած աշակերտաց մարմնամարզի պիտոյք հոգալ, առ ի շգոյէ մարմնամարզի դասատուի: Բաւարարուած է, հանդիսաի ժամերուն մէջ, զանազան խաղերով զբաղեցնել աշակերտները»:

Բնականաբար, այս հատորին մէջ ընթերցողը պիտի գտնէ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի հիմնարկութեան մանրամասնութիւնները: Հիմնադիրները եղած են Պոլսահայեր: Առաւել կամ նուազ մարզասէր, բայց սկաուտական չարժումին համակիր, դաստիարակչական աշխատանքի նուիրեալ անձեր: Անոնց մէջ չէր, սակայն, հայ մարմնամարզութեան ահռչիւրան, «Մարմնամարզ» հանդէսի հրատարակիչ՝ Շաւարշ Քրիսեան, զոհ, աւա՛ղ, Եղեռնին: Քրիսեան նկատուած է, կ'երեւի, վտանգաւոր մտաւորական մը իր «Մարմնամարզ»ով:

*
**

Միութեան հիմնարկութենէն քանի մը ամիս վերջ, կը սկսի արդէն, 1919-ին, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի տարածման, արտածման ընթացքը՝ որ պիտի արգանայ, մանաւանդ քսանական թուականներուն Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ եւ այլուր, մինչ Թուրքիոյ քաղաքական նոր կացութեան ի տես, Բէմմալական Շարժումին յաջողութիւնը կը պարտադրէ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի գործունէութեան փակումը, Պոլիս:

Այս բոլորն է որ կը պատմէ, պարզ ոճով, Բիւզանդ Թորիկեան այս իր առաջին հատորին մէջ:

*
**

Ֆրանսահայերէ ոմանք, ծերունիներ, պիտի «երիտասարդանան» թղթատելով այս գիրքը՝ որ կը նչէ չարք մը Հ. Մ. Ը. Մ.-ի մասնաճիւղեր այլ եւ այլ քաղաքներու մէջ ինչպէս՝ Թուլոն, Ռոման, Կրընոպլը, Սէն - Շամոն եւ ուրիշներ եւս՝ բոլորն ալ անհետացած, զոհ՝ ժամանակի հոլովոյթին եւ զոհ՝ մանաւանդ ներկայի մեր երիտասարդներուն մեծ մասին անտարբերութեան հանդէպ՝ սպորի, հանդէպ՝ սկաուտական աշխատանքի:

Քանի մը «ծերուկ սկաուտներ» միայն, եթէ կ'ապրին տակաւին, պիտի յիշեն այդ քաղաքներուն մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի ներկայութիւնը, առեղծ...

Լաւ է որ Բիւզանդ Թորիկեան ուզած է թարմացնել մաշած յիշողութիւններ: Յաջողած է, կը կարծենք, տալ այս գիրքին մէջ ամբողջական պատկերը Հ.Մ.Ը.Մ.-ի գործունէութեան 1918 - 1939 շրջանին, ի մէջ առեալ 1920-ին պոլսահայ եռանդամ պատուիրակութեան մը - Վահան Զերազ, Տիգրան Յոյեան, Օննիկ Եազմաճեան - ունեցած կազմակերպչական աշխատանքը Նորանկախ Հայրենիքին մէջ: Դժբախտաբար, պիտի դադրէր ան, երբ Հայաստան եղաւ «խորհրդային»: Յոյեան եւ Եազմաճեան կը վերադառնան Պոլիս: Վահան Զերազ կը յամառի չարունակել իր աշխատանքը ի նպաստ մարմնակրթութեան: Կ'աքսորուի, կը գնդակահարուի 1928-ին:

Յաջորդ հատորներուն մէջ պիտի տեսնենք անշուշտ որ Հ. Մ. Ը. Մ.-ը միշտ ներկայ է չատ մը երկիրներ եւ՝ եռանդուն: Հայաստան ալ՝ եթէ նոյնիսկ փոխած է անուն, եղած է «Փիւնիկ»...:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՀՈԳԵՎՐՏԻՔ

ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ ՀԻՆ ՄԱՐՕՔՅԱԼԷՆ՝ ԳՐԻԳՈՐ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ

Երանելի Պօմոնի եկեղեցիին մէջ եւ Գրիգոր Աւետիսեանի դագաղին առջեւ անհրաժեշտ է ոգեկոչել 64 տարուան երջանիկ անցեալ մը: Այդ օրերուն, շաբթուան մէջ, այս երեք խորաններուն առջեւի լայն վարագոյրը կը ծածկուէր եւ քանամեայ ուսուցչուհի մը՝ չորս դասարաններու բաժնուած հարիւրի չափ աշակերտներուս կը դասաւանդէր հայերէն լեզուն եւ նախնական գիտելիքներ: Կաղանդի մեր հանդէսներն իսկ այս դասին մէջ տեղի կ'ունենային, երկար զբաղանցիներ իրարու քով չարելով եւ խարխուլ վարագոյր մը յարմարցնելով:

Մեր ուսուցչուհին էր Օր. Գալենիկ Մարտիրոսեան, Պօմոնի նորակազմ թաղականներուն կողմէ Փարիզի Դպրոցասէրէն կանչուած: Եւ անոր բաշխած ուսման կրակով ո՛չ միայն աշակերտներս վարակուեցանք այլ ամբողջ շրջանի հայութիւնը, վերի Պօմոն, վարի Պօմոն, Լա Ռոզիէր, Ֆոնտաքլը, Մարթիկօ, Լէ դ'Օլիվ: Բայց ափսո՛ս, երկու տարի ետք, 1934-ին, Օր. Գալենիկը Սէն - Լու պաշտօնի կանչուեցաւ եւ այդ եռուզեռ թաղին մէջ է որ ընտրեց իր կեանքի ընկերը՝ Տէօրթեօղլի Գրիգոր Աւետիսեանը, որուն դագաղին առջեւն է որ խմբուած ենք յուզմամբ:

Հանդուցեալ Գրիգորը 1915-ի հայկական ահաւոր աղէտի որբերէն էր, ինչպէս էր նաեւ պարտիզակցի Գալենիկը: Այս վերջինը երբեմն կ'առաջնորդէր Գրիգորը Պօմոն, եւ Պօմոնցիներն ալ փաղաքշանքով մեր փեսան կը կոչէին պինք, եւ լաւ կը յիշեմ, հայկական գաւառի անոյշ սովորութեան մը համաձայն՝ մայրիկս զալտպողի անոր դրպաններուն մէջ կը լեցնէր չոր միրգեր, չամիչ, նուշ, ընկոյզ, ճամբան գանոնք համտեսելու համար: Մարսէյլի մէջ, 1928-ին հիմնուած Պատանեկան Միութեան գործունեայ անդամներէն էր ան, որուն պատկերը կը նչմարուէր անոնց խմբանկարին մէջ, աջին կանգնած, ցուցամատը ճակտին, կանուխէն ճերմկած իր գանդուր մազերով: Այդ Պատանեկան Միութիւնն է որ ամէն տարի կազանդին հրապարակ կը հանէր պատի «Գոյամարտ Օրացոյց»ը, հայ հերոսներու նկարներով, որ կը դառնար զարդը դեռ օթէլներու մէջ բնակող դպրեվանական հայ ընտանիքներու խոհանոցներուն եւ սենեակներուն:

Հէք Գրիգորի նման հազարաւոր պատանիներ իրենց կորուսեալ հայկական դրախտին կարօտովը ապրեցան: Անոնց հոգիներուն մէջ բնաւ չմարեցաւ ջերմ կրակը հայրենասիրութեան եւ փեսայ Գրիգորն ալ այդ անմոռանալի դարտով մխալէ եաք, այսօր կ'երթայ յանձնուիլ ցուրտ հողին, իր խնկելի եւ պատուական կիլիկեան աշխարհէն հազար մղոններ հեռու...

Ո՛վ մեր ուսուցչուհի՝ յաւերժ Օր. Գալենիկ, թերեւս մահուանդ օրը, քու երախտապարտ աշակերտ Սարգիսը ո՛վ գիտէ «ո՛ր քարի տակ ո՛ր ձորի մէջ» գտնուելով չկարողացայ գալ քու աճիւնիդ առջեւ ոգեկոչելու անխոնջ դաստիարակի անցեալը: Բայց այսօր, քու թանկագին Գրիգորի դագաղին առջեւ, սեփական ականջներովդ կը լսես այն սրտայոյզ խօսքերը, որոնք անխուսափելի օր մը ուղղուած պիտի ըլլային քու անշունչ մարմնիդ:

Ուրեմն, այս թախծալի պահուն, կըրնաս ինքզինքդ մխիթարուած զգալ, նամանաւանդ չրջապատուած քու սիրասուն հարազատներով եւ մեծ պզտիկ ճադուկներով եւ որոնց երեւակայութեան մէջ պիտի չողչողայ քաղցր յիշատակը հայրենասուէր եւ անճնազոհ Գրիգորին:

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ՍԻՐՏՆ ԱԼ ԿԸ ՄՏԱԾԷ...

Մելպուրնի համալսարանի գիտնականներ կարեւոր եղրակացութեան մը յանգած են սրտին գործունէութեան առընչուած իրենց հետազօտութիւններով: Անոնք ստուգած են որ այս գործարանը չի գոհանար ուղեղին հակակչիռով, այլ ինք կրնայ իր կարգին գտեր կացութիւնը ու վարուիլ ի'ր չարմար նկատած ձեւով: Անոնք կ'ըսեն թէ սիրտին չղային բջիջները կրնան ի հարկին անոր զարկերը դանդաղեցնել, անկախ՝ ուղեղին հրահանգէն: Այս գիւտը սրտի բարախտանեղուն անկանոնութեան մասին նորանոր ուսումնասիրութիւններու դաշտ մը կը բանայ: Անով առաջին անգամն է որ գիտութիւնը կը չայտնաբերէ սրտի չղային ինքնավար դրութեան մը գոյութիւնը, ինչ որ ըսել կուտայ թէ սիրտն ալ կրնայ «մտածել»: Այս դրութեան գլխաւոր պարտականութիւնն է անճկութեան պահերու ընթացքին սիրտը ստիպել իր կշռոյթը դանդաղեցնելու:

տանիներ իրենց կորուսեալ հայկական դրախտին կարօտովը ապրեցան: Անոնց հոգիներուն մէջ բնաւ չմարեցաւ ջերմ կրակը հայրենասիրութեան եւ փեսայ Գրիգորն ալ այդ անմոռանալի դարտով մխալէ եաք, այսօր կ'երթայ յանձնուիլ ցուրտ հողին, իր խնկելի եւ պատուական կիլիկեան աշխարհէն հազար մղոններ հեռու...

Ո՛վ մեր ուսուցչուհի՝ յաւերժ Օր. Գալենիկ, թերեւս մահուանդ օրը, քու երախտապարտ աշակերտ Սարգիսը ո՛վ գիտէ «ո՛ր քարի տակ ո՛ր ձորի մէջ» գտնուելով չկարողացայ գալ քու աճիւնիդ առջեւ ոգեկոչելու անխոնջ դաստիարակի անցեալը: Բայց այսօր, քու թանկագին Գրիգորի դագաղին առջեւ, սեփական ականջներովդ կը լսես այն սրտայոյզ խօսքերը, որոնք անխուսափելի օր մը ուղղուած պիտի ըլլային քու անշունչ մարմնիդ:

Ուրեմն, այս թախծալի պահուն, կըրնաս ինքզինքդ մխիթարուած զգալ, նամանաւանդ չրջապատուած քու սիրասուն հարազատներով եւ մեծ պզտիկ ճադուկներով եւ որոնց երեւակայութեան մէջ պիտի չողչողայ քաղցր յիշատակը հայրենասուէր եւ անճնազոհ Գրիգորին:

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝
ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԸՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Զարուհի տասը վայրկեանէ ի վեր կը փորձէր ջուր տաքցնել ճերմակ, կլոր ածուխով «աս ինչ կոկիկ մարդ է» խորհեցաւ, նայելով պնակներու եւ ապակի գաւաթներու կարգ ու կանոն չարուածքին: Բայց ականջը դուրսն էր «ի՞նչ կը մտածէ կոր հիմա» անցաւ մտքէն «երբ օր մը ամուսնանամ իմ մարդս ասանկ թող ըլլայ ... թող սիրէ զիս ու պոռայ վրաս, բարկանայ հոգ չէ բայց իմս ըլլայ»: Խոհանոցը մէկ մոմ մը կար ու հազիւ չուրջը կրնար տեսնել: Կիսամութին մէջ իրեն այնպէս թուեցաւ թէ աս իր տունը կրնար եղած ըլլալ եւ ամուսինը դուրսը իրեն պիտի ապասէր որ սկսէր ճաշի, ցած ձայնով խօսէին սեղանին գլուխը մտերիմ ու զաղանի, սիրտ տաքցնող նիւթերու մասին, յետոյ ներս սենեակ քաշուէին ու իրար զրկած յանձնուէին սիրոյ համբոյրին...»:

- Գրիդոր:
- Ի՞նչ:
- Ուրիչ մոմ չունի՞ս, ճաշարանինը հատաւ, մէկ հատ մնացած է խոհանոցը...
- Չէ, չունիմ, ատիկա կը բաւէ:

Ուրախ էր Զարուհի - անոր ձայնը մոմի լոյսով աւելի մտերիմ, անձնական էր, միայն ինքը կը լսէր զայն: Պզտիկ սեղանին երկու աթոռ դրաւ, դէմ դիմաց: Շատ բան չէր երեւեր չուրջը - քանի մը իւղաներկեր պատերուն, աջին ձախին բազմոցներ, աթոռներ, խոշոր գրադարաններ երկու պատերուն, հին ֆոնոկըրաֆ մը աջ անկիւնին: Եաին, ձախին, կէս բաց դուռ մը տեսաւ, մօտեցաւ: Ննջասենեակն էր: Վարանումով ու տեսակ մը ամօթխածութեամբ մօտեցաւ, յանցանք մը գործողի զգացումով, փնտռելով բոյր մը կամ նշան մը սիրոյ սենեակէն...:

1987, Յունուար 1,
առաւօտեան ժամը 1·46-ին:

- Ներս եկուր Գրիգոր, կը մսխես:
- Հիմա կուգամ, դուն պնակները լուա:
- Այս առե՞ն: Լուանայ՝ վերջը ... եկուր Գրիգոր, քեզի կ'ուզեմ:

Բայց չչարժեցաւ տեղէն: Պատշգամին ապակիէն անդին ձիւնը կը տեղար, մեկնող կառքերուն անիւներուն հետքերը արդէն ծածկուեր էին: Եաին տունը լուռ էր «ի վերջոյ» խորհեցաւ:

- Լաւ անցաւ, չէ՞, Եղիսաբէթ:
- Հա, լաւ էր, անցեալ տարուընէ լաւ էր: Միայն Սիմոնին գինովնալը չսիրեցի ... եկուր Գրիգոր...:
- Հոգ չէ այդքանը, Ամանոր է, արտօնուած է:
- Երանի թէ դուն ալ գինովնայիր, գոնէ անգամ մը, կեանքիդ մէջ:
- Ինչո՞ւ:
- Քիչ մը կը թուլնային ջիղերդ:
- Ի՞նչ ունին ջիղերս:
- Ներս եկուր Գրիգոր, քովս եկուր, պէտք ունիմ քեզի...:
- Ցոգնած եմ Եղիսաբէթ:
- Հոգ չէ, քովս նստէ, չունչդ, ձեռքդ, մարմինդ զգամ: Շատ առանձին կը զգամ:
- Լաւ:

Խոհանոց գնաց, կոնեաք մը լեցուց, մէկ ումպով խմեց, պզտիկ հայելիին առջեւն անցաւ ու երկար նայեցաւ երեսին, բերնին, յետոյ աչքերուն «աս ես եմ... ամուսինն եմ երեւանի էն գրաւիչ կնկան սակայն կեանքի ախորժակը չէ մնացած մէջս, յաջող ճարտարապետ ու ճախող ամուսին ... նոր տարիի առաւօտուն պարտուեր եմ, քայքայուեր եմ փոխանակ եռանդի լեռ մը ըլլալու ... ի՞նչ եղաւ ինծի, ես ասանկ չէի, ես փախիլը ինչ է չէի գիտեր, ամէն աղջիկ եռեւէս կը վազէր ... ես կեանքի մէջ յաջողած մարդն եմ ... աչխարհ ինծի կը նախանձի» չարունակեց:

- Գրիդոր:
- Եկայ...:

Եղիսաբէթ նստեր էր անկողինին եզերքը, մեռաքսէ թոյլ գիչերանոցին տակէն ճերմակ, լեցուն մարմինը կը փալփլար քերոսինի լամբին մերկ լոյսին մէջ:

- Եկուր Գրիդոր, ո՞ւր ես:

Ուսին թափած երկար, սեփ - սեւ գանդուր մազերուն չրջանակին մէջէն խոշոր, մարմրուն աչքերը մաղնիսի պէս քաշեցին դինքը անկողին:

- Նստէ:

Նստաւ քովը, անկողինին ծայրը, ձեռքերը բաճկոնին գրպանը:

- Գիչերանոցդ չե՞ս հագուիր:

Ելաւ, կոնակը անոր դարձուց, լուռ ու դանդաղ փոխուեցաւ, եկաւ աջին կայնեցաւ:

- Պաղ է հոս:
- Երթանք կրակին քով:
- Տղան արթննայ կը լսե՞նք:
- Հարկաւ:

Եղիսաբէթ չրջազգեստը ուսը նետեց, Գրիգորին փակաւ ու իրար գրկած սալոն եկան, կրակարանին քովը բազմոցին նըստան: Եղիսաբէթ գլուխը մեղմօրէն անոր ուսին դրաւ, աչքերը կրակարանին բոցավառ կոճղերուն:

- Աւելի ուժով սեղմէ Գրիգոր, պէտք ունիմ ուժիդ, կը վախնամ այս նոր սկսող տարիէն: Թիւ եօթը բախտ չի բերեր ինծի:
- Ատ ի՞նչ խօսք է:
- Չեմ գիտեր ... տարին պիտի հանե՞նք, վախնամ...:
- Վախնալիք ի՞նչ կայ:

Չպատասխանեց անմիջապէս: Քակեց թեւերը անկէ, չակուեցաւ կծկուած տեղը, մազերը ետ նետեց, ծունկերը գրկեց ու տաքուկ ձայնով խօսեցաւ:

- Գրիդոր, քեզի քիչ մը ծանր բան մը պիտի ըսեմ, կ'ուզեմ որ լաւ մտիկ ընես, վերցուր գլուխդ, ինծի նայէ, ես եմ, քու կինդ եմ...:

Լռութիւն: Կոճղերուն ճարճատիւնը նոր լսեցին:

- Ի՞նչ ունիս ինծի պէմ, ինչո՞ւ ինձմէ կը փախիս, անկեղծ չես հետս, իրարմէ սկսած ենք հեռանալ ... ի՞նչ կայ:
- Բան մը չկայ ճանս, իրաւ կ'ըսեմ:
- Հաւատա՞մ խօսքիդ:
- Այո:
- Լաւ:

(Շար. 72)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ՊՈՒՌԱ. _ Պ. Կ. Ճարխկեան 450 Ֆր.:

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՂՕԹՔԻ ՇԱԲԱԹ

(Յունուար 18 - 25)

ԲԱՑՄԱՆ ԱՂՕԹՔ

Հինգշաբթի, Յունուար 18, ժամը 19-ին

Մարսէյլի
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցի
339, Ave. du Prado - 13008 Marseille

Մասնակցութեամբ՝
Անկլիքան, Հայաստանեայց Առաքելական, Կաթողիկէ, Օրթոտոքս եւ Բողոքական եկեղեցիներու:

Օրուան քարոզիչ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Առաջնորդական Տեղապահ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ օր, Յունուար 13, Ը. օր Ծննդեան: Աւուրանակոչութիւն Տեառն, ուր Յայտնութեան եւ Թլփատութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

ժամը 10·30-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿՂՆՑ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Պատարագի աւարտին Առաջնորդարանի Տնօրինէքը կը կատարուի:

Երկուշաբթի օր, Յունուար 15, ուր Ծննդեան Սրբոյն Յովհաննու Կարապետին:

ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Պատարագի աւարտին՝ Հոգեհանգիստ կը կատարուի՝ եկեղեցաչէն բարեբար՝ ՍՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆի եւ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ ընտանիքի հանգուցեալներուն համար:

*
**

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Շաբաթ, Յունուար 13, ուր է Աւուրանակոչութեան:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի: Յաւարտ պատարագի Եպիսկոպոսարանի Տնօրինէքը կը կատարուի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուի՝

ԱՐԱՄ ՇԷԽԻԿԵԱՆ-Ի

մահուան քառասունքին առթիւ, կիրակի, Յունուար 14, ժամը 10·30-ին

26, rue Sibié, 13001 Marseille

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թաղկոսեան մանաճխուղին անդամական ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Յունուար 13, ժամը 10-ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը

17, rue Bleue, Paris 9e

Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

UGAB — Vienne

Fête du Noël
du Cours d'Arménien

Dimanche 14 Janvier à 15 heures 30

Les responsables de la section viennoise de l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance,

Madame Vartouhie Tatévossian et Monsieur Soukias Soukiasyan, animateurs du cours de langue arménienne,

seront heureux d'accueillir les parents, les membres de l'association et tous leurs amis pour un après-midi spectacle durant lequel se produiront les enfants.

Le traditionnel goûter de Noël réunira à cette occasion les enfants et les adultes.

UGAB - *Marseille*

WEEK-END de SKI à VARS

Métro, Boulot, Dodo . . .

Assez !

Que vous soyez Parisien, Lyonnais ou Valentinois, peu importe !

Dépêchez vous de rejoindre les jeunes de l'UGAB-*Marseille* pour un week-end de ski à Vars des plus mémorables.

Ambiance chaleureuse, poudreuse et soleil seront au rendez-vous et ceci pour la modique somme de 580 F. pour les membres et 630 F. pour les non-membres.

Réservez dès à présent votre week-end du Vendredi 26 au Dimanche 28 Janvier 1996.

Ce tarif comprend :

— Le transport en car;
— L'Hébergement à compter du Vendredi soir;
— Les repas et petits-déjeûners;
— Le forfait des remontées mécaniques.

Non-compris : la location du matériel de ski, mais un tarif avantageux pourra vous être accordé sur place.

Le départ s'effectuera le Vendredi soir et le retour le Dimanche soir au siège de l'UGAB.

Coupon réponse à renvoyer avant le 15/01/96

— — — — — — — — — — — — — — — —

Nom : .....

Prénom : .....

Tél. : ..... Adresse : .....

.....

— — — — — — — — — — — — — — — —

Nous vous prions de bien vouloir nous retourner ce coupon réponse dûment rempli avec un chèque d'arrhes d'un montant de 300 F. à l'ordre de l'UGAB-*Jeunes* et ce à l'adresse indiquée ci-dessous :

327, Bd Michelet — 13009 Marseille — Tél. : 91 22 10 45.

REPRESENTATION

«LA BELLE-MERE D'EREVAN»
Adaptation, mise en scène et musique :
Narek DOURIAN
Samedi, 13 Janvier à 20 heures 30
Salle Cortot
78, rue Cardinet, Paris 17e
Métro : Malesherbes

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Արամ Շէխիկեանի յիշատակին առ ի երախտագիտութիւն, Սիրական Հայրապետեան 200 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

Le Centre Culturel SAINT MESROB

recevra

M. Pascal CARMONT

pour une

CONFERENCE

ayant pour thème :

«LES AMIRAS, patriciens de l'Arménie ottomane»

le **Mercredi 17 Janvier à 20 heures 45**

au Centre Culturel Saint-Mesrob
10 bis, rue Thouin, PARIS V^e^
M° Cardinal Lemoine / Monge.

— Entrée libre —

FORUM DES ASSOCIATIONS ARMENIENNES DE FRANCE
Nouvelle adresse : 3, rue d'Aboukir, 75002 PARIS
Tél. : 42. 21. 36. 06 — Fax : 42. 21. 34. 51

organise une

Soirée Amicale

Dimanche 14 Janvier à 20 heures 30

En première partie : **ANNETTE HAROUTOUNIAN**
Actrice d'Erevàn
chantera et récitera des textes de Barouyr Sevag, Vahan Derian, Daniel Varoujan et autres écrivains arméniens occidentaux

En 2ème partie : **PROGRAMME DU FORUM POUR 1996**
Discussions et échanges autour d'un verre au Bar du Théâtre

Théâtre de la Main d'Or
15, Passage de la Main d'Or (133, Rue du Fg St-Antoine) PARIS 11e

——— Entrée libre ———

Renseignements : Tél. 42. 21. 36. 06

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր երախաները իրենց ծնողքներուն հետ ընդունելու Կաղանդ Պապան՝

կիրակի, Յունուար 14, ժամը 14-ին

CENTRE VALEYRE
24, rue de Rochechouart, Paris 9e

ՃՈԽ ՅԱՅՏԱՊԻՐ
ԲԱՊՄԱԹԻՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ
ՊԱՐ - ՊԻՒՖԷ

Cette après-midi de fête sera animée en première partie par les écoles de la CBAF et Narek Dourian animera la deuxième partie avec la participation de tous les enfants.

Venez nombreux l'accueillir.

La Croix Bleue, Section «Hélen Puzant» d'Alfortville prévoit un autocar, Place Carnot à Alfortville. Départ à 13 heures.

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 13-14
SAMEDI - DIMANCHE
13-14 JANVIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅՐԱՍԱՂ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·765 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.765

ՎԵՐՋԻՆ ՀՐԱԺԵՇՏԸ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՅԱՐԳԱՆՔԸ ՓԱՐԻԶ

ՈՒ ԳԻՒՂԻ ՄԸ ՄԷՋ՝ ՄՏԵՐԻՄ ԹԱՂՈՒՄԸ

Համաստարած յուզում բայց մանաւանդ արժանաւորութիւն ամէն կողմ եւ բոլորին մօտ։

Փարիզի Նոթր-Տամ մայր տաճարին մէջ հաւաքուած էին Ֆրանսայի եւ աշխարհի մեծերը. տեղ ձգուած էր նաեւ անանուն բազմութեան մը համար, քանի մը հարիւր հոգի, որոնք կարենալ տեղ մը ապահովելու համար եկած էին վաղ առաւօտեան ու սպասած...։ Ժամը 10-էն սկսեալ կը հասնէին պետական օտար ղեկավարները։ Արարողակարգը այնպէս անօրինած էր որ հիւրերը տեղ կը զբաւէին իրենց պաշտօնին հնութեան համեմատ, ինչ որ, անշուշտ, կրնար տարօրինակ դրացնութիւններ ստեղծել եւ քով քովի բերել Մոնաքոյի Ռէնիէ իշխանը եւ Գուպայի ղեկավարը՝ Ֆ. Գասթրօ։ Պետական ղեկավարներով, վարչապետներով թէ ներկայացուցչական պատուիրակութիւններով իրենց յարգանքի տուրքը բերած էին 171 երկիրներ, ՄԱԿ-ի անդամ գրեթէ բոլոր երկիրները։ Կարելի չէ յիշատակել բոլորն ալ։ Բաւնք որ ներկայ էին ռուս նախագահը Բորիս Ելցին, Ադրբեջանի նախագահը՝ Հ. Ալիեւ, Գերմանիոյ նախագահը՝ Հերցոգ (եւ անշուշտ վարչապետ Քոհլ, բացայայտ կերպով յուզուած), Պելժիոյ Ալպէր Թագաւորը, Խրուաթիոյ նախագահը՝ Թուճման, Դանիոյ Թագուհին՝ Մարկարիթ, Կիպրոսի նախագահը՝ Գլեաիտէս, Սպանիոյ Խուան Գարլոս Թագաւորը եւ վարչապետ Կոնսալէս, Մեծն-Բրիտանիոյ իշխան Շառլը եւ ձոն Մէյճըր, Յունաստանի նախագահը՝ Սթեֆանոփուլոս, Թուրքիոյ նախագահ՝ Ս. Տէմիրէլ, նաեւ վիպագիր Եաշար Քէմալ, Լեհաստանի նորընտիր նախագահը՝ Կվասնիեվսկի, հարկ է չմոռնալ Ե. Արաֆաթ որ մուտք կը գործէր եկեղեցի ծափահարութիւններու մէջ, Աֆրիկեան երկիրներու գրեթէ բոլոր ղեկավարները, Միացեալ-Նահանգները կը ներկայացնէր փոխ-նախագահ՝ Կոռ, ասիական բազմաթիւ երկիրներն ալ բացակայ չէին, ոչ ալ միջազգային կազմակերպութիւնները եւ անշուշտ, ինչպէս գրած էինք արդէն մեր նախորդ թիւերով՝ նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան։ Ժամը 11-ին կը հանդիպէր նախագահ Ժ. Շիրաք։ Հոն էին արդէն կառավարութեան եւ ժողովներու նախագահներն ու անդամները ու բազմաթիւ ընկերվարականներ համար նախագահներն ու անդամները ու բազմաթիւ ընկերվարականներ համար ղեցիկէն ղուրս կը հանուի մինչ կը լսուի Պէթհովէնի «Ուրախութեան Ձօնը» (9րդ համանուագ) ու թափօրը կ'ուղղուի դէպի դերեզմանատուն, պահ մը կայք կատարելէ եւք այն տունին առջեւ ուր ծընած է Միթերան։ Թաղման պահուն, միայն ընտանիքը ներկայ է ու տիկին Տանիէլ Միթերան յուզումով կը դրկէ Մարսէյնը։ Ըստ Միթերանի փափաքին միայն երկու ծաղկեփունջ՝ Թէյլի զոյնով վարդեր եւ մանիշակագոյն եւ դեղին իրեր։

Ճարպանքի եւ յուզումի արտայայտութիւններ եւ արարողութիւններ տեղի ունեցած են բոլոր այն վայրերուն մէջ որոնք ուղղակի կամ անուղղակի կապ մը ունին Միթերանի հետ, ինչպէս՝ Լաչէ, Շաթօ-Շինոն, Սոլիւթրէի ժայռը, Վէզըլէ եւլն. եւլն.։

***

Միթերանի մահն ու թաղումը պատճառ եղան նաեւ որ հրապարակաւ, առանձին անգամ ըլլալով կողք կողքի ներկայանան իր երկու ընտանիքները։ 1994 Նոյեմբերին է որ Մազ չաթթաթերթը յայտնաբերումը կ'ընէր Միթերանի աղջկան՝ Մազարինի։ Ինք արդէն չէր ըլլար եւ ընդհակառակն կը թուի որ իր կեանքի վերջին չրջանին ուզած է հրապարակային ճանաչում մը տալ իր աղջկան, մանաւանդ երբ ան յայտնութեամբ կ'անցընէր Նորմալ-Սիւփի մրցումը։ Կը յայտնուի, սակայն, որ մայր ու աղջիկ երբէք լքուած չեն եղած։ Միթերան Մազարինի մայրը ճանչցած է 60ական թուականներուն Հոսկկոր, ուր կոլֆ կը խաղայ անոր հօր՝ Գլերմոն-Ֆերանի ճարտարարուեստի մեծահարուստ դործատիրոջ մը՝ Փ. Փէնժոյի հետ։ Ցետագային Անն Փէնժօ եւ աղջիկը ապրած են միշտ ոչ թէ պաղտադողի այլ՝ չուքի մէջ։ Բնակած են Էլիզէի մէկ աՁէհսը Քէ տը Պրանլի ու Լուիզ միջամտած ալ է Հանրի Դ. լիսէի մօտ երբ ան լեցուն ըլլալու պատճառով չէր արձանագրած աղջիկը։ Աւանդութեամբ, Միթերան Ծնունդը կ'անցընէր աղջկանը եւ անոր մօր հետ, Կաղանդն ալ կնոջը, զաւակներուն եւ թոռներուն։

Լրագրողներ դիտել կու տան որ նման պատկեր մը՝ նախագահին կինն ու հոմանուհին կողք կողքի անկարելի կ'ըլլար Ամերիկա եւ Անգլիա։

Պարզ է որ, մինչեւ փոսն իջնելն իսկ, Միթերան զգացուց իր ներկայութիւնը, ամէն ինչ կարգադրած էր, մանրամասնօրէն։ Անկասկած, գնաց լաւ պահուն, երբ դեռ հիւանդութիւնը բոլորովին չէր քայքայած զինք ու տէրն էր իր խմացականութեան։ Ոչինչ ունէր ափսոսալիք, հարուստ կեանք մը ամէն տեսակէտով։ Ու այսօր, երբ կը մեկնի բաց մը չէ զոր կը թողու Ֆրանսայի քաղաքական կեանքին մէջ, այլ՝ պարապ մը։

***

Նոթր-Տամի արարողութենէն ետք, պետական ղեկավարները Էլիզէ ընդունուեցան ճաշի։ Պատուոյ սեղանը տեղ գրաւած են 16 պետական ղեկավարներ եւ թագակիրներ Տէր եւ Տիկին Շիրաքի, Ժիւփէի եւ Ծիրանաւոր Վիւթիժէի չուրջ։ Միւս հիւրերը տեղաւորուած են 10 հոգինոց 18 փոքր սեղաններու չուրջ, ամէն մէկուն նախագահած է Ֆրանսացի անձնաւորութիւն մը։ Ոչ մէկ լուսանկարիչի արտօնութիւն տրուած է մուտք գործել։ Պատուոյ սեղանին, Շիրաք իր աջին ունեցած է Դանիոյ Թագուհին եւ ձախին՝ Հոլանտայի Թագուհին։

Այլ անձնաւորութիւններ Օթէլ Մարիններէ ընդունուած են։

***

— Ժաղ Ամթալի քաղաքավարօրէն «վրդովուած» է ավընիւ Ֆրէմտէրիք Լը-Փլէյ Միթերանի բնակարանէն, ուր գացած էր իր յարգանքի տուրքը մատուցանելու։ Ծանօթ է որ նախագահին նախկին յատուկ խորհրդականը վերպաթիմ խորագրուած երեք հատոր հրատարակած էր ուր կը պատմէր, ինչ որ լսած էր Էլիզէ, իր ունեցած (կամ չունեցած) խօսակցութիւնները Միթերանի հետ եւ արձագանգ հանդիսացած զաղտնի եւ մտերիմ յայտնութիւններու, որոնց ճշմարտութիւնն ալ խնդրոյ առարկայ է։

***

Նոթր-Տամի հանդիսաւոր հանդամանքը միշտ վայելած է մեծ տարողութիւն ունեցող եկեղեցական արարողութիւններուն։ 1431-ին Անգլիոյ Հանրի Զ. թագաւորը Ֆրանսայի արքայ կը թագադրուի։ 1572-ին Մարկրիթ տը Վալուայի եւ Հանրի տը Նավարի (Հանրի Դ.) պսակը տեղի կ'ունենայ։ 1687-ին Պոսիւէ Գոնտէի դամբանականը կ'արտասանէ։ Հրաժեշտի պատարագներ մատուցանուած են Պարէսի, Ֆոշի, Ժոֆրի, Փուանքարէի, Մառեշալ Լըքլէրկի, Փօլ Գլօտէլի, Մառեշալ Ժիւէնի, տը Կօլի յիշատակին։

ՓԱՐԻԶ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Փարիզի «Թիթեռնիկ» փողոցին Ամաւորը

Նոր Տարուան նախօրեակին Փարիզի Թիթեռնիկ (Փափիյոն) փողոցի բնակիչները լուրջ վախեր ապրեցան ու անոնցմէ մաս մը տակաւին կ'ապրի պանդոկի սենեակները ապաստանած։ Դեկտ. 22-ին իննեորդ թաղամասի այդ փողոցին երկու չէնքերուն մէջ կարեւոր ճեղքեր դոյացան. պատճառը սառերկրեայ այն աշխատանքն էր որ կը կատարուէր փարիզեան փապուղիին նոր գիծը բանալու համար։ Այդ նոր գիծը կը կոչուի Էօլ։ Պատահարէն իւ վեր ընդհատուած է փորելու գործը ու փողոցը ոստիկանութեան խիստ հսկողութեան տակ է։ Պատահարէն իւ վեր 250 խոր. մեթր կրաշաղախ լեցուած է հիմքերուն մէջ, ամրացնելու համար երկու չէնքերը։ Անոնց բնակիչները անհամբեր են դիտալու թէ պիտի կրնա՞ն վերադառնալ իրենց բնակարանները, եւ ե՛րբ։ Իսկ ոստիկանապետութեան հաղորդագրութիւն մը կ'ըսէ թէ այդ վերադարձը կարելի կ'ըլլայ միայն այն օրը երբ մարզկային կեանքերու եւ անոնց ինչքերուն կատարեալ ապահովութիւնը երաշխաւորուի։

Փարիզի ընդերքին 30 մեթր խորութեան մէջ բացուած նոր փապուղին 1998-ին պիտի միացնէ մայրաքաղաքին արեւելքն ու արեւմուտքը։ Այն առեն ճեպընթացով հիւսիսէն հասնող մը երեք վայրկեանէն պիտի հասնի Օվերայի չըրջանը։ Նոյնը պիտի ըլլայ պարագան Սէն է Մառնի եւ Վալ տը Մառնի բնակիչներուն որոնք պիտի փրկուին էմ -- Ը -- էմ-ի խճողումներէն։

«Թիթեռնիկ» փողոցին կքումներուն պատճառով Փարիզի մէջ արձանագրուած նման դէպքերու ժամանակագրութիւնը այժմէական նիւթ դարձած է։ Անոնց համաձայն վերջին մեծ կքումը տեղի ունեցած է 1880 Յուլիսին, երբ չէնքեր ընկլուզած են Սէն Միշէլ թաղին մէջ։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունուար 10/12)

ԱՐԱՔՍԻ ԿԱՄՈՒՐՋԻ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄԸ

Յունուար 9-ին, Մեղրիի մէջ տեղի ունեցած է Արաքս դետի կամուրջի պաշտօնական բացումը, հանդիսաւոր արարողութեամբ։ Ապա հայկական եւ պարսկական պատուիրակութիւնները մեկնած են Իրանի սահմանամերձ Ճուլֆա քաղաքը, ուր տեղի ունեցած է մաքսային սպասարկութիւններու եւ սահմանէն անցքի հարցերուն քննարկումը եւ տրուած են կարգ մը որոշումներ։ Այսպէս, մաքսային ըսպասարկութիւնները արդէն սկսած են գործել առանց ընդմիջումի։

***

ՅԱՒԱԿՅԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ

Ազգ. Ժողովի նախագահ Բ. Արարքցեան, փոխ-նախագահները՝ Արա Սահակեան եւ Կարապետ Ռուբինեան, ինչպէս նաեւ վարչապետ Հրանտ Բագրատեան, Յունուար 10-ին այցելած են Երեւանի Ֆրանսական դեսպանատունը եւ իրենց ցաւակցութիւնները յայտնած՝ դեսպան տիկին տը Հարթինկին եւ աշխատակազմին, Ֆր. Միթերանի մահուան առթիւ։

***

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Յունուար 5-ին նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան ընդունած է Վրաստանի Արտաքին նախարար՝ Իրակլի Մենագարաչվիլին եւ իրեն ընկերացող պատուիրակութիւնը։ Երկու երկիրներու միջեւ ընդհանուր համագործակցութեան հարցերու նուիրուած այս հանդիպումին ներկայ եղած են նաեւ Արտաքին նախարար Վ. Փափազեան, փոխադարձաբար երկու երկիրներու դեսպանները։

Նոյն օրը վրացի նախարարը ընդունուած է Հայաստանի իր պաշտօնակից՝ Վ. Փափազեանի կողմէ եւս։

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Թ. Զիլլէր մերժած է էրպաքանի առաջարկը՝ համախմբման դահլիճ մը կազմելու։ Զիլլէր կը դոնէ որ իրենց ծրագիրները «ամբողջովին տարբեր են»։

ԶԷՁԷՆՆԵՐԸ կը չարունակեն ասպարէզ կարգալ ռուս զինուորներուն, միշտ պահելով մօտ 300 պատանդ։ Սահմանային Պերվոմայսկայա գիւղին մէջ է որ ռուսական հրասայլեր պաշարած են չէչէն խմբակը ,որու պետը՝ Ռադուչեւ կը սպառնայ սպաննել պատանդները եթէ հրասայլերը մինչեւ 100 մեթր մօտենան գիւղին։ Կը պահանջեն որ բանակցութիւններուն մասնակցի Զերնոմիրդին, թէ ոչ մինչեւ ծայրը պիտի կռուին։

ԻՏԱԼԻՈՑ վարչապետ՝ Լամպերթօ Տինի իր հրաժարականը տուաւ, մեծամասնութիւն գտած չըլլալով երեսփոխանական ժողովին մէջ։ Կրնայ, սակայն, կրկին նշանակուիլ։

ՓԱՐԻՋ - ԵՐԵՒԱՆ ԹՌԻՉՔԻՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐԷՆ

«Հայկական աւիատուղիներ» կը կոչուի Հայաստանի օդային դիծերու ընկերութիւնը որուն օդանաւերը ամէն Հինգշաբթի երեւանէն կը հասնին Փարիզ: Թէ ինչպէ՛ս պէտք է մեկնաբանել «օդային դիծերը» ընկալեալ հայերէն բացատրութեան փոխարէն «աւիատուղիներ» այլանդակութեան նախընտրութիւնը, հատանաբար անոր հանճարեղ կերտողները պիտեն մ'ըսէն. սակայն, թէ այլանդակութիւնը այդ ընկերութեան միայն անուանումով չէ սահմանափակուած, հետզհետէ աւելի յստակ կը դառնայ:

Մէկ կողմէն օրէ օր կը կանոնաւորուին ընկերութեան արտաքին դրասենեակներն ու անոնց աշխատանքները, ինչպէս է Փարիզի պարապան ուր հանդիսաւոր բացում մը կատարուեցաւ յատուկ կեդրոնի մը: Միւս կողմէն, Երեւանէն պարբերաբար անախորժ պատահարներու արձագանգներ կը հասնին: Քանի մը ամիս առաջ Հայաստանի «քաղաքացիական աւիացիայի վարչութեան պետի պաշտօնակատար, կառավարութեան լիազօր ներկայացուցիչ» Շահէն Պետրոսեանի հետ օդանաւիչներու հարցերը դրաւեցին մամուլի սիւնակները, բաւական տգեղ պատահարներու լուրերով: Վարչութեան պետի պաշտօնակատարին կը վերագրուէր օդանաւիչա երիտասարդուհիներու ընտրութեան միջոցին ցոյց տրուած ընթացք մը զոր չի կրնար ունենալ հաւանօրէն իշխանութեան մը մէկ անդամն իսկ երբ իր հօրը կամ մեծ հօրը պատկանող ընկերութեան մը համար աշխատող ընտրելու գործին լծուի: Հայաստանեան թերթերու մէջ տեղ տրուած էր մերժուած, կամ իրենց պաշտօնին վերջ տրուած երիտասարդուհիներու արտայայտութիւններուն. անոնք փոխանակ գործին պահանջներուն, իր անձնական ճաշակներն ու նախընտրութիւնը չափանիշ գործածելու ամբաստանութիւնը կ'ուղղէին վարչութեան պետի պաշտօնակատարին...:

Բայց երբ հարցը փակուեցաւ առանց նկատելի փոփոխութեան մը ու Շ. Պետրոսեան մնաց իր պաշտօնին վրայ, չատերու համար հետեւութիւնը այն եղաւ որ յարուցուած ազմուկը համեմատական չէր պատահածներուն:

Դեկտեմբերի վերջին օրերու մամուլը գայթակղութեան նոր էջերով կրկին հրապարակումներու «հերոս»ը կ'ընէ նոյն անձը: Այս անգամ պատահարը դժուար է հայաստանեան չրջանակին մէջ սահմանափակել, քանի որ անոր վայրը «Հայկական աւիատուղիներ»ու երեւանեան կեդրոնը չէ, ոչ ալ արտասահմանեան գրասենեակ մը. արարքը տեղի ունեցած է Դեկտեմբեր 21 - 22-ի Փարիզ -- Երեւան թռիչքին ընթացքին, օդանաւին մէջ ուր կային բնականաբար ոչ հայ ճամբորդներ ալ:

Թռիչքին հրամանատարը Ռաֆայել Մելքոնեան երեւան էջքին մօտ կ'ենթարկուի Շ. Պետրոսեանի յարձակումին («Ազգ», Դեկտեմբեր 26): Ան հրամանատարը կը հրաւիրէ իր մօտ. երբ այս վերջինը կը ներկայանայ, կը նշմարէ որ իր «պետի պաշտօնակատար»ը խմած է: Այլասպէս արդէն դժուար պիտի ըլլար հրամանատարին ուղղուած «ժիլետն ու շալվարը հանել»ու հրամանը հասկնալ: Ռ. Մելքոնեան խորհելով որ կրնայ անտեղի բախում մը ծագիլ, կը փորձէ հեռանալ: «Այդ ժամանակ կը դրէ թերթը, Շահէն Պետրոսեանը ուղեւորներէն ներկայութեամբ, հայհոյանքներով յարձակուել է հրամանատարի վրայ եւ սկսել ծեծել զրաե: վերջինս մեծ ճիգերի շնորհիւ մտել է հրամանատարական խցիկ ու դուռը ներսից փակել»:

Ենթական ըսած է. «օգտուելով հրամանատարի իմ իրաւունքներից, ես կարող էի միացնել ադէտի UOU ազդանշանը, իմ ճաթիլոը շրջել եւ վայրէջք կատարել ցանկացած օդակայանում, որտեղ նրան անմիջապէս կը ձերբակալէին: Բայց ես դա չեմ արել զուտ միջազգային սկանդալից խուսափելու համար»: Ան էջքէն եաք դիմած է Հայաստանի դիւանագործ դատախազին, ապա նաեւ որոշած դիմել հանրապետութեան նախագահին, վարչապետին, Ներքին գործոց նախարարին:

Հայաստանը ինք իր ուժերով նոր ոտքի կանգնած երկիր է ու ամէն կատարելութիւն պէտք չէ՞ ակնկալել մէկ օրէն. գործի գլուխ գտնուողները իրենց մասնագիտութեան հետ մարդկային յարաբերութիւններու վարժընթա՞ց մըն ալ պէտք է անցընեն, կամ մարդկային վիճա՞կ է ի վերջոյ գինովնալ ու անպատասխանատու ընթացքի պահեր ունենալ (մանաւանդ չատերու համար այլեւս անակնկալ չէ տեսնել որ ճնկելը ոմանց համար հաճելի ուղեկից է Երեւան - Փարիզ, կամ Փարիզ - Երեւան թռիչքին համար): Կարելի է նման բացատրութիւններու երկար չարանով մը թերեւս նոյնիսկ խնդալ ու անցնիլ պատահարին: Բայց վատահարար ասոնցմէ ոչ մէկը պիտի ըլլայ մօտեցումի կէտը Ֆրանսայի դեսպան Տիկին Տը Հարթինկի որ ըստ նոյն տեղեկատուութեան նոյն օդանաւին մէջ, ականատեսը եղած է դայթակղեցնող պատահարին եւ ծր մը թերեւս ուղէ հայաստանեան իր տպաւորութիւնները փոխանցել խօսքով կամ գիրով...:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՁԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՏԱՒԻԿՆԵՐ «ՀՀ» 2006 Թ. ՅՈՒՆՈՒԱՐ 13-Ի ՀԱՄԱՐԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆՆ ՕԳՆՈՒՄ Է «ՎԵՐՄԻՇԵԼ - 2006» ԾՐԱԳՐԻՆ

Մեր սեփական թղթակիցը Թոքիոյից հաղորդում է, որ այստեղ կայացած Մեծ Ութնեակի հերթական խորհրդաժողովում Հայաստանը խոստացել է 3 միլիառ տոլարի օգնութիւն ցուցաբերել Միացեալ-Նահանգների քնակչութեանը, պայմանով, որ այդ դումարներով պէտք է վերմիչէլ գնուի Երեւանի մակարոնի կոմբինատից: Մարզասիրական այս քայլի նպատակն է նպաստել ԱՄՆ-ում ժողովրդավարութեան զարգացմանը եւ ամրապնդմանը: Այդ առթիւ Երեւանի մակարոնի կոմբինատի տնօրէնը յայտարարել է, թէ սոխպուած է մօտ երկու տոկոսով աւելացնել արտադրանքի ծաւալները:

ՏԱՐԱԶԱՑՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԶԿՆՈՐՍՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋ

Ինչպէս յայտնի է, վերջին չրջանում Լեռնային Ղարաբաղի եւ Թիւրքմէնստանի միջեւ որոշ տարաձայնութիւններ կան կապից ծովում ձկնորսութեան կազմակերպման վերաբերեալ: Եւ ահա իրազեկ աղբիւրներից յայտնի է դարձել, որ երկրաշարժ քնակումներից յետոյ կողմերը պատրաստւում են ստորագրել մի փաստաթուղթ, համաձայն որի, երկու երկրների տարածքային ջրեր են համարուելու առափնեայ 100 մղոնանոց հատուածները:

ԲՈՒՌՆ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄՆԵՐ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆՈՒՄ

ՀՀ Ազգային ժողովի վերջին նիստում ընդդիմութեան ներկայացուցիչ Աւագ Սէրեանը պահանջել է պիւտճետային աշխատողների նուազագոյն աշխատավարձը հասցնել 4 հազար տոլարի, պատճառաբանելով, որ ներկայ 3500 տոլարով չարքային քաղաքացին նոյնիսկ չորթը մէկ անգամ չի կարող մեկնել Փարիզ: Ընդդիմութեան մէկ այլ ներկայացուցիչ (չասենք, թէ ով) իր հերթին պահանջել է պատասխանատուութեան կանչել 1991 թ. Պառաւաքար գիւղում կատարուած յայտնի դէպքի մեղաւորներին:

ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ՀԱՆՐՈՒԹԻՒՆԸ ԲՈՂՈՔՈՒՄ Է

Անցած չաբաթուայ ընթացքում Եւրոպայի խորհրդային քաղաքներում բողոքի ցոյցեր են կազմակերպուել՝ Միջերկրական ծովում Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան կողմից իրականացուող հերթական միջուկային փորձարկումների առթիւ: «Ո՛չ՝ միջուկային փորձարկումներին» կարգախօսով հանրահաւաք է կազմակերպուել նաեւ Ուաշինկթընում՝ ՀՀԴ դեսպանատան չէնքի դիմաց: Այս առթիւ ՄԱԿ-ի գլխաւոր քարտուղարը յայտարարել է, թէ մտահոգիչ է յատկապէս ՀՀԴ զինուած ուժերի բարձրաստիճան պաշտօնեայի «Լոս Լաւ կինի» արտայայտութիւնը, ինչը կարելի է գնահատել որպէս մարտահրաւէր միջազգային հանրութեանը:

ՊԱՇՏՊԱՆԵԼՈՎ ՏԵՂԱՅԻՆԵՐԻ ՇԱՀԵՐԸ

Վերջերս Գեղարքունիքի մարզպետը դիմել է Հանրապետութեան նախագահին՝ խնդրելով վճռական միջոցներ ձեռնարկել արտասահմանեան երկրներից բերնակչութեան ներհոսքի ծաւալները նուազեցնելու ուղղութեամբ: Ինչպէս յայտնի է, յատկապէս կարտոֆիլի բերքահաւաքի ժամանակ Ֆրանսայից եւ Գերմանիայից էժան աշխատուժ է լցւում այդ մարզը: Գերմանացի գանուորներն, օրինակ, պատրաստ են ամսական նոյնիսկ 4-5 հազար տոլարի դիմաց կարտոֆիլ հաւաքել: Տեղական արհմիութիւնների հերթական ժողովը, որը տեղի է ունեցել Սարուխան գիւղի երկնաքերներից մէկի 107-րդ յարկում, որոշել է իւրօրինակ ձեւով պաշտպանել տեղացիների շահերը: Այսուհետեւ իւրաքանչիւր Եւրոպացի պարտաւոր է աշխատանքը սկսելուց առաջ լիտրուկէս օղի խմել:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆ ԻՐԱԿԱՆ Է

Արմաւիրի նաւթահանքերի բանուորները սպառնում են դիմել գործադուլի, եթէ եօրեայ ժամկէտում պաշտօնական բացատրութիւն չտանան երէկ տեղի ունեցած խայտառակ միջադէպի կապակցութեամբ: Բանն այն է, որ երէկ կէսօրին, ճաշի ժամանակ նաւթագործներին տեղականի փոխարէն մատուցուել է «Հայնըքէն» գարեջուր, ինչն էլ բողոքի վիթխարի ալիք է բարձրացրել: Նման անյարգալից վերաբերմունքն, ինչ խօսք, պէտք է պատժուի, մանաւանդ որ գործադուլը Հայաստանի նաւթարդիւնահանումը կը նուազեցնի օրական մօտ մէկ միլիոն տակառով: Միջադէպի կապակցութեամբ ղէպքի վայր է մեկնել ՀՀ կառավարական յանձնաժողովը, որն էլ, տեղում ուսումնասիրելով միջադէպը, որոշել է նաւթարդիւնաբերութեան նախարարին ստիպել որպէս պատիժ այսուհետեւ «Էրէբունի»-ի փոխարէն խմել միայն «Հայնըքէն» գարեջուր: Ջճդըւած տեղեկութիւնների համաձայն, նախարարը ներողութիւն է հրաժարական տալ:

ՍԱՀՄԱՆԱՓԵՐՁ ԱՒԵՒՏՐԻ ՆՈՐ ԿԷՏ ԿԵՍԱՐԻԱՑՈՒՄ

Երէկ առաւօտեան հանդիսաւոր պայմաններում Կեսարիա քաղաքի մերձակայքում տեղի ունեցաւ հայ - յունական սահմանային հերթական անցակէտի բացումը, որին ներկայ էին երկու հարեւան պետութիւնների բարձրաստիճան պաշտօնեաներ: Մասնագէտների կարծիքով, այս անցակէտի բացումը կը խթանի ոչ միայն հայ - յունական, այլեւ ընդհանրապէս հայ - եւրոպական տնտեսական կապերի յետագայ խորացմանը: Մասնաւորապէս, կ'ընդլայնուի հայկական էլեկտրոնիկայի արտահանումը դէպի Արեւմտեան Եւրոպա, որի դիմաց Հայաստանը կը ներմուծի դիւղատնտեսական հումք:

ԱՐԴՇԻՆԲԱՆԿԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՀԱԿԱՌԱԿՈՐԴ

Ֆութպոլի 2006 թ. աշխարհի առաջնութիւնը, որն ինչպէս յայտնի է, կ'անցկացուի ՆՀՀ-ում (Նախիջեւանի Հայկական Հանրապետութիւն) մեծ հետաքրքրութիւն է յառաջացրել մարզասէրների չրջանում: Կասկածից դուրս է, որ չեմպիոնի հիմնական յաւակնորդները մնում են Հայաստանի եւ Պրազիլի հաւաքականները: Բարդութիւնն այն է միայն, որ Պրազիլի հաւաքականի հովանաւորն է «Արդշինբանկ»ի Սան-Փաւլոյի մասնաճիւղը, ինչ էլ ենթադրել է տալիս, թէ «Արդշինբանկ»ի աւանդատուները (մօտ 1,5 միլիառ մարդ) կարող են աջակցել ոչ թէ Հայաստանի, այլ Պրազիլի հաւաքականին:

100 ԴՐԱՄԱՆՈՑՆԵՐԸ ԿՐ ՓՈԽԱՐԻՆՈՒԻՆ ԱՍՏԻՃԱՆԱԲԱՐ

ՀՀ կենտրոնական Բանկից յայտնում են, որ 100 դրամանոց թղթադրամները չրջանառութիւնից կը հանուեն աստիճանաբար 25 տարուայ ընթացքում: Փոխարէնը չրջանառութեան մէջ կը մտցուեն նոր 100-անոցներ, որոնց վրայ պատկերուած կը լինի ոչ թէ Օփերայի չէնքը, այլ Տեխնիկայի տունը: «Ցուսով ենք, աւում է յայտարարութեան մէջ, որ այս յայտարարութիւնից յետոյ հիւանդագին ժիւռաժը կը վերանայ»: Ցիշեցնենք, որ 100 դրամանոցների փոխանակման լուրերի պատճառով ԱՄՆ-ում, Գանատայում եւ Ճափոնում զգոզքի զանգուածային ցոյցեր են տեղի ունեցել. իսկ Ջիներում 14 միլիոն մարդ յայտարարել է անժամկէտ հացադուլ:

«Հայաստանի Հանրապետութիւն», 1996 Յունուար 1

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԵԼՑԻՆԻ ԿԱՏԱԿ ՄԱՂԹԱՆՔԸ

«Կոմսոմոլսկայա Պրաւդա»յի մէջ նախագահ Ելցինի կողմէ բոլոր Ռուսաստանցիներուն ուղղուած կատակ մաղթանք մը լոյս տեսած է որ քօղարկուած, այլ բաւական սուր քննադատական մըն է նախագահին ընթացքին ու գործունէութեան մասին: Ան կ'ըսէ.

«Սիբելի հայրենակիցներ, տիկիններ եւ պարոններ, Ռուսաստանի միլիոնաւոր քաղաքացիներ. ամբողջ սրտովս բարի տարի մը կը մաղթեմ ձեզի եւ կը յուսամ որ այս պահուն հակած՝ քիւինեով, աւտքաններով, պանաններով ծանրաբեռնուած ձեր սեղաններուն վրայ, իմ մասիս կը մտածէք: Դիտեմ, ձեզմէ ոմանք դժուարին պայմաններով կը թեւակոխեն նոր տարին: 1995-ը դիւրին չեղաւ: Այսուհանդերձ, մենք յաջողեցանք սահմանադրական կարգերը պարտադրել դաշնակցութեան դրեթէ ամբողջ տարածքին վրայ, ներառեալ՝ Չէչէնիան: Կան անչուշտ մարդիկ որոնք պիտի ուզէին այդ կարգերը նկատել տալ որպէս կարգ - կանոնի բացակայութեան, անկարգութեան, նոյնիսկ արշակաւանեան վիճակ: Այդ մարդոց դէմ պէտք է ճակատ յարդարել: (Այդ մարդիկը Չէչէններու ծախուածներն են):

Այդ աւազակները, ճիշդ է որ կը չարունակեն անպատիժ յարձակումներ գործել չէչէնական սահմանին կից մեր կարգ մը քաղաքներուն վրայ. մեր հայրենակիցները պատանդ կ'առնեն, ապա մամուլին հարցազրոյցներ կուտան ինձմէ աւելի յաճախակի կերպով: Բայց այս տարի այդ բաները կարդի պիտի դնենք, անկասկած: Արդէն ասիճաններ բաշխեցի այն անձերուն որոնք այդ հարցով կը զբաղին: Դիտեմ, ձեր բոլոր փափաքները չիրականացան անցեալ տարի: Ոմանք իրենց աշխատավարձէն զոհ չեն: Անկեղծօրէն ըսելու համար, ես ալ չեմ: Նաեւ իմ բոլոր փափաքներս չիրականացան. կամ աւելի ճիշդը, տակաւին իրականացած չեն: Վերջերս ըսի ձեզի որ չքուէարկէք ի նպաստ համայնավարներուն. կը տեսնէք արդիւնքը. սովորականին պէս է, նոյնիսկ աւելի դէշ:

Ոմանք հակում ցոյց կուտան վերջին ընտրութիւնները որպէս ողբերգութիւն նկատելու: Արդէն սկսած են հաչուել 1991-էն ի վեր Համայնավար կուսակցութեան չարուած անզամավճարները: Բայց, եաղարթ տեղի պիտի չունենայ, վստահ եմ: Երբեք նման բան չարտօնեցինք.

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՇՈՒԿԱՆ ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ

1998-ի առաջին օրէն Ֆրանսայի ածուղներու մենաշնորհը վերջ պիտի գտնէ ու Սոթպի'ի, Քրիսթի'ի նման հաստատութիւնները պիտի կարենան մրցակցութեան մտնել Տրուոյի հետ որ արդէն փայլուն վիճակի մէջ չէ: Մրցակցութիւնը նախ կարելի պիտի ըլլայ միայն կամաւոր աճուրդներու պարագային ու անզլեւոաքսոն հաստատութիւնները պարտին ձեռնհաս քննիչներու յանձնել գործը: Բայց 1998-էն սկսեալ ամէն ազատութիւն պիտի ունենան:

Այս որոշումը վերջ պիտի տայ աւելի քան չորս դարու կացութեան մը: 1556-ին Հանրի Բ. հանրային վաճառքներու մենաշնորհը տուած է կարող եւ փորձառու վարպետներու: Ցետոյ, Լուի ԺԴ. ըստեղծած է տեսակ մը զօրակցութեան մնուկ որուն չնորհիւ այս մարզին փայլուն արդիւնք ձեռք ձգած պաշտօնատարներուն չահէն բաժին կը հանուէր իրենց այն պաշտօնակիցներուն որոնք չահ չէին արձանագրեր կամ իրենց չահածը մեծ բան չէր ըլլար: Այդ մնուկը ջնջուեցաւ 1989-ին:

Ֆրանսական յեղափոխութիւնը մենաշնորհները վերջ տալու կեցուածքով վերջ կու տայ հանրային վաճառքի պատասխանատու պաշտօնատարներուն. արդիւնքը այն կ'ըլլայ որ սեւ չուկայի գործունէութիւն կը ծաւալի ու Հանրապետութիւնը կը պարտաւորուի յետքայլի: 1799-ին կը հրապարակուի օրէնք մը որ աճուրդով վաճառքներու քննիչ պաշտօնատարի գործը կը վերահաստատէ. իսկ երկու տարի ետք, Պոնափարթ 80 պաշտօնատեղի կը հաստատէ Փարիզի մէջ: 1924-ին կ'որոշուի կիներու եւս տալ այդ պաշտօնը վարելու իրաւունք:

Այսօր, երբ աոպարէզը կը բացուի արտաքին մրցակցութեան, հարց կը տրուի թէ Ֆրանսական չուկան կը տոկա՞յ այդ նորութեան: Մանաւանդ որ այս վերջինը 40 տարուան ընթացքին յետադիմած է, բաղդատմամբ անգլիականներու: Այսօր անգլիական այս մարզին գործունէութիւնը Ֆրանսականին կրկինն է: 1994-ին Տրուոյի գործառնութիւնը 1,3 միլիառ Ֆրանք եղած է, իսկ անգլիական երկու հաստատութիւններունը միասնաբար չուրջ 15 միլիառ:

Անդրադառնալով այս կացութեան Քրիսթի'ի Ֆրանսայի փոխ-նախագահը կ'ըսէ թէ Ֆրանսայի մէջ մեղացած են արուեստի չուկան: Իսկ նախագահը աւելի խիստ է երբ կ'ըսէ. «Ֆրանսան աշխարհի միակ երկիրն է ուր կարելի չէ աշխատիլ: Նոյնիսկ Զինաստանի մէջ աւելի դիւրին է մեր գործը»: Եւ այս կացութեան պէտք է աւելցնել այն տուեալը որ Ֆրանսպատական կարեւոր որոշ գործեր ծախուած են Լոնտոն, Ժընեւ կամ Նիւ-Եորք: Ամէն տարի այս ձեւով աւելի քան 700 միլիոն Ֆրանքի արուեստի գործ կը ցրուի արտասահմանի մէջ:

Ֆրանսայի երեք մեծագոյն վաճառողները եւս չատ դժգոհ են օրէնքներու եւ իշխանութիւններու նեղմտութենէն: Կը յայտնեն թէ եթէ կարեւոր բարեփոխումներ չկատարուին, 1998-ին Անգլիացիները պիտի ոչնչացնեն զիրենք: Եւ պէտք է ըսել որ այդ թուականին նախապատրաստութիւններ տեսնել սկսած են արդէն անգլիական հաստատութիւնները: Սոթպի'ի Ֆոպուրկ-Սէն Ք'Օնորէ փողոցին մէջ ծանօթ ցուցասրահ մը վարձած է ու նորոգութիւններու ձեռնարկած:

ՔԱՂՀԱՆ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԾՆՈՒՆԴԸ ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉՈՒԻՉՆԵՐՈՎ

Մարսէյլ, Սէն - Ժերոմի Կապոյտ Խաչուհիները, Յունուար 6-ի գիշերը տօնեցին Ս. Ծնունդը, Մշակութային Տան սրահներուն մէջ, ճաշով մը:

Կապոյտ Խաչի «Ջաւօ Շանթ» մասնաճիւղն է որ ամէն տարի յանձն կ'առնէ այս պարտականութիւնը, աւանդութիւնը վառ պահելու նպատակով:

Ճոխ ախորժաբերներէ յետոյ ճաշը սկսաւ առանց օրհնութեան, հոգեւորականներու տրամադրուած աթոռներու պարապութեան պատճառաւ: Երեկոյթի խօսնակ՝ Պր. Կարպիս Արթէն չնորհաւորեց ներկաները Նոր տարին եւ Սուրբ Ծնունդը, տուաւ օրուան խմաստը հայերէն եւ Ֆրանսերէն, հաճելի զուարճախօսութեամբ: Յայտնեց անաչառ գովեստի խօսքը խաչուհիներուն համար, որոնք առանց ալարելու, ժամեր յատկացուցած էին հայկական համեղ աղանդերներու պատրաստութեան: Ապա բացման խօսքը տուաւ Օր. Գլէմանս Թիւթիւնեանի:

Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի չրջանային ներկայացուցիչ՝ Օր. Թիւթիւնեան իր կարգին չնորհաւորական խօսքերը արտայայտելէ վերջ, հաղորդեց Կապոյտ Խաչի վերջին տարուան գործունէութիւններուն համառօտ տեղեկատուութիւնը, չեշտը դնելով Սփիւռք - Հայաստան յարաբերութիւններու վրայ:

Ցօսք արուեցաւ նաեւ, 12-րդ Թաղամասէն քաղաքապետարանի խորհրդատու՝ բժիշկ Ժ. Քէրքէրեանի եւ Համազգային վարժարանի վարչութեանատենապետ՝ Պր. Ս. Գիւլինճեանի:

Այնուհետեւ խօսքին տեղը գրաւեց խըրախճանքը: Մտերմիկ, հաճելի մթնոլորտին մէջ, պարանոցիկ պահերը արագօրէն սահեցան մեզ տանելով առաւօտեան կանուխ ժամերուն:

ԱՆԻ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

Կաղանդի հանդէս Շաւիլի մէջ

Ծնողքներու եւ հաւատարիմներու սեղմ չրջանակի մը մէջ է որ, կիրակի, Յունուար 7-ին, յետ միջօրէին, տեղի ունեցաւ Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ երկօրեայ դպրոցի տօնածառի աւանդական հանդէսը:

Հոգեւոր հովիւ՝ Ցարութիւն Քահանայ Թաշճեան չնորհաւորեց ներկաները Նոր տարուան առթիւ եւ մաղթեց որ 1996-ը տեսնէ աշակերտներուն թիւին յաւելում մը: Ապա, խօսքը փոխանցեց ուսուցիչ՝ Պր. Մհարոպ Ադամեանի, որ բոլորին բարեմաղթանքներ ներկայացուց եւ ցանկութիւն յայտնեց որ Սփիւռքը ալ աւելի հզօրանայ, որպէսզի աշակցի Հայրենիքի ամրապնդման:

Կարգը եկած էր աշակերտներուն. չուրջ երեսուն արձանագրուածներէն, միայն տասնեակ մը ներկայ էին այդ օր: Զեռքերնին մոմ մը, անոնք յուզումով երդեցին «Լուռ գիշեր»ը, որուն յաջորդեց արտասանութիւններու չարք մը. յիշենք Գարին Զոփուրեան («Շնորհաւոր Նոր տարի»), Քրիսթոֆ Մազդասեան («Հայրենի դրօշակ») եւ մանաւանդ փոքրիկներ՝ Թիլօ Մանուկեան (Միմին՝ կատուս) եւ Պենժամէն Իսպանեան (Աղօթք՝ զաւակս), երկուքն ալ բոլորովին անտեղեակ հայերէնին դեռ երեք ամիս առաջ...

Կաղանդ պապային անակնկալ այցելութիւնը, նուէրներով բեռնաւորուած, բոլորը խանդավառեց ու սիրտերը լեցուց ուրախութեամբ: Հաւաքոյթը վերջ գտաւ ընդունելութեամբ մը:

Մաղթելի է որ յաջորդ ձեռնարկներուն համար, տարիքով աւելի մեծ աշակերտները չզլանան իրենց մասնակցութիւնը բերելու, որպէսզի իրենց դպրոցին միջոցառումները ըլլան ալ աւելի եւ ճոխ եւ յաջող:

Հ. Հ.

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԲԱՐԵԿԱՄ Է ԹԷ՝ ՄԻԱՑԵԱԼ -ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ, ԹԷ ԻՐԱՆԻ

Լվովի չաբաթաթերթերէն մէկը գրած է թէ Ռուսաստան Բելառուսիոյ միջոցով զինամթերք կը ծախէ Իրանի, առանց խնդիր ունենալու Միացեալ - Նահանգներու հետ: Ծանօթ է որ Ուաշինկթըն որոշած է «պատժել» այն երկիրները որոնք գէնք կուտան ահաբեկչական պետութիւններու. իսկ Մինսկը մաքսային միութեան համաձայնութիւն ունի Թեհրանի հետ, ինչ որ առիթ կուտայ Մոսկուայի չրջանցելու ամերիկեան արգելքը, պահելով իր բարւոք յարաբերութիւնները Միացեալ - Նահանգներու հետ եւ միւս կողմէ լաւ յարաբերութիւն պահելով նաեւ Իրանի հետ: Ոչ Բելառուսիոյ նախագահը, ոչ ալ Իրան հերքած են թերթին լուրը:

ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼ ԻՐԱՔԻ ՊԱՏԻԺՆԵՐԸ

Սաուտական արքունիքի կարեւոր անդամ մը իշխան Թալէտ կը պահանջէ որ վերջ տրուի 1991-էն ի վեր Իրաքի կիրարկուած պատիժներուն: Իշխանը որ Մոզի պատերազմին գինուորական գործողութիւններ վարած է ամերիկացի զօրավարին հետ, կը պատճառաբանէ թէ պատիժները չեն ծառայած իրենց նպատակին: «Նիւ - Եորք Թայմզ»ը կը գրէ թէ արաբական աշխարհին մէջ միայն Քուէյթն է որ կը չարունակէ պնդել ամերիկեան անդիջողութեան վրայ:

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝ ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԸՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Եղիսաբէթի մտածները զացին անոր գիշերանոցի կոճակներուն ու սկսան քակել:

- Ինչո՞ւ եմ Գրիգոր, ինչո՞ւ:

- Չեմ քրտնած ... չատ տաք է հոս... յետոյ անքուն եմ եւ չատ յոգնած այս գիշեր ... երթանք պառկինք, քնանանք:

Եղիսաբէթի ձեռքերը վար ինկան:

- Ձշմարտութիւնը խօսէ ինծի Գրիգոր, ի՞նչ ունիս ... ալ չե՞ս սիրեր զիս:

- Ա՞ռ ուրկէ հանեցիր, հարկաւ կը սիրեմ:

- Հապա ի՞նչ է:

- Քունս եկած է եւ գլխու ցաւ ալ ունիմ: Երթանք պառկինք:

Ծանր լռութիւնը նստաւ մէջերնին: Անցաւ ժամանակը...: Եղիսաբէթ կամաց մը անոր ձեռքը ափին մէջ առաւ: Գրիգորին աչքերը կը գոցուէին - հիմա անոր ձեռքը տարաւ իր չապիկին տակ ու կամաց մը դրաւ իր ծիծին վրայ: Ցետոյ չրմունքները քսեց անոր ականջին «քեզ կ'ուզեմ» փսփսալով ու համբուրեց, յետոյ գլխուն մազերով ծածկեց անոր դէմքը...:

- Գրիգոր, խօսէ ինծի, ձայնդ լսեմ, կարօտս առնեմ:

- Ես կ'երթամ պառկելու:

Ուզեց ոտքի ելլել՝ բայց Եղիսաբէթ կառչեցաւ անոր, նստած տեղը պահեց:

- Մի երթար տակաւին, նստէ խօսինք, սիրենք զիրար, միասին ըլլանք այսօր, նոր տարին կը սկսի...:

Գրիգոր լուռ մնաց: Ծանր տխրութիւն մը կը ճնշէր ներսէն. մէկը կը մեռնէր ներսը, իր խոր ներսը: Չհամարձակեցաւ կնկան չիտակ նայիլ «հոն ալ մահ կայ, այո...»:

- Ինչո՞ւ չես խօսիր հետս Գրիգոր... ալ չե՞ս սիրեր զիս, մեռա՞ւ ամէն ինչ, սէ՞րն ալ, բառե՞րն ալ մեռան, ըսէ, խօսէ ինծի, ձայնդ լսեմ:

Ի վերջոյ կրցաւ գլուխը վերցնել ու նայիլ կնկան: Սեւ, խոշոր աչքերը կը լողային՞ արցունքի մէջ, կը խեղդուէի՞ն վախին ու ցաւին մէջ: Ու մէկէն սիրոյ մեծ պահանջը կինը զրկելու, վաթթուելու, խենթի պէս սիրելու, խոստովանելու ամէն ամէն ինչ եւ անկէ ներողութիւն պաղատելու՝ ալիքի մը պէս ողողեց գիտակցութիւնը: Բայց միայն նայեցաւ անոր ու բառերը չեկան բերնին: Եղիսաբէթ խորունկ չունչ մը առաւ: Ու հատիկ հատիկ ըսաւ.

- Փոխուած ես Գրիգոր, մօրդ մահէն ի վեր նոյնը չես:

- Ի՞նչ...:

- Երկու տարի կ'ընէ, Նախ առանձին սկսար պառկիլ, յետոյ գիշերները ուշ տուն գալ, խօսելիք նիւթ չմնաց մեր մէջ:

- Չէ չէ, առանկ չէ:

- Ամիս մըն է չենք սիրաբանած Գրիգոր, ամիս մըն է...:

- Ի՞նչ կապ ունի մօրս հետ:

- Չեմ գիտեր, դուն մտածէ...:

Երկվայրկեան մը լռեց Գրիգոր եւ անոնց նայուածքները իրարու հանդիպեցան, տարօրինակօրէն բաց ու ազատ:

- Դժուար է սա բաներու մասին խօսիլը Եղիսաբէթ:

- Ինչո՞ւ, առաջ կը խօսէիր:

- Չեմ գիտեր իրապէս ... կարծես բառերը իրենց իմաստին կը զաւաճանեն ամէն վայրկեան, լեզուն այլեւս միայն սուտ բաներ կրնայ ըսել, այնքան կեղծիք կայ մէջը այսքան տարիէ ի վեր ... ես ալ ստիպուած ծուռ, սխալ լեզու գործածած եմ ... այլեւս չեմ կրնար անկեղծ ըլլալ...:

- Գրիգոր, հիմա սակայն ա՛ս ըսածդ անկեղծ էր, չէ՞:

- Հա, անկեղծ էր:

- Տեսա՞ր:

- Այո բայց...:

Լռեց մէկ անգամէն: Կնկան մտածները սեղմեցին ձեռքը:

- Ըսէ հոգիս, խօսէ...:

- Կարծես թէ չուրջս ամէնքը կատղած են, մարդիկ մէկ կամ երկու կիրք ունին կեանքի մէջ ու տակէ դուրս՝ ոչինչ արժէք ունի:

- Մի չափազանցեր:

- Գիտես որ ես առանկ չեմ...

- Գիտեմ: Ի՞նչ են այդ կարեւոր բանները:

Լռեցին, իւրաքանչիւրը սուզուած ինքներ մէջ: Սենեակը կը պաղէր:

- Ի՞նչ պիտի ըլլան - կամ գիրքի հասնիլ է կամ ալ սէքս է: Ուրիշ ոչինչ կայ մարդոց մտքին մէջ: Բարեկամ ըսուածը անհետացած է աչխարհէն:

- Իսկ սէ՞րը:

- Ամէնա ալ բանաստեղծներու գիրքերուն մէջ կայ միայն, Իրական կեանքը բոլորովին ուրիշ է:

- Գիտեմ, բայց քու սրտիդ մէջ, ի՞նչ կը զգաս դուն:

- Անկեղծ ըլլալու համար՝ ես ալ չեմ գիտեր:

Ոտքի ելեր էր - չքեղ, ցանկալի էակը, ուժին եւ առաքինութեանց զագաթնակէտին: Գրիգոր նայեցաւ անոր, հիացիկ ու չուարած, «այո, ծայրը հասանք» անցաւ մտքէն:

- Հիմա եկուր երթանք պառկինք:

Գրիգոր դուրս նայեցաւ - պատշգամբը ձիւնը դեռ կը տեղար: Ոտքի ելաւ, ննջասենեակ մտաւ, լոյսը մարեց:

(Շար. 73)

Այրի Տիկին Սիրանույշ Կեվրէկեան,
Այրի Տիկին Մելինէ Ժամկոչեան,
Այրի Տիկին Անահիտ Մարտիրոսեան զաւակները ու թոռները,
Այրի Տիկին Սօնա Կիմիւշկերտանեան, զաւակները ու թոռները,
Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կեվրէկեան եւ զաւակները
ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, մօրաքրոջ, մեծ - մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՈՒՍԵԱԿ ԵՐԷՑԵԱՆ-Ի

մահը որ պատահեցաւ Յունուար 11-ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Յունուար 16, ժամը 15-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին

15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Լա - Կառէն - Գոլոմպի գերեզմանատունը ամփոփելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Որեւէ մահագդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

«ՅԱՌԱՋ». -- *Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կեվրէկեանի։*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար։

Ասատուր Քէօսէեանի *մահուան առթիւ Պր. Մինաս Ֆրանկիւլեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պօյաճեան, Օր. Թիւֆէկեան 100-ական Ֆր.։*

Պերճուհի - Գլօտին Այտընի (*ծննալ՝ Պալեան*) *մահուան առթիւ՝ Օր. Լուիզ Պալեան, Պր. Օննօ Այտըն, Տէր եւ Տիկին Ֆ. Զամանդեան 500-ական Ֆր., Պր. Հրաչ Այտըն 500 Ֆր. երկչախումբին, Տէր եւ Տիկին Ենովքեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ա. Զամանդեան 250, Օր. Եղսա Պատմաճեան 100, Գուլումճեան ընտանիք 300, Եավեր ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Լ. Ճոլաքեան 500-ական Ֆր., Տիկին Սեդա Սարգիսեան, Տիկին Տէօրէնճեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Տուրսունեան 200 Ֆրանք։ Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան 200 Ֆր., Վայիզեան ընտանիք 100 Ֆր., Մխրանեան ընտանիք 300 Ֆր., Ս. Խաչ Դպրեվանքի Միութիւն 300 Ֆր. երկչախումբին Պոլսահայ Մշակութային Միութիւն 500 Ֆր. երկչախումբին, Պր. Ալէն Թերզեան 200 Ֆրանք երկչախումբին։*

Պէաքրիս Դանիէլեանի *հոգեհանգիստին առթիւ՝ Պր. Ժան Դանիէլեան 500 Ֆր., Գուլումճեան ընտանիք 200 Ֆր., Սէմէրճեան ընտանիք 100 Ֆր., Օր. Տ. Դանիէլեան 50 Ֆր.։*

***

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի էլէն Բիւզանդ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 Ֆր. Տիկին Անայիս Պէրպէրեոնէ հոգեճաշին առթիւ, 300 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Անդրէասեանէ Հիւկէք Եսիգարտաշեանի յիշատակին, 500 Ֆր. Տիկին Սրբուհի Նշանեանէ Նորայր Թաթարեանի (Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի նան) յիշատակին։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Սրբուհի Աւետիսեան 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր ամուսնոյն՝ Սրապ Աւետիսեանի մահուան քսանամեակին առթիւ։

***

Թատուր Պէրպէրեանի *յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տիգրանեան 300 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։*

***

Տիկին Մարիամ Սահակեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի եւ Հրոսխիմէ Պետրոսեան 500 Ֆր. կը նուիրեն Ա.Յ.Ը.Ը.Մ ձայնասփիւռին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 200 Ֆր. «Յառաջ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի Նայիբի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, իրմէ յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներուն յիշատակին համար տրուած հոգեհանգիստի եւ մատաղօրհնութեան առիթով։

Տէր եւ Տիկին Պետիկեան, Տիկին Նուպար Պարէյեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Տէր - Մարկոսեան, Տէր եւ Տիկին Թէրզիպաշեան 100-ական Ֆր., Տիկին Թամարա Արսլանեան 150 Ֆր.։

Նաեւ վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. -

Պր. Օհաննէս Սիլօեանի մահուան քառասունքին հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Հրանդ Ասլանեան, Կարիպեան ընտանիք 100-ական Ֆր., Պր. Գէորգ եւ Տիկին Գիւտօղլեանի հոգեհանգստեան առթիւ Օր. Պերճուհի եւ Պր. Շարլ Գիւրտօղլեան 300, Պր. Էֆինեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Վարդուկեան 100 Ֆր., Տիկին Լուսիկ Կուրտիկեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Աբաւիկեան 200 Ֆր.։

***

Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտոմի Լէոլա Սասունի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է Նոյեմբեր 5-ին իրմէ յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներու, հոգեհանգիստի առթիւ եղած հետեւեալ նուէրները. -

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գէորգեան 1000, Պուլվար Օտոմի Թաղական Խորհուրդ, Պօմոնի Թաղական Խորհուրդ, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Տէր - Մարկոսեան 500-ական Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Մարգար Թէճիրեան, Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղ, Տէր եւ Տիկին Արիս Թէճիրեան, Օր. Սեդա Սիմոնեան, Տէր եւ Տիկին Անարէ Գէորգեան, Այրի Տիկին Բարիզ Արմաղանեան 300-ական Ֆր., Օր. Մարի Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկին Մաղիս Սուքեասեան, Տէր եւ Տիկին Ալէքսան Պապաեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Պօղոսեան, Նշան քահանայ Գուլումճեան, Տէր եւ Տիկին Վարդան Տէր - Կարապետեան 200-ական Ֆրանք։

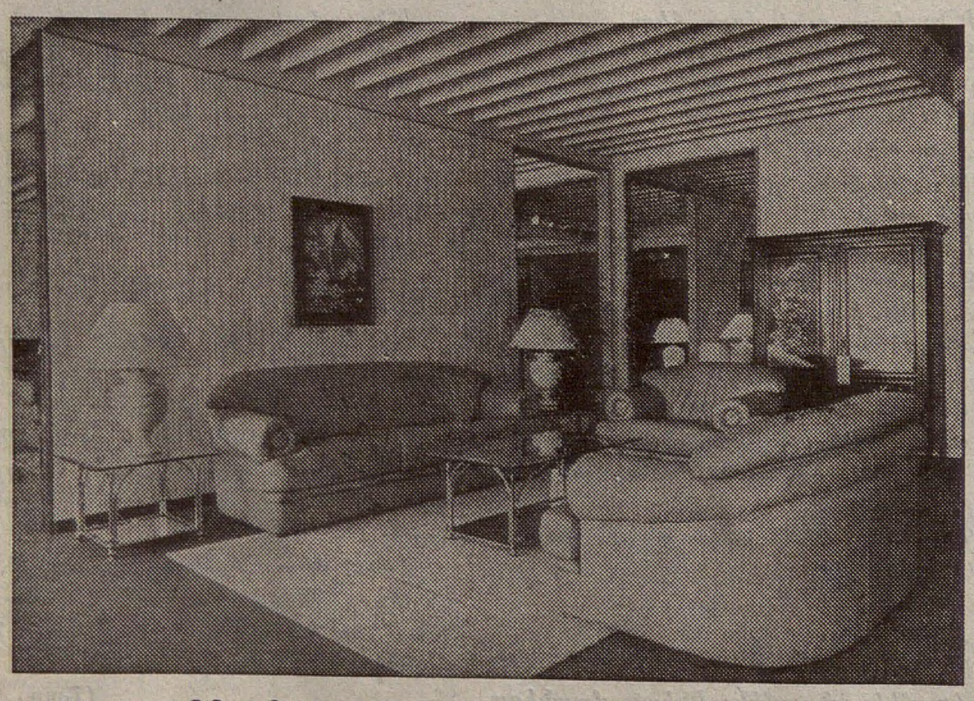
(*Շար.*)

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Meubles
Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՀԱՅՈՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Spectacle de Noël

présenté par les élèves
de l'Ecole arménienne
de la Section «*Sévan*» de Vienne
le Dimanche 21 Janvier à 15 h précises
au Théâtre Municipal de Vienne

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՂՕԹՔԻ ՇԱԲԱԹ
(Յունուար 18 -- 25)

ԲԱՑՄԱՆ ԱՂՕԹՔ

Հինգշաբթի, Յունուար 18, ժամը 19-ին
Մարսէյլի
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի
339, *Ave. du Prado* - 13008 *Marseille*
Մասնակցութեամբ՝
Անկլիքան, Հայաստանեայց Առաքելական, Կաթողիկէ, Օրթոտոքս եւ Բողոքական Եկեղեցիներու։
Օրուան քարոզիչ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԼԻՐՃԵԱՆ
Առաջնորդական Տեղապահ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Sté SOCOFRAM

RECHERCHE
SECRETAIRE

ayant connaissance du français, de l'anglais, de l'arménien et du turc.

Tél. : 46 87 40 32

Le Centre Culturel SAINT MESROB

recevra
M. Pascal CARMONT
pour une
CONFERENCE
ayant pour thème :
«LES AMIRAS, patriciens de l'Arménie ottomane»
le **Mercredi 17 Janvier à 20 heures 45**
au Centre Culturel Saint-Mesrob
10 bis, rue Thouin, PARIS V^e^
M° Cardinal Lemoine / Monge.

— Entrée libre —

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր երախաները իրենց ծնողքներուն հետ ընդունելու Կաղանդ Պապան՝

Կիրակի, Յունուար 14, ժամը 14-ին

CENTRE VALEYRE
24, rue de Rochechouart, Paris 9e

Ճոխ յայտագիր
Բազմաթիւ անակնկալներ
Պար - Պիւֆէ

Cette après-midi de fête sera animée en première partie par les écoles de la CBAF et Narek Dourian animera la deuxième partie avec la participation de tous les enfants.

Venez nombreux l'accueillir.

La Croix Bleue, Section «Hélen Puzant» d'Alfortville prévoit un autocar, Place Carnot à Alfortville. Départ à 13 heures.

UGAB - *Marseille*

WEEK-END de SKI à VARS

Métro, Boulot, Dodo . . .
Assez !

Que vous soyez Parisien, Lyonnais ou Valentinois, peu importe !

Dépêchez vous de rejoindre les jeunes de l'UGAB-*Marseille* pour un week-end de ski à Vars des plus mémorables.

Ambiance chaleureuse, poudreuse et soleil seront au rendez-vous et ceci pour la modique somme de 580 F. pour les membres et 630 F. pour les non-membres.

Réservez dès à présent votre week-end du Vendredi 26 au Dimanche 28 Janvier 1996.

Ce tarif comprend :

— Le transport en car;
— L'Hébergement à compter du Vendredi soir;
— Les repas et petits-déjeûners;
— Le forfait des remontées mécaniques.

Non-compris : la location du matériel de ski, mais un tarif avantageux pourra vous être accordé sur place.

Le départ s'effectuera le Vendredi soir et le retour le Dimanche soir au siège de l'UGAB.

Coupon réponse à renvoyer avant le 15/01/96

— — — — — — — — — — — — — — — —

Nom : .....

Prénom : .....

Tél. : ..... Adresse : .....

.....

— — — — — — — — — — — — — — — —

Nous vous prions de bien vouloir nous retourner ce coupon réponse dûment rempli avec un chèque d'arrhes d'un montant de 300 F. à l'ordre de l'UGAB-*Jeunes* et ce à l'adresse indiquée ci-dessous :

327, Bd Michelet — 13009 MARSEILLE — Tél. : 91 22 10 45.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 16
MARDI
16 JANVIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ԵՐԵՔՕՐԵԱ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·766 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.766

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԱՅԱՇԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

Պաղեստինեան Համաս կազմակերպութեան գլխաւոր դէմքին՝ Այաշի սպանութիւնը խորայլեան ուժերու կողմէ, քուռն հակազդեցութիւններու պատճառ եղաւ: Հարիւր հազար հոգի մասնակցեցաւ անոր յուղարկաւորութեան: Այդ սպանութեան վայրը Գազայի գօտիին պէս, իսրայէլեան զօրքին նահանջով պաղեստինի ձգուած տարածքին մաս կը կազմէ: Իսկ հոն նման սպանութեան մը կարելիութիւնը ամէն բանէ առաջ կը նշանակէ թէ «սահմանափակ ինքնավարութեան» տէր այդ հողերուն վրայ իսրայէլեան պահպանութեան ուժերը տակաւին զօրծելու ամէն ազատութիւն ունին. եւ կրնան ազատ-համարձակ գործել աննպատիժ:

Հոն կը գտնուին նաեւ պաղեստինեան ապահովութեան ուժերը. բայց անոնք այնքան ալ հեռաքրքրքրուած չէին իսրայէլացի իրենց պաշտօնակիցներուն գործունէութեամբ որ առիթ տուած էր ահաբեկիչներու ներթափանցումին:

Այաշի սպանութիւնը տեղի ունեցաւ պաղեստինեան առաջին Խորհրդարանին ընտրութեան նախօրեակին. անոր յուղարկաւորներու մեծաթիւ թափօրը յստակօրէն ցոյց տուաւ որ Պաղեստինցիները զինեալ պայքարը տակաւին նախամեծար միջոց մը կը նկատեն եւ այդ չկը փակած չեն:

Պաղեստինեան պայքարին այս գլխաւոր դէմքը ծնած ու մեծցած ըլլալով Հանդերձ Այսրյորդանանի մէջ, յուղարկաւորութեան համար Գազայի ընտրութիւնը ցոյց կու տայ որ թափօրը կազմողները չէին բաղկանար միմիայն Այաշի ազգականներէն ու մերձաւորներէն: Ան կազմուած էր ամբողջ ժողովուրդէ մը որ իր վիշտին հետ կ'արտայայտէր զայրոյթն ալ իրեն վերագրուած հողերուն այս կարգի բռնարարումին դէմ:

Այաշի սպանութիւնը ցոյց կու տայ նաեւ որ Փէրէսի կառավարութիւնը եւ իսրայէլեան գաղտնի սպասարկութիւնները բնաւ մտածած չեն իրենց ոճիրին հետեւանքներուն մասին. այն տպաւորութիւնը կը ստացուի որ ինքնավար իշխանութեան գործը դժուարացնելու նպատակը հետապնդուած է, զայն մղելու համար բիրտ ուժի դիմելու իր զանդուածներուն հետ յարաբերութեան մէջ: Անոր մէջ դժուար է չտեսնել յետին միտքը որ ուղղուած է պաղեստինեան ազգային հաշտութիւնը խոչընդոտելու. թոյլ չտալու որ իշխանութեան եւ իսլամական դիմադրականներու Համաս չարժումին միջեւ համակեցութիւն մը ստեղծուի: Այս առումով, Համասի պատասխանատուներուն կեցուածքը ուշագրաւ է. անոնք յայտարարած են որ վճռած են ճակատումներէ խուսափիլ ու չնեղել իշխանութիւնը:

Պաղեստինցի պատասխանատուներն ալ յարգած են զանգուածին յուզումը, մասնակցած են յուղարկաւորութեան ու զատապարտած ոճիրը: Ցառաջիկային համար բոլոր չրջանակները կը յուսան որ պաղեստինեան ապահովութեան ուժերը ամէն բանէ առաջ կ'արգիլեն իսրայէլեան ամէն ներթափանցում. նաեւ չեն պատճներ թշնամի սպասարկութիւններու եւ անոնց գործիչներուն յարաբերութիւնը ի վնաս ինքնավար չրջաններուն:

Այաշի բազմամարդ յուղարկաւորութիւնը նկատուեցաւ պաղեստինցի ժողովուրդին հասունութեան եւ մարտունակ ոգիին ապացոյցը: Քաղաքական միակ ուժի մը հետեւորդները խմբելու փոխարէն, ան թարգմանը եղաւ ամբողջ ժողովուրդի մը գնահատութեան ու մեծարումին որոնք ուղղուած էին իր մէկ հեղոսին:

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ՎԻԷՆՆԱՅԷՆ ԵՏՔ՝ ՍՓՈՓՀՈԼՄ

Ազգ. ժողովի նախագահը՝ Բաբկէն Արարքցեան որ Վիէննա զացած էր Ցունուար 10-ին, մասնակցելու Համաը Օ - ԷՄ - Սէ - Ը-ի հերթական մէկ նիստին, երեւան վերադարձած է Շաբաթ օր, Ցունուար 13-ին: Վիէննայի ժողովը առաւելապար աշխատանքի նիստ էր եւ մասնաւոր որոշումներ չէր տրուած:

Ադրբեջանի ընտրութիւնները որակուած են՝ ոչ ազատ, ոչ արդարացի: Ժողովը անդրադարձած է բոլոր այն հարցերուն որոնք իր չրջագծին կը պատկանին ինչպէս՝ Արիսալիա, Ղարաբաղ եւայլն: Նախապատրաստական աշխատանքները պէտք է տարուին յաջորդ ժողովին Համար որ պիտի դումարուի Սթոքհոլմ, Ցուլիս 5-ին:

*
**

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ ԵՐԵՒԱՆ

Երկուշաբթի, Ցունուար 15-ին, Երեւան ժամանած է Վրաստանի Ազգ. Ժողովի նախագահը՝ Ջուրաբ Ժվանիա 28 հոգինոց պատուիրակութեան մը հետ: Ազգ. Ժողովի նախագահին առաջին այցելութիւնն է արտասահման:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Ցունուար 11/12)

ԿՐԻՓԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ԱՒԵՐՆԵՐ ԳՈՐԾԵԼ

Հայաստանի մէջ վերջերս յայտնուած կրկիպի համաճարակը սկսած է աւերներ գործել եւ Սեւանի հոդերուժական հիւանդանոցին մէջ պատճառ դարձած է վեց հիւանդներու մահուան: Այս տակարդ կացութեան առջեւ կազմակերպուած են բժիչկներու ջոկատներ, որոնք փութացած են հոն ցուցաբերելու համար անհրաժեշտ խնամքը. հիւանդներուն մեծ մասը փոխադրուած է չրջանային կեդրոնական հիւանդանոց:

*
**

ՁԱՄԲԱՆԵՐՈՒ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նախատեսուած է 1996-ին Հայաստանի աւելի քան 300 քմ. կառուցի վերականգնել հասցնելու համար թէքնիք պատշաճ մակարդակի: Այս ծրագիրը կարելի պիտի ըլլայ իրագործել մեծ մասամբ չնորհիւ Համաչխարհային Դրամատան այդ նպատակով տրամադրած դումարին. ան մինչեւ այսօր արդէն ըրած է 16 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն մը:

*
**

ԿԱՌՔԻ ԿԱԶՄԱԾՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆԸ ԿԸ ՎԵՐԱՐՏԱԴՐԷ

Կառքի կազմածներու Երեւանի գործատունը սկսած է վերարտադրել գլխաւորապար պիւզանտեասական գործիքներու, բեռնատար կառքերու եւ կառքի ամբարձիչներու Համար կազմածները, որոնք կը ներկայացնեն ամասկան 150-160 միլիոն Դրամի արտադրութիւն մը, Անոնցմէ կ'արտածուին Ռուսաստան, Վրաստան. Թիւրքմէնստան ալ կը ներածէ այս արտադրութեան բոլոր տեսակներէն, կազի մատակարարման փոխարէն:

*
**

ՓՈԽ - ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ազգ. Ժողովի նախագահին, փոխնորդներուն եւ վարչապետին այցելութենէն ետք, Ցունուար 11-ին ալ Հանրապետութեան փոխ-նախագահ Գագիկ Ցարութիւնեան այցելած է Ֆրանսական դեսպանատուն, դեսպան տիկին տը Հարթինկի յայտնելու Համար իր ցաւակցութիւնները՝ Ֆրանսուա Միթերանի մահուան առթիւ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՆԽ՝ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Փորթուկալի նախագահ ընտրուեցաւ ընկերվարական մը, Լիզպոնի նախկին քաղաքապետ՝ Խորխէ Սամփայօ, 56 տարեկան: Կը յաջորդէ Մարիօ Սոարէսի, որ չէր կրնար թեկնածու ըլլալ երրորդ անգամ մը, ըստ երկրին Սահմանադրութեան: Սամփայօ ընտրուեցաւ լայն մեծամասնութեամբ մը՝ 53,8% ընդդէմ կեդրոն աջի թեկնածու նախկին վարչապետ՝ Անիպալ Գաւաքօ Սիլվայի:

Անգլիի (Մայր Հայրենիք) ղեկավարը՝ Մ. Երլմազ մերժեց որեւէ համախմբումի դաղափար իսլամական Ռեֆահի (Բարօրութիւն) հետ, նչելով թէ տարբեր կան որոնք դժուար կը դարձնեն որեւէ դործակցութիւն: Նախընտրելի կը գտնէ երբեակ համաձայնութիւն մը Թ. Չիլլէրի եւ ձախ կուսակցութեան մը հետ: Դեկտեմբեր 24-էն ի վեր, երբ թրքական երեսփոխանական ընտրութիւններու չաղթականը դարձաւ էրպաքանի Ռեֆահ կուսակցութիւնը, Թուրքիա չկրցաւ կառավարութիւն մը կազմել: Գալով Չիլլէրի կ'առաջարկէ որ նոր ընտրութիւններ կատարուին: Երլմազ որ տրամադրութիւն յայտնած է երեքներու համաձայնութեան մը, պայման կը դնէ սակայն որ Չիլլէր նախարարապետ չըլլայ:

Ռուսերը յարձակման անցան, երկուչաբթի, Ցունուար 15, վաղ առաւօտեան Տաղստանի Պերվոմայսկայա գիւղը ապաստանած չէչէն խմբակին վրայ որ հարիւրէ աւելի պատանդ կը պահէ օրերէ ի վեր: Տաղստանի նախագահը Ելցինի դիմած էր որպէսզի դինեալ լուծում չփորձէ, բայց, ըստ երեւոյթին, Ելցին ընթացք չէ տուած: Գործողութեանց գլուխն անցած է գաղտնի սպասարկութեանց պետը՝ Բարսուկով որ բիրտ կարդադրութիւններու կողմնակից մէկն է: Մինչեւ դինեալ միջամտութիւնը, Ռուսերը քանի մը վերջնագիր տուած էին եւ երկարաձգած յանձնուելու պայմանաժամերը, բայց, Չէչէնները տեղի չեն տըւած: «Իզվեստիա» թերթին խմբագրապետին համար Ելցին այլ ելք չունէր:

Իսրաէլի նախագահը՝ Է. Վայցման չորս օրուան պաչտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Գերմանիա, ուր հրեայ համայնքը կը բազմանայ, մանաւանդ նախկին Խորհրդային Միութենէն արտադաղթող Հրեաներով: 1990-էն ի վեր 35 հազար հրեայ դաղթած է:

Փարիզի Մէտ (Շան դ'Էլիզէ, ռիւ Վերնէ) ոճրափորձ մը տեղի ունեցած է, Դեկտեմբեր 30, ժամը 22-ին միայն նիւթական փոքր վնասներ պատճառելով: Ոստիկանութիւնը չէ ուղած տարաձայնել լուրը, որպէսզի չխանգարուի Փարիզցիներու ցայգօնքը: Չի կարծուիր որ իսլամապաշտներու գործն ըլլայ, աւելի հաւանական կը նկատուի որ խորհրդանչական արարք մը ըլլայ, զոր գործած են Թալէա Քելքայլի (այն երիտասարդը որ հետապնդուած էր եւ սպանուեցաւ ոստիկաններու կողմէ, երբ պիտի ձերբակալուէր) ընկերները: Լուրը հրապարակեց Ցունուար 14-ի «Ժուռնալ տիւ Տիմանչ»ը: Արարքին դիչերն ալ լուրը հաղորդուած էր, ապա, անմիջապէս՝ լռութիւն հետեւած էր:

Իրզրումի չրջանի քիւրա նահիկին եբեսփոխան մը՝ Ապտիւլմելիք Ֆիրաթ, 68 տարեկան, ձերբակալուած է Պոլսոյ ա-

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՒՄԲ – ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՕԼԻՄՓԻԿ 1-1

ՄԱՐՍԻՑԼ. - («Յառաջ»). -

Կիրակի, Ցունուար 14-ին, Պէռ քաղաքի մէջ, Հայաստանի Ազգային խումբը որ պատրաստութեան չրջանի մէջ է «Ցոմէն տը Թուռնոն»ի (Էքս - ան - Փրովանս) մարզական կեդրոնին մէջ, բարեկամական հանդիպում մը ունեցաւ Մարսէյլի Օլիմփիքի դէմ:

Մրցումը տեղի ունեցաւ տօնական մըթնոլորտի մը մէջ, չուրջ 1200 հոգիի ներկայութեամբ: Հայեր եկած էին յատկապէս Մարսէյլէն եւ չրջակայ քաղաքներէն դիտելու մրցումը եւ ապրելու համար հայկական օր մը:

Հանդիպումը վերջացաւ հաւասար արդիւնքով (1 - 1), Հայաստան յաղթեց «փենալթի»ով եւ ստացաւ բաժակը:

Մրցումին, կազմակերպուած «Արմէնի Փ.Ա.Փ.Ա.» Քոլէքթիֆին կողմէ, ներկայ եղաւ Հայաստանի Ֆրանսայի դեսպանը Վիդէն Զիտէչեան, կողքին ունենալով Պեռի քաղաքապետը՝ Սերժ Անտրէոնի:

Մրցումի աւարտին տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն մարզասրահին մէջ ուր խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ խօսք առին քաղաքապետը, «Արմէնի Փ.Ա.Փ.Ա.»ի Քոլէքթիֆ-ի նախագահը եւ դեսպան՝ Վիդէն Զիտէչեան ջատագովելով Ֆրանսայի, Հայաստանի եւ Հայերու բարեկամութիւնը:

*
**

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱԺԱԿ

Վալանսի Հայ Մարզականը 2 - 1 յաղթեց Կէօնեոնի (Ա. բաժանմունք) այս վերջնոյն դաշտին վրայ եւ մրցաշարքէն դուրս ձգեց իր հակառակորդը, ինչ որ անակնկալ մըն էր, 16-րդ աւարտականներու վիճակահանութիւնը տեղի կ'ունենայ Ցունուար 17-ին, հանդիպումներն ալ՝ Փետրուար 3-ին:

պահովութեան Ատեանի որոչումով, այն մեղադրանքով որ գործակցած է քիւրտ ապստամբութեան հետ:

ՓԱՓՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆ երեսփոխան - քաղաքապետ կողմնակից է որ ԷՒ - ՏԷ - ԷՍ-ը (ընկերային պարտքի հատուցում) յետաձգուի: Վալէօր գ'Ալբիւէլի մէջ, ան կ'ըսէ թէ այդ յետաձգումը կրնայ զարկ տալ ածին եւ նպաստել գործազրկութեան դէմ պայքարին:

ՏՐՆԻԶ ԿՐԷ, Ֆրանսական բեմի եւ չարժանկարի «մեծ տիկինը» մեռաւ Փարիզի Մառէի Թաղամասի իր բնակարանը, Ցունուար 13-ին, 99 տարեկանին: Երբ իրեն հարց կը տրուէր թէ ի՞նչ է իր երկարակեցութեան գաղտնիքը, կը պատասխանէր պարզապէս թէ կեանքը կը սիրէ: Ջուրաբ բնաւորութեան տէր, կ'ուզէր 100 տարեկանի հասնիլ, միայն քանի մը ամիսով մահը կանխեց այդ տարեդարձը: Դեռ մինչեւ 4 տարի առաջ, 95 տարեկանին, բեմ կը բարձրանար խաղալու Համար յա Սուփիէրի մէջ: Ծնած էր Թորինօ, 1896-ին եւ Փարիզ եկած ծնողքին հետ երբ երկու տարեկան էր: Ամուսնացած է բոլոր մեծ դերասաններու կողքին:

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԸ 1996-Ի ՍԵՄԻՆ

«Հայաստանի Հանրապետութիւն» օրաթերթը Դեկտեմբեր 30-ի թիւով հարցազրոյց -- հաշուեփակի մը հրապարակած է Լ.Ղ.Հ-ի Նորհրդարանի նախագահ Կարէն Բաբուրեանը եւ վարչապետ Լէոնարտ Պետրոսեանը:

Առաջինը անցնող տարուան ամէնէն կարեւոր հանդամանքը կը նկատէ խաղաղութիւնը որ թէեւ «իրաւական որեւէ փաստաթղթով չի ամրապնդուած: Ասիկի շուտ կողմերի բարի կամքի արտայայտութիւնն է»: Անկէ ետք 1995-ը կը սահմանէ որպէս ամէնօրհաս լարուած աշխատանքի տարի:

Այդ աշխատանքին չնորհիւ կան «դրական տեղաշարժ»ներ: Կեանքը, այն տպաւորութիւնը կը գործէ որ կը կարգաւորուի: Փողոցներուն մէջ չըլլալ մը պիտի թուի որ ոչ մէկ պատերազմ տեղի ունեցած է հոն. բայց ատիկա խաբուսիկ տպաւորութիւն է, կ'ըսէ Կ. Բաբուրեան. հսկայական ջանք կը պահանջէ տնտեսութեան վերականգնումը, բանակին մարտունակութեան պահպանումը եւ այլ խնդիրներու լուծումը:

Ղարաբաղի խորհրդարանը 1995-ի ընթացքին որոշ օրէնքներ ընդունած է. առնուազն քաղաքական իմաստով դլխաւորը կը նկատէ ան լեզուի օրէնքը, ըսելով. -- «եթէ մենք հայկական պետականութիւն ենք կառուցում, ապա հայերէն գրական լեզուն առաջնային պիտի լինի»: Այս մասին օրէնքը ընդունուած է առաջին ընթերցումով: Յաջորդ նշուածը կ'ըլլայ քաղաքացիութեան օրէնքին հիմնական մասը: Տարբերելով Հայաստանի օրինակէն, Լ.Ղ.Հ-ն ընդունած է կրկնակի քաղաքացիութիւն: Ընդունուած օրէնքներուն մաս կը կազմեն նաեւ օրինապահ կառոյցներուն առընչուածները, սեփականաշնորհման ծրագիրը եւայլն: Մօտ օրէն Խորհրդարանը կը քննարկէ բնակարաններու սեփականաշնորհման ծրագիրը որուն մէջ նկատի առնուած է որ ժողովուրդին դպալի մասը բանակի ծառայութեան մէջ նկատի առնուած է որ ժողովուրդին դպալի մասը բանակի ծառայութեան մէջ է:

Լ. Պետրոսեան որ Դեկտեմբերին լրացուցած է վարչապետութեան առաջին տարին, «ոչ պատերազմ, ոչ խաղաղութիւն» կը կոչէ ներկայի իրավիճակը: Կ'ըսէ թէ ի տարբերութիւն նախորդ տարիներուն երբ արտադրութիւնը դրեթէ բոլոր ճիւղերուն մէջ պակասած էր, 1995-ին նկատուած է տնտեսութեան որոշակի աշխուժացում: 1995-ի պիւտճէին աւելի քան 51 տոկոսը յատկացուած է ընկերային կարիքներու. եւ կը նախատեսուի 1996-ի այդ համեմատութիւնը բարձրացնել 60--65-ի:

Լ.Ղ.Հ-ի իշխանութիւններուն անյետաձգելի գործերէն է պատերազմին հետեւանքներուն դարմանումը: Հոս եւս որոշ յառաջընթաց արձանագրուած է: Դեկտեմբեր 1-ի կացութեան համեմատ, գաղթականն քաղաքացիներուն համար նորոգուած է 1118 տուն, հանրապետութեան դրեթէ բոլոր չրջաններուն մէջ. նոյն տարեն 162 տուն ալ պատրաստուած է Հայաստանէն վերադարձողներուն համար: Ընդհանուր առմամբ 1995-ի ընթացքին Լ.Ղ.Հ-ի գիւղական բնակավայրերուն նորոգուած եւ ազատ տուներուն մէջ հաստատուած է 242 ընտանիք, կամ 847 հոգի:

Լուծէ մը ազատագրուելու, իր ցանկացած կեանքով ապրելու պայքարին մղուած հանրապետութեան համար կարեւոր էր իր միջոցներով բաւարարուիլ որքան որ կարելի էր: Այս կէտը ամէնէն աւելի իմաստ դտաւ դիւղատնտեսական մարզին մէջ. անոր արտադրութիւնը նպատակը կը հետապնդէր բաւարարելու բնակչութեան կենսական պահանջքը: Այդ արտադրութեան մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ հացազործութիւնը: 1994-ին հացահատիկի արտադրութիւնը եղած է չուրջ 12 հազար թոն, 1995-ին 29 հազար: Աւտր հինգ հազարը արտածուած է Հայաստան: 1995-ին աշնանացան կատարուած է 30 հազար հեկտար վարելահոդի վրայ. կը նախատեսուի 1996-ին ունենալ 50 հազար թոն հացահատիկ, որուն 10 հազարը կարելի է արտածել: Այս մարզին մէջ ուրախացնող լուր մըն է նաեւ այն որ առաջին անգամ ըլլալով անասուններու թիւին նուազումը կասած է: Ասիկա յոյս կը ներշնչէ որ յառաջիկային կարելի կ'ըլլայ յաւելում արձանագրել:

Հարցազրոյցին վերջին մասին մէջ Լ. Պետրոսեան կ'անդրադառնայ իրենց կատարուած օժանդակութեան, Հայաստանի եւ Սփիւռքի կողմէ: Ան կ'ըսէ. «անշուշտ, առանց Հայաստանի հանրապետութեան կառավարութեան, ինչպէս նաեւ "Հայաստան" համահայկական հիմնադրամի, Սփիւռքի մեր հայրենակիցների բազմակողմանի օգնութեան, դժուար կը լիներ պատկերացնել Լ.Ղ.Հ-ը որպէս նորաստեղծ պետութեան գոյատեւումը: ... Բնականաբար, Լեռնային Ղարաբաղում բարձր են գնահատում այն բոլոր զոհողութիւնները որ կրում է ողջ հայ ժողովուրդը յանուն Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան կայացման»:

Ինչպէս Կ. Բաբուրեան, Լ. Պետրոսեանի համար եւս 1996-ի դլխաւոր մարդեանքը խաղաղութեան վերջնական հաստատումն է, քանի որ մանաւանդ զայն «հայ ազգի մեծագոյն դաշնակիցը» կը կոչէ Լ.Ղ.Հ-ի վարչապետը:

Այդ խաղաղութեան կը ցանկայ ոչ միայն Լ.Ղ.Հ-ի, այլ նաեւ Հայաստանի համար ամբողջ հայութիւնը. տեղական տուեալները ապացոյցը բերած են թէ առը համար ունին անհրաժեշտը - վճռակամութիւն, հեռատեսութիւն, պայքարի եռանդ, զոհողութեան ոգի, եւայլն--: Ու մարդեանքները առաւելաբար կը վերաբերին արտաքին միջամտութիւններու որպէսզի անոնք իրենց փոքր չահերուն համար չխանդարեն մեր իրականութեան մեծ հիմնաքարը՝ խաղաղութիւնը: Ասիկա, որպէսզի ինչպէս կ'ըսէ Լ. Պետրոսեան, «1996 թուականը «Հայաստանի Հանրապետութեան» էջերուն մէջ նշանաւորուի աւելի յաջախակի եւ առաւել հաճելի լուրերով Լեռնային Ղարաբաղից»:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՁԵԱՆ

ԱՆՓՈԽԱՐԻՆԵԼԻ ՊՈՒՐԾ ՀԱՄՈՒՏԸ

Այո՛, սիրելի լիբանանահայ հայրենակից, խորագիրը սխալ չես կարդացած, ճի՛շդ է անիկա:

Անփոխարինելի է անիկա, որովհետեւ եթէ դոյութիւն չունենար խմբ, անպայման որ չինարար ու իր կամքէն անկախաբար սիւրեքացած ու աշխարհի չորս ծագերը տարածուած հայութիւնը իր բեկորները պիտի հաւաքէր, պիտի ամփոփէր տեղ մը եւ պիտի կերտէր իր նոր էրեբունին՝ Պուրճ Համուտը, ուր Նոր Մարաշը «Սարդարապատ» է, Նոր Ատանան «Նիկոլ Դուման» է, Նոր Սիսն ու Թոմարզան «Իչխան» են, Սանճաղ Քէմբը «Ռուբէն» եւ կան տակաւին Արապաճ, Թէհլիրեան եւ այլ անուններով կոչուող էրեբունիներ:

Անփոխարինելի է անիկա իր բաղկացուցիչ տարրերուն իրարու նկատմամբ հայրենիքէն իսկ չալկած, մխասին բերած ու բնական դարճած հակադրութիւններով եւ անհանդուրժողութիւններով, համակրանքով ու հակակրանքով:

Անփոխարինելի է անիկա, որովհետեւ կը յայտնաբերէ Հայուն նկարագիրին ամէնէն պայծառ ու անաղարտ գիծը, որ Հայուն աշխատանքն է, ճակատի քրտինքը խառնելն է գործին, կօշիկի ներկաբարէն մինչեւ մեծագոյն գործարանատէրն ու առեւտրականը:

Անփոխարինելի է անիկա ու նախանձ չարժող, որովհետեւ մարդկութեան պատմութեան մէջ, աշխարհի չորս ծագերուն, դժուար է գտնել երեք քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն ունեցող քաղաք մը, ուր կարելի է սպասողական ապրանքներու փոքրագոյն գնդասեղէն մինչեւ ճարտարարուեստական հզօրագոյն գործիքները գտնել եւ գնել:

Անփոխարինելի է անիկա, որովհետեւ քանմդկերորդ դարու սկիզբին դժուար է գտնել տասնեակ տարիներով ծրագրուած քաղաք մը, որ նոյն աշխուժութիւնը եւ աշխատանքի նոյն համակարգումը ունի, որովհետեւ Պուրճ Համուտը կրցաւ կենսարար մղումով քայլ պահել, դոյատեւել եւ առաջնակարգ իր տեղը միշտ ունենալ օրուան պահանջներուն հետ:

Անփոխարինելի է անիկա, տնտեսական հաստատութիւններու առընթեր, իր ազգային, կրթական եւ հոգեւորական (տասնեակ մը դպրոցներ եւ եկեղեցիներ), ու մշակութային կեդրոններով, տպարաններով եւ հրատարակչական տուներով, որոնցմէ լոյսին կուգան օրաթերթեր, շաբաթաթերթեր, ամսաթերթեր, պարբերաթերթեր եւ այլազան բնոյթի դիրքեր, ընկերային - բարեսիրական հաստատութիւններով ու այս վերջիններուն կապուած ընկերային ծառայութեանց բաժիններով, ինչպէս նաեւ մարզական ակումբներով ու քաղաքապետապատկան մարզադաշտով, ձայնասփռումի եւ պատկերասփռումի կայաններով:

Եւ հիմա, Հայ ժողովուրդ, ըսէ՛, թէ ո՞ւր կարելի է նման քաղաք մը ունենալ, նմա՛ն կառոյցներով, առանց միլիառաւոր տոլարներու ծրագրուած ծախք ենթադրելու:

Ահա թէ ինչո՛ւ անփոխարինելի է Պուրճ Համուտը:

***

Եւ հիմա Սփիւռքի անփոխարինելի այս մայրաքաղաքը աշխոյժ եւ կանդուն պահելու պարտաւորութիւններու եւ պարտականութիւններու առաջնահերթ գիծին վրայ կուգայ այս վեթերանին ուժ տալ՝ եւ անոր թիկունք կանդնիլ:

Շինարար, հարուստ եւ բարեկեցիկ հայ անհատ, օգտակար եղիր բարօյապէս, բայց մանաւանդ նիւթապէս այս վեթերանին, որ Պուրճ Համուտ կը կոչուի, եւ հաւատա՛, ո՛վ հարուստ հայ, որ աշխատասէր Հայը աւելի քան իր լուման ըրած է այս հանդանակին՝ քրտինք թափելով՝ նիւթապէս եւ բարոյապէս, ապրելով նեղ պայմաններու մէջ, երբեմն անօթի պառկելով, որպէսզի անաղարտ պահէ հայ ազդի անզուգական հպարտութիւնը, որուն ապացոյցը կը գտնենք այն իրողութեան մէջ, որ աշազուրկն ու անկարն իսկ չխաթարեցին իրենց հպարտ նկարագիրը, մուրալու համար ձեռք երկարելով:

Ո՛վ իսկական հայորդի, քսաներորդ դարու աւարտին ուխտէ՛ նոր էրեբունի, այս կառոյցը ամուր պահել եւ աւելի զարդացնել, որպէսզի ապագային պատմութիւնը չդայ ըսելու, թէ բուռ մը հայ մեծահարուստներ չուզեցին տեսնել ահազանդը եւ չուզեցին լսել անոր կանչը, այլ զոհացան ըսելով, թէ՝ «պէտք եղածը արդէն ընելու վրայ ենք. Թող այս ժողովուրդը սորվի քիչ մըն ալ զօտին սեղմել»:

Այս ժողովուրդը դո՛ւն ես, ունեւոր եղբայր: Հարստութիւնդ չափէ տալու քու կարողութեանդ չափով: Ապա թէ ոչ, պատմութիւնը վկայ, քանի մը տասնեակ տարիներ ետք պիտի դայ հայ Դիոդինէս մը, օր ցերեկով լապտերը ձեռքին, ըսելու համար, որ կը փնտռէ Հայու ոգին, որ անցած է այտտեղէն եւ չէ արձագանգած իր պապերու դարաւոր կանչին եւ երկրորդ Անի-ի մը վերածուած է Պուրճ Համուտը:

***

Փաստացի ակնյայտ երեւոյթներ սկսած են արդէն պարզուիլ Պուրճ Համուտի անկումային ու լքեալ վիճակին մասին: Անոնք են՝ ինքնաչարժներու ահազանգային խճողումները, էլեկտրածին մեքենաներու աղմուկն ու ծուխը եւ անոնց ու հեռաձայնի գիծերուն անկանոն ուռկանը թաղերու լայնքին ու երկայնքին: Նոր կառոյցներ եւ նոյնիսկ համալիրներ անսփուլ կը ձգեն մարդ, որովհետեւ անոնք կը մաղլցին քովն ի վեր իրարու կռթնած եւ դաղթի օրերէն մնացած խարխուլ տուներու, որոնց անկանոն չինութիւնը եթէ արդարանալի էր հազիւ 50 տարի առաջ, այժմ, ամբողջ Պուրճ Համուտը վերածրագրող յատակագծումի մը բացակայութեան, նեղ փողոցներու վրայ սլացող բարձրադիր չէնքերը կ'աւելցնեն խճողումը, իսկ հին չէնքերու տէրերը, քաղաքապետապատկան հողերու հաչւոյն, առեներն արդէն ընդարձակած էին իրենց տուները եւ ապօրինաբար յարկեր աւելցուցած իրենց տուներուն վրայ:

Ֆիզիքական այս աղաւաղումին դիմաց յատակ էր, որ անոր բուն պատճառը կը հանդիսանայ Պուրճ Համուտի բնակչութեան մէկ մասին քաղաքացիական դիտակցութեան եւ պատասխանատուութեան դգացումին բացակայութիւնը: Տան կամ խանութին աղբէն ձերբազատելու անոնց գործածած եղանակը չատ բան կ'ըսէ այս ուղղութեամբ: Ասոր վրայ կ'աւելնայ զաւակը նախակրթարանի աւարտէն առաջ իսկ արհեստի դրկելու, անգործութեան հետեւանքով՝ ի դին ամէն չարաչահութեան ապրուստ ճարելու ընդհանրացած երեւոյթը, քաջածանօթ վաչխառուներու անարդել ու սանձարձակ գործունէութիւնը, եսակեդրոն կենցաղի մը օրինակները, որուն կուգան նպաստելու թախտախաղի սունկի պէս աճող կեդրոնները:

Յատկապէս Լիբանանի մէջ իւրաքանչիւր քաղաք իր տէրը ունի. այդ տէրը անհատ քաղաքացիէն սկսեալ, մինչեւ քաղաքին մէջ գործող հաստատութիւններն ու քաղաքական կազմակերպութիւնները են: Ասոնք են, որ նախ կը գործակցին քաղաքապետութեան հետ, օրինադանգութիւններու առաջքը առնելու եւ քաղաքին յատակագծումը բոլորին համար օգտակար եղանակով կատարելու տեսակէտէն, ապա թիկունք կը կանդնին քաղաքապետութեան, որպէսզի քաղաքին անհրաժեշտ նպաստները եւ յատկացումները ապահովէ պետութենէն իր երեսփոխաններուն եւ նախարարներուն խողովակով: Նման յանձնառու կեցուածքով քաղաքացիներ ու կազմակերպութիւններ այնուհետեւ կը ձեռնարկեն բարոյական կերպարի վերականգնման գործին, գարկ տալով եւ նպաստներ ապահովելով մարզկային ընկերային, կրթական, առողջապահական գործերու եւ օգնութեան հասնելով ինչպէս անկարներու, այնպէս ալ չքաւոր ընտանիքներու, որպէսզի այս վերջիններս իրենց զաւակները կարենան դպրոց դրկել եւ անոնց նուազագոյն առողջապահական կարիքները հոգալ:

***

Բարեբախտութիւն է թերեւս, որ վերոյիշեալ ծառայութիւններէն ոմանք արդէն կը տրուին բարեսիրական հաստատութիւններու խողովակով, բայց ակնյայտ է, որ անբաւարար են թափուած ճիդերը, եւ դեռ չատ ճամբայ ունինք կարելիք:

Այժմու իր վիճակով Պուրճ Համուտը այլեւս աստիճանաբար արհամարհելի դիրք մը դրաւելու դատապարտուած է համալիբանանեան առումով, մինչդեռ քաղաքացիական պատերազմի բոլոր տարիներուն, եղբայրասպան կռիւներուն վերջ տալու հանդանակով ճամբայ ելած, դրական չէզոքութեան պահպանման համար զոհ տուած եւ օրինակելի ընթացքով բոլոր Լիբանանցիներուն համակրանքը չահած Պուրճ Համուտը այդ տարիներուն բոլոր Լիբանանցիներուն այցելութեան վայրն էր ու գնումի կայքը, ուրկէ անոնք կը մեկնէին լաւ տպաւորութիւններով եւ փոխադարձաբար իրենց դիրկերը Լիբանանի մէջ ամէնուրեք լայն կը բանային, երբ պուրճ համուտցի մը կ'այցելէր իրենց:

Քաղաքացիական աչալրջութեան եւ արթնամտութեան, պատասխանատու եւ դիտակից կեցուածքներու կեդրոն Պուրճ Համուտը այժմ ընկղմելու վրայ է մոռացութեան ու արհամարհանքի թմբիրի մը մէջ, նոյն իր այդ զաւակներուն անտարբերութեամբ եւ եսակեդրոն ընթացքներուն բերումով:

Այս ցաւը կը բազմապատկուի, երբ նկատի կ'ունենանք, որ համայն Լիբանանահայութեան ողնայարը կը կազմէ Պուրճ Համուտը, որուն սխրանքները հպարտութեամբ լեցուցած են նաեւ բոլոր զաղութներու Հայերը:

Ահա թէ ինչո՛ւ անփոխարինելի այս քաղաքը պէտք է վերականգնի իր թմբիրէն, դիմադրաւէ անօսրանալու վտանգը եւ նոր աշխոյժով լծուի աշխատանքի, ի խնդիր համայն հայութեան ներշնչման աղբիւրը դառնալու իր կոչումին:

Առանց Պուրճ Համուտի, Լիբանանահայութիւնը ցանուցիր ու աննկատառելի զանգուած մըն է:

Իսկ առանց Լիբանանահայութեան, Սփիւռքի համայն հայութիւնը զուրկ է ներշնչման իր աղբիւրէն, իր փարոսէն:

Այս դիտակցութեամբ, «անվրէպ խփողը թող դայ» մխանալու Պուրճ Համուտի վերականգնումի աշխատանքին:

ՅՈՒԼԱԿ ԹԻՒԹՒԼԵԱՆ

«Ագդակ»
Նոյեմբեր 28

ԵՐԿՐԱԳՈՒՆՏԻՆ ՋԵՐՄՈՒԹԻՒՆԸ ՄՏԱՀՈԳԻԶ ԿԸ ԴԱՌՆԱՑ

Մեծ հաւանականութեամբ, մարդկային գործունէութիւնն է որ կը բարեփոխէ երկրագունտին կենսոլորտը. սակայն ի՞նչ ձեւով կը պատահի այդ եւ ի՞նչ են ատոր հետեւանքները ապագայի նկատմամբ: Այս հարցումներուն պատասխաններ գըտնելու գործին լծուած բրիտանացի մասնագէտներ արձանագրած են որ 1995-ին կենսոլորտային միջին ջերմաստիճանը եղած է բարձրագոյնը, օդերեւութաբանական առաջին ուսումնասիրութիւններէն՝ 1860-էն ի վեր: Ան հասնելով 14·7 աստիճանի, 0·6 աստիճանով գերազանցած է վերջին 30 տարիներու բարձրագոյն ջերմաստիճանը: Եւ երբ նկատի առնուի ջերմութեան 3 աստիճանի յաւելումի մը ազդեցութիւնը, ա՛լ աւելի մտահոգիչ կը դառնայ երեւոյթը:

Նախ հարկ է չեշտել կենսոլորտային միջին ջերմութեան տարբերութիւնը, ընդհանրապէս ձմրան օդերեւութաբանական աստիճանէն: Որոշ գաղափար մը կազմելու համար կարելի է յիշել երկրագունտի պատմութեան առաջին չրջաններէն սառոյցներու չրջանի պարագան: Այդ ժամանակներուն երկրագունտի կենսոլորտային միջին ջերմաստիճանը միայն 6 - 7 աստիճանի անկում մը արձանագրած էր, բաղդատմամբ՝ այսօրուան տուեալներուն: Ուրեմն 3 կամ 4 աստիճանի յաւելումի մը ենթադրութեամբ ալ կարելի է երեւակայել հսկայ սառոյցներու հալիլը, հովերու հոլովոյթին խանգարուիլը, ծովերու մօտ 1 մեթր մակընթացութիւնը եւայլն եւ անոնցմէ յառաջ գալիք աղէտները: Այս սպառնալիքները ա՛լ աւելի մտահոգիչ բնոյթ կը ստանան եթէ նկատի առնուին վերջերս Սպանիա տեղի ունեցած միջկառավարական համագումարին մասնագէտներուն յայտնած եղրակացութիւնները, ըստ որոնց յառաջիկայ տասնամեակներուն կը նախատեսուի ջերմաստիճանի 1·5-էն 3 աստիճանի յաւելում մը:

Ներկայիս տեղծուած այս կացութեան, որպէս բացատրութիւն, ցոյց կը տրուի կենսոլորտին մէջ արձակուած կազերու զգալի յաւելումը: Արդարեւ վերջին երկու հարիւրամեակներու ընթացքին մօտ 30% աւելցած է կենսոլորտի միջի ածխային թթուններու համեմատութիւնը: Անոնք թողել եւ անջրպետէն հասնող ջերմանիւթերու անցքը դէպի երկրագունտ, կը սկսին տաքնալ այս վերջինէն վերադարձող ջերմութենէն եւ կը կազմեն խաւ մը, ձեւով մը երկրագունտին արդիլելով ընել:

Աշխարհի չորս կողմերը կատարուած փորձարկումները ցոյց տուած են որ կենսոլորտի 3·5 աստիճանի ընդհանուր ջեռուցում մը պիտի բաւէր ծովերու մակարդակի առնուազն 80 սմ. բարձրացումին, պատճառ դառնալով ամբողջ Պանկլատէշի չրջանին եւ Նիլի հովիտին հեղեղումին, նոյնիսկ մինչեւ Վենետիկի անհետացումին: Միւս կողմէ, ջերմաստիճանի այս յաւելումին ծանրագոյն հետեւանքներէն պիտի ըլլար օդային հոսանքներու բնականոն հոլովոյթին խախտումը, ինչ որ իր կարգին փոփոխութիւններ պիտի բերէր անձրեւներու առումով: Երբ մէկ կողմէն պիտի սկսին ստեղծուիլ անապատային նոր չրջաններ, միւս կողմէ, չափաւոր, բարեբեր անձրեւները իրենց տեղը պիտի թողուն սաստիկ հեղեղային անձրեւներու, պատճառելով չըրհեղեղներ, ինչպէս հետզհետէ յաճախ կը պատահի այսօր Ֆրանսայի հարաւային չրջաններուն մէջ:

ՔԱՂՀԱՆ

ՊՕ - ԱՐԱՔՍ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄԼՈՑ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պօ - Արաքս Մշակութային Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ 1995 Դեկտեմբեր 2-ին տեղի ունեցաւ Փատովա, առաջին խորհրդակցական հանդիպումը Իտալիոյ մէջ հայագիտութեամբ զբաղող, ինչպէս նաեւ հայերի նիւթերով հետաքրքրուած ուսումնասէրներու, մտաւորականներու, դրողներու եւ դոկտորականի կամ մագիստրոսական աստիճանի ուսանողներու: Հանդիպման նպատակն էր փոխադարձ ծանօթացում եւ գործունէութիւններու ընդհանուր համակարգման ծրագրի մը մշակումը: Ներկայ էին շուրջ քառասուն հոգի, մինչ տասնեակ մը ուրիշներ գիրով յայտնած էին իրենց մասնակցութիւնը: Ժողովը բացուեցաւ յոտնկայս յարգանքի տրիտուրով մը հայ արուեստաբանութեան վերջերս անդարձ մեկնած երկու վաստակաշատ դէմքերու՝ Արմէն Զարեանի եւ Փաուլօ Գունէոյի յիշատակին: Ապա կարծիքներ փոխանակուեցան գիտական, հրատարակչական, ժողովրդավարականացման աշխատանքներու մասին: Որոշուեցաւ կազմել յանձնախումբ մը՝ գործնական ծրագիրներ ուսումնասիրելու նպատակով:

ԴԻՒԱՆ ՊՕ - ԱՐԱՔՍ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Վենետիկ
Դեկտեմբեր 1995

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

ՀՐԱՒԷՐ ՀԱՅ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՍՐԲԱՎԱՅՐԵՐԷՆ

Քրիստոնեայ աշխարհը կը մտածէ Քրիստոսի ծննդեան 2000 ամեակը յիշատակել բացառիկ ոգեւորութեամբ: Հայոց Աշխարհը իր Պետականութեամբ եւ Ամենայն Հայոց Հայրապետութեամբ, ծրագրած է Հայոց քրիստոնէութեան պետականացման 1700 ամեակը նշել 2001 թուականին: Բացայայտ է, որ քիչեր ծանօթ են 301 թուականին Գրիգոր Լուսաւորիչէ եւ Տրդատ Թագաւորէ միաեղ գործակցութեան, նախ յայտարարելով քրիստոնէութիւնը որպէս Հայաստան աշխարհի պետական կրօնքը, եւ ապա՝ 303 թուականին կառուցելով Լուսաւորչատեսիլ Մայր Տաճարը Սուրբ Էջմիածնի, որ կանգուն է մնացեր մինչեւ այսօր, հակառակ դարերու աւերածին:

Իսկ Սուրբ Երկրի մէջ քրիստոնեայ Հայուն ներկայութիւնը իր հաւատքին մղումէն կը բխի առաջին իսկ օրէն: Գեղեցիկ է աւանդութիւնը որ Գրիգոր Լուսաւորիչ Երուսաղէմ կը բերէ եւ ծընրադիր երգել կու տայ անոր. «Լոյս ըզարթ սուրբ փառաց անմահի, Հօրն երկնաւորի, սրբոյ կենարարի, Յիսուս Քրիստոս» կիրակմուտքի օրհներգութիւնը:

Ու չարան-չարան, սերունդէ սերունդ, հայ ուխտաւորներ՝ «արքայազարմ ու շինական», ուխտի կու գան Քրիստոսակոխ սրբավայրեր, Սուրբ Երկրի տարածքին վրայ երկարած:

Այսօր, Հայ Պատրիարքութիւնը Երուսաղէմի, իր գինուորեալ Միաբանութեամբ եւ ժողովուրդով, թէեւ թիւով նուազած, հաւատարմօրէն կը գուրգուրայ մեր հայրերէն աւանդուած հոգեւոր, մշակութային եւ կալուածական ժառանգութեանց վրայ: Ունինք սրբավայրեր (հայկական կամ յոյն եւ կաթողիկէ եկեղեցիներուն հետ հաւասար իրաւունքով հոգատարուող), կրթական հաստատութիւններ՝ ժառանգաւորաց Վարժարանի եւ Ընծայարանի բաժանմունքով, եւ Սրբոց Թարգմանչաց ազգային Վարժարանի երեք բաժանմունքներով. Հեղէն եւ Եղուարդ Մարտիկեան թանգարանով. Գալուստ Կիւլպէնկեան մատենադարանով. 4000 հայկական ձեռագիրներու զրադարանով. Սրբոց Յակոբեանց Մայր Տաճարով. տպարանով եւ զրախանութով, ինչպէս նաեւ ընկերային եւ մարդասիրական ծառայութեանց պարտաւորութիւններ, պետական եւ միջ-եկեղեցական յարաբերութիւններ, որոնք երբեմն մտահոգիչ պատասխանատուութեան զգացումով կը ճնշեն, եւ նոյն ատեն կը զօտեպնդեն, հաւատարմօրէն ծառայողներու հոգիները:

Փառք կու տանք Աստուծոյ, որ մեր հայրերու իմաստութեամբ եւ զոհողութեամբ կառուցած կալուածներու եկամուտը Պատրիարքութեան տարեկան ծախքերը կը հոգատարէ: Սակայն կան չինարարական ծախքեր որոնց հայթայթումը կը կարօտի զգուշաւոր ծրագրումի: Անմշակ հողեր ունինք որոնք մեծածախք չինարարական ձեռնարկներու կարօտ են: Ինչ մեծ բարիք եւ ապահովութիւն պիտի երաշխաւորուէր եթէ փոխանակ օտար չինարարական ընկերութիւններու, հայ չինարարական ընկերութիւններ Երուսաղէմ գան ու նախաձեռնող դառնան հայկական հողերու օգտագործումին, հիմա մանաւանդ, երբ պետութիւններ չահագրգռուած են վերակառուցման ձեռնարկներով, այս աշխարհամասին մէջ:

Սակայն նիւթական այս մտահոգութիւններէն աւելի կարեւոր է ներկայութիւնը հայ չունչին, հայ քրիստոնեայ հոգիներուն, հայ ուխտաւորներուն: Քրիստոնեայ, մովսիսական եւ իսլամ համայնքներ, աշխարհի ամէն կողմերէն, խումբերով Սուրբ Երկիր այցելութեան կու գան: Միլիոնաւոր այդ այցելուներու համեմատութեամբ աննշան է թիւը հայ ուխտաւորին:

Կոչ կ'ուղղենք Սուրբ Երկրէն եւ Երուսաղէմէն արտագաղթած տասնեակ հազարաւոր հայորդիներուն՝ որոնք աշխարհի ամէն կողմը ցրուեցան վերջին չիսնամեակին, նաեւ մեր ազգի բոլոր զաւակներուն՝ արտասահմանի գաղթօճախներուն եւ կամ մայր հայրենիքի մէջ հաստատուած: Ցիշեցէք մեր հաւատքին ակնաղբիւրը հանդիսացող Քրիստոսի ծննդեան Այրը եւ Անոր Յարութեան աւետիսը յայտարարող Սուրբ Գերեզմանը եւ Սրբավայրերը, ուր հայ պաշտամունքը եւ Սուրբ Պատարագի ամէնօրեայ մատուցումը կը կատարուին անխափան:

Հայաստան աշխարհի հողը սրբագործուած է որովհետեւ Քրիստոսի յարուցեալ անձը, իբրեւ լոյս եւ իբրեւ կեանք, փոխանցուեցաւ իր առաքեալներու միջոցաւ, եւ մեր հայրերը յաղթական Քրիստոսի հաւատքով լեցուած ու զօրացած ստեղծագործեցին դարէ դար եւ կերտեցին քրիստոնեայ Հայաստանի մշակոյթը եւ պատմութիւնը:

Ներկայ հայ սերունդին պարտքն է արժանաւոր ընդունարանը դառնալ Սուրբ Հոգիի նոյն շնորհներուն:

Թող Աստուած օրհնէ եւ առաջնորդէ կեանքն ու քայլերը մեր ժողովուրդի իւրաքանչիւր զաւակին, «ի բարի եւ ի խաղաղութիւն»:

ԹՈՐԳՈՄ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Հայոց Պատրիարք Երուսաղէմի

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝
ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԸՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Սեպտեմբեր 20, 1993,
կէսօրէ ետք ժամը 7:

- Ա՛ս ինչ փառաւոր ճաշ էր, Զարուհի:
- Վրաս մի խնդար Գրիգոր, եղածը չէ՛ղածը երկու անտուհիչ էր:
- Ես վրադ երբեք չեմ խնդացեր, ինչո՞ւ...
- Գիտեմ, կատակ էր ըսածս: Կեցիր երթամ թէյն ալ բերեմ, ջուրը տաքցած ըլլալու է:

Առաւ մոմը սեղանին վրայէն եւ ետ ուղղուեցաւ: Այնատեն էր որ ոտքը խոհանոցի ցած աստիճանին զարնուեցաւ, ճիչ մը արձակեց ու վար ինկաւ, մոմը մարեցաւ ու սենեակը մթութեան մէջ մնաց:

- Ի՞նչ եղաւ:

Գրիգորն էր որ պոռաց մութին մէջէն:

- Բան մը չկայ, վար ինկայ:
- Տեղ մը ցաւցուցի՞ր:
- Չէ չէ, միայն մոմը ինկաւ ձեռքէս... չեմ գիտեր ուր է:
- Հիմա կուգամ, մի չարժիր տեղէդ, ո՞ւր ես:
- Հոս, դետինը:

Պառկած տեղէն տեսաւ անոր ուրուագիծը որ կը մօտենար ու սպասեց, պըզտիկ ուրախութիւն մը սրտին:

- Հոս եմ Գրիգոր:
- Տեսայ ... տուր ձեռքդ:

Ուժեղ ձեռքեր բռնեցին արմուկներէն եւ վեր քաշեցին իր պզտիկ, թեթեւ մարմինը: Պատահմա՞մբ էր թէ ոչ՝ յանկարծ ինքզինքը անոր թեւերուն մէջ գտաւ: Զընդդիմացաւ ... հիմա թեւերը կը սեղմէին ինքը անոր կուրծքին եւ չնչառութիւնը լսեց եւ բերկրանքի ալիք մը անցաւ մէջէն...

- Գրիգոր...:

Հիմա Գրիգորին ձեռքը իր մազերը կը շոյէր եւ տաքութիւնը անոր մարմնէն իրեն կ'անցնէր: Ցետոյ անոր մատները իր դունչը վեր դարձուցին ու գիտէր թէ գերադոյն պահ մըն էր որ կը բացուէր: Երկար համբուրուեցան մութին մէջ, կարօտի, հաճոյքի, վրէժխնդրութեան ու ցանկութեան խառնուրդ ապրում մը միացուց անոնց մարմինները ու մեկուսացուց անոնց էութիւնները, իւրաքանչիւրը իր յիշատակներուն ցանցին մէջ բռնուած, աչքերը գոց ու մարմինները բռնկած: Երկար պահը անցաւ:

- Գրիգոր:

Առաջին անգամ Զարուհին էր որ խօսեցաւ, գլուխը կախ, մտիկ ընելով սրտին խելայեղ զարկին մինչ կը զգար ինչպէս մարմինը անոյշ ու ցաւագին կոտտանքի մը վերածուած՝ կը փախչէր իր հակակշիռէն, կը վերածուէր իրմէ անկախ էութեան մը որ արդէն մաս կը կազմէր Գրիգորին: Սակայն ներքին ձայն մը արթընցեր էր, վախի, խուճապի նման հրմըշտուք մը դէպի դուրս, հեռուն, անդին...:

- Գրիգոր, դուրս ելլենք, բակը, գետը տեսնել կ'ուզեմ,
- Մութ է հիմա, բան չի տեսնուիր:
- Կ'ուզեմ ջուրին ձայնը լսել, քեզի հետ, հողին վրայ նստինք, առանց լոյսի...

Բայց Գրիգոր չդադրեցաւ օղակը «լաւ է նորէն աղամարդ զգալը...» խորհեցաւ եւ աւելի սեղմեց աղջիկը իր կուրծքին «ինչքա՜ն դիւրին կը խաբուին այս աղջիկները, կը բաւէ որ գրկես, երկու անոյշ խօսք ըսես եւ արդէն...»:

- Գրիգոր, Զանգուին երգը կ'ուզեմ լսել, խոստացար ինծի, կը յիշե՞ս:
- Այո, խոստացայ ... բայց այսօր ուշ է: Ուրիշ օր մը:
- Ուրիշ օ՞ր ... վստա՞հ ես թէ պիտի ըլլայ ուրիշ օր:
- Հարկաւ:
- Եկուր սա մոմը վառենք նորէն:

Զարուհին էր որ կ'ուզէր անոր դէմքն ալ տեսնել, նայիլ շրթունքներուն, գինքը բռնող ձեռքերուն: Քանի մը վայրկեանէն Գրիգոր վառեր էր մոմը ու վերցուցեր վեր՝ խոհանոցին մէջ թէյի պատրաստութեան համար:

- Ինչո՞ւ անանկ կը նայիս ինծի,
- Ինչպէ՞ս:
- Կարծես թէ բնաւ չես տեսած:
- Ճիշդ է Գրիգոր, քեզ նոր կը տեսնեմ ամէն անգամ, մտածելդ, դէմքդ, ձայնդ երբ մօտէն կը խօսիս...:
- Ա՛ս ինչ ռոմանթիք աղջիկ ես:
- Անգամ մը ըսիր ատիկա:

Սկսան թէյը խմել:

- Գրիգոր, եկուր ճամբուն եղերքի բլուրին վրայ երթանք, աղուոր լուսին կայ, անոր լոյսին եւ աստղերուն տակ խօսինք:
- Ի՞նչ պիտի խօսինք:
- Ես ի՞նչ գիտնամ, բան մը կը խօսինք ... մեր մասին,
- Բաւական չխօսեցա՞յ մեր մասին, քեզի չըսի՞ ով ենք, ինչ ենք մենք, դեռ ի՞նչ կ'ուզես լսել, աւելի՞ դէշ բաներ:
- Այո, ձեր մասին ըսիր բայց տակաւին ոչինչ գիտես իմ մասին, չես հարցուցած ուրկէ կուգամ, ինչ տեսակ կեանք ապրած եմ, ասիկա քեզ չի՞ հետաքրքրեր:

Չպատասխանեց Գրիգոր: Անցաւ վայրկեան մը:

- Գիտեմ ով ես Զարուհի, դժուար չէ քեզի հասկնալը:
- Այո, պարզ աղջիկ մըն եմ:
- Եւ յետոյ, ի՞նչ արժէք ունի քեզ կամ քեզիպէսները ճանչնալը ... բացարձակապէս ոչինչ գիտէք կեանքի իրականութեան մասին, ոչ մէկ փորձառութիւն ունիս մարդոց մասին, ոչ իսկ համբուրել գիտես ... ինչ որ ունիս մէջդ՝ գիրքերէ եւ մասալներէ հաւաքած ես ... օդէն կախուած մէկն ես, այսօր կաս՝ վաղը չկաս:

(Շար. 74)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ժան - Փիէր Պիւրթէ 2000 Ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին ի յիշատակ իր մօր՝ Շահան Պիւրքէի (ծնեալ՝ Կարապետեան) մահուան տարելիցին (1995, Յունուար 16), հօր՝ Փիէր Պիւրքէի եւ մօրեղբօր՝ Կարպիս Կարապետեանի:

Հոգեհանգստեան պաշտօն մը կը կատարուի, Կիրակի, Յունուար 28-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին:

***

Եղիշէ Այվազեանի եւ Տիկին Էլիզ - Զարուհի Գաւուճեան - Այվազեանի յիշատակին, Ֆլորին եւ Ժակ Տէյիրմէնճեան 500 Ֆր. կը նուիրեն «Ցառաջ»ին:

«Ց Ա Ռ Ա Ջ» Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ԱՍԱԿԱԳԻՆԸ

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակաէինը:

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ·Վէ·Ա· (տե՛ս· վաճառքի մէջ ընդհ· գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին վաճառքեան:

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՂՕԹՔԻ ՇԱԲԱԹ
(Յունուար 18 - 25)

ԲԱՑՄԱՆ ԱՂՕԹՔ

Հինգշաբթի, Յունուար 18, ժամը 19-ին

Մարսէյլի
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի
339, *Ave. du Prado* - 13008 *Marseille*

Մասնակցութեամբ՝
Անկլիքան, Հայաստանեայց Առաքելական, Կաթողիկէ, Օրթոտոքս եւ Բողոքական Եկեղեցիներու:

Օրուան քարոզիչ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԻՐԻՃԵԱՆ
Առաջնորդական Տեղապահ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Le Centre Culturel SAINT MESROB

recevra

M. Pascal CARMONT

pour une

CONFERENCE

ayant pour thème :

«LES AMIRAS, patriciens de l'Arménie ottomane»

le **Mercredi 17 Janvier à 20 heures 45**

au Centre Culturel Saint-Mesrob
10 bis, rue Thouin, PARIS V[e]
M° Cardinal Lemoine / Monge.

— Entrée libre —

ԽԱՒԱՆՑԻՆԵՐՈՒ «ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ»

տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, Յունուար 21, ժամը 12·30-ին «Եան'ց»ի հաւաքատեղիին մէջ
5, avenue Reille, Paris 14[e]

Խաւեան վարժարանի համակիրներն ու սանները կը հրաւիրուին սոյն ազանդական օրը բաժակ բարձրացնելու Խաւեանի եւ Խաւեանցիներու կեանցն ու յիշատակին:

Տեղերը ապահովել հետեւեալ հեռաձայնելով՝
43 - 08 - 12 - 06
կամ՝
47 - 80 - 42 - 76
Թիւերուն:

Ճաշավճարը՝ 170 ֆրանք:

90ème ANNIVERSAIRE DE LA FONDATION DE L'U.G.A.B.

A cette occasion, la Section locale de **VIENNE** recevra le

DIMANCHE 4 FEVRIER à 12 heures
Centre Culturel Kh. APOVIAN — 1, Quai Pajot — Vienne

la Direction de l'**U.G.A.B. FRANCE,** ainsi que les représentants des sections locales de **LYON, VALENCE, MARSEILLE, SAINT-CHAMOND.**

Ce même jour, aura lieu également l'inauguration de la rénovation du local de VIENNE.

Un film sur les réalisations de **l'U.G.A.B.** en **ARMENIE** sera présenté et commenté.

Un excellent repas traditionnel arménien, précédé d'un apéritif, sera servi ce jour-là. Participation aux frais : 100 Frs.
(Réservations: Tél. : 74. 85. 18. 05 ou 74. 85. 20. 48).

Tous les membres, sympathisants, amis, ainsi que toute la communauté arménienne sont cordialement invités.

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE

SUPER LOTO

La Croix Bleue des Arméniens de France Section «*Marseille - Ville*» organise un *SUPER LOTO*,

de Samedi 20 Janvier

à la Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture 12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er, à partir de 20 heures 30. *Nombreux lots à gagner* (Chaîne laser, bijoux, téléviseur etc...)

— Venez nombreux —

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Սուրբ Մեսրոպ Կրթարանի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է ժորժ Պատդեանի մահուան առիթով եղած հեռաւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղիկի. -

Պր· Ժան - Ժակ Յակոբեան 1000 Ֆր·, Պր· Ալպէր Ձիճիյեան, Տիկին Սարգիսեան 500-ական Ֆր·, Պր· Հրայր Պարուտճեան, Պր· Յակոբ Սարգիսեան, Պր· Բոժէ Դուրնէօր, Պր· Բ· Չիլեան, Պր· Է· Անդրէասեան, Պր· Ժան - Փիէր Գալայճեան, Պր· Ֆրէտերիք Գալայճեան, Պր· Վարդան Դարբինեան, Պր· Մեսրոպ Պալեան, Պր· Միշէլ Սիմոնեան, Պր· Թոնի Քայան, Պր· Յարութ Մինասեան, Պր· Արտաչ Կէնդիքեան, Պր· Անտրէ Թութիւնճեան, Պր· Միշէլ Փափազեան, Պր· Միշէլ Աւետիսեան, Պր· Մարսէլ Փափազեան 200-ական Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Պարզուտեան 1000 Ֆր·, Պր· Խաչիկ Գումրու 100 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Սանոսեան 300 Ֆր·, նոյն առիթով, Ալֆորվիլի Սուրբ Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ եղած են հեռաւեալ նուիրատուութիւնները. -

Պր· Ռաֆֆի Պարզուտեան 200 Ֆր·, Պր· Կարպիս Կարապետեան 300 Ֆր·, Պր· Վարդան Կարապետեան, Պր· Նեբսէս Մաքարճեան 200-ական Ֆր·, Նազար ընտանիք 50 Ֆր·,

***

Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի Լէոլա Սասունի մանուճիկը, չնորհակալութեամբ ստացած է Նոյեմբեր 5-ին իրմէ յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներու հոգեհանգիստի առթիւ եղած հեռաւեալ նուէրները. -

Այրի Տիկին Էլիզ Պէքեան 200 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Ռիւպէ, Օր· Ժանին Թէճիրեան, Այրի Տիկին Լուսին Թէճիրեան, Տէր եւ Տիկին Սողոմոնեան, Տիկին Էլէն Մուրատեան, Օր· Ազատ Գիւղեան, Այրի Տիկին Անժէլ Պօտուրեան, Այրի Տիկին Ալիս Յովսէփեան, Տիկին Ժիւլիա Կոնոյեան, Տէր եւ Տիկին Հոթոթեան, Տէր եւ Տիկին Արշալոյս Գալայճեան, Կարսեան, Աւետիսեան ընտանիքներ, Տէր եւ Տիկին Կարօ Կոնոյեան 100-ական Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Նազարէթեան, Այրի Տիկին Մարի Սուքիասեան, Այրի Տիկին Գայեանէ Ցարութիւնեան 50-ական Ֆր·:

«Ց Ա Ռ Ա Ջ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ	100 Ֆր.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	80 Ֆր.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	75 Ֆր.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	75 Ֆր.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ	150 Ֆր.

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ	80 Ֆր.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ	75 Ֆր.
ԵՒ	
«ՑԱՌԱՋ - 50» (Ծաղկահաղ 50-ամեայ հաւատամքով)	120 Ֆր.

Դիմել «Ց Ա Ռ Ա Ջ»ի:

Թղթատարի ծախք՝ 25 Ֆր·, հատոր ղլուխ:

Spectacle de Noël

présenté par les élèves
de l'Ecole arménienne
de la Section «*Sévan*» de Vienne

le Dimanche 21 Janvier à 15 h précises

au Théâtre Municipal de Vienne

***

CAMP D'HIVER

Ouais, c'est formidable ! La Croix Bleue des Arméniens de France organise son camp d'hiver du 2 au 9 mars 1996. Préparez-vous les copains de 8 à 14 ans, pour les compétitions de ski à Bellefontaine.

Le prix ? C'est 2.500 F.
Il comprend :

— Le transport;
— L'hébergement;
— La location et les cours de ski;
— Les remontées mécaniques;
— L'assurance.

Appelez vite le bureau du Conseil d'Aminsitration au : 48. 24. 46. 57 avant le 31 Janvier 1996. Les places sont limitées.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Գարուն»ի 10-րդ տարեդարձի հանդիսութիւնները.

Ա. - Փետրուար 18, Կիրակի, համերգ՝ Կոմիտասի նուիրուած, անոր մահուան 60-ամեակին առիթով.

Բ. - Մարտ 16, Շաբաթ, պարահանդէս երեկոյթ, մասնաւոր յայտագիրով:

Մանրամասնութիւններ յետագային:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

ՀԱ ՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻԱՅՆ ՅՈՒՍԱՀԱՏ ՄԱՐԴԸ ԿԱՐՈՂ Է ՅԱՂԹԱՀԱՐԵԼ ՅՈՒՍԱՀԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՌՈՒԲԻՆ ՀԱՒՎԵՐԴԵԱՆԸ ԵՐԳԻ ԵՒ ԿԵԱՆՔԻ ՊԱՐԱԴՈՔՍ Է

– Ձեր յայտնի երգերից մէկում դուք ասում էք՝ լաւագոյն տղերքը հեռանում են: Հիմա ինչ, մենք վատագոյն տղերո՞վ ենք մնացել…

– *Եթէ այդ երգը այդպէս է հասկացուում, ես ցաւում եմ: Ես ընդհանրապէս ես երգը գրում եմ այնպէս, որ իւրաքանչիւրը իր ձեւով հասկանայ: Ես այսպէս եմ հասկանում. եթէ ինչ-որ մի վերնացուած միտք ես արտայայտում, դրանով դու պայմաններ ես ստեղծում մտածողութեան որոշակի ֆորմայի ձեւաւորման համար: Իմ պատկերացմամբ, իմ երգերը մտածողութեան կլոր ֆորմա կարող են ստեղծել: Որ կողմից էլ նայես, կլոր է: Ի վերջոյ ինչպէս հասկանալ՝ լաւագոյն տղերքը հեռանում են արտայայտութիւնը: Տարբեր ձեւով կարելի է ընկալել: Կարելի է պատկերացնել, որ նրանք նահատակւում են, կարելի է պատկերացնել, որ նրանք գնում են: Պարադոքս է: Որպէս կանոն լաւագոյն տղերքը չեն հեռանում: Բայ փաստ է, որ հեռանում են: Իմ երգերի հիմքը պարադոքսն է: Ես դաւերգում եմ երջանկութիւնը, ես գտնում եմ, որ ընտանեկան երջանկութիւնը ահաւոր բանտարկութիւն է, միւս կողմից դա անհրաժեշտ է: Բայց երջանկութիւնը պոռնիկ է… Պարադոքս… Դա միայն այդ երգին չի վերաբերում: Մնացած երգերում էլ այդ պարադոքսը կայ: Մնացած երգերում էլ կարելի է տեսնել, որ լաւագոյն տղերքը հեռանում են, նոյն տողից կարելի է համոզուել, որ լաւագոյն տղերքը չեն հեռանում: Ճշմարտութիւնը երկերեսանի է: Բայց մարդիկ այդ երգը սիրում են: Ես չեմ դատողը: Ի վերջոյ երգ գրողը չի հասկանում, թէ ինչ է գրում: Ինքը գիրում է: Բայց պէտք է գրի այնպէս, որ բոլորի համար հասկանալի լինի: Դա ժողովրդական երգ է:*

– Բայց մեր իրականութեան մէջ լաւագոյն տղերքի հարցը արդիական է, առաջնայինն…

– *Ես այդ երգը ինչ-որ միտումով չեմ գրել: Ես այդ երգը գրել եմ 15 տարի առաջ: Այդ ժամանակ լաւագոյն տղերքը պիտի որ հեռանային, որովհետեւ կոմունիստական բարքերն էին տիրողը: Ջգրիտեմ, հիմա ինչու է գարձել աւելի մասսայական, քան նախկինում:*

– Բայց ամէն դէպքում, հիմա որտե՞ղ են մեր լաւագոյն տղերքը:

– *Հողի տակ են մեծ մասը: Երեւի: Որովհետեւ ամենաթանկագին տղերքը ամենաառաջին հնաոճիաստներն էին, ում չվախեցրեց զէնքի բացակայութիւնը: Էսօր չեմ կարծում, թէ լաւագոյն տղերքի հարց կայ, որովհետեւ անիմաստ է արդէն այդ հարցը գարձել: Պետական ստրուկտուրա կայ, որ լաւագոյն տղերքին հաչուի էլ չի առնում: Այս համակարգը ես քեօխվայկլանային կը համարէի: Կայ մի վերնախաւ, որ պաշտօններ են բաժանում, արտօնութիւններ են տալիս ոչ թէ լաւագոյն տղերքին, այլ նրանց, ով մօտիկ է իրենց կամ ծափ է տալիս: Այս պայմաններում չաւերը կարող են նեղուած զնալ այստեղից: Դրանց մէջ, հեռացողների մէջ հեչտ է գտնել լաւագոյններին: Հասկանում ես, յուսահատութիւն կայ: Խօսքը ստամոքսային հարցերի մասին չէ: Բարոյական յուսահատութիւն կայ: Յուսահատութիւն, որ նաեւ լաւագոյնների սակաւութիւնից է գալիս: Շատերը հաւատում էին այս կառավարութեանը…*

– Իսկ դուք յուսահատուա՞ծ էք:

– *Անչուշտ: Յուսահատ եմ իմ ժողովրդի համար, յուսահատ եմ իմ երեխաների համար: Ես չեմ հաւատում, որ բարոյական այս նորմերով առաջնորդուող կառավարութիւնը կարող է մեր ժողովրդին յաղթանակի բերել: Ես պայմաններում ողեւորուած լինելը աւելի շատ իդիոտիզմի է նման: Ես սովորական քաղաքացի եմ, ու սովորական մնացած քաղաքացիների նման յուսահատուած եմ: Ուրիշ բան, որ ես գրում եմ: Ես գրում եմ, ու գրանով բաւարարուում: Երբեք լիդեր լինելու յաւակնութիւններ չեմ ունեցել: Երբեք չեմ փորձել գլուխս մըտցընել այնտեղ, ուր իմ տեղը չէ: Ես չեմ ուզում որեւէ պատասխանատուութիւն վերցնել ինձ վրայ: Ես ուղղակի մարդ եմ, որ երգեր է գրում: Դա չնորհք է ընդհամէնը, դրան եմ տիրապետում քիչ թէ շատ:*

– Ուրեմն մենք ելք չունե՞նք…

– *Ես չեմ ընդունում այդ ձեւը: Ինչ է նշանակում մենք: Ես ունեմ ես: Մենքը ինձ չի հետաքրքրում: Ես գրում եմ ինձ համար եւ իմ ասելիքն եմ ասում:*

– Դուք յուսահատ շարունակում էք գրել: Իսկ ի՞նչ կ'ասէիք, եթէ յուսահատ չլինէիք:

– *Որոտը ստեղծուած է նրա համար, որ իր գործողութիւնն անի: Ես մի որոտ եմ, երգեր գրող որոտ: Երբ նա յուսահատ է լինում, յուսահատ երգեր է գրում: Յուսահատութիւնը մի բան է, որ կարող է այսօր լինել, վաղը չլինել: Միւս օրը նորից լինել: Այսինքն մարդ ես, ապրում ես: Եթէ ես չատ գաղափարական լինէի հնարաւոր է, որ յուսահատութեան պայմաններում չկարողանայի երգեր գրել: Կամ իմ գրած երգերը կը նմանուէին պլակատների: Բայց միւս կողմից չեմ էլ կարծում, թէ յուսահատ երգեր եմ գրում: Ուղղակի վիճակս է այդպիսին: Ես ընդհանրապէս, ձեր դիտելիք բանն է, դրանք յուսահատ երգեր են, թէ չէ:*

– Ինձ թւում էր, թէ երբեմ ձեզ հնարաւոր չի լինի յուսահատեցնել: Ինչպէ՞ս դա ստացուեց, ինչպէ՞ս կառավարողները կարողացան յուսահատեցնել Ռուբէնին:

– *Նախ ճշդենք, որ յուսահատ է Ռուբէն Հաւվերդեան քաղաքացին: Եկէք արուեստագէտին մի կողմ թողնենք: Ինչ վերաբերում է կառավարողներին, նրանք ինձ նոր չեն յուսահատեցրել: Ես չատ բան չեմ հասկանում անտեսագիտութիւնից: Ես գիտեմ, որ չատ ծանր է լինել նախարար, կամ որեւէ պատասխանատու պաշտօն զբաղեցնել: Ինձ յուսահատեցնում է ուրիշ բան: Մեր ղեկավարների ու ղեկավարիկների անփոխարինելիութեան կոմպլեքսը: Այսինքն մեծամտութիւնը, ամբարտաւանութիւնը: Ես արդէն մի քանի հոգուց եմ լսել, որ ասում են՝ որ ես չլինեմ, ո՞վ պէտք է լինի: Ասել էի, թէ ով պիտի լինի: Այսօրուայ դրութեամբ նրանց փոխարէն ով էլ լինի, աւելի վատ չի լինի: Ես չեմ սիրում տենդենցիոզ մարդկանց, ովքեր կամ ըստ պիտակ են տեսնում, կամ սեւ են տեսնում կառավարութեանը: Որովհետեւ այս կառավարութեան առջեւ ծանր խնդիրներ են դրուած, եւ որոշ հարցերում նրանք բնաւ մեղաւոր չեն:*

– Իսկ դուք ինչ գոյնի էք տեսնում կառավարութիւնը:

– *Ես ընդհամէնը կարողանում եմ հասկանալ մի բան, որ չատերին մեր կառավարութիւնում չի զարդարում համեստութիւնը, եւ դա արդէն խօսում է նրանց ինտելեկտուալ մակարդակի մասին:*

– Բայց դուք այնուամենայնիւ Հայաստանում տեսնո՞ւմ էք լաւագոյն տղերքի այն խումբը, որը ի վերջոյ պէտք է ցոյց տայ իր լաւագոյն լինելը:

– *Տեսնում եմ: Օրինակ Րաֆֆի Յովհաննիսեանը: Լինելով Սփիւռքահայ, նա եկաւ ու տէր կանգնեց: Ի վերջոյ ապրե՞ց այստեղ, այս ծանր պայմաններում: Եթէ չեմ սխալւում, Ամերիկայում նա բաւական բարեկեցիկ կեանքով էր ապրում: Տեսնում եմ Վազգէն Մանուկեանին: Վերջերս ԱԺՄ համագումարին էի դնացել, ու նա բաւական հետաքրքիր վերլուծութիւն արեց այսօրուայ քաղաքականութեան չուրջ:*

Ես կարծում եմ, որ ազգի տէրը նա է, ով ծառայում է ազգին: Եթէ ուեւէ մէկը կարծում է, որ ինքը պէտք է չլինամի ձիուն, ու ձին պէտք է հանդուրժի դա, սխալւում է: Ի վերջոյ այդ ձին մի օր դգելու է թամքից իր ապաշնորհ տիրոջը: Վաղ թէ ուշ:

– Իսկ կառավարութիւնում չկա՞յ ուեւէ մէկը, որ ծառայում է ու տէր է կանգնած ժողովրդին:

– *Շատ-չատ հաւանում եմ Աշոտին Եսայեան: Նա սոցյալ նախարարն է…*

– Կը ներէք, բայց նա այլեւս նախարար չէ… Միայն փոխ-նախարար:

– *Ես ցաւում եմ: Քաղաքական վերլուծութիւններ չեմ ուզում անել: Անշուշտ ամէն տեղ կան բացառութիւններ, որոնք փորձում են ծառայել, կամ ինչ-որ բան անել: Բայց ես կ'ուզենայի ինչ-որ բան ասել ի արդարացում մեր ղեկավարների: Տեսէք, օրինակ հիւանդանոցներում ամենակարեւորը բժիշկների վերնախաւը չի: Կայ մի միջին օղակ, որ իւոպերացիոն խնամք է իրականացնում: Կայ մի վիճակագրութիւն, որի համաձայն հիւանդների մի զգալի մասը մահանում է երկրորդ էշելոնի անուշադրութեան կամ թերացման պատճառով: Հիմա մեր կառավարութիւնը նման վիճակում է յայտնուել: Մեր վերնախաւը ճաքի էլ, մխեւնոյն է, իրենց տակը այնպիսի մարդիկ են դրուած… Եզորեան, Տէր-Յուսիկ, Արա Սահակեան, որի դէմքին նայելուց յետոյ կարելի է այլեւս հարցեր չտալ: Հասկանում էք, աւելորդ քաշը չատ վնասակար է առողջութեան համար: Սիրտը ճարպակալում է, եւ դա լի է անկանխատեսելի հետեւանքներով: Իսկ սիրտը հէնց այնպէս չի ճարպակալում:*

– Իսկ ձեր ընկերները, չէ՞ որ կառավարութիւնում ընկերներ ունէք…

– *Ընկերնե՞ր… չէ, մենք ուղղակի մբաերիմներ ենք եղել: Բայց այս մտերմութիւնը չի կարող ազդել իմ հայեացքների վրայ:*

– Ձէ, ես ուզում եմ իմանալ, թէ արդեօք նրանք էլ չե՞ն արդարացրել ձեր յոյսերը…

– *Ես կարծում եմ, որ նրանցից այնքան բան կախուած չի: Բայց քաղաքական դէմքեր չեն տեսնում: Դա իմ մեղքը չի: Մի քիչ կասկածով եմ վերաբերում՝ կը կարողանան արդեօք նրանք դուրս գալ և մեզ դուրս բերել այս ամէնի տակից…*

– Լաւ, մի պահ շեղուենք քաղաքականութիւնից: Խօսենք երգի մասին: Ես որպէս լրագրող այնքան եմ ուզում մի ռեւէ հայ պոպ երգչի հետ հարցազրոյց անել, այդ ընթացքում երաշխաւորուած լինելով ծիծաղելի երեւելու վտանգից: Չկան կայացած, կամ գոնէ կայանալու կայուն հեռանկար ունեցող երգիչներ: Ձեզ բաւարարո՞ւմ է մեր երգի մակարդակը:

– *Վերջերս Ժուանեցկուն հարցրեցին, թէ ինչ կարծիքի է նա ժամանակակից ռուս երգի մասին: Նա ասաց, դա քրանճաւային մակարդակի արուեստ է: Նոյն բանը ես կարող եմ ասել: Ես կարող եմ աւելացնել ընդամէնը, եթէ երգը իմաստ չունի, այդ երգը եւ հետեւաբար նրա գոյութիւնն անիմաստ է: Գոնէ տը րամադրութիւն, գոնէ, մի գոյն, գոնէ մի երանգ… Ջեմ ուզում անուններ տալ: Ես ընդհանրապէս վատ պիտեմ ժամանակակից հայ երգիչներին: Բայց ինչ որ բաներ կան: Օրինակ Էլվինա Մակարեանը վերջերս մի սկաւառակ ձայնագրեց: Շատերն ասում են ռաբիս է: Ես համաձայն չեմ այդ կարծիքին: Նախ եւ առաջ Էլվինան ահռելի չնորհքի տէր երգչուհի է: Նոյնիսկ եթէ ռաբիս է երգում (բայց դա իմ կարծիքով քաղաքային ֆոլկլորը է), այնքան չնորհքով է դա անում, որ հաճոյք ես ստանում լսելուց: Յամենայնդէպս լսելուց յետոյ կարելի է նորից հաւաստիանալ, որ ինքը երաժշտական աշխարհից տեղեակ է, եւ գիտի, թէ ինչ է կատարում: Էլվինան Էլվինա է: Մնացածներին չատ չգիտեմ:*

– Դա նրանից է, որ դուք չէք ուզում լսել այդ երգերը:

– *Ես հիմնականում հեղինակային երգի երկրպագու եմ: Դա վերացող երաժշտութիւն է ցաւօք սրտի: Մենք դինոզաւրների դասին ենք պատկանում: Ես իմ տեսակի պաշտպանն եմ, իմ երգի պաշտպանն եմ: Ու եթէ ինչ-որ բան արել եմ, որի համար արժանի եմ ծափահարութիւնների, այն է, որ ես փորձեցի դէմ դնել այսօրուայ հայերէնով: Դրա մէջ մտնում է գրական հայերէնը խօսակցական հայերէնը եւ գրաբարից մանր մունր բաներ եմ վերցրել: Ես չատերին գիտեմ, որ իմ երգը սիրում են ոչ թէ իմաստի համար, այլ այն պատճառով, որ դա իրենց լեզուով է հնչում: Շատ երգիչներ մեզ մօտ, որ հայկական կրթութիւն չունեն (ու կասկածում եմ, ընդհանրապէս կրթութիւն ունեն, թէ ոչ), հայերէն խօսքը այնպէս են արտասանում, որ դա հնարաւորին չափ մօտիկ հնչի անգլերէնին: Ես այդ երեւոյթը բնորոշում եմ մի արտայայտութեամբ՝ ես այնքան կ'ուզէի Ամերիկացի լինել: Մեզ վրայ ոչնչացնող ազդեցութիւն է թողնում թէ թուրքական երաժշտութիւնը, եւ թէ ամերիկեան մասսայական երաժշտութիւնը: Դրանք հաւասարապէս ջարդում են մեր առանց այդ էլ սահմանափակ երաժշտութիւնը:*

– Իսկ դուք ձեզ մեղաւոր չէ՞ք զգում մեր այսօրուայ երգի վիճակի համար: Այն բանի համար, որ դուք չկարողացաք ձեր երգի հիման վրայ մի դպրոց ստեղծել, որի վրայ հիմնուէր մեր յետագայ երաժշտութիւնը:

– *Իմ կարծիքով արուեստը դպրոց չէ պէտք է ունենայ: Ես յետոյ, ես կոմունիստների ժամանակ, եւ յետոյ էլ այնքան էլ երես տուած չեմ եղել իշխանութիւնների կողմից, որ այսքանն անելն էլ հեչտ չի եղել:*

– Իսկ ամէն դէպքում, ինչո՞ւ լաւ երգիչներ չեն ծնւում:

– *Իմ դիտելիքը չի:*

– Բայց դա ձեզ չի՞ անհանգստացնում:

– *Գիտեմ, ես իմ գործն եմ անում:*

– Վերջին շրջանում դուք մի քանի համերգներ ունեցաք: Ինչո՞ւ մեծ դադարից յետոյ նորից սկսեցիք ելոյթներ ունենալ: Ինչի՞ հետ էր դա կապուած:

– *Դրամի: Այսինքն կարտոֆիլը եւ իրը ապահովելու համար:*

«Լրագիր», Դեկտեմբեր 15

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ
(13)
ԱՇՆԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ԳԻՇԵՐԸ

***

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱՍՆԵՐՈՒ
ՆԵՐՇՆՁՈՒՄՈՎ

ՌՈՊԼԻ ՀԱՍՏԻՃԵԱՆ

Պոլիս, 1995

ԳՐԱԳԼՈՒՆ ԽԱԺԱԿ ԳԻԼՆԱԶԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀԸ ԵՒ ՏԽՈՒՐ ԶՈՒԳԱՀԵՌԸ

«Հայաստանի Հանրապետութիւն»ը Դեկտեմբեր 23-ի թիւով կը հաղորդէ բանասիրական գիտութիւններու doctorը, գրաքննադատ Ա. Գիլնազարեանի մահը: Ան ծնած է 1918 Օգոստոս 11-ին, Երեւան: Մասնակցելէ ետք Բ. աշխարհամարտին, աշխատած է Մ. Արեղեան գրականութեան հիմնարկին մէջ: Ստորագրած է մանկական գրականութեան հատորներ, ինչպէս՝ պատմուածք, վէպ, հէքեաթ: Կատարած է թարգմանութիւններ, հեղինակ է բանասիրական հատորներ: Անոր աշխատասիրութեամբ լոյս տեսած են Ց. Թումանեանի երկերու լիակատար ժողովածուին ա., գ. եւ է. հատորները եւ բանաստեղծին գրական ժառանգութենէն բազմաթիւ նորայայտ էջեր:

*
**

Ա. Գիլնազարեանի մահուան ու թաղման վայելած անտարբերութիւնը սրտցաւ տողեր ներշնչած է Հրաչեայ Մաթեւոսեանի որ «Երեկոյեան Երեւան»ի Դեկտեմբեր 29-ի թիւին մէջ «Խոպէ՞ս են ճանապարհում գրողին» խորագրուած էջով մը կուտայ դառն անդրադարձներ. ան ի միջի այլոց կը գրէ.

... «Թուում էր թէ հաւրայայտ գրողին վերջին հրաժեշտը տալու համար Գրողների միութեան դուռը, գոնէ էս տխուր առիթով կը բացեն մեր իշխանաւորները: Էդպիսի բան չեղաւ: Մէկն անգամ ասաց՝ սոցիալիստական դարաշրջանի գրող է, ինչպէս բոլորս, ինչո՞ւ պիտի գան: Եթէ էդպէս մտածեիք, ապա պիտի պարզ լինի որ նոր իշխանաւորների համար վաղուայ գրականութիւնը ստեղծողը այսօր հազիւ լինի 4 - 5 - 6 տարեկան:

... Սիրելի Խաժակիկ մեզմէ տարաւ իր, նաեւ իր Օշական: Թուում էր թէ աշտարակեցիները իրենց զաւակին կ'ընդունեն հոծ բազմութեամբ: Թուում էր, եթէ ոչ Աշտարակում, գոնէ Օշականում գրողի յոգնած մարմինը մի պահ հանգիստ կ'առնի Մշակոյթի Տանը, գիւղն ու շրջանը հրաժեշտ կը տան իրենց զաւակին...: Բայց ... միանգամից՝ հանգրստատուն: Եւ քիչ մարդ էր եկել: Իր սերած բարձունքում հողին յանձնեցիք Խ. Գիլնազարեանին:

...Մի՞թէ էդպէս են հրաժեշտ տալիս գրողին»:

*
**

Որքան ալ զարմացնէ գրողի մը հրաժեշտ տուողներու - կամ աւելի ճիշդը՝ չտուողներու - չարքին մէջ իշխանաւորներ փնտռելու երեւոյթը, անտարբերութեան պարագան պերճախօս է: Առոր մէջ իշխանաւորները չեն որ արժանի են մեղադրանքի. իշխանաւոր մը գրողի մը

ՀՌՈՄԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Անկլիքան եկեղեցին բաւական ժամանակէ ի վեր տագնապ մը կ'ապրի ու ատկէ կը շահի Հռոմը: Ինդրայարոյց մէկէ աւելի հարցեր պատճառ կ'ըլլան որ բրիտանական այլ հիմնարկութիւններու շարանին մաս կազմէ եկեղեցին ալ: Այդ հարցերուն գլխաւորներն են անոր հիմնաքարը նկատուած «Հաստարակաց աղօթքի մատեան»ին, կրօնաւորուհիներու օծման, միասեռական կղերականներու եւ գահաժառանգին ձախող ամուսնութեան առընչուած վէճերը:

Կացութիւնը վատահութեան պակասի պատճառ կ'ըլլայ ու վերջերս մեծ եղած է թիւը այն անձնաւորութիւններուն որոնք կը հեռանան անկլիքան եկեղեցիէն ու կը յարին Հռոմի: Անոնց մէջ կան նախարարներ, խմբագիրներ, պետական պաշտօնատարներ, Լէյտի Տիին մայրը, եւայլն: Ներկայիս մինչեւ հաշուով 5000-ի չուրջ է Վատիկանի ի նպաստ դաւանափոխ դարձողներու թիւը: Ասոնց մէջ համբաւի տէր անուններ ընդհանրապէս պահպանողականներ են: Կարեւոր թիւ մը կը պատճառաբանէ որ Անգլիոյ Եկեղեցին պէտք եղած կարեւորութիւնը չի տար բարիի, չարի, մեղքի եւ փորձութեան գաղափարներուն: Անոնք որ կը մեղանչեն, կը նախընտրեն եկեղեցիին ներսէն արժանանալ, քան թէ լսել թէ պէտք չէ խղճահարութիւն զգան իրենց թերացումներուն կամ չեղումներուն համար, որոնք մեղք չեն նկատուիր:

Տրուած բացատրութիւններով հանդերձ, դժուար մեկնաբանելի կը թուի երեւոյթը որ տարօրինակ առընչութիւն մը երեւան կը բերէ պահպանողական մտայնութեան ու Հռոմի նախընտրութեան զուգահեռով:

ՔԱՂՀԱՆ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ

ԱՆԴԱՄԱԼՈՑԾ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՑՕՆԱԾԱՌԸ

Այս տարի եւս FASTH(*) կազմակերպութեան անդամալոյծ մանուկները ունեցան իրենց կաղանդի ծառի տօնը: (Տե՛ս՝ «Յառաջ», 1995, Յունուար 27): Ամէն անգամուան պէս, Վիլէօրպանի Մշակութային կեդրոնի սրահը եղաւ թատերավայրը այդ ժամադրութեան, որ զուգադիպեցաւ հայկական Ծննդեան տօնի օրուան:

Կէսօրէ ետք ժամը 3-ին, տեղւոյն քաղաքապետը՝ Ժիլպէր Շապրու անձամբ եկած էր հաստատելու վերոյիշեալ կազմակերպութեան կատարած գործունէութիւնը:

Անոր հիմնադիրը՝ Ժորժ Արզումանեան որ անդամալոյծ է եւ իր երկու եղբայրները Փասքալ ու Ֆրանսուա 1990-էն ի վեր կը գործեն ի նպաստ մանուկ ու պատանի անդամալոյծներու, ջանալով անոնց հայթայթել փոխադրութեան անհրաժեշտ ելեկտրական աթոռներ:

Ռոնի Ընդհանուր Խորհուրդի նախագահ՝ Միշէլ Մերսիէ ղրկած էր իր տեղակալը՝ Տիկին Սիմոն Անտրէ, որու ներկայութիւնը մեծ ուրախութիւն պատճառեց հանդիսականներուն: Ժամանած էին նաեւ «Լէա ու Նավոլէոն Պիլլիւքեան Հիմնարկ»ի նախագահ՝ փրոֆ. Մարիոն ու Սեդրակ Սանճեան՝ պատուոյ նախագահը Լիոնի Հ. Բ. Ը. Միութեան որ տարիէ տարի կը հովանաւորէ այս ձեռնարկը:

Քաղաքապետ Շապրու յայտնելէ ետք իր գոհունակութիւնը օրուան հանդիսին համար որ՝ «զարձեալ տեղի կ'ունենար Վիլէօրպանի մէջ», գնահատանքի խօսքեր ուղղեց Արզումանեան եղբայրներուն ու յորդորեց «Մատարել անոնց գործին ու չարունակել՝ մեզի տրուած կարելիի սահմաններուն մէջ»:

Տիկին Սիմոն Անտրէ զգայուն խօսքեր արտայայտեց անդամալոյծ փոքրիկներուն ու անոնց ծնողներուն ու հրաւիրեց ներկաները՝ «պառակտումներով լեցուն այս աշխարհին մէջ բարձր պահել միասնականութեան հոգին, սիրել մեր մեր ձաւորը ու ապրիլ այդ սիրով»:

Ցուզուած ու ազդուած, Ժորժ Արզումանեան այսպէս ամփոփեց իր շնորհակալութիւնը. «Առանց ձեր ներկայութեան ամէն ինչ դժուար է. եւ քանի որ հոս էք՝ ամէն ինչ յանկարծ դիւրին կը թուի»:

Երգ ու նուագով ընկերացած, մանուկները հրաւիրուեցան բեմ՝ կաղանդ պապուկի ձեռքերով ստանալու իրենց նուէրները:

Լիոնի Հ. Բ. Ը. Միութեան տիկինները պատրաստած ու սարքած էին քաղցրաւենիներով ու ըմպելիներով ճոխ սեղաններ, որոնց չուրջ հանդիսութիւնը աւարտեցաւ երեկոյեան ժամը եօթնին:

Ընդառաջելով մեր դիմումին Ֆրանսուա Արզումանեան յայտնեց. «Տակաւին չատ աթոռներու կը կարօտին մեր մանուկները»:

ՎԱՐԴԱՆ

(*) Fauteuil - Autonomie - Service - Tout Handicap.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԲԱՐԶՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Դեկտեմբեր 26-ին տեղի ունեցած է Լեզուի պետական տեսչութեան հայերէնի բարձրագոյն Խորհուրդին հերթական նիստը: Խորհուրդին նախագահն է ակադեմական Գէորգ Ջահուկեան, փոխնախագահը փրոֆ. Արտեմ Սարգսեան, գիտական քարտուղար՝ փրոֆ. Ցովհաննէս Բարսեղեան: Քննարկուած ու հաստատուած է 1996-ի աշխատանքի ծրագիրը, վաւերացուած են չարք մը եզրեր: Խորհուրդին ընդհանուր ղեկավարութեամբ կը ստեղծուին մասնաճիւղային յանձնաժողովներ, զանազան բնագաւառներու եզրաբանական հարցերը լուծելու համար:

Հայերէնի բարձրագոյն Խորհուրդը ժառանգորդն է նախորդ շրջանի «Տերմինաբանական Կոմիտէ»ին: Նիստին ընթացքին նշուած է որ սերտ կապեր պէտք է հաստատուին Կրթութեան, Գիտութեան, Տեղեկատուական նախարարութիւններուն հետ: Աւելի սերտ կապերու փափաք յայտնուած է նաեւ արտասահմանի հայագիտական կեդրոններու եւ ըմպիւռքի նման մարմիններուն հետ:

*
**

ԻՋԵՒԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԿԱՌՈՅՑՆԵՐԸ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ

Իջեւանի շրջանին մէջ արձանագրուած հողասահքները լրջօրէն կը սպառնան պատմամշակութային եղակի արժէք ներկայացնող Մակարավանքի, ինչպէս նաեւ Աչէթառակի, Ղովթի, Գետահովտի թաղամասերուն: 60 ընտանիքներու ճակատագիրը վտանգի ենթակայ է եւ հարկ է զանոնք արագօրէն տեղափոխել իրենց տուներէն, որոնցմէ մէկն ալ արդէն փլած է, անօթեւան թողլով հոն բնակող ընտանիքը:

1988, Մայիս 14
կէսօրէ ետք ժամը 6:

Կէս ժամէ ի վեր նստեր էր բլուրին վրայ, աչքը ճամբուն ու իր տան մուտքին «տունդ տեսնել կ'ուզեմ որ դիտնամ ինչ ճաշակի մարդ ես» ըսեր էր ուսս կինը:

1988, Մայիս 2,
կէսօրէ ետք ժամը 5:

- Չէ՞ք քաշուիր տունս գալէ:
- Քաշուի՞լ, ինչո՞ւ, ո՞ր գարուն մէկն ենք, կրէկոր:
- Անծանօթ մարդու մը տունը կ'երթաք, բանաստեղծական երեկոյ մը, գարնան սրտին, բնութեան ծոցը...

Խնդաց աղջիկը:

(Շար. 75)

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝
ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Լռեց: Զարուհի գլուխը կախ մտիկ կ'ընէր,

- Հայրենիքը կը սիրես անշուշտ, բայց ատիկա անպէտ, պարապ սէր է: Պէյրութ կամ Նիւ Եորք նստած Հայուն համար ժամանց է ատիկա ... իրաւ Հայը հողին վրայ ապրող Հայն է ... դուն ու քեզիպէսները եղեր էք թէ չէք եղեր՝ չատ ալ տարբերութիւն չընէր մեզի համար:

- Այդպէս եղիր Գրիգոր, երկրաչարժէն եաք քի՞չ էր Սփիւռքի օգնութիւնը Հայաստանին:

- Այո, քիչ էր, չատ աւելի կրնար ըլլալ:

Զարուհի լուռ մնաց «ճիշդ է ըսածը» խորհելով, «բայց պապան հոս ըլլալու էր որ քեզի հասկցնէր ինչ ըսել է Հայու պայքարը դուրսի աշխարհին մէջ ... ճիշդ է ես մեծ բան չեմ ըրած բայց Ցակոբին պէս, Պարոն Մկրտիչին պէս մարդիկ ատպէին գործ տեսած են ... Ցակոբը հոս ըլլար հիմա ան ալ ուրիշ պատմութիւն ունէր ըսելիք քեզի ... ախ Գրիգոր, դիտեմ որ մասնաւոր կ'ըսես այդ անգութ խօսքերը որ վիս փորձես, բայց պէտք է վստահ ըլլաս իմ սիրոյս մասին ... քեզ հոգիիս մէջ պահեմ որ միշտ ասանկ սիրեմ քեզ եւ քեզի փորձանք չգայ ... քեզի հետս առնեմ տանիմ որ դիտնաս թէ ինչ ըսել է մեր կեանքը օտարութեան մէջ...»:

Գրիգոր ոտքի ելեր էր:

- Լաւ, դուրս ելլենք, բլուրին վրայ: Քալէ:

Չհաւատաց ականջներուն: Բացուեցան աչերը ու երկվայրկեան մը եաք ուրախութիւնը պայթեցաւ մէջէն:

- Օհ Գրիգոր, ինչ հրաշալի մարդ ես:

Ոտքի ցատքեց, արագ մը թէյի գաւաթները լուաց, եա տեղը չարեց եւ մէկ չունչով մութ աստիճաններէն վար վազեց:

- Գրիգոր, ես իջայ:

- Մի վազեր, վար կ'իյնաս մուրթին:

Բայց մտիկ չէր կրնար ընել: Բաց, լուսաւոր եւ ազատ դիշերուան մէջ աւելի ապահով եւ ուժով կը զգար ինքզինքը: Հարիւր մեթր հազիւ կար մինչեւ բլուրին գագաթը: Շուրջը՝ բարձր, ոտքի մրափող ծառեր, սաղարթներու մեղմ չխրտուք, քաղցր, աչնանային համը օդին ու լուռնի հեռաւոր ներկայութիւնը ամէն կողմ: Երբ հեւն ի հեւ բլուրին գագաթը հասաւ, խորունկ չունչ մը առաւ ու պոռաց.

- Հէյ Գրիգոր, նայէ ուր եմ ... հոս եմ...:

Լսեց պատասխանը, թեւերը բացած կլոր կլոր գարձաւ, խնդաց լուռնին, օդը ցատքեց, անկապ բաներ պոռաց ... ուժի անսպառելի պահեստ մը կը զգար իր մէջ:

- Ա՛ տ ի՞նչ կ'ընէիր...:

Գրիգոր հասեր էր քովը:

- Ախ Գրիգոր, աս ի՛նչ հոյակապ, աներեւակայելի տեղ է հոս, աս ի՛նչ հիանալի բան ըրիր հոս եկանք ... խենթենալիք բան է...:

Ու նետուեցաւ մարդուն վրան, պլլուեցաւ անոր մարմնին, գաւաւ չրթունքները եւ բուռն, արագ համբուրեց: Ցետոյ վար ցատքեց, բացաւ թեւերը ու պոռաց դէպի ձոր:

- Հայաստան ... Հայաստան ... կը սիրեմ քեզ:

Ու նոյն թափէն տարուած, նետուեցաւ դետին ու խոտին վրայ փռուեցաւ:

- Ի՞նչ եղեր է քեզի Զարուհի, աս ի՞նչ ուրախութիւն է:

- Գրիգոր, չես հասկնար:

- Չէ, չէ, չեմ հասկնար, ի՞նչ կայ:

- Ոչինչ ... ամբողջ կեանքս Հայաստանի այս կարօտը, այս սէրը մաքուր պահել, ապրեցնել երեւակայութեան մէջ ու մինչեւ հոս բերել ու զգալ թէ իրաւ է ան - այդ է ուրախութիւնս:

Գրիգոր չպատասխանեց:

- Քիչ մը տղայական է, կ'ընդունիմ, սակայն անկեղծ է, հասատա:

- Կը հասատամ եւ կը զմայլիմ:

- Օհ, Գրիգոր, այնքան երջանիկ եմ, չես կրնար երեւակայել: Զուտ բանաստեղծական ապրում է ասիկա:

Գրիգոր հիմա նստաւ քովը խոտին վրայ ու վրան հակեցաւ: Լուռնի լոյսին տակ գեղեցկացեր էր Զարուհի, մթին փայլ մը կը ծածկէր մորթը եւ պզտիկ հովին մէջ խաղցող մազերը խորհրդաւոր կեանք մը բերեր էին իրեն: Ցուզուած էր Գրիգոր:

- Աղուոր աղջիկ ես, Զարուհի:

- Ձեռքս բռնէ Գրիգոր, ինչ կ'ըլլայ:

Առաւ ափը ձեռքին մէջ եւ անոր կուշտին երկնցաւ, արմունկին յեցած:

- Գրիգոր, եկուր հինգ վայրկեան ոչինչ ըսենք իրարու, չխօսինք, չշարժինք, սեպէ թէ եկեղեցին կ'աղօթենք, այսպէս իրարու հետ Հայաստանի հետ ըլլանք, ամէն ինչով, կ'ըլլա՞յ Գրիգոր, իմ խաթեր համար, իմ սիրոյս:

- Լաւ:

Գիշերը գրկեց գիրենք, երկու անշարժ, անխօս չուքեր ու պահեց իր ափին մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ազգային կեդրոնական Վարժարանի Ֆրանսայի Սանուց Միութեան (Կ.Ս.Մ.) վարչութիւնը, համաձայնութեամբ վը-րդբ. տոքթոր Տորք Կերնար Անդրէասեանի, իր քոյրերուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Ցունուար 21, կիրակի օր, յետ պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Եկեղեցւոյն մէջ

15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

միութեան երիցագոյն անդամին՝

ՎԱՉԳԷՆ Ա. ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ-Ի

մահուան քառասունքին առիթով։

Կը խնդրուի կեդրոնականցիներէն եւ հանդուցեալին բարեկամներէն ներկայ ըլլալ յիշատակի սոյն արարողութեան։

***

Ողբացեալ Վազգէն Ա. Անդրէասեանի մահուան առիթիւ վարչութիւնս չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.-

Պր. Վահէ Զիլինկիրեանէն 3000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեանէն, Օր. Գոհարիկ Գէորգեանէն եւ Պր. Վարդան Օզինեանէն 300-ական Ֆր., Տիկին Պեթի Բամամեանէն 200 Ֆր.։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

Վիլլընէօվ.- Ս. Ներկարարեան 400 Ֆրանք։

***

ԻՍԻ.- Տիկին Եւգինէ Պօղոսեան 300 Ֆրանք։

***

ԳԱԼԻԻԻՐ.- Պ. Մամաս Քիթապճեան 200 Ֆր.։

***

ՓԱՐԻԶ.- Տիկին Աչճեան 200 Ֆր.։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՔ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղի ընդհանուր անդամական ժողովը Շաբաթ, Ցունուար 20, ժամը 10-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը

17, rue Bleue, Paris 9e

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար։

Մատաղօրհնութեան առիթիւ՝ Տիկին Մարի Զարզավաթճեան (Փարիզէն) 2·500 Ֆրանք, Տիկին Ժան Մինասեան (Փարիզէն) 2·500 Ֆր., Պր. Ռոպէր Կօլհաթ 10·000 Ֆր., Տիկին Լուիզ Մկրտիչեան 2·500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Սողոմոնեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Նիկողոսեան, Տիկին Միշէլ Պասմճեան 2·000-ական Ֆր., Օր. Զմրուխտ Օպոզեան եւ Պր. Սեպուհ Սարեան 1·000-ական Ֆր., Պր. Խոսրով Զաքէոսեան, Տէր եւ Տիկին Անթոնի Ալէքսանեան, Տիկին Թագուհի Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան 500-ական Ֆր., Տիկին Մարիամ Հարքլեան, Պր. Արա Պահատուրեան 200-ական Ֆր., Օր. Նոյեմբ Սիւմպէճեան 500 Ֆր., Տիկին Միքայէլեան, Մր Ոմն 100-ական Ֆր., Մր Ոմն, Տիկին Մարի Մալումեան 50-ական Ֆր., Տիկին Պալեան, Պր. Կարպիս Թուֆայեան 500-ական Ֆր., Օր. Փաշանեան, Տիկին Ամամեան 200-ական Ֆր. Պր. Ժագ Մինասեան 10·000 Ֆր.։

Տիկին Լուիզ Մկրտիչեան 2·500 Ֆրանք Մարգարեան -- Փափազեան Ամէնօրեայ վարժարանին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Գարուն»ի 10-րդ տարեդարձի հանդիսութիւնները.

Ա.- Փետրուար 18, Կիրակի, համերգ՝ կոմիտասի նուիրուած, անոր մահուան 60-ամեակին առիթով.

Բ.- Մարտ 16, Շաբաթ, պարահանդէս երեկոյթ, մասնաւոր յայտադիրով։

Մանրամասնութիւններ յետագային։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վաղինակ Միսքճեան, իր զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ, Կիրակի, Ցունուար 21-ին, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ՝

ԱՏՐԻՆԷ ՄԻՍՔՃԵԱՆ-Ի

անոր մահուան տարելիցին առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Ալէֆ Քավճեանի մահուան առիթով (24 տարեկան) հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղիկի.-

Տիկին Ասրինէ Պաքքալօղլու, Պր. Գրիգոր Պարտաք 500-ական Ֆր., Պր. Նշան Քայան 200, Պր. Յակոբ Տալպաս 100, Պր. Խաչիկ Թոսուն 250, Տէր եւ Տիկին Քավճեան (Նիս) 500, Պր. Արամ Քավճեան (Նիս) 200, Պր. Մխիթար Գարագեայա 100, Պր. Արտաշ Գարագըզ 300, Տէր եւ Տիկին Սիրարեան 200, Պր. Մարտիրոս Քայան 100, Պր. Սարգիս Եագըճեան 200, Պր. Րոմի Էմիրհան (Պոլիս) 250, Պր. Կարպիս Քահվէճեան 200, Պր. Նշան Պարտաք 300, Պր. Նահապետ Էօզթաչ, Պր. Խաչիկ Էօզէլիկներ 500-ական Ֆրանք, Պր. Սիմոնեան 200, Պր. Արթին Սըճաքյիւղ 100, Պր. Արա Պէրպէրեան 200, Պր. Արի Պէրպէրեան 100, Պր. Հիլէրէզօ 200, Պր. Վ. Տէմիրճեան 100, Պր. Ռէյմոն Թաշճըօղլու 100, Պր. Ժէրար Գարակէօզ 200, Պր. Հրաչ Գումրու 100 Ֆր.։

***

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.-

Տէր եւ Տիկին Թեոար Մոնէ 1500 Ֆր., Տիկին Սրբուհի Աչճեան 500 Ֆր., Տիկին Սէլին Գէլիճեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Թեոար Զրահեան 500 Ֆր., Տոքթոր եւ Տիկին Խոսրով Ադամեան 1000 Ֆր., Պր. Միշէլ Զալոյեար 650 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Յակոբեան 10·000 Ֆր., Պր. Ռիչար եւ Հերման Նեվրուզ՝ վահան Մնակեանի մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղիկի 200-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պ. Համբար՝ Արքօ Համբարձումեանի յիշատակին 500 Ֆր., Տիկին Ֆրանս Մելիքոֆ 5000 Ֆր., Պր. Ժոզէֆ եւ Օր. Այտա Գասարճեան 10·000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ռիչար Զարզավաթճեան 1000 Ֆր., Պր. Զօհրապ Գասպարեան (Գերմանիայէն) 100 մարք, Տիկին Ալիս Պէյաքճեան 200 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Կէօվճեան 150 Ֆր.։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Խնկաբեր Թորոսեանի յիշատակին Պր. Օննիկ Թորոսեան 500 Ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին։

AZADAKROUTIOUN
Association d'Aide
et de Coopération à l'Arménie

LA CHAINE DE L'ESPOIR DES ENFANTS D'ARMENIE CONTINUE... (7ème)

Le Jeudi 11 Janvier sont arrivés en provenance d'Erevan (Arménie) deux nouveaux enfants de cette opération de solidarité qui a démarré en Décembre 92 et qui a permis à une quinzaine d'enfants de guérir par des soins ou des interventions chirurgicales (une vingtaine) dans une dizaine de cliniques ou d'hôpitaux marseillais et aubagnais.

Vazken Koloyan (14 ans) souffre des yeux et David Tatintsian (15 ans) de brûlures aux membres et au visage.

Ils seront hospitalisés respectivement à la Polyclinique Clairval à Marseille et à la Clinique la Casamance à Aubagne.

Marseille, le 12 Janvier.

«ԾԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանառութ	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակաէինը։

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ.Վ.Ա. (տե'ս. վաճառքի մէջ ընդհ. դրամարկղը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին վարչութեան։

ԲԱԺՄԱՆ ԱՂՕԹՔ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՂՕԹՔԻ ՇԱԲԱԹ

(Յունուար 18 - 25)

ԲԱԺՄԱՆ ԱՂՕԹՔ

Հինգշաբթի, Ցունուար 18, ժամը 19-ին

Մարսէյլի

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի

339, *Ave. du Prado* - 13008 *Marseille*

Մասնակցութեամբ՝

Անկլիքան, Հայաստանեայց Առաքելական, Կաթողիկէ, Օրթոտոքս եւ Բողոքական Եկեղեցիներու։

Օրուան քարոզիչ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐՃԷԱՆ

Առաջնորդական Տեղապահ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Le Centre Culturel SAINT MESROB

recevra

M. Pascal CARMONT

pour une

CONFERENCE

ayant pour thème :

«LES AMIRAS, patriciens de l'Arménie ottomane»

le **Mercredi 17 Janvier à 20 heures 45**

au Centre Culturel Saint-Mesrob

10 bis, rue Thouin, PARIS V^e^

Me Cardinal Lemoine / Monge.

— Entrée libre —

ԽԱՒԱՆՑԻՆԵՐՈՒ «ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ»

տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, Ցունուար 21, ժամը 12·30-ին «Եան'ց»ի հաւաքատեղիին մէջ

5, avenue Reille, Paris 14e

Խաւեան վարժարանի համակիրներն ու սաները կը հրաւիրուին սոյն ա-ւանդական օրը բաժակ բարձրացնելու Խաւեանի եւ Խաւեանցիներու կեանքին ու յիշատակին։

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝

43 - 08 - 12 - 06

կամ՝

47 - 80 - 42 - 76

Թիւերուն։

Ճաշագին՝ 170 Ֆրանք։

90ème ANNIVERSAIRE DE LA FONDATION DE L'U.G.A.B.

A cette occasion, la Section locale de **VIENNE** recevra le

DIMANCHE 4 FEVRIER à 12 heures

Centre Culturel Kh. APOVIAN — 1, Quai Pajot — Vienne

la Direction de l'**U.G.A.B. FRANCE,** ainsi que les représentants des sections locales de **LYON, VALENCE, MARSEILLE, SAINT-CHAMOND.**

Ce même jour, aura lieu également l'inauguration de la rénovation du local de VIENNE.

Un film sur les réalisations de **l'U.G.A.B.** en **ARMENIE** sera présenté et commenté.

Un excellent repas traditionnel arménien, précédé d'un apéritif, sera servi ce jour-là. Participation aux frais : 100 Frs.
(Réservations: Tél. : 74. 85. 18. 05 ou 74. 85. 20. 48).

Tous les membres, sympathisants, amis, ainsi que toute la communauté arménienne sont cordialement invités.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SUPER LOTO

La Croix Bleue des Arméniens de France Section «*Marseille - Ville*» organise un *SUPER LOTO*,

de Samedi 20 Janvier

à la Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture 12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er, à partir de 20 heures 30. *Nombreux lots à gagner* (Chaîne laser, bijoux, téléviseur etc...)

— Venez nombreux —

***

Spectacle de Noël

présenté par les élèves
de l'Ecole arménienne
de la Section «*Sévan*» de Vienne

le Dimanche 21 Janvier à 15 h précises

au Théâtre Municipal de Vienne

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55035 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18
JEUDI
18 JANVIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·768 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.768

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՀԷՆ ԵՏՔ

ԲԱՆԱՎԷՃԵՐ, ՍՈՒՏԵՐ, ԴԱՏԵՐ

Նկարագրությունները վերջ գտած են եւ ժամանակաշրջանի մը ամէնէն տղեղ եւ դըրամապաշտ բարքերը հրապարակ իջած: Մեր նախորդ թիւով գրած էինք արդէն, Մաչի լուսանկարներէն ալ աւելի վրդովեցուցիչ է Միթերանի այդ անձնական բժիշկին (1981-էն 1994) տոքթ. Կիւպլէրի ընթացքը: Ահաւասիկ բժիշկ մը, որ Հիպոկրատի երդումը ըրած է եւ չի վարանիր հաստոցով մը, որ --ի՛նչ դիպուած-- լոյս կը տեսնէ իր համբաւաւոր հիւանդին մահէն հազիւ 9 օր ետք, հրապարակին փռել մանրամասնօրէն անոր հիւանդութիւնը: «Շնորհիւ» իրեն կը հաստատուի այսօր որ Միթերան առանձին ալ էր, երբ իր նախագահութեան առաջին օրերուն կը յայտարարէր թէ ամէն ինչ յըստակօրէն պիտի պարզուի իր առողջութեան մասին եւ սակայն 10 տարի բոլոր զեկոյցները չինծու էին: Տոքթ. Կիւպլէր կը գրէ նաեւ որ 1994 Նոյեմբերէն Միթերան ի վիճակի ալ չէր երկիրը կառավարելու եւ այնպիսի նկարագրութիւն մը կ'ընէ որ խակապէս զզուելի է, ոեւէ մէկուն կողմէ, այլ մանաւանդ բըժիշկի մը: Կը գրէ թէ այդ շրջանին Միթերանի առօրեայ ժամանակացոյցը անկողինը կ'անցնէր: Էլիզէ կը հասնէր ժամը 9:30 -- 10-ին եւ անկողին կը մտնէր մինչեւ ցերեկուան ճաշը, ոչինչ կ'ընէր, ոչինչ գինք կը հետաքրքրէր, բացի իր հիւանդութենէն եւայլն եւայլն: Պարզ է տոքթ. Կիւպլէր առենի մը ի վեր կողմ ու պատրաստ կը պահէր իր այս հաստոցը զոր հրապարակիչը (Փլոն) հրապարակ պիտի հանէր Միթերանի մահուան վաղորդայնին: Եւ որովհետեւ, սովորութիւն դարձած է մեռելները խօսեցնել տալ (հերքումի վախ չկայ), Կիւպլէր ինքզինք կ'արդարացնէ նաեւ ըսելով թէ Միթերան ուզած էր որ այդ ամբողջը ըսէ...:

Աւելորդ է այլեւս կրկին ու կրկին չեշտել դրամի ու մխայն այդ «դրամ-աստուած»ին վրայ հիմնուած ընկերութեան մը պարզած ողորմելի պատկերը: Հաւատարիմ նաբաբ բացուած դատերն ալ նպաստեն գլխուն վաճառքին, Մաչի տպաքանակի յաւելման եւլն. եւլն.: Միթերանի ընտանիքը դատ բացած է նաեւ բժիշկին դէմ «բժշկական գաղտնիքի» բացայայտման համար, Բժիշկներու Կարգն ալ կը պատրաստուի նման քայլի մը դիմել, թերեւս նոյնիսկ վտարել կարգէն: Ի տես այս պատկերին, ո՞վ կրնայ այլեւս վստահիլ իր բժիշկին, ո՞ր ժողովուրդը կրնայ վստահիլ իր նախագահին:

Վիպերասիոնի խմբագիրը Ժերար Տիւփէյի կը գրէ (Ցունուար 17) իր խմբագրականին սկիզբը. -- «Գոնէ լաւ լուրով սկսինք...»: Այդ լուրը կը վերաբերի խլբրդին վերաբերող անէծքին: Արդարեւ, այս յայտնութիւններուն դրական կողմն այն է որ ծանր դանդը մը կրնայ մահացու չըլլալ, կարելի է 14 տարի ապրիլ անով եւ ամէնէն խիստ դարմանումներն ալ չեն վնասեր իմացականութեան: Կարելի է մխիթարուիլ այս հաստատումով ու դարձիլ մնացեալէն:

ՄԱՄՈՒԼ

«L'EVENEMENT DU JEUDI»

(11-17 Janvier)

Le monstre atomique de Metzamor

UNE VIEILLE CENTRALE «GELEE» DEPUIS SIX ANS REPREND DU SERVICE. BATIE EN ZONE SISMIQUE, ELLE N'A AUCUN BLINDAGE. UN SEUL PEPIN, ET C'EST TCHERNOBYL. L'OCCIDENT CRIE AU FOU.

Նաթալի Նուկայրէտ միաժամանակ կ'աշխատակցի «Մոնտ»ի եւ «Իվէնըման տիւ ժէօտի»ի, ինչ որ պատճառ է նոյնանման յօդուածներու հրատարակութեան քանի մը չաբաթուան տարբերութեամբ: Արդարեւ չաբաթաթերթին լոյս ընծայած այս զրուխիւնը չատ չի տարբերիր «Մոնտ»ի մէջ լոյս տեսած թըղթակցութենէն Դեկտեմբեր 22-ին եւ որու արձագանգած էինք Դեկտեմբեր 27-ի մեր թիւով: Նոյն նիւթն է որ կը ծեծուի, տեղ տեղ բառամթերքը կը վոխուի, բայց ոչ՝ ոդին: Մանաւանդ ճիգ մը կայ խուճապ ստեղծելու Մեծամօրի հիւլէակայանին չուրջ, ինչ որ չի համապատասխաներ իրականութեան: Այս մասին քանիցս գըրուած է «Յառաջ»ի մէջ:

Թեան: Կարելի է մխիթարուիլ այս հաստատումով ու դարձիլ մնացեալէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶԷՋԷՆՆԵՐԸ կը չարունակէին գիմադրել Ցունուար 17-ին Տաղստանի այդ փոքրիկ սահմանամերձ գիւղին մէջ, ուր կը պահեն աւելի քան 100 պատանդ: Ռուսական ուժերը կը չարունակեն յարձակումները ամէն տեսակ զէնքերով, նաեւ օդուժի միջոցաւ: Զօր. Միխայլով կը խոստովանի որ ամէն ինչ դանդաղ կ'ընթանայ: Ուրիչ ռուս սպայ մը չի վարանիր ըսելու «կռիւները չատ բուռն են: Ըմբոստները միշտ գիրք կը փոխեն: Պէտք է փողոց առ փողոց նուաճենք: Զէչէնները չատ լաւ պատրաստած են իրենց պաշտպանութիւնը»: Ցարդ յայտնած են 26 պատանդ ազատել: Անոնք կրցած էին խոյս տալ երբ ռուսական գործողութիւնները խուճապ ստեղծած էին: Ազատ արձակուած պատանդներն ալ այնքան դոհ չեն իրենց վիճակուած վարուելակերպէն: Բանտարկուած են առանց ջեռուցումի սենեակներու մէջ եւ դերիներ կը նկատուին: Միւս կողմէ, Զէչէնները պատանդ բռնած են ռուսական զբօսանաւ մը՝ Աւրաղիա Տրապիզոնի նաւահանգիստը: 20 մարտիկներ են որոնք կալաչնիկովներով եւ ձեռնառումբերով գինուած ներխուժած են նաեւ եւ տէր դարձած անոր, 200 ճամբորդներով: Կ'ըսուի թէ բազմաթիւ վիրաւորներ կան: Զէչէն խումբին պետը որ Մուհամէտ անունին տակ ներկայացուցած է ինքզինք, պահանջած է որ ազատ ձգուին Պերվոմայսկայայի Զէչէնները, այլապէս կը սպառնայ վոսփորի բացը նաւը օդը հանել: Դեռ Գրոզնիի մէջ ալ (Զէչէնիոյ մայրաքաղաքը) ելեկտրական կեդրոնի մը 30-էն 40 աշխատաւորներն ալ առեւանգուած են: Գլխաւորաբար Ռուսեր են: Զէչէն աղ-*

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԵՌԱՏԻՊ ԸՐՔԱՇ ՓՈՐՁ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Ցունուար 16 / 17)

ՄՈՍԿՈՎԵԱՆ 8-ՐԴ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

Մինսկի խումբի չրջանակներուն մէջ Հայաստանի, Լ.Հ.Հ-ի եւ Ադրբէջանի մասնակցութեամբ Ցունուար 9 - 12 Մոսկուա տեղի ունեցած 8-րդ բանակցութիւնները նորութեան բեմ հանդիսացած են այն առումով որ, առաջին անգամ ըլլալով յատուկ ուսումնասիրութեան նիւթ դարձած են Լ.Հ.Հ-ի ապահովութեան եւ արտաքին աշխարհի հետ ազատ ու անարգել կապի ապահովման հարցերը: Բանակցութիւններու աւարտին տեղի ունեցած Մինսկի խումբի հանդիպումին ալ, Լ.Հ.Հ-ի ի նպաստ այս կէտերը այսուհետեւ բանակցութիւններու կեդրոնը զետեղելու որոշումը հաւանութեան արժանացած է: Այս բանակցութիւններուն Հայաստանի պատուիրակութիւնը ղեկավարած է Արտաքին փոխ - նախարար Վարդան Ոսկանեան:

Ցունուար 13-ին, բանակցութիւններուն մասնակիցները ու Մինսկի խումբի ժողովականները ընդունուած են Ռուսաստանի Արտաքին նախարար Ե. Պրիմակովի կողմէ: Ան չեշտած է այս կնճիռը Մինսկի խումբի չրջանակներուն մէջ կարգադրութեան մը յանդեցնելու անհրաժեշտութիւնը եւ յայտնած այդ ուղղութեամբ Ռուսաստանի վճռակամութիւնը, որպէս Մինսկի խորհրդաժողովի համանախադահ:

*
**

ԵՐԵՒԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՑԻՆ ՓՈԽԱԴՐԱՄԻԶՈՑՆԵՐԸ
ԱՒԵԼԻ ՍՈՒՂ

Երեւանի փապուղիի, Թրոլէյպիւսի եւ Թրամուէյի սակագիները Ցունուար 15-ին 50%-ի յաւելում մը կրած են հասնելով 30 Դրամի: Այս առթիւ Երեւանի փապուղիի վարչութիւնը չեչտած է որ վնասով կ'աշխատին եւ սպասարկութեան բուն արժեգինը 40 Դրամ է:

*
**

ՆՇԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐ
ԵՒ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ

Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահին հրամանագրերով Գանատայի մօտ Հայաստանի ներկայացուցիչ Գառնիկ Նազարեանին, Արտաքին նախարարի տեղեկալներ՝ Եդուարդ Զուլոյեանին եւ Վարդան Ոսկանեանին չնորհուած է լիազօր դեսպանի աստիճան, իսկ ՀԱՊ-ի, Եւրոպական Միութեան եւ միջազգային կազմակերպութիւններու հետ կապերու յատուկ նախարար Գագիկ Շահպազեան նչանակուած է միանգամայն Հայաստանի ներկայացուցչութեան ղեկավար:

*
**

ԱՌԱՆՑ ՎՃԱՐՈՒՄԻ
ՉԿԱՑ ՋԵՌՈՒՑՈՒՄ

Երեւանի Շահումեանի չրջանի ջեռուցուղ 360 չէնքերէն 61-ին ջեռուցման մատակարարումը դադրեցուած է առկախ վճարումներու հետեւանքով: Նոյն ճակատագրին են թաթարկուած են Խորհրդային

ՌԱԿ-Ը ԵՒ ՀՌԱԿ-Ը ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Ցունուար 10-ի «Ազգ»ը առաջին էջի երկու սիւնակնոց տեղեկատուութեամբ մը կը մատնանչէ Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան եւ անոր Հայաստանի կառոյցին՝ ՀՌԱԿ-ի միջեւ յայտնուած լարուած վիճակը: Լարումը, կ'ըսուի թէ սկիզբ ունի Սեպտեմբերին Կիպրոսի մէջ գումարուած ՌԱԿ-ի 19-րդ ընդհանուր պատգամաւորական ժողովը: ՌԱԿ-ը կը մեղադրուի ՀՌԱԿ-ը վարկաբեկելու, անոր գործերուն միջամտելու եւ անկէ հեռացած անձեր դրաւելու պարբերներով: Կացութիւնը պատճառ եղած է որ կուսակցութեան Հայաստանի գրասենեակը չրջաբերական մը ղրկէ չրջանային վարչութիւններուն եւ ակումբներու վարչութիւններուն: Հոն կը քննադատուի «Հայաստանի իշխանութիւնների եւ ՀՌԱԿ-ի միջեւ թշնամանք սերմանելու, Սփիւռքի շրջանակներում ՀՌԱԿ-ը որպէս պառակտուած, թոյլ քաղաքական միաւորում ներկայացնելու քաղաքականութիւն» վարելու ՌԱԿ-ի կեցուածքը: Կ'ըսուի թէ անոնք Հայաստանի իշխանութիւններուն հետ բարեացակամ յարաբերութիւն հաստատելու լուրեր կը տարածեն, մինչ կողմէն չրջաբերականներով կոպտօրէն կը խախտեն Հայաստանի օրէնքները եւ կը փորձեն միջամտել Հայաստանի ներքին քաղաքական կեանքին: Անդրադառնալով նաեւ կուսակցութեան Սփիւռքի թեւին մէջ եւս այս պատճառներով ի յայտ եկած տարակարծութիւններու, հակադրութիւններու, չրջաբերականը կ'եզրակացնէ երեք կէտ.

-- Հրապարակաւ բացատրել կազմակերպութեան ներքին վիճակը,

-- Զմիջամտելով ՌԱԿ-ի ներքին գործերուն, պահել յարաբերութիւնները,

-- «Ո՛չ նպատակայարմար գտնել որեւէ յարաբերութիւն» ՌԱԿ-ի կեդր. վարչութեան ներկայ ղեկավարութեան հետ, մինչեւ որ ան վերջ տայ ՀՌԱԿ-ի ուղղուած իր «միտումնաւոր քաղաքականութեան»:

Շրջաբերականը ստորագրած են ՀՌԱԿ-ի Հայաստանի վարչութեան աթենապետ Ռուբէն Մխրզախանեան եւ աթենաղպիր Համլէթ Դալլաքեան:

չրջանի 35, Մաշտոցի չրջանի 28 եւ Շէնգաւիթի չրջանի 39 չէնքեր:

*
**

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Ֆութպոլի Ուկրանիոյ բարձրագոյն դասակարգի լաւագոյն ռմբարկու, Զապորոժիէի «Տորպեդո»յի յարձակող՝ ծագումով հայ Արսէն Աւագով, որ երկար աւենէ ի վեր չատերու ուչադրութիւնը կը կեդրոնացնէր իր վրայ, կը մեկնի Մոսկուա: Տեղւոյն «Տորպեդո»յին մէջ է որ հայ մարզիկը պիտի խաղայ յառաջիկայ մրցաշրջանին:

*
**

Գիւմրեցի հեռացատքորդ Արմէն Մարտիրոսեան կը մեկնի Կրասնոդար, հետեւելու 20-օրեայ մարզումներու: Ան կը պատրաստուի աթլէթիզմի ձմեռնային ախոյեանութեան, որ տեղի կ'ունենայ Սթոքհոլմ, Մարտ 7-էն սկսեալ: Հոն իրեն կը միանայ նաեւ ծանօթ մարզիկ, Եւրոպայի մրցանչակիր՝ Ռոպէր Խմմիեան, որ Փարիզէն կ'անցնի Շուէտի մայրաքաղաքը:

*
**

Ցունուար 16-ին Երեւանէն Պուլկարիա մեկնած է Հայաստանի գեղասահորդներու (փաթինաժ արթիսթիք) խումբը, որ կը մասնակցի Ցունուար 21 - 28 Սոֆիա տեղի ունենալիք Եւրոպայի ախոյեանութեան:

ԻՍԹԱՆՊՈՒԼԻ ՊԱՐԻՍՊՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԳՏՆՈՒՈՂ ՈՒԹ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

Գ.

Պատրաստեց՝ ԷԼՄՈՆ ՀԱՆՋԻՐ (ԳԱՐԱՕՂԼՈՒ)
Արուեստի պատմութեան մասդրրի ուսանող

ԽՄԲ. -- Պոլսոյ «Նոր Օր» պարբերականի հրատարակած այս շարքին առաջին երկու յօդուածները տե՛ս՝ «Յառաջ», Մարտ 10 եւ 16, 17:

**

ԿԷՏԻԿՓԱՇԱՅԻ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Ս. Յովհաննէս Հայոց Եկեղեցին կը գտնուի այժմու Կէտիկփաշայի պողոտայէն դէպի վեր՝ Զարշըդարու երկարող ճամբուն արեւելեան կողմը: Արեւելքէն՝ Մէվլիյէ եւ արեւմուտքէն Սարայիւէի փողոցներով սահմանաւորուած է եկեղեցին, որուն հիւսիսային կողմը կան շարք մը տուներ, պարտէզ մը եւ Մեսրոպեան Հայոց նախակրթարանը, որ փակուած է ներկայիս: Իսկ հարաւէն՝ դէպի Գատըրկայի նաւահանգիստը զացող պողոտայ -- զոհիվարին վրայ կը չարուին նեղ փողոցներ եւ տուներ: Եկեղեցիին բարձունքէն դէպի ծովափ կը պարզուի գեղեցիկ տեսարան մը, ուր կարելի է տեսնել Գատըրկայի հին նաւահանգիստը, Գումգարուի հին ալեբեկը, մանկանց ճեմապարտէզը եւ հեռաւոր Իշխանաց կղզիները:

Այս թաղամասը, ուր եկեղեցին կառուցած է, ձօնուած է Կէտիկ Ահմէտ Փաշային (15-րդ դարու Բ. կէսին) եւ յորջորջուած է անոր անունով: Օսմանեան կայսրութեան չրջանին հեղհեղէ չէնցած, զարգացած է այս թաղամասը, ուր չինուած են նաեւ մատենադարան մը եւ բաղնիք մը, որոնք եւս կը կրեն նոյն անունը: Պէտք է մատնանշել որ Թուրք թատրոնը առաջին անգամ բացած է իր բեմը այս թաղամասին մէջ, ուր դեռ կը գոյատեւեն 19-րդ դարու երեք - չորս յարկանի քարաշէն տուները, որոնք այժմ կը գործածուին որպէս կօշկակարի արհեստանոցներ:

Օսմանցիները «վեց սենեակ» կամ «վեց համայնք» կոչած են Կոստանդնուպոլիս խուժող հայ գաղթականները, որոնք Սուլթան Մէհմէտ Բ.-ի ձեռքով բնակուեցան Պալաթ, Խիրիսթիգիւղ, Սամաթիա, Թօփդարու, Գումգարու Լանկա թաղերուն մէջ, բայց ժամանակով ցրուեցան դէպի Նաւլըգարու, Ալթըմէրմէր, Սկիւտար եւ Վոսփորի երկու ափերը, եւայլն: Ուստի մը Հայեր ալ կէտիկփաշա փոխադրուեցան, որոնք հաւանաբար եկեղեցիի մը հոգեւորականի պատճառաւ, պաշտամունքի համար կ'երթային Գումգարուի Աթոռանիստ Մայր Եկեղեցին:

1620 -- 1640 թուականներուն մինչեւ Պուլիս գաղթող Երզնկացի, Կամախցի, Ակընցի եւ Տիվրիկցի Հայեր տեղաւորուեցան Ցոյներու բնակած թաղամասերու մօտ, քանի որ պետականօրէն անոնց բնակութիւնը արգիլուած էր Օսմանցիներու թաղերուն չուրջ: Այս թաղամասին մէջ կային թիւպէնտչի կոչուած Հայոց սենեակները, իսկ Գումգարուէ դուրս Գատըրկա Նաւահանգիստին չրջակայքը կային «Ըղլանգըրան» Հայոց սենեակները, որոնք Հայոց գաղթօճախները եղած էին 18-րդ դարու վերջերը եւ 19-րդ դարու սկիզբը: 1652 եւ 1659 թուականներուն պատահած երկու մեծ հրդեհներ կը յիշուին կէտիկփաշայի պատմութեան մէջ:

Եկեղեցիին արեւմտեան կողմի մայր դրան վրայ գետեղուած է փոքրատառ փորագրուած արձանագրութիւն մը, որ կը յիշատակէ եկեղեցիին չինութիւնը. «Ողորմութեամբն Աստուծոյ կառուցաւ Սուրբ Եկեղեցիս յանուն Սրբոյն Յովհաննու Աւետարանչի՝ ի պատրիարքութեան Տեառն Յակոբայ Արքեպիսկոպոսի, յամի տեառն 1849 Դեկտեմբերի 18: Իսկ եւ յետ հրկիզութեանն նորոգ չինեցաւ ի պատրիարքութեան Տեառն Ներսիսի Արքեպիսկոպոսի Վարժապետեանի, 1876 Յունիսի 27: Կառուցման եւ նորոգ չինութեան Սուրբ Եկեղեցւոյս, ի փառս միոյն Աստուծոյ անձնուէր պատճառ, նուիրատու մատոյց եւ ձրի աշխատաւոր բարեպաշտ Ազգայինք վարձատրութեան ի Տեառնէ մնաղով յուսալից»:

Եկեղեցիին չրջափակին մէջ, հիւսիս -- արեւմտեան կողմը կայ աղբիւր մը, որուն վրայի վորագրութիւնը կուտայ հետեւեալ յիշատակութիւնը.

«Ի պատրիարքութեան Տ. Տ. Մատթէոս Ս. Արքեպիսկոպոսի Իզմիրլեան
Ձիշատակարան Տիկին Թագուհւոյ Կասմացի
Ձիշատակ է աղբիւր ջրոյս բաղցր եւ անոյշ
Ննջեցելոց եւ կենդանեաց յաւէտ ի յուշ
Զոր Թագուհի Տիկին Թէլլիեան Մարտիրոսին
Կանգնեաց ի սէր կարօտելոց համայն ազգին
Որ խոստացար, վարձըս քարեաց ի տըրիտուր
Որոց ըմպել տան ծարաւեաց բաժակ մի ջուր
Շնորհեա պարգեւս ի բաժակէդ անմահութեան
Փոխան ջըրոյս երկնապարգեւ ջուր բարութեան.
Կէտիկփաշա Դեկտեմբեր 1, 1908»

Մարմարիոնէ երկրորդ արձանագրութիւն մը եւս գետեղուած է եկեղեցիին մէջ, գաւիթին հիւսիսակողմի պատին վրայ, որ կը յիշատակէ եկեղեցիին չինութեան եւ վերանորոգման համառօտ պատմութիւնը, նաեւ Մեսրոպեան Հայոց նախակրթարանին անունին առընչութեամբ 1835 եւ 1880 Դեկտեմբեր 25 թուականները:

Եկեղեցւոյ չրջափակին մէջ հիւսիսային երեսի պատին առջեւ կը կանգնին մարմարիոնէ երեք դամբարանները, որոնցմէ առաջինը կը պատկանի Ալեքսան Մազհեանի, որ մեռած է 1875 թուականին: Երկրորդը՝ Յարութիւն Քընաճեանի դամբարանն է, եւ երրորդը՝ Յարութիւն Էֆէնտի Իսքիճեանի որդւոյն կարապետ Ագա Իսքիճեանի, որ ծնած է 1819-ի թուականին: Երեք դամբարաններն ալ կը ցոլացնեն 19-րդ դարու դեղագիտական ճաշակը:

Սուրբ Յովհաննէս Հայոց Եկեղեցին, որուն առաջին չինութեան թուականն էր 1849 եւ հաւանաբար փայտաշէն, հրկիզուելուն պատճառաւ 1876 թուականին հիմնովին վերակառուցուեցաւ 36·80×20 մ. չափերով ուղղանկիւն քառանկիւն տարածութեան մը վրայ: Երեք յարկանի եւ միանաւ եկեղեցին ներսի կողմէն ծածկուած է ցած կամարակապ առաստաղով մը, եւ դուրսէն՝ կարմիր կղմինտրներով ծածկուած սուր տանիքով մը: Եկեղեցին, որ տախտակամածէն մինչեւ քիւ՝ ունի 8 մեթր բարձրութիւն, համաչափ յատակագծի մը վրայ հիմնադրուած է: Խորանին երկու կողմերը կան երկու համաչափ խուցեր (մատուռ = փասթոֆորիում), որոնցմէ հիւսիսայինը կը գործածուի որպէս մկրտարան: Եկեղեցիին գաւիթը մայր տաճարէն կը բաժնուի բարակ որմերու վրայ համաչափ գետեղուած երկաթեայ երկու տեսարգելներով, որոնց միջեւ կը կանգնին երկու մոյթեր: Գաւիթին վրայի մասը ձեւաւորուած է իբրեւ վերնատուն, որ ծածկուած է տափարակ առաստաղով մը: Եկեղեցիին խորանը ներսի կողմէ կիսաբոլորակ է, իսկ դուրսի կողմէ կը յատնաբերէ ութանկիւնաձեւ ֆորմ մը՝ կղմինտրներով ծածկուած:

Եկեղեցիին արեւմտեան երեսի պատին վերեւը, քիւին մէջտեղը գետեղուած է պղտիկ զանգակատուն մը, որ կը բարձրանայ վեցանկիւն յատակագծի մը վրայ, ունի կամարակապ վեց բացուածք, որոնք սպիտակ զարդերիզով չրջապատուած կարմիր աղիւսներով չինուած են: Այս բացուածքներուն վրան նստած է վեցանկիւն չրջանակ մը, որ կը վերջանայ բուրգաձեւ վեցանկիւն տանիքով մը: Բացի հարաւային եւ հիւսիսային երեսի պատերէն եւ խուցերէն՝ եկեղեցիին արտաքին եւ ներքին պատերը բարեզարդուած են ճերմակ մարմարիոնէ չերտերով, որոնք հաւանաբար վերանորոգումներու ժամանակ գետեղուած են եւ կը ճոխացնեն եկեղեցիին համեստ տեսքը: Այս չինութեան երեսպատերը ընդհանուր առմամբ ծեփով պատուած են, որուն միապաղաղ երեւոյթը չնչելու եւ զեղեցկացնելու նպատակաւ՝ որոշ հեռաւորութեամբ դրծածուած են աղիւսէ կարմիր զարդերիզներ: 20-րդ դարու սկիզբը լուսաղբիւր մը բացուած է եկեղեցիին ներքեւը: Շէնքին արեւելեան ճակատին վրայ կան մեծ ու փոքր երկու դռներ, որոնք կը բացուին դէպի վար՝ եկեղեցիին նկուղը, որ միայն եկեղեցիին դասին չափով կը տարածուի, մինչ միւս եկեղեցիներուն նկուղները կը գրաւեն գրեթէ բուն յատակագծին համապար տարածութիւն մը:

Ս. Յովհաննէս եկեղեցիին արեւմտեան ճակատը երկյարկանի է եւ հիւսուած 1 մեթր հաստութեամբ, ուրկէ եկեղեցի մուտք կը գործուի զոյգ փեղկաւոր փայտաշէն դռնէ մը: Այս գրան դիմաց չրջափակին մէջ պարտէզին որմերուն կռթնած են կարգ մը յաւելուածական շէնքեր, որոնք չինուած են 1922 եւ 1958 թուականներուն:

Եկեղեցիին ներքին յարդարանքը կը բաղկանայ երեսպատերը չրջող զարդարիզէ մը, որուն երկու ծայրերը կը միանան խորանին երկու սիւներուն խոյակներուն: Որմերուն վրայ ուղղանկիւն քառանկիւն չրջանակներու մէջ գետեղուած են տասներկու առաքեալներու նկարները, նաեւ զանազան մասերուն վրայ՝ սուրբերու եւ Ս. Մարիամ Աստուածածնի նկարները: Եկեղեցին սալարկուած է արուեստական սալաքարերով:

Կէտիկփաշայի Սուրբ Յովհաննէս Հայոց Եկեղեցին թէեւ փոքր եւ համեստ եկեղեցի մըն է, սակայն Պոլսոյ պարիսպներուն մէջ գտնուող միւս Հայաստանեայց Եկեղեցիներու նկատմամբ ուշադրաւ է իր համաչափ յատակագիծով եւ բարենորոգուած չինութեամբ: Հետեւաբար, թէ՛ ճարտարապետութեան եւ թէ յատակագծի տեսակէտով ներդաշնակ ամբողջութիւն մը կը կազմէ:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՔՆՆԱԴԱՏՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻԹԵՐԱՆԸ

Այս օրերուն երբ ոչ միայն Ֆրանսայի, այլ նաեւ ամբողջ աշխարհի լրատուիւները մեծարանքի արտայայտութիւններով կ'արձագանգեն Ֆ. Միթերանի մահուան, ամէն կողմէ դովեստները կը հնչեն, «Լը Նուվել Օպսերվաթէօր» չաբաթաթերթը էջի մը մէջ ամփոփած է Ֆրանսայի ժամանակակից քաղաքականութեան քանի մը կարկառուն դէմքերուն խօսքերէն կամ դրութիւններէն քաղուածքներ որոնց մէջ հանգուցեալ նախագահը կը ներկայացուի ժխտական նկատուած իր կողմերով:

Նախագահութեան աթոռին վրայ իր յաջորդը Ժ. Շիրաք 1977-ին արտասանուած ճառի մը մէջ կ'ըսէ. «Երկդիմի կացութիւններ այնպէս կը յարմարին Ֆ. Միթերանի, որքան սուզը՝ ելեկարային: Ի՞նչպէս կարելի է դիտնալ թէ խորքին մէջ ինչպիսի մէկն ալ ան: Կը կարծեմ որ այնքան եռանդով պիտի չըծուէր բոլորը խարելու եթէ յաջողած չըլլար նախ ինք զինքը խաբել, ինչպէս կարող դերասան մը որ միշտ՝ անկեղծօրէն կը տպաւորուի իր տաղանդէն ու յաջորդական դերքերէն: Իր նախընտրութիւնը մարքսական իդէալիզմով եղած է: Փոյթ չէ թէ անոր հաւատալով ի՛ր ձեւով, կամ չհաւատալով: Այդ նախընտրութիւնը ըրած է եթէ նոյնիսկ երբեմն իր հռետորութիւնը զայն մոռացութեան մատնած է: Եթէ վաղը ուզէր մէկդի դնել գայն, իրաւունք պիտի տար համայնավարներուն որոնք արդէն դաւաճանութեամբ կ'ամբաստանեն զինքը: Այդպէս, պարադաներու բերումով հագճեպով որդեգրուած անհեթեթ վարդապետութիւններու աջքանին մէջ, ինք ինքզինքը անկարելիութեան մատնած պիտի ըլլայ ընտրական յաղթանակի պարագային յաջողելու նուազագոյն հաւանականութեամբ մը բռանձնելու այն իշխանութիւնը որուն

թեկնածու է գրեթէ անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր»:

1984-ին երբ Ֆ. Միթերան երեք տարիէ ի վեր նախագահ է, Ռ. Պառ կը գրէ. -- «Ինչ կը վերաբերի հիմնարկութիւններուն, նուազագոյնը որ կարելի է ըսել այն է թէ 1981-էն ի վեր իշխանութեան սահմանադրական կիրարկումը պետական տեւական հարուածի դատապարտումէն չի ներշնչուիր:

Երբեք տեսնուած չէ իր հեղինակութեամբ ա՛յդ աստիճանի յագեցած, իր նախաձեռնութիւններուն մէջ այնքան կայտերատիպ, իր մօտ չըլլապատին չհեռուն այնքան ուշադիր ու Հելսինքիէն Մոնաքօ, Ուաշինկթընէն Ամման, այնքան շատ ճամբորդող հանրապետութեան նախագահ մը: Ցետահայեաց սեւեռումով մը նոյնիսկ զօրավար Տը Կօլ չատ զգուշաբարոյ կը թուի»:

Հանրապետութեան նախկին նախագահ Ժ. Փոմպիտուի կարծիքը քաղուած է Ժ. Շիրաքի մտերիմ մէկ յայտնութենէն որ տեղ գտած է Ֆրանց - Օլիվիէ Ժիսպէռի «Նախագահ»ը հատորին մէջ. «Միշտ միտքս է Պ. Փոմպիտուի քանիցս ըսածը. «Մի՛ ձգեք երբեք որ Միթերան տպաւորէ ձեզ. երբեք պէտք չէ հաւատաք ձեզի ըսածին ու պատմածին»:

Ֆրանսուա Լէոթար կ'ըսէ. -- «Ճշմարտութիւնը կը հարկադրէ ըսել թէ ան որ կրնայ աշխարհի վախճանը յայտարարող կոճակին կոխել, չէ զլուցած մարդկային դաղտնի լարերու վրայ խաղալ: Ասոր դեղեցիկ տեղեկանքներու, աղնուական դատերու, ուրիշներու հետ բաժնուած հպարտութիւններու, վեհանձնութիւններու եւ խանդավառութիւններու մասին է. յենիլ միայն առպարէդին ու փառամոլութեան, քաղաքական բացուածքը չփոթել լուսանցքին հետ, չափազանց շատ դաւեր նիւթելով քիչ բան ձեռք կը ձգուի: Այսօր ան թախծոտ ծերունին է, իր գառնութեան ու արժանապատուութեան առջեւ. նման անոնց որոնք իշխանութիւն կը վարեն իրենց համար միայն եւ որոնց փառասիրութիւնը իրենց ճամբէն դուրս մնացածը չի լուսաւորեր»:

Հանրապետութեան նախկին նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէն 1984-ին կը յայտարարէր (երբ «Հոտոտող օդանաւեր»ու հարցը ծագած էր). «Ֆ. Միթերան այլեւս չի կրնար երկրին միասնականութիւնը ներկայացնել: Երբ հանրապետութեան նախագահ մը թոյլ կուտայ որ յարձակման թիրախ ըլլայ իր նախորդը, նախորդ վարչապետը, հաշուեքննիչ ատեանի նախագահը, այլեւս չի կրնար երկրին միասնականութիւնը ներկայացնել: Փոխանակ ծառայելու Ֆրանսայի միասնականութեան, Ֆ. Միթերան կը ստանձնէ Ֆրանսայի ընկերվարութիւնը»:

Շաւղ Փասքուա 1985-ին արտասանած մէկ ճառին մէջ կ'ըսէ. - «Միայն Ֆ. Միթերան կրնար ընկերվարութիւնը խորհրդազերծել ու իր բարքերէն դղուեցնել Ֆրանսացիները: Գոնէ անոնք վերջապէս հասկցան թէ որպէսզի երկիրը բարգաւաճի, պէտք է ձեռնարկութիւնները չհամ արձանագրեն: Այս կէտը մենք երբեք պիտի չկարենայինք հասկցնել Ֆրանսացիներուն»:

Ֆիլիփ Սէկէն «Համոզելու ուժը» խորագրուած հատորին մէջ (1990) կը գրէ. «Ցը Կօլ ամբաստանուած էր որ միայն խօսքով դիւանագիտութիւն կը վարէ: Այսուհետեւ աւելի լաւ կը հասկցուի, ներկայի անբաւարարութիւններով թէ ինչ կրցաւ ներկայացնել այս դիւանագիտութիւնը: Այդ չրջանին Ֆրանսան նկատի կ'առնուէր, ծանրութիւն ունէր: Ֆ. Միթերանի արտաքին քաղաքականութիւնը քիչ մը կը նմանի Ռոքարի մեթոտին որ արտասահմանի համար գործադրուեցաւ կատարելագործուելէ առաջ»:

Էտուար Պալատիւր այս էջին վերջին անձն է. 1992-ին լոյս տեսած իր հատորէն առնուած են հետեւեալ տողերը. «Ֆ. Միթերան որուն ճարտարութիւնը գովեստի առարկայ կ'ըլլայ, փաստը չէ տուած որ ան է երեւակայութեան եւ ուժին որ անհրաժեշտ է մեր երկրին պատմութիւնը նոր ընթացքով մը դրոչմելու համար: Շատ պահպանողական պէտք է ըլլար երբ չէր պիտեր ընկերութիւններու տեղաշարժները մեկնաբանել: Իր մեծագոյն յաջողութիւնը քաղաքական է. անտեւեց եւ կարեւոր չէ որ այն հիմնարկութիւնները որոնց դէմ ինք պայքար մղած էր, օգնեցին իրեն բայց չօգնեցին ուրիշներու: Ընկերվարական պատգամը ոչնչացած է ու մինչեւ այսօր ուրիշ մը չէ փոխարինած զայն»:

Թ. Ա. Թ.

Ի՛ՆՉՊԷՍ Կ'ԱՇԽԱՏԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՈՒԿՐԱՆԱՑԻ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐԸ

2,5 թոն պղինձ ու 40 արկղ վոտկա բեռցած բեռնակառք մը դրեթէ անարգել անցած է երթեւեկի ոստիկանութեան 58 կէտերէ, Ուկրանիոյ եւ Ռուսաստանի տարածքին վրայ: Այդ բեռնակառքը վարձուած է ուկրանացի Ներքին նախարարին կապուած ոստիկանութեան մէկ բաժինին: Նպատակը եղած է տեղւոյն վրայ քննել այդ բաժինին պաշտօնեաներուն աշխատանքի կարգապահութիւնը, պէտք եղած միջոցներուն դիմելու համար:

Ամէն բան պատրաստուած է կասկած յարուցանելու նպատակով բեռէն զատ, ղրկմաթուղթերը, կնիքները, կառքին թուղթերը, համաբաժոյգները, չարժավարին արտօնաթուղթերը, ուղարկողին նշումը, փոխադրութեան վկայագիրները ուր բեռին մասին իրարմէ տարբեր տեղեկութիւններ տրուած են, եւ տակաւին բեռնակառքին խարխուլ վիճակը ուշադրութիւն դրաւելու ամէն յատկանիշ ունեցած են: Առով հանդերձ, բեռնակառքը կտրած անցած է մօտ 4 հազար քմ. ճամբան, նաեւ ճամբորդներով որոնք դէնք ու զինամթերք ունեցած են իրենց վրայ:

Բեռնակառքը տասներկու անգամ կանգ առնելու հրահանգ ստացած է այդ ընթացքին: Ութ անգամուն չարժավարը դրամ, ընդհակառակ «նուիրել»ով ճամբան չարունակելու արտօնութիւն ունեցած է: Ճամբորդները առիթ ունեցած են տեսադրելու ուրիշ բեռնակառք մը չարժավարը որ տոլարներ կու տար կարգապահութեան ուժերուն: 20 վայրկեան եւս կանգ առնելու նոր հրահանգ մը ստացած են ու չարունակելու արտօնութիւն ստացած ուրիշ երկու չիչ վոտկայի ու 400 հազար կարպովանիցի (ուկրանական դրամը) փոխարէն, ինչ որ 7,5 Ֆրանքի համարժէք է: Ու նոյն ձեւով չարունակած են մինչեւ իրենց թիրախը: Ներքին նախարարութեան համաձայն, երթեւեկի ոստիկանութեան կէտի մը օրական հունձքը կրնայ բաղկանալ 17 ճամբուկէ, 6 սեխէ, 5 արկղ գերմանական գարեջուրէ, 8 չիչ վոտկայէ, երկու ծրար հնդկական թէյէ, ներածուած օճառներէ, շոքոլայէ եւ դեռնախնձորի ու այլ բանջարեղէններու անհամար տոպրակներէ:

Հիմա որ Ներքին նախարարութիւնը փաստացի տուեալներ ունի կատարուածին մասին, հետագրգրութեամբ կը սպասուին առնուելիք քայլերը, կացութեան բարւոքումին համար: Աչսուհանդերձ, կարելի չէ ըսել որ մեծ է լաւատեսութիւնը:

ՔԱՂՀԱՆ

Ամանորը եւ Ծնունդը Իսիի մէջ

Նոր տարի: 1996 թիւ: Նոր տարի, նոր օր, նոր կեանք եւ նոր սկիզբ մը աշխարհի վրայ, ողջ երկրագունտի մարդկութեան համար:

Պատմութեան դիրկը անցաւ եւս տարի մը որ իր թախիծով ու խինդով, վիշտով եւ ուրախութեամբ, երազներով ու իղձերով, ուրախութեամբ ու յոյսերով՝ լեցուց մարդկութեան սիրտն ու հոգին, հակառակ անոնց սեւին ու տարիքին, քաղաքական ու կրօնական տարբերութիւններուն, աշխարհագրական ու մտային ֆիզիքական կարողութիւններուն:

Նոր տարին իր սրբազան խորհուրդով, իր աշխարհիկ ու կրօնական զոյգ իմաստով կը պարտադրէ բոլոր իմաստուն եւ բարի հոգիներուն, պահ մը կանգ առնել, խորհիլ, նայիլ անցեալին ու նոր քայլեր կատարել. քանի հինը եւ նորը իրականութեան մէջ գոյութիւն չունի, այլ՝ մենք ենք որ տարբերութիւը կը դնենք մէկին եւ միւսի միջեւ: Ժամանակը դադար չունի: Ժամանակը միշտ կ'ընթանայ, ժամանակը ամէն մարդու կեանքի տեւողութիւնն է: Ոչ թէ ժամանակն է որ կ'անցնի, ոչ թէ հին տարին կը մեռնի եւ նորը կը ծնի, այլ՝ մենք ենք՝ մարդիկ որ կը ծնինք ու կը մեռնինք: Ի՞նչ օգուտ եթէ նոր տարին սկսինք առանց վճռակամութիւն ձեռք ձգած ըլլալու, այսինքն դրծենք նոյն սխալները եւ չկարողանանք նորոգուիլ ու վերանորոգուիլ:

«Յերկիր խաղաղութիւն», այո, խաղաղութեան պատգամով ծնաւ Մանուկ Յիսուսը: Այն խաղաղութիւնը տեւական ու աստուածային որ մարդու անմտութեան պատճառաւ օրէ օր կը վերածուի անիրագործելի երազի մը, յուսահատութեան եւ խոր վշտի մատնելով խաղաղութիւն տենչացողները:

«Ի մարդիկ հաճութիւն» սէրը եւ համերաշխութիւնը, մարդոց համագործակցութիւնը միայն կրնայ բերել բոլորիս լոյս եւ կեանք, երջանկութիւն ու ամէն տեսակի բարիքներ, Սիրով կրնանք յաղթահարել ամէն դժուարութիւն ու անհաղթահարելի վերոյիշեալ յուսադրիչ, վերանորոգիչ ու դաստիարակիչ չնորհաբեր խորհուրդներով լեցուած է որ, Հոգեւոր Հովիւս, Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւն, Ուսուցչական կազմ եւ Աշակերտութեան Մնողական Մարմին, հակառակ վերջին դործադուլներուն, տիրող տնտեսական եւ ընկերային դժուարութիւններուն, որոշեցինք կիրակի օր, Յունուար 7-ին Գլամառ քաղաքի Սօսիօ - Քիւլթիւրէլ սրահին մէջ տօնել մանուկներու կաղանդը:

Առաջին բաժինը սկսաւ ժամը 15-ին. դպրոցի պարախումբի աշակերտուհիները ինչպէս միշտ պարուսոյց Օր. Միշլին Սալանեանի ղեկավարութեամբ յաջորդաբար ու զեղեցկօրէն՝ մեծեր, միջակներ ու փոքրեր պարեցին հայկական զեղջական պարեր արժանանալով ծափերու եւ խանդավարութիւն ստեղծեցին սրահին ներկայ ծնողներուն ու կրթասէր հասարակութեան մէջ:

Ներկայ էին հոգաբարձութեան անդամները ինչպէս նաեւ երեսփոխան քաղաքապետ Պր. Անդրէ Սանթինի: Հոգեւոր հովիւի չնորհակալական խօսքէն վերջ քաղաքապետը չեչտեց թէ 16 տարիներէ ի վեր մօտէն հետեւած է Միօրեայ դպրոցի զարգացումին ու յաջողութիւններուն եւ բնական է որ այս ու նման ձեռնարկներով հայ նոր սերունդը հաղորդակից դառնայ իր հազարամեայ մշակոյթին: Ան չարունակեց ըսելով թէ՝ չուտով քանի մը ամիսէն պիտի կատարւի բացումը ձեր Ամէնօրեայ դպրոցին. վստահ եմ որ միեւնոյն եռանդով ու համագործակցութեամբ գաղութը պիտի համախմբուի հայ դպրոցի շուրջ:

Ընդմիջումի ընթացքին կատարուեցաւ սուրճի եւ անուշեղէններու վաճառք ի նպաստ Միօրեայ դպրոցին:

Երկրորդ բաժինը խորհրդաւոր էր ու միաժամանակ յուզիչ:

Մանկապարտէզի ճուտիկները պատրաստած էին կենդանիի մսուր մը: Մանուկ Յիսուս չրջապատուած էր Ս. Կոյս Մարիամով ու Աստուածահայր Յովսէփով. Հրեշտակներու խումբով ու երեք Մոգերով, իսկ դպրոցի 50-ի չուրջ աշակերտներ ղեկավարութեամբ ուսուցչուհիներու՝ Արմինէ Գէորգեանի, Հռիփսիմէ Ա-ֆարի եւ Սեդա Հէլվաճեանի, մոմերով՝ մութի մէջ «Լուռ Գիշեր, Սուրբ Գիշեր» երգելով բեմ ելան ու չրջապատեցին Մսուրը:

Ապա բոլորը միասին ու հաստատակամ երգեցին «Մեր Հայրենիք» եւ «Մարսէյէզ» փառերգները:

Անմիջապէս վերջը «Կաղանդ Պապա»ն ուրախ ու կայտառ երգի ու ծափերու ընկերակցութեան մէջ մուտք գործեց. Կաղանդ պապան (Կ. Ալանեան) մանուկներու մէջ զարմանք ու մեծերուն ծիծաղը յառաջացնելով, քանի Հայաստանէն բերած էր ուրախ ու յուսադրիչ լուրեր եւ ողջոյններ ինչպէս նաեւ աւանդական չիրն ու չամիչը (նուիրուած Պր. Կարապետ Ռ. Զրբաչեանի կողմէ):

Երգչախումբը յաջորդաբար երգեց Զանգակներ, «Այսօր ծոն է Ս. Ծննդեան» եւ «Փուր Թուա Արմէնի» երգը: Ներկայ էին նաեւ անցեալ տարիներու խումբ մը աշակերտներ ինչպէս՝ Աւետիսը, Յովակիմը, Սամուէլը, Սարգիսը, Մարօն, Կարինը, Ֆէլիսիէն, Շամիկը եւ այլն, որոնք քոլեժ կը յաճախեն, բայց քանի չուրջ 10 տարիներ Միօրեայ դպրոցը դաստիարակուած են ու հոս է որ հայերէնն սորված են, հոս է որ պատմութեան հաղորդակից դարձած եւ հոս է որ ազօթած են: Ուստի բոլորս ուրախ էինք տարիներու աշխատանքի պտուղն ու արդիւնքները տեսնելու:

Երկրորդ բաժինն ներկայ էր Գլամառի երեսփոխան - քաղաքապետ Պր. Ժ. Փ. Ֆուշէ: Նախքան խօսք առնելը հայերէնով ըսաւ. - «Շնորհաւոր Նոր Տարի եւ Ս. Ծնունդ», ինչ որ մեծ հաճոյք պատճառեց բոլորիս: Քաղաքապետը մեծապէս գնահատեց Հոգեւոր հովիւի, Հոգաբարձութեան եւ ուսուցչուհիներու աշխատանքը եւ ըսաւ թէ ինչքան կարեւոր է որ հայ մանուկը իր նախնիներու հոգեւոր - մշակութային ու մտային ժառանգութիւններուն տեղեակ դառնայ Եկեղեցիի եւ դպրոցի միջոցաւ:

Աշակերտ - աշակերտուհիները ութ արտասանութիւններ կատարեցին նուիրուած Նոր տարիին, Հայրենիքին, ու մայրերուն:

Հոգեւոր հովիւ Մեսրոն Վրդ. Չնորհակալութիւն յայտնեց յանուն Հոգաբարձութեան, ուսուցչական կազմին, աշակերտութեան ծնողական մարմնին, դաշնակահարուհի Անի Սվաճեանի ու երգչախումբի օժանդակ ղեկավար՝ Արէս Սէրատակինի: «Հայր Մեր» Տէրունական խմբով երգուած ազօթքէ վերջ, Պահպանիչով վերջ գոտւ անմոռանալի ու զեղեցիկ հանդիսութիւն մը:

Նոր տարուան սեմին ու Ս. Ծննդեան ոգւոյ առիթով՝ ուխտենք վառ պահել մեր մէջ նախնեաց սրբազան աւանդութիւնները ու հաւատքը: Զմոռնանք սկսիլ Նոր տարին ազօթելով առ Աստուած ու խնդրել Ամենակալէն.

«Զգործս ձեռաց մերոց ուղիղ արա ի մեզ, Տէր, եւ զգործս ձեռաց մերոց յաջողեա մեզ, ամէն»:

ՄԻՒՌՈՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ՏԱՏԱՍԱՆՔ

ԿԵԱՆՔՈՎ, ԵԻ ՄԱՍԱՄԲ ՆՈՐԻՆ
Բանաստեղծութիւններ

ԶԱՐԵՀ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Ֆրէմոնթ, 1995

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝
ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

- Անծանօթ չէք, հայ էք էհ՞, ինչեմ ինչ են Հայերը: Իրար դէմ առիւծ, օտարին դէմ՝ դառնուկ:

- Քլիչէներ են ատոնք Սոնիա, ամէն անձ տարբեր է:

- Այո:

Ոչորս յաղիւթ մատանի մը ունէր կինը, աչքերուն զոյնին քիչ մը աւելի զոյ: Մարմնեղ, մեծ կուրծքերով՝ սակայն բարեձեւ էր ու խելացի դէմք մը ունէր: Հաճելի ու թեթեւ լուութիւն մը մօտեցուց զիրենք հիմա:

- Զէ, չեմ քաշուիր: Լաւ մարդ էք դուք:

- Ինչէ՞ն դիտէք,

- Բնազդը, կնկայ բնազդը:

Ձգմեց սիկարէթը մոխրամանին մէջ:

- Իրականութեան մէջ, արուեստագէտը ոչ տուն ոչ ալ ազգ պէտք է ունենայ, կատարելապէս ազատ պէտք է ըլլայ: Նայեցէք, մենք Ռուսերս բզկտուած ենք հողին ու երկինքին միջեւ: Զենք կրնար մեր հողէն ազատիլ, ոչ մտքով ոչ ալ մարմնով, այնքան վիթխարի է որ մեզ իր գիրկին կը զարձնէ: Բայց մեր անհուն հոգիները ճիշդ հակառակ ազդեցութիւնը ունի, եւ մեզ դուրս կը նետէ հողէն դէպի անդին, հեռուն, համամարդկայինը: Դուք Հայերդ հողը ինչ է չէք գիտեր, այնքան պզտիկ է ձեր երկիրը - կը նախանձիմ ձեզի, մանաւանդ ձեր արուեստագէտներուն, այնքա՜ն ազատ ըլլալու են հողին քաշողութենէն: Բայց միջակ արուեստագէտները պզտիկ հողին կառչելով աւելի կը պզտիկնան: Հասկցա՞ը - պզտիկ արուեստի մարդուն երեւակայութիւնը կը նեղնայ, կը խեղճնայ պըզտիկ հողէն, մինչդեռ մեր անսահման Ռուսիան սիրելը կը մեծցնէ մեզ: Սիրեցէք Ռուսիան կրկին՝ ու կ'ուժովնաք:

Լռեցին: Սրճարանը կը լեցուէր, աղմուկը կը չատնար:

- Շնորհակալ եմ, ես իմ պզտիկ Հայաստանս չեմ փոխեր ձեր հսկայական Ռուսիայով:

- Ելլենք պտըտինք քիչ մը:

Վճարեց, ելան, սկսան քալել բազմութեան հետ Տիմիրեազնի պարտէզին անցքերէն: Բազմութիւնը աւելի ցանցառ էր հոս: Սարէն ձորէն կը խօսկին երբ Սոնիա յանկարծ թեւը մտաւ: Եւ անշարժացաւ: Ցետոյ իրեն դարձաւ:

- Վստահ եմ որ ամուսնալուծուած էք:

- Ինչպէ՞ս գիտցաք: Մէկ ժամ չկայ իրարու ծանօթացանք:

- Աչիկա կիներու գաղտնիքն է...: Ցայտնի է որ կինը չէք ճանչնար, հակառակ որ արուեստագէտներուն խառնուածքը գաղտնի կապեր ունի կիներու բնաւորութեան հետ...:

Գրիգոր նորէն զոյուեցաւ ինքնիր մէջ: Ամէն վայրկեան իր այրուիլունը վառնուած կը զգար այս կնկան հետ «ինչո՞ւ, ինչո՞ւ» կրկնեց միտքէն:

Աւելի ուշ, երբ նստեր ճաշ կ'ուտէին սուղնոց ճաշարանի մը մէջ՝ կինը նորէն նիւթը բացաւ:

- Ես Հայաստան եղած եմ, մէկ անգամ եւ զարմացայ ինչքան նեղ է ձեր հորիզոնը, ինչքան պզտիկ է ձեր աշխարհը, սոսր համար է որ ապագայ չունիք՝ եթէ դուրսերը չդաղթէք, կը ճղմուիք մեր մշակոյթին տակ ... եւ չըլլայ որ մեծ ազգերու ազդիկները կնութեան առնէք՝ կորսուած էք:

Գրիգոր չհասկցաւ դէմքի խաղէն կատակ էր թէ ոչ՝ բայց յարձակողականի անցաւ:

- Կրնայ ըլլալ որ ճշմարտութեան մօտ էք...

Հիմա չիտակ անոր աչքերուն նայեցաւ «դեղեցիկ կին է իրապէս ... ախ ա՜ս Ռուսերը...» մտածեց:

- Կրնայ ըլլալ, բայց ես Ռուսերու մասին բարձր կարծիք չունիմ, վայրենի, նախնական ժողովուրդ մըն էք, դերիներու եւ թշուառ զանգուածներու արիւնով տեղ մը հասած էք եւ ոչ մէկ յարգանք ունեցած էք բարձր իտէալներու հանդէպ, մինչդեռ մենք Հայերս միշտ յարգած ենք մարդ արարածը, այդ է մեր ուժը, բարոյական ուժը, բայց ձեր ուժը միայն թիւի մէջ է:

Սոնիա խնդաց, սիկարէթին ծուխը փըչելով:

- Նայեցէք, չեմ ուզեր վիճիլ, եւ պիտեմ թէ ճշմարիտ չէք խօսիր, թէ կ'ակնածիք նոյնիսկ մեր քաղաքակրթութեան:

- Ասոնք ընդհանուր դաղափարներ են միայն...: Ծանօթ էք Նիգոլա Պէրտիաէֆի գործին, ո՞չ ... աւաղ: Բայց դիտցէք որ մեր ուժը մեր բնազդէն կուգայ, արիւնէն, հաւատքէն եւ սեռականութենէն ... մենք բարբարոս մխիթարներ ենք, կարամազովներու տոհմէն սերած:

Գրիգոր տարուած կնկան ոճէն ու նայուածքի զոյնէն, վերցուց դինիի բաժակը:

- Ումենք ... արուեստին, սիրոյ, յաւիտենական բաներու կենացը:

Վերցուցին բաժակները: Սոնիային աչքերը փայլատեկեցին: Գրիգոր հիացած՝ անոր դէմքէն, ձայնէն կախուած էր:

- Կրէկոր, պարել պիտի սորվիս, պարել ... Վալէրի պիտի կարդաս, Փօլ Վալէրի, պիտի մշակուիս, խոպան հայ մի մնար:

- Հիմա ատոր ատենը չէ, բնաւ: Զլսեցի՞ք Սումգայիթի մասին, չէ՞ք տեսներ ձեր թանքերը ամէն կողմ երեւանի մէջ, չէ՞ք զգար ինչպէս ջրային վիճակ ունի բնակչութիւնը...

Ճաշարանը տաքցեր էր ազմուկէն ու եռուզերէն:

(Շար. 76)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Արամ Աւետիսեանի *մահուան 20-րդ տարելիցին ի յիշատակ, Տիկին Մատլէն Փափազեան* 1000 *Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին :*

ԼՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ազգային կեդրոնական Վարժարանի Ֆրանսայի Սանուց Միութեան (Կ.Ս.Մ.) վարչութիւնը, համաձայնութեամբ վերոգր. տոքթոր Տորք Գերնար Անդրէասեանի, իր քոյրերուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Յունուար 21, կիրակի օր, յետ պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցւոյն մէջ

15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

միութեան երիցագոյն անդամին՝

ՎԱՉԳԷՆ Ա. ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ-Ի

մահուան քառասունքին առիթով :

Կը խնդրուի կեդրոնականցիներէն եւ հանդուցեալին բարեկամներէն ներկայ ըլլալ յիշատակի սոյն արարողութեան :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Գլակ Ղազարեան 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Տիկին Արուսեակ Երէցեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՋ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի «Տիրուհի Միասքեան» մասնաճիւղը, կը շնորհաւորէ ձեր Նոր տարին եւ Ս. Ծնունդը եւ այս առթիւ կը հրաւիրէ ներկայ գտնուելու իր տարեկան պարահանդէսին որ տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Փետրուար 3-ին Սեբաստիա :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ԼՐԱՓՈՒԱ ԱՓՐԱՓՔԻ

Յունուար 19-ին և 20-ին, ժամը 20·30-ին Օսիթորիում տը լ'Ենսթիթիւ տիւ Մոնտ Արաբ (*) մէջ, կը ներկայացուի Ղաւիր էլ - Լէյլ (Գիշերուան հեղեղ) թատերգութիւնը Եգիպտոսէն ժամանած փորձառական թատրոն՝ Ալ - Վարշայի կողմէ : Դերասաններու կարգին է Վանիա Էքսէրճեան, ղեկտներու խորհրդական է Շանթ Աւետիսեան :

Թատերգութիւնը արաբերէն է անշուշտ, ոչ - արաբախօս հանդիսականներուն կը տրամադրուի մանրամասն սինոփսիս մը :

(*) 1, rue des Fossés Saint-Bernard, 75005 PARIS.

« ՅԱՌԱՋ » Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ԱՍԱՊԱԳԻՆԸ

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանուխ	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակաւէնը :

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% ԹԷ·ՎԷ·Ա· (տե՛ս· վաճառքի մէջ ընդհ· գումարը) :

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին :

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան :

(Շար· Ա· Էջէն)

բիւրներու համաճայն քրէական հարց մըն է եւ հաւանաբար վիրակին մը պահանջուի :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ հարաւ-արեւելեան չրջանը իսկական ջարդ մը դործուած է Յունուար 15-ին, երբ ՓՔՔ-ի անդամներ յարձակած են մինի-պիւսի մը վրայ : 11 հոգի մեռած է : Այս արարքը խղումն է էօճալանի յայտարարած հրադադարին, զոր պայմանաւորած էր բանակցութիւններու հաստատմամբ :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ նախադահը՝ Վայցման որ պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Գերմանիա, չատ ծանր խօսքեր արտասանած է Պոնի մէջ եւ չեչտած թէ կը մերժէ ներումը : «Իսրայէլի եւ Գերմանիոյ միջեւ ներման հարց չի կրնար ըլլալ» չեչտած է Վայցման, երբայերէն արտայայտուելով գերման Խորհրդարանին առջեւ : Նախադահը խօսքն ուղղելով հրեայ համայնքին, յայտարարած է որ չի կրնար երեւակայել թէ ինչպէս Հրեայ մը կրնայ Գերմանիա ապրիլ, աւելցնելով՝ «Իսրայէլ եկէ՛ք» : Գերմանիոյ համար բաւական վիրաւորական այս խօսքերուն, Պունտեսթակի նախագահուհին պատասխանած է որ այսօրուան Գերմանիան տարբեր է, ժողովրդավար, եւրոպացի, դիտակից իր պատասխանատուութիւններուն :

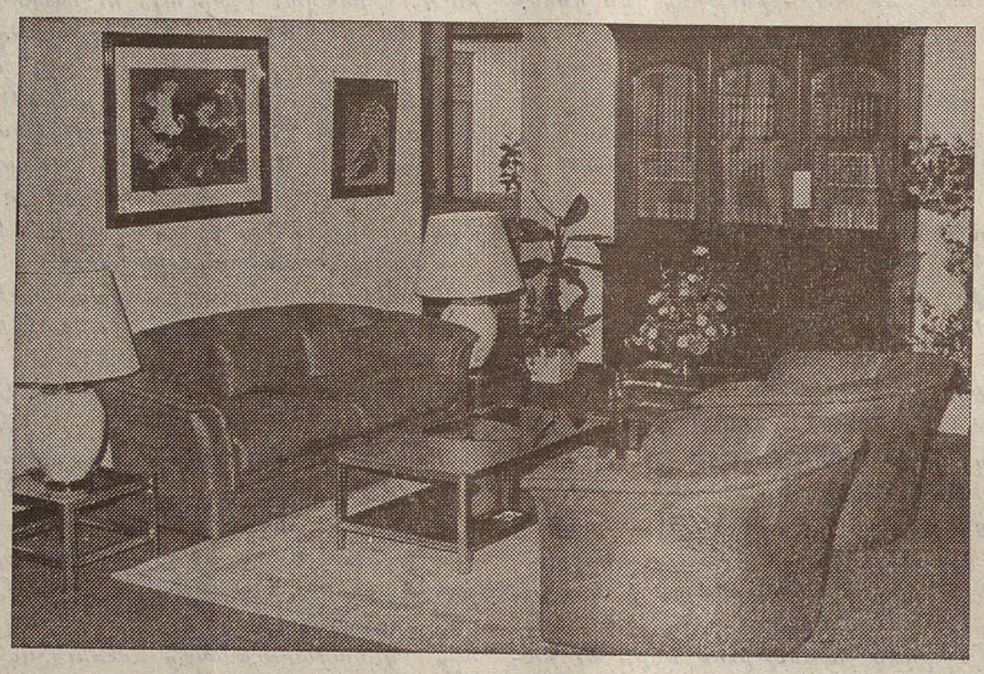
ԱՆԱՏՈԼԻ ԶՈՒԲԱՑԻՍ, Ռուսաստանի սեփականաշնորհման «Հայրը» հրաժարեցաւ փոխվարչապետի իր պաշտօնէն : 40 տարեկան այս տնտեսագէտը վերջինն էր կառավարութեան մէջ որ կողմնակից էր հիմնական բարենորոգումներու :

ԿԱԼԸՐԻ ԼԱՖՅԱԷԹ հազար գործադրկում կը նախատեսէ 1996-ի ընթացքին, որովհետեւ ստիպուած է փակել գաւառի իր մասնաճիւղերէն ոմանք : Ծրագրուած է փակել Լիոնի, Նըվէռի, Վալանսի, Աւինեոնի, Տրէօյի իր վաճառատուները :

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

« Բացառիկ գեղչ « Յառաջ »ի յաճախորդներուն »

« ՅԱՌԱՋ » ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 100 ՖՐ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	80 ՖՐ.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	75 ՖՐ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	75 ՖՐ.
ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ	150 ՖՐ.

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ 80 ՖՐ.

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ 75 ՖՐ.

ԵՒ

« ՅԱՌԱՋ - 50 »

(Տաղկախաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) 120 ՖՐ.

Դիմել « ՅԱՌԱՋ »ի :

Թղթատարի ծախք՝ 25 Ֆր·, հատոր պլուս :

Imprimé sur les Presses du Journal «HA RATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris

Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SUPER LOTO

La Croix Bleue des Arméniens de France Section «*Marseille - Ville*» organise un *SUPER LOTO*,

de Samedi 20 Janvier

à la Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture 12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er, à partir de 20 heures 30. *Nombreux lots à gagner* (Chaîne laser, bijoux, téléviseur etc...)

— Venez nombreux —

***

Spectacle de Noël

présenté par les élèves de l'Ecole arménienne de la Section «*Sévan*» de Vienne

le Dimanche 21 Janvier à 15 h précises

au Théâtre Municipal de Vienne

ՅՈՒՇԱՏԵՏԻՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՋԻ Փարիզի Ա. Թագէոսեան մասնաճիւղի ընդհանուր անդամական ժողովը Շաբաթ, Յունուար 20, ժամը 10-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը

17, rue Bleue, Paris 9e

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Նոր տարուան եւ Սուրբ Ծնունդի առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է իւղապինկ հետեւեալ նուէրները· -

Տիկին Մարի - Լուիզ Լը Րուա 5000 *Ֆր·, Տիկին Տընիզ Նիքոլայիտիս* 15·000 *Ֆր·, Տիկին Լոլա Հարենց* 300, *Պ· Խտուար Ճըճեան* 100, *Օր· Օֆելիա Գոմպաճեան* 200, *Պր· Նուրհան Գաբրիէլեան* 300, *Տէր եւ Տիկին Կարապետ Տէրվանեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սարաֆեան* 100, *Տիկին Ժողէթ Տօնիկեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Պողոսլանեան* 200, *Տիկին Լիլիան Առաքելեան* 150, *Օր· Սոնա Գասըմեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Կղեմէս Ալեքսանեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Ժաք Պէրպէրեան* 250, *Տէր եւ Տիկին Ժան Տադէսեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Գարթալեան* 200, *Պ· Փօլ Մելկոնեան* 300, *Տիկին Արփինէ Սէրվէրեան* 100, *Պր· Արթիւր Պէյլէրեան* 150, *Տէր եւ Տիկին Կրկուար Օհանեան* 2000 *Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ալեքսանեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Յ· Սապունճեան* 150, *Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պասմաճեան* 50, *Տիկին Հէքիմեան* 100 *Ֆր·, Տիկին Անդինէ Մելկոնեան* 50 *Ֆրանք, Պր· Տիգրան Հէքիմեան* 250 *Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Խանթէմուրեան* 200, *Օր· Ժակլին Թէրզեան* 300, *Տիկին Սեդա Պահարեան* 200, *Տիկին Արշալոյս Նուբեան* 200, *Օր· Միրէյ Ներսէսեան* 500, *Տիկին Մարի Առաքելեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Տիգրան Ժամկոչեան* 100, *Պր· Քրիսթոֆ Խաչիկեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Սիմոն Գըլըճեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Պարզեւ Ճիլոզլեան* 300, *Տէր եւ Տիկին Ժաք Ճէնէթեան* 500, *Տիկին Հերմին Էքսէրճեան* 100, *Տիկին Էօժէնի Շաղուկեան* 150, *Պր· Օհաննէս Գուլումճեան* 100, *Պր· Անորէ Արֆան* 2500, *Տէր եւ Տիկին Գեղամ Խաչատուրեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Տէր - Դաւթեան* 1000, *Պր· Ժան Պէճքճեան* 10, *Տէր եւ Տիկին Շառլ Տէվէճեան* 100, *Պր· Ճի Ֆրէնկեան* 300, *Տէր եւ Տիկին Մ· Մկրտիչեան* 200, *Օր· Մատլէն Արապեան* 150, *Տէր եւ Տիկին Ապրուշումեան* 200, *Օր· Վերժինի Ադամեան* 150, *Տիկին Նըւարդ Պօյաճեան* 300, *Տէր եւ Տիկին Հերվէ Նալպանտա* 100, *Տէր եւ Տիկին Եղիեան* 400, *Տիկին Մարի Թուքճեան* 150, *Պր· Ժաք Յովսէփեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Պողոսեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Երուանդ Փափազեան* 500, *Տէր եւ Տիկին Մ· Մարտիրոսեան* 150, *Պր· Խոմոն Պետրոսեան* 100, *Տիկին Վոլկա Ստեփանեան* 50 *Ֆր·* :

(*Շար·*)

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 19
VENDREDI
19 JANVIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.769

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

71e ANNEE — N° 18.769

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԳԱՆԱՏԱՏ

ՀԻՆԳ ՀՈԳԻՆՈՑ ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔ ՄԸ ՀՐԳԵՀԻ ԶՈՀ

Լաւալ - Շոմէհիլ Սամսոն պողոտային վրայ գտնուող տան մը հինգ հայ բնակիչները ողջ - ողջ այրած են, Ցունուար 2-ին, առաւօտեան ժամը 9.30-ին, տան մէջ ծագած հրդեհի մը հետեւանքով: Զոհերն են՝ Ժան Մանուկեան, 52 տարեկան, կինը եւ երեք զաւակները 7 եւ 5 տարեկան (երկուորեակ): Ազգ. յուղարկաւորութիւն կատարուած է Ցունուար 4-ին Մոնրէալի Ս. Ցակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, նախագահութեամբ առաջնորդ՝ Յովնան Արք.ի:

ՓՈՒԹՊՈԼ

Փութպոլի Հայաստանի ազգային խումբը, որ մօտ երկու չաբաթ է Ֆրանսայի հարաւը կը շարունակէ իր մարզումները, բարեկամական մրցումներէն երկրորդը (առաջինը՝ Մարսէյլի Օլէմփիքին դէմ՝ 1 - 1) խաղաց Զորեքշաբթի, Ցունուար 17-ին Մարոքի ազգային հաւաքականին դէմ, Վիթրոլի մէջ: Խաղը վերջ գտաւ Հայաստանի ծանր պարտութեամբ՝ 6-0 եւ արդէն կիսախաղին ալ արդիւնքը 4 - 0 էր:

բաստած ծրագիրը: Ձեռք առնուած են 60 միջոցներ որոնցմէ պիտի օգտուին 700 թաղամասեր «քաղաքային փափուկ գօտիներ» նկատուած: Նախարարապետը Մարսէյլն ընտրած էր իր այդ ծրագիրը պարզելու համար, այն պատճառաւ որ ընկերային ամէնէն ծանր տադնապն ապրող քաղաքներէն է, ուր գործազրկութիւնը չատ բարձր համեմատութիւններու հասած է:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ Դումային (երեսփոխանական ժողով) նախագահ ընտրուեցաւ համաչնաւար մը՝ Գենեդիր Սելեզեւ 450-է վրայ 231 ձայնով: 48 տարեկան, նորընտիր նախագահը նախկին խմբագրապետն է «Պրաւդա»ի: Իրեն դէմ թեկնածու էր Իվան Ռիբկին որու զօրավիղ էր վարչապետը՝ Վ. Չերնոմիրդին, բայց, միայն 150 ձայն ստացած է:

ՄԻԼԱՆՈՑի մէջ, Ցունուար 17-ին բացուեցաւ Իտալիոյ նախկին նախարարապետ՝ Սիլվիօ Պերլուսքոնիի դատավարութիւնը: Առաջին այս նիստին քանի մը ժամ ներկայ եղաւ Պերլուսքոնի, ապա մեկնեցաւ ու իրեն հետ մեկնեցան հեռատեսիլի, ձայնասփիւռի եւ մամուլի աշխատակիցները: Նախկին վարչապետը կը դատուի տուրքերու պաշտօնեաներ կաշառած ըլլալու յանցանքով: Ինք, կ'ըսէ թէ անմեղ է եւ տեղեակ չէր թէ ի՞նչ կ'ընէին իրեն գործակիցները եւ թէ «կուառտիա տի Ֆինանցա»ն ալ (ելմտական քննիչները) mafia-ի եւ չարագործներու միութիւն մըն է»: Ցաջորդ նիստը տեղի պիտի ունենայ Ցունուար 26-ին:

ԼՈՒՊԷՔԻ մէջ (Գերմանիա) ափրիկեայ եւ Մերձաւոր - Արեւելքէն օտարներ պատսպարող շէնք մը այրած է Ցունուար 17-էն 18-ի գիշերը եւ 7 մեռեալ ու 55 վիրաւոր կայ: Անկարելի չէ նկատուիր որ ոճրափորձ մը ըլլայ:

ԳՈՒՆԷ ԺԱՄԱՆԱԿ ՁԳՈՒԷՐ ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ

Կարելի չէ կրկնութիւններէ խուսափիլ, երբ պարզուած պատկերը այսքան տգեղ ու վրդովեցուցիչ է որ լռութիւնն ալ կը դաղրի ոսկի ըլլալէ:

Ահաւասիկ մարդ մը, աւելին՝ բժիշկ մը որ, յետ մահու, հաշուեյարդար մը կը կատարէ իր հիւանդին հետ եւ կ'ոտնակոխէ ոչ միայն իր արհեստին այլեւ հասարակ մահկանացուի մը ամէնէն տարրական բարոյական սկզբունքները:

Ըստ երեւոյթին, 1994-էն ետք, Միթերան ճամբու դրած է, տարիներէ ի վեր գինք խնամող այս բժիշկը եւ այս վերջինն ալ չէ ներած ու այսօր չի քաշուիր վրէժ լուծելէ, երբ որեւէ վախ չունի հակազդեցութեան: Մեռելները չեն խօսիր, կան որ խօսեցնել կուտան անպարկեշտութեամբ: Բժիշկը, այսօր, «Մեծ գաղտնիքը» (հատորին անունը) յայտնաբերելէ աւելի առեւտրական յաջող ձեռնարկ մըն է զոր կ'իրագործէ: Լաւ դրամ կը չահի ու կը չահեցնէ: Բաւեց որ Միթերանի ընտանիքը դատ բանայ ու հատորին դրաւումը պահանջէ ստիպողական դատամիջոցով, որպէսզի, վճիռը չարձակուած, առաջին քառասուն հազար օրինակները սպառին, քանի մը ժամէն:

Տոքթ. Կիւպլէր, ինչպէս մամուլը յայտնեց, այդ դիրքին մէջ ոչ միայն մանրամասնօրէն կը բացայայտէ Միթերանի հիւանդութեան սկզբնական բուն թուականը, պարագաները այլեւ չի վարանիր գայն դրեթէ ցաւագարի մը նմանցնելու 1994 Նոյեմբերէն իսկ, երբ կը նկարագրէ մէկը որ այլեւս տէրը չէր իր իմացականութեան կառավարելու համար երկիրը: Արդ, բժիշկ ըլլալը անհրաժեշտ չէ հաստատելու համար անձի մը մտային կարողութիւնը: Եւ ինչ կը վերաբերի Միթերանի պարագային, անկախ անոր վարած քաղաքականութեան գնահատումէն, կարելի չէ ուրանալ որ ան, մինչեւ իր պաշտօնավարութեան աւարտին, տէրը կը մնար իր մտային բոլոր կարողութիւններուն, ուշիմութեան ու արտակարգ յիշողութեան: Կը բաւէր, առջի օր, հրկիզել այն զրոյցը զոր ունեցած էր, 1995 Ապրիլին, Պ. Փիվոյի հետ համոզուելու համար թէ ան, այդ վիճակին մէջ, կըրնար նախանձը չարժել չատ մը առողջ նկատուած քաղաքադէտներու որոնք իշխանութեան գլուխ են:

Բայց, այս ամբողջը, անձերէն ու դէպքերէն անդին, ժամանակաչրջանի մը բարքերուն երեւոյթը կը պարզեն: Երեւոյթ մը ուր այլեւս բարոյական տարրական սկզբունքներու նուազագոյն հետքը չկայ: Բժիշկին մասին, այլեւս ըսելիք իսկ չի մնար: Ֆրանսացի լրագրողը կըրցած է դիւրին բառախաղով մը Հիպոկրատի երդումը վերածել hypocrite-ի երդումին, հաւանական է սակայն որ ենթական չանհանգստանայ ծագած աղմուկէն, քրնադատութիւններէն ու մեղադրանքներէն: Ընդհակառակն,

Կը մնայ մեռելի մը յիշատակը: Մարդու մը որ այնքան պիտի ուզէր, որ ա'յս պարագային մանաւանդ, ժամանակ ձգուէր ժամանակին:

«ՑԱՌԱՋ»

«ՉԷՉԷՆՆԵՐԸ ԱՌԻՒԾԻ ՊԷՍ ԿԸ ԿՌՈՒԻՆ»

ԿԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆԻ ՌՈՒԽ ԶԻՆՈՒՈՐ ՄԸ

Հսկայ Ռուսաստան մը, փոքրիկ Չէչէնիա մը եւ աւելի քան տարի մըն է այդ հսկայ երկիրը չի յաջողիր գլուխ հանել այդ փոքրիկ երկրին հետ, հակառակ ամէնէն վայրագ եւ բիրտ յարձակումներուն:

Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով, Ռուսերը երեք ճակատի վրայ պարտին կռուիլ: Նախ, Տաղստանի այդ փոքրիկ գիւղը՝ Պերվոմայսկայա ուր, ինչպէս կը խոստովանի ռուս գինուոր մը՝ «Չէչէնները առիւծի պէս կը կռուին»: Արդարեւ, Ռուսերը ոչ մէկ խորութիւն կը դնեն միլոցներու մէջ եւ բոլոր տեսակի զէնքեր կը գործածեն՝ հրթիռ, ծանր հրետանի, օդկ տը Ստալին, օդուժ եւ այլն, եւայլն եւ սակայն, Ցունուար 18-ին, չէին յաջողած ճզմել Չէչէններու խմբակը որ 100 պատանդ ունի ձեռքը:

Ռուսերը պատանդ ազատ արձակելու մասին ալ չեն խորհիր այլեւս, այլ ձեռք ձգելու չէչէն ապստամբները: Գիւղը դժոխային պատկեր մը կը պարզէ, բայց եւ այնպէս թղթակիցները չեն վարանիր հաստատելէ որ՝ «Նախկին կարմիր բանակը կորնգուց Պերվոմայսկայայի առաջին ճակատամարտը եւ չի հանդուրժեր այդ պարտութիւնը»: Մէկ օրուան մէջ, արդէն Ռուսերը կ'ընդունին որ 6 մեռեալ եւ 38 վիրաւոր ունին ու չեն քաշուիր իսկ ըսելու թէ այնքան մեծաքանակ ռումբ տեղացուցած են հոն ուր ապաստանած են չէչէն խումբն ու պատանդները, որ ոչ մէկ պատանդ կրնայ ողջ մնացած ըլլալ:

Ռուսերը անխնայ կը շարունակեն յարձակումը եւ որպէսզի ոչ ոք տեսնէ Պերվոմայսկայայի հիմնայատակ բնաջնջումը, հեռացուցած են օտար վերջին թղթակիցները՝ «զինու զօրութեամբ» տադրստանցի ոստիկանութեան եւ ռուսական իշխանութեանց միջոցաւ:

Անդին, Գրոզնիի էլեկտրական կեդրոնի աշխատաւորներու առեւանգումը կայ, թէեւ ըսուեցաւ թէ քրէական գործ է ու նաեւ Վոսիորի բացը գտնուող Աւրաղիա թրքական զբօսանաւին ոդիսականը: Այս վերջին արարքը վախ պատճառեց որովհետեւ կրնայ չէչէնական հարցին տալ միջազգային բնոյթ ու ամբողջ Կովկասը բռնկեցնել:

Աւրաղիան գրաւողները չէչէն չեն այլ Թուրքիա ապրող Աբխազներ եւ Չերքէզներ որոնք չէչէնամէտ են: Իրինա որ Շնքոֆ կը գրէ «Ֆիկարօ»ի մէջ (Ցունուար 18) որ Մոսկուայի կովկասեան ըմբիւռքները հաւաքուած են դատապարտելու համար Պերվոմայսկայայի եւ Տրապիզոնի արարքները: Անոնք կ'ըսեն թէ այս «ողբերգութիւնները» ցոյց կուտան ռուսական քաղաքականութեան չզոյութիւնը ինչ կը վերաբերի ազգութեանց: Այս ուղղութեամբ կովկասի քանի մը Հանրապետութիւնները քննադատական ուղերձներ ղրկած են Մոսկուա, Մախաչկալային Տաղստան, անցնելով Կաբարդինօ - Բալկարիէն, Հիւսիսային Օսեթիայէն կամ Կարաչայեւօ - Չերկէսիայէն:

Չէչէնիոյ կռիւներու սկիզբէն ի վեր, անկախապաշտներու պետը՝ զօր. Դուդայեւ յոյսը դրած է Կովկասի ընդհանուր ապստամբութեան մը վրայ, բայց, ցարդ, «մահմետական եղբայրներու» իր ըրած կոչը անպատասխան մնացած է: Տաղստան, սակայն, խռովութիւններու եզրին է, ըստ իրեն, Պերվոմայսկայայի հարցը կրնայ դրդիչ ծառայել: Նկատել կը տրուի որ, անցեալ Ցունիսին, Բուդենովսկի պարագային (հիւանդանոցի գրաւում պատանդներով) Մոսկուա ընդունած էր բանակցիլ որովհետեւ պատանդները ռուս էին, այս անգամ չի բանակցիր, որովհետեւ պատանդները ռուս չեն, այլ՝ կովկասցի:

Ցիշենք որ հիւսիսային - Կովկասը ռուս դաշնակցութեան կը պատկանի, կազմուած է 7 Հանրապետութիւններէ. -

1. - ԱԴԻՂՆԵՐԻ Հանրապետութիւն 432.000 բնակիչ, սիւննի մահմետական:

2. - ԿԱՐԱՉԱՅ - ՉԷՐԿԷՍԻԱ, 418 հազար բնակիչ:

3. - ԿԱԲԱՐԴԻՆՕ. - ԲԱԼԿԱՐԻԱ, 760 հազար բնակիչ:

4. - ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ - ՕՍԷԹԻԱ, 634 հազար բնակիչ:

5. - ՉԷՉԷՆԻԱ 1.1 միլիոն, 20%-ը Ռուս:

6. - ԻՆԳՈՒՇԻԱ, հիմնուած 1992 Ցունիս 4-ին Չէչէնիա - Ինգուչ Հանրապետութեան կազմալուծումէն ետք, 178 հազար բնակիչ:

7. - ՏԱՂՍՏԱՆ 1.7 միլիոն բնակիչ, կովկասեան ժողովուրդներու խճանկար մը, սիւննի մահմետական եւ քրիստոնեայ:

***

Ցունուար 18-ին, յոյս կար որ Վոսիորի բացը գտնուղ զբօսանաւին հարցը կարգադրուի: Կ'ըսուէր թէ Անգարայի հետ առեւանգողներու տարած բանակցութիւնները դրական եղած են եւ անոնք յայտնած են թէ պատրաստ են խարիսխ նետելու Պոլիս եւ ազատ արձակելու նաւուն բոլոր ճամբորդները, մամուլի ասուլիսի մը փոխարէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻՑԼ. ՋԱՆԱՑԻ ամուսինն է Մեհտի Զանա որ կնոջը տեղ ստացաւ Սախարովի մրցանակը զոր Եւրոպական Խորհրդարանը չնորհած էր բանտարկուած քիւրտ երեսփոխանուհիին, 1995 Նոյեմբեր 9-ին: Ցանձնումը, որու ներկայ եղաւ Տիկին Տանիէլ Միթերան, կատարուեցաւ Ցունուար 17-ին, Սթրազպուրգ Խորհրդարանին նախագահին կողմէ: Մեհտի Զանա ալ, Տիյարպէքիրի նախկին քաղաքապետ, երկար տարի բանտը մնացած է, այժմ ազատ արձակուած է բայց դատական հսկողութեան տակ է եւ յատուկ արտօնութեամբ է որ կրցած է արտասահման անցնիլ: Լէյլա Զանա դիր մը փոխանցած էր իր ամուսնոյն միջոցաւ ուր խիստ կերպով կը քննադատէր Խորհրդարանը որ Թուրքիան ընդունած է մաքսային միութեան մէջ՝ «հակառակ անոր որ Անդարա գոհացում չէ տուած ժողովրդավար հիմնական բարենորոգումներու պահանջներուն»:

Ալէն Ժիփէ Մարսէյլ գնաց Ցունուար 18-ին ուր կը ներկայացնէր արուարձաններու համար կառավարութեան պատ-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓԻԼԻՐՏԵՐՈՒՆ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ադրբեջանցիներու մեկնումէն ի վեր Հայաստանի գլխաւոր փոքրամասնութիւնն են Փիլիրտերը: Խորհրդային շրջանէն անոնք հոն ունէին իրենց թերթը, համալսարանի մէջ քրտերէնի ամպիոնը: Համարկումի յաջող օրինակ մը կարելի է նկատել հայախօս եւ հայապիր այդ զանգուածը որուն պատասխանատուները մէկէ աւելի անգամներ յայտնած են թէ իրենց լեզուն, մշակոյթը եւ ազգային ինքնութիւնը պահելու, զարգացնելու յարմարագոյն պայմանները դառած են Հայաստանի մէջ, հակառակը ըլլալով Թուրքիոյ, Իրաքի, եւլն. կացութեան:

Անկախութենէն ի վեր յատուկ ուշադրութեան նիւթ եղած չէր այս փոքրամասնութիւնը: Վերջերս միայն, Թուրքիայէն ներթափանցած ՓԿԲ-ի երկու շարքայինի յանձնումը պահ մը լրատուիւները անդրադարձուցած էր քրտական ներկայութեան. անկէ անդին Հայաստանի Փիլիրտերն ալ կը բաժնէին երկրին դժուարութիւնները ու ղրական տուեալները, չարունակելով յաջող համակեցութեան պատկեր մը տալ:

Դեկտեմբեր 26-ին ՓԿԲ-ի համակիր «Պոթան» թերթին խմբագրատան մէջ կայացած հանդիպում մը ուշագրաւ նորութիւններ կը հաղորդէ այս փոքրամասնութեան գլխաւորներէն ոմանց կեցուածքին մէջ: Կանուխ ըլլալով հանդերձ առաջին այս «նորութենէն» ամբողջութեան վերաբերող եզրակացութիւններու դիմելու համար, այդ հանդիպումին արտայայտուած միտքերը առնուազն կ'ըսեն թէ փոխուած տրամադրութիւններ կան. եւ այդ տրամադրութիւնները կըրնան երկրին գեկավարութեան համար տաղտուկի վերածուիլ, յատկապէս նկատի առած չրջանին մէջ Հայաստանի փափուկ դիրքը եւ Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու բարդ պարագան:

«Ազդ»ի (Դեկտ. 27) մէջ Արիս Ղազինեանի թղթակցութիւնը կը սկսի «Փիլիսխան» կոմիտէի նախագահ Զարքեազէ Ռաչի դժգոհութեամբ ու լրագրողին կողմէ «անսպասելի, կոպիտ եւ ինչ-որ տեղ սպառնալից» որակուած յայտարարութեամբ. «ան դժգոհ է որ հրաւիրուած չուրջ 30 լրագրողներէ միայն երեքը ընդառաջած են հրաւէրին ու առիկա կը նկատէ «քաղաքական վերաբերմունքի դրսեւորում» որ «այսուհետ հաշուի կ'առնուի յետագայ գործունէութեան ընթացքում»:

Ցիշեալ հանդիպումին նիւթն է «Քրտական հարցը Հայաստանում»: Կոմիտէին նախագահը կը բացատրէ թէ «քրտական հարցը» հոս կը վերաբերի ներկայի հայ-քրտական յարաբերութիւններուն ուր կեդրոնական դիրք ունի Հայաստանի իշխանութիւններուն վերաբերումը տեղւոյն քրտական համայնքին ու այս վերջինին կապը Փիլիսխանի ազգային պայքարին:

Հայաստանի գեկավարութեան յղուած դժգոհութեան, կամ քննադատութեան առաջին արտայայտութիւն մըն է այն որ տեղական քրտական համայնքին մօտ նշմարելի որոշ հակասութիւնները կապ ունին պետական քօղարկուած միջամտութիւններու հետ: Զ. Ռաչ կ'ըսէ թէ Փիլիսխանի երկու ազգային կազմակերպութիւն, Գրողներու միութեան մէջ յատուկ բաժին, 1930-ին հիմնուած Ռիա Թազա (Նոր ուղի) թերթը, ձայնասփիւռի ամէնօրեայ 45 վայրկեանի հաղորդում, Արեւելագիտութեան հիմնարկին ու «Դաւիթ Անյաղթ» համալսարանին մէջ քրտագիտութեան բաժին:

Երբ մարդ փոքրամասնութեան մը համար այսքանին հանդէպ դրական տրամադրութեամբ կը հետեւի տողերուն, անախորժ անակնկալի մը ղգացումը կ'ունենայ, կարդալով նոյն անձին չորս կէտերու մէջ ամփոփուած նշումները. առնոնք կը վերադրուին քրտական համայնքին: Այդ համայնքը ինքզինքը զրկուած կը զգայ երկրին կեանքին ու պետութեան կառուցումին մասնակցելու կարելիութենէն եւ իրաւունքէն: Իր ընկերային – տնտեսական վիճակին պետական օժանդակութեան ոչ մէկ հետանկար կը տեսնէ: Քիւրտ երիտասարդներու զօրակոչը ծանրագոյն հետեւանքներով յղի կը նկատէ (կ'ըսուի թէ անոնց ազգային արժանապատուութիւնը կը վիրաւորուի): Եւ վերջապէս, անկարելի կը դառէ լուծում մշակութային կեանք մը: Ընդունելով հանդերձ թէ երկիրը տնտեսական, ֆինանսական ծանր վիճակի մէջ կը գտնուի եւ կրնայ կարծուիլ որ մեջոցներու բացակայութիւնն է դժգոհութեան պատճառը, քիւրտ պարագլուխը աւելի կը ծանրանայ որոշ նպատակով ծրագրուած քաղաքականութեան մը վարկածին վրայ. իր կարծիքով այդ քաղաքականութիւնը կը միտի քրտաթափել Հայաստանը. այլ խօսքով կարելի նուազագոյնի մը բերել հայաստանաբնակ Փիլիրտերու թիւը: Ամբաստանութիւնը աւելի խիստ չեշտ մը կ'առնէ, երբ ան կ'ըսէ թէ Հայաստանի քրտական համայնքը ազգային պետականութիւն կերտելու պայքարին մղուած իր մայր ժողովուրդին վճռակամութիւնը կը բաժնէ եւ հազար թելերով կապուած է անոր, եւ թէ կարելի չէ իր արեան կանչը լռեցնել, ինչ որ Հայաստանի իշխանութեան նպատակը կը նկատուի:

Ներքին այս բաժինէն եաք որ պէտք եղածէն աւելի ծանրակչիռ դիտողութիւններու թիրախ կ'ընէ Հայաստանի գեկավարութիւնը, պահանջներ ալ կը բանաձեւուին: Հայաստան պէտք է նախ պետական դիրք ճշդէ քրտական ազգային ազատագրական պայքարին հանդէպ ու յետոյ Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններ մշակելու ընթացքին չանտեսէ քրտական համայնքի մը դոյութիւնը: Հոս եւս կրկնելով որ կը հասկնան թէ նուրբ է Հայաստանի կացութիւնը, կը չեշտուի. «սակայն մենք՝ Քրտերս, բաւութեան նոխազ չենք: Մեր արեան հաշուին չէ որ Հայաստանի գեկավարութիւնը պէտք է ջերմութիւն հաղորդի հայելբրբական յարաբերութիւններին»: Եւ հոս, ըսուածին որպէս հիմ կը ներկայացուի Բ. Արարքցեանի Պոլիս կատարած երկու յայտարարութիւնները թէ Հայաստան վերջերս բարի-կամեցողութիւն ցոյց տուաւ Թուրքիոյ հանդէպ, անոր յանձնելով ՓԿԲ-ի երկու չարքային եւ թէ Հայաստանի մէջ այդ կազմակերպութիւնը երբեք գործած չէ: Զ. Ռաչ կը հերքէ այս վերջին կէտը, ըսելով որ հայաստանաբնակ տասնեակ Փիլիրտեր պաշտօնապէս անդամ են ՓԿԲ-ի: Իրականութիւն կամ ոչ, նման յայտարարութիւն միայն կրնայ ծառայել նեղ կացութեան մատնելու Հայաստանի գեկավարութիւնը որ ամէն կարելիութիւն ի գործ դնելով կը փորձէ բնականոնացնել Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւնները: Իսկ քրտական կողմին համար առաւել եւս անհասկնալի է քիւրտ գեկավարին հրապարակումը: Ո՞վ, ի՛նչ կը չահի երբ Անդարա որպէս իրականութիւն ընկալէ Հայաստանի մէջ ՓԿԲ-ի անդամներու դոյութիւնը ու զայն որպէս յաւելեալ պատճառաբանութիւն գործածէ Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները ա՛լ աւելի իր գծած ուղղութեամբ տանելու համար:

Զ. Ռաչ կը հաւաստէ թէ ուչ կամ կանուխ կը ստեղծուի քրտական պետութիւն ու այն առեն ամէն մարդ բարեկամ կը դառնայ իրենց, բայց իսկական բարեկամութիւնը կ'արտայայտուի նեղ օրին: Ան կ'աւարտէ իր խօսքը, իշխանութենէն խնդրելով որ չստեղծէ խամաճիկներու թատրոններ որոնք հաճելի են բեմի վրայ, բայց վնասակար, տժեղ, անճոռնի են կեանքի մէջ:

Երբ իրեն հարց կը տրուի թէ ինչո՛ւ աւելի կանուխ չէ արտայայտուած այս բոլորին մասին, քիւրտ պատասխանատուն կ'ըսէ թէ իրենց համայնքը այլեւս քաղաքական ուժի վերածուած է եւ կը ներկայացնէ իր պահանջներն ու փափաքները: Իշխանութիւնները պէտք է պիտանի այս պարագան եւ չկարծեն որ քրտական համայնքը հովիւներու կամ մածուն ծախողներու հաւաքածոյ է:

Հետաքրքրական պիտի ըլլար պիտնալ նախ թէ ի՛նչ եղած է բուն դրդապատճառը այս հանդիպումին. որպէս «հարց» ներկայացուածը, որուան չորս կէտերէն միայն զօրակոչուածներու դանդաղը կրնայ մասամբ հիմ ունեցած ըլլալ, քանի որ թղթակցութեան մէջ մնացեալը արդարացնող պարագաներ չեն նշուիր. վերջապէս, քրտականը միակ օրինակը չէ փոքրամասնութիւններու որոնց ապրած երկիրները ոչ մէկ օժանդակութիւն կը բերեն անոնց ընկերային – տնտեսական վիճակին կամ մշակութային կեանքին: Ապա հետաքրքրական պիտի ըլլար մանաւանդ պիտնալ թէ ի՛նչ անդրադարձ ու ի՛նչ արժեւորում դառած են Զ. Ռաչի արտայայտութիւնները Հայաստանի պատկան իշխանութիւններուն կողմէ:

Անկարելի է որ այս վերջիններուն ուշադրութենէն վրիպած ըլլայ երեւոյթը որ հայ-քիւրտ բարեկամութեան հոլովոյթին մէջ կը զօրէ անբաղձալի անկիւնադարձ մը նշելու: Իսկապէս քրտական զանգուածային կեցուածքի մը թարգմա՞նն է Զ. Ռաչ, թէ ան ալ իր կարգին կը խաղայ իրեն տրուած դեր մը, դուշակելի եւ անդուշակելի հետանկարներու ակնկալութեամբ: Դժուար է հաւատալ, ինչպէս քիւրտ պատասխանատուն կը թելադրէ, թէ Հայաստանի քրտական համայնքը այսօր վերածուած է արդէն քաղաքական ուժի: Բայց թերահաւատութիւնն ալ դուռ կը բանայ բաւական ծանրակչիռ վարկածներու: Եւ դժուար չէ այս պարագային ենթադրել թէ ո՛վ կրնայ բեմադրած ըլլալ թատրոնն ու հետանկարները որոնց բնաւ պէտք չունի հայաստանեան իրականութիւնը:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՒԶԵԱՆ

ԼՈՒՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԶԱՔԱՐԻԱ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՁԱԳԵՑԻԻ ՃԱՌԵՐԸ

Բանասիրական աչխարհին ծանօթ էին Զաքարիա Կաթողիկոսի ճառերու դոյութիւնը, սակայն առաջին անգամն է որ 14 ճառ միասին, քննական հրատարակութեամբ լոյս տեսան Մխիթարեան տպարանէն:

Հրատարակութեան հեղինակը հանրածանօթ Հ. Պօղոս Վրդ. Անանեանն է, որ անցեալին ուսումնասիրած եւ հրապարակ դրած է «Գրիգոր Լուսաւորչի ձեռնադրութեան թուականը», «Վարք Մեսրոպ Մաշտոցի», «Քրիստոնէութեան հետքեր Հայաստանի մէջ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչէն առաջ», «Քննութիւն հայ եկեղեցւոյ պատմութեան ե. եւ Զ. դարերու շրջանին», ինչպէս նաեւ տասնեակներով բանասիրական լուրջ յօդուածներ, եւ ահա այսօր կը ներկայանայ նոր հատորով մը՝ «Զաքարիա կաթողիկոս Զագեցի, ճառք» տիտղոսով, որ Ս. Ղազարէն լոյս տեսած «Մատենադիրք Նախնեաց» շարքին 57-րդ հատորն է:

Հեղինակը կը պատմէ թէ իր պատանեկութեան, հայ հին մատենադրութեան դասի ընթացքին, երբ վարժապետը, Հ. Կիւրեղ Վրդ. Քիպարեան, դովասանքով խօսած է Զաքարիայի ճառերուն հիւթեղ բովանդակութեան մասին, աւելցուցած է՝ ըսելով. «Դժբախտաբար մինչեւ այսօր հատորի մը մէջ չեն հաւաքուած անոնք»: Մխիթը պահելով իր վարժապետին այս խօսքերը, Հ. Պօղոս Վրդ. առաջադրած է օր մը կատարել իր սիրելի վարժապետին փափաքն ու երազը, եւ իբր հոգեւոր կտակ, ահա լիսուն եւ աւելի տարիներ եաք՝ կ'իրագործէ կաթողային գործ մը, հանրութեան հրամցնելով անոնց աշխատութիւն մը:

Գիրքը ունի 47 էջ Ճառաջաբան, ուր հեղինակը կուտայ Զաքարիա Կաթողիկոսի անձին մասին ծանօթութիւններ, դնելով անոր պատմական չրջանակը, որքան կարելի է քաղելով պատմական աղբիւրներէ. ապա կուտայ հակիրճ ծանօթութիւն օգտագործած ձեռագիրներուն մասին, այն է՝ Ս. Ղազարէնի՝ 12, Երեւանէնի՝ 4, Երուսաղէմէնի՝ 4, Վիէննայէնի՝ 2 դրչագիր: Ապա կ'անցնի ներկայացնելու ճառերուն աստուածաբանական բովանդակութիւնը, թէ ի՛նչ էր Զաքարիա Կաթողիկոսի քրիստոսաբանութիւնը, պատարագին եւ հաղորդութեան, Աստուածածնի, Եկեղեցւոյ եւ Խաչին մասին ըմբռնումը, եւ հուսկ անդրադառնալով մեծ Հայրապետին ճառերուն լեզուին եւ դործածած բառամթերքին՝ կ'աւարտէ Ճառաջաբանը:

Կը յաջորդէ Զաքարիայի 14 ճառերու քննական բնագիրը (էջ 1 - 520), դեղեցիկ դրաբարով, որոնց նիւթն է աստուածաբանական բովանդակութիւն, այն է՝ Քրիստոսի Ծնունդը, Մկրտութիւնը, Ծաղկազարդը, Աւագ չաբաթը, Զատիկը, Համբարձումը, Վերափոխումը, Եկեղեցին եւ Սուրբ Խաչը:

Բայց ո՞վ է Զաքարիա Կաթողիկոս:

Ծնած է Կոտայք գաւառի Զագք գիւղը. սրբակենցաղ վանական մը, որ 855-ին կ'ընտրուի կաթողիկոս, եւ նոյն օրուան մէջ կը ձեռնադրուի սարկաւագ, արեղայ, եպիսկոպոս եւ կաթողիկոս: Մեր պատմութեան մէջ նման դէպք պատահած էր չորրորդ դարուն, յաջին Մեծն Ներսէս Պարթեւին:

Գիրքին հեղինակը կը գրէ. «Զաքարիա կաթողիկոս զարգացած էր ուսման մէջ, ինչպէս կարելի է հետեւցնել իր ճառերէն, արդարեւ այս ճառերուն մէջ ան կը յայտնուի ծանօթ աստեղագիտութեան, պատմութեան եւ գրական այլ գիտութիւններու. կարելի է նոյն իսկ ծանօթ եղած ըլլայ յունարէն լեզուին, քանի իր ճառերուն մէջ Ցոհան Նիկիոյ եպիսկոպոսին յունարէն գրածներէն օգտուած ըլլալ կ'երեւայ»:

Մեր պատմագիրներուն համաձայն՝ 861-ի Մեծ պահքի խիստ ձմրան, ահաւոր երկրաչարժ մը կը պատահի, Դուինն քաղաքը գրեթէ հիմնայատակ կը կործանի, եւ վերապրած ժողովուրդը կը մնայ հրապարակներու եւ փողոցներու մէջ: Ցովհաննէս պատմիչ կը վկայէ Զաքարիա Կաթողիկոսի համար թէ «Սուրբ Հայրապետը, Զաքարիա, սրտագին աղօթքներով եւ պաղատանքներով, մշտնջենաժամուռնչ եւ աղերսալի խնդրուածքներով կը դիմէ բարեգութ Աստուծոյ», որպէսզի մխիթարէ իր տառապեալ ժողովուրդը:

858-ին Բիւզանդիոյ պատրիարքական Աթոռը կը գրաւէ Փոտ, եւ Արեւելքի պատրիարքներուն նամակով կ'իմացնէ իր ընտրութիւնը: Կը գրէ նաեւ Հայոց Կաթողիկոսին, Զաքարիայի, հրաւիրելով զինքը եւ Հայ Եկեղեցին՝ որ եա կենան եւտիքական աղանդէն եւ ընդունին Քաղկեդոնի ժողովը: Զաքարիա Կաթողիկոս կը պատասխանէ թէ Հայաստանեայց Եկեղեցին բնաւ երբեք չէ հետեւած Եւտիքէսի կամ անոր նմաններու աղանդին, աւելցնելով թէ «Մենք Գրիգոր Լուսաւորչի աշակերտ ենք»: Այս եւասոնց նման հարցեր քննելու համար, Զաքարիա Շիրակաւանի մէջ կը դումարէ ժողով մը, եւ կը չանայ իր բարեխառն եւ հայրապետական մեծ հոգիով թէ՛ տեղի չտալ եղբայրատեաց վէճերու եւ թէ արդարացի կերպով պաշտպանել Հայ Եկեղեցւոյ սրբազան դարաւոր աւանդութիւնները:

22 տարի Զաքարիա կը մնայ կաթողիկոսական պաշտօնին վրայ. կը վախճանի 877-ին:

***

Ներկայ հատորը, իր բովանդակութեան ճոխութեամբ, կուգայ նոր էջ մը բանալու հայ բանասիրական աչխարհին ներս: Ասոր հետ միասին, այժմ մեր հայ վանքերը հոգեւոր գանձարան մը աւելի ունին իրենց ձեռքերուն մէջ՝ իբր անունդ իրենց մաքին եւ հոգիին, նոյնը չմբելու համար մեր ժողովուրդին: Բանասէրները, որոնք միայն պոյութիւնը գիտէին նման ճառերու, ծածկուած հին մատեաններու մէջ, անոնց լոյս աչխարհ գալով՝ կրեւիութիւնը կ'ունենան ընդարձակելու իրենց ուսումնասիրութիւնները, դիտելով անոր լեզուական, գրական, գիտական այլեւայլ անկիւններէ:

Մեր անկեղծ չնորհակալութիւնը Հ. Պօղոս Վրդ. Անանեանի, որ նման գանձ մը հրամցուց հայ ժողովուրդին:

ՎԱՆԱԿԱՆ

PUBLICATIONS REÇUES

L'ANGE EXTERMINATEUR

Dans le sommaire : L'EUROPE ET L'EMPIRE. ORIGINES DE LA CATASTROPHE par *Marc Nichanian.*

***

LES SURVIVANTS D'UN GENOCIDE NON RECONNU PEUVENT-ILS PARLER EN LEUR NOM? par *Janine Altounian.*

***

GENOCIDE ET TRANSMISSION: SORTIR DU MEURTRE par *Hélène Piralian.*

Edité par *Jean Gillibert* et *Perel Wilgowicz.*

Editions de l'Université de Bruxelles; Cerisy. (France : Librairie Vigot, 23, rue de l'Ecole de Médecine, 75006 Paris. Vente par correspondance).
Tél.: 43. 29. 54. 50 - poste 131.

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐՈՒ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ

Ազգատեղնամ ընկերակցութիւնը որեւ խնամքին ու մատակարարութեան յանձնուած են Հանդստեան տուները (Մոնմորանսի, Կոնէս, Սէն - Ռաֆայէլ) ասանդութիւն դարձուցած է Ամանորի եւ Ծնունդեան առթիւ տօնական օր մը կազմակերպել Հանդստեան տուները:

Այսպէս, Շաբաթ, Յունուար 13-ին, Մոնմորանսիի արդիականացած Տունը տօնական դիմագիծ ստացած էր: Կաղնղի հսկայ ծառ մը, զարդարուած սնդաններ որոնց չուրջ տեղ գրաւած էին չէնքին ութսուն պատսպարեալները եւ հիւրեր: Պատուոյ սեղանին տեղ գրաւած էին Փարիզի Հայոց Առաջնորդ՝ Գիւտ Արք.ի կողքին, Ազգատեղնամի նախագահը՝ Անդրէ Եսիդարտաչեան, Վալ տ'Ուազի ենթանահանդապետը, Մոնմորանսի այժմու եւ նախկին քաղաքապետերը, Հայաստանի դեսպանատան Ա. քարտուղարը՝ Հ. Գասպարեան, «Յառաջ»ի տնօրէնուհին եւ զանազան այլ անձնաւորութիւններ Ֆրանսացի թէ հայ:

Բացման հակիրճ խօսքերով, Հանդստեան տուներու ընդհ. տնօրէնը՝ Ժ. Գալճեան ներկայացուց Ֆրանսացի անձնաւորութիւններուն, յայտնեց թէ ութ ամիս է չէնքը ունի նոր տնօրէնուհի մը յանձին Օր. Կիրակոսեանի եւ հրաւիրեց Գիւտ Արք.ը որ քանի մը խօսք ըսէ:

Կաթողիկոսական պատուիրակը եկեղեցւոյ մաղթանքները փոխանցեց, յատկդոլեց Ֆրանսան որ միշտ կը շարունակէ հաւատարիմ մնալ ապաստանի հոդ ըլլալու իր կոչումին ու աղօթք բարձրացուց առ Աստուած որ այս տունը պահպանուի եւ Աստուած պահապան ըլլայ բոլոր պատսպարեալներուն:

Ընկերակցութեան նախագահը՝ Ա. Եսիդարտաչեան իր կարգին չնորհակալութիւն յայտնեց Ֆրանսայի նահանգային եւ նախարարական անձնաւորութիւններուն, յիշեց թէ պատսպարեալներու մեծ մասը (Հայերուն անչուշտ), վերապրողներ են դարուս առաջին ցեղասպանութեան եւ այդ իսկ պատճառով կրկնակի սիրելի են մեր սրտերուն: Անոնք վկաներն են Հայոց պատմութեան: Ըսաւ թէ ներկայիս 3 ծերանոցներուն մէջ կան 220 հոգի եւ 100 պաշտօնեայ: Շէնքերը արդիականացած են եւ աշխատանք պիտի տարուի որ աւելին ալ կատարուի: Այդ բոլորը, ըսաւ նախագահը, կը պարտինք չրջանային, ընդհ. խորհուրդներու, սընտուկներուն եւ տեղւոյն քաղաքապետներուն: Մեծարեց նաեւ նախկին նախագահները՝ Ժ. Գալճեան եւ Ռաուլ Գազանճեան իրենց տարած յարատեւ եւ մնայուն աշխատանքին համար: Ա. Եսիդարտաչեան յիշեց նաեւ որ այս տարի եւ յաջորդ երկու տարիներու ընթացքին քանի մը պատսպարեալներու 100-ամեակը պիտի տօնուի, Օրինակ՝ 1998-ին, Գէորգ Ֆերմանեանի:

Քաղաքապետին պաշտօն տրուեցաւ Աշխատանքի վկայական եւ մեսալը յանձնել քանի մը աշխատաւորներու:

Գեղարուեստական բաժին մըն ալ (Բիւզանդ Ֆնտըքեան, Արլէն Շահնուր) ըզարթ մթնոլորտ մը ստեղծեց, մինչ կը կատարուէր ճոխ հիւրասիրութիւն մը: Ամէն մէկ պատսպարեալի ալ կը տրուէր կաղնղի նուէր մը:

Ներկայիս Մոնմորանսիի Հանդստեան Տունն կը դոնուին 80 հոգի (կէսը միայն Հայ):

Տարիներ առաջ, տարեցները պարտէին ամիսներով սպասել որպէսզի տեղ մը բացուի Հանդստեան տուներուն մէջ, ժամանակաշրջանի մը երբ չէնքերն ալ այսքան յարմար եւ արդիական բնոյթ չունէին: Այժմ, կացութիւնը փոխուած է եւ տեղացիներն են որոնք աւելի յաճախ կը դիմեն: Ի՞նչ է արդեօք պատճառը:

Լաւատեսութիւնը պիտի թելադրէ ըսել որ զաւակները աւելի գուրգուրոտ դարձած են եւ տունը կը պահեն իրենց ծնողքը: Բայց, գիտենք որ չատեր ալ Ֆրանսական ծերանոցներ կ'երթան: Զե՞ն նախընտրեր, թէկուզ մանակի, հայկական մթնոլորտ մը:

Վերջացնելէ առաջ, յիշենք որ վերոնշեալ նման տօնական հանդիսութիւն մըն ալ տեղի ունեցած էր չաբաթ մը առաջ, Կոնէսի Հանդստեան տունը, ուր ներկայ եղած էր նաեւ Հայաստանի դեսպանը՝ Վ. Զիտէչեան, որ այս չաբթու Մարսէյլ կը դոնուէր,

Ա. Մ.

ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱԶՆԻՒ ԹՈՍՈՒՆԵԱՆ՝ ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՖԻԼՄԱՐՈՒԵՍՏԻ ԽՈՍՏՄՆԱԼԻ ՆՈՐ ԱՍՏՂԸ

Լիբանանահայ գաղութը անգամ մը եւս առիթը պիտի ունենայ հպարտանալու իր զաւակով, որ ոչ միայն ճոխացուցած է լիբանանեան ֆիլմարուեստի արխիւները, այլ նաեւ լիբանանահայ գաղութին պիտի հրամցնէ հայկական թելեֆիլմ մը, որ ոչ միայն եզակի է իր տեսակին մէջ, այլ նաեւ հետաքրքրական ու մատչելի բոլորին:

Ազնիւ Թոսունեան չրջանաւարտ է Սըրբոց Հոհիսիմեանց երկրորդական վարժարանէն, ապա իր բարձրագոյն կրթութիւնը ստացած է Սէն - Ժոզէֆ համալսարանի լատեսողական բաժնին մէջ:

Ուսանողական չրջանին, ինչպէս նաեւ աւարտելէ ետք, ան աշխատած է հեռատեսիլի էն-Թի-Վի կայանին մէջ: Ան առիթը ունեցած է պատրաստելու վաւերագրական ժապաւէն մը, Միլէտ Հաչիմի հետ: Սոյն ժապաւէնը, որուն խորագիրն է՝ «Ոսկերչութիւնը Որպէս Արուեստ», եղած է իր առաջին ֆիլմը, ուր ընդհանրապէս կը նկարագրէ լիբանանեան ոսկերչութիւնը, փիւնիկեան օրերէն ցայսօր: Ժապաւէնը կ'ընդգրկէ նաեւ հանդիպումներ արհեստագէտ եւ արուեստագէտ ոսկերիչներու հետ:

Երիտասարդ բեմադրուհին մեղուաջան աշխատանքով կը գործէ, կիրարկելու համար իր պատրաստած թելեֆիլմը, ուր կը ներկայացնէ լիբանանահայ ընտանիքը իր բոլոր կողմերով (աւանդապաշտական, ընկերային, սիրային եւ խստապահանջական...) ու բնոյթով: Որպէս նիւթ կը ներկայացնէ օտարութենէն տուն վերադարձող երիտասարդ մը, որ դժուարութիւններ կ'ունենայ ընտելանալու իր իսկ հարազատ չրջանակին. սակայն պարապներու պարտադրանքին տակ կը ստիպուի մնալ Լիբանան ու կամայ թէ ակամայ զոհը կ'երթայ սիրային արկածներուն:

Լիբանանահայ ընտանիքին համար չհեկան է այս թելեֆիլմը, որովհետեւ հոն պիտի գտնէ իր իսկ կերտած մթնոլորտը. աւանդապաշտ ընտանիքի թերութիւնները ու գնահատականը, ուսումնատենչ ծնողի զոհողութիւնները, համերաշխ ընտանիքի մը կերպարը, ինչպէս նաեւ այրիացած կնոջ մը տիպարը, որ ազատութիւնը աւելի կը նախընտրէ քան զաւկի դաստիարակութիւնը: Իւրաքանչիւր կերպար որ կը ներկայացուի սոյն ժապաւէնին մէջ, հայելին է լիբանանահայ նոր սերունդին, որուն ականատեսը պիտի ըլլան իրենց հոգեկան ապրումներուն եւ զգացումներուն:

Ժապաւէնի նիւթին պատրաստութեան իրենց աջակցութիւնը բերած են Օր. Նաթալի Տէր - Սահակեան, Տիկին Հուիփ Աստուրեան եւ Լենա Աստուրեան: Ֆիլմին մասնակցող լաւագոյն դերասաները՝ Արա Հայրապետեան, Սեւան Թոսլաքեան, Ալին Պօյաճեան, Տարիա Խաշէեան եւ Հրաչ Կայծակեան, որոնք անսակարկօրէն կը տրամադրեն իրենց ազատ ժամերը, յանուն լիբանանահայ թելեֆիլմի մը պատրաստութեան:

Օր. Ազնիւ Թոսունեան այն տիպահայուհին է, որ կը ձգտի մասնագիտացման եւ առ այդ իր միակ երազն է որ միանալով իր արեան կանչին, այս օգտակար աշխատանքը կատարէ հայրենի հողի վրայ, ուր ոչ միայն հարազատօրէն մուտք գործէ դէպի ղարաբաղեան սահմանները, այլ նաեւ անհրաժեշտութիւն մը ըլլայ իր ներկայութիւնը՝ հայրենի ափերուն վրայ:

Ամենաջերմ մաղթանքներով կ'ողջունենք Ազնիւին մուտքը դէպի հայկական ֆիլմարուեստի համեստ խաւերը եւ ալ այդ կը փափաքինք դինք տեսնել ընտրանիի չարքերուն մէջ, ուր համայն հայաշխարհ հպարտ զգայ իր զաւկով:

«ՁԱՐԹՈՆՔ»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ամանորի տօնական օրերու առիթով, Լիոնի Հ. Բ. Ը. Միութիւնը կազմակերպած էր ցերեկոյթ մը իր կեդրոնին Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, Կիրակի, Յունուար 7-ին: Կէսօրէ ետք ժամը 4-ին, բազմաթիւ ծնողներ եկած էին իրենց մանուկներով, ընտանեկան ջերմութեամբ փոխարինելու անձրեւոտ յեսմիլօրէի մը միօրինակութիւնը: Այս ուղղութեամբ է նաեւ որ Միութեան զանճապահը՝ Ժաք Կարապետեան ներկայացուց բարի գալուստի իր ուղերձը. «մեզի ընկերացող կեանքի ամէնօրեայ նեղութիւններու ու տառապանքներու կողքին, ահա՛, ուրախ առիթ մը բաժնելու միասնաբար իրարու ջերմութիւնը, այսօր այս սրահին մէջ»:

Հրաւիրուած էր նաեւ Լիոնի Հայ կաթոլիկ եկեղեցւոյ Ժողովրդապետը՝ Հ. Կղեմէս Վրդ. Մալճեան: «1995-ը մեզմէ բաժնուեցաւ ու թեւակոխեցինք նոր թուական մը», ըսաւ ան. «Թող ներկան ըլլայ բոլորիդ համար յաջողութեան տարի մը՝ անճնապէս ու միութենապէս, որու ընթացքին իրագործուին անցեալի չիրականացած ծրագիրները»: Ու մաղթեց որ «Հայ Եկեղեցւոյ պայծառութիւնը, Հայրենիքի ու Սփիւռքի բարգաւաճումը մաս կազմեն մեր մտահոգութիւններուն»: Ներկաները հրաւիրուեցան կտրել մոզերու աւանդական կարկանդակը ու պատրաստուած այլ անուշեղէնները, մինչ մանուկները կը լեցնէին սրահը իրենց ուրախ տրամադրութիւններով: Լիոնի Հ. Բ. Ը. Միութեան կազմակերպած ցերեկոյթը եղաւ խանդավառ ճեռնարկ մը, որու կը մաղթենք նորանոր վաղորդայնները:

ՎԱՐԴԱՆ

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ ԳՈՂՈՒԹ

Անթիլիասի (Լիբանան) կաթողիկոսարանի Մայր տաճարին մէջ, Յունուար 3-ին, համերգ մը տրուած է չնորհիւ ղըլխաւորաբար կաթողիկոսարանի «Շնորհալի» երգչախումբի ղեկավար՝ Մեղրիկ Վրդ. Բարիքեանի աչխատանքին: Երգչախումբին ընկերացած է 12 հոգիէ բազկացած նուագախումբ մը (սրինդ, ջութակ, թաւջութակ, երգէոն): Որպէս մենակատարները իրենց մասնակցութիւնը բերած են Տիկին Թագուհի Թէքեան - Խաչատուրեան, Գէորգ Պէպէճեան, Սեդա Գանթարճեան եւ Համազասպ Մաթոյեան: Նորութիւն մը եղած է նաեւ փոքրիկ մենակատարներու՝ Սարին Ազնաւուրեանի եւ Մարիա - Էլէն Պարտաձեանի մասնակցութիւնը: Ցայտագիրը կազմուած էր ընդհանրապէս կրօնական երգերէ:

*
**

Սուրիա այցելութիւն մը կատարած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսը: Իրեն ընկերացած են Սեպուհ Ծ. Վարդապետ եւ Շահան Վարդապետ, Ազգ. կեդրոնական վարչութեան ատենապետ՝ մէջթը Պաչիկ Պապիկեան եւ փոխ - ատենապետ՝ Յոլակ Թիւթիւնեան: Կաթողիկոսը սահմանին վրայ դիմաւորած են Սուրէն Արք. Գալթարոյեան, Կոմիտաս Եպիսկոպոս Օհանեան, Սուրիոյ պետական երեսփոխան՝ Սիմոն Լիպարեան, քաղաքական Ժողովի ատենապետ՝ տոքթոր Վահէ Սիսեռեան եւ միութիւններու ներկայացուցիչներ: Դամասկոսի մէջ, Երկուշաբթի, Յունուար 8-ին, Կաթողիկոսը ընդունած է թեմական մարմիններու ներկայացուցիչները եւ միասին քննարկած զանազան հարցեր: Նոյն օրը այցելութիւն մը տուած է վարչապետին, իրիկունն ալ ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է ի պատիւ Արամ Ա.ի: Յաջորդ օրը, Կաթողիկոսին այցելած է Հայաստանի դեսպանատան գործավարը: Ապա, Կաթողիկոսը իր չքախումբով այցելած է Զաբքա եւ Հաղիմ պատրիարքներուն, հուսկ՝ նախագահ Հաֆէզ էլ Ասատի որու հետ տեսակցութիւնը տեղի ունեցած է չերմ մթնոլորտի մը մէջ: Արամ Ա. այցելութիւն մըն ալ տուած է Հայաստանի դեսպանատան: Ճաշ մըն ալ տրուած է ի պատիւ Կաթողիկոսին, որ Անթիլիաս վերադարձած է յաջորդ օրը:

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝ ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԸՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

– Անկախութեան խօսք անգամ կայ, Գորբաչովը...

– Ինչպէ՞ս պզտիկ Հայաստան անկախութեան մասին կը խօսի Ռուսիոյ քիլիին տակը, բնաւ քաղաքական բնազդ չունի՞ք դուք Հայերդ, հրաման առի՞ք Ռուսիայէն: Խնդալս կը բերէք իրապէս դուք, Կովկասի մանր երկիրներ ... դուք ձեզ լուրջի առեր էք:

Սոնիա սկսաւ խնդալ:

– Ժամացոյցին կը նայիք:

– Այո՛ կը բաւէ:

– Մէկ բան ալ ըսեմ՝ երթանք: Ձեր դժբախտութիւնը դուք Հայերդ է որ կը չինէք, ոչ իսլամները, ոչ ալ ողորմելի Թուրքերն են, այլ մենք, Ռուսերս ենք: Դուք մեզ սիրած էք, պաշտած էք, մեզ կապկած էք -- մենք ձեզ չհաւատացած ենք: Կը յիշեմ մեծ հայրս, ցարական բանակի հրամանատար, կ'ըսէր՝ «աս Հայերը ոչ կրնանք ոչնչացնել, ոչ դաւանափոխ ընել, ոչ ալ ձուլել: Միայն կրնանք օգտագործել»: Այսինքն՝ ապահովել ձեր դոյութիւնը, ձեր հպատակութիւնը ամէն միջոցներով - բանակով, դաղափարաբանութեամբ, զրպէտներով ու կիներով: Շուրջերնիդ նայեցէք:

– Թուրքը ձեզ կ'ատէ, Վրացին կ'արհամարհէ, մենք՝ կը չահագործենք:

– Եւ սակայն կանք, կ'ապրինք, կը բարգաւաճինք, կ'անկախանանք...:

Գրիգոր նորէն վերցուց բաժակը ու լուռ խմեց: Սոնիա քաղցրութիւն մը աչքերուն, ըսաւ սիրուհիի ձայնով:

– Գիտեմ ինչի ճնկեցիք: Ես ալ նոյնը կ'ընեմ:

Վերցուց բաժակը ու մէկ ումպով պարպեց:

– Լսեր եմ թէ Հայերդ լաւ բաժակառ են, կը խօսիք:

– Այո, ճիշդ է:

– Մանաւանդ հիմա որ քիչ մը ազատութիւն առիք Կորբաչովին չնորհիւ, մեծ մեծ պիտի խօսիք: Այո, լսեր եմ Սումգայիթի մասին, մեծ ողբերգութիւն մը եղաւ, Ազէրիները կ'երեւի չէք ճանչցած, եօթանասուն տարիէ ի վեր ... ուշ կամ կանուխ ըլլալիք ջարդ մըն էր, դուք էք յանցաւորը, Հայերդ:

– Մե՞նք:

– Հարկաւ, ի՞նչ գործ ունիք Թուրքին քովը տակը գացեր կ'ապրիք, եօթը հարիւր տարին չի՞ բաւեր հասկնալու համար դրացիդ...:

Լռեցին երկուքն ալ:

– Չես կրնար փախիլ:

Սոնիայի մարմինը կը հեւար ու ծանր կուրծքերը հեւքին հետ կ'ելլէին կ'իջնէին:

– Բանտարկեալս ես: Համբուրէ զիս:

Բայց Գրիգոր դեռ զայն իր նայուածքին մէջ առած՝ հեռուէն կը զմայլէր անոր դրաւիչ դէմքին...:

– Քեզի այսպէս կ'ուզեմ վայելել նախ: Կարճ լռութիւն մը:

– Կը սիրե՞ս զիս:

– Այո, չատ ցանկալի ես:

– Դուն ալ:

Գրիգոր աւելի մօտեցաւ կնկան, ձեռքով պրկեց դէմքին մորթը, չոյեց մազերը, սուզուեցաւ հեղուկ աչքերուն խորը, նայեցաւ կէս - բաց ու թաց չրթունքներուն...

– Ի՞նչ կը տեսնես այդքան մօտէն:

– Մի խօսիր այլեւս, չեմ ուզեր քու լեզուդ լսել, հոս Հայաստան է:

– Լաւ:

Գրիգոր երկար, բուռն համբոյր մը տուաւ կնկան: Երբ ետ քաչուեցաւ, դոց էին Սոնիայի աչքերը: Ձերմակ չապիկը արդէն ճմռթկուտած էր:

Գրիգոր չապիկին առաջին կոճակը քակեց:

(Շար. 77)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ՊՈՒԱ ԳՈԼՈՄՊ. – Պատրիկ եւ Սօնիա Կէնճեան 1000 Ֆր.։

***

ՌՈՒՖՈՐ–ԼԷ–ՓԷՆ. – Տիկին Շ. Ճակոբեան – Գլաուսն 900 Ֆր.։

***

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Տէր եւ Տիկին Ժան Կիւրճեան 500 Ֆր.։

***

ՓԱՐԻԶ. – Պ. Ռ. Գալանճեան 400 Ֆր.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Տիկին Հիւկէք Եսիգարտաշեանի մահուան եւ քառասունքին առթիւ՝ փոխան ծաղիկի.– Պր. Մովսէսեան 1800 Ֆրանք, Պր. Գալանճեան 300 Ֆր., Պր. Վարդանեան 500 Ֆր., Պր. Պէյլէրեան 200 Ֆր., Պր. Տէրվիշեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պետրոսեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Փիլիպոսեան 300 Ֆր., Տիկին Ֆաշենա 50 Ֆր.։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղի ընդհանուր անդամական ժողովը Շաբաթ, Յունուար 20, ժամը 10-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue, Paris 9e

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդեու սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակագինը։

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURS
SEVAN VOYAGES

PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES
- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PARIS·EREVAN
VOL CARGO MENSUEL

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
3600 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53
SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26
EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - 52 85 48 -
FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

STUDIO VICKEN PARIS 1995

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Նոր տարուան եւ Սուրբ Ծնունդի առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է իւղաներկ հետեւեալ նուէրները.-

Պր. Թորոսեան 100, Տիկին Մարիամ Թոռուն 200, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պալեան 600, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Հերման Նեվրուզ 200-ական Ֆր., Պր. Շառլ Պայրամեան, Պր. Պետնար Փափազեան 100-ական, Տէր եւ Տիկին Սերժ Երէսպազանեան 300, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Աղազարեան 50, Պր. Խոսրով Աճէմեան 1000, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Պետրոսեան 200, Պր. Տիգրան Հէքիմեան, Պր. Շառլ Կավարեան, Օր. Տար Նիէլ Մալեան, Պր. Ա. Ալեանապեան, Պր. Զանգաթեան 100-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պաղըրճեան 300, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Աւանեան, Պր. Սէտրիկ Թափալեան, Օր. Սիւզան Անդրէասեան 100-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Շառլ Պօյաճեան 300, Տէր եւ Տիկին Փաթրիս Տարագճեան 500, Տէր եւ Տիկին Արամ Գրիգորեան 1000, Տիկին Մէրի Նալպանտեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ափրիկեան, Տէր եւ Տիկին Սերժ Խորէնեան 150-ական Ֆր., Պր. Կրէկուար Էխէնեան Տիկին Ֆրանսուազ Սրապեան, Պր. Խոսրով Գասապեան 100-ական Ֆր., Տիկին Մ. Պալանտրեան 200, Տիկին Էմմէ Պէնէքեան 150, Տէր եւ Տիկին Արմէն Պուտաքեան 1500, Տէր եւ Տիկին Ապրօ Գարաօղլանեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժան Տէրտէրեան 50, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան 500, Պր. Ֆրանսուա Ճինճեան, Տէր եւ Տիկին Շ. Ասլանեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Թոդունեան 100-ական Ֆր., Պր. Ց. Քուշհակեան 500, Տիկին Անայիս Տամլամեան 300, Պր. Մեսրոպ Մարթայեան 200, Տէր եւ Տիկին Միհրան Շաքարճեան 500, Պր. Փիէռ Գոնտաճեան 200, Տիկին Ազնիւ Գրիգորեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժագ Այվազեան 200, Տէր եւ Տիկին Մերճանեան 500, Պր. Արթիւր Ճիրճիրեան 500, Պր. Ալեքսանտր Օկանէսով 300, Տէր եւ Տիկին Տարօն Սարհատեան 500, Տիկին Վարդուհի Սարհատեան, Պր. Կարապետ Գոգողլեան, Տիկին Արմենուհի Խոտիկեան 200-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան 300, Տիկին Մարի Պօղոսեան 500, Պր. Վաչէ Տէր – Ղուկասեան 200, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Ակոբեան 500, Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Անդրէասեան 200, Տէր եւ Տիկին Լորիս Մաթէոսեան 250, Տիկին Էլիզապէթ Կէլիպոլեան 300, Տէր եւ Տիկին Պետնար Սայրիմ 100, Տէր եւ Տիկին Փօլ Արթինեան 200, Տիկին Մարի Դերճակեան 400, Տիկին Իւզաբէր Եաղուպեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Զիլինգի 100-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արման Տէր – Սահակեան 500, Տէր եւ Տիկին Վ. Թնճուկեան 100 Ֆր., Տիկին Արմենուհի Քարեան 200, Տէր եւ Տիկին Շաքոլոզեան 100, Պր. Դաւիթեան 50, Պր. Ռոստոմ Զաքարեան 500, Օր. Վալանթին Գոտոուզեան 100, Տէր եւ Տիկին Կ. Գեղամեան 200, Տիկին Մարգրիտ Ալթունեան 100, Տէր եւ Տիկին Սթէֆան Ալեանաքեան, Տէր եւ Տիկին Ժողէֆ Տէրտէրեան, Տիկին Այտա Թորոսեան 200-ական Ֆր., Օր. Լուիզ Փափազեան 100, Տիկին Է. Գէրկոյեան 200, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Այնալի 100, Տիկին Վահէ Պուրմայեան 200, Տէր եւ Տիկին Ս. Գարապօղոսեան 500, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Երկանեան 300, Պր. Նչան Տիվրիքլի 100, Օր. Գոհար Գէորգեան 200, Տիկին Պերճուհի Մաղլըմեան 300, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Թուֆանեան 100, Պր. կարապետ Թապաղեան 1000, Պր. Սերոբ Ֆարշեան 1000, Տիկին Մէլքա Թրէանթոն 1500, Տիկին Պէաթրիս Բաամանեան 350, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Գասպարեան 500, Տէր եւ Տիկին Զուհաճիանոըր 100, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Մնակեան 200, Տէր եւ Տիկին Պետնար Մանուկեան 100 Ֆր.։

(Շար.)

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE

SUPER LOTO

La Croix Bleue des Arméniens de France Section «*Marseille - Ville*» organise un *SUPER LOTO*,

le Samedi 20 Janvier

à la Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture 12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er, à partir de 20 heures 30.
Nombreux lots à gagner
(Chaîne laser, bijoux, téléviseur etc...)

—— Venez nombreux ——

***

Spectacle de Noël
présenté par les élèves
de l'Ecole arménienne
de la Section «*Sévan*» de Vienne
le Dimanche 21 Janvier à 15 h précises
au Théâtre Municipal de Vienne

***

CAMP D'HIVER

Ouais, c'est formidable ! La Croix Bleue des Arméniens de France organise son camp d'hiver du 2 au 9 mars 1996. Préparez-vous les copains de 8 à 14 ans, pour les compétitions de ski à Bellefontaine.

Le prix ? C'est 2.500 F.
Il comprend :
— Le transport;
— L'hébergement;
— La location et les cours de ski;
— Les remontées mécaniques;
— L'assurance.

Appelez vite le bureau du Conseil d'Aminsitration au : 48. 24. 46. 57 avant le 31 Janvier 1996. Les places sont limitées.

DINER ANNUEL
des Amis de la Fondation
Marie Noubar
AU PROFIT DE LEURS ETUDIANTS BOURSIERS
DE LA MAISON D'ARMENIE
Invité d'Honneur : M. Jean-Pierre MAHÉ
Vendredi 26 Janvier à 20 heures au YAN'S CLUB
5, avenue Reille, Paris 14e
TIRAGE DE LA TOMBOLA AU COURS DU DÎNER
(Les billets datés du 9 Décembre 95 sont toujours valables).
Tél. : 47. 81. 28. 66

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «ՅԱՌԱՋ»ի բաժանորդներուն"

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Արնուվիլ - Կոնէս - Վիլիէ լը Պէլ – Սարսէլի Աստղիկ մանաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Տիկին Գալուստեանէ 350 Ֆր. Տիկին Մանիկ Տէր - Ստեփանեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի, 500 Ֆր. Տիկին Ալիս Գոլարէ Հիւկէք Եսիգարտաշեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի Տիրուհի Միսաֆեան *մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝*

Շաբաթ, Փետրուար 3

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 20-21
SAMEDI - DIMANCHE
20-21 JANVIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ԵՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.770 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.770

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԱՂՍՏԱՆԻ Պերվոմայիսկայա դիւղին մէջ չէին ղէմադրութիւնը վերջ դտաւ, ռուսական յարձակման սաստկացման հետեւանքով: Ելցին յայտարարեց որ «պինեալ զօրաշղթան վերջացաւ»: Այդ դիւղէն քիչեր ապատած են: 82 պատանդ ողջ են, բայց չատեր անհետացած են կամ մեռած: Ելցին դեռ չէ չատած է.— «Հիմնական դաս մը տուինք Դուդայեւի, հիմա պէտք է հարուածել իր այն խարիսխները ուր բնակչութիւն չկայ, վերջ տալու համար ահաբեկչութեան ռուսական հողամասին վրայ»: Կ'ըսուի թէ Պերվոմայիսկայայի կռիւներուն մեռելներուն թիւը 153 է: Գալով Վոսխորի բացը գտնուող առեւանդուած զբօսանաւուն, Ցունուար 19-ի առաւօտը, նաւը դէպի Պոլիս կ'ուղղուէր եւ կ'ըսուէր որ Թրքական իշխանութիւնները պիտի պահանջեն որ խարիսխ նետէ եւ ահաբեկիչներն ալ յանձնուին: Ըստ նոյն աղբիւրի fոմաննօն կազմուած է հիւսիսային կովկասեան ծագում ունեցող 6 Թուրքերէ, եւ Աճարիայէն երկու մահմետական Վրացիէ:

ՓՄՐԻԶԻ ԴԱՏԱՐԱՆԸ, Ցունուար 18-ին տուաւ իր վճիռը տոքթ. Կիւլէրի դերքին չուրջ, իբրեւ հետեւանք Մխիթարեանի ընտանիքին բողոքին եւ արդիւնեց անոր վաճառումը: Դատարանը կը գտնէ որ Մխիթարեանի նախկին բժիշկին յայտնութիւնները իրենց ընոյթով «ծանր ներմուծում մըն են նախագահ Մխիթարեանի ընտանեկան անձնական կեանքին մէջ»: Արդէն 40 հազար օրինակ ծախուած էր, բայց, Ցունուար 18-էն սկսեալ վաճառուած որեւէ օրինակի համար, 1000 Ֆր. տուգանք կայ: Հրատարակիչը՝ Փլոն վերաքննութեան դիմեց: Հաղուադէպ է որ դիրք մը արգիլուի ժողովրդավար երկրի մը մէջ եւ այս որոշումն ալ միաձայն հաւանութիւն չի գտներ, մանաւանդ երբ նկատի կ'առնուի որ «Մեծ գաղտնիքը» (դիրքին խորագիրը) աչխարհածանօթ գաղտնիք է (սըքրէ տը փոլիշինէլ): Տոքթոր Կիւլէրը կը հարցաքննուէր նաեւ Ցունուար 19-ին, բժշկական գաղտնիքի հրապարակման մեղադրանքով, միշտ ընտանիքին բողոքին հետեւանքով:

ԺԻՒՓՔ հրապարակեց «փափուկ» արուարձաններու իր ծրագիրը Մարսէյլի մէջ, առանց մեծ խանդավառութիւն ըստեղծելու: Կը նախատեսուին 20 թաղամասեր որոնք պիտի վերածուին «ազատ գօտիներ»ու եւ ուրեմն զերծ տուրքէ եւ ընկերային տուրքերէ հինգ տարիներու երկայնքին: 100 հազար աշխատանք պիտի ստեղծուի քաղաքներու մէջ 18-էն 25 տարեկան երիտասարդներուն համար 4 տարուան վրայ, աշխատանքի պայմանագիրը կրնայ 5 տարուան ըլլալ չաբաթական 30 ժամ աշխատանքի սահմանափակումով: Հանրային հաստատութիւն մը պիտի ստեղծուի առեւտուրներու համար, որ պիւտճէ եւ իրաւական իրաւասութիւններ պիտի ունենայ որոնք թոյլ տան իրեն առեւտրական ձեռնարկներ դնելու եւլն. եւլն.: Ապահովութեան համար 2000 ոստիկան եւս պիտի տրամադրուի: Անչափահաս յանցագործներուն համար, յանցանքին եւ դատավարութեան միջեւ ժամանակը պիտի կրճատուի: Այլ միջոցներ նախատեսուած են ազգ. ծառայութեան, կրթութեան, բնակարանի մարզերուն մէջ: Նախարարապետը Մարսէյլ ժամանումին 20 հազար ցուցարարներով դիմաւորուեցաւ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետ ընտրուեցաւ Դոսթաս Սիմիթիս, 59 տարեկան Փասոքի (ընկերվարական կուսակցութիւն) բարենորոգողներու պարագլուխն է: Ցաճախ ընդդիմացած է Փափանդրէուի: Կողմնակից է երկխօսութեան վերահաստատման Թուրքիոյ հետ, բայց յայտարարած է նաեւ թէ դէմ պիտի դնէ «Թրքական ծաւալապաշտութեան» զոր թիւ մէկ սպառնալիքը կը նկատէ: Կիպրոսի համար, հապճեպ լուծումի մը համաձայն չէ, հակառակ Ամերիկացիներուն եւ Եւրոպացիներուն փափաքին: Համոզուած Եւրոպացի է եւ կը մեղադրէ Փափանդրէուն որ հեռու մնացած է Պրիւսէլէն: Կ'ըսէ՝ «Ցունաստան Եւրոպական Միութեան անդամ է Թուղթի վրայ եւ վճարման Մնտուկին առջեւ»:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ Ցունուար 17-ին խիստ աղդարարութիւններ ուղղած է Թուրքիոյ, յիշեցնելով որ մաքսային Միութեան անդամակցութիւնը չի նշանակեր որ Եւրոպա հաչտ աչքով պիտի դիտէ ամէն օրինազանցութիւն: Ընդունուած բանաձեւ մը կը պահանջէ որ Անգարա յարգէ ՓՔՔ-ի հետ հաստատուած հրադադարը, կատարէ մաքսային Միութեան անդամակցութեամբ Կիպրոսի հանդէպ ունեցած պարտաւորութիւնները, ազատ արձակէ քիւրտ եւ ըսփոխանուհի Լէյլա Զանան ու քաղաքական այլ բանտարկեալները, հետաքննութիւն բանայ քիւրտ լրագրող Մ. Կէօքթէփէի սպանութեան ու մամուլին մէջ տեղ գտած այն լուսանկարին մասին ուր Թուրք պինուոր մը ՓՔՔ-ի չարքաչիններու կարուած գլուխներ ունի ձեռքը:

ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ բաժնեգինը 15% յաւելում պիտի կրէ Մարտ 2-էն, անցնելով 52 Ֆր. 80-ի (ներկայիս՝ 45,76): Ցունուար 20-էն, սակայն, միջազգային որոշ հաղորդակցութիւնները 8,9% զեղչ պիտի արձանագրեն: Այս կարգադրութիւնը կը վերաբերի չուրջ 200 վայրերու:

«ԱՐՔ»ի նախագահը՝ ժագ Գրոմարի իր հրաժարականը տուաւ, այս անգամ՝ վերջնապէս: Միշտ կ'առարկէ Հաւատքնիչ Ատեանին մեղադրանքներուն կապակցութեամբ, բայց իր ուրացումները չատ համոզիչ չեն: Հաստատուած է որ 1993-ին, 1994-ին, «ԱՐՔ»ի ստացած դումարներուն միայն 27,2%-ը կը յատկացուէր խլիրդի հետազօտութեան:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ նորակազմ կառավարութիւնը կը բաղկանայ 35 անդամէ: Հոն կան երկու Հայեր. Վիկտոր Դանիէլեան կենսոլորտի եւ Բնական Հարստութիւններու նախարար է, Գենադի Մելիքեան՝ Աչխատանքի:

ԼԻԻՊԼԻՔԻ հրդեհին մեռելներու թիւը բարձրացաւ 10-ի եւ 35 վիրաւոր կայ: Հաստատուեցաւ որ ցեղապաշտ ոճրափորձ մըն է: Կասկածելիներ ձերբակալուած են:

ՌԵՖԱՀԻ պարագլուխը՝ Ն. Էրպաքան հրաժարեցաւ կառավարութիւն կազմելէ, յայտարարեց «Մայր Հայրենիք» կուսակցութեան պետը՝ Մ. Եըլմազ: Ազգ. ժողովի գլխաւոր կուսակցութիւնները մերժած էին զործակցիլ կազմելու համար համախմբման դահլիճ մը:

ԲԱԼԷՏՈՒՓՔ

տուռնեսատեռի մը օրագրէն

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Ա՛ՆԻ - ԲԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ԿԱՄ՝ ՄԷԿ ՀԱՄԱՐԳՈՎ ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Զոյգ ուրախառիթ տարեդարձ տօնեցինք: Ցոբելեարը լրացուցեր էր եօթանասուն գարունները՝ իր կնոջ Անիին հետ կազմած խստապահանջ դաշնակի զոյգն ալ քսան տարիները ամբողջացուցած:

Հանդիսութեան սկիզբը եղան վերյիչումներ ու մաղթանք: Բարեկամ թէ պատասխանատու անձնաւորութիւններու կողմէ, որոնք մտերմօրէն արտայայտուեցան. պատմելու համար թէ Րաֆֆի Պետրոսեան եղած էր նախ կարճ տափատով հինգ տարու հրաչք մանուկ, յետոյ՝ յարգուած դաչնակահար միջազգային առումով, նուագախումբիղեկավար, եւ վերջապէս մեծ կարողութեամբ վարած էր երկար տարիներ չրջանային երաժչտական դպրոց մը բարձրանալու համար զայն այսօրուան աղգային երաժչտանոցի նախանձելի մակարդակին:

Քաղաքապետը համոզումով ներկայացուց տարուած բոլորանուէրը աչխատանքը, յայտնելով իր երախտագիտութիւնը:

Ցիչեց նաեւ պատկառելի այն ցանկը, առաջին ունկնդրութիւններուն դրուս կատարած էր ան ընթացքին՝ թէ՛ մինակ եւ թէ՛ Անիին հետ զոյգ դաչնակով: Ապչեցուցիչ ճոխ ցանկ՝ Բաբաջանեանէն մինչեւ Տարիւս Միյօ կամ Հասքանօֆ:

Քաղաքապետին յաջորդողը եղաւ երկար տարիներ զանազան երկիրներ դեսպանի պաշտօնին կոչուած անձնաւորութիւն մը՝ որ պատկերացուց արուեստագէտին անհամար ճամբորդութիւններուն ոդիսականը, ո՛չ միայն Եւրոպա, այլ նաեւ Ափրիկէի ու Ասիոյ հեռաւոր անկիւնները, մինչեւ Զինաստան ուր դասաւանդած ալ էր իրրեւ հրաւիրեալ արուեստագէտ: Ան կրցաւ համեմել իր ուղերձը դաղտրիկ պատմուածքներով, իրենց բազմաթիւ հանդիպումներէն ներչնչուած:

Ներածական այս մասը աւարտելէ առաջ, վերջին խօսքը կը տրուէր մանկու-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՊ-ի ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԸՆԹԵՐ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ - ԱԴՐԲԵՋԱՆ՝ ՔԱՐԻՒՂԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՊ-ի վեհաժողովին առթիւ, Մոսկուա ժամանած են նախկին Խորհ. Միութեան Պետութեանց ղեկավարները եւ ինչպէս միչտ նման պարագաներու մէջ, լուսանցքի վրայ ալ կը ծեծուին ու կը լուծուին այլ հարցեր: Այսպէս, ինչպէս կը նախատեսուէր («Ցառաջ», Ցունուար 17) Ադրբեջան Ռուսաստանի հետ ստորագրեց քարիւղային անցքի համաձայնագիրը: 1996 Դեկտեմբերէն Ադրբեջանի քարիւղը պիտի անցնի Նովորոսիսկէն, -դժգոհ ձգելով Թուրքիան- եւ 2002-ին տարեկան ընդհանուր քանակութիւնը պիտի հասնի 5 միլիոն թոնի: Այս թրանզիթին համար, Ռուսերը 15,67 տոլար պիտի գանձեն թոն գլուխ:

Ադրբեջան տարեկան 625 միլիոն տոլարի քարիւղ պիտի արտածէ որու 470 միլիոն տոլարը կը մտնէ պետական Սընտուկը:

Այս կարգադրութիւնները, անշուչտ, հետեւանքներ ունին նաեւ նաեւ Հայաստանի համար, քանի ճնչումները պիտի աւելնան զիջումներ պահանջելով Ղարաբաղի առընչութեամբ:

Մոսկուայի մէջ, տեսակցութիւններ ալ նախատեսուած էին Ելցինի, Լ. Տէր-Պետրոսեանի եւ Հ. Ալիեւի միջեւ:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Ցունուար 18 / 19)

ՆՇԱՆԱԿՈՒԻ՝
ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ
ՓՈԽ - ՆԱԽԱՐԱՐԻ

Նախագահական հրամանագրով Մկրտիչ Աբրահամեան նչանակուած է Պաչտպանութեան փոխ - նախարար:

*
**

ԴԱՏԱԽՈՐՆԵՐՈՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ

Արդարադատութեան Խորհուրդը կազմած է դատաւորներու պաչտօնէութեան 1996-ի ցուցակը, որ կ'ընդգրկէ ներկայացած 289 թեկնածուներէն 196-ը, 145-ը՝ այրեր, 51-ը՝ կիներ: Հանրապետութեան նախագահին հրամանագրով նչանակուած են նաեւ չրջանային եւ (քաղաքային) ժողովրդական դատարաններու 83 նախագահներ եւ դատաւորներ: Թափուր կը մնան այս տեսակի 12 պաչտօններ:

*
**

ԵՐԵՒԱՆԻ ՓԱՊՈՒԼԻՆ

Ըստ Երեւանի փապուղիի վարչութեան տուեալներուն, փոխադրութեան արժեդիներուն վերջին յաւելումը անդրադարձ չէ ունեցած ճամբորդներու թիւին վրայ: Ներկայիս Երեւանի մեթրոն օրական 115 հազար հոգի կը փոխադրէ: Այս թիւը աւելի մեծ էր քանի մը տարի առաջ սակայն հաւանարար աւոր դլխաւոր պատճառն էր փոխադրական միւս միջոցներուն անկանոնութիւնը:

*
**

ՆՈՐ ՕՐԱԹԵՐԹ ՄԸ

Ցունուար 16-ին լոյս տեսած է «Լրագիր Օր» օրաթերթի առաջին թիւը, թերթին դլխաւոր խմբագիրն է Հայկազն Ղահրիեան:

«ԱՆՄԱՀՆԵՐԸ...»

Պրպտումի մը ընթացքին, զարմանքով ձեռքս անցան, նոյն վերնագիրը եւ նոյն կազմը ներկայացնող երկու գիրքեր։ Անդրանիկ Անդրէասեանի՝ «Գրականութեան եւ Գրողներու մասին» հատորն էր։ Բայց ինչո՞ւ երկու օրինակ։ Ի՞նչպէս պատահած էր ան։ Արդեօք Ֆրանսայի պէս Ամերիկա՞ն ալ հայ ընթերցող չունենալուն, հեղինակը առատաձեռնութիւնն ունեցած էր երկու օրինակ ղրկելու, որ իմ կողմէ նուիրեմ ուրիշին։ Հարկ չեղաւ երկար մտածելու։ Զարմանքը վարատեցաւ չուտով։ Ցիշեցի յանկարծ, որ Ալէք Գըլըճեան, իր «Երգեր հոգի եւ հատուցման» բանաստեղծութիւններու հատորին հետ, ինծի նուիրած էր նաեւ Ա. Անդրէասեանի գիրքը, ատորագրելով սիրալիր տողեր։ Անդրէասեան լուր չունէր բարեկամին ուշադիր մատածումէն, ու քանի մը օր եաք, նոյն հատորով պատուած էր դիս, նմանապէս՝ քաղցր խօսքերու տակ դնելով իր ստորագրութիւնը։

Երկու տարբեր քաղաքներէ եւ տարբեր ընտանիքներէ եկած, իրար գտած գրադէտներ՝ արուեստի ներքին ապրումներով եւ հոգեկան կապերով ալ մօտեցած իրարու, գարձած են «խնամի»..., գարձած «աղգական», այն աստիճան մտերիմներ, որ մին՝ առանց նախօրօք տեղեկացնելու, ձեռքը կը մխրճէ աղատօրէն, միւսին «հարստութեան» մէջ...։

Ի՞նչ վերաբերում ունեցայ, գոնէ նամակով մը գնահատեցի՞ անոնց գրգռումները։ Չեմ յիշեր։ որովհետեւ անկէ ասդին, տարիներ են անցեր։ Ֆրանսային պիտի ըսէր՝ «չատ լուր անցաւ կամուրջին տակէն»։ երկրաչարժային փլուզումներ եղան, տեսութիւններու նոր ճակատամարտներ ցնցեցին Հայաստանն ու մարդկային ուղեղները։ Չեմ յիշեր, որովհետեւ անախորժ զուգադիպութիւն մը կար իմ հոգեկան տրամադրութեան եւ սիրելի հեղինակներու ազնիւ վերաբերումի միջեւ։ Հիւանդանոցէ հիւանդանոց փոխադրութեան օրերս էին։ Մէկ գործողութեան ապաքինումը չվերջացած, հարկ էր նոր գործողութեան մը ենթարկուիլ։ Ո՛չ սիրտ կար, ոչ ալ տրամադրութիւն, ընթերցանութենէ քաղելիք վայելքի մասին մտածելու։ Հազիւ թերթատած երկուքին ալ հատորները, ձգեցի մէկ կողմ, մտան միւս գիրքերու խումբին մէջ, գարձան գրադարան եւ հոն ալ մոռցուեցան։ Իսկ հիմա, երբ չսպասուած պահու մը ձեռքի տակ կ'իյնան, մտքիս կը ներկայանան յանկարծ Ց. Պօղոսեանի ցաւագին ճիչն ու տրտունջը, Ա. Մխաքեանի դառնութիւնն ու տխուր մտածումները, Ռ. Հատտէճեանի խորհրդածութիւնները՝ Զաւէն Սիւրմէլեանի յուղարկաւորութեան առընչութեամբ, Ի՞նչպէս կրնան մոռացութեան տրուիլ, անմոռնալիութեան պատուանդանը գրաւածները...։ Ի՞նչ տխուր իրականութիւն։ Սակայն, դրամի եաւէ վաղքի եւ անձնական վայելքը նպատակ դարձուած այս գարուն, չատ ալ հասկնալի է մտաւորական դէմքերու մատուցուելիք յարգանքի անտեսումը։ Սփոփանքն ու մխիթարութիւնը հոն է, որ Սիւրմէլեանը պէտք է նմանցնել, մոռացութեան տրուած իմ գիրքերուս։ Անոնք, կը յայտնուին յանկարծ, հասակ կը ցցեն ու ինքզինքին կը պարտադրեն.— «Մենք հո՛ս ենք»։ Անոնք «անմահներն» են։ Բոլոր անոնք, որ մեկնեցան, բայց մեզի հետ են միշտ. ըլլան անոնք Րաֆֆի թէ Թումանեան, Դուրեան թէ Վարուժան, Թէքէեան թէ Զօպանեան, Զարենց թէ Պարոյր Սեւակ, Շուշանեան թէ Շահնուր, Համաստեղ թէ Կարապենց։ Դեռ ուրիշ հարիւրաւորներ, որոնք մաուռնք են գարձած, բայց կ'ապրին դեռ, պիտի ապրին մեզմէ ալ անդին։ Պիտի ապրին իրենց ժամանակի խռովքներու, դէպքերու, մտայնութեանց։ Պիտի ապրին իրենց ցուցաբերած զգայնութեամբ, լեզուի քաղցրութեամբ, ոգորումի ու պայքարի հետապնդումի ու ժամանակութեամբ։ Ամէն տեղ են անոնք. թերթերու սիւնակներուն մէջ, պարբերականներու ու հանդէսներու էջերուն վրայ, ոսկի տառերով քանդակուած գիրքերու ճակատին։ Գրադարաններու ու մատենադարաններու մէջ անոնք չարուած են կողք կողքի, կ'ապրին, կը շնչեն միասին։ Միայն հերոսները ու ակադեմականները չեն «անմահները», այլեւ անոնք, որ երկնեցին, կերտեցին գիրն ու գրականութիւնը, արուեստներն ու մարդկային կեանքի ուղղութիւնը։ Ու հիմա, երբ կը կարդամ հեռաւոր իմ բարեկամներու մտային կայծերը ներկայացնող հատորները, չեմ կրնար չվշտիլ որ անոնք ալ՝ իրենց արուեստով, մաս պիտի կազմեն «անմահներու» ընդհանուր այդ բանակին։

Մասնաւոր համակրանք մը ունեցած եմ միշտ իմ ռամկավար ծանօթներուս ու բարեկամներուս հանդէպ, ինչպիսիք են Արտակ Դարբինեան, Արշակ Զօպանեան, Գեղամ Ցիննէրճեան, Պետրոս Զարոյեան եւայլն։ Այդ նոյն համակրանքով ու սիրով գիտած եմ Անդրանիկ Անդրէասեանը եւ հետեւած անոր գրական գործունէութեան, խմբագրական աշխատանքներուն։ Կը յիշեմ աշխատակցութեան հրաւէր ուղղած Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան անդամներուն, երբ կը խմբագրէր «Պայքար - Գրական»ը եւ կարծեմ, միակը եղած էի իր կոչին պատասխանողը։ Գուցէ այդ էր պատճառը, որ հանդիպումի ունենամ իր հետ, երբ Մերճաւոր - Արեւելք կատարած այցելութենէն՝ վերադարձի ճամբուն, կանգ առած էր Փարիզ։ Երկար չեղաւ մեր տեսակցութիւնը, բայց բաւական՝ ճանչնալու համար, որ ան ընդարձակ ծանօթութիւններ ունէր եւրոպական գրականութեան մասին եւ ուղեղը լեցուն՝ պաշարով։ Արդէն ազգային եւ միջազգային գրականութեան սահմանումէ ընող, գրականութեան խորքն ու տարազը գծող եւ հայ գրագէտներու արժանիքներու վրայ յանգեցող «Գրականութեան եւ Գրողներու մասին» հատորը, կը հաւաստէ, որ Անդրանիկ Անդրէասեան լուրջ գրադատը կարող էր դառնալ փորձէ՛ն գրական արուեստի հետեւիլ ուզող ուսանողի...։

Սրտագոյն ողջո՛յն քեզ սիրելի Անդրէասեան։

Տառ ու գիծ՝ այնքա՛ն
Փոքր ու նոյնատես,
Քով քովի երբ գան
Զուգեակ են կարծես։

. . . . . .

Մարդն երբ ստեղծեց
Տառն ու գիծը լոկ,
Տուաւ ինքն իր մեծ
Խոհին ձեւ ու հոսք։

Գրական լեզուի գողտրիկ պատկեր մը։ Նոյնքան զգեցիկ եւ հարազատ գոյներու տակ առնուած է իր կեանքի ընկերուհիին կորուստը ողբացող քերթուածը՝

Ան՝ որ զիս դիւրեց
Աստղի նման լուսաքեւ,
Արդէն կանգնած մոմ մը մեծ՝
Քովս է կանգներ շուք իրրեւ։

Չէի ճանչնար այս բանաստեղծը, ծանօթ ալ չէի Ալէք Գըլըճեան անունին, մինչեւ այն օր երբ ստացայ «Երգեր հոգի եւ հատուցման» քերթուածներու հատորը։ Առաջին թղթատումէ մը եաք, կարդացի, նորէն կարդացի եւ սիրեցի գիրքը, սիրեցի հեղինակը ու թերեւս Ա. Անդրէասեանէ քիչ մը տարբեր զգացումներով ալ կապուեցայ անոր։ Նոյն հոգի եւ միջավայրի զաւակներ էինք։ Նոյն օդն ու ջուրն էր մեզ դիեցնողը։ Տէօրթ-եոլը դերազարդող նարնջածաղիկներու բոյրով էին ուռած մեր թոքերը։ Ամերիկեան եւ եւրոպական երկինքներու չմնանող, Զորք - Մարզպանի պայծառ դիշերներու մէջ պլպլացող միլիոնաւոր աստղերու լուսաճաճանչ հոսքը պահած էին մեր բիբերը։ Այո՛, հեռվհետէ խորացաւ իմ սէրը Ալէք Գըլըճեան բանաստեղծին հանդէպ մանաւանդ, երբ իրիկուն մը «Նըռատաճ կողք կողքի», կ'ունկնդրէինք միասին Զորք - Մարզպանցիներու սիրոյ ու դուրդուրանքի արտայայտութեանց, մեր երեսին չպրտուած դրուատիքներու։

Եթէ բաւականաչափ ուժ զգայի քիչ մը աւելի լրջօրէն հակելու «Երգեր՝ հոգի եւ հատուցման», ինչպէս նաեւ «Գրականութեան եւ Գրողներու մասին» հատորներու վրայ, անշուշտ պիտի անդրադառնայի անոնց հոգեկան տուայտանքներուն, մըտքերու տարածութեան եւ հայրենասիրական զգացումներու հարստութեան։ Սակայն այսօր ի վիճակի չեմ այդ ընելու։ Իմ ըրածը՝ մոռացութեան յանգանքը քաւելու եւ իմ բարեկամներու ներողամտութիւնը հայցելու հասարակ արարք մըն է լոկ։

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

Ֆ. ՄԻԹԵՐԱՆ՝
ՄԱՐԴՆ ՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԷՄՔԸ

Ա.

Նախագահ Միթերանի մահէն ի վեր տեղական եւ միջազգային լրատուիւնեբուն, բայց մանաւանդ մամուլին մէջ լայն տեղ կը գրաւեն անոր անձին, գործին, մտերիմ կեանքին յատկացուած հաղորդումները, էջերը։ Անկախ՝ դատումներու, տպաւորութիւններու բնոյթէն, անդրադարձներու չատ լայն շրջանակը միայն կը բաւէ վկայելու թէ ան դարուն մեծերուն չարքին դասուելու արժանի նկատուածներու հաւանաբար վերջինն էր։

Ֆ. Միթերանի մահով Ֆրանսայի մամուլն ու քաղաքական դէմքերը, նոյնիսկ անոնք որոնք երէկ չէին խուսափած որեւէ դնով զայն քննադատելու, մեղադրելու առիթը փախցնելէ, այսօր միայն դրական արտայայտութիւններ կ'ունենան իր մասին։ Միայն բարեմասնութիւններ կը թըւեն։ Այնքան տարօրինակ է երեւոյթը որ մեծի մը կորուստով չգաւորուելու առիթը չփախցնելու մտահոգութիւնը նշմարել կուտայ չատերու։

Նոյնը չեղաւ պարագան միջազգային մամուլին. ան ունէր հարկաւոր հեռաւորութիւնը, գրականին հետ նաեւ ժխտական արժեւորումներով նշելու համար Ֆ. Միթերանի անհետացումը։ Այս մարդին մէջ տեղ գտած գրութիւններու անկասկած չատ ընդարձակ համայնապատկերէն բաւական լայն քաղուածք մը կատարած է «Քուրիէ Ընթերնասիոնալ» շաբաթաթերթը (Ցունուար 11 - 17)։ Առաջին բաժինով մը այդ քաղուածքով կը ներկայացուին նախագահ Միթերանի մահէն եաք գրուած էջեր, երկրորդով մըն ալ կը տրուին իր մասին նախապէս հրատարակուածներ։ Առաջին մասի գրութիւնները կը ծանրանան Միթերանի անձին, ճաշակներուն ու անչուշտ անոր քաղաքական մարդու յատկանիշներուն ու վրած քաղաքականութեան վրայ։ Դրական արժեւորումներու առարկայ եղած են ընդհանրապէս, անձին, ճաշակներուն վերաբերող տողերը, մինչ քաղաքական գործունէութիւնը թեղադրած է նաեւ բաւական ժխտական արտայայտութիւններ։ Այսուհանդերձ, գրեթէ բոլորին համար հասարակաց է համոզումը թէ ժամանակակից քաղաքական բեմին սակաւաթիւ մեծերէն էր անհետացողը։

Միթերանի անձին մասին գրուած էջերուն մէջ քիչ են անոր Ֆիլիպականին անդրադարձողները. Միլանոյի «Քոռիէրէ»ն անոր մօտ ընկերվարութեան հմայիչ եւ անփոխարինելի դեկավար մը, Լէոն Պլում մը ըլլալու կեցուածքը նշելով կ'աւելցնէ. «այսուհանդերձ, դժուար է երեւակայել աւելի մեծ Ֆաղեենի, աւելի մտաւորական ու աւելի սնոպ»։ Քանի մը տող եաք ալ անոր արտաքինէն թեղադրուած տպաւորութիւնը կուտայ, նշելով թէ քիչ մը կը տառապէր քանի մը սմ. աւելի բարձրահասակ ըլլալուն համար։ Բայց երբեք չդիմեց բարձր կրունկով կօշիկներու կամ սրբագրութեան նուաստացուցիչ այլ ձեւերու միջոցին։ Պետութեան նախագահութեան տարիներուն ան միշտ կարկառուն ներկայութիւն մը ունի, չնորհիւ անտարակելի կեցուածքի մը ու դէմքին արձանային արտայայտութեան։ Նոյնիսկ գոհ երկու մեթրէն աւելի բարձր իր հասակով չէր յաջողեր ստուերել զայն։

Որպէս քաղաքական անձնաւորութեան տիպար, Միթերան բազմաթիւ էջերու նիւթ եղած է։ Լոնտոնի «Կուարտիըն»ը կը գրէ թէ փաստաբանի իր պատրաստութիւնը եւ խոր մշակոյթը, միացած՝ ինքնավըստահութեան, Միթերանի առաւելութիւններ կ'ընծայէին աւելի լաւ դիրքերու տէր իր ընդդիմադիրներուն դէմ։ Իր սեռընդին ամէնէն տիրական դեկավարներէն ոմանք,- յաճախ ի՛ր ճակատին պատկանողներ-, ինչպէս՝ Մէնտէս-Ֆրանս եւ Մ. Ռոքար, իրեն դէմ կորնգուցած են մարտավարական պայքարներ, հակառակ բարոյական եւ մտաւորական դերակայութեան իրենց երեւոյթին։ Ընտրապայքարի հանրահաւաքի մը ընթացքին Միթերան որ կոչէն աւելի յաջող հռետոր էր ինչ որ 1965-ին իր ստացած վայրկեան արդիւնքին մէջ դլխաւոր դերը կատարեց։

Նոյն զուգահեռին վրայ է Մոսկուայի «Ռոսիսկայա գազեթա»ն որ կ'ըսէ թէ Ֆ. Միթերանի կարելի էր տալ «տարեւոյն մարդը» տիտղոսը. համաչխարհային քաղաքականութեան նահապետը արժանի էր ատոր։ Այսօր աշխարհի մէջ չկայ քաղաքական այլ դէմք մը իրմէ աւելի ներկայութիւն պարտադրող, աւելի փորձառու, նոյնքան պայծառ ոգեկոչելով անոր յաջողութեան աղդակ կը նկատէ պատշաճելու բնածին յատկութիւնը։

Քաղաքական մարդու յատկանիշներուն հետ ան կը կրէ արուեստասէրի բացառիկ համբաւ մը. Ա.Թէնքի «Թա Նէա» թերթը յոյն գրագէտ Վասիլիս Վասիլիքոսի գրիչով կը չեշտէ այս պարագան. «ամէնուն ծանօթ էր գրականութեան հանդէպ Միթերանի մեծ սէրը։ Արդէն իսկ եւս կը գրէր երկար ատենէ ի վեր. ուներ ոճ մը որուն նոյնիսկ Անտրէ Ժիտ պիտի նախանձէր։ ... Նախագահութեան ամբողջ շրջանին գնահատեց գրագէտներն ու ճարտարապետները։ Երկար ժամեր կրնար անցընել անոնց հետ. ատոր համար ժամանակ կը գտնէր։ Չէր վարաներ ամենարարձր մակարդակի անձնաւորութիւններ սպասցնելու, կարենալ իր գրասենեակին մէջ 2 - 3 ժամ գինի հետաքրքրող գրագէտի մը, կամ ճարտարապետի մը հետ շարունակելու համար խօսակցութիւնը»։ Ցոյն գրողը Միթերանի անձին մէջ կը տեսնէ այն մեծութիւնը որ յաջղեցաւ Ֆրանսան պահել որպէս քաղաքակրթութեան վարոս մը. կը յիշէ անոր օրով կառուցուած կոթողները. Պասթիլի օփերան, Լուվրի բուրգը, Վիլէթը եւ Մեծ գրադարանը։ Կ'աւարտէ ոգեկոչելով Ցունաստանի մեծ բարեկամը որուն ձգած պարապը դժուար կրնայ լեցուիլ իր յաջորդին՝ Ժ. Շիրաքի կողմէ։

ՔԱՂՀԱՆ

VIENT DE PARAÎTRE

C D
ALAN HOVHANESS
Lousadzak — Concerto n° 2 — 4 pièces pour violon et piano

Jean-Jacques Werner — Orchestre Léon Barzin, Annie Jodry (violon) — Hasmig Surmelian (piano).

Marcal Productions.

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԹԱՄԱՆՈՒՄ
Ցորեքշաբթի, Յունուար 10

Գարեգին Ա. Կաթողիկոս Մի ացեալ - Նահանգներ վերադարձը պիտի ընկերութեան օդանաւը որոշեալ ժամուն, յետ մի քանի ժամու 4·30-ին, վայրէջք կատարեց Նիւ - Ճըրզիի Նիւուըրք օդակայանը: Ամենայն Հայոց Հայրապետի ժամանումը կը զուգադիպէր խիտ եղանակի մը: Յունուար 8-էն սկսեալ, զօրաւոր ձիւնամրրիկի պատճառաւ Նիւ - Եորքի եւ Նիւ - Ճըրզիի օդակայանները փակուած էին: Միայն Ցորեքշաբթի, Յունուար 10-ին որոշ թիւով օդանաւեր արտօնուեցան վայրէջք կատարելու եւ կամ թռիչք առնելու: Կաթողիկոսը դիմաւորելու համար օդակայան գացած էին մեծ թիւով եկեղեցականներ՝ դլխաւորութեամբ Մի-ացեալ - Նահանգաց Արեւելեան Թեմի Առաջնորդ Խոժակ Արք. Պարսամեանի, ՄԱԿ-ի մօտ Հայաստանի Հանրապետութեան լիազօր եւ մնայուն դեսպան Գր. Ալեքսանդր Արզումանեան, Նիւ - Ճըրզիի Մերձակուտականներու Տան խօսնակ Զաք (Կարապետ) Հայթայեան, կառավարական եւ եկեղեցիներու ներկայացուցիչներ, թղթակիցներ եւ հաւատացեալներ: Ներկայ բարձրաստիճան եկեղեցականներուն մաս կը կազմէին Միացեալ - Նահանգաց Արեւմտեան Թեմի Առաջնորդ՝ Վաչէ Արք. Յովսէփեան, Գանատայի Հայոց Առաջնորդ՝ Յովհան Արք. Տէրտէրեան եւ Մեքսոյ Արք. Աչճեան: Նիւ - Եորքի Սրբոց Նահատակաց Ամէնօրեայ Վարժարանի եւ Նիւ - Ճըրզիի Յովհաննեան Ամէնօրեայ վարժարանի աշակերտները զոյգ չարքեր կազմած՝ ծաղիկներով դիմաւորեցին Ամենայն Հայոց Հայրապետը, որուն կ'ընկերանար դաւազանակիր՝ Արտակ Աբեղայ Տիդրանեան: Տեղի ունեցաւ աղու հացի աւանդական օրհնութիւն:

Մասնաւոր կարգադրութեամբ մը օդակայանի պատասխանատուները Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ժամանման առթիւ՝ արամադրած էին պետական ներկայացուցիչներու եւ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու յատուկ սրահը, ուր տեղի ունեցաւ բարի գալստեան ընդունելութիւն մը: Այս առթիւ ելոյթ ունեցան Առաջնորդը եւ Ամենայն Հայոց Հայրապետը: Ամէնօրեայ Վարժարաններու ներկայ աշակերտները երգեցին Միացեալ - Նահանգաց եւ Հայաստանի Հանրապետութեան փառերգները:

Ընդունելութենէն ետք՝ Գարեգին Ա. առաջնորդուեցաւ Նիւ - Եորք քաղաքի առաջնակարգ պանդոկներէն Ուոլտորֆ Աստորիա:

ՀՐԱՇԱՓԱՌԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ցորեքշաբթի, Յունուար 10-ի երեկոյեան ժամը 8-ին Ս. Վարդան Մայր Տաճարին մէջ տեղի ունեցաւ միջ - եկեղեցական Հրաշափառի արարողութիւն, որուն մասնակցեցան հոծ թիւով հայ եւ միջ - եկեղեցական բարձրաստիճան հոգեւորականներ, վարդապետներ եւ քահանայ հայրեր: Ներկայ էր հաւատացեալներու բազմութիւն մը:

Որպէս Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝ Գարեգին Ա. Հայրապետ առաջին անգամն էր որ պաշտօնապէս կ'այցելէր Միացեալ - Նահանգներ եւ մուտք կը գործէր դեղակերտ Ս. Վարդան Մայր Տաճարը: Ա-բարօղութեան երգեցողութիւնը կատարեցին Նիւ - Եորք - Նիւ - Ճըրզիի եկեղեցիներու միացեալ դպրաց դասերու անդամները՝ ղեկավարութեամբ Ս. Վարդան Մայր Տաճարի դպրաց դասի ղեկավար՝ Յորէն Մելքոնեանի եւ ընկերակցութեամբ ծանօթ երգէոնահար՝ Պերճ Ժամկոչեանի եւ փողերային քառեակի:

Բարի գալստեան խօսքով ելոյթ ունեցաւ Առաջնորդ Խոժակ Արք. Պարսամեան (հայերէն եւ անգլերէն լեզուներով) Միջեկեղեցական հոգեւորականներու կողմէ՝ Ցոյն Ուղղափառ Եկեղեցւոյ Առաջնորդ՝ Եպովոս Արքեպիսկոպոս բարի գալստեան արտայայտութիւններ ունեցաւ, եւ Կաթողիկոսին յաջողութիւն մաղթեց: Ապա Հայրապետը հետեւեալ բառերով սկսաւ իր խօսքը· «Ես կուգամ Հայոց Բեթղեհէմէն եւ ձեզի կը բերեմ չող մը Հայոց Բեթղեհէմի աստղէն»: Ապա չնորհակալութիւն յայտնեց Առաջնորդ Խոժակ Արք. Պարսամեանի, հոգեւոր եղբայրներուն եւ հաւատացեալներուն եւ չէշտը դրաւ սիրոյ, եղբայրութեան, միութեան եւ հաւատարմութեան վրայ՝ հանդէպ իրարու, էջմիածնին եւ Մայր Հայրենիքին: Ըսաւ որ թէ՛ Հայաստան աչխարհը եւ թէ՛ Մայր Աթոռ Էջմիածինը նոր դարաշրջանի մը ներս կը թեւակոխեն, եւ բոլորին պարտականութիւնն է զօրավիզ կանգնիլ թէ՛ Հայաստանի եւ թէ՛ Էջմիածնի: Ապա, անգլերէն լեզուով չնորհակալութիւն յայտնեց Եպովոս Արքեպիսկոպոսին եւ բոլոր ոչ - հայ եկեղեցականներուն՝ որոնք հակառակ անոր պատահ օդին ներկայ կը գտնուէին Հրաշափառի արարողութեան: Խօսեցաւ երկու հազար տարիներէ ի վեր հայ ժողովուրդի ցուցաբերած զօրաւոր հաւատքին մասին, եւ հրաւէր ուղղեց բոլորին՝ մասնակցելու հայ ժողովուրդի քրիստոնեայ դարձի 1700-ամեակի հանդիսութեանց՝ 2001 թուականին: Ապա հրաւիրեց բոլոր ներկաները իւրաքանչիւրը իր լեզուով «Հայր Մեր»ը արտասանելու:

Ամբողջ Խորէն Մէկիանէճեանի յօրինած հատուածին ուր խօսքն ու երգը միախառնելու կարելիութիւնը կու գար բնագիրէն իսկ: Հաճելի էր Քուէակի սիրոյ տաղերէն մէկ քանին ալ լսել, բայց Դ. Վարուժանի «Հային երգ»էն Խաչբուռը եւ կակաչները զեղչուած էին դրեթէ յարձող ընթերցումի· այս անհատասար արդիւնքը անդամ մը եւս մտածելու կը մղէր որ արեւելահայերէն մայրենիի տէր արուեստագէտները պէտք չէ արեւմտահայ լսարաններու առաւել հաճոյք պատճառելու մտահոգութեամբ հալածել պատշաճեցումներ կատարեն բծախնդիր աչխատանքով պատրաստուած իրենց յայտագիրներուն մէջ:

Երկրորդ մասին մէջ Ցորումին անմիջական ու աւելի հեռակայ ծրագիրներուն մասին խօսեցաւ Գ. Գեւոնեան: Այս տարի եւս կը չարունակուէր Երեւանի, Գիւմրիի ու այլ քաղաքներու դպրոցներուն ջեռուցումը, կաթի եւ անոնդեղէնի բաչխումը անոնց աչակերտութեան: Ապա ան ծանրացաւ կազմակերպուած պաղուքներ ու այդպիսի Սփիւռք մը ունենալու անհրաժեչտութեան վրայ, նաեւ ներկայացուցչական մարմին մը կազմելու նպատակին· ըսաւ թէ ժամանակի կարօտ հարցեր են ատոնք, բայց Ցորումի մը երեւոյթը որուն մաս կը կազմեն չուրջ 60 կազմակերպութիւնները, առաջին քայլ մը պէտք է նկատել: Այս նպատակին հետ, որպէս աւելի անմիջական հեռանկար, ան նչեց հայ դատի աչխատանքը, ցեղասպանութեան ճանաչումի ջանքերը: Անդրադարձաւ Ֆրանսայի յատուկ պարագայի մը որ հայկական դպրոցի պարկասն էր· մաղթեց որ լրանայ ան դպրոցներու ցանցով մը:

Երեկոյթը աւարտեցաւ հիւրասիրութեամբ մը որուն ընթացքին չարունակուեցաւ հարցերու չուրջ զրոյցը:

ԱՐՓԻ ԹՈՒԹՈՑԵԱՆ

ՀԱՑԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԵՐԵԿՈՑԹԸ

Յունուար 14-ին Փարիզի 11-րդ թաղամասի մէկ թատրոնին մէջ բանաստեղծութեան երեկոյթ մը կազմակերպած էր Հայկ· Միութիւններու Համադումարը (Ցորում)· Ինչպէս չէշտեց ողջոյնի իր խօսքին մէջ նախագահ Գեղամ Գեւոնեան, նախաձեռնարկներու գլխաւոր նպատակը չէին գեղարուեստական նման հանդիպումները, բայց այս մէկը կը նչէր եղանակին բացումը:

Երեկոյթին առաջին մասին համար հրաւիրուած էր երեւանի երիտասարդ արուեստագիտուհի Անէթ Յարութիւնեան որ թատերական ուսում ստացած էր Մոսկուա: Ան յատուկ յայտագիր մը պատրաստած էր, բաղկացած՝ Վ. Տէրեանի, Ն. Քուչակի, Դ. Վարուժանի եւ Պ. Սեւակի էջերով: Իւրաքանչիւրին մասին ծանօթացման մէկ քանի խօսքէ ետք արուեստագիտուհին ներկայացումը կատարեց Հերմին Գարակէօզ:

Փոքր այլ բաւական ինքնատիպ բեմադրութեամբ մը Ա. Յարութիւնեան արտասանութեան արուեստին աւելցուցած էր երգն ալ որ հաճելի նորութիւն մը կը նչէր ընթացիկէն: Յատկապէս չատ տպաւորիչ իր ձայնը մեծադոյն օժանդակողը եղաւ իրեն իր ներկայացումին մէջ: Զորս բանաստեղծներէն ամենալայն տեղը տրուած էր Տէրեանի որ կազմեց երեկոյթին յաջողագոյն բաժինը, մանաւանդ «Կարուսէլ»ով: Նոյնն էր պարագան Պ. Սեւակի «Անլռելի զանգակատուն»էն առնուած հատուածին ուր խօսքն ու երգը միախառնելու կարելիութիւնը կու գար բնագիրէն իսկ: Հաճելի էր Քուչակի սիրոյ տաղերէն մէկ քանին ալ լսել, բայց Դ. Վարուժանի «Հային երգ»էն Խաչբուռը եւ կակաչները զեղչուած էին դրեթէ յարձող ընթերցումի· այս անհատասար արդիւնքը անդամ մը եւս մտածելու կը մղէր որ արեւելահայերէն մայրենիի տէր արուեստագէտները պէտք չէ արեւմտահայ լսարաններու առաւել հաճոյք պատճառելու մտահոգութեամբ հալածել պատշաճեցումներ կատարեն բծախնդիր աչխատանքով պատրաստուած իրենց յայտագիրներուն մէջ:

Երկրորդ մասին մէջ Ցորումին անմիջական ու աւելի հեռակայ ծրագիրներուն մասին խօսեցաւ Գ. Գեւոնեան: Այս տարի եւս կը չարունակուէր Երեւանի, Գիւմրիի ու այլ քաղաքներու դպրոցներուն ջեռուցումը, կաթի եւ անոնդեղէնի բաչխումը անոնց աչակերտութեան: Ապա ան ծանրացաւ կազմակերպուած պաղուքներ ու այդպիսի Սփիւռք մը ունենալու անհրաժեչտութեան վրայ, նաեւ ներկայացուցչական մարմին մը կազմելու նպատակին· ըսաւ թէ ժամանակի կարօտ հարցեր են ատոնք, բայց Ցորումի մը երեւոյթը որուն մաս կը կազմեն չուրջ 60 կազմակերպութիւնները, առաջին քայլ մը պէտք է նկատել: Այս նպատակին հետ, որպէս աւելի անմիջական հեռանկար, ան նչեց հայ դատի աչխատանքը, ցեղասպանութեան ճանաչումի ջանքերը: Անդրադարձաւ Ֆրանսայի յատուկ պարագայի մը որ հայկական դպրոցի պարկասն էր· մաղթեց որ լրանայ ան դպրոցներու ցանցով մը:

Երեկոյթը աւարտեցաւ հիւրասիրութեամբ մը որուն ընթացքին չարունակուեցաւ հարցերու չուրջ զրոյցը:

ԱՐՓԻ ԹՈՒԹՈՑԵԱՆ

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝
ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԻՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

1988, Մայիս 14,
կէսօրէ ետք ժամը 6·10 անց

Երբ երեւցաւ անոր պզտիկ, կապոյտ կառքը ոտքի ցատքեց, ձեռքը չարժելով օդին մէջ: Սոնիան ալ ձեռքի նչանով պատասխանեց, կառքը ներս բակ տարաւ ու քիչ ետք քալելով դուրս ճամբայ ելաւ: Վերէն վար ճերմակ հագեր էր, ճերմակ լայն գլխարկով մը: Գրիգոր կայնած մնաց ու դիտեց անոր քալուածքը բլուրին մեղմ վերելքն ի վեր, ներդաչնակ, ճօճուն, ինքնավստահից, ամբողջ տիեզերքի ուչադրութիւնը իր վրայ հրաւիրած;

- Բարեւ, Կրէկոր, ո՞ւչ եմ:

- Բարեւ Սոնիա: Եկուր նստէ:

Զնստաւ ու մնաց քիչ մը անորոչ ու հարցական, համոյք առնելով Գրիգորին զգայարանքներուն գրգռումէն: Իրիկուան քաղցրութեան մէջ, բլուրի գագաթը՝ իր ամբողջ ցանկալի էգութիւնը հաւաքած իր ներկայութեան մէջ ու տղուն աչքերուն ու երեւակայութեան մէջ:

- Այս կողմերուն ծանօթ չեմ,, կը բացատրե՞ս:

Գրիգոր մօտեցաւ անոր ու չատ մօտը կեցաւ: Ցանկարծ իրար գարձան ոչ թէ բան մը ըսելու կամ ընելու, այլ քաչուածաք, ապրող մարդկային էակի հում, անմիջական կարօտէն: Կինը խնդուք ունէր կապոյտ աչքերուն մէջ ու՝ կաս կարմիր շրթունքներ: Հազուագիւտ պահ մըն էր, հազիւ հաւասարակչռուած զգայրանքներու ծայրը: Գրիգոր երկվայրկեան մը կարծեց թէ պիտի համբուրէր զայն երբ ան մէկէն աչքին գարձուց զէմքը:

- Ի՞նչ կայ այս հողերէն անդին:

Պարապութեան մէջ կայնած, Գրիգոր պատասխան չտուաւ: Վախկոտ հով մը որ կնկան բոլորը բերաւ «աս է կին ըսուածը, ի՞նչ, ի՞նչ ըսել կ'ուզէ ինծի ... ի՞նչ լեզու կը խօսին որ չեմ հասկնար» չարունակեց: Կինը պատասխանի կը սպասէր:

- Հրազդան գետն է, վարը կիրճը կայ...

- Իսկ վե՞րը, աս կողմը, պուրակէն անդին:

Հիմա աւելի մօտեցեր էին զէմքերը, անոր կապոյտ - յուլունք աչքերուն մէջը խորհրդաւորութի՞ւն մը՝ թէ անգութ սուր փայլ մըն էր: Պատասխանը չվերնատեց Գրիգոր որովհետեւ այդ վայրկեանին առանց չատ լաւ դիտնալու ինչո՞ւ՝ ձախ ձեռքը անոր ուսին դրած էր արդէն: Ու մարմինը կը դառնար դէպի պուրակը, Սոնիային մազերը քամուեցան երեսին ու զգաց ինչպէս ցանկութիւնը հոն էր դիտակցութեան եռին ու կը սպասէր:

- Հոն, հեռուն մթութեան խորը, կարմիր բլուրն է, լա՞ծ ես:

- Հարկաւ: Համալսարանը մէկ տարի հնախուզութիւն ըրած եմ:

Ու նոյն բնականութեամբ, հիմա ձեռքը կնկան ուսէն կոնքին իջեցուց: Պզտիկ սարսուռ մը սողաց Սոնիային մորթին վրայէն: Զգաց թէ այս վայրկեանէն անդին, իր ձեռքը պիտի առնէր ժամանակին դնացքը: Զայն չհանեց ու ցած ձայնով ըսաւ մարդուն:

- Աիկա Հայոց սուրբ հողն է, այնպէս չէ՞:

Սոնիա այսպէս կը սկսէր մտերմութիւնը «պէտք չէ պատասխանէ, միայն լսէ, դիտակցութիւնը լեցուի ... ես իմ ձայնս եմ ... մինչեւ անոր ականջին խորը սէրը պիտի լեցնէ որ բացուի ... հոն է ճամբան մուտքին» մտածումը սուրաց մտքին մէջէն:

- Դուք Արշակ Թագաւորի առասպել մը ունիք ... որ իր հայրենի հողին վրայ առիւծ կը կտրի, եւ պարսիկ հողին վրայ ... - չեմ դիտեր ինչ:

Գրիգոր հիմա վար վար հրեց կոնքը որ իջնար անոր մարմինը դեռնին հասնէր:

Գիտեմ ինչու հայ կիներդ զատուեցար ... հայ կիները չատ մարմնային են, չատ ծանր է անոնց միսը: Դուն արուեստագէտ ես, կը հասկնաս ինչու կիները թեթեւ պէտք է ըլլայ, թեւ պիտի ունենան որ թռչի ... բայց չունին այդ տեսակ թեւերը:

- Սխալ ես, կինս բացառիկ անձ մըն էր: Ամուսնութիւնը չքալեց՝ որովհետեւ...

- Ձեմ ուզեր դիտնալ պատճառները, արուեստագէտը պէտք չունի բացատրելու կամ հասկնալու: Ան դիտէ, պարզապէս:

- Այո:

- Մարդ իր հողին վրայ միչտ ուժով է:

Նստեր էին խոտին, իրար դիմաց, չատ մօտ, արմուկին յեցած: Սոնիային բուռն նայուածքը բռնած էր տղուն մարմինը մինչ ձեռքով կը կառչէր անոր դաստակին մինչ Գրիգորին ձեռքը միչտ կնկան կոնքին վրայ էր:

- Ոչ:

Կտրուկ, ակռաներուն մէջէն՝ բայց ատիկա «այո» մըն էր: Գրիգորին ձեռքը հիմա եւս կնկան ուսին դնաց, սկսաւ ճնշել ու կամաց կամաց վար իջաւ Սոնիային մարմինը մինչեւ հասաւ խոտին: կռնակին վրայ պառկած էր:

- Ոչ:

Գրիգոր կ'ուզէր որ խօսէր ան ու ինք լեցուէր անոր էգ ձայնով:

- Աիկա իմ հողս է, հոս եկեր ես, պիտի հնազանդիս իմ օրէնքին:

Լո՞ւրջ էր: Սոնիա չգիտցաւ ինչպէս պարզ, յատակ բառերը լեցուցին միջավայրը: Սակայն իր լեզուն էր նորէն, իր ռուսերէնն էր, ինքն էր եւ ասիկա Ռուս հող էր...: Կամաց մը ծունկերը վեր քաչեց, կծկուեցաւ, պզտիկցաւ, աղջնակ մը եղաւ նորէն ետ Մոսկուայի արուարձանի պարտէզը Պորիսին հետ...:

- Սիրէ ինծի ... սիրէ որ ուժովնաս, մեծնաս, դեղեցկութիւն ստեղծես:

Սոնիա թեւերը նետեց մարդուն վզին չուրջ, օդակի մէջ առաւ ու վար քաչեց դէպի գինքը:

(Շար. 78)

(Շար. Ա. Էջէն)

թեան ընկերոջ՝ որ սրամտօրէն վերյիշեց հին օրերը՝ ուր ապրած էին նոյն չէնքին մէջ միասին՝ յաճախ բաժնելով իրենց երիտասարդական յոյզերը, համակրանքն ու երազները: Ժպտալից ոգեւորութեամբ:

Համերգը կրնար սկսիլ:

Սկսաւ խոր լռութեան մէջ՝ ապացոյցը Րաֆֆի Պետրոսեանի հանդէպ ներկայ ունկնդիրներուն անուշացած հետաքրքրութեան ու զգալի յարգանքին:

Ցայտապիրը ճաշակաւոր, բոլորովին կազմուած էր իր նախասիրած երգահաններուն գործերով՝ եւ կը սկսէր Տոմինիքօ Սքալաթիի չորս սօնաթներով: Առաջին երկուքը դանդաղ կչռոյթով մը մելամաղձոտ, կրցին արդէն արտայայտել խառնուածքի երգահանին հոգեկան նազանքոտ ոլորանները, մինչ յաջորդող երկուքը արագօրէն փոխադրեցին մեզ իւրայատուկ քերկրանքի իր աշխարհը, իրենց ճոխ հնչիւնային տարբերակներով:

Երկու ճօfթիւռնները Ֆրէսքոբիք Շոփէնի, եկան ստեղծել երազային համատարած մթին օդը՝ փոթորիկէն առաջ:

Փոթորիկը պիտի գար Ֆրանց Լիսթէ: Արդարեւ Րաֆֆի Պետրոսեան հրաբխային ոգիով մը ստեղնաշարը ալեկոծեց Հունգարացիին Ֆիներայ ու վեցերորդ Ռափսոտիով: Վերապտանք հոտ քառասուն տարի առաջուան մեր տպաւորութիւնը:

Տաքութիւնը համոզիչ որ կը զգաս անմիջականօրէն, մտքերու հոգիիդ խորը՝ անխառն զոհացումովը ստեղնաշարային դեղեցիկ ոճով մը թեւաղրական:

Կէտ մը, որուն կ'արժէ անդրադառնալ:

Այս նուագը խորքով տարբեր է երիտասարդ մեծերու նուագէն: Նաեւ աւելի դիւրահասկնալի է իր սուր, չեշտուած անճնական դրոշմով որ ի յայտ կու գայ թէ՛ ռիթմիք, թէ հնչիւնային մեկնաբանութեան տարբերութեամբ: Աւելի մօտիկ Գոռթիներու, Գէմփֆներու նուագին, քան այսօրուան մեր գնահատած նոր ուժերուն: Նախընտրութենէ աւելի ժամանակի ըմբռնումի ու ճաշակի հարց է: Կախեալ՝ որոշապէս ընկերային դրծօն ազդակներէն:

Անցնող տարիները չուք չեն ստուերած Րաֆֆի Պետրոսեանի բարձր մասնագիտական նուագին: Նոյնն է մնացած անմար աւիւնը, նոյնն է աճպարար իր մատներուն ճկուն խաղը, յարգելով մեկնաբանուած գործին հիմնական խորհուրդը:

⁂

Ցայտապրին երկրորդ մասը ամբողջովին յատկացուած էր երկու խիստ դըժուարին գործերու, գրես Անի ու Րաֆֆի միասեղ նուագեցին երկու դաշնակով:

Ռախմանինովի Մեծ Ֆանթեզին ու առաջին ունկնդրութիւն մը, կէրշվինի Ամերիկացի մը Փարիզի մէջ՝ սոյն վերափոխուած տարազով:

Այս գոյգը առանց այլեւայլի մեր ճանչցած դաշնակի գոյգերուն լաւագոյններէն մին է, ու ա՛յդ՝ համաչափարհային չափանիշով: Եւ մեր միակ մաղթանքն է իրականացած տեսնել ծրագիրը որ ունին՝ լեցնելու տասնեակ մը fոմփաfթերգապնակներ, կարենալ ծանօթացնելու ու տարածելու համար իրենց արուեստը: Ցուզիչ էր Ֆանթեզին, ուր գտանք Ռախմանինովի վերացական տխուր հոգեկան աշխարհը: Զրվէժային արփէժներ էին կարծէք որ Անի կու տար խոր կեդրոնացումով, որոնց Րաֆֆի կը պատասխանէը թախծոտ վճռականութեամբ մը, չեշտելով մեղեդին: Եւ անմիջապէս յետոյ՝ արուեստագէտին յատուկ չուտիկութեամբ, անոնք կրցան անցնիլ կէրշվինի թեթեւ բայց տպաւորիչ ուրախ երաժշտական աշխարհը:

Տեսակ մը հարցազրոյց՝ ուր երկու հաւասար լրացուցիչ ուժեր զիրար կը գերազանցէին, պատկերացնելու համար Ամերիկացիի մը արկածախնդրութիւնը, լոյս քաղաքին մէջ: Ցաջողելով պատմել՝ նկարիչին վրձինով՝ կէրշվինի երաժշտութիւնը: Վառ գոյներ՝ ազդու նըւագ: Ոգեւորող մեկնաբանութիւն: Ցայտապրի աւարտին եղան կրկնութիւններ: Երկու պարեր Տվորժագ ու Խաչատուր կըրկէ չորս ձեռքերու համար նօթագըրուած: Պարեր նրբին, որոնք պաճուճանքով մը վերջ տուին զուարթ ապրումներով լեցուն այս տարեդարձի համերգին:

⁂

Գնահատական խօսքը լրացած էր յոբելեարին հասցէին: Ունէ՞ր արդեօք

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Արուսեակ Երէցեանի յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Շէրիք 250 Ֆրանք կը նուիրեն «Ցառաջ»ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի էլէն Բիւզանդ մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Ոսկանեան եւ Տատայեան ընտանիքներուն իրենց մօր՝ Տիկին Վիքթորիա Տատայեանի մահուան առթիւ (Կապոյտ Խաչի անդամուհի) եւ այս առթիւ փոխան ծաղիկի ընծայակատարութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.- Տիկին Մարի - Ժանն Խաչատուրեան 300 Ֆր., Սոսէ Կիրակոսեան եւ Անի Սեֆէրեան 200-ական Ֆր.,

CONCERT EXCEPTIONNEL D'ORGUE

par

Nariné SIMONIAN

Grand Prix du Concours Mendelssohn-Liszt (1994)
1er *Prix du Concours d'Ile-de-France* (1995)

Au programme : J.S. Bach, F. Liszt, Musique arménienne, Mendelssohn, Tournemire, J. Guillou.

Le Jeudi 25 Janvier à 20 heures 30 en l'Eglise de la Madeleine, à Paris.
Place et M° : Madeleine

Participation : Adultes : 60 F.
Tarif réduit : 40 F.

Location : FNAC, 3615 Fnac.
—Librairie Samuelian, 51, rue M. le Prince, Paris 6e
—Saberatours, 31, rue d'Argenteuil, Paris 1er
—Cabinet Dentaire, 128 bis, ave H. Barbusse, Arnouville-lès-Gonesse

Association Franco-Arménienne Musique et Culture Vivantes :
Tél. : 47. 80. 14. 94.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Գարուն»ի 10-րդ տարեդարձի հանդիսութիւնները.

Ա. - Փետրուար 18, կիրակի, համերգ՝ կոմիտասի նուիրուած, անոր մահուան 60-ամեակին առիթով.

Բ. - Մարտ 16, Շաբաթ, պարանոցիկ երեկոյթ, մասնաւոր յայտագիրով:
Մանրամասնութիւններ յետագային:

յատկութիւն մը ևս: Ունէ՞ր: Այդ էր որ փոփոացի Րաֆֆի Պետրոսեանի ականջին յիշեցնելով իր անսակարկ հաւատարմութիւնը Հայ Արուեստի Զարգացման Միութեան, անցնող քսանչորս տարիներու տեւողութեան: Րաֆֆի ֆաթթալի սիւներէն էր: Ցանճնելով իրեն խորհրդանիշը իր նուիրումին: Մետալը՝ որուն վրայ փորագրուած էին երկու ձեռքեր՝ դաշնակահարի աղուոր զգայուն ձեռքեր՝ նման իր ձեռքերուն:

Ու երբ յամրաքայլ կ'իջնէինք երէկ գիշեր պատմական Սալ Կավոյի սանդուխներէն, վերյիշեցի մեր առաջին հանդիպումը: Քառասուներեք տարուան պատմութիւն: Րաֆֆի Պետրոսեանի առաջին համերգը Պոլսոյ մէջ: Ու ա՛յդ գիշեր ալ Լիսթի վեցերորդ Ռափսոտին կար յայտագրին վրայ զոր լսեր էի նոյն անյագ ախորժակով:

փարիզ, Յունուար 16

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մարիամ Սահակեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան 1000 Ֆր. կը նուիրեն «Ցառաջ»ին:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ փարիզի Ա. Թաղէոսեան մասնաճիւղի ընդհանուր անդամական ժողովը Շաբաթ, Յունուար 20, ժամը 10-ին փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue, Paris 9e

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանուք	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակագինը:

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. դումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Աւուրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SUPER LOTO

La Croix Bleue des Arméniens de France Section «*Marseille - Ville*» organise un *SUPER LOTO*,

de Samedi 20 Janvier

à la Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture 12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er, à partir de 20 heures 30. *Nombreux lots à gagner* (Chaîne laser, bijoux, téléviseur etc...)

—— Venez nombreux ——

⁂

Spectacle de Noël

présenté par les élèves de l'Ecole arménienne de la Section «*Sévan*» de Vienne

le Dimanche 21 Janvier à 15 h précises

au Théâtre Municipal de Vienne

⁂

CAMP D'HIVER

Ouais, c'est formidable ! La Croix Bleue des Arméniens de France organise son camp d'hiver du 2 au 9 mars 1996. Préparez-vous les copains de 8 à 14 ans, pour les compétitions de ski à Bellefontaine.

Le prix ? C'est 2.500 F.
Il comprend :

— Le transport;
— L'hébergement;
— La location et les cours de ski;
— Les remontées mécaniques;
— L'assurance.

Appelez vite le bureau du Conseil d'Aminsitration au : 48. 24. 46. 57 avant le 31 Janvier 1996. Les places sont limitées.

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Հայաստանէն, մասնագիտութեամբ հիւանդապահ ու մանկավարժ երկու հայուհիներ տարեց անձ մը խնամելու կամ երախայ պահելու գործ կը փնտռեն:

Դիմել՝ Սեդա եւ Լուսինէ Բլքուլեանի, հեռաձայն՝ 40 - 85 - 99 - 08

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Նոր տարուան եւ Սուրբ Ծնունդի առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է իւղապինի հետեւեալ նուէրները.-

Տէր եւ Տիկին Հայկ Փափազեան 200, պ. Սերժ Կարապետեան 50, Օր. Ժպլին Կարապետեան 300, Տէր և Տիկին Սինանեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժերար Զալոյեան 800, Տիկին Սեդա Մէսճեան 250, պ. Է. Գուզուբաշեան 500, Տէր եւ Տիկին Ժ. Անդրէասեան 150, պ. Արմէն Յովակիմեան 300, Տէր եւ Տիկին Սերժ Պապիկեան 800, Տիկին Լիւսի Շերոյեան 300, պ. Օհաննէս Տէր-Փիլիպոսեան 60, Տիկին Արշէն Սվաճեան 500, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Մկրտիչեան 250, Տիկին Մարիան Ջընտրլեան 500, Տէր եւ Տիկին Հալէդ 300, պ. Կարօ Փաստրմաճեան, 500, Տէր եւ Տիկին Ենովք Հայրվարդեան 100, Տէր եւ Տիկին Խոսրով Մուսէյեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժան Գինոսեան 100, Տիկին Սրբուհի Տիւմճեան 100, Էօզպէրպէրեան ընտանիք 50, Տիկին Սիմոն Լէնապուր 100, անանուն՝ 1000, Տիկին Էլիզ Գոչեան 200, պ. եւ ուարդ Պիւզիւճեան 100, Տէր եւ Տիկին Իվ Դաւիթեան 200, պ. Աչոտ Սերճանեան 500, պ. Վէնսան Ղըրլաճեան 200, Ժըլտունի 300, Տիկին Մարի Շահպազեան 100, պ. Շառլ Մարտիրոսեան 300, պ. Ա. Գազանճեան 300, Տիկին Փօլին Թէրզեան 100, Տոքթ. եւ Տիկին Միհրան Նօտարեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժան Մինասեան 500, պ. Մուշեղ Զալոյեան 1000, պ. Արթիւր Սիմոնեան 200, պ. Մինաս Գալըճեան 50, պ. Ժերար Վարժապետօղլու 150, Օր. Սրբուհի Հայրապետեան 100, Տիկին Սէլի Պապայեան 250, Տիկին Մարի Տէօվլէթեան 200, Տիկին Ֆլորիտա Տիմա 500, Տիկին Անի Իշխանտիոսեան 500, պ. Ֆրանսիս Մխիթարեան 150, պ. Հանրի Սարաֆեան 150, պ. Շառլ Տէր Տէրեան 100, պ. Ցակոբ Թաւուքճեան 100, Տէր եւ Տիկին Խոսրով Պալեան 2000, Տիկին Զապէլ Տէր-Ակոբեան 200, պ. Պերճ Ցովնանեան 250, պ. Ժապ Գոչէրեան 100, պ. Դանիէլ Շահինեան 500, պ. Հրայր Գոչէրեան 100, Տիկին Հելէն Պարսամեան 100, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Գուրյումճեան 500, Տոքթ. Ցարութիւն Կարեւորեան 200, Տիկին Ալիս Գոլալ 200, պ. Արամ Ալէքսեան 200, Տիկին Ալիս Կարապետեան 100, պ. Նուպար Դանիէլեան 200, Տիկին Քիւրքճեան 600, Տիկին Լիլիան Բէքմէզեան 200, պ. Արամ Սերոբեան 200, Տէր եւ Տիկին Ալիս Մինասեան 600, պ. Արթիւր Մարտիրոսեան 200, Տիկին Տոմինիք Գարակիւլեան 500, պ. Դանիէլ Տէր-Զաքարեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժապ Պաժան 200, Տէր եւ Տիկին Թ. Մէլէմէճեան 100, պ. Սարգիս Աճէմեան 300, Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Տիրեան 300, Տիկին Արշալոյս Ճէնտպեան 300, Տիկին Փոլանթի Հայթայեան 100, Տէր եւ Տիկին Ռիչար Ճերանեան 200, Տիկին Սիրվարդ Գլըճեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժողէֆ Պաղըճեան 500, Տէր եւ Տիկին Ժ. Փօլատեան 150, Տիկին Մարի Գարկէօզեան 100, պ. Ժողէֆ Վահրամեան 100, պ. Պօղոս Ճէճեան 100, Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Մարտիրոսեան 500, Տոքթ. Օ. եւ Տիկին Էքինճեան 150, Տիկին Նազէլի Անդրէասեան 200, Տէր եւ Տիկին Վէնսան Գասպարեան 250, Տէր եւ Տիկին Ժերար Քէչէեան 200, Տիկին Ալիս Իսրայէլեան 1000, Տիկին Սիլվիա Բրիկեան 300, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Տէմիրճեան 300, Տիկին Վերոնիք Աւետիսեան 350, պ. Պետրոս Եթէէրեան 200, Տէր եւ Տիկին Փասքալ Գարմոն 200, Տէր եւ Տիկին Ժան Ակոբեան 200, պ. Ֆրանսուա Պուա 120, Տիկին Մելինա Փէնթօ 500, Տէր եւ Տիկին Փօլ Ալթունեան 100, Տիկին Բարիս Ալբիսեան 150, Տէր եւ Տիկին Սթէֆան Ստեփանեան 150, պ. Արամ Աչճեան 200 Ֆր.:

(Շար.)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 23
MARDI
23 JANVIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·771 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.771

ՊՈԼՍՈՑ ՀԱՑ ԳԱՂՈՒԹԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՀԱՅԿ. ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ԽԻՍՏ ՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱՐԿՈՒԵՑԱՆ

Մարմարա, Յունուար 11-ի իր թիւին մէջ, բաւական մտահոգիչ լուրեր կը հրատարակէ հայկական դպրոցներու վերաբերեալ: Նորութիւն չէ, որ թրքական իշխանութիւնները ատեն -- ատեն անհրաժեշտ կը տեսնեն իրենց ներկայութիւնը ղգացնել սա կամ նա ձեւով: Յուսանք որ հարցը հոդ ալ սահմանափակուի: Ստորեւ մեր պաշտօնակիցին լրատուութիւնը· --

***

Մեր կրթական շրջանակներէն կը տեղեկանանք թէ Նոր Տարուան նախօրեակէն, Դեկտեմբեր 29-էն սկսեալ, Իսթանպուլի փոքրամասնութեան վարժարանները, յատկապէս հայկական վարժարանները, մանրակրկիտ քննութեան կ'ենթարկուին Անգարայէն ժամանած քննիչներու կողմէ: Քննիչները, որոնց ընդհանուր թիւը կը յանդի 90-ի, փոքրիկ խմբակներու ձեւով, շուրջ 15 օրէ ի վեր ամէնօրեայ այցելութիւն կու տան մեր վարժարանները, խորացնելով քննութիւնները կատարելով: Անոնք խիստ ու անհանդուրժող կեցուածքով, մէկ առ մէկ կանգ կ'առնեն իւրաքանչիւր աշակերտի արձանագրութեան վրայ, կը պրպտեն ուսանողներու ազգութիւնը, ստուգելու համար թէ իսկապէս զտարիւն Հայեր են անոնք, թէ այլազգի: Կը պրպտեն աշակերտներու բնակութեան վայրերը, կը խուզարկեն վարժարաններու բոլոր անկիւնները, արխիւներէն, դասարաններէն, գրադարաններէն, անձնական գզրոցներէն, ճաշարաններէն, ննջարաններէն ըսկըսեալ մինչեւ ճեմիչները, նոյնիսկ զիշերօթիկ աշակերտներու ճերմակեղէնները, կամ անկողիններու յետին խորչերը: Անոնք կը պահանջեն վարժարաններու հիմնարկութեան արտօնագրերը: Մեր վարժարաններու տնօրէնները, այս անակընկալ ու անսպասելի խուզարկումներուն եւ քննութիւններուն դիմաց մեծ զարմանքի մատնուած են: Անոնք կը յայտնեն թէ իրենց համար խիստ քնական ու սովորական երեւոյթ է որոշ յաճախականութեամբ քննիչներ ընդունիլ վարժարանէն ներս եւ հաչուետուութիւն ընել, բայց այս քննութիւնները բոլորովին անսովոր են:

Պէտք է նկատի առնել, որ նախապէս վարժարաններու նախակրթարանները քննութեան կ'ենթարկուէին իսթանպուլաբնակ նախակրթարանի քննիչներու կողմէ, իսկ մինչնակարգի եւ լիսէի բաժինները Անգարայէն ժամանած քննիչներու կողմէ: Ներկայիս, մէկ քանի տարիէ ի վեր Թուրքիոյ կրթական ծրագրին մէջ հիմնական փոփոխութիւններ կատարուած են: Այսպէս՝ մինչնակարգ վարժարանները կցուած են նախակրթարաններուն եւ որպէս ուղի իրերայաջորդ դասարաններ, միակտուր ձեւով մաս կազմած են նախակրթութեան համակարգին: Այս շրջագծին մէջ, նախակրթարանի հինգ, մինչնակարգի երեք, այսինքն ուղի տարուան նախակրթութեան պարտադիր ուսուցումի ենթակայ վարժարաններու քննութիւնները կը կատարուին նախակրթարանի քննիչներու (իլէօյրէքիմ միւֆէթթիշի) կողմէ, իսկ մինչնակարգի կրթութեան համակարգի, այսինքն լիսէի քննիչները, որոնք կը կոչուին նախարարութեան քննիչներ (պաֆանկըմ միւֆէթթիշի), կը ժամանեն Անգարայէն:

Այսքան խիստ քննութիւն մը քիչ մը զարմանք ու մտահոգութիւն պատճառած է կրթական մշակներու շրջանակներէն ներս, որոնք չեն հասկնար թէ քննիչները ինչո՞ւ այսքան խիստ կեցուածք ունին այս անգամ, հակառակ որ մեր վարժարաններէն ներս միշտ տիրած է կարզապահութիւնը, կանոնաւորութիւնը, կրթական ծրագիրներու եւ օրէնքներու ճշդիւր կիրարկումը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԱՖԱԹԻ ՓԱՅԼՈՒՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

ԼԱՅՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Շաբաթ, Յունուար 20-ին, *Այսրդրդրդանի եւ Գազայի Պաղեստինցիները ընտրեցին իրենց Խորհուրդը (Խորհրդարան) եւ նախագահը: Եռսէր Արաֆաթ պաղեստինեան գործադիր իշխանութեան դլուխը ընտրուեցաւ ձայներու 88·01%-ով: Իրեն դէմ կը ներկայանար Սամիհա Խալիլ որ միայն 11·2%-ի համեմատութիւնը կրցաւ ապահովել: Արաֆաթի ընտրութիւնը անակնկալ մը չէ, անշուշտ, բայց եւ այնպէս պարզուած ընդհ. պատկերը մեծ յոյսեր կը ներշնչէ Պաղեստինցիներուն որոնք, այս ընտրութիւններով պաղեստինեան պետութեան մը ստեղծման առաջին հիմերը կը տեսնեն: Մասնակցութիւնը չատ լայն եղած է, ընդհանուր ձեւով՝ 85% եւ Գազայի մէջ մինչեւ իսկ՝ 90%: Պաղեստինցիք ընտրած են նաեւ «ինքնավարութեան Խորհուրդ»ին 88 անդամները, ուր Ֆաթահը թէեւ կը տիրապետէ, բայց եւ այնպէս քանի մը ընդդիմադիրներ ալ կան, նոյնիսկ Համասի անդամ, որոնք ներկայացած էին տարբեր անունի տակ: Այս Խորհրդարանը, ընտրուած երեք տարուան համար, իր առաջին նիստը կը գումարէ Փետրուար 20-ին:*

Արաֆաթ, բուն անունով՝ Ռահման Ռաուֆ Արաֆաթ Ալ - Քիտվա Ալ - Հիւսէյնի ծնած է 1929, Դեկտեմբերին երուսաղէմ: Ուսումը կատարած է Գահիրէ եւ 1948-ին է որ առաջին անգամ կը մասնակցի դիմադրութեան հրեայ զօրքերուն դէմ, Գազայի մէջ, նախքան Իսրայէլի պետութեան հռչակումը՝ 1948 Մայիս 14-ին:

- Իսրայէլ կը պահանջէ որ ՊԱԿ-ի (Պաղեստինի Ազատագրութեան կազմակերպութիւն) ուխտը բարեփոխուի եւ մանաւանդ ջնջուի այն հատուածը որ կը վերաբերի Իսրայէլի բնաջնջման:

- Այս ընտրութեամբ ծնունդ կ'առնէ նաեւ հին վէճ մը որ կը վերաբերի Երուսաղէմի կանոնադրին: Զորս ամիսէն է որ պէտք է սկսին խորհրդակցութիւնները դրաւեալ հողերու «վերջնական կանոնադրին» շուրջ: Այսօր, Պաղեստինցիները իրենց օրինաւոր դիրքով չատ աւելի վճռական են այդ ուղղութեամբ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՉԲՕՍԱՆԱՒԻՒՆ ողիսականը խաղաղ վախճան մը ունեցաւ Յունուար 19-ի գիշերը, երբ չէչէնամէտ ծովահէնները ծովը նետած են իրենց զէնքերը եւ յայտնած թէ կը յանձնուին: Անոնցմէ հինգը ձերբակալուեցան իշխանութեանց կողմէ: Այս նաւուն դրաւումը եւ 72 ժամ-

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՊ-Ի ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԷՆ ԵՏՔ

ԴԻՄՈՒՄ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ

Մոսկուայի մէջ, Շաբաթ, Յունուար 20-ին վերջ գտաւ ՀԱՊ-ի վեհաժողովը: Այս ժողովին առթիւ Ռուսաստանի մայրաքաղաքը կը գտնուէին անդամ երկիրներու պետական ղեկավարները ինչ որ առիթ տուած է, անշուշտ, զանազան հանդիպումներու: Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահը առանձին տեսակցութիւններ ունեցած է Ելցինի, Արտաքին նախարար՝ Պրիմակովի եւ Վրաստանի նախագահ՝ Շեվարնաձէի հետ:

Ղարաբաղի հարցին կապակցութեամբ յատուկ դիմում մը եղած է, Ելցինի ստորագրութեամբ որ ժողովին նախագահն էր, Հայաստանի եւ Ադրբեջանի, որպէսզի բանակցութիւններով յանգին խաղաղ լուծումի մը: Կ'անդրադառնանք առանձին:

***

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ՞

Հայաստանեան մամուլը աչնան տեղ տուաւ Հ. Բագրատեանի հրաժարման կասկածներու, ինչ որ հերքուեցաւ: Յունուար 16-ի թերթերուն մէջ կրկին տեղ գտած է նոյն նիւթը: Կ'ըսուի թէ անհաւանական չէ որ հրաժարականը ընդունուի: Ճաշօրդութեան թեկնածու կը նկատուին Անգլիոյ դեսպան Արմէն Սարգսեան եւ փոխ - նախագահ Գագիկ Ճարութիւնեան:

***

Լ. Ղ. ՀԻԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՅՈՒՑԱՆԻՇԵՐ

Անցեալ տարիներու համեմատութեամբ Ստեփանակերտի մէջ բարձրացած են սըրտի ու ջղային հիւանդութիւնները: Ստեփանակերտի բազմաբուժարանին գլխաւոր բժշկուհին ըսած է թէ ատոնց հետ աւելցած են չաքարախտի դէպքերը, ինչ որ իր կարծիքով վերջին տարիներու հոդեբեկումներուն արդիւնք է: Վերջերս քաղաքին մէջ տարածուած է նաեւ կրիմի համաճարակը,

***

Հ· Յ· Դ·-Ի ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ՄԱՐՄԻՆԸ

Յունուար 16-ի «Ազգ»ը կը տեղեկացնէ թէ Հ·Յ·Դ·-ի հայաստանեան պատասխանատու մարմինին մէջ ընդգրկուած են Լեւոն Միքրտչեան, Եդուարդ Ճարութիւնեան եւ Հրաչ Թադեւոսեան:

***

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ ԸՆՏՐԵԼՈՒ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

Յունուարի հայաստանեան թերթերը կը դրեն թէ երկրի իւրաքանչիւր բնակիչ իրաւունք ունի հաշիւ բանալու իր վաւիաքած երկրին մէջ: Ատոր համար միայն հարկաւոր է նախապէս դիմել հարկերու վարչութեան: Փոխանցելի դումարը կարելի է ընտրուած դրամատունը ղրկել Հայաստանի դրամատուներուն, կամ անձերու միջոցով:

ՀՈՒՆԹՊՈԼ

Բ. դասակարգի մրցումներու շարքին, Վալանսի Հայ Մարզականը 1 - 1 հաւասար արդիւնք մը արձանագրեց Լը Մանի հետ, իր դաշտին վրայ: Այժմ դասաւորման մէջ, 16-րդ դիրքի վրայ է 28 կէտով: Գլուխն է Գան 45 կէտով, Մարսէյլ 5-րդ է (40), վերջինն է միշտ Ալես (13):

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.-ԳԼԻՆԹԸՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ
Ս· ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԽԱՉՈՎ, ՊԱՏՈՒԵՑ ԱՄՆ-ՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին եւ Նախագահ Գլինթընի պաշտօնական հանդիպումը տեղի ունեցաւ Սպիտակ Տան մէջ, երեքշաբթի, Յունուար 16-ին, տեւեց 30 վայրկեան: Գարեգին Ա·ի կ'ընկերակցէին Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Հիւսիսային - Ամերիկայի Արեւելեան Թեմի Առաջնորդ Խաժակ Արք· Պարսամեան, Արեւմտեան Թեմի Առաջնորդ Վաչէ Արք· Յովսէփեան եւ Հայաստանի Հանրապետութեան Միացեալ - Նահանգներու դեսպան Ռուբէն Շուկարեան:

Գարեգին Ա· իր երախտագիտութիւնը յայտնեց ամերիկեան ղեկավարութեան Հայաստանի կատարուած չարունակական օգնութեան համար, եւ նշեց նախագահ Գլինթընի անձնական մասնակցութիւնը Հայաստանի անկախութեան զօրացման գծով: «Միայն ինը ամիսէ ի վեր է որ հաստատուած եմ Հայաստան՝ Հայկական Եկեղեցւոյ բարձրագոյն պաշտօնին ընտրութենէս ետք, Պր. նախագահ, ըսաւ Հայրապետը: Նոյնիսկ այս կարճ ժամանակաշրջանին մէջ տեսայ բացորոշ դրական փոփոխութիւններ հայ ժողովուրդին կեանքին մէջ, որոնք կարելի դարձան չնորհիւ իմաստուն ղեկավարութեանը նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի եւ ամերիկեան վճռական եւ իւրաժամ օգնութեան»:

Եւ հայ ժողովուրդին երախտագիտութեան որպէս արտայայտութիւն, Գարեգին Ա· Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի չքանչանով պարգեւատրեց նախագահ Գլինթընը, որ իր կարգին խոստացաւ աւելի եւս զօրացնել այն յատուկ կապերը, որոնք գոյութիւն ունին Միացեալ - Նահանգներու եւ Հայաստանի միջեւ:

Ապա անոնք իրենց խոր մտահոգութիւնը յայտնեցին Լեռնային Ղարաբաղի ինչպէս նաեւ կովկասեան հակամարտութիւններու համար, միանգամայն անհրաժեշտ դանելով ճիգերու զօրացումը մըննայուն խաղաղութեան հաստատելու համար, բոլոր կողմերու դիջողութիւններով: Այս առթիւ Հայրապետը պատմեց Լ· Ղարաբաղ այցելութիւնը եւ Մոսկուայի մէջ հանդիպումը մահմետականներու ղեկավար Շէյխ Իւլ - Իսլամ Փաշա Զատէի եւ Ռուսիոյ Պատրիարք Ալեքսիի հետ միասնաբար, հաստատելով որ հայ - ադերի հակամարտութիւնը կրօնական հիմք չունի: «Հարցը կապ ունի մարդկային իրաւունքներու, արդարութեան եւ ինքնորոշման հետ», ըսաւ Գարեգին Ա·:

Նախագահը եւ Հայրապետը վեր առին կարեւորութիւնը Հայաստանի բարիդրացիական կապերուն չրջակայ երկիրներուն հետ եւ դէպի Արեւմտեան Աչխարհ անոր բաց ըլլալուն, որ կրնայ վճռական դեր մը խաղալ այն մարտահրաւէրներուն մէջ զոր կը դիմագրաւեն Հայաստան, Ադրբեջան եւ Վրաստան, իրենց անկախութեան կերտումին, բարօրութեան, ժողովրդավարութեան զօրացման, տեւական խաղաղութեան հաստատումին եւ միջազգային համայնքին իրենց միացման հարցերով:

Գարեգին Կաթողիկոս յատկապէս ըսաւ բաժնուելէ առաջ. «Մեր Հայրենիքը՝ Հայաստան, խորհրդային դրութենէն դուրս ելլելէ ետք, կը մտնէ նոր շրջան մը ազատութեան եւ անկախութեան, բազմաթիւ մարտահրաւէրներ դիմագրաւելով ... մասնաւորաբար 1988-ի ահաւոր երկրաշարժէն ետք՝ Ադրբեջանի եւ Լեռնային Ղարաբաղի Հայերուն միջեւ հակամարտութիւնը եւ հանրածանօթ շրջափակումը որ դեռեւս կը շարունակուի: Հակառակ այս չատ դժուար պայմաններուն, փառք կուտամ Աստուծոյ հայ ժողովուրդին ցոյց տուած տոկունութեանը համար եւ պետութեան նուիրեալ աշխատանքին համար ղեկավարութեամբ՝ նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿՂԶԻ ՆՄԱՆ ՁԻՒՐ ՄԵՐ ԿԻՊՐԻՍ

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՆՈՐ ԱՆՈՒՆ ՄԸ՝ «ԱՐՋԱԳԱՆԳ»

Սփիւռքի որեւէ անկիւնէն հասած հըրատարակչական նախաձեռնութիւն մը գնահատելի է ու արժանի ամենայն քաջալերանքի: Պարզ է, որ հայերէնի հանդէպ նկատելի ընդհանուր անտարբերութեան ու անպատասխանատուութեան մթնոլորտի մը մէջ՝ գիրքի, պարբերականի կամ թերթի մը լոյս ընծայումը մերժումն իսկ է անձնատուութեան ու առաջնահերթօրէն կ'ենթադրէ գիտակից փարում մը այն միակ աւանդին՝ Արեւմտահայերէնին, որուն պահպանումն ու զարգացումը ճիտին պարտքն է Սփիւռքի սերունդներուն:

Հայատառ մամուլը կը կրէ մեծագոյն պատասխանատուութիւնը այս ուղղութեամբ: Անիկա թատերաբեմն է մեր «վէրք»երուն ու անփոխարինելի ամպիոն մը՝ դրչի մշակներուն համար: Առաւել եւս, այն միակ աւազանը, ուր առաւելագոյն չափով «ընչելու» առիթ կ'ընծայուի լեզուին, որ նորոգումի ու վերամկըզտումի կարիքը ունի անշուշտ՝ կարենալ քայլ պահելու համար զարուն հետ ու անկէ առնելու իր գոյատեւման անհրաժեշտ կենսատարրերը: Եւ ուրախալի է, որ սփիւռքահայ մամուլի կարգ մը պատկառելի անուններու անարգարանալի ընկերակումին զուգընթաց, վերջին շրջանին հրապարակ իջան նորեր ալ, յաճախ բովանդակալից ու համակրելի դիմագիծով, անսպասելի թարմութիւն մը բերելով անջրդի դաշիներուն...:

Այսպէս, Հալէպի «Գանձասար» շաբաթաթերթը (1993), Նիւ - Ճըրզիի «Անկախութիւն»ը (1995), Աւստրալիոյ «Արմենիա»ն (շաբաթաթերթի վերածուած վերջերս), Պէյրութի «Նայիրի»ն (1995) ու «Արծիւ»ը (1994) լաւագոյն վկաներն են մեր հաստատումին: Ու ի՜նչ լաւ է, որ այս չնկատին կուգայ միանալ կրտսեր մը եւս՝ «Արմագանգ» ամսաթերթը (*), բոլորովին անտեսուած անկիւնէ մը - Նիկոսիա, Կիպրոս:

Արդարեւ, ընթերցողներ նկատած ըլլալու են հաւանաբար, թէ կիպրոսի փոքրաթիւ հայ գաղութը մնայուն բացական է Սփիւռքի մեր մամուլի էջերուն, եթէ չհաշուինք Մելգոնեան Կրթական Հաստատութենէն ուղարկուած պարբերական թղթակցութիւնները՝ վարժարանին ներքին կեանքին առընչուած: Տեղական մամուլի չգոյութեան պատճառով, սահմանամերձ երկիրներու հայագաղութներն իսկ (Սուրիա, Լիբանան, Յունաստան) տեղեակ չեն կղզիի հայ բնակչութեան համայնական կեանքին: Եւ արդէն, կիպրոսի գարաւոր հայ գաղութը մի՛ չափ ալ վերծ մնացած է իր սեփական գրաւոր բանբերը ունենալու ափոփարար կարելիութենէն ու ինքզինք չէ արժեւորած այդ ուղղութեամբ: Մամուլի մէկ քանի անուններ (Սեդրակ Կէպէնլեանի «Յեղափոխութիւն» շաբաթաթերթը կամ Մելգոնեան սանուց «Այգ» պարբերականը, օրինակ) չեն ունեցած լայն տարածում կամ բախտաւոր պարագային՝ խամրած են կարճատեւ կեանքէ մը ետք: Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Լառնաքայի «Տեղեկատու»ն ալ, որ կը հրատարակուի մինչեւ այսօր, պարփակուած կը մնայ խիստ սահմանափակ շրջանակի մը մէջ:

«Արմագանգ», ուրեմն, կուգայ դարմանել այս բացը ու կամուրջ մը նետել ընդմէջ կապոյտ Միջերկրականին ու մօտիկ-հեռաւոր բոլոր ցամաքամասերուն:

12 էջնոց այս ամսաթերթը հրատարակութիւնն է Նիկոսիոյ Հ. Ց. Դ. Ազատամարտ Երիտ. Կեդրոնին; Լոյս կը տեսնէ 1995 Մարտէն ի վեր: Պատասխանատու խմբագիրն է Հրայր Գէորգեան, օժանդակ ունենալով տասնեակ մը խանդավառ երիտասարդներ, որոնք սիրայօժար յանձնառած են թերթին տպագրութեան (համակարգչային դրութեամբ), ծրարումի եւ առաքման աշխատանքները: Մեր տրամադրութեան յանձնուած «Արմագանգ»ի առաջին ութ թիւերը խրախուսիչ պատկեր մը կը պարզեն՝ ինչ կը վերաբերի թերթին բովանդակութեան, ճաշակաւոր էջադրումին, լուրերու այլազանութեան ու մանաւանդ՝ գաղութին հրատապ հարցերը վիճարկումի ենթարկելու այս տղոց յանձնառութեան: Իւրաքանչիւր թիւ ունի իր «մմբաղրական» սիւնակը (առաւելաբար հայաստանեան ճակատի դէպքերու մեկնաբանութեամբ), յատուկ էջեր կիպրահայ լուրերու, պատանեկան կամ երիտասարդական հարցերու, մարզական հետաքրքրութեանց եւայլն: Գնահատելի կէտ մըն ալ արտատպումներու բացակայութիւնն է ուատոր փոխարէն՝ կիպրահայ գրիչներու (Սիմոն եւ Վահան Այնէճեան, Յակոբ Մանուկեան, Յակոբ Գազանճեան, Անդրանիկ Աչճեան, Տաթեւ Դաւիթեան եւայլն) հաւաքագրումն է այս բեմին չուրջ, որ ինքնին ձեռնարկին յաջողութեան մեծագոյն գրաւականը կը թուի ըլլալ ու առնուազն դասատուութիւն մը՝ թերթին սփիւռքահայ երէց պաշտօնակիցներուն...:

Բայց որպէսզի նախաճաշակ մը տուած ըլլայինք թերթին բովանդակութենէն, կ'արժէր պահ մը «դեգերիլ» կիպրահայոց ազգային կեանքը ցոլացնող էջերու երկայնքին ու վերահասու ըլլալ այն աչխատանքներուն, զորս յառաջ կը տանին դաղութին կազմակերպութիւնները, օրէնսկիզբ:

Այսպէս, ըստ «Արմագանգ»ի տեղեկատուութեան, պետական վիճակագրական վերջին տուեալներուն համաձայն, կիպրահայութիւնը կը կազմէ կղզիին ընդհանուր բնակչութեան 0·3%-ը, իմա՝ 1800 հոգի: Գաղութին ներս կը գործեն Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Մելգոնեան կրթական հաստատութիւնն ու «Նարեկ» Ազգային վարժարանները՝ Նիկոսիոյ, Լառնաքայի եւ Լիմասոլի մէջ: Մելգոնեան վարժարանը, որ կը պատրաստուի տօնախմբել իր հիմնադրութեան 70-ամեակը, անցնող կրթական տարեշրջանին (1994 / 1995) տուած է 28 շրջանաւարտներ, 9-ը՝ գիտական եւ 19՝ առեւտրական բաժինէն: Տնօրէնն է Յակոբ Գասպարեան. (մեր կողմէ աւելցնենք, որ ըստ «AGBU News» հանդէսին՝ Մելգոնեան վարժարանը 1993-ին ունեցած է 207 աշակերտներ, 875·000 տոլար տարեկան մեծ պիւտճէով: Դըպրոցը փակելու մասին մամուլի մէջ շրջան ընող չշուկները հերթադրել կուտան այն ծանր ու վիթխարի նիւթական բեռը, զոր կրելու պարտաւորուած է Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Նիւ - Եորքի կեդրոնը՝ «առեւտրականներ ու անդլիախօս պիզնեսմէններ չնորհելու համար Ազգին...», ինչպէս սրտցաւօրէն դիտել կուտար մեզի բարեկամ մը, վերջերս: Նօսրացած գաղութի մը երբեմնի փառաւոր այս կրթօճախը, դժբախտաբար, այլեւս աւարտած ըլլալ կը թուի մտաւորականներ, ուսուցիչներ ու դրչի մշակներ պատրաստելու իր պատմական առաքելութիւնը):

«Նարեկ» վարժարանները անցնող ամավերջին տուած են 21 շրջանաւարտներ: Ընթացիկ տարեշրջանին (1995 / 1996) աշակերտութեան թիւն է 194 (Նիկոսիա՝ 124, Լիմասոլ՝ 36, Լառնաքա՝ 34): Դըպրոցներու ընդհանուր տնօրէնն է Պր. Վարդան Թաշճեան:

Հ.Օ.Մ.-ի Կիպրոսի «Usuէ» մասնաճիւղը փոքրագոյներէն մին է կանացի այս մեծ կազմակերպութեան համահայկական ցանցին: Ունի լոկ 35 անդամուհիներ: Մասնաճիւղին ընդհանուր եկամուտը անցեալ տարի եղած է աւելի քան 17·000 կիպրական ոսկի, որուն կարեւոր տոկոսը յատկացուած է Հայաստանին, Հ.Օ.Մ.-ը յաջողած է գտնել կիպրահայ ազգային-ներ, որոնք յօժարած են 1-էն մինչեւ 5 հայաստանցի կարիքաւոր որբերու խնամակալութիւնը ստանձնել՝ իւրաքանչիւրին համար վճարելով տարեկան 120 տոլար: Այսպիսով, մասնաճիւղը պուտ մը ժպիտ բաշխած է 142 որբերու, միաժամանակ «կաղանդի ծրար»ներով ուրախացընելով հայ բանակայինները: Աւելի՛ն, Հ.Օ.Մ.-ը իր խնայողութիւններով երկու incubateur-ներ նուիրած է Երեւանի Պետական Համալսարանին: Անցեալ Մայիսին, մասնաճիւղէն 8 անդամուհիներ մասնակցած են կեդրոնական վարչութեան կազմակերպած հաւաքական ուխտագնացութեան դէպի Տէր - Զօր (Սուրիա) եւ այցելած տեղւոյն նորակառոյց Նահատակաց Ցուշահամալիրը: Տեղական կանացի կազմակերպութիւններու հետ եւս բարեկամական կապեր պահող մասնաճիւղը, Սփիւռքի այլ գաղութներուն նման ինք եւս նշած է Հ.Օ.Մ.-ի 85-ամեակը, անցնող Նոյեմբեր 10-ին, յոբելենական յատուկ հանդիսութեամբ: Մասնաճիւղին այժմու վարչութեան մաս կը կազմեն Վերա Դաւիթեան, Աղաւնի Սարեան, Ալիս Դաւիթեան, Սօսի Սաւուլեան եւ Մարի Պէրպէրեան:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՒՈՑԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) ARTSAGANG Monthly
15 N. Mylona St.,
P. O. Box 1171, CY-1503
NICOSIE — CHYPRE

Ֆ. ՄԻԹԵՐԱՆ՝ ՄԱՐԴՆ ՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԷՄՔԸ

Բ.

Նոյն չաբաթաթերթին մէջ Ֆ. Միթերանի քաղաքական անձնաւորութեան ընչուած դրութիւններուն մէջ աւելի լայն տեղ կը գրաւէ քննադատականը: Գրեթէ միայն Վարշաւայի մէկ թերթին մէջ Լեհաստանի Արտաքին նախկին նախարարն է որ կը զատուի ընդհանուրէն, յիշելով Միթերանի յայտարարութիւնը երբ, զօրավար Ժարուզելսկիի արտակարգ վիճակ պարտադրած էր երկրին: «Լաւ է ամէն բան որ կը հեռացնէ Եալթայէն» ըսած էր ան: Սոլիտարնոսքի անդամներուն համար այդ խօսքը խաւարին մէջ մնացած մէկուն համար լոյսի արժէքը ունեցած էր: Անով Ֆրանսայի նախագահը նեցուկ կը կանգնէր անկախութեան ծրագրին, որքան ալ Եալթայէն եռք թուէր թէ ոչ մէկ յոյս մնացած է: Նոյն նեցուկը ան տուած էր նաեւ 1989-ին երբ բոցը արծարծելու ժամը հասած էր ու մնացած էր միշտ Լեհաստանի բարեկամը: Ք. Սքուպլեցեւսկի որ հանդուցեալ նախագահին հանդիպած էր անցեալ Ապրիլին երբ Փիէռ եւ Մարի Գիւրիի ածխունները Պանթէոն կը փոխադրուէին: Այդ յիշողութիւնը իրեն դրել կուտայ թէ Միթերան իրեն արժանի տեղը պիտի ունենայ Եւրոպայի քաղաքական Պանթէոնին մէջ:

Միթերանի անձին մէջ բիւզանդական քաղաքական հնարքներու վարպետ մը նշմարողն է «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի (Լոնտոն) մէջ Տէյվիտ Փրիս - Ճոնս. ան կը դրէ թէ նախագահը իր պարունակութենէն պարպեց ընկերվարական քաղաքական դիծը, ճամբայ հարթեց Ազգային ձակատի ցեղապաշտութեան ու միլիոնաւոր գաղթականներու դժգոհութեան:

Պրիւսէլի «Լը Սուար»ը եւս Միթերանի խոր զարգացումը, ձեռնարկած մեծ կառոյցները, մարդկային ղգացողութեան ծանօթութիւնը չատագովելէ ետք կը նկատէ թէ անոր գործնապաշտութիւնը ծաղրանկարային բնոյթ ստացաւ նախագահութեան Բ. հօծնամեակին. մինչ ինք ձախին յոյսերուն մարմնացումն էր, վերածուեցաւ հաշիւներու մարդու մը, պետական դէմքի մը որ հմայուած էր դիւրին ձեռք ձգուած դրամին ենթարկուած պղտոր անձնաւորութիւններէ:

Շատ հեռու չէ Մոնթրէալի «Տըվուար»ին արժեւորումը որ Միթերանի անձին մէջ կը տեսնէ քաղաքականութեան իսկական տիտան մը, այն աստիճան կարող, այնքան անողոք, այնքան պաղարիւն իր վճռակամութեան մէջ որ կը խորտակէր ամէն ինչ որ հպէր: Իսկ Ֆրանսաւարի ընկերվարութիւնը երազ մըն է փշրուած, այդ կուսակցութեան քայքայումին հետ միաժամանակ:

Նիւ - Եորքի «Ուոլ Սթրիթ Ճըրնըլ»ի մէջ կը քննադատուի Միթերանի պրահական քաղաքականութիւնը: Կ'ըսուի որ երկիրը այսօր ալ կը չարունակէ վճարել անոր վարչապետին Մոռուայի ձախորդութիւնները: Մոռուայի պատգամաւորները հանրային ծախքերու այնպիսի տարապայման յաւելումի մը պատճառ եղան որ հանրային պարտքը աննախադէպ վերելք արձանագրեց ու ֆրանսական դրամը երեք անգամ արժեզրկուեցաւ: Յօդուածագիրը անդրադառնալով Եւրոպայի կառուցման ուղղուած Միթերան - Քոհլ զոյգին ջանքերուն, դիտել կուտայ թէ ատոր զուգահեռ ոչինչ կատարուեցաւ ապահովութեան համար Ընկերային ապահովութեան բացը եւ նուազեցնելու գործազուրկներու թիւը:

Ամէնէն խիստ արտայայտութիւնները ունի Մաարիւի «Ա - Պէ - Սէ» թերթը «Քեզի համար չեմ լար, նախագահ» խորագրուած դրութեան մէջ որ կը կրէ սպանացի դրագէտ Գարլոս Սէմփրուն Մօրայի ստորագրութիւնը: Նախ կ'ըսէ թէ նախագահ Միթերան միշտ ուրացած է Նացիներու հետ համագործակցութեան Ֆրանսայի պատասխանատուութիւնը, Հրեաներու եւ դիմադրականներու վրայ ի գործ դրուած ճնշումները, այն պատճառաբանութեամբ որ Վիշին ու Փէթէնը Ֆրանսան չէին խորհրդանշեր: Ֆրանսոմոը կօլի հետ անցած էր Լոնտոն: «Բայց, կ'աւելցնէ Մօրա, ինք՝ Միթերան վիշի կը գտնուէր եւ միշտ հակառակորդ եղած է Տը Կօլի, մինչեւ աւոր մահը»:

Միթերանի նախագահութեան երկու եօթնամեակին հաշուեփակը դրական չատ բան չունի սպանացի դրագէտին համար: Ան ոչինչ փոխած է ե. Հանրապետութեան այն հիմնարկութիւններն որոնք այնքան քննադատած էր: Ո՛չ դրծազրկութիւնը, ո՛չ թշուառութիւնը ոչ ալ ընկերութեան լուսանցքին մղուածներու թիւը աւելցած էր այնքան որքան ձախին այս նախագահին օրով: Նոյն ատեն «աղտոտ» եւ դիւրաշահ դրամին գայթակղութիւնները այնքան բազմապատկուած չէին: Կը քննադատուի նաեւ Ընկերվար կուսակցութեան հանդէպ Միթերանի ընթացքը. ան, առաջին դէկավարը կուսակցութեան որուն համար չարքաշինէ ոչ մէկ գործունէութիւն ունեցած է, գայն քայքայած է խլելով բոլոր արմատները - բանուորներ կամ հակահամայնավարներ - անոնց տեղ դիրքերուն վրայ զետեղելով Թափիէի նման կասկածելի անհատներ (դատերու աշխարհին ախոյեանը) եւ չախչախելով աւելի պատասխանատու ու կարող ուրիշներ, ինչպէս Մ. Ռոքարը:

Գրագէտ Մօրա կը մերժէ այն համատարած կարծիքը որ Միթերան Պատմութեան մեծ սէրը ունէր. իր համոզումը այն է որ երիտասարդութեան շրջանէն ան փաստը տուած է թէ ոչինչ կը հասկնար անկէ: Եթէ Տը Կօլ գտնուէր Ֆրանսայի ղլուխը, ստորագրած չէր ըլլար Մաասթրիխթի դաշնագիրը: Իսկ Միթերան օգնեց որ եւրոպական հիմնարկութիւնները կլանուին ամուլ դիւանակալութեամբ. իր վարած քաղաքականութիւնը ոչինչով կը պատրաստէր աշխարհի մեծ տագնապներուն, ինչպէս Մոսկուայի պետական հարուածը, Եուկոսլաւիոյ պատերազմը որուն ընթացքին «իր ներգուկը - կեղծաւոր ինչպէս միշտ - սերպ ազգայնական համ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐՍԷԼԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ԱՄԱՆՈՐԵԱՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՒ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ՆԵՐԿԱՑՈՒԹԵԱՄԲ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆ՝ ՎԻԳԷՆ ՉԻՏԷՉԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷԼ. («Ցառաջ»). -

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վարչութեան հրաւէրով, Մարսէյլ ժամանեց Հայաստանի Ֆրանսայի դեսպանը՝ Վիգէն Չիտէչեան, նախագահելու համար Նոր Տարուան մաղթանքներու հանդիսաւոր արարողութեան, որ տեղի ունեցաւ Ուրբաթ, Յունուար 12-ին:

Հայաստանի դեսպանին մուտքը Հայ Մշակոյթի Տան չէնքէն ներս ողջունուեցաւ խանդավառ ծափահարութիւններով: Վասպուրական սրահը, ուր կազմակերպուած էր ընդունելութիւնը, ծայրէ ծայր լեցուած էր ժողովուրդով, ոմանք, որուն մէջ մեծ թիւով Ֆրանսացի հիւրեր եւ տեղական իշխանութիւններու ներկայացուցիչներ ու անդամներ:

Երեսփոխան Ժ.-Ֆրանսուա Մաթէի ներկայացուց քաղաքապետ՝ Ժան-Գլօտ Կոէնը, Ռընէ Օլմէթա՝ Պուչ-տու-Ռոն նահանգի Ընդհ. Խորհուրդի նախագահը՝ Լիւսիէն Վիէկանը, Ժան-Փիէր Պէրպէրեան՝ ՓԱՔԱ-յի Շրջ. Խորհուրդը: Իրենց չուրջ ներկայ եղան երեսփոխաններ՝ Ռոլան Պլում, Կի Թէսիէ, Պեռնար Լեցցիա, 13-րդ եւ 14-րդ թաղամասերու քաղաքապետը՝ Ալէն Տէքան, քաղաքական եւ թաղապետական Խորհուրդներու կազմղները եւ անդամներ՝ Փ. Վինոլը, Փրոֆ. Լիւսիոնի, Ֆեռնան Փիէթրի, Թահար Ռամանի, Ժ.-Ֆր. Արմօկաթ, Ֆր. Կի, նաեւ հայ ընտրեալներէն՝ Պերճ Կարապետեան եւ Ալէն Մերուէեան: Հայ Եկեղեցւոյ իշխանութիւնները ներկայ եղան իրենց հոգեւոր պետերով՝ Տարօն Եպիսկ. Ձէրէճեան՝ Հայ Առաքելական Եկեղեցի, Կոմիտաս Վրդ. Պէօճէքեան՝ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցի, Վեր. Ժոէլ Միքայէլեան՝ Հայ Աւետարանական Եկեղեցի, իրենց չուրջը ունենալով Շահան Ա. Քհնյ. Տէտէեանը, Նչան Եչկր. Քհնյ. Գուրմճեանը, Մակար Եչկր. Քհնյ. Նաճարեանը, Վեր. Ժապ Ցակոբեանը, Վեր. Ժորժ Տապալոն: Ներկայացուած էին գաղութի բազմաթիւ միութիւնները իրենց անդամներով:

Բեմին խորքը ամբողջ լայնքին եւ բարձրութեան վրայ Արարատեան դաշտի «իւղաներկ-ալորամա» մը եւ երկու ծայրերը ֆրանսական եւ հայկական դրօշակներ, սրահին ղէկաւոր պատին վրայ մեծ դիրերով «Շնորհաւոր Նոր Տարի» արձանագրութիւնը եւ ամանորեան զարդեր կու տային օրուան իմաստը իր տօնական, պաշտօնական եւ հանդիսաւոր հանդամանքներով:

Հայ Մշակոյթի Տան Վարչութեան անդամ Կարօ Միլոնեան բացաւ ու վարեց արարողութիւնը ողջոյնի խօսքերով եւ մէկ վայրկեան լռութիւն խնդրեց ի յիշատակ նախագահ՝ Ֆր. Միթթարանի, կարզալով 1981-ին, «Ցառաջ» թերթէն գաղութին ուղղուած նամակին մէկ հատուածը:

Կարօ Ցովսէփեան՝ Հայ Մշակոյթի Տան նախագահը, հանդամանօրէն վեր առնելէ յետոյ Հայաստանի դեսպանին՝ Վիգէն Չիտէչեանի ներկայութիւնը, յայտնեց, յոյսի եւ բարգաւաճման մաղթանքներ ուղղեց Հայաստանի իշխանութիւններուն եւ ժողովուրդին: Նոյնպէս, մաղթանքներ ներկայացուց ներկայ քաղաքական եւ եկեղեցական իշխանութիւններուն եւ հասարակութեան: 1995-ը, ըսաւ, կը բացուի Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան հիմնադրութեան 20-րդ տարեդարձին վրայ: Հպանցիկ կերպով դէպ ծեց տարուան յայտագրի հիմնական կէտերը, չեշտեց Հայ Մշակոյթի Տան կարեւորութիւնը որպէս գաղութային հաստատութիւն, որպէս հայ մշակոյթի եւ արուեստի մէկ օճախ, որպէս վայր հանդիպումներու եւ փոխանակումներու:

Ցաջորդաբար խօսք առին Ժ.-Փիէր Պէրպէրեան, Ռընէ Օլմէթա եւ Ժ.-Ֆր. Մաթէի: Մաղթանքներէն անդին ընդգծեցին հայ գաղութի կարեւորութիւնը քաղաքի կամ չրջանի ընկերային, տնտեսական կեանքէն ներս: Բացատրեցին յաջողած համարկումի մը գլխաւոր պատճառները՝ պատմութիւն, աւանդութիւն, բարոյական առաքինութիւններ, ընտանեկան արժէքներ, սերունդներու ընդմէջէն ընկերային բարձրացումի ձգտում եւլն...: Նոյնպէս ողջունեցին Հայաստանի դեսպանին ներկայութիւնը յայտնելով իրենց բարեկամական զգացումները Հայաստանի հանդէպ եւ ծանրանալով անհրաժեշտ համագործակցութեան մը վրայ:

Վերջին խօսողը եղաւ Հայաստանի դեսպանը՝ Վիգէն Չիտէչեան (ֆրանսերէն): Չէի սպասեր, ըսաւ, այսքան բազմադէմ եւ հանդիսաւոր արարողութեան մը, հանդիպումի մը: Ողջունեց Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան 20-ամեակի տարին, ներկայացուց իր մաղթանքները իշխանութիւններուն՝ քաղաքական թէ եկեղեցական եւ ներկայ ժողովուրդին: 1996ը Հայաստանի անկախացման 5-րդ տարին է յայտարարեց դեսպանը, տարեդարձ մը որ պիտի նշուի հանդամանօրէն: Սերունդներու երազն է որ իրականացաւ, պայքարն է որ պսակուեցաւ. քանի մը տարի առաջ ոչ ոք կը մտածէր թէ փարիզի մէջ պիտի ունենայինք դեսպանատուն մը, աւելցուց՝ Վիգէն Չիտէչեան: Դեսպանը ըսաւ թէ քայլ առ քայլ Հայաստանը կը կառուցուի պառնալու համար ժողովրդավար եւ արդիական պետութիւն մը: Սահմանադրական հիմքերը, պետական կառոյցները դոյութիւն ունին, կայ քաղաքական կայունութիւն, ինչ որ կը թոյլատրէ չարունակել բարեփոխումներու ծրագիրը: Ժողովուրդին կեանքի մակարդակի եւ ընկերային պայմաններու բարելաւումը կառավարութեան գլխաւոր նպատակները կը կազմեն: Հայաստանի դեսպանը իր խօսքը աւարտեց ջատագովելով Ֆրանսայի եւ Հայաստանի բարեկամութիւնը, յոյս յայտնելով թէ երկկողմանի յարաբերութիւնները առաւել պիտի զարգանան եւ արդիւնաւորուին:

Ձեռնարկը չարունակուեցաւ ընդունելութեամբ մը պատրաստուած Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Ցանձնախումբի կողմէ եւ սպասարկութեամբ Հայ Մշակոյթի Տան Երիտասարդաց Ակումբի անդամներու:

***

Դեսպան Վ. Չիտէչեան, որուն առաջին այցելութիւնն էր Մարսէյլ, իր կեցութեան երկու օրերու ընթացքին ունեցաւ ճոխ յայտագիր մը:

Օդակայանէն հիւրանոց, Սոֆիթէլ պանդոկը, «Լը Մերիտիոնալ» օրաթերթի թղթակիցին հետ տեսակցութիւն մը ունենալէ յետոյ, այցելութիւն մը տուաւ Հարաւային - Ֆրանսայի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ հոգեւոր պետին՝ Տարօն Եպիսկոպոս Ձէրէճեանին Սրբոց Թարգմանչաց Եկեղեցւոյ ընդունելութեան սրբահին մէջ: Ներկայ եղան Թեմական Խորհուրդի նախագահը՝ Ա. Պապայեան, Վարդավառ Քահանայ Գասպարեան, Եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան նախագահուհին՝ Ատրինէ Գաբրիէլեան, Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի դեկավարը՝ Ս. Եըլմազեան եւ մի քանի այլ անձեր:

Ապա, Վիգէն Չիտէչեան յաջորդաբար այցելեց Պուչ - տու - Ռոն նահանգի Ընդհ. Խորհուրդի նախագահին՝ Լիւսիէն Վիէկան եւ Մարսէյլի քաղաքապետին՝ Ժան-Գլօտ Կոէնէ: Կարճ այցելութիւններ, աւելի «փրոթոքոլի» քան՝ աշխատանքի, սակայն դեսպանը պարզեց Հայաստանի այսօրուան իրավիճակը, չնորհակալութիւն յայտնեց մինչեւ այսօր եղած օգնութեան գործողութիւններուն եւ յոյս յայտնեց որ ասկէ եառ սերտ համագործակցութեան եւ փոխանակութիւններուն կը ձեռնարկուին ի չահ երկու կողմերուն:

***

Շաբաթ, Յունուար 13-ին, Հայաստանի դեսպանը այցելեց Հայ կաթողիկէ համայնքին մշակութային եւ հովուական կեդրոնը: Մուտքին, խումբ մը փոքրիկներ երգեցին «Մեր Հայրենիք»ը եւ ապա Վիգէն Չիտէչեան առաջնորդուեցաւ դահլիճ չրջապատուած ժողովրդապետ Կոմիտաս Վրդ. Պէօճէքեանէ, Եկեղեցւոյ վարչութեան նախագահ՝ Վէնսան Փարմաքըղեանէ եւ Եկեղեցւոյ այլ բազմաթիւ անդամներէ եւ անձերէ: Բաժակաճառերէ, խօսակցութիւններէ յետոյ, դեսպանը այցելեց Ս. Գրիգոր Կեդրոնի վանդան բաժիններ եւ ապա Եկեղեցին ուր երգուեցաւ հատաքաղ «Հայր Մեր»:

Հայաստանի դեսպանը օրուան Բ. այցելութիւնը տուաւ գաղութի երրորդ յարանուանութեան՝ Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ, Անի Մշակութային Կեդրոնը եւ ապա Պօմոնի, Ավընիւ տը լա Ֆիկոնի, Եկեղեցին: Դիմաւորուեցաւ եւ ընդունուեցաւ վերապատուելիներ՝ Ժոէլ Միքայէլեանի, Ժապ Ցակոբեանի եւ Ժորժ Տապալոյի կողմէ, որոնց ընկերացան Հայ Աւետարանական համայնքի պատասխանատուներ՝ Ռոժէ Գուրմճեան եւ Լեւոն Զոլաքեան: Հանդիպումը չարունակուեցաւ ընդունելութեամբ մը:

Երեկոյեան, Վիգէն Չիտէչեան ճաշի հիւրը եղաւ «Հայաստան» համահայկական Հիմնադրամի Մարսէյլի մասնաճիւղին, Սոֆիթէլ պանդոկը: Հաճելիչէն ցնդին նաեւ մտքերու փոխանակութեան, գաղափարներու արտայայտութեան սեղան մը, որուն ընթացքին դեսպանը չէջ մը դրաւ Հիմնադրամի կարեւորութեան վրայ Հայաստան - Սփիւռք յարաբերութիւններու դծով, եւ տուաւ աշխատանքի ուղղութիւններ:

***

Կիրակի, Յունուար 14-ին, Հայաստանի դեսպանը Վիգէն Չիտէչեան ներկայ գտնուեցաւ Պեռ (Պուչ - տու - Ռոն) քաղաքի մարզադաշտը Հայաստանի Ազգային խումբի եւ Մարսէյլի Օլիմփիքի Ֆութպոլի բարեկամական հանդիպումին (տե՛ս «Ցառաջ»ի Յունուար 16-ի թիւը): Հայկական, ազնական եւ մարզական օր մը քանի տեսարանը ե՛ւ դաշտին վրայ էր, ե՛ւ հանդիսաբեմին մէջ: Հայաստանի խումբը որ դեռ պատրաստութեան՝ չըրջանի մէջ է ծաւալեց համեմատաբար հետաքրքրական խաղ մը: Օրը վերջացաւ ընդհանուր խանդավառութեան մէջ, քանի պաշտօնական անձնաւորութիւնները, երկու խումբերու խաղացողները եւ դեկավարները ու դիտողները համախմբուեցան մարզասրահին մէջ ուր տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն:

Դեսպան Վիգէն Չիտէչեան Պեռ քաղաքէն մեկնեցաւ ուղղակի Մարսէյլ - Փրովանս օդակայանը եւ 19·45-ի թռիչքով վերադարձաւ Փարիզ:

***

Արձանագրութիւն Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի ոսկեմատեանին մէջ՝

«Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան ցանկանում եմ մաղթել անսպառ եռանդ եւ մեծամեծ յաջողութիւններ, հայապահպանութեան, Հայաստան - Սփիւռք կապերի ամրապնդման, Հայոց պետականութեան զօրացման ուղղութեամբ ձեր ծաւալած անփոխարէն գործունէութեան ասպարէզում»:

Մարսէյլ
Յունուար 12, 1996

Ֆրանսիայում
Հայաստանի
Հանրապետութեան Դեսպան
Վիգէն Չիտէչեան

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝
ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԸՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Սեպտեմբեր 20, 1993,
կէսօրէ ետք ժամը 6·40:

Ջարուհի կամաց մը գլուխը վերցուց: Քովը, Գրիգորը արձանի նման նստեր էր, նայուածքը հեռուն սառած: Ծանր լռութիւն մը կը ճնշէր ու չհամարձակեցաւ խանդարել «ո՞ւր կ'երթայ կեանքս ասկէ անդին ... եւս պէյրութ անկարելի է ասկէ եառ, կարծես ամբողջ անցեալս կը մեռնէր ... ոչ, անհնար է հինը չարունակել բայց հոս ալ ի՞նչ ընել, ուրկէ՞ սկսիլ եւ ո՞ւր երթալ ... ո՞րն է իրականութիւնը, ո՞րն է երեւակայութիւնը չեմ դիտեր այլեւս ... բայց Գրիգորը ինչքա՜ն մօտ է սրտիս, եւ որքա՜ն տարբեր է մեր Հայերէն եւ ինձմէ» խորհեր էր ու հասեր եզրակացութեան «բացարձակ անկեղծ պիտի ըլլամ հետը եւ ոչինչ պիտի ծածկեմ իրմէ ու ինձմէ ... ոչինչ»:

Գրիգոր չտկուեցաւ նստած տեղը ու Ջարուհի իրեն դարձաւ ու հարցուց մեղմիկ, մտերիմ ձայնով:

- Գրիգո՞ր:
- Այո:
- Կրնա՞մ բան մը հարցնել:

Պատասխանի տեղ Գրիգոր Ջարուհիին ձեռքը բռնեց: Ցետոյ խօսեցաւ չուրջի բնութեան:

- Ա՛ս տեղը չատոնց է չեմ եկեր, վերջին անգամ կը յիշեմ Արամիկը բերած էի ... վեց ամիս կ'ընէ, ձմեռ էր...

- Գրիգոր, ես...:

- Սաստիկ հով կար, տղուն փափախը թոցուց ձիւներուն մէջ:

- Գրիգոր մտիկ ըրէ ինծի, բան մը պիտի ըսեմ քեզի, կ'ուզեմ որ...:

- Ի՞նչ է:

- ... Հիմա, հոս, մեր սրտերը իրարու բանանք, ամբողջովին, բացարձակ անկեղծութեամբ ... խօսինք թէ ո՞ւր կ'երթանք...,

- Ի՞նչը ուր կ'երթայ:

- Ա՛ս մեր կեանքը, ասանկ նստած քովքովի, ես ու դուն, ա՛ս սէրը ... ի՞նչ է անոր ապագան, կը վախնամ մտածել:

- Ինչէ՞ն կը վախնաս:

- Չեմ դիտեր:

Այնատեն էր Գրիգոր յանկարծ փաթթուեցաւ Ջարուհիին մարմնին, գլուխը վեր դարձուց ու սկսաւ կրքոտ համբոյրներով ծածկել անոր բերանը, աչքերը, այտերը ... յետոյ մատները անոր մազերուն մէջ խրեց, ու սկսաւ հոտոտալ անոր վիզը, բռնեց ուսերէն ու սեղմեց, նորէն սկսաւ համբուրել ագահ ախորժակով...: Ջարուհի, չունչը կտրուած, փորձեց պաշտպանուիլ, խուճապահար՝ ետ հրեց ձեռքերը «Գրիգոր ... Գրիգոր ... ի՞նչ կ'ընես կոր» չչնչաց բայց անիկա մտիկ չըրաւ մինչեւ որ Ջարուհի, անկարող դիմադրելու, ձգեց որ համբուրէ ու չոյէ իր մազերը եւ կուրծքերը: Ու բոլորովին անձիդ ու կրաւորական՝ ինք սուզուեցաւ հաճոյքի ալիքներուն մէջ...:

Որքա՜ն ատեն եառքն էր որ Ջարուհի զատ ինքզինքը, աչքերուն արցունքը չորնալու վրայ, ուժաթափ՝ սակայն արթնցած, արթնցած...:

- Գրիգոր, ա՛ս ի՞նչ է...

Բայց ան արդէն երկնցեր էր գետնին վրայ, կռնակը խոտին, ձեռքերը գլխուն տակը, ծանր չնչառութիւնը տակաւ հանդարտելով...:

- Գրիգոր...:

Կը դողար Ջարուհի ու չկրցաւ չարունակել, կը կոտտային քունքերը «ի՞նչ եղաւ Աստուած իմ» կրկնելով,

Գրիգոր միչտ լուռ էր, ինքն ալ չէր դիտեր ուրկէ ուր այդպիսի պոռթկում մը նուաճեր էր զինք «ա՛ս աղջիկը ի՞նչ կը հասկնայ սա բոլորէն ... ես ա՛ս եմ, թող դիտնայ ով եմ» խորհեցաւ հիմա, մութ երկինքին նայելով:

- Գրիգոր...:
- Ա՛սկէ՞ կը վախնաս:
- Չէ չէ:
- Հապա՞:

Ջարուհի բացաւ բերանը խօսելու՝ սակայն բառ չեկաւ ու չէր դիտեր ինչ ըսէր «խաղ էր թէ սէր էր» հարց տուաւ ինքնիրեն «հետս կը զուարճանա՞յ թէ իրապէս կը սիրէ զիս ... չեմ դիտեր» չարունակեց ու չատ քնքուշ ձեւով մը ծռեցաւ անոր վրայ, չապիկին օձիքը չտկեց ու փնտռեց անոր դէմքին վրայ պատասխանը իր հարցումին: Մութ էր սակայն ու հիմա ան էր որ իր դէմքը կը խուզարկէր եւ աչքերը հանդիպեցան աւելի տաք, աւելի մօտ եւ անորոշ անձկութեան մը երանգով որ չկար առաջ: Բայց, իրմէ դադնի, ամէն անցնող վայրկեան Ջարուհիին մէջ մարդուն մարմնին ցանկութիւնը թէ տարածեր էր թէ ալ զսպեր էր նոյնքան մեծ ուժով: Երկար նայեցան իրար, կարօտով ու վախով:

- Ասոնք Գրիգոր, ձայնդ լսեմ:

(Շար. 79)

(Շար. Ա. էջէն)

ան ողիսականը Սեւ Ծովու բացը պատճառ եղած է որ կովկասեան փոքրամասնութիւնները հրապարակաւ արտայայտուին Պայպուրտի հրապարակը ուր 5000 ցուցարարներ հաւաքուած են, «Աստուած անիծէ Ռուսաստանը» բացագանչած են եւ ռուսական դրօշակը այրած Ուրբաթ օրուան աղօթքէն ետք: Ամէն պարագայի մէջ, Թուրքերը փափուկ կացութեան մէջ են այլեւս եւ չեն կրնար անվիտանալ Կովկասի անցուդարձը: Հեռատեսիլէն (իսլամական կայան) խօսնակ մը չէ վարանած չնորհաւորելու առեւանգող դունդին պետը՝ Թոքճան: Արդարեւ, իսլամապաշտներու համար այս հարցը ճիշդ առենին ծագած է եւ այլեւս իմաստազուրկ է Թրքական իշխանութեանց այն տեսակէտը թէ «Չէչէնիոյ հարցը Ռուսաստանի ներքին հարցն է»: Թ. Չիլլէր կոպտօրէն պատասխանած է Ելցինին, երբ ան առարկած է որ Անգարա Թոյլ կը վարուի պատանդ բռնողներուն հետ, չհետեւելով՝ «քաղաքակրթուած երկիր մըն ենք»: Արմատախիլներու ճնշումը (6-էն 8 միլիոն, եկած 1860-էն սկսեալ Օսմանեան կայսրութեան մէջ հաստատուելու) զօրաւոր է, մանաւանդ իսլամական յաղթանակէն ետք: Մինչ կողմէ, Պերվոմայսկայայի բնակչութիւնով ամէն ինչ վերջ չէ գտած, քանի կը տեղեկացուի որ միշտ 60 պատանդ կայ Չէչէններուն ձեռքը եւ անոնք յաջողած են Տաղստանէն Չէչէնիա անցնիլ: Այլ միջադէպեր ալ կան: Հիւսիսային Օսէթիա, Վլադիկաւկաս, օդը հանած է Ռուսիոյ հետ բարեկամութեան ձօնուած յուշարձան մը:

ՇԻՐԱՔ ընդունուեցաւ Պապին կողմէ եւ այս առթիւ յայտարարեց որ Ֆրանսա եւ Ս. Աթոռը կոչումն ունին միասին աշխատելու: Փափուկ նիւթերը, ինչպէս հիւանդական փորձերը, խօսակցութեան նիւթ չեն եղած, Ըստ աւանդութեան մը որ պոյութիւն ունի Անդր Դ. Թագաւորէն ի վեր, Շիրաք «առաջին եւ միակ պատուոյ կանոնիկոս» դարձած է Սէն - Ժան - Լաթրան Մայր Եկեղեցւոյ:

Թ. ՉԻԼԼԷՐ կը ջանայ կառավարութիւնը կազմել էրպաքանի ձախող փորձէն ետք: Յայտարարած է որ «կառավարութիւն մը պիտի կազմուի ժողովրդավար աւանդութեանց չրջագծին մէջ»: Չիլլէրի «բնական» դինակիցը Եըլմազի «Մայր Հայրենիք»ն է, բայց, երբ Չիլլէր կը յայտարարէ թէ 135 երեսփոխաններով երկրին Բ. ուժն է, Եըլմազ կ'առարկէ որ ինք 0·5% աւելի ձայն ստացած է, նոյնիսկ եթէ երկու աթոռ պակաս ունի: Գործի չրջանակները ճնշում կը բանեցնեն որպէսզի այս դինակցութիւնը յաջողի:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ազատ որմնադիրներու «Կրան տ'Օրիան»ի գլուխը ընտրուեցաւ Ժագ Լաֆուժ, պորտոյի վաստակաւոր մը, յաջորդելու համար Փաթրիք Քէսկէի: Այս ընտրութեամբ, կը հանդարտի Սեպտեմբերին ծայր տուած տագնապը: Զորս ամիս է, առժամեայ գործադիր մարմին մը կը վարէր աշխատանքները եւ այսօր 37 հազար ազատ որմնադիրները ուրախ են որ միասնականութիւնը վերագտնուած է: Տագնապը կը վերաբերէր բախտի մը բարենորոգումներու կողմնակիցներու եւ աւանդապաշտներու միջեւ:

ՓԱՐԻԶի մէջ, վերջ գտաւ Ժէ 7-ներու (եօթը ամէնէն հարուստ երկիրները) Եըմտական նախարարներու ժողովը, որու ընթացքին Ամերիկացիք կրկին պնդեցին զօրաւոր տոլարի մը անհրաժեշտութեան վրայ: Ցոյս կայ որ տնտեսութիւնները նոր զարկ մը ունենան 1996-ի կէսերուն:

ԼԻԻՊԼԻԻի օտարականները պատսպարող չէնքին հրդեհին հեղինակը գերման ազգայնամոլներ չէին, ինչպէս կարծուեցաւ սկիզբը եւ առիթ տուաւ 3000 հոգիներու ցոյցի մը ցեղապաշտութեան դէմ, այլ նոյն չէնքը բնակող 20-ամեայ Լիբանանցի մը որ դրացիներու վրէժ լուծած է: Առաջին խոստովանութենէ մը ետք, սակայն, Լիբանանցին ուրացաւ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Ծաչի Սեբաստի Տիրուհի Միսաքեան մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝

Շաբաթ, Փետրուար 3

Տիկին Ալիս Պէյաքճեան,
Մովսէս եւ Լուսիկ Պէյաքճեան,
Տէր եւ Տիկին Գրիգոր եւ Անայիս Պաղտոյեան եւ զաւակները,
Տիկին Մարի Քիւրիմլեան (Պէյրութ),
Տէր եւ Տիկին Ճորճ եւ Անրիէթ Թէրզեան եւ զաւակները (Լոս - Անճըլըս),
ինչպէս նաեւ համայն Գարամանուկեան, Թէրզեան, Գալընճեան, Գալանճեան, Ալվազեան, Արըճեան եւ Մարտիկեան ընտանիքները

ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, եղբօր, քեռայրին եւ հարազատին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՊԷԶԻՃԵԱՆ-Ի

(Ծնած Այնթապ, 1911-ին)

մահը որ պատահեցաւ Շաբաթ, Յունուար 20-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Յունուար 24, ժամը 11-ին, փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին

15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Գլամարի էնթէրբոմիւնալ գերեզմանատունը:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Փոխան ծաղիկի նուէրները՝ հայկական հաստատութեանց:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել:

*
**

«ԾԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Ալիս Պէյաճեանի, Պր. Մովսէս Պէյաճեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն:

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE

Séminaire pédagogique

Dimanche 28 Janvier de 10h à 18h

Maison de la Culture Arménienne de Vienne

Avec la participation d'*Anaïd DONABEDIAN*, responsable de la section d'arménien à l'INALCO.
Sujets traités :

— annales des épreuves d'arménien au baccalauréat;

— programme de licence d'arménien avec mention «didactique de l'arménien»;

— les écoles de la Croix Bleue.

Les enseignants de la langue arménienne et les membres sont invités.
Renseignements : (16 . 1) 45. 84. 57. 18 (le soir).

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ԹՈՒՔ. - Տէր եւ Տիկին Օննիկ Զաքեան 500 Ֆր.:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS :

EXPOSITION

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB

présente

«graphique»

de HAROUTIUN YEGMALIAN

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Vernissage
le Mercredi 31 Janvier à 20 heures

Exposition du 31 Janvier
au 9 Février inclus, 18h - 21h
(sauf les 3 et 4 Février)

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

«ԾԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդարու սակագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանուած	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակաէինը:

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ.Վ.Ա. (տե'ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս դիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

PAQUES A JERUSALEM

Pèlerinage organisé par la Section Féminine de la Cathédrale Arménienne Serpotz-Tarkmantchatz de Marseille

Du Mercredi 10 Avril au Mercredi 17 Avril

(Selon l'ancien calendrier : PAQUES le Dimanche 14 Avril)

7.750 Francs

Nos prix comprennent :
— Aller-retour Marseille / Tel-Aviv / Marseille;
— Les transferts, aéroport - hôtel et vice-versa
— Le logement Hôtel **Renaissance** 4 étoiles 1ere classe en chambre double
— Pension complète
— Les excursions et visites en autocar de luxe
— Assurance obligatoire.

Supplément chambre individuelle +1350 Frs

S'inscrire avant le 20 Février — Verser un acompte de 2.000 Frs par chèque à l'ordre de : CATHEDRALE ARMENIENNE
Tél. : 42 03 05 63 ou **91 77 84 70**

Visites : Nazareth Capharnaum Tibériade Mont Thabor Mont Sion Ghetsémani Bethleem Eglise de la Sainte Vièrge Vieille Ville de Jérusalem Saint Sépulcre Jérico Mer Morte Mont des Oliviers Couvent Arménien Saint Jacques.
Rencontre avec le Patriarche arménien de Jérusalem
Sa Béatitude Archevêque TORKOM MANOUKIAN

COMITE DE SECOURS POUR LES ORPHELINS

Assemblée Générale Ordinaire

Le **Comité de Secours pour les Orphelins et les Etudiants** informe ses membres que la prochaine Assemblée Générale Ordinaire se tiendra le **Samedi 10 Février à 15 heures** à son siège social :
15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

Objet :
— Examen et approbation des comptes de l'année 1995;
— Rapport moral du bureau;
— Projet de budget 1996;
— Questions diverses.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Նոր տարուան եւ Սուրբ Ծնունդի առթիւ չնորհակալութեամբ ստացած է իւղաձիւնի հետեւեալ նուէրները. -

Տիկին Մարի Սահաթճեան 100, Տէր եւ Տիկին Հայկիկ Մէթէլեան 100, Պ. Յարութիւն Քէչեան 500, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանտր Ակոբոֆ 150, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Ալեքսանեան 500, Տիկին Քրիսթին Եսիլպարտաչեան 500, Տիկին Էլիզ Պասմաճեան 300, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Շահինեան 100, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Թէրկանեան 2000, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան 100, Օր. Ժանին Պետրոսեան 100, Տէր եւ Տիկին Ակոբ Ճորճեան 30, Տէր եւ Տիկին Պարկիրճեան 500, Պ. Մանուէլ Տէյիրմէնճեան 300, Պր. Քերովբէ Գույումճեան 500, Տիկին Հերմին Գերկոյեան 100, Պր. կարպիս Ժալոյեան 100, Տէր եւ Տիկին Յան Յարութիւնեան 200, Տիկին Մարի Քիւրքճեան 300, Տիկին Երեմեան 100, Պր. Մարսէլ Աչըգեան 200, Պր. Գէորգ Մորուքեան 150, Պր. Փաթրիք Խալիլ 300, Տէր եւ Տիկին Ճէմս Զամիչ 200, Պր. Անդրէ Պէքեարեան 250, Պր. Մօրիս Մոսափեան 200, Պր. Ժան Օհաննէսեան 300, Տէր եւ Տիկին Լուիֆիկ Տէմիրճեան 100, Տէր եւ Տիկին Փօլ Կերտանեան 300, Տիկին Իրիս Բարսեղեան 100, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Փանոսեան 200, Տիկին Մարկարիթա Սուբէնեան 100, Տիկին Մաքրուհի Ղազարոսեան 100, Տէր եւ Տիկին Աչըքկէօզեան 200, Պր. Խոմոն Թէրզեան 500, Տիկին Դուհի Պաղտասարեան 100, Պր. Նուպար Պալեան 200, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Տիկիմճեթաչ 300, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Գարանֆիլեան 300, Օր. Օսէթ Օհան 100, Տիկին Ալիս Զիթունի 500, Տիկին Սիւզան Կիւմրիւճճեան 200, Պր. Արամ Ղորղորեան 200 ֆրանք, Պր. Կարապետ Խաչատուրեան 150 Ֆր., Տիկին Շ. Գրմըզեան 300, Պր. Գէորգ Թէքէեան 100, Պր. Արթին Եղիկեան 50, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Փօլատեան 200, Տիկին Նելլի Միսիրեան 300, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Գոչեան 100, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Հայթայեան 150, Տիկին Ս. Հայրապետեան 500, Տոքթ. Թորոսեան Մարդարեան 200, Տիկին Անի Հանչէրեան 100, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Սարգիսեան 2000, Պր. Սիրական Հայրապետեան 200, Տէր եւ Տիկին Պերճ Զարիֆեան 100, Տէր եւ Տիկին Միչէլ Թորոսվանեէրեան 100, Պր. Խմմանուէլ Ոսկերիչեան 300, Տիկին Սիւզան Պաղտասարեան 200, Տէր եւ Տիկին Փանոս Նիկողոսեան 200, Պր. Զաւէն Մանուկեան 300, Օր. Ֆրանսուազ Նահապետեան 300, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ալեքսանեան 100, Տիկին Արաքսի Մուրատեան 2000, Պր. Արտաւազդ Էթեմէզեան 250, Տիկին Ժոսլին Զազմազճեան 500, Տէր եւ Տիկին Միչէլ Աւագեանց 500, Տիկին Անահիտ Սարաֆեան 1000, Տէր եւ Տիկին Փաթրիք Տաւիթեան 500, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Կարապետեան 500, Պր. Փիէռ Աբգումանօֆ 300, Տիկին Ալիս Գալէնտէրեան 200, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Գրիգորեան 250, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Չէտիկեան 100, Տիկին Մարի Քեպէլեան 100, Տիկին Սրբուհի Աչճեան 200, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Միքայէլեան 100:

(Շար.)

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 24
MERCREDI
24 JANVIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ԱՐԱՔՆԵՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցրանցա : Տար· 1·100 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ·

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·772 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.772

ՀԱՊ-Ի ԴԻՄՈՒՄԸ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ, ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԵՒ ՄԻՒՍ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Մեր նախորդ թիւով (Ցունուար 23) հաղորդած էինք թէ Մոսկուա գումարուած ՀԱՊ-ի վեհաժողովը դիմում մը կատարած էր Հայաստանի, Ադրբեջանի եւ միւս Պետութեանց, թելադրելով որ բանակցութիւններու ճամբով խաղաղ լուծումի մը յանգին Ղարաբաղի հարցին կապակցութեամբ: Ստորեւ դիմումին բնագիրը.--

«Անկախ Պետութիւնների Համագործակցութեան երկրների ղեկավարների խորհուրդը ողջունում է Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտութեան գօտում ապրիլի ֆան 20 ամիս շարունակուղ տեւական հրադադարը, որը հաստատուել էր Համագործակցութեան երկրների ղեկավարների խորհրդի 1994 թուականի Ապրիլի 15-ի կոչից յետոյ.

հաւանութիւն է տալիս ձեռք բերուած հրադադարը միւնչեւ գինուած հակամարտութեան դադարեցումն հասմաձայնագրի կնքումը պահպանելու, հակամարտութիւնը բացառապէս խաղաղ ճանապարհով կարգաւորելու կողմերի հաստատ վճռականութեանը.

պատրաստ է ՄԱԿ-ի եւ Օ -- ԷՍ -- Սէ -- Ը-ի սկզբունքների հիման վրայ այսուհետեւ էլ խրախուսել ու սատարել բազմակողմանի առանցքային խրնդիրների հանգուցալուծման հետեւողական փնտռտումները՝ Օ -- ԷՍ -- Սէ -- Ը-ի շրջանակներում Ռուսաստանի Դաշնութեան գործուն մասնակցութեամբ.

առաջնահերթ խնդիր է համարում բանակցութիւններում էական առաջընթացի ձեռքբերումը եւ բազմակողմանի համաձայնագրի ըստ կարելւոյն արագ ստորագրումը, որն անշրջելի կը դարձնի արիւնահեղութեան դադարեցումը եւ սկիզբ կը դնի բոլոր կողմերի համար հակամարտութեան ծանր հետեւանքների ապիեռնական վերացմանը.

Համագործակցութեան անդամ Պետութիւնները պատրաստ են ըստ ամենայնի աջակցել բանակցութիւնների արդիւնքների ամրապնդմանը մարտական գործողութիւնների վերսկսում թոյլ չտալու նպատակով.

կոչ է անում առաւելագոյնս օգտագործել բանակցութիւնների գործընթացը, խորհրդատուութիւնները, մաճոճային դիւանագիտութիւնը՝ բազմակողմանի կարգաւորման ուղղութեամբ բեկման հասնելու, տարածաշրջանում խաղաղութիւնն ու կայունութիւնը վերականգնելու համար, ինչը կարեւոր աւանդ կը դառնար մեր Համագործակցութեան ամրապնդման գործում.

կոչ է անում Օ -- ԷՍ -- Սէ -- Ը-ի Մինսկեան գործընթացի մասնակից Պետութիւններին աջակցութիւն ցուցաբերել տարածաշրջանում խաղաղութեան ամրապընդման նպատակով այժմ ձեռնարկուող նոր քայլերին»:

Մոսկուա, Ցունուար 19 ք·

*
**

Երեքշաբթի (Ցունուար 23) առաւօտ երբ կը խօսէինք Երեւանի հետ, տեղեկացանք որ ամբողջ գիշերը ձիւնած էր եւ Երեւան ծածկուած էր ամբողջովին, բայց օդը ցուրտ չէր:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ի՞ՆՉ Կ'ՈՒԶԵՆ ՉԷՉԷՆՆԵՐԸ

Ամբողջ աշխարհի լրատուիւնները իրենց ուշադրութիւնը սեւեռած են Չէչէնիոյ ղէպքերուն վրայ: Պատանդ առնելու ապարքները գործունէութեան սովորական ձեւ ըլլալ կը թուին Չէչէն մարտիկներուն համար: «Մոսկովսկի Կոմսոմոլեց» թերթին մէջ անոնց ղեկավարին՝ Դուդայեւի հետ կատարուած հարցազրոյցէ մը կը պարզուի թէ ի՛նչ վճռակամութեամբ անոնք պայքար կը մղեն, թօթափելու համար ռուսական լուծը:

Կիզիլարի մէջ ուղղաթիռներու չէչէնական ջոկատի մը կողմէ իրագործուած ապարքը հետեւեալ ձեւով կը բացատրէ Դուդայեւ. իրենց Բ. քաղաքին՝ Գուդերմէսի Ռուսերու կողմէ քանդուելէն ետք ապրելու այլ տեղ գտնելու պարտաւորուած են: Նաեւ հիւանդանոց մը իրենց 200 վիրաւորներուն համար: Որոշած են ձեռք անցընել ռուսական կիզիլար քաղաքը որ խորհրդանշական վայր մըն է· 300 տարի առաջ հոն սկիզբ առած են ռուսեւչէչէն առաջին բախումները: Իրենք ուզած են որ հոն սկիզբ դրուի նաեւ ներկայի պատերազմին աւարտին:

Այսուհանդերձ, Դուդայեւ չի բացառեր նման այլ արարքներու յաջորդականութիւն մը: Կ'ըսէ թէ նոյնիսկ եթէ ռուսական ուժերը Չէչէնիայէն քաշուին ու հաշտութեան համաձայնագիր մը ստորագրուի, տակիա չիտուն տարի կը տեւէ: Վերջ տալու համար իրենց արարքներուն, Դուդայեւ կ'ուզէ որ ռուսական ջոկատները մեկնին, խաղաղութեան բանակցութիւններ սկսին ՄԱԿ-ի եւ Միացեալ - Նահանգներու ներկայացուցիչներու եւ ղէտերու հսկողութեան տակ:

Նոյնիսկ երբ ռուսական զօրքը մեկնի, որպէս նախագահ Դուդայեւ պիտի չըլլայ իր գործը· առանց Ռուսաստանի օժանդակութեան պէտք պիտի ըլլայ վճանքը բնականոնացնել, տնտեսութիւնը վերականգնել, սննդեղէն ու խնամք տալ բնակչութեան, լուծել դրամական հարցերը: Ան կ'ըսէ թէ հաշտութեան օրով ալ Ռուսաստան խափանարարներ պիտի ղրկէ որպէսզի մահափորձեր կազմակերպեն ու հրահրեն Չէչէններու ատելութիւնը: Կը հաւատայ թէ այդ պարագային աւելի դժուարութիւն պիտի ունենայ հարցերը լուծելու, քան այսօրուան պատերազմին ընթացքին: Այսօր պարզ է կացութիւնը· կայ թշնամին որուն դէմ պայքար կը մղուի: Երբ ամբողջ Չէչէնիան քարուքանդ է, իրենց կը մնայ ռուսական հողը մտնել, քաղաքները քանդել ու բնակիչները սպաննել:

Դուդայեւ Տաղստանի մէջ իրենց գործած արարքին մէջ նշմարել կուտայ նպատակն ալ Տաղստանցիներուն ցոյց տալու թէ իրենք Ռուսաստանի համար ոչ մէկ արժէք կը ներկայացնեն:

Երբ լրագրողը կ'ըսէ թէ ինք՝ զօրավար Դուդայեւ կը հալածուի ռուս գաղտնի սպասարկութիւններու կողմէ, չէչէն պարագլուխը կը հաստատէ ատիկա· կ'աւելցընէ թէ Ռուսերը ամէն միջոցի կը դիմեն, բայց իր ժողովուրդը պահապան է իրեն: Եւ խորքին մէջ իր մահը ժխտական հետեւանքներ միայն կրնայ ունենալ Ռուսերուն համար: Իր մահով չէչէն ժողովուրդը պիտի գտնէ անհրաժեշտ մղումը հոգեբանական խոչընդոտը գանգելու եւ ըլլալու իսկապէս վայրագ ու անգութ, Ռուսաստանի դէմ իր պայքարին մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ խորհուրդի 88 ընտրեալներէն 55-ը կը պատկանին Արաֆաթի՝ Ֆաթահ կուսակցութեան ինչ որ հանդիսת մեծամասնութիւն մը կ'ապահովէ իրեն: Միւս 30 խորհրդարանականները կուսակցական պիտակի տակ չեն ներկայացած ,թէեւ զանազան հոսանքներու հակում ունին, բայց լուրջ ընդդիմութիւն մը չեն, Համասը, որ պոյքոթի հրաւէր կարդացած էր, քանի մը ներկայացուցիչ ունի:

ՊԵՐՎՈՄԱՅԻՍԿԱՅԱՆ (Տաղստան) վերադարձած ռուս զինուորներ ահաւոր նկարագրութիւն մը կ'ընեն հոն տիրած վիճակին չէչէն խմբակին վրայ յարձակման առեն: Աֆղանիստանի եւ Աբխազիոյ վերթերան մը կ'ըսէ թէ երբեք այդպիսի բան չէր տեսած: «Կարծէք, կ'ըսէ, ամէն ինչ կազմակերպուած էր սիրողի մը կողմէ կամ միակ նպատակ ունէր մեզ սպանել տալու»: Ցունուար 23-ին, կ'ըսուէր թէ Չէչէնները ազատ պիտի ձգեն այն 60 պատանդները զորս դեռ կը պահեն եւ Չէչէնիա տարած են,

ՏՈՒԲ· ԿԻՒՊԼԷՐ, ըստ երեւոյթին լրտեսելու տրամադիր չէ եւ կը չարունակէ հարցազրոյցները մէկ թերթէն միւսը: Ցունուար 23-ին, կ'արտայայտուէր «Ֆիկառօ»ի մէջ չեշտելու համար թէ՝ «օրինակելի բժիշկ մըն է» ու նաեւ բոլորովին անչահախնդիր: Բարոյական ներքին վիճարկումէ մը ետք է որ ձեռնարկեր է իր հատորին, բայց, անհրաժեշտ նկատեր է ճշմարտութիւնը վերահաստատել: Ինք ուզեր է, նաեւ, որ դիրքը լոյս տեսնէ երբ Միթերան ողջ էր, հրատարակչական եւ տպագրական պատճառներով է որ «զուգադիպեր է» Միթերանի մահուան անմիջական վաղորդայնին: Շատ վիրաւորուած է Տիկին Միթերանի բողոքէն, որովհետեւ փորձ· Սթէկի հետ իրենց տարած խնամքներու չնորհիւ է որ Միթերան ապրած է: Կը պնդէ որ 1994 Նոյեմբերին, Միթերան ի վիճակի չէր կառավարելու եւ կ'ուզէ վկայութեան բերել հիւանդապահուհին: Ինք եւ Փլոն տրամադիր են մինչեւ Եւրոպական Ատեան դիմելու դիրքին վաճառման արտօնութիւնը վերստանալու համար:

ՏԱՃԻԿՍՏԱՆի կրօնաւոր պետը՝ մուֆթի Ֆատխուլլա Շարիբով սպաննուած է Ցունուար 21-ին, Դուշանբէի մէջ, իր ընտանիքին հետ անդամներուն հետ: Յաջորդ օրը կը սկսէին բանակցութիւնները, որոնց նպատակն էր վերջ դնել քաղաքացիական պատերազմին որ կը տեւէ երեք տարի է: Ինք խաղաղ լուծումի մը կողմնակից էր:

ԵԼՑԻՆ յայտարարեց թէ հաւանաբար Թեհրանի կ'ըլլայ նախագահական ընտրութեան որ տեղի պիտի ունենայ Ցունիսին: Վերջնական որոշումը պիտի յայտնէ Փետրուար 13-էն 15-ի միջեւ:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարին կցորդը՝ Ճոն Շաթըք կը հաստատէ որ դիակոյտեր կան Պոսնիոյ մէջ ինչ որ կը նշանակէ թէ Սերպերու հաստչէին եղած կասկածները Ջարդերու մասին չինծու լուրեր չէին: Վերապրողներու վկայութիւններ ալ կան: Կը պարզուի որ «զանգուածային մաքրագործումներ» կատարուած են: Սրեպրինիքայի շրջանը 7000 հոգի զոհ գացած է ցեղային մաքրագործման: Ամերիկացի նախարարին համար, որ նաեւ մարդկային իրաւանց պատասխանատու է չուրջ 15 դիակոյտներ կան:

ԳԼԻՆԹՐՆԻ կինը հարցաքննութեան պիտի ենթարկուի կալուածային պզտոր հարցի մը կապակցութեամբ, որպէս վկայ: Անցեալին փաստաբան, Տիկին Գլինթըն պարտի բացատրել իր դերը Ուաթուրգրի բնակարաններու եւ Արքանսասի անանկացած խնայողութեան նտուկին մատակարարման մէջ: Քննութեան նպատակն է երեւան հանել թէ խնայողութեան նտուկին սահմանուած հանրային դրամը չէ՞ տրուած Ուայթուաթըրի բաժնէտէրերուն որոնց մաս կը կազմէր Տիկին Գլինթըն: Միացեալ - Նահանգներու պատմութեան մէջ, առաջին անգամն է որ նախագահի մը կինը դատարան կը ներկայանայ:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ հանրապետական կուսակցութիւնը նախագահական թեկնածութեան նոր թեկնածու մը ունի յանձին Սթիվ Ֆորպըսի որ մեծահարուստ Մալքըմ Ֆորպըսի զաւակն է: Առ այժմ, Տոլի լուրջ մրցակից մը չի թուիր եւ մամուլն ալ բամբասանքներու սիւնակներ կը լեցնէ իր մասին: Ինք ալ ցարդ 10 միլիոն տոլար ծախսած է Պոպ Տոլի դէմ հեռատեսիլէն յարձակումներ ընելու համար: Ժողովրդականութիւն չահելու համար տուրքերու զդալի զեղչ կը խոստանայ եւ կ'ապահովէ որ իր ծրագիրը նոր զարկ մը պիտի տայ տնտեսութեան:

ԹԵՀՐԱՆի մէջ կը դատուին վեց Պարսիկներ որոնք ամբաստանուած են վարչակարգը տապալելու յանցանքով: Անոնցմէ մէկը ծագումով Հրեայ է: Դատավարութիւնը հրապարակային է: Ամբաստանադիրը կը ճշդէ որ անոնք կ'աշխատէին ի չահ գէնքի չահատակութեան եւ լրտեսութեան ցանցի մը համար որ կապ ունէր Իսրայէլի եւ Միացեալ - Նահանգներու հետ:

ՓԱՐԻԶ ԿԸ ՄԵԾԱՐԷ ԹՐՔԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԸ

Թուրքիոյ Փարիզի դեսպանատունը 1996-ի սկիզբին մշակութային բազմազան ծրագիր մը կը ներկայացնէ: Նախ փետր· 15 -- 19 Թուրքիա որպէս պատուոյ հիւր ներկայ պիտի ըլլայ Էքսփոլանկի ցուցահանդէսին: Այդ առիթով պատրաստուած տաղաւարը տեղ պիտի տայ նաեւ նախկին խորհ· թրքալեզու Հանրապետութիւններուն, նաեւ այդ շրջանակին մէջ դասախօսութիւններ, երաժշտահանդէսներ պիտի կազմակերպուին:

Նոյն ամսուան 23-ին ալ Թրոքատէրոյի Միւզէ տը լ'Հոմի մէկ սրահին մէջ 135 քառ· մեթրի վրայ «Թրքական տուն» մը պիտի ներկայացուի, քովը թրքական բաղնիքով մը: Թուրքիոյ դեսպանը կ'ըսէ թէ այցելուները հոն պիտի դտնեն մանրակերտ Թուրքիա մը:

Թրքական մշակութային վերջին նախաձեռնութիւնը պիտի ըլլայ թրքական ժապաւէններու փառատօն մը, Ապրիլ 15 -- Մայիս 15, Պոպուրի մէջ ուր պիտի ներկայացուին չուրջ 50 թրքական ժապաւէններ:

ԿՂԶԻ ՆՄԱՆ ՁԻՒՔ ՄԵՐ ԿԻՊՐԻԱ

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՆՈՐ ԱՆՈՒՆ ՄԸ՝ «ԱՐՁԱԳԱՆԳ»

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գաղութին աշխոյժ մէկ այլ կազմակերպութիւնն ալ Հ. Յ. Դ. Կիպրոսի Երիտ. Միութիւնն է (ԿԵՄ), որ ունի 30 անդամներ: Անցնող Սեպտեմբեր 7-ին կայացած միութեան ընդհանուր ժողովէն բխած եռանդամ նոր վարչութեան մաս կը կազմեն՝ Վարանդ Փանոսեան, Թանիա Պէրպէրեան եւ Վարդ Թոփալեան: ԿԵՄ-ի գործունէութիւնը կը հակի առաւելաբար քարոզչական աշխատանքներու: Ապրիլ ամսուն, Եղեռնի 80-ամեակին առիթով, ԿԵՄ-ական տղաք որմազդներ փակցուցած են Նիկոսիոյ մայր պողոտաներու պատերուն վրայ, թռուցիկներ ցրուած, հուսկ մանակցած՝ բողոքի ուանդական քայլարշաւին: Միութեան մէկ ներկայացուցիչը՝ Յակոբ Սարեան, Մայիս ամսուն մանակցած է Սլովաքիոյ Լեւոչէ քաղաքին մէջ կայացած Փոքրամասնութիւններու Տասնօրեայ Մորհրդաժողովին, կազմակերպուած՝ Եւրոպայի Մորհուրդին կողմէ: Այլ ներկայացուցիչ մը՝ Դալար Գուլումճեան, Յուլիս 9 – 16 իր մանակցութիւնը բերած է Սթրազպուրկի «Եւրոպական Երիտասարդական Շաբաթ»ին, որպէս անդամ կիպրոսի երիտասարդական պատուիրակութեան: Միջազգային այս հանդիպում-հանրաժողովին ներկայ եղած են Եւրոպայէն 1200 երիտասարդներ եւ քննարկած՝ ցեղապաշտութեան, օտարատեացութեան եւ անհանդուրժողութեան երեւոյթներուն դէմ պայքարելու օրինական ձեւերը:

Իր տպաւորութիւնները փոխանցելով, Դ. Գուլումճեան այս առթիւ կ'արձանագրէ հետեւեալը. – «Անդրադարձայ շատ կարեւոր հարցի մը՝ հայկական ներդրումի եւ ազդեցութեան կատարեալ բացակայութիւնը եւրոպական մակարդակի վրայ, եւ թէ ինչպիսի ազդեցիկ դերակատարութիւն կ'ունենային այլ պետութիւններ, ինչպէս՝ Թուրքիան...» («Արձագանգ», Թիւ 6): Ու երիտասարդուհին կ'աւելցնէ, թէ ԿԵՄ-ի կողմէ պատրաստուած աւելի քան հազար օրինակ «The Armenians» երկլեզու (Ֆրանսերէն – անգլերէն) Թղթիկէն բաժնած է հոն, հանրաժողովին մասնակից Եւրոպայի երիտասարդներուն յուշելու համար Հայաստանի հարուստ քաղաքակրթութիւնն ու հայութեան բերած ներդրումները...:

ԿԵՄ-ի կազմակերպած այլ ձեռնարկներէն յիշատակելի են Մայիսեան Անկախութեան տօնախմբութիւնը (1995, Մայիս 27, բանախօս՝ Տ. Ճինպաշեան), կիպրահայ 8 երիտասարդներու մասնակցութիւնը հայ համալսարանականներու համագումարին Ա. համագումարին (Պէյրութ, 1995, Յուլիս 22 – Օգոստոս 4, Համազգայինի նախաձեռնութեամբ), հուսկ՝ Օգոստոսին կայացած ամառնային բանակումը, 35 հոգիով: Աւելցնենք նաեւ, որ Յունիսի վերջերը ԿԵՄ-ի հովանիին տակ վերակազմուած է Հ.Յ.Դ. Նիկոսիոյ «Արցախ» Պատանեկան Միութիւնը, 16 հոգիով:

Քարոզչական ու քաղաքական աշխատանքներու հետամուտ է նաեւ Հ. Յ. Դ. Կիպրոսի Հայ Դատի Յանձնախումբը, որ Ապրիլ 25-ին ու 26-ին հարցազրոյցներ ունեցած է տեղական զոյգ ռատիօկայաններէ՝ Եղեռնի 80-ամեակին առիթով: Յունիսի 18-ին ալ, Յանձնախումբին մէկ ներկայացուցիչը մասնակցած է կիպրոսի ռատիօկայանի Ա. յայտարերին ձայնասփռած «կլոր սեղան»ի զրոյցին՝ «Քաղաքական ծաւալապաշտութիւնը» թեմայով, կղզիին զրաման 21-րդ տարեդարձին առթիւ: Յուլիսին, նոյն Յանձնախումբին հրաւէրով Կիպրոս ժամանած է ամերիկահայ հանրածանօթ պատմաբան վրդ. Րաֆֆէսօր Ռիչըրտ Յովհաննէսեան եւ դասախօսութիւններ տուած:

Յուլիս 7 – 28, Կիպրահայոց Ազգ. Առաջնորդարանին բարեհաճութեամբ, գաղութը իր ծոցին մէջ ընդունած է Ֆրանսահայ «Մաշտոց» միութեան 11 պատանիները, որոնք Տիկին Հիլտա Գալֆայեան – Փանոսեանի գեկավարութեամբ հայերէնի խտացեալ դասընթացքներու հետեւած են «Նարեկ» վարժարանին մէջ:

Սեպտեմբեր 11 – 13, ընդառաջելով Կիպրոսի Կրթական Նախարարութեան հրաւէրին, Հայաստանի Ֆիլհարմոնիք Նուագախումբը (110 հոգի) Լորիս Ճըգնաւորեանի գեկավարութեամբ մասնակցած է Կղզիին «Եւրոպայի Մշակոյթի Ամիս»ին, ելոյթները ունենալով Նիկոսիա, Լառնաքա եւ Լիմասոլ:

Սեպտեմբեր 21-ին, Նիկոսիոյ մէջ երդահանդէս մը տուաջ է նոր օրերու սիրուած երգիչ Ռուբէն Երեւանցի (Հախվերդեան), կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Ազատամարտ Երիտ. Միութեան:

Ահա մասնակի մէկ պատկերը կիպրահայոց ազգային կեանքին, որ միշտ բարխուն եւ լի՝ այլազան չարժումներով:

Ինչ որ սակայն չվրիպեցաւ մեր ուշադրութենէն, «մեռալին միւս երես»ն է, այլ խօսքով՝ յոռի այն երեւոյթները, որոնց անդրադարձած է «Արձագանգ», կարելի յանդգնութեամբ: Օրինակ, պերճախօս է կիպրահայ երկու երիտասարդուհիներու հետեւեալ հաստատումը.- «Երիտասարդութեան հեռացումը հայկական մշակոյթէն, հրահրած է օտարամոլութեան զգացումը: Այս մէկը միայն չի թարգմանուիր խառն ամուսնութիւններով, այլ նաեւ Հայ երիտասարդները սկսած են իրենց բարեկամական մտերիմ շրջանակը փնտռել օտարներու մօտ, ինչպէս նաեւ շեշտը տալ օտար լեզուի գործածութեան» (տե՛ս Թիւ 5):

Այլ տեղ մը, Յակոբ Մանուկեան կը դրէ հետեւեալը.

«Կիպրահայ համայնքը օրէ – օր կը վերածուի ծերանոցի մը, ուր երիտասարդներու հանդէպ ամէն տեսակի գուրգուրանքի եւ հոգատարութեան քաղակայութեան պատճառով, օտար ամուսնութիւններ հասած են սարսափելի աստիճաններու, իսկ արտագաղթը դանդաղօրէն բայց հաստատուն ֆայլերով թափ կ'առնէ» (Թիւ 8):

Տխուր իրականութիւններ, որոնք առաւել կամ նուազ համեմատութեամբ կը պատչաճին Արեւելքի թէ Արեւմուտքի մեր բոլոր գաղութներուն:

Ի՞նչ պէտք է ընել առաջքն առնելու համար այս սահանքին, կիպրոսի նման փոքրաթիւ գաղութներու պարագային, կը խորհինք, հարկ է համախմբուիլ ու միաճուլել ուժերը կարելի չափով: Ու այս հարցին է որ անդրադարձած է Տանն Կիլիկիոյ նորընտիր Հայրապետը՝ Արամ Ա. Կաթողիկոս, Կիպրոս տուած իր հովուապետական անդրանիկ այցելութեան (Դեկտեմբեր 13 – 20, 1995), աւարտին, կըզդիւ հայ բնակչութեան ուղղեալ իր դիրին մէջ չհչտելով. – «կ'ուզենք անկեղծօրէն յայտնել ձեզի, որ կիպրահայ գաղութին մէջ մեծ թիւով կազմակերպութիւններու ներկայութիւնը մեզի կը նկատենք ո՛չ դրական երեւոյթ: Այս փոխրաթիւ գաղութին կարելիութիւններն ու կարողականութիւնը պէտք չէ տարանջատել ու ջլատել. այլ անհրաժեշտ է համախմբել թէ՛ կազմակերպչական, թէ՛ ծրագրումի եւ թէ՛ համախումբ գործունէութեան իմաստով» («Արարատ», օրաթերթ, Պէյրութ, Դեկտեմբեր 30 / 1995):

*
**

Հայ մամուլի նորագոյն մէկ անունին նուիրուած մեր այս ակնարկը կ'ուզէինք փակել հետեւեալ 2 նկատողութիւններով.

1) – Հարկ է առաւելագոյն չափով հոգ տանիլ թերթին արբագրութեան, թոյլ չտալով որ ուղղագրական կոպիտ սխալներ ցանցուին հոս ու հոն: Ամսաթերթ մը, որ ամէնօրեայ հեւք չի պահանջեր օրաթերթերու նման, ընթերցողին պէտք է ներկայանայ «կիրակնօրեայ տարազ»ով, կոկիկ ու անվրէպ:

2) – Նոյնիսկ ընդդիմադիր հոսանքի մը համար՝ ո՞րքանով համոզիչ է սա յայտարարութիւնը. – «Հայաստանի արտաքին քաղաքականութիւնը կը նմանի անդեկ լաստի, որ ալիքներու տարուբերումին պէսպէս այդ միակ լեզուն սորվին, լաւ սորվին, լաւ գործածեն, բայց եւ այնպէս, ցնցիչ այն անհաւասարութիւնը որ կայ լեզուներու միջեւ, ծանր զրկանքներու, տագնապներու, դժուարութիւններու ու սոսրակայական բարդոյթներու կը մատնէ այն միւս ժողովուրդները, այն միլիառաւոր մարդիկը, որոնց լեզուն ի զօրու չէ, ընդունելի դրամ չէ միջազգային հրապարակին վրայ:

Այսօր մարդոց մեծամասնութիւնը վստահօրէն կը կարծէ թէ միակ լեզուի մը դերիչխանութիւնը յաւերժօրէն պիտի չարունակուի: Այս մէկը սխալ ենթադրութիւն մըն է: Այն լեզուն, որ այսօր մէկ թիւ լեզու է, այն լեզուն որ այսօր աշխարհի ամէնէն ընթացիկ ու չհաւասար լեզուն է, քանի մը հարիւր տարի վերջ կրնայ իր դիրքը ուրիչ լեզուի մը զիջիլ, ինչպէս որ այսօր իրենց տեղերը զիջած են ուրիչ լեզուներ, որոնք աւելի գերակշիռ էին հարիւր տարի, հարիւր յիսուն տարի առաջ:

Բայց քանի կը հետեւի հեռատեսիլին, այնքան աւելի կ'անդրադառնայ որ լեզուներու այս անհաւասար ճակատագիրը թերեւս այնքան կարեւոր չէր, որքան կարեւոր էր ուրիչ կէտ մը, որ ուշադրութենս կը գրաւէր: Լաւ խօսելու, մաքուր խօսելու կարեւորութիւնն էր այդ, մանաւանդ երբ խօսողը հանրապետութեան նախագահ մըն էր, վարչապետ մըն էր, կամ կարեւոր անձնաւորութիւն մը: Հանրապետութեան նախագահ մը այսքան հանդիսաւոր նիստի մը ընթացքին իրաւունք ունի՞ր, օրինակի համար, չատ անհաճոյ ու տգեղ անգլերէն մը գործածելու, հակառակ որ պարտաւոր չէր այդ լեզուով խօսելու: Իմ կարծիքով իրաւունք չունէր: Բարձրաստիճան մարդիկ պարտին պաշտպանել իրենց արժանապատուութիւնը, քանի որ այդ արժանապատուութիւնը իրենց ժողովուրդին արժանապատուութիւնն է: Եւ տգեղ ու անճոռնի խօսակցութիւն մը միշտ ծանրապէս կը վնասէ այդ արժանապատուութեան:

Ռ. Հ.

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԽՕՍԻԼ, ԵՒ ԼԱՒ ԽՕՍԻԼ ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻՆ

Ա.

Յիշելով Ֆրանսուա Միթերանը, որ այնքան քարթր պահեց ֆրանսերէն լեզուի գեղեցկութիւնն ու արժանապատուութիւնը:

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան Յիւնամեակին նուիրուած պատմական նիստի ընթացքին աշխարհի զանազան երկիրներու նախագահները կամ վարչապետները կարգաւ ամսիոն կը բարձրանային ու հինգ վայրկեան տեւողութեամբ ելոյթ կ'ունենային: Միայն հինգ վայրկեան: Ո՛չ մէկուն բացառութիւն կը չնորհուէր, ո՛չ մէկը իրաւունք ունէր վայրկեան մը աւելի երկար խօսելու: Բացարձակ հաւասարութեան սկզբունքը ակնբախ էր: Աչխարհի ամէնէն հզօր ու ազդեցիկ պետութեան մը նախագահն ու Ափրիկէի ամէնէն վտքրիկ երկրին հանրապետութեան նախագահը իրարու կը հաւասարէին, ամսիոնը կը բաժնէին նոյնքան ժամանակ:

Միայն թէ ուրիչ անհաւասարութիւն մը կար անոնց միջեւ, անխուսափելի ուրիչ անհաւասարութիւն մը: Այդ անհաւասարութիւնը ծնունդ կ'առնէր կամքէ անկախ ազդակէ մը: Ելոյթներու ընթացքին գործածուած լեզուն էր այդ:

Ամսիոն բարձրացող նախագահներէն ոմանց մայրենի լեզուն անգլերէնն էր կամ անոնք կուգային անգլիախօս երկիրներէ, ուստի կը խօսէին հեզասահ, ազդեցիկ ու դեղեցիկ անգլերէնով մը:

Ուրիչ նախագահներ ալ կը խօսէին իրենց մայրենի լեզուով, ռուսերէն, չինարէն, ճափոներէն, կամ չեմ գիտեր ինչ: Այդ պարագային ժողովականները իրենց ականջներուն վրայ գետեղուած ունկնդրիչ գործիքներէն կը լսէին կարդացուած պատճէնին անգլերէն թարգմանութիւնը: Անշուշտ, փոքրիկ ու անճանօթ երկիրներու նախագահները, որոնք իրենց մայրենի լեզուով կ'արտայայտուէին, այնքան ազդեցիկ ու տպաւորիչ չէին դառնար, որքան անգլիախօս նախագահները: Որքան ալ վայելէին այսպիսի ամսիոնի մը վրայ իրենց մայրենի լեզուն հնչեցընելու գոհունակութիւնն ու դիւրութիւնը, անոնք բանով մը պակաս կը մնային անգլիախօսներէն, կարծես միայն լեզուով իսկ կը գառնային երկրորդ աչխարհի մը մարդիկը:

Կային նաեւ նախագահներ կամ գեկավարներ, որոնք անգլիախօս չըլլալով հանդերձ կը նախընտրէին խօսիլ անգլերէնով: Տարօրինակ հնչիւններով, այլանդակ առոգանութիւններով, անճանաչելի դարձած բառերով անգլերէն մըն էր անոնց խօսածը, ծայր աստիճան խեղճ ու անբաւարար: Կարելի էր զարմանալ թէ ինչո՞ւ անոնք նախընտրած էին անգլերէնով կարդալ իրենց ճառը, հակառակ որ կրնային զայն կարդալ իրենց մայրենի լեզուով:

Երբ հեռատեսիլէն կը հետեւէի այս իրերայաջորդ ելոյթներուն, մայրենի լեզուի հետ առընչուած ինչ ինչ հարցումներ կը տողանցէին մտքիս մէջ: Նախ կը մտածէի լեզուներու անհաւասարութեան մասին, ճիշդ է որ այսօր միլիառներով մարդոց համար չատ բնական երեւոյթ է այս, ճիշդ է որ այսօր միլիառներով մարդիկ առանց առարկութեան կ'ընդունին սա մէկ կամ երկու լեզուի, կամ նոյնիսկ միակ լեզուի մը գերիչխանութիւնը, եւ ճիշդ է որ այդ պատճառաւ ալ միլիառաւոր մարդիկ ամէն ճիգ կը վատնեն որպէսզի այդ միակ լեզուն սորվին, լաւ սորվին, լաւ գործածեն, բայց եւ այնպէս, ցնցիչ այն անհաւասարութիւնը որ կայ լեզուներու միջեւ, ծանր զրկանքներու, տագնապներու, դժուարութիւններու ու սոսրակայական բարդոյթներու կը մատնէ այն միւս ժողովուրդները, այն միլիառաւոր մարդիկը, որոնց լեզուն ի զօրու չէ, ընդունելի դրամ չէ միջազգային հրապարակին վրայ:

Այսօր մարդոց մեծամասնութիւնը վստահօրէն կը կարծէ թէ միակ լեզուի մը գերիչխանութիւնը յաւերժօրէն պիտի չարունակուի: Այս մէկը սխալ ենթադրութիւն մըն է: Այն լեզուն, որ այսօր մէկ թիւ լեզու է, այն լեզուն որ այսօր աշխարհի ամէնէն ընթացիկ ու չհաւասար լեզուն է, քանի մը հարիւր տարի վերջ կրնայ իր դիրքը ուրիչ լեզուի մը զիջիլ, ինչպէս որ այսօր իրենց տեղերը զիջած են ուրիչ լեզուներ, որոնք աւելի գերակշիռ էին հարիւր տարի, հարիւր յիսուն տարի առաջ:

Բայց քանի կը հետեւէի հեռատեսիլին, այնքան աւելի կ'անդրադառնայի որ լեզուներու այս անհաւասար ճակատագիրը թերեւս այնքան կարեւոր չէր, որքան կարեւոր էր ուրիչ կէտ մը, որ ուշադրութիւնս կը գրաւէր: Լաւ խօսելու, մաքուր խօսելու կարեւորութիւնն էր այդ, մանաւանդ երբ խօսողը հանրապետութեան նախագահ մըն էր, վարչապետ մըն էր, կամ կարեւոր անձնաւորութիւն մը: Հանրապետութեան նախագահ մը այսքան հանդիսաւոր նիստի մը ընթացքին իրաւունք ունի՞ր, օրինակի համար, չատ անհաճոյ ու տգեղ անգլերէն մը գործածելու, հակառակ որ պարտաւոր չէր այդ լեզուով խօսելու: Իմ կարծիքով իրաւունք չունէր: Բարձրաստիճան մարդիկ պարտին պաշտպանել իրենց արժանապատուութիւնը, քանի որ այդ արժանապատուութիւնը իրենց ժողովուրդին արժանապատուութիւնն է: Եւ տգեղ ու անճոռնի խօսակցութիւն մը միշտ ծանրապէս կը վնասէ այդ արժանապատուութեան:

Ռ. Հ.

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԵԼԷՍԻ ՄԷՋ

ԱԶԳ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ԱՄԱՆՈՐԵԱՆ ԸՆԹՐԻՔԸ

Մոնթեպելլոյի Սուրբ Խաչ Եկեղեցւոյ «Բաղրամեան» սրահին մէջ, Յունուար 6-ին, տեղի ունեցած է Ազգային Առաջնորդարանի Նոր տարուան եւ Ս. Ծննդեան աւանդական ընթրիքը, որուն մասնակցած են չուրջ 650 հոգի: Բացումը կատարած է յանուն Առաջնորդարանի Տիկնանց Ժանդակ Մարմնի Սիլվա Սայապալեան: Եփրեմ Սրբ. Թապաղեան կարդացած է Արամ Ա. Կաթողիկոսի Հայրապետական խօսքը օրուան առթիւ: Ողջոյնի խօսք արտասանած է Ազգային Վարչութեան ատենապետ Ֆաժակ Տիքթիճեան: Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն ետք խօսք առնելով առաջնորդական տեղապահ Մուշեղ Ծ. Վրդ. Մարտիրոսեան պատճառած է ձեռնարկին ծախքերը հոգացած Տէր եւ Տիկին Ռիչըրտ եւ Թինա Գրոլանն ու Տէր եւ Տիկին Ժան եւ Աստղիկ Պետրոսեանը եւ մաղթած որ նոր տարին վերջ տայ Հայու ցաւերուն:

*
**

ՀԱՅ.ՕՄ-Ի 86-ԱՄԵԱԿԻ ՆՇՈՒՄԸ

Լոս - Անճելըսի Ուիլշըր Իպէլ սրահին մէջ, Յունուար 7-ին, նշուած է Հ.Յ.Օ.Մ-ի 86-ամեակը: Ներկայ եղած են 800 հոգի: Աբեմտեան Ամերիկայի Շրջ. Վարչութեան ատենապետուհի Յասմիկ Տէրտէրեան իր խօսքին մէջ նշած է, թէ «Հ.Յ.Օ.Մ-ի օգնութիւններու բոլորանուէրը հանդամանքը, իր ընկերային ծառայութեանց դրասենեակները, Շաբաթօրեայ իր դպրոցները, հայրենիքի մէջ իր դրասենեակները, տեսողութեան ակնոցներու աչխատանոցները, հիւանդանոցներու մէջ Հ.Յ.Օ.Մ-ի մասնաբաժինները, հոդեբանականները կեդրոնները եւ որբերու օժանդակութեան տարբեր փոնտերը զայն կը դնեն Հայ Կանանց կազմակերպութիւններու առաջին կարգին վրայ, պատիւ բերող անձնատուր՝ Հայաստանի ապագան կ'առաջնորդէ անյայտ ուղղութեամբ» (խմբագրական, Թիւ 7, Սեպտեմբեր / 1995):

Այս առթիւ, թերեւս համաձայն ըլլայինք խմբագրութեան հետ՝ եթէ հարցը առընչուէր մեր երկրին ներքին քաղաքականութեան, ուր փուչեր եւ տատասկներ կարելի է գտնել, որքա՛ն կ'ուզէք: Վերջին հաչուով, զգօն ու չափաւոր արտայայտութիւններն են միայն, որ բարենիշ կ'ապահովեն ընթերցողին մօտ:

«Արձագանգ» հետամուտ պէտք է ըլլայ այդ կարելիին,

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՑԵԱՆ

Հ ա լ է պ

ԱՐԱՄ Ա. Կ'ԱՅՑԵԼԷ ՍՈՒՐԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ(*)

ՀԱԼԷՊ. – («Յառաջ»). –

Երեքշաբթի, Յունուար 9-ին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ նորընտիր Հայրապետը՝ Արամ Ա. Կաթողիկոս միօրեայ պաշտօնական այցելութիւն մը տուաւ Դամասկոս եւ ընդունելեցաւ Սուրիոյ Հանրապետութեան նախագահ Հաֆէզ Ասատի կողմէ:

Արամ Ա. նախագահական ապարանք ժամանեց հայկական ներկայացուցչական պատուիրակութեան մը ուղեկցութեամբ, որուն մաս կը կազմէին Բերիոյ թեմի Առաջնորդ Սուրէն Արք. Գաթարոյեան, Ձէդիրէի առաջնորդական փոխանորդ Կոմիտաս Եպիսկ. Օհանեան, Դամասկոսի կաթ. փոխանորդ Սեդուհ Ծ. Վրդ. Սարգիսեան, Ազգ. Կեդր. Վարչութեան առենապետ՝ Մկրտիչ Պապիկեան, Պուրճ Համուտի քաղաքապետ Յովակ Թիւթիւնեան, Սուրիական Խորհրդարանի պետական երեսփոխան Սիմոն Լիպարեան, բժ. Վահէ Սիսեռեան (Հալէպ), եւ Մեսրոպ Շերինեան:

Աւելի քան կէս ժամ տեւած հանդիպման ընթացքին, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը նախագահին յայտնեց, թէ իր ընտրութենէն ետք պարտք համարած էր պաշտօնական այցելութիւն մը տալ ասպնջական Սուրիոյ, որուն հանդէպ անսահման երախտիք կը տածէ Հայութիւնը աշխարհի ամբողջ տարածքին ու կ'աշխատի պահպանել ու զարգացնել դարաւոր սերտ յարաբերութիւնները արաբ ժողովուրդին հետ: Կաթողիկոսը գոհունակութիւն յայտնեց նաեւ Սուրիոյ Հայութեան չնորհուած քաղաքացիական հաւասար իրաւունքներուն ու ազատութեանց համար եւ միաժամանակ ղրուատեց Լիբանանի մէջ խաղաղութեան հաստատման օգտին Սուրիոյ թափած ջանքերն ու աշխատանքը:

Իր կարգին նախագահ Ասատ չնորհաւորեց Հայրապետը՝ իրեն վստահուած պատասխանատու պաշտօնին մէջ, դրուատիքով արտայայտուեցաւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայ համայնքներուն վայելած վարկին մասին ու հետաքրքրուեցաւ տարաւփուռ Հայութիւնը յուզող հարցերով:

Արամ Ա.ի սոյն այցը լայն արձագանգ գտաւ Սուրիոյ գրաւոր թէ բերանացի լրատուիւներուն կողմէ: Նոյն գիշերն իսկ (Յունուար 9), պետական հեռատեսիլը գլխաւոր լուրերու իր յայտագրին մէջ պատկերներ սփռեց հանդիպումէն (շուրջ երկու վայրկեան), մինչ մամուլը, յաջորդ օր, առաջին էջի վրայ կ'անդրադառնար անոր:

Կը սպասուի, որ Կիլիկիոյ նորընտիր Հայրապետը մերձաւոր թուականի մը՝ հովուապետական այցելութիւն մը չնորհէ Բերիոյ թեմին (Հալէպ, Ձէդիրէ, Լաթաքիա, Քեսապ եւլն.):

ԼԵՒՈՆ ՇԱՒՈՑԵԱՆ

(*) Լուրը տուած էինք Յունուար 19-ին, գաղութի բաժնին մէջ:

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ԻՆՔՆԱԿՈՉ «ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐ»Ը

Ֆրանք - Ուիլիամ Շաֆնէր 43 տարեկան է: Հռոմէական օճիքներով այս «արքեպիսկոպոսը» ինքզինք կը ներկայացնէ իբրեւ «Կաթողիկէ աւանդապաշտ եկեղեցիի անկախ եպիսկոպոս»ը: Ան ծանօթ է աւելի որպէս գիւահան եւ բուժիչ. առնուազն այդ համոզումը կը ստացուի երբ աչք մը նետուի անոր կողմէ հարիւրաւորներու հասցէին ղրկուած թղթածրարին, ուր պարզապէս կ'ըսէ թէ իր հրատարակած գիրքը թղթատելը համազօր է Դեկտեմբեր 25-ին Հռոմի Ս. Պետրոս հրապարակին վրայ մաղթանքներ կատարելու:

Մինչդեռ Կաթողիկէ եպիսկոպոսութիւնը կը պնդէ թէ Շաֆնէր որեւէ կերպով չի պատկանիր իր դաւանանքին: Նոյնիսկ 1996 Յունուարի սկիզբը «Փարիզ – Նոթր Տամ» թերթը յօդուածով մը իր խոր մտահոգութիւնը յայտնեց ի տես անոր հրատարակած գիրքին առաքման պայմաններուն, որոնք աւելի կը կրեն թըղթակցական միջոցներով վաճառականութեան յատկանիշներ, քան՝ քրիստոնէական նկարագիր: Ֆրանսայի հարաւը պատրաստուած ծրարները կը փոխանցուին հիւանդի ցրուիչ մէկ ընկերութեան, որ կը զբաղի առաքման գործով: Առնուազն տարօրինակ է նկատել նաեւ որ գիրքին փոխարժէքը, որ կախում ունի հասցէատիրոջ բնակութեան վայրէն՝ կա՛մ 199 ֆրանք կամ 249 ֆրանք հարկ է ղրկել զուիցերական ընկերութեան մը հաշիւին: Իր այս՝ «Սրբազան աղերսանքներու Գիրք»ին մէջ «Արք.»ը յայտնութիւնը կ'ընէ կարգ մը աղօթքներու, զորս կարիչներու Ընկերութեան Գիւմրիի մատնահիւղին, վարած է արուեստից դպրոցը: 1976-էն անդամ է Հայաստանի նկարիչներու Միութեան եւ այդ թուականէն մասնակցած է միջազգային ցուցահանդէսներու Հայաստան եւ արտասահման (Միացեալ-Նահանգներ, Գանատա, Ֆրանսա, Անգլիա, Ճափոն, Իտալիա, Ռուսաստան, Սուրիա, Գերմանիա, Ցունաստան, Ափրիկէ եւլն. եւլն.): Անձնական ցուցահանդէսներ ալ տուած է: Իր գործերը կան Երեւանի Ազգ պատկերասրահը, Արդի Արուեստի թանգարանը եւ այլ տեղեր: Փարիզէն ետք կ'անցնի Լիոն ուր եւս ցուցահանդէս մը կու տայ:

(*) Galerie Etienne de Causans, 25, rue de Seine, 75006 Paris.

Tous les jours, sauf Dimanche et Lundi de 11h à 13h et 14h30 à 19h.

պէտք է կատարել հրամայականօրէն ժամը 20·30-էն 20·40-ի միջեւ:

Երիտասարդ տարիքէն օրթոտոքս եկեղեցւոյ դաւանած այս «Եպիսկոպոսը» 1986-ին սկսած է դիւահանութեան իր առաջին գործունէութիւնը: 1987-ին եւ 1991-ին եղած դանդաւաներու արձանագրութիւններէն կը պարզուի որ 500 ֆրանքի փոխարէն ան բուժիչի իր ծառայութիւնը կ'առաջարկէր այն անհատներուն, որոնք կը փորձուէին անձնասպանութենէ: Սակայն հակառակ այս բոլորին Շաֆնէր երբեք դատապարտումի չէ ենթարկուած:

Փարիզի առաջնորդարանը ասոր նման տասնեակ պարագաներ արձանագրած է: Սակայն ոչինչ կարելի է ընել այս կեղծ պապերուն, արքեպիսկոպոսներուն եւ եպիսկոպոսներուն դէմ, որոնք ուշադիր են, եւ նախազգուշութեամբ երբեք չեն գործածեր «Հռոմէական կաթողիկէ եկեղեցի»ին պատկանելու տարազը: Անոնք յաճախ կը նախընտրեն «պատկանիլ» անցոյց կրօնական հոսանքներու, ինչպէս որ, օրինակ, Շաֆնէր վերջերս ինքզինք ներկայացուցած էր որպէս մէկ անդամը «նախնական Անտիոքի կաթողիկէ, առաքելական, օրթոտոքս Եկեղեցւոյ», իսկ աւելի վերջ ալ «աւանդական անկախ եկեղեցւոյ» հուսկ՝ Սէն Թ'Անտրէի չարքերուն: «Այս կացութեան առջեւ ոչինչ կըրնանք ընել, կը խոստովանի Փարիզի առաջնորդարանէն կրօնաւոր մը, տրուած ըլլալով որ այս զեղծարարներուն զոհերը կամովին կ'երթան դէպի անոնց, իրենց կրօնական զգացումներուն գոհացում գտնելու ակնկալութիւններով»: Առաջնորդութեան քարտուղարութիւնը հրահանգած է իր բոլոր կրօնաւորներուն, որ իրենց հօտերը ուշադիր ըլլալու հրաւիրեն այս անձերուն նկատմամբ: Եկեղեցին նաեւ մամուլի իր օրկաններուն մէջ յաճախ սիւնակներ կը նուիրէ նախազգուշութիւն պատուիրող յօդուածներու, երբեմն նոյնիսկ ուղղակի անունն իսկ տալով անհատին, որմէ հասած թըղթատարին պէտք չէ ուշադրութիւն ընծայել:

Այս զուգահեռ «եկեղեցիներ»ը իրենց կրօնական բնոյթէն զատ զգալիօրէն նախագահական կամ հաւատարմականի որեւէ հիմք չունին եւ իրենց չինծու ուղիներ գծած են յենլով կաթողիկէ կամ օրթոտոքս եկեղեցւոյ սկզբունքներուն: «Կրօնական ապօրինի գործունէութիւն» «կարելի է որակել ասոնց ըրածը. սակայն դիւրութեամբ իրենց չուրջ կը համախմբեն բազմաթիւ հետեւորդներ, քանի որ կրօնական կոչուած այս հոսանքները դրկաբաց կ'ընդունին աւանդական եկեղեցիներու մերժածները: Այսպէս օրինակ, անոնցմէ շատերը կը յօժարին կատարել երկրորդ ամուսնութեան խորհուրդ մը, ամուսնալուծումէ մը ետք:

Պարզուած այս պատկերէն ետք կարելի չէ չմտաբերել վերջերս յաճախ օրակարգի նիւթ դարձող բառ մը՝ աղանդ, որ այս պարագային եւ ընդհանրապէս միշտ, մխիթարեան եկեղեցւոյ խնդիրը չէ, այլ՝ բոլորին:

Թ. Ա. Թ.

ԼՕՓԱՐ ԱՐՁԱԿԱՓԱՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԵՒ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փասատինայի Պէչիէօթիւրեան սրահին մէջ տեղի ունեցած է հայրենի նկարիչ Ռուբէն Մանուկեանի եւ իր աղջկան՝ Ալեքսանտրայի գործերու ցուցահանդէսը, կազմակերպութեամբ Թէքէեան Մշակ. Միութեան: Խօսք առնելով տոքթոր Բաֆֆի Պալեան նշած է, թէ Ռուբէն Մանուկեան մասնակցած է նախկին Խորհըրդային Միութեան, մանաւանդ Երեսփոխան Սիմոն Լիպարեան, բժ. Վահէ Սիսեռեան (Հալէպ), եւ Մեսրոպ Շերինեան:

Աւելի քան կէս ժամ տեւած հանդիպման ընթացքին, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը նախագահին յայտնեց, թէ իր ընտրութենէն ետք պարտք համարած էր պաշտօնական այցելութիւն մը տալ ասպնջական Սուրիոյ, որուն հանդէպ անսահման երախտիք կը տածէ Հայութիւնը աշխարհի ամբողջ տարածքին ու կ'աշխատի պահպանել ու զարգացնել դարաւոր սերտ յարաբերութիւնները արաբ ժողովուրդին հետ: Կաթողիկոսը գոհունակութիւն յայտնեց նաեւ Սուրիոյ Հայութեան չնորհուած քաղաքացիական հաւասար իրաւունքներուն ու ազատութեանց համար եւ միաժամանակ ղրուատեց Լիբանանի մէջ խաղաղութեան հաստատման օգտին Սուրիոյ թափած ջանքերն ու աշխատանքը:

Իր կարգին նախագահ Ասատ չնորհաւորեց Հայրապետը՝ իրեն վստահուած պատասխանատու պաշտօնին մէջ, դրուատիքով արտայայտուեցաւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայ համայնքներուն վայելած վարկին մասին ու հետաքրքրուեցաւ տարաւփուռ Հայութիւնը յուզող հարցերով:

Արամ Ա.ի սոյն այցը լայն արձագանգ գտաւ Սուրիոյ գրաւոր թէ բերանացի լրատուիւներուն կողմէ: Նոյն գիշերն իսկ (Յունուար 9), պետական հեռատեսիլը գլխաւոր լուրերու իր յայտագրին մէջ պատկերներ սփռեց հանդիպումէն (շուրջ երկու վայրկեան), մինչ մամուլը, յաջորդ օր, առաջին էջի վրայ կ'անդրադառնար անոր:

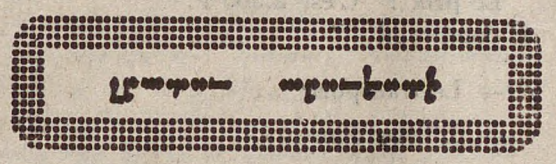
Կը սպասուի, որ Կիլիկիոյ նորընտիր Հայրապետը մերձաւոր թուականի մը՝ հովուապետական այցելութիւն մը չնորհէ Բերիոյ թեմին (Հալէպ, Ձէդիրէ, Լաթաքիա, Քեսապ եւլն.):

ԼԵՒՈՆ ՇԱՒՈՑԵԱՆ

(*) Լուրը տուած էինք Յունուար 19-ին, գաղութի բաժնին մէջ:

լով թէ ազգին եւ թէ՛ յատկապէս հայ կնոջ»: Գեղարուեստական յայտագրին հանդէս եկած են Յովհաննէս Բաղալեան եւ Նունէ Բաղալեան, մեկնաբանելով գուսանական, ժողովրդական եւ ազգային - յեղափոխական երգեր: Նունէ Բաղալեան մեկնաբանած է նաեւ հայ եւ օտար օփերաներէ արիաներ:

*
**

Նկարիչ Վալմարի (Վլադիմիր Մարգարեան) գործերը կը ցուցադրուին Փարիզի Էթիէն տը Գոզան(*) ցուցասրահին մէջ, Յունուար 22-էն 29: Նկարիչը ծանօթ է Ֆրանսահայութեան, անցեալ տարի իր գործերը ներկայացուած են նաեւ՝ Մարսէյլ:

Ծնած է Գիւմրի 1948-ին, ուր ըրած է նաեւ իր ուսումը, ապա նկարչութեան հետեւած Մերկուրով արուեստի դպրոցը: 1967-ին արուեստից եւ թատրոնի բարձրագոյն Վարժարանը յաճախած է զոր աւարտած է 1972-ին Երուանդ Քոչարի դասարանը: 1976-էն 80 որպէս պատասխանատու քարտուղարը Հայաստանի նկարիչներու Միութեան, ապա 1980-ին Ֆրանսա հաստատուելով: Նկարիչը ցուցադրած է Փարիզի, Մարսէյլի, Նիսի, Գրանոպլի, Լիոնի, Ալպերի, Ֆրանսայի հարաւի եւ Իտալիոյ մէջ: Ունի նաեւ ցուցահանդէսներ Ամերիկա, Գանատա, Գերմանիա, Ճափոն, Ռուսաստան, Ցունաստան, Պելճիքա, Սուրիա, Լիբանան, Ուրուկուա, Պրազիլիա, Ուրուկուա, Ռումանիա, Պուլկարիա, Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա, Ուքրանիա, Ֆինլանտա, Սուէտ, Նորվեկիա, Ֆինլանտա, Սուէտ, Նորվեկիա, Ֆինլանտա, Սուէտ, Նորվեկ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Իր զաւակներուն՝ Ներսէսի, Նիքոլի, Թրանսուազի, Անն-Մարիի եւ Թոռներուն փափաքին համաձայն հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յունուար 28, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Եկեղեցին՝

ԱԼԵՔՍԱՆ ՕՀԱՆԵԱՆ-Ի

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը Սեպտեմբեր, Հոկտեմբեր, Նոյեմբեր եւ Դեկտեմբեր 1995-ին ստացած է հետեւեալ նուէրները.-

Պր. Տէյիրմէնճեան 500 Ֆր., Տիկին Մարի-Մաուլէն Պորզակեան 2000 Ֆր., Տիկին Ազատ Աբգարեան 1000 Ֆր., Պր. Փիէր Քէօսէեան 300 Ֆր., Պր. Ժան-Ֆրանսուա Ռէնն 400 Ֆր., Տիկին Ալիս Քոլար 2000 Ֆր., Պր. Անտրէ Ֆորմիսի 1000 Ֆր., Պր. Սարգսեան 200 տոլար, բժշկուհի Քարոլ Փոսդոյեան 300 Ֆր., Պր. Քլէյն 200 Ֆր., Պր. Ռոպէր Քալիկոս 1000 Ֆր., Պր. Նորատունկեան 3000 Ֆր., Պր. Ֆրանսիս Քլան 600 Ֆր., Պր. Հարութեան 100 Ֆր., Տիկին Ա. Բազումեան 50 Ֆր., Պր. Ռոժէ Զրբաչեան 100 Ֆր., Պր. Հրաչեայ Զոլաքեան 6000 Ֆր., Պր. Ֆիլիփ Սէմէրճեան 100 Ֆր.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի էլէն Բիւզանդ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.- Տիկին Շաքէ Պօռ 500 Ֆր· Օր· Մխէյլ Ղազարեան 1800 Ֆր.։

COMITE DE SECOURS POUR LES ORPHELINS

Assemblée Générale Ordinaire

Le **Comité de Secours pour les Orphelins et les Etudiants** informe ses membres que la prochaine Assemblée Générale Ordinaire se tiendra le **Samedi 10 Février à 15 heures** à son siège social :

15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

Objet :

— Examen et approbation des comptes de l'année 1995;

— Rapport moral du bureau;

— Projet de budget 1996;

— Questions diverses.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ-Պուա-Գոլոմպ-Արժանթէօյլի Ակնունի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.- Այրի Տիկին Աւետիսեան 500 Ֆր. իր ամուսնոյն Արամ Աւետիսեանի յիշատակին, Տիկին Ծառուկեան 1000 Ֆր. իր ամուսնոյն եւ տղոց յիշատակին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Գարուն»ի 10-րդ տարեդարձի հանդիսութիւնները.

Ա.- Փետրուար 18, Կիրակի, համերգ՝ կոմիտասի նուիրուած, անոր մահուան 60-ամեակին առիթով.

Բ.- Մարտ 16, Շաբաթ, պարահանդէս երեկոյթ, մասնաւոր յայտագիրով։

Մանրամասնութիւններ յետագային։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Séminaire pédagogique

Dimanche 28 Janvier de 10h à 18h

Maison de la Culture Arménienne de Vienne

Avec la participation d'*Anaïd DONABEDIAN*, responsable de la section d'arménien à l'INALCO.
Sujets traités :

— annales des épreuves d'arménien au baccalauréat;

— programme de licence d'arménien avec mention «didactique de l'arménien»;

— les écoles de la Croix Bleue.

Les enseignants de la langue arménienne et les membres sont invités.

Renseignements : (16 - 1) 45. 84. 57. 18 (le soir).

***

CAMP D'HIVER

Ouais, c'est formidable ! La Croix Bleue des Arméniens de France organise son camp d'hiver du 2 au 9 mars 1996. Préparez-vous les copains de 8 à 14 ans, pour les compétitions de ski à Bellefontaine.

Le prix ? C'est 2.500 F.
Il comprend :

— Le transport;
— L'hébergement;
— La location et les cours de ski;
— Les remontées mécaniques;
— L'assurance.

Appelez vite le bureau du Conseil d'Aminsitration au : 48. 24. 46. 57 avant le 31 Janvier 1996. Les places sont limitées.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS :

EXPOSITION

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB

présente

«graphique»

de HAROUTIUN YEGMALIAN

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Vernissage
le Mercredi 31 Janvier à 20 heures

Exposition du 31 Janvier
au 9 Février inclus, 18h - 21h
(sauf les 3 et 4 Février)

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդերու ասկագինը

Մահազդ	600	(723,60)
Հոգեհանգիստ	500	(603,00)
Շնորհակալիք	500	(603,00)
Հարսնիք-Նշանտուք	500	(603,00)
Ծնունդ	500	(603,00)

Ինչպէս կը տեսնուի, առ այժմ անփոփոխ կը պահենք ազդերու սակաէինը։

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ·Վէ·Ա· (տե՛ս· փակագծի մէջ ընդհ· գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Քէրքին վաճառքեան։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

PAQUES A JERUSALEM

Pèlerinage organisé par la Section Féminine de la Cathédrale Arménienne Serpotz-Tarkmantchatz de Marseille

Du Mercredi 10 Avril au Mercredi 17 Avril

(Selon l'ancien calendrier : PAQUES le Dimanche 14 Avril)

7.750 Francs

Nos prix comprennent :
— Aller-retour Marseille / Tel-Aviv / Marseille;
— Les transferts, aéroport - hôtel et vice-versa
— Le logement Hôtel **Renaissance** 4 étoiles 1ere classe en chambre double
— Pension complète
— Les excursions et visites en autocar de luxe
— Assurance obligatoire.

Supplément chambre individuelle +1350 Frs

S'inscrire avant le 20 Février — Verser un acompte de 2.000 Frs par chèque à l'ordre de : CATHEDRALE ARMENIENNE

Tél. : 42 03 05 63 ou **91 77 84 70**

Visites : Nazareth Capharnaum Tibériade Mont Thabor Mont Sion Ghetsémani Bethleem Eglise de la Sainte Vièrge Vieille Ville de Jérusalem Saint Sépulcre Jérico Mer Morte Mont des Oliviers Couvent Arménien Saint Jacques.

Rencontre avec le Patriarche arménien de Jérusalem Sa Béatitude Archevêque TORKOM MANOUKIAN

DINER ANNUEL

des Amis de la Fondation Marie Noubar

AU PROFIT DE LEURS ETUDIANTS BOURSIERS DE LA MAISON D'ARMENIE

Invité d'Honneur : **M. Jean-Pierre MAHÉ**

Vendredi 26 Janvier à 20 heures au YAN'S CLUB
5, avenue Reille, Paris 14e

TIRAGE DE LA TOMBOLA AU COURS DU DÎNER
(Les billets datés du 9 Décembre 95 sont toujours valables).

Tél. : 47. 81. 28. 66

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՈՒՒԹԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՁԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՇԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»

83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

Imprimé sur les Presses du Journal «HA RATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55035 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25
JEUDI
25 JANVIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋԱԳԻՄ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·773 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 71e ANNEE — N° 18.773

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ալէն Ժիպֆլի նշանաւոր ծրագիրը ընկերային ապահովութեան վերաբերեալ, օրէ օր պարպուած է իր բովանդակութենէն: Այժմ, յետաձգուած է ընկերային նպաստներու վրայ ալ նախատեսուած տուրքը՝ ԷՒ - ՏԷ - ԷՄ (հատուցում ընկերային պարագին): Կ'ընդունի որ Ծորհըրդարանը հակակշիռ ունենայ ընկերային ապահովութեան ոչ միայն ելքին, այլեւ մուտքին վրայ: Ջնջուած է նաեւ այն ծրագիրը որ կը վերաբերէր հանդստեան յատուկ դրութիւններու տակերու վճարման երկարաձգման (հանրային սպասարկութեան ճիւղին պաշտօնատարներուն, քանի որ ոչ հանրային ճիւղին մէջ արդէն եղած է):

Ռաֆինի մարզասպանին՝ Ամբրի դատավարութիւնը վերսկսած է ամիս մը դադրէ եւս: Առաջին նիստին իսկ չփոթ մը ստեղծուած է, երբ պաշտպան փաստաբանները հրապարակաւ իրարու հետ բուռն վէճեր ունեցած են, մէկը ուզելով քաղաքականացնել վիճարկումը, միւսը՝ կառչած մնալով աւելի դասական պաշտպանութեան մը: Մէկը կ'ըսէ թէ ընտանիքին կողմէ ընտրուած է, միւսը չուզեր յայտնել թէ ո՞վ կը վճարէ իր պատուհասը: Նախագահը չի ծածկեր իր զարմանքը եւ կ'ուզէ գիտնալ թէ Ամբր «յանցաւոր»ի թէ «ոչ - յանցաւոր»ի պաշտպանութիւնը պիտի ընտրէ եւ թէ ո՞վ է իր բուն փաստաբանը: Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին փաստաբաններու միջեւ որոնք ի վերջոյ կը յայտարարեն թէ կը հրաժարին իրենց պաշտօնէն: Հուսկ, Ամբր կը խօսի ու կ'ըսէ՝ «մտադիր չէի դինք սպաննելու: Իրեն դէմ ոչինչ ունիմ: Կ'ուզէի որ դաղրի վարչապետ ըլլայ: Կ'ուզէի վիրաւորել միայն, անդամալոյծ ընել որպէսզի իր գործունէութիւնը չկարենայ շարունակել»: Ի վերջոյ, ինքզինք կը պաշտպանէ չէչտելով. - «Ինչ որ ըրի, յանուն Աստուծոյ ըրի»:

Ռումաստանի Դումայի երեսփոխան՝ Սերգէյ Կովալեւ հրաժարած է մարդկային իրաւանց Կոմիտէի նախագահի իր պաշտօնէն: Ելցինի ուղղած իր նամակին մէջ, Կովալեւ, որ դէմ էր Չէչէնիոյ միջամտութեան, իր որոշումը կը բացատրէ առարկելով որ «ժողովրդավար բարենորոգումները բոլորովին լքուած են»:

Լէյ Վալեզա, պարտութենէն ետք վերադարձած է կառնոկ ուրկէ ճամբայ ելած էին Սոլիտարնոսկն ու անոր պարագլուխը հանելով իշխանութեան: Որոշած է կրկին աշխատիլ նաւաշինարանը: «Լիպերասիոն»ի (Ցունուար 24) տուած իր հարցազրոյցին մէջ, կը ջանայ բացատրել իր պարտութեան պատճառները, թէեւ կը պնդէ որ պարտութիւն չէր բառին դասական իմաստով եւ չի յարգեր արդիւնքին օրինականութիւնը: Ինք՝ մինակ տարած է իր ընտրապայքարը, մինչ իր մրցակիցը՝ Կվաշնիէվսկի յետ - համայնավարական իր ցանցն ունէր: Երբ Սոլիտարնոսկ իրենց զօրավիգ եղած է, ուշ էր արդէն, կ'ըսէ: Հարցազրոյցին վերջաւորութեան, լրագրողը հարց կուտայ՝ «ի՞նչ դեր կ'ուզէիք ստանձնել այլեւս», ու Լեհաստանի նախկին նախագահը կը պատասխանէ. - «Պիտի ուզէի Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները կառուցանել եւ դառնալ անոնց նախագահը»: Կվաշնիէվսկի ալ հարցազրոյց մը տուած է «Ֆիկարօ»ի ուր կ'ըսէ թէ համայնավարութիւնը մեռած է եւ թէ կարլ Մարքս այլեւս մեր պրագէտ մըն է:

Միթերանի խլիրդին վերաբերող հատորին («Մեծ դաղտնիքը») պատմութիւնը վերջ չէ գտած եւ ըստ երեւոյթին պիտի չդտնէ: Իրաւացի կը թուին անոնք որոնք կ'ըսեն թէ ի'նք դատական հետապնդումի դիմած չէր ըլլար եւ ընտանիքը սխալ ըրաւ: Արդարեւ, ցարդ, այդ դատը ծառայեց քաժիչին, ձրի քարոզչութիւնն ալ ընելով: Պըզանսոնի սիպերթափէ մը, Ցունուար 23, կէս դիւերէն ի վեր, իր յաճախորդներուն կ'առաջարկէ կարդալ դիրքը Ինթէրնէթի վրայ: Արդարեւ համակարդիչի տէրը, որ ցարդ իր յաճախորդներուն կ'առաջարկէր, գաւաթ մը խմելով աչք մը նետել համաշխարհային ցանցին վրայ, կրցած է դիրքը անցընել Ինթէրնէթի ցանցին մէջ եւ որովհետեւ իրաւաղիտական գետնի վրայ, որեւէ բան չէ նախատեսուած այդ ուղղութեամբ, առայժմ հանդիստ է: Դեռ, բանավէճն ալ կը չարունակուի Միթերանի խլիրդին չուրջ: Իր մէկ տղան՝ Ժիլպէր հոս - հոն հարցազրոյցներ կուտայ հաստատելու համար որ հօրը խելքը գլուխն էր, կ'աւելցնէ թէ Տը Կօլ ալ խլիրդէ կը տառապէր երբ կրկին թեկնածու եղաւ 1965-ին: Այս խօսքէն ետք ալ, անշուշտ, Տը Կօլի տղան՝ Ֆիլիփ հրապարակ կ'իջնէ ըսելու համար որ հայրը խլիրդէ չէր տառապեր...: Ըստ երեւոյթին՝ չարունակելի:

«ԱՐՖ»ի (խլիրդի հետազօտութեան միութիւնը) նախագահին՝ Գրոզմարիի եւ փրոֆ. Շվարցընպերկի միջեւ բուռն վէճ մը ծագած է, առաջինը կ'ամբաստանէ երկրորդը որ մէկ միլիոն ֆրանքի չէք մը դանձած է անհատական հաշիւի մը վրայ, որպէսզի այդ դումարը օգտագործէ ինչպէս որ ուզէ: Շվարցընպերկ, որ մաս կը կազմէ այն յանձնախումբին որու պաշտօնն է լուծում դտնել ներկայ տագնապին, կ'ընդունի նման չէքի մը դոյութիւնը, բայց, կը մերժէ թէ ան իր հաշուոյն գործածած ըլլայ եւ կը սպառնայ դատական հետապնդումի դիմել Գրոզմարիի դէմ: Ինք կը բացատրէ որ չատեր որոնք վստահութիւն չունէին արդէն ԱՐՖ-ի նկատմամբ, իր անունին չէքեր կուտային, ինչ որ թոյլ կուտար իրեն ուղղակի օգնել կարգ մը հետազօտողներու: Միւս կողմէ, կը հաստատուի որ Գրոզմարի փառաւոր կեանք մը կը վարէր եւ իր ամբողջ հարստութեան մէկ, միշտ կը դտնուին ԱՐՖ-ի հայթայթիչները: 1992ին, օրինակ, գեղեցիկ վիլլա մը գներ է Պանտոլ 3·725 միլիոն ֆրանքի, ծախելէ ետք իր միւս վիլլան նոյն նահանգին մէջ: Բաւական նորոգութիւններ ալ ընել տուեր է փարիզեան ձեռնարկութիւններու կողմէ, ինչ որ չատ դժգոհ ձգած է տեղական ձեռնարկութիւնները եւ նման բազմաթիւ բաներ...:

ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻ ԻԶԱՊԷԼ ՍԱՏՈՑԵԱՆԻ նուիրուած թղթակցութիւն մը հրատարակած է «Լը Մոնտ» (Ցունուար 24) ուր կը պատմուի անոր թատերական ապարէզը, սկիզբէն ցայսօր, յիշելով թէ հայ սփիւռքի զաւակ է: Փարիզեան շրջանի իր մեծ դերը եղած է, կը գրէ յօդուածագիրը, Տընիզ Շալէմի թատերգութեան մէջ՝ «50 տարեկանին ծովը կը տեսնէր»: 47 տարիներու վաստակ մը ունի: Վիլէօրպանի մէջ ալ հիմնած է կեդրոն մը ուր կը կազմաւորուին դերասանները, ընտելանալով թատրոնի եւ չարժանկարի թէքնիքներուն:

ԼՂՀ-Ի ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ ԹԻՒԵՐՈՎ

ԼՂ Հանրապետութիւն օրաթերթը Դեկտեմբեր 27-ի թիւով Ֆիւզաանտեսութեան եւ պարէնամթերքներու նախարար Գրիգոր Գասպարեանի հետ կատարուած հարցազրոյց մը ունի ուր ան կ'ամփոփէ իր գլխաւորած մարզին տարին: Ան յատկանշուած է որոշ կայունութեամբ մը որ առիթ տըւած է յաջողութիւններ արձանագրելու: Նախարարը ասիկա ըսելով ուրախանալի վերջնական ցուցանիչ չի նկատեր տակաւին ձեռք ձգուած արդիւնքները, արտադրութեան լաւագոյն չափերէն հեռու նկատելով իրականութիւնը:

Ան նախ կը խօսի անասնաբուծութեան եւ կենդանական արտադրութեան մասին: 1994-ին մէկ կովէն ստացուած է 800 լիթր կաթ, 1995-ին՝ 1100 լիթր: Երկիրը ունի 11·404 գլուխ խոշոր եղջերաւոր անասուն որոնց 6097-ը խոզեր են, նախորդ տարուան թիւէն 40%-ի յաւելումով մը: Հաւերու թիւն ալ 13 հազարով աւելցած է: Ասով հանդերձ 45 հազար թեւ թռչուն ունենալ չափազանց քիչ կը նկատէ նախարարը:

Կաթի տարեկան արտադրութիւնը 34 հազար թոնէն 40 հազարի բարձրացած է ու յետագային առաւել աճ կ'ենթադրուի, քանի որ հեռահետ կը բարելաւուի անասուններու կերի որակն ու քանակը: 1995-ին արտադրուած է 626 թոն միս, 435·000 հատ հաւկիթ: Ունին չուկայի մը տահոդութիւնը, քանի որ արտաքին աշխարհը փակ է իրենց ու առանց այդ արտաքին չուկային անկարելի կ'ըլլայ տընտեսութիւնը զարգացնել:

Հացահատիկի մշակումին բարելաւման համար յատուկ աշխատանք կը կատարուի հողը պարարտացնելու. անցնող տարուան ընթացքին կարելի եղած է պարարտացնել 280 հեկտար ցանք, բայց «Հացահատիկ» ծրագիրով արդէն պատրաստուած է 1996-ին կատարուելիք աշխատանքը: Ցաջորդ տարուան համար ծրագրուած է նաեւ մասնագէտներ ղրկել Ստաւրոպոլ, Կրասնոդար որպէսզի ցորենի եւ գարիի ընտիր սերմնացու ձեռք ձգուի:

ԼՂՀ-ի նախարարը կ'ըսէ թէ ժողովուրդը չեն կրնար բանջարեղէնով բաւարարել: Կը ջանան բանջարանոցներու տարածութիւնը մեծցնել: Ատոր համար անհրաժեշտ է ոռոգումի միջոցներ ունենալ: Ներկայիս հոն կայ ընդամէնը 350 հազար հեկտար ոռոգելի հող որ ամբողջութեամբ կը գործածուի: Այդ տարածքը մեծցնելու գործը կախում ունի նաեւ ջրային տնտեսութեան վարչութեան աշխատանքէն:

Զրոյցի վերջաւորութեան որպէս 1995-ի յիշելի անցք, Գ. Գասպարեան ուրախութեամբ կը նշէ ժողովուրդին համեմատաբար լաւ ապրելու երեւոյթը ու կ'աւելցընէ. «մենք բոլորս ի վերջոյ ձգտում ենք մի նպատակի՝ մարդկանց կենսամակարդակի բարձրացման: Արցախցին արժանի է գեղեցիկ կեանքի»:

«ԸՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Ցունուար 23 / 24)

ՄՈՍԿՈՎեԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Ա. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ
ԱԿՆՈՑՈՎ

ԼՂՀ-ի Արտաքին նախարար Արկադի Ղուկասեան անդրադառնալով Մինսկի խումբի չրջանակներուն մէջ տեղի ունեցած մոսկովեան վերջին բանակցութիւններուն, յայտնած է թէ որեւէ փոխադարձ հասկացողութիւն չդոյացաւ, որուած ըլլալով որ Ադրբեջան կը փորձէ ԼՂՀ-ի ապահովութեան հարցը ներառնել հակամարտութեան գօտիի ապահովութեան ընդհանուր խնդրին մէջ, այն մըտահոդութեամբ որ հակառակ պարագային ԼՂՀ-ի սահմանները կը դառնան պաշտօնական սահմանադիծ, ինչ որ ինքնաբերաբար պիտի նշանակէր ԼՂՀ-ի ճանաչում: Նախարարը աւելցուցած է նաեւ որ ԼՂՀ-ի հեղինակութիւնը օրէ օր կը զօրանայ եւ Ադրբեջան իրատես ըլլալով պէտք է դիջումներ կատարէ եւ ստիպողաբար ընդունի ԼՂՀ-ն որպէս ինքնուրոյն կազմ:

*
**

ԲԱՒԱԿԱՆ ԶՕՐԱՒՈՐ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

Ցունուար 21-ին, տեղական ժամով 3·56-ին բաւական զօրաւոր ցնցումներ արձանագրուած են Հայաստանի տարածքին վրայ: Երկրաշարժին վերնակեդրոնը եղած է Սեւանի չրջանի փամպակ գիւղը, իսկ ուժգնութիւնը՝ 5 - 6 բալ:

*
**

ՀԱՑ ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒՆ ՄԱՐԶՈՒՄՆԵՐԸ

Հայաստանի կռփամարտիկները Ցունուար 23-էն 27 կը մասնակցին Վիտեպսք տեղի ունենալիք Բելառուսի բաց ախոյեանութեան, որ կրնայ իրենց ընձայել Ատլանթայի ոլիմպիականներուն մասնակցելու իրաւունք: Հաւաքականին մաս կը կազմեն Գիւմբրիցիներ Համլէտ Պետրոսեան (67 ք.), Մհեր Մկրտչեան (71 ք.) եւ Երեւանցի Ազա Ներսիսեան (57 ք.):

*
**

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ - ՀԻՄՆԱՐԿ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի առընթեր Հայոց ցեղասպանութեան եւ սփիւռքահայ համայնքներու պատմութեան ու մշակոյթի բաժինը վերակազմաւորուած է եւ դարձած Գիտութիւններու Ակադեմիայի ցեղասպանութեան եւ սփիւռքահայութեան պատմութեան թանգարան - հիմնարկ:

ՍՏԵՂԾՈՒԵՑ ՖՐԱՆՍԱՑՈՒՄ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Անցեալ Շաբաթ օրը, Ցունուարի 20-ին հայ համայնքի մի խումբ ներկայացուցիչներուն նախաձեռնութեամբ Հայաստանի դեսպանատունը գումարուած ժողովի ընթացքին ստեղծուեց Ֆրանսայում Հայաստանի դեսպանատան Բարեկամներուն Միութիւն՝ նպատակ ունենալով ամէն կերպ նպաստել Ֆրանսայի եւ Հայաստանի միջեւ բարեկամութեան եւ համագործակցութեան կապերի ամրապնդմանն ու զարգացմանը:

Միութիւնն առաջարկում է ակակցել դեսպանատունը նրա ջանքերի մէջ, քանի որ երկու երկրների միջեւ 1993 թ. Մարտին ստորագրուած փոխըմբռնման, բարեկամութեան եւ համագործակցութեան պայմանագիրը գործունէութեան ընդարձակ դաշտ է ընձեռում նաեւ հայ համայնքին:

Ստեղծուած լինելով Փարիզում, Միութիւնը յոյս ունի յառաջիկայ ամիսներին իր ներկայութիւնը տարածել Ֆրանսայի այլ քաղաքներում:

Միութեան գլխաւոր քարտուղարն է Գաբրիել Մոմճեանը, վարչական՝ Պետրոս Թերզեանը եւ դանձապահը՝ Վահէ Ճաղմատարեանը: Պատուոյ նախագահութիւնն ստաձել է Ֆրանսայում Հայաստանի դեսպան Վիդէն Ջիտէչեանը:

ՀՀ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ
ՄԱՄՈՒԼԻ ԾԱՌԱՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ, Ցունուար 23

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ԻՆԸ ԱՄԻՍՆԵՐԸ

Իր պատրաստութեամբ վիճայարոյց ու ընոյթով վախեր ներշնչող կաթողիկոսական ընտրութենէն ի վեր աւելի քան ինը ամիս անցած է: Մեծի Տանն Կիլիկիոյ գահակալը ապրիլեան վէճերն ու վախերը մէկդի դնել տուած, կը հովուէ էջմիածնական աշխարհացրիւ հօտը:

Գարեգին Ա. Կաթողիկոսին պաշտօնավարութիւնը զուգադիպեցաւ դժուարին շրջանի մը ուր չկային թէեւ համայնավարութեան շրջանի կապանքները, բայց կային անոնց 70-ամեայ տիրակալութեան ստեղծած թենճուկները, մոլորանքը, օտարացումները: Եթէ նոյնիսկ հաւատքի առանդնական որակուած դիծ մը կը մնար ժողովուրդին հայաստանեան զանգուածին մօտ, ան կորսնցուցած էր այդ հաւատքին ճիշդ հասցէն: Ատիկա վիթխարի աշխատանք, համբերութիւն ու կորով կը պարտադրէ կրօնքի աշխարհին մեծ ու փոքրերուն որոնք գրեթէ պէտք է կրկնեն Թադէոսին ու Բարդուղիմէոսին, Լուսաւորիչին գործը: Արմատական այլ անհրաժեշտ ու առաջնահերթ այս առաքելութեան հետ, պէտք չէ մոռնալ ներքին ու արտաքին Սփիւռքներն ալ: Հայաստանի համար պատրաստուած ծրագիրները մարդկային ուժի ու հեռաւորութիւններու ընձեռած կարելիութեան մէջ եթէ հնարաւոր է նաեւ տարածել առաջինին վրայ, երկրորդը՝ բուն Սփիւռքը ունի իւրայատուկ պահանջքներ, խնդիրներ որոնք պէտք է ճեռք առնուին տարբեր մօտեցումով ու տրամադրութեամբ:

Գարեգին Ա.ի հովուական առաջին այցը դէպի Միացեալ - Նահանգներ ու Գանատա չատ կարեւոր է այս առումներով. եթէ անոր ընթացքին վրիպի էականը ուն սահմանափակուի միայն յաւուր պատշաճի քարոզներով եւ ճառերով, այնքան ալ դիւրին պիտի չըլլայ հպարտանալ աշխարհի առաջին քրիստոնեայ պետութիւնը ունեցած ըլլալու հանդամանքով: Քրիստոնէութեան ընդունման 1700-ամեակի նշումները չեն կրնար գոհանալ նոր եկեղեցի կառուցանելու պերճանքով, կամ անցեալի մը պանծացումով երբ անոր կրողները կը չարունակեն գոյութիւն պահել աշխարհի բոլոր անկիւններուն մէջ:

Քաղաքականով ու տնտեսականով յաղեցած հայկական կեանքը քիչ առիթ եւ մանաւանդ տրամադրութիւն կ'ունենայ հոգեւոր կեանքին պարտին ու պահանջներուն անդրադառնալու: Բազմաթիւ են առօրեայ հարցերը որոնք իրենք դիրենք կը պարտադրեն, միշտ մէկդի ձգել տալով հաւատքն ու եկեղեցին, հովիւի ու հօտի յարաբերութիւնները, պարտաւորութիւնները. եւ կարելի չէ ըսել ալ որ այս կացութիւնը մասնաւոր մտահոգութիւն կը պատճառէ մէկուն կամ միւսին:

Շատ հաւանաբար նման մտածումներով ու առիթ նկատելով Գարեգին Ա.ի Միացեալ - Նահանգներ այցը, «Ազգ»ը փորձած է ինը ամսուան գործունէութեան ամփոփում մը ընել տալ նորընտիր կաթողիկոսին: Թերթին գլխաւոր խմբագիրը Յ. Աւետիքեան ու աւագ թղթակից Յ. Ասատրեան Էջմիածնի մէջ զրոյց ունեցած են Գարեգին Ա.ի հետ որ նախ խօսած է կատարուածներու մասին:

Անոնց առաջին տեղը կը դրաւէ նոր հոգեւորականներու պատրաստութեան գործը: Կաթողիկոսը իր առաջին ջանքերը յատկացուցած է անոր: Գոհունակութեամբ կը յայտնէ թէ Հոգեւոր ճեմարանը տուած է իր անդրանիկ պտուղները ու նոր ճեռնադրութիւններ եղած են կուսակրօնի, ամուսնացեալ կրօնաւորի եւ սարկաւագի: Ճեմարանին տեսչութիւնն ալ յանձնուած է Հայկազուն Ծ. Վարդապետին որ Անգլիա եւ Միացեալ - Նահանգներ ուսումը աւարտելէ ետք Էջմիածին վերադարձած է:

Երկրորդ կարեւոր գործունէութիւնը ծաւալած է քրիստոնէական դաստիարակութեան մարզին մէջ: Հոս ամէնէն անյետաձգելին կը նկատուի կրօնքի ուսուցիչներու կազմաւորումը: Այդ գործունէութիւնը կը տարուի Երեւանի, Էջմիածնի, Ապարանի, Մասիսի, Արմաւիրի, Արտաշատի ու այլ վայրերու մէջ:

Գարեգին Ա. Անթիլիասէն ծանօթ է որպէս հրատարակչական գործին մեծ թափ տուող հայրապետ: Այս մարզի անոր վաստակը հինէրէ ու նորերէ բազմաթիւ հատորներ նուիրած է արդէն գրասէր հանրութեան: Երբ կը կարդանք թէ վերջին ինը ամսուան ընթացքին աւելի քան քսան հատոր լոյս տեսած է, դիւրին է հետեւցնել թէ էջմիածնի մէջ ալ կը չարունակուի հրատարակչական աւանդութիւնը:

Աւելի լայն ժամանակ պահանջող ու աւելի լայն ժամանակի վրայ տարածուղ մարզ մըն ալ կազմակերպչականն է: Գարեգին Ա. կ'ըսէ թէ «յատուկ կեդրոնացեալ աշխատութիւն» պիտի տանին ու ջանքեր ի գործ դնեն «որպէսզի Հայաստանեայց Եկեղեցու դարաւոր աւանդութեաց համաձայն վերակազմակերպուին մեր թեմերի վարչական կառոյցները, հաւատացեալ ժողովրդի մասնակցութեամբ եւ յատուկ կեդրոնական առոդջ հիմքերի վրայ»: Այս տողերուն ընթերցումը պատճառ է որ մարդ անցնելէ առաջ յայտրդ պարբերութեան, կանգ առնէ ու աւելի ուշադիր, աւելի բծախնդիր կրկին կարդայ գրուածը. հոն փնտռէ նշում մը, ակնարկութիւն մը, ստորակէտ մը թէ թեմերու վարչական կառոյցները Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ դարաւոր աւանդութեան համաձայն վերակազմակերպելու արարքը պիտի ծաւալի՞ նաեւ արեւմտեան կողմն աշխարհի: Կա՞յ այդ տրամադրութիւնը, յանդգնութիւնը որ վերջ տայ պատեհապաշտ, վնասակար ներկայութիւններու եւ ընթացքներու, վերահաստատելով դարաւոր աւանդութիւնները:

Կազմակերպչական աշխատանքին մէջ Գարեգին Ա. ծրագրած է նաեւ հիմնադրամներու ստեղծումը. անոնք պիտի ըլլան անճեռնմխելի եւ անոնց եկամուտը պիտի յատկացուի որոշ ծրագիրներու եւ գործերու: Նպատակ ունի ճեռնարկելու նոր եկեղեցիներու կառուցումին եւ հիներու վերանորոգումին: Կարեւոր կը նկատէ միջեկեղեցական յարաբերութիւններու զարգացումը: Ան կ'ըսէ թէ ներկան չի ներեր մեկուսացում, կղզիացում եւ երբ էքիւմենիք չարժումը օրէ օր ծաւալ կը ստանայ, աններելի է անմասն մնալ:

Խօսելով Հայաստանի մէջ քրիստոնէութեան ընդունման 1700 ամեակի նախապատրաստութեան մասին, Կաթողիկոսը կ'ըսէ թէ ան «առաջին հերթին 1700 ամեայ մեր քրիստոնէական ժառանգութիւնը լուսարձակի տակ դնելու սքանչելի պատեհութիւն է, որպէսզի այդ ժառանգութեան արժէքների վերակենդանացումը լինի ե՛ւ ոոոգում, ե՛ւ ջրտուբ մեր այսօրուայ եւ վաղուայ կեանքում»: Կը յիշեցնէ թէ եկեղեցական ու պետական յանձնախումբերը միասին նիստեր կ'ունենան, պատրաստութիւնները լաւագոյնս առաջ տանելու համար:

Այս բոլորէն զատ, ուղղակի անձնական մակարդակի վրայ, պաշտօնավարութեան առաջին ինը ամիսները յատուկ իմաստ ունեցած են Գարեգին Ա.ի համար: Ան կ'ըսէ. «Անցնող ինն ամիսները ինձ համար եղան մի շրջան որի ընթացքում ես պատասխանատուութեան աչքով դիտեցի եւ ճանչցայ Մայր Աթոռն ու մեր հայրենիքը, իր ժողովրդով եւ իր պետութեամբ»: Այդ պատասխանատուութիւնը իրեն կը թելադրէ «խօսքով, կեանքով ու գործով լինել թարգմանը մեր եկեղեցու եւ ժողովրդի միութեան եւ ամբողջականութեան»: Որպէս այդ, ջատագովն է նաեւ սերտ գործակցութեան: Այդ առիթով կը կրկնէ մէկ եկեղեցիի, մէկ ազգի, մէկ հայրենիքի եւ մէկ պետութեան գաղափար ու գաղափարականի հաւատարմութիւնը:

Պատասխանելով վերջին հարցումին

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԽՕՍԻԼ, ԵՒ ԼԱՒ ԽՕՍԻԼ ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻՆ

Բ.

Յիշելով Ֆրանսուա Միթերանը, որ այնքան բարձր պահեց ֆրանսերէնի լեզուի գեղեցկութիւնն ու արժանապատուութիւնը:

Բարձրաստիճան գեկավարներ, հանրապետութեան նախագահներ, պարտին պաշտպանել իրենց արժանապատուութիւնը, քանի որ այդ արժանապատուութիւնը իրենց ժողովուրդին արժանապատուութիւնն է: Եւ հրապարակաւ կատարուած սխեղ ու անճոռնի խօսակցութիւն մը միշտ ծանրապէս կը վնասէ այդ արժանապատուութեան:

Այս կէտը քանի մը տասնեակ տարիներ առաջ այնքան կարեւոր չէր թերեւս, քանի որ նախագահներ, գեկավար դէմքեր, նշանաւոր մարդիկ՝ այդ թուականներուն հեռատեսիլէն այնքան յաճախ չէին խօսեր, եւ այնքան մեծ թիւով մարդոց կողմէ ուղղակի չէին դիտուեր, որքան կը խօսին ու կը դիտուին այսօր: Հեռատեսիլը այսօր միլիառաւոր մարդոց մինչեւ մէկ մեթր կը մօտեցնէ աշխարհի ամէնէն հզօր գեկավարները, այդ գեկավարները կը ղրկէ տուներէ ներս: Քառասուն, յիսուն տարի առաջ քանի մը երկիրներու գեկավարները իրենց միջեւ կը հաւաքուէին, կը խօսէին գոց դռներու ետին: Քանի՞ հոգի կը տեսնէր զանոնք այդ խօսակցութիւններու ընթացքին, քանի՞ հոգի ներկայ կը գտնուէր այդ ժողովներուն: Եւ այդ շրջանին ո՞վ կարեւորութիւն կուտար այն փոքրիկ երկիրներու գեկավարներուն, որոնք այսօր Միացեալ Ազգերու Սրահներուն ներկայութիւն կը բերեն եւ որոնք հաւասար մարդու զօրութեամբ ամպիոն կը բարձրանան միջազգային համագումարներու ընթացքին, որոնք հաւասարի նման կը քուէարկեն: Անոնք այդ թուականներուն չկային: Այդ փոքրիկ երկիրներու գեկավարները փոքրիկ շրջանակներու մարդիկն էին միայն: Անոնք իրենց ձայները գաղտնօրէն կամ ակամայ մեծերուն տուած էին: Ցիսուն տարի առաջ ես կըրնայի՞ նոյն վայրկեանին տեսնել որ Ափրիկեան կամ Ասիական փոքր երկրի մը նախագահը խօսք ուղղէր քանի մը հարիւր մեծ ու պզտիկ նախագահներու, առնուազն հարիւր երկիրներու հեռատեսիլի քամէրաներուն առջեւ:

Այսօր ուրեմն, մեծ կամ փոքր, բոլոր երկիրներու նախագահներն ու բարձրաստիճան գեկավարները հրապարակի վրայ են: Հեռատեսիլի քամէրաները անոնց վրայ կրնան պտըտիլ, զանոնք կրնան ձերբակալել ամէն վայրկեան, կրնան անոնց պատկերները նոյն վայրկեանին հասցնել մինչեւ աշխարհի ամէնէն հեռաւոր անկիւնները: Եւ այդ բարձրաստիճան մարդիկը, պէտք է այնքան ուշադրութիւն կեդրոնացնեն ազգու ու տպաւորիչ կերպով խօսելու պարտաւորութեան վրայ, որքան ուշադրութիւն կը կեդրոնացնեն լաւ հագուելու, ներկայանալի դէմք մը ունենալու պարտաւորութեան վրայ:

Ահաւասիկ կը նայիմ ափրիկեան անընչին երկրի մը նախագահին, որ այլանդակ անգլերէն մը կը խօսի: Կը խնդամ անոր այդ այլանդակ խօսակցութեան դիմաց: Ես որ կեանքիս մէջ առաջին անգամ պիտի լսէի այդ երկրին անունը կամ այդ երկրին գեկավարին անունը: Կը խնդամ: Մինչդեռ կրնայի չխնդալ, ընդհակառակն ուշադրութիւն կեդրոնացնել, զարմանալ, հիանալ եթէ այդ նախագահը խօսէր իր մայրենի լեզուով: Տարօրինա՞կ պիտի հնչէր այդ լեզուն, բան պիտի չհասկնա՞նք: Հարց չէ: Ան պաշտպանած պիտի ըլլար իր երկրին ու իր մայրենի լեզուին արժանապատուութիւնը, այդ մասին դասագիրք մը տուած պիտի ըլլար միլիոնաւոր մարդոց, ինչ որ նոյնքան կարեւոր է, այդ միլիոնաւոր մարդոց դիմաց ծիծաղելի պիտի չդառնար իր այլանդակ անգլերէնով:

Ես կը հաւատամ որ մարդ մը, ամենացածր մակարդակներէն մինչեւ ամենաբարձր մակարդակ, առաջին ակնարկով արդէն շատ բան կը չահի երբ լաւ կը խօսի: Երբեմն խօսելակերպը աւելի կարեւոր է քան խօսքին բովանդակութիւնը: Այն որ լաւ կը խօսի, այն որ տպաւորիչ ու ազդեցիկ կերպով կը խօսի, աշխարհի ամէնէն սխալ տեսակէտներն իսկ կրնայ երբեմն համոզիչ դարձնել: Բայց խօսքին բովանդակութիւնը հոս երկրորդական կը մնայ: Ինչ որ առաջնակարգ կարեւորութիւն ունի, խօսելակերպն է, լեզուն լաւ գործածելն է, սահուն, անսխալ ու երաժշտական ներդաշնակութեամբ խօսիլն է, առանց երթալու մինչեւ սխալ հասկցուած հռետորութեան մը: Օ՛ այդ հռետորութիւնը, պոռոտ բեմբասացութիւնը: Մարդիկ կան որոնք այնպէս կը խօսին որ կը կարծես թէ ընտրական հրապարակի մը վրայ կը խօսին: Կը պոռան, կը կանչեն, չափազանցեալ շեշտեր կը դնեն իրենց բառերուն վրայ, ոտքով ձեռքով չարժումներ կ'ընեն: Ո՛չ: Այդ չէ պահանջուածը: Սխալ հասկցուած հռետորութեան շրջանը վաղուց անցած է, այդ պիտի հռետորութիւն մը այսօր միայն ծիծաղելի կը դարձնէ մարդը: Գեղեցիկ առեղախօսութիւնը տարբեր բան մըն է: Մարդ մը առանց ճկոյթ մատն իսկ խաղցընելու, առանց իր ձայնն իսկ բարձրացընելու կրնայ տպաւորել: Միայն թէ պայման է որ այդ մարդը լաւ գործածէ իր լեզուն, երեւան հանէ իր գործածած լեզուին բոլոր դեղեցկութիւնները, զայն հնչեցնէ կարելի չափով դեղեցիկ ու ներդաշնակ չեշտերով, Դիւրին չէ այս բոլորը իրականացնել օտար լեզուով մը: Մարդիկ միայն իրենց մայրենի լեզուով է որ կրնան իրականացնել այս բանը: Ես վստահ եմ որ մենք, մեղի ամէնէն անծանօթ լեզուի մը դիմաց իսկ, առանց բառ մը հասկնալու, կրնանք հասկնալ որ մեր դիմացինը իր լեզուն լաւ կը խօսի՞, թէ ոչ:

Գիտեմ որ միջազգային հրապարակներու վրայ, երբ գեկավարներ յանպատրաստից ելոյթներ կ'ունենան, կը հրաւիրուին աշխարհի ամէնէն տարածուն երեք լեզուներէն մէկը ընտրելու: Այլապէս կարելի չէ որ թարգմանիչները զանոնք կրնան թարգմանել նոյն վայրկեանին: Հոս լեզուներու անհաւասարութիւնը անհաւասիկ կը ստեղծէ փոքրիկներու ողբերգութիւնը: Բայց հո՛ն ուր կարելի է մայրենի լեզուով պատճէն մը կարդալ, պատճէն մը որ նախապէս արդէն գրաւոր կերպով թարգմանուած պիտի ըլլայ միւս ժողովականներուն համար, հոն գեկավարները լաւ կ'ընեն եթէ պատճէնը կարդան իրենց մայրենի լեզուով: Ի վերջոյ այդ մակարդակի հասած մէկը, նոյնիսկ եթէ յանպատրաստից լաւ չկարենայ խօսիլ, անպայման պիտի կարենայ լաւ կարդալ ու պատիւ ընել իր լեզուին:

Երբ այսպէս ականջ կուտամ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան յիսնամեակին առթիւ նախագահներու կամ վարչապետներու իրերայաջորդ ելոյթներուն, եւ երբ կը տեսնեմ որ ամպիոնին վրայէն կը տողացնեն ինչ ինչ ծանօթ կամ անծանօթ լեզուներ, կը թաղուիմ խորունկ մտածումներու մէջ եւ կ'անդրադառնամ որ երկիրներու գեկավարներուն պարտականութիւնն է պաշտպանել ո՛չ միայն իրենց երկիրը, ո՛չ միայն իրենց ժողովուրդը, այլ նաեւ իրենց ժողովուրդին մայրենի լեզուն ու մշակոյթը: Մինչեւ իսկ կ'ըսեմ, որ լեզուն աւելի կարեւոր է քան թէ մարդկային բազմութիւններու կամ մարդ անհատին չահերը:

Ա. Հ.

Գարեգին Ա. կ'ըսէ թէ կը խորհրդակցի Պոլսոյ պատրիարքութեան հետ, հոն այցելութեան հրաւէրին պատասխանելու համար. կ'ուզէ որ այդ այցելութիւնը ուղղուի թէ՛ յոյն տիեզերական պատրիարքութեան եւ թէ Հայոց պատրիարքութեան ու տեղւոյն հայ դաղութին:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հարցազրոյցը մտածել կու տայ թէ ան գրաւոր եղած է քանի որ հրատարակուած է պասական ուղղագրութեամբ. հայաստանեան մամուլը այդ բացառութիւնը կ'ընէ երբ տրուած բնագիր մը այդ ուղղագրութեամբ ըլլայ: Ու ատիկա լայնախոհութեան առաւելագոյն սահմանագիծը պէտք է նկատել, հեռացնելով նոյն հարցազրոյցէն: Գարեգին Ա. յաջողած է պահել դասական ուղղագրութիւնը, բայց, յայտնապէս, չէ կրցած այդ լայնախոհութեան չրջանակին մէջ տեղաւորել իր արեւմտահայերէնն ալ. գրած է արեւելահայերէնով, ինչպէս կը փորձէ ըլլալ պարագան իր բերանացի ելոյթներուն:

ԱՐՓԻ ԹՈՒԹՈՑԵԱՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Բ. (*)

ՊԱՏԱՐԱԳ ՆԻՒ-ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

«Հրաշափառ»ի հոգեպարար երգեցողութեամբ՝ Ամենայն Հայոց Հայրապետ Գարեգին Ա.առաջին, ընկերակցութեամբ երկոտասնեակ մը հայ եւ եպիսկոպոսական հոգեւորականներու, Կիրակի Յունուար 14-ի յետմիջօրէին մուտք գործեց Նիւ-Եորքի հռչակաւոր Սէյնթ Ճան Տհը Տիվայն Մայր Տաճարը, ուր մատոյց հայրապետական պատարագ: Ապրիլ ամսուն տեղի ունեցած իր ընտրութենէն ետք՝ առաջին հայրապետական պատարագն էր զոր կը մատուցանէր Մայր Հայրենիքէն դուրս:

Աւելի քան 3000 հաւատացեալներ ներկայ գտնուեցան Միացեալ-Նահանգաց ամէնէն ընդարձակ մայր տաճարը, որ ծանօթ է իր մարմարեայ հսկայ սիւներով, դեղեցկազարդ փայտեայ քանդակներով եւ լուսաւոր գունաւոր պատուհաններով, մանաւանդ սքանչելի վարդագոյն պատուհանով:

Նախքան պատարագը, ծանօթ երգեհոնահար Պերճ Ժամկոչեան նուագեց իր կողմէ դաշնաւորուած Ս. Ծննդեան չարականներ: Վարպետ արուեստագէտը, որ Պոսթոնի Սէնֆոնիք նուագախումբի երգեհոնահարն է, նուագեց նաեւ «Հրաշափառ»ի իր դաշնաւորումը:

Դեղեցկօրէն ձեռագործուած զգեստներով հայ եւ եպիսկոպոսական հետեւեալ բարձրաստիճան եկեղեցականները կ'ընկերանային Գարեգին Ա.ի. Նիւ-Եորքի Եպիսկոպոս Ռիչըրտ Կրին, Սէյնթ Ճան Մայր Տաճարի երիցապետ Ճէյմս Մորթըն, Ժաժակ Արք. Պարսամեան, Վաչէ Արք. Յովսէփեան, Մեսրոպ Արք. Աշճեան եւ Յովնան Արք. Տէրտէրեան: Ներկայ էին նաեւ Նիւ-Եորքի եւ շրջակայքի, ինչպէս նաեւ հեռաւոր վայրերէ եկած վարդապետներ ու քահանայ հայրեր, Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդ՝ Յովհաննէս Եպիսկ. Դերձակեան եւ Վեր. Մովսէս Ճամպազեան:

Ամերիկայի Հայոց Արեւելեան Թեմի Առաջնորդ Ժաժակ Արք. Պարսամեան ներկայացուց Կրին Եպիսկ.ը, որ ըսաւ թէ Գարեգին Ա.ի ընտրութիւնը «մեծ յոյս մըն է Հայաստանի համար», եւ խօսքը ուղղելով Կաթողիկոսին ըսաւ. «Ձեզի համար մենք միշտ պատուոյ աթոռ մը ունինք այս Մայր Տաճարին մէջ, եւ դուք միշտ տեղ մը պիտի ունենաք մեր սրտերուն մէջ»:

Հայրապետը իր ներշնչիչ քարոզը կեդրոնացուց «ճշմարիտ սիրոյ» արժէքին եւ կարեւորութեան վրայ: «Ճշմարիտ սէրը ունի երեք միաձուլուած տարրեր՝ մաքուր սիրտ, մաքի բարեկամեցողութիւն եւ անկեղծ հաւատք: Չկայ կրօնք մը որ սիրոյ մասին չի խօսիր, սակայն միայն քրիստոնէութեան մէջ է որ մեր խաչը ունինք՝ չօշափելի մարմնաւորութիւնը սիրոյ»: Եւ շարունակեց. «Սէրը մեր համայն ժողովուրդին համար է, եւ ոչ թէ միայն ոմանց համար», խանդավառութեամբ չեշտելով այն նիւթը, որ յաճախ կը կրկնէր իր այցելութեան ընթացքին: «Ես ձեզի կու գամ որպէս ձայնը Ս. Էջմիածնի, որպէս ձայնը ազատ ու անկախ երկրի մը, որպէս ձայնը Հայաստանի ժողովուրդին: Այս ձայնը յստակ է»: Եւ յուզումնալից հարցուց. «Մենք պիտի մնա՞նք այն՝ ինչ որ էինք նախապէս, երբ ազատութիւնն ու անկախութիւնը երազ էին»: Հայրապետը շարունակեց. «Եկեղեցւոյ մէջ սխալներ կրնան գործուիլ, եւ դարմանելու համար այդ սխալներէն մէկը՝ Որբէն Մուրատբէկեան կաթողիկոսի աճիւնները Էջմիածին պիտի բերեմ» (Որբէն կաթողիկոս սպաննուած էր համայնավարներուն կողմէ): Այս յայտարարութիւնը ընդունուեցաւ բուռն ծափահարութեամբ:

«Եթէ կ'ուզենք զօրաւոր եկեղեցի մը ըլլալ, եւ ապահով ու յառաջդիմող երկիր մը, պէտք է աշխատինք որպէս մէկ ազգ եւ մէկ եկեղեցի (խանդավառ ծափահարութիւններ): Մենք այլեւս այն ժողովուրդը չենք որ անցեալին էինք՝ բաժանեալ եւ անհամերաշխ: Եթէ մենք մէկ սիրտ ունինք, մէկ հաւատք, մէկ հոգի, թող ըլլա՛նք մէկ մարմին»: Եւ թուելով որպէս Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս իր բազմակողմանի պարտականութիւնները՝ ան խոստացաւ. «Իմ կարելիս պիտի ընեմ այդ միութիւնը յառաջ բերելու համար: Թող ձեր սէրը լեցնէ իմ սիրտս: Թող ես լինիմ հետ տանիմ ձեր այդ սէրը»:

Պատարագի երգեցողութիւնը կատարեց Նիւ-Եորքի, Նիւ-Ճըրզիի եւ Փէնսիլվանիոյ Առաջնորդարանի համայնքներու դպրաց դասերու միացեալ խումբը՝ ղեկավարութեամբ Ս. Վարդան Մայր Տաճարի դպրաց դասի խմբավար Որբէն Մէյլխանէճեանի, եւ ընկերակցութեամբ երգեհոնահար Պերճ Ժամկոչեանի եւ նուագախումբի (Նիւ-Եորքէն):

Յաւարտ պատարագի, երբ հաւատացեալները կը բաժնուէին Մայր Տաճարէն, Պերճ Ժամկոչեան նուագեց Ճէֆրի Պրոտի «Թոքաթա - Գարիլոն»ը, որ յօրինուած է հայկական Ս. Ծննդեան «Ննջեալ որդեակ» մեղեդիի հետեւողութեամբ եւ նուիրուած հայրենի ողբացալ երգչուհի Լուսինէ Զաքարեանի:

*
**

ՃԱՇ Ի ՊԱՏԻՒ ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.Ի 1300 ՀՈԳԻԻ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՄԲ

Կիրակի, Յունուար 14-ի երեկոյեան Նիւ-Եորքի Ուոլտորֆ Ասթորիա պանդոկին մէջ տեղի ունեցաւ ճաշ մը ի պատիւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա.ի: Այս հանդիսութիւնը գաղթօնակէտը հանդիսացաւ Կաթողիկոսին Նիւ-Եորք վեցօրեայ այցելութեան: Աւելի քան 1300 հոգի ներկայ էր պանդոկի սրահին մէջ, որ զարդարուած էր կաթողիկոսական դրօշներ ներկայացնող դեղինոսկեգոյն եւ մանիշակագոյն ծաղիկներով: Բոլոր տրամադրելի տոմսերը սպառած ըլլալով կարդադիր Ցանձնախումբը ստիպուած էր հարիւրաւոր դիմումներ մերժել:

Գարեգին Ա.ի բացման աղօթքէն ետք, հանդիսավար Տօքթ. Կարօ Կարիպեան, որ նոյն առեն գանձապահն էր Հայրապետական Այցելութեան Կեդրոնական Ցանձնախումբի, ներկայացուց ճաշին առենապետուհի Տիկին Շաքէ Մխճեանը, որ իր բարիգալստեան խօսքին մէջ ըսաւ. «Հարիւրաւոր սրտեր կը սպասեն ձեր օրհնութեան, Վեհափառ Տէր»:

Նիւ-Եորքի տեղական յանձնախումբի առենապետ փոստարան Գարեգին Արզումանեան յիշեցուց. «Մեր գաղութը որ հիմքը կը կազմէ մեր եկեղեցւոյ, միշտ վերապրած ու զօրավիդ կանգնած է Հայաստանի»:

Հայրապետական Այցելութեան Կեդր. Ցանձնախումբի առենապետ, եւ Հայկական Համագումարի Տնօրէններու Ժողովի առենապետ, Գարլ Պաղարեան ըսաւ որ ազատ ու անկախ Հայաստանի հիմնադրութեամբ հիմա ժամանակն է որ Հայ Եկեղեցին իր պատեհանէն դուրս ելլէ, վերահաստատէ եկեղեցւոյ աւանդութիւնները եւ առաջնորդութիւն տայ եւ աւելցուց. «Մենք կը բաժնենք Ձեր յանձնառութիւնները Հայաստանի հանդէպ»: Նոյնպիսի արտայայտութիւններ ունեցաւ նաեւ Առաջնորդարանի Թեմական Խորհուրդի առենապետ դատաւոր Վինսընթ Կիւրահեան:

Ներկաները վայելեցին ութ վայրկեան տեւող ժապաւէնի ցուցադրութիւնը՝ Գարեգին Ա.ի ընտրութեան ու գահակալութեան առթիւ նկարահանուած:

«Գ. Յովնանեան Ընկերութեանց» նախագահ Ազա Յովնանեան, որպէս օրուան դէմքաւոր խօսողը, ներկայացուց «եզակի հեռանկար մը»: Իր խօսքը մանուածրելով այն բոլոր հարցերուն վրայ, որոնց այսօր դէմ յանդիման կը գտնուի ամերիկահայ երիտասարդութիւնը, խօսեցաւ «Ամերիկայի Մաք Տըննըլտ'ի սերունդին մասին, պատրաստ կերակուրի արագ սպասարկութիւն, մեքենաներու միջոցաւ դրամատան գործառնութիւն, ապրանքներու զանազան տեսակներ ներկայացնող դիրքերէ ապապրանք՝ նամակատան միջոցաւ, ինքնաշարժերու հեռաձայններ եւ «ֆաքս»ի գործիքներ»: «Այսօրուան սերունդը աճապարանքի մէջ է: Ժամանակն ու հանգստաւէտութիւնը ճակատագրականօրէն կարեւոր են» ըսաւ ան:

Ամերիկայի Հայոց Արեւելեան Թեմի Առաջնորդ Ժաժակ Արք. Պարսամեան ներկայացուց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա.ը ըսելով. «Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Էջմիածինը չհաստատեց տեղական դոյն մը տալու համար հայկական հողին... Էջմիածնի իրական եւ բնական ճակատագիրը միշտ եղած է ըլլալ կեդրոնը, ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ երկրի վրայ տարածուած Քիստոս Քրիստոսի կրօնքին: Էջմիածնի դործունէութեան դաշտը համահայկական է. ան պէտք է ուղղութիւն տայ եկեղեցւոյ, հեղինակութեամբ լուծէ օրուան հարցերը, ուսուցումներ ջամբէ մարդու եւ Աստուծոյ յարաբերական հարցումներու մասին, եւ առաջնորդութիւն տայ իւրաքանչիւր հայ հոգիի: Այս կենսական դերը լաւագոյնս պիտի կատարէ արտակարգ կարողութիւն, խորունկ հոգեւոր եւ բարոյական յատկութիւններ ունեցող առաջնորդ մը, որ զօրաւոր իմացականութեամբ եւ արժանիքներով կարենայ հաղորդակցիլ թէ համեահին եւ թէ իմաստունին հետ. առաջնորդ մը՝ Գարեգին Ա.ի իմացական բարձր կարողութեամբ: Եւ որպէսզի Կաթողիկոսը կարենայ իր պաշտօնը կատարել, ան կարիքը պիտի ունենայ բանի մը՝ որ միայն իր հօտը կրնայ տալ իրեն. միասնականութիւնը իր բոլոր զաւակներուն»:

«Մեր եկեղեցւոյ իրականութիւնը այն է որ ան կը պատկանի համայն հայութեան եւ ոչ միայն Հայաստանի հայութեան», ըսաւ Հայրապետը: «Մի' յուսահատիք ներկայ օրերու դժուարութիւններէն ... Այս նոր դարաշրջանին՝ Հայերը պատասխանատուութիւններ ունին. պէտք չէ արտօնենք որ այս պահը անցնի: Այսօր պատմութեան օր մը չէ. այսօր յանձնառութեան օրն է. ա՛յս է այսօրուան մրցապայքարը»: Եւ մէջբերելով հոգեւորական Ապպէ Փիէրի խօսքը, ըսաւ. Ես քու զաւակդ չեմ, եթէ իմ եղբօրս եղբայրը չեմ, եւ միասնաբար ենք Աստուծոյ զաւակները չենք»: Խօսելով Հայաստանի մասին, ըսաւ. «Ինքնավերստահութեան նոր փիլիսոփայութիւն մը պէտք է զարգացնենք, կարիքը ունինք նոր արիւնի, նոր եկեղեցականներու: Կարիքը ունինք ոչ թէ ինքնամփոփ՝ այլ բոլորին հասնող եկեղեցիի մը»: Խօսքը վերջացնելով ըսաւ. «Երեք միջոցներով կարելի է օգնել Հայաստանի. մենք կարիքը ունինք ձեր հոգեւոր, բարոյական եւ նիւթական օժանդակութեան, եթէ կրնաք տրամադրել»:

Այս պահուն Առաջնորդ Ժաժակ Արք. Պարսամեան յայտարարեց հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Տէր եւ Տիկին Գէորգ եւ Սիրվարդ Յովնանեան 200·000 տոլար, Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանի վերանորոգութեան համար, Տօքթ. եւ Տիկին Յարութիւն եւ Շաքէ Մխճեան 100·000 տոլար, Տէր եւ Տիկին Հրայր եւ Աննա Յովնանեան 100·000 տոլար, Ամերիկայի Հայոց Արեւելեան Թեմի Առաջնորդարան 30·000 տոլար:

Ելոյթ ունեցողներու կարգին, պատուոյ սեղանին վրայ տեղ գրաւած էին Վաչէ Արք. Յովսէփեան, Յովնան Արք. Տէրտէրեան, Մեսրոպ Արք. Աշճեան, Վեր. Մովսէս Ճամպազեան, Հայաստանի Հանրապետութեան ՄԱԿ-ի դեսպան Ա. Լեքսանդր Արզումանեան եւ Հայրապետական Այցելութեան Կեդր. Ցանձնախումբի աշխատանքները համակարգող Ֆրանք Ասազեան-Սթոնըն:

Ս. Վարդան Մայր Տաճարի դպրաց դասի անդամները, ղեկավարութեամբ խմբավար Որբէն Մէյլխանէճեանի, երգեցին ամերիկեան եւ հայկական քայլերգները, ինչպէս նաեւ հայկական երգեր, որոնց կարգին՝ Տէր կեցո, Ով Մեծասքանչ Դու Լեզու, Երեւան-Էրեբունի եւ Հայրապետական Մաղթանք:

ՖԼՈՐԸՆՍ ԱԽԱԳԵԱՆ

(*) Ա.ը տե'ս. Յունուար 19-20-ի մեր թիւին մէջ:

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝

ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

- Ջարուհի,
- Ի՞նչ է:
- Ես ծարաւցայ, եկուր ներս երթանք:
- Չե՞ս ուզեր այս մասին խօսինք:
- Չէ, չեմ ուզեր ... բան մը աւրուեցաւ մեր միջեւ, բան մը կոտրեցաւ:
- Լսել կ'ուզես թէ կա՞ր բան մը...:
- Հարկաւ:

Ջարուհի չուարեցաւ, անոր դարձաւ...

- Հապա դուն էիր որ ինծի կը վնտէիր Հայաստանէն, Հայու տեղ չէիր դներ...
- Ճիշդ է, կը զգայի թէ անկարելիութիւն մը կար մեր միջեւ, թէ ուշ կամ կանուխ հոս պիտի հանդիպինք ... մեր ճեռքը չէր: Պէտք է բաժնուինք:
- Կարելի չէ՞ բարեկամութիւն պահել:
- Ոչ ... ես ու դուն...

Գրիգոր չհաւատեց նախադասութիւնը: Լռութիւն:

- Դուն չատ կը մտածես, չատ կը խօսիս: Ամէն ինչդ հոս է:

Գրիգոր ափը իր ճակտին զարկաւ:

- Դուն կեանքը չես ապրած, չես հասունցած մարմինով ... ամէն ինչ քեզի համար երեւակայութիւն է, կեանքէն վռնտուած մարդիկ էք դուք ... դուք արտասահման ի՞նչ կ'ընէիք այսքան տարի հոս մեր մուխը կը մարէին, հէ՞... դուք ալ հոն պէյրութ ֆէյսայիներու դեղնած պատկերներուն առջին կայնած յեղափոխական երգ կ'երգէիք եւ հայրենիք կ'երազէիք, Հայաստան կ'ազատագրէիք, այնպէս չէ՞ «կռուեցէք տղերք, կռուեցէք քալ քալ, անվեհեր կանգնած թշնամուն առաջ», էհ՞,

- Ի՞նչ կրնայինք ընել:
- Ձեր հայրենասիրութիւնն ալ, ձեր սէրն ալ երեւակայութիւն է ... եւ հիմա հոս եկեր ես ահա եւ չես կրնար կնիկի կեանք ապրիլ, էն բնական բանը որ սիրել է, կատուները անգամ կ'ընեն՝ կը փախիս որովհետեւ կը վախնաս իրականութենէն...
- Ոչ ոչ:
- Մտիկ ըրէ ... հիմա հոս եկեր ես կ'ուզես որ այդ քու խէթալ Հայաստանդ գըտնես որպէսզի ամբողջ տարիներու երազանքդ պարապ տեղը եղած չըլլայ, այդպէս չէ՞, ըսէ, սխա՞լ եմ...: Եթէ գիտնաս Հայաստանի ժողովուրդը ինչեր քաչեց անցնող երկու ձմեռները ... օրերով քիթ քիթի, կծկուած, պղտիկ, խաւար խոհանոցներու մէջ, պաղէն զնկրըտալով, անօթի եւ անքուն, առանց յոյսի, հրաչքի մը սպասելով... եւ ասիկա ամիսներով: Աս է Հայաստանը... թէ ան միւսը, անբարոյականը եւ քնազդայինը, եւ թէ ալ աս, չարչարուած սակայն դիմացկուն, հերոսային: Եւ չկարծես թէ չեմ սիրեր իմ ազգս, տառապած, մորցուած աս ժողովուրդը ... մինչդեռ դուք, արտասահմանի մէջ քէֆ կ'ընէիք առատ դիւերի «Հայաստան, Հայաստան» հոլովելով...:

Լռեց: Բարկութիւնը կը կուտակուէր ներսը: Անզսպելի պահանջ մը ունէր ցայտընելու սա աղջկայ մը կտորը որ չէր կրցեր նուաճել,

- Դուն ալ կի՞ն ես ... սիրելը ինչ է չես գիտեր տակաւին հասուն տարիքի եկեր ես, չես կրնար համբուրել, երկու ղուռչի մարմին մը ունիս, մարդ ղրկռել չես գիտեր...
- Գրիգոր, կը բաւէ...
- Չէ չէ, չի բաւեր .. հագուիլ չես գիտեր, էրիկմարդու չես զգած ու հետս դուրս կ'ելլես իբրեւ կնիկ ... դուն կեղծիք ես, սուտ մէկն ես...:
- Գրիգոր...

Ջարուհի լուռ կուլար:

- Ճշմարտութիւնը կ'ուզես, էհ՞ ... ահա քեզի ճշմարտութիւնը ... ըսէ հիմա ինծի, ի՞նչ ունիս զոհելիք Հայաստանի համար, անանկ ձրի սիրել չըլլար, սէրը գին մը ունի ... ի՞նչ պիտի զոհես հէ՞, ի՞նչ է քու էն յարդի բանդ:

Գրիգորի ձայնը կարծր, սուր չէր մը առած էր:

- Ըսեմ քեզի ինչ է - կուսութիւնդ է, պատիւդ է, Աստուածդ է: Կրնա՞ս ատիկա զոհել:

Ձայնը յանկարծ լռեց: Վար իջաւ ձեռքը բայց մնաց Ջարուհիին դարձած, բըռունցքը դոյ, աչքերը կատղած: Լռութիւնը տեւեց, թանձրացաւ, հալեցաւ բայց չհատաւ: Ի վերջոյ Գրիգոր նորէն խօսեցաւ հանդարտ բայց խիստ:

- Հիմա տաս իսկ առնող չկայ: Ուշ է, քեզի ըլլայ քու կուսութիւնդ: Քու առաքինութիւնդ պատիժդ թող ըլլայ:

(Շար. 81)

Տիկին Նժելմէն Գիւլաֆեան,

Տէր եւ Տիկին Անարէտ Գիւլաֆեան եւ աղջիկը,

Տէր եւ Տիկին Արթօ Փոլատ եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Յարութ Տէմիրճեան եւ զաւակները

եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր եւ աղգականին՝

ՎԱՂԵՆԱԿ ԳԻՒԼԱՖԵԱՆ-Ի

մահը որ պատահեցաւ Յունուար 22-ին, 68 տարեկանին,

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Յունուար 26, ժամը 9-ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել:

Madame Germaine Kulafian *Son épouse,*

Monsieur et Madame André Kulafian et leur fille,

Monsieur et Madame Arto Polat et leurs enfants,

Monsieur et Madame Harout Demirdjian et leurs enfants,

Ses enfants et petits-enfants

Et toute la famille

ont la douleur de vous faire part du décès de

Monsieur VARIN KULAFIAN

survenu le 22 Janvier, à l'âge de 68 ans.

La cérémonie religieuse sera célébrée le Vendredi 26 Janvier à 9 heures en l'église arménienne d'Alfortville, 4, rue Komitas.

L'inhumation aura ieu au cimetière d'Alfortville (94140), dans le caveau de famlile.

238, *rue Paul Vaillant Couturier,*
94140 *Alfortville.*

Պր. Նուպար Անդրանիկեան,

Տէր եւ Տիկին Ժան եւ Ալին Ասլան եւ զաւակները՝ Արսէն եւ Թանիա (Լոնտոն),

Տոքթ եւ Տիկին Փաթրիք Մելքեան եւ աղջիկը՝ Անն

Տէր եւ Տիկին Խաուար Անդրանիկեան (Հռոմ)

խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ - մօր եւ հարազատին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՆՆԱ-ՆԱՆԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ Ֆերմանեան)

մահը որ պատահեցաւ Յունուար 22-ին, 77 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Յունուար 29, ժամը՝ 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Պր. Ն. Անդրանիկեանի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Ժան - Փիէր Պիւրթէ եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՇԱՀԱՆ ՊԻՒՐԹԷ-Ի

(Ծնեալ՝ կարապետեան)

մահուան տարելիցին առթիւ, Կիրակի, Յունուար 28, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէն Ժերմէն Ս. Սահակ-Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ Կիրակի, Յունուար 28-ին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իր պատուոյ նախագահին՝

ՅԱԿՈԲ ԷՍԿԻՃԵԱՆ-Ի

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Թագուհի Յարութիւնեան 1000 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր ամուսնոյն՝ Յաբէթ Յարութիւնեանի եւ Շահան Շահնուրի յիշատակին:

*
**

Պր. Աշոտ Սերճանեան 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի ի յիշատակ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի իր ղեկավարին՝ Վազգէն Անդրէասեանի:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղի ընկերուհիները, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկերուհի Գալենիկ Աւետիսեանին, զաւակներուն, փեսաներուն, թոռներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր եւ մեծ - մօր՝ Գրիգոր Աւետիսեանի մահուան առթիւ: Մասնաճիւղս իր չնորհակալութիւնները կը յայտնէ հեռաւեալ նուիրատուութիւններուն համար. - Տիկին Գալենիկ Աւետիսեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ռէմոն Սիմոնեան 250 Ֆր.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տէր եւ Տիկին Կարպիս Գուլումեան կը նուիրեն 500 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման Հայկազ Պօյաճեանի (Պիվէռ) մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ:

Նոյնպէս, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Գուլումեան կը նուիրեն 500 Ֆր. Սէն - Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ իրենց ծնողաց՝ Միհրան եւ Հայկանոյշ Նագաշեանի յիշատակին:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS :

EXPOSITION

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB

présente

«graphique»

de HAROUTIUN YEGMALIAN

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Vernissage
le Mercredi 31 Janvier à 20 heures

Exposition du 31 Janvier
au 9 Février inclus, 18h - 21h
(sauf les 3 et 4 Février)

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section de Paris
«*Archalouïse Tathéossian*»
organise

son Séjour familial d'hiver à Bellefontaine (Jura)

du Dimanche 10 Mars
au Dimanche 17 Mars

Inscriptions et renseignements :

- *Vartanouche* : 48 71 22 77 jusqu'à 19 h en semaine
- *Marie* : 47 80 71 73 ou 47 84 82 90;
- *Madeleine* : 47 83 70 89 après 19h;
- *ou sur place / M.C.A.* - 17, rue Bleue, Paris 9e — Métro: Cadet le Samedi après-midi : 15/18h.

—— *Places limitées* ——

*
**

Séminaire pédagogique

Dimanche 28 Janvier de 10h à 18h
Maison de la Culture Arménienne de Vienne

Avec la participation d'*Anaïd DONABEDIAN*, responsable de la section d'arménien à l'INALCO.

Sujets traités :

— annales des épreuves d'arménien au baccalauréat;
— programme de licence d'arménien avec mention «didactique de l'arménien»;
— les écoles de la Croix Bleue.

Les enseignants de la langue arménienne et les membres sont invités.

Renseignements : (16 - 1) 45. 84. 57. 18 (le soir).

*
**

CAMP D'HIVER

Ouais, c'est formidable ! La Croix Bleue des Arméniens de France organise son camp d'hiver du 2 au 9 mars 1996. Préparez-vous les copains de 8 à 14 ans, pour les compétitions de ski à Bellefontaine.

Le prix ? C'est 2.500 F.
Il comprend :

— Le transport;
— L'hébergement;
— La location et les cours de ski;
— Les remontées mécaniques;
— L'assurance.

Appelez vite le bureau du Conseil d'Aminsitration au : 48. 24. 46. 57 avant le 31 Janvier 1996. Les places sont limitées.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի Տիրուհի Միասաֆեան մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝

Շաբաթ, Փետրուար 3

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

CABINET
TERZIYAN

Toutes Assurances Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS

AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE

MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

21, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 42. 82. 01. 41 +

Ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար մի՛ վարանիր դիմելու մեզի

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ
PAQUES A JERUSALEM

Pèlerinage organisé par la Section Féminine de la Cathédrale Arménienne Serpotz-Tarkmantchatz de Marseille

Du Mercredi 10 Avril au Mercredi 17 Avril
(Selon l'ancien calendrier : PAQUES le Dimanche 14 Avril)

7.750 Francs

Nos prix comprennent :
— Aller-retour Marseille / Tel-Aviv / Marseille;
— Les transferts, aéroport - hôtel et vice-versa
— Le logement Hôtel **Renaissance** 4 étoiles 1ere classe en chambre double
— Pension complète
— Les excursions et visites en autocar de luxe
— Assurance obligatoire.

Supplément chambre individuelle +1350 Frs

S'inscrire avant le 20 Février — Verser un acompte de 2.000 Frs par chèque à l'ordre de : CATHEDRALE ARMENIENNE
Tél. : 42 03 05 63 ou **91 77 84 70**

Visites: Nazareth Capharnaum Tibériade Mont Thabor Mont Sion Ghetsémani Bethleem Eglise de la Sainte Vièrge Vieille Ville de Jérusalem Saint Sépulcre Jérico Mer Morte Mont des Oliviers Couvent Arménien Saint Jacques.

Rencontre avec le Patriarche arménien de Jérusalem Sa Béatitude Archevêque TORKOM MANOUKIAN

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 26
VENDREDI
26 JANVIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·774

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

71e ANNEE — N° 18.774

ՕՐՈՒԱՆ ԳԷՂՔԸՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔ 48 ժամուան այցելութիւն մը կատարած է Տէօ - Սէվրի նահանգը: Առաջին օրը Նիոր էր ուր իր կողքին տեղ կը գրաւէր նահանգին ընդհիմադիր երեսփոխանը՝ Սիկոլէն Ռուսյալ: Շիրաք կը ճշդէր թէ ինք մասնաւոր ըսելիք մը չունի այլ վճռած է լսել զաւառի ձայները եւ ամէն վեց չաբաթ նման այցելութիւններ պիտի ընէ ականջ տալով ժողովուրդին ցաւերուն:

ԱԼԷՆ ՄԱՏԼԷՆ, Ժիւփէի Ա. կառավարութեան հրաժարեալ Ելմտական նախարարը, յայտարարեց թէ թեկնածու է ԻՒ - ՏԻ - ԼՖ-ի նախագահութեան, յաջորդելու համար Ժիսքար տ'Էսթէնի, այս վերջնոյն իսկ համաձայնութեամբ: Ընտրութիւնը պէտք է կատարուի Մարտ 31-ին եւ աթոռին աչք ունէին արդէն Ֆ. Լէոթար եւ Ֆ. Պայրու: Մատլէնի յայտարարութիւնը անակնկալ մը եղած է:

ՉԻՉԻՆ խմբակը, Ճունուար 24-ին, ազատ արձակեց իր պատանդներէն անոնք որոնք զինուորական չեն: Այս պատանդները Տաղստանէն Չէչէնիա տարուած էին: Ազատ արձակուած են չուրջ 40 հոգի, բայց կը մնան 23 ոստիկաններ որոնք Ներքին նախարարութեան յատուկ միաւորներու կը պատկանին (ՕՄՈՆ) եւ որոնց ճակատագիրը կախում ունի Ռուսաստանի կառավարութեան հետ տարուղ բանակցութիւններուն:

ՍԱՐԱՅԵՒՈՑի մէջ պայթում մը պատահած է, Ճունուար 24-ին, որու հետեւանքով Ատլանտեան Ուխտի խաղաղութեան բազմազգեան ուժի պատկանող չորս զինուորներ մեռած են եւ 6 ուրիշներ ալ վիրաւորուած: Հրամանատարութեան կարծիքով արկած մըն էր եւ ոչ թէ ռճրավորձ մը:

ԼԵՀԱՍՏԱՆի վարչապետը՝ Օլեկսի, որու դէմ մեղադրանքներ կային Խորհ. Միութեան դաշնակ սպասարկութեանց հետ իր գործակցութեան համար, հրաժարեցաւ: Ըսուած էր թէ լրտեսութիւն ըրած է իր շահ ՔՒ. - կի - Պի-ի, ինք ալ ընդունած է որ կապ ունեցած է ՔՒ. - կի - Պի-ի երկու գործակալներու հետ:

ՏՈՒԲ. ԿԻՒՊԼԷՐի «մեծ դաշնիքը» որ, չատոնց դադրած է դաշնիք մը ըլլալէ, մեծ յաջողութիւն արձանագրած է ինթէրնէթի վրայ առաջին օրն իսկ: Պրազնանի Սիպէրքաֆէն ժամը 8 հազար դիմում առացած է բայց կը թուի որ այս դաշափարին «հանճարեղ» հեղինակը չատ խոհեմ չէ եղած այդքան ծանուցում ընելով: Արդարեւ կ'ըսուէր թէ դատական հետապնդումի տակ էր եւ կը փնտռուէր, անցեալին ալ դատապարտումներ կրած էր դնդազան գեղծարարութիւններու համար: Մէս կողմէ, Փլոն հրատարակչականին պատասխանատուն ալ կը պաշտպանէ դիրքին հրատարակութիւնը չեչտելով թէ՝ «Մթերանի մասին տեղեկատուութիւնը պատմական է, բժշկական չէ»:

ԼԻՊԼԻՔի օտարներ պատպարող չէնքին հրկիզումը 21-ամեայ Լիբանանցիին կողմէ իրրեւ դրդապատճառ ունեցեր է սիրային յուսախաբութիւն մը: Այդ հրդեհին հետեւանքով 10 մեռեալ եւ 38 վիրաւոր կար: Լիբանանցին ուզեր է վրէժ լուծել կրած յուսախաբութեան պատճառով:

ԳԼԻՆԹՐԸՆ, Միութեան կացութեան նկատմամբ իր մտահոգութիւնը յայտնած է Ուաշինկթընի մէջ Ռուսիոյ դեսպան Վիքթոր Չերնոմըրտինի հետ ունեցած հանդիպումէն ետք: Ըստ Գլինթընի՝ Ռուսիա կրնայ ազդել Պելոռուսիոյ վրայ որ ան ալ ազդէ Ուքրանիոյ վրայ որ Միութեան անդամակցի: Ռուսիոյ դեսպանը հաստատած է թէ Ռուսիա կ'ուզէ որ Միութիւնը ընդլայնի:

ՄԱՐՏԻՆԻԿԻ մէջ ոստիկանական գործողութեան ընթացքին սպանուած է Ֆրանսացի մը: Ոստիկանները կը հետապնդէին ոճրագործ մը որ ատրճանակով կրակած էր ոստիկանի մը վրայ: Ոճրագործը ձերբակալուած է:

ՊՈՒՐՍԱ. Ֆրանսական ընկերութիւն մը պիտի կառուցանէ Պուրսայի մէջ 1.200 սենեակներէ բաղկացեալ հիւրանոց մը: Ծրագրին արժէքը 100 միլիոն Ֆրանք է:

ՍՈՖԻԱ. Պուլկարիոյ Ազգային Ժողովը հաստատած է Ֆրանսայի հետ ստորագրուած համաձայնագիրը որ կը վերաբերի Ֆրանսական ընկերութեան մը կողմէ Պուլկարիոյ մէջ հեռաձայնական ցանցի մը կառուցման:

ՊՈՒՐՍԱ. Ֆրանսական ընկերութիւն մը պիտի կառուցանէ Պուրսայի մէջ 1.200 սենեակներէ բաղկացեալ հիւրանոց մը: Ծրագրին արժէքը 100 միլիոն Ֆրանք է:

ՍՈՖԻԱ. Պուլկարիոյ Ազգային Ժողովը հաստատած է Ֆրանսայի հետ ստորագրուած համաձայնագիրը որ կը վերաբերի Ֆրանսական ընկերութեան մը կողմէ Պուլկարիոյ մէջ հեռաձայնական ցանցի մը կառուցման:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎ

Թուրքիոյ զործի աշխարհին ծանօթ անուններէն Էօ. Սապանճըի սպանութիւնը չարժման անցուցած է զործի մարդիկը որոնք որոշած են ժողովի մը նիւթ ընել քրտական հարցը: Սպանութեան ստանձնումը քրտամէտ ձախակողմեան կազմակերպութեան մը կողմէ, յայտնի տագնապ մը ստեղծած է զործի ծանօթ անուններու շրջանակին մէջ: Ժողովին նախաձեռնարկ է իրենց հետ Տնտեսական եւ ընկերային ուսումնասիրութիւններու վաքըֆը: Ժողովին պիտի մասնակցին նաեւ Թուրքիոյ քիւրտ մտաւորականները եւ Խաղաղութեան ուսումնասիրութեան միջազգային հիմնարկը որ զործօն դեր կատարած է Իրայէլ - Պաղեստին հաշտութեան մէջ:

Ժողովը պիտի տեւէ երկու օր· առաջին օրը հանրութիւնը պիտի կարենայ ներկայ ըլլալ, իսկ երկրորդ օրը փակ նիստի մը ընթացքին վիճարկուելի նիւթ պիտի ըլլայ երկրին արեւելեան չրջանը խաղաղեցնելու հարցը:

Թուրք մտաւորը լուրը կուտայ «Քաղքենիութեան ահաբեկչութենէ վախը» ենթախորագիրով ու տեղ տալով զործի մարդու մը խօսքերուն որ կ'ըսէ. «Լռելը օգուտ չունի: Եթէ շարունակենք լռել, ահաբեկչութիւնը որ հարաւ - արեւելեան շրջանէն մեծ ոստաններու կը մօտենայ, բոլորս կուլ պիտի տայ: Եթէ չյաջողինք խաղաղութիւն բերել, բաղաքներէ դուրս ապրող քաղաքացիութիւնը պիտի հասնի մեր դռներուն ու կոտորէ բոլորս: Կացութիւնը այս աստիճան վախագդու է»:

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՌԱՒՕՏ ԼՈՒՍՈՅ

Ամէն ամանոր չողչողուն հեռանկարներ կը բանայ, ի վերջոյ թաղուելու համար մշուշին մէջ, մառայլ ու միօրինակ:

Մանաւանդ երբ արեւը կ'ողջունենք օտարութեան մէջ, արմատախիլ եւ ծըփուն,

Արդէն մեր կռնակն ունինք աւելի քան երեսուն տարուան բեռ, եւ սարսուռ մը կը համակէ մեզ, երբ կը մտածենք մնացեալի մասին:

Մինչեւ ե՞րբ: Ի՞նչպէս: Ինչո՞ւ այսպէս...

Իսկապէս լոյս կը ծագէր մեր գլխուն վերեւ, երբ կը լսէինք զարերէն բիած եղանակը - «Առաւօտ Լուսոյ»:

Հաւատքի եւ աշխատանքի արեւը ջերմութիւն կը ցանէր մեր բոլորտիքը:

Եւ կը քալէինք ու կը քալէինք, մեր հայեացքն ուղղած դէպի լեռները, - դէպի բարձունք եւ խորութիւն:

Այսօր մեր ծունկերը կը կթոտին լուսացնցուղ պողոտաներու զառիթափին վրայ եւ մեր աչքերը կը յոգնին օրը իրիկուն չեղած:

Եւ սակայն պիտի քալենք: Ճամբաները պիտի կարենք անընդհատ ու անվհատ, միշտ ջահ ի ձեռին,

Ջահը գիտութեան, ստեղծագործութեան եւ ինքնապաշտպանութեան:

Մեր երգը պիտի ըլլայ միշտ - «Առաւօտ Լուսոյ»: Բոլոր ճակատներուն վրայ: Բոլոր ցամաքներուն վրայ: Ծովուն դիմաց թէ լերան ստորոտը:

Որքան խուսափի «Արեգակն արդար», այնքան պիտի զառնանք ժիր: Ըմբոստ եւ տոկուն:

Նախ՝ մենք մեզի հանդէպ, որպէսզի կարենանք ուրիշէն իրաւունք պահանջել ճակատագրի:

Պիտի ունենանք պայծառ տեսակէտներ եւ քաջութիւն՝ զանոնք պաշտպանելու:

Պիտի գիտնանք լողալ, որպէսզի կարենանք մէկ ափէն միւսն անցնիլ մեր սեփական ուժերով:

Պիտի գիտնանք երիտասարդացման աւիշը ներարկել ցիրուցան բազմութեանց, որպէսզի կարենայ թօթափել հնութեան եւ թմրութեան փոշիները:

Ճամբան պիտի հարթենք յառաջապահ երիտասարդութեան մը համար, անոր ներշնչելով ազգային հպարտութիւն եւ հայրենասիրութիւն:

Պիտի կազմենք միացեալ ճակատ՝ յանուն տարազիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան եւ ինքնուրոյն, բազմազդոյն մշակոյթի:

Ոչ ծոյլ եւ նկուն համակերպում, ոչ ալ քարացած սովորամոլութիւն:

Երիտասարդացում՝ նա՛եւ զրականութեան, դեղարուեստի, գիտութեան եւ հանրային զործունէութեան մէջ:

Թող Նոր Տարուան եւ բոլոր գալիք տարիներու ընթացքին մեր մաղթանքն ըլլայ միշտ «Առաւօտ Լուսոյ», բայց երբեք «Աչխարհ Ամենայն»,

Երէկ՝ օրուան պահանջն էր երգելով մեռնիլ:

Այսօր՝ ապրիլ երգելով: Աչխատանքի եւ ստեղծագործութեան երգի մը վերածելով մեր կեանքը:

Հայրենիքի կարօտն անդամ պէտք է պրկէ մեր ջիլերը, լաւագոյնս կազմակերպելու համար մեր ինքնապաշտպանութեան պայքարը, քայլ քայլ:

Լոյս, լո՛յս, մեր բոլոր ընդունակութեանց յարաճուն եւ ներդաշնակ զարգացումով:

Յարատեւ ճիգ ու պրպտում՝ մեր անցած ճամբաներուն վրայ: Ինչպէս երէկ՝ դժոխային պայմաններու տակ:

Մշուշը ուշ - կանուխ պիտի փարատի մեր հորիզոնին վրայ, քանի կը մնանք հաւատարիմ՝ մեր արեւահամ երգերուն:

Ճ.

Յունուար 1, 1956

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ԲԱՆՏԵՐՈՒ ՀԱՅԵՐԸ

«Ընդյանուր» չաբաթաթերթը Ճունուար 16-ի թիւով կը տեղեկացնէ թէ Ադրբեջանի բանտերէն վերադարձած հայ երիտասարդներու հոգեկան վիճակը չի բարելաւուիր դիւրութեամբ: Շատեր անձնասպանութեան կը դիմեն, այն նկատումով որ «բանտի տանջանքները մոռնալու միակ միջոցը ատիկա է»: Վերադարձողներու տուած տեղեկութիւններուն համաձայն Ադրբեջանի բանտերուն մէջ կան ուսկիներ ալ որոնք առուծախի ապրանք կ'ըլլան, հեղնանք ու տանջանք կը կրեն: «Պատանդներու իրաւունքներու պաշտպանութեան» կազմակերպութեան տուեալներով նոյն բանտերուն մէջ արգելափակուած են մօտ 800 Հայեր: Ադրբեջանի ղեկավարները միջազգային կազմակերպութիւններէ այցելուներու թոյլ չեն տար տեսնել բոլոր բանտերը, հետեւաբար հայ բանտարկեալներու մասին ամբողջական տեղեկութիւններ չեն հասնիր:

Յատուկ մտահոգութեան առարկայ է անչափահաս Սամուէլ Ռոմազեանի պարագան որ երկու տարի առաջ Գեանջայի ներքին գործերու բաժինին պահին կողմէ առեւանգուած է: Ան տղուն ծնողքին հետ հեռաձայնի խօսակցութեան մը ընթացքին խոստացած է կրկին հեռաձայնել որպէսզի տղան փոխանակուի, բայց անկէ ի վեր ոչ մէկ լուր ստացուած է: Պատանին 16 տարեկան է:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունուար 24 / 25)

ԶԵՂՁԱՐԱՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Շուրջ հինգ ամիս տեւած դատավարութենէ ետք «Հայաստան» կոոպերատիւներու Միութեան 13 անդամները դատապարտուած են ծանր պատիժներու: Այս հաստատութիւնը կը զործէր առանց պետական արտօնութեան եւ ապօրինի կերպով աւանդներ, վարկեր դանձած էր ժողովուրդէն, ինչպէս նաեւ վարած ֆինանսական զործողութիւններ: Դատարանը որոշած է 12 տարուան բանտարկութիւն եւ ինչքերու զրաւում՝ Միութեան նախագահ՝ Աչոտ Աբրահամեանի համար, մեղսակիցներէն Արմէն Սիմոնեանին, Ռազմիկ Մարտիրոսեանին, կամ՝ Միքայէլեանին 4-ական տարի, ուրիշներու՝ 1-էն 3 տարի արգելափակում:

*
**

ԼՂՀ-Ի ՄՇՏԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ ԱՐՑԱԽԵԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի մօտ ԼՂՀ-ի մշտական ներկայացուցիչ Ալեքսան Յարութիւնեան արտայայտուելով Արցախի կնճռին խաղաղ միջոցներով լուծման ուղղուած նախաձեռնութիւններուն մասին, ըսած է.- «Ղարաբաղի հարցի արագ լուծում գոյութիւն չունի եւ այս պարագայում պէտք էլ չէ շտապողականութիւն ցուցաբերել, այնպիսի լուծումներ գտնել (ընդունելի

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ 39ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ

ԾԱՒԱՐԹ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՍԱՐԵԱՆ

ԽՄԲ. – ԿԷՆԹԷՂԼԷՆ (Գալիֆորնիա) Անդրանիկ Սարեան նոր անակնկալ մը կ'ընէ մեզի, ճիշդ այս օրերուն դրկելով Շաւարշ Միսաքեանի նուիրուած գրութիւն մը: Ան հետեւեալ ծանօթութիւնը կը կցէ. – «*Սոյն գրութիւնը արտասանուել է հեղինակի կողմից, Շաւարշ Միսաքեանի մահուան քառասունօրեակի առիթով կազմակերպուած յուշ – երեկոյի հանդիսութեան օրը, Պարսկատանի հարաւային չրջանի նաւթարդիւնաբերական կենտրոն՝ Աբադանում, 1957 Մարտ 30 թուականին*»:

Անցեալ Հոկտեմբերին ալ (տե՛ս «Ցառաջ», Հոկտեմբեր 7 / 8) լոյս ընծայած էինք Ա. Սարեանի յօդուածը նուիրուած «Ցառաջ»ի 70-ամեակին, ուր ան յուզումով կը յիշէր թէ 1933 Սեպտեմբերին Շաւարշ «Ցառաջ»ի մէջ հրատարակած էր իր առաջին գրութիւնը՝ «Ձայն մը Հընդկաստանէն» խորագրուած:

Ստորեւ Ա. Սարեանի գրութիւնը. –

***

Մեծ աղէտները ոգով արիներու համար, փորձաքար են ծառայում պատմութիւն կերտելու:

Շէքսփիր

Ասել Շաւարշ Միսաքեանի մասին, նշանակում է խօսել մեր վերջին 40-ամեայ հրապարակագրութեան, մամուլի եւ նրանից անբաժան՝ հայ գրականութեան խնդիրների շուրջ:

Այդպէս է, որովհետեւ՝ Միսաքեանը լոկ հրապարակագիր չեղաւ, այլ առաջին դէմ վրայ գտնուող մեր ամենաբանիմաց խմբագիրը: Ամենախիզախ, ամենապտուղնականը ճանաչածս խմբագիրների մէջ: Հոկտն բոլորի մէջ, որը հանրային միտք ղեկավարեց, գրողների մի մեծ հոյլ հրապարակ հանեց եւ ուղղութիւն տուեց նրանց եւ արեւմտահայ գրականութիւնը բարձունքից բարձունք առաջնորդեց: Իսկ ամենահականը՝ հանրային միտք ղեկավարեց:

Այս բոլորի համադումարը, փարիզահայ մի մտաւորականի ճշմարիտ բնորոշումով՝ Ամենայն Հայոց խմբագիրը:

Իսկ հաստատուած ճշմարտութիւն է, որ եթէ Միսաքեանը իր 50-ամեայ հրապարակագրութեան մի չնչին մասը յատկացրած լինէր գեղարուեստական գրականութեան ստեղծագործական ճիգին, ապա արեւմտահայ մեծանուն գրողների շարքում այսօր կ'ունենայինք նոյնքան տաղանդաւոր, արժանի վարպետ՝ Շաւարշ Միսաքեանին:

Սակայն, նա վաղ երիտասարդութիւնից զգաց իր առաքելութեան կոչումը հրապարակագրական անդաստանում: Հանդամանք, որով նա աւելի օգտակար դեր կարող էր ունենալ իր ժողովրդի նը, կատմամբ:

Զգաց, որ եթէ հայ հրապարակախոսութեան սրբազան ջահի վառողներն եղան Ստեփանոս Նազարեանցը, Միքայէլ Նալբանդեանը, Գրիգոր Արծրունին, Սվաճեան եւ Իւթիւճեան վարպետները, ապա ինքն ունէր բոլոր տուեալներն ու յատկանիշները, բարձր մակարդակի վրայ պահելու այդ ջահը, վառն լիակատար ծառայութիւնն իր ժողովրդին:

***

Շաւարշ Միսաքեանը ծնուել է Արեւմտեան Հայաստանի Սեբաստիայի Զիմառայ գիւղը, 1884-ին, նահապետական մի համեստ ընտանիքում: Այնտեղում, որտեղից ծնունդ են առել Միսիթար Սեբաստացին, Փեդայական մեր հսկաներից՝ Մուրադը, Վարուժանը:

Դեռ մանուկ, նա փոխադրուում է Պոլիս, որտեղ նախնական ուսում է առնում նախ հայկական, ապա անգլիական վարժարաններում:

Պոլսոյ աղգային հրաբորբ մթնոլորտում, որը 1900-ական թուականներին եւ լեկտրականացած էր հայ ազատագրական եւ յեղափոխական ոգով, կազմաւորուեց եւ զարգացաւ Միսաքեանի ազատասէն ոգին ու միտքը:

Դեռ պատանի, նեռւեց յեղափոխական գործերի մէջ. բայց եւ այնպէս, բնականից ուսումնասէն և լուսապաշտ, նա մոլեգնաբար նուիրուեց ինքնազարգացման՝ ընթերցանութեան ճամբով: Բազմակողմանի հմտութեամբ զօտեպինդ, հրապարակ դուրս եկաւ որպէս կշիռ ու վարկ ունեցող մտաւորական եռիտասարդ, Պոլսոյ չիկացած մթնոլորտում: Նրան մատով էին ցոյց տալիս անուն ու վաստակով հարուստ մտաւորականների չրջանակում: Այլեւ որպէս հեղինակութիւն ու վարպետ՝ ռուսական մեծագոյն գրողների թարգմանական գործերի, ինչպիսիք են՝ Տոլստոյը, Դոստոյեւսկին, Չեխովը:

Դեռ տասնուեթամեայ պատանի, հիմնում է իր գրավաճառատունը, որը շուտով հանդիպավայր է դառնում ժամանակակից ամենաառաջատար երիտասարդ մտաւորականութեան: Այդ տարիքում էլ ուղարկում է իր անդրանիկ գեղարուեստական գրութիւնը Ռուբէն Զարդարեանին, տպագրութեան յանձնելու իր խմբագրութեամբ լոյս տեսնող «Ազատամարտ» թերթում:

Զարդարեանը անմիջապէս կռահում է որ գործ ունի մի լուրջ ու զարգացումով հարուստ անհատականութեան հետ: Գրողը, որը առաջին քայլն է առնում դէպի գրականութեան ասպարէզը: Այդ հետեւութեամբ, անմիջապէս նրան խմբագրատուն է հրաւիրում, վարձատրում իր գրութեան համար, խմբագրական կազմի մէջ վերցնում նրան եւ հոգատարութիւն բանեցնում դէպի ապագայ մեծ հրապարակագիրը: Ինչպիսի՛ վեմութիւն հոգեկոյս գրողի կողմից:

Միսաքեանի մուտքը մեր գրականութեան մէջ, ճիշդ է, եղաւ գրական արձակով, բայց նրան անմիջապէս տեսնում ենք նուիրուած լրագրական եւ հրապարակագրական ասպերախտ, այլեւ հոգեմաչ աշխատանքին:

Նա պատրաստ դուրս եկաւ արեւմտահայ գաւառները, մօտից հաղորդակից եղաւ Հայոց բնաչխարհին, եւ միանգամայն համոզուեց որ մեր բնիկ ժողովուրդը տակաւին նախնական եւ յետամնաց վիճակ է ապրում: Նրան անհաղորդ է եւ խորթ արեւմտեան քաղաքակրթութեան և առաջատար մարդկութեան հսկայական առաջադիմութիւնը: Ու այդ ժողովուրդը դեռ ապրում է միջնադարեան խաւար պայմաններում: Որ այդ ժողովուրդը պէտք ունի լուսաւորութեան, իսկ լուսաւորութեան լաւագոյն միջոցը՝ թերթն է, մամուլը, լրագիրն է ու լրագրութիւնը, այլեւ հրապարակախօսութեան դրաւիչ լեզուն: Գիտակցում էր, որ մամուլը լուսաւորութեան եւ դաստիարակչական սեպուհ պարտք ունի ժողովրդի նկատմամբ: Որ ժողովրդին խեղաթիւրած ձգտում է պէտք եւ աղգաչունչ բարոյական նկարագիր:

Այսպիսի համոզման տէր մտաւորական էր Շաւարշ Միսաքեանը մամուլի նկատմամբ, երբ 23 տարեկան հասակում 1908-ին, ժամանակի ճանաչուած գրող՝ Գեղամ Բարսեղեանի ընկերակցութեամբ, հրապարակ հանեց «Ազդակ» չաբաթաթերթը Պոլսում:

«Ազդակ»ով Միսաքեանը երիտասարդութեան ինքնամփոփման եւ ինքնագիտակցութեան, այլև վերանորոգման ուխտաւորն էր դառնում: Իտէալակա՛ն ճամբաների առաջամարտիկը: Իր թերթը չատագով էր հանդիսանում դալիք յեղափոխութեան, որին հարկաւոր էր աչխատանքի, բազուկի եւ մտքի ներդրում: Իր թերթը հանդիսացաւ յանդուգն ու կրովի սխրանքների բեմ, որը լայն ճանաչում բերեց Միսաքեանին:

Իսկ ժողովրդին աւելի մօտից հաղորդակից լինելու համար, Միսաքեանը Արեւմտեան Հայաստան մեկնելով 1911-ին, կարինում ստանձնեց «Ցառաջ»ի խմբագրութիւնը: Երեք տարին չբոլորած, վրայ հասաւ Համաչխարհային Պատերազմը եւ կարճ ժամանակ անց՝ Ապրիլեան Սպանդը... Մօտիկ ընկերը եւ գործակից մը նչանաւոր գրողներից ու մտաւորականներից չատերի հետ, հրաչքով ազատուեց Ապրիլ 24-ի գիչերային ձերբակալութիւնից, բացակայ պըտնուելով անից:

Այնուհետ Շ. Միսաքեանի կեանքը դարձաւ մի տեսակ լեգենդական կերպար, որի մէջ ներածծուած ենք տեսնում իր ընդյատակեայ գործունէութիւնը, ձերբակալութիւնը, կրած չարչարանքները թրքական բանտերում, ինքնասպանութեան փորձը, դինադադարը, իր ազատ արձակումը, «Ձակատամարտ»ի հրատարակութիւնը, քէմալական չարժումը, Իզմիրի հրկիզումն ու ջարդը, Կիլիկիոյ Հայութեան կոտորածն ու վերջապէս իր փախուստը՝ Պոլսից Պուլկարիա, ապա Փարիզ:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՔԱՌՈՒՂԻՆԵՐՈՒՄ

Քէմալական չարժումներից եւ Կիլիկիոյ ջարդից յետոյ, Հայութեան մնացորդացը ցիր ու ցան եղաւ Արեւելքից Արեւմուտք: Թուով մօտաւորապէս 200·000 վերապրողներ տեղաւորուեցին արեւմտեան մի չարք երկրներում, այդ թուում աւելի քան 100·000-ը Ֆրանսայում:

Թրքական եաթաղանից մազապուրծ այդ դաղթականութիւնը մեծ մասամբ մուտք գործեց ազարակային աչխատանք ներում, ածխահանքերում եւ բանուորական ամէն ձեւի սեւ աչխատանքներում, իրենց գոյութիւնը պահպանելու համար:

Ֆրանսահայ դաղթօճախը նոր էր կազմաւորւում: Համայնքի զգալի մասը գաւառցի, ապրում էր անկազմակերպ վիճակում: Տեղական պայմաններին, լեզուին ու բարքերին անծանօթ, արհամարհանքի թիրախ էր դարձել տեղացիների կողմից, որոնց մէջ սովորական արտայայտութիւն էր դարձել «կեղտոտ օտարական» որակումը նրանց նկատմամբ...:

1924-ին, Պուլկարիայից Փարիզ հասաւ նաեւ Շաւարշ Միսաքեանը: Յոգնատանջ ու մտախոհ, պատյտ կատարեց հայրենակից վայրերը եւ տեսաւ թէ ջարդից ազատուած զանգուածները ինչպիսի անորոշ, յուսահատ եւ տարտամ օրեր են ապրում եւ որ հայ վաստակելու համար, ինչպիսի ամուսնութիւն են կնքում նրանցից ոմանք, տեղացիների հետ: Մի բան որ անլուելի էր ու անյարիր այդ ժողովրդին, իր գաւառական կեանքում:

Թրքական սպանդից գլուխն ազատած այդ ժողովրդին սպառնում էր մի ուրիչ սպանդ, նոյնքան ահաւոր ու եղերական, որը ծանօթ է մեզ որպէս ուծացում ու սպիտակ ջարդ...:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐԵՐՍ ԻՐԻԿՈՒՆ Կ'ԸՆԿԱՆ ՄԽԱՀՈՎ...

*Օր մը օրանց խորհած չեմ առողջապահական կանոններու մասին: Պզտիկուց վեր վար կը վազէի բոպիկ, տունին մէջ. մայրս կը պոռար. անօգուտ: Երբ դըպրոց կ'երթայի կէտիկ փաչայէն մինչեւ Ղալաթիա, ոտքերս ջուրերուն մէջն էին (գործի մանելէ վերջ կալոշ ունեցայ): Ոչ տաք, ոչ պաղ: Որեւէ յոգնութիւն աչքիս չէր երեւար, երբ ասոր անոր քով կ'աչխատէի: 1905-ին, երբ մեր սեփական տունն ունենալով Սկիւտար վոխադրուեցանք, առտու - իրիկուն ցեխն ու ջուրը կամ ամրան փոչին բարեւի կեցած, պար բռնած կ'ըլլային ճամբաներուն վրայ: Մխելը չատ ուշ սկսայ. բայց երբ սկսայ, պլանիկները իրարու եաեւէ կը վառէի, բարեբախտաբար առանց նեռս քաչելու: Տարիներով օրական երեք տուփ, այնպէս որ չունչս կը կարէր: Պոլսոյ բանտին մէջ, երբ ինքզինքս վար նետելէ վերջ ողջ մընացի, ամբողջ 15 օր ամէն միջոց փորձեցի, սիրտս տկարացնելու, մեռնելու համար: Զինադադարին նորէն զլխիվայր նետուեցայ յորձանքին մէջ, ինչպէս ըրեր էի Օսմանեան Սահմանադրութեան առեն: Ոչ հանդիստ, ոչ կանոնաւոր վայելք: 1922 - 1924, երկու տարի Սոֆիա մնացի աչքերս դոց, ծանր հիւանդութիւն մը անցընելով: Այնուհետեւ Փարիզ, ուր 15 տարուան ընթացքին հազիւ մէկ - երկու անգամ արձակուրդ ունեցայ (ամէնէն կարեւորը 1938-ին, Նիս, մէկ ամիս): Երեք անգամ Պալքաններէը գացի, - երկու ամիս, վեց ամիս եւ երեք ամիս-, ամբողջ մամուռքս եղաւ օր մը առջ գործս վերջացնել եւ վերադառնալ: Կարծես մեղք մը գործած կ'ըլլայի, եթէ երկու չաբաթ ալ դիւղ մը կամ ջերմուկ մը քաչուէի: Հրաւէրներն անդամ կը մերժէի: Եւ զարմանալի չէ որ ոչ Ֆրանսայի հռչակաւոր փլաժները տեսած եմ, ոչ ալ ջերմուկները: Տարի մը կրընոպլ գացեր էի. դադարէ մը օգտուելով էքս - լէ - Պէն հանդիպեցայ, Անընդհատ անձրեւ կը տեղար. բաղնիքը տեսայ, քանի մը գաւաթ տաք ջուր խմեցի եւ վերադարձայ 24 ժամէն,-- բերնի հոտ մտիկ ընելու համար սրճարաններու մէջ: Այսպէս նաեւ ամէն անդամ որ գաւառ կ'երթայի, իբրեւ տեսակ մը «հոգեւոր հովիւ»: Բարեկամներու սարքած պատյտներն անդամ կարճ կապել կ'ուզէի. կարծես աչխարհ կը փլէր, եթէ երկու չաբաթ վերջն սկսէի ամէնօրեայ աչխատանքս:

Մէկ խօսքով, ամէն բան ըրած եմ ինքզինքս ժամանակէն առջ մաչեցնելու համար, մարմնով թէ մտքով:

Իսկ հիմա՞, - «Թեւս կը ցաւի, քունքս կը ցաւի...»: Նաեւ տեսակ մը վախ, - «երթալոց եմ ... Թերեւս այս ձմեռ»:

Ինչո՞ւ զանազան տկարութիւններ կը նախապաչարեն միտքս, երբ տարիներով զանց առած եմ տարրական զգուշութիւնները: Արդեօք անո՞ր համար որ պարապ եմ, անգործ, մօտ մէկուկէս տարիէ ի վեր եւ միտքս չի լարուիր որեւէ առնդով: Անչուչա վրաս ազդած են նաեւ 1940-ին ի վեր պատահած մահերը՝ իմ ծանօթներուս չրջանակէն -- 12 – 15 հոգի: Նմանապէս միտքս կը լկէ ուրիչ ծանօթներու տառապանքի պատկերը, - Ահարոնեանը անդամալոյծ անկողին դամուած 1934-ին ի վեր, Վահրամ Թաթուլը նոյնպէս կաթուածահար, Ս. Վրացեանի ձեռքերը անչարժութեան դատապարտուած, յօդացաւի հետեւանքով: «Արդեօք ե՞ս ալ, քանի որ եթէ ոչ յօդացաւ, գոնէ տեսակ մը չղացաւ (ևեվրալժի) կը զգամ երբեմն, կուրծքիս վրայ, սրտիս մօտերը, աւելի վարերը, երբեմն ալ աջ կողմը» ... Հապա տարիներով ծխած եւ թոքերս պատռելու աստիճան հազացած ըլլալս, որ անչուչա բնական վիճակէն հանած է ե՛ւ թոք ե՛ւ սիրտ ... Ու վերջապէս պատերազմական մթնոլորտը որ դեռ կը տեւէ ու կը թանձրանայ...

«Գործս կէս մնաց», ըսած էր Անդրանիկ: Իսկ իմ գործս ե՞րբ սկսաւ, ե՞րբ կը սկսի: «Օր մը պիտի իյնամ առանց չօշափելի գործ մը ձգած ըլլալու եռանէս». – Ահա այս մտածումն է որ կը կրծէ սիրտս: «Բայց ո՞վ բռներ է ձեռքդ, աչխատէ՛»: – Իրաւունք ունիս, աղա. բայց անգամ մը ծուռ սկսած եղայ. աղմուկի, չարժումի, տենդի մէջ անցաւ կեանքիս ամէնէն կենսունակ, բեղուն չրջանը, եւ հիմա դժուար կուգայ ամփոփուիլ մատենադարանի մը անկիւնը, գլուխը կախ ուքնիլ սեղանի մը առջեւ: Օ՛դ, օ՛դ կ'ուզեմ, տարածութիւն, անչրպետ: Այս տեսակէտէն որքա՜ն բախտաւոր են հոս, այքիս առջեւ, Նարդունին, անդին, Պուրբէյի մէջ՝ Սիրունին, աւելի հեռուն՝ Օշականը, որոնք չատոնց վարժուած չորպատի մէջ աչխատելու, անվերջ կը պրպտեն ու կ'արտադրեն: Տես «Օրեր եւ Ժամեր»ն անդամ կէս ձգեցի, մէկ չունչով 150 էջ գրելէ վերջ: Տասը տեսակ ծրագիր իրար կը հրմչակեն գլխուս մէջ: Գիրք մը թղթատած, գիր մը սերտած տեղ դաղափար մը կը յղանամ, կը նյոթակեմ թուղթի վրայ, եւ յետոյ...

Ծոյլ չեմ, ոչ ալ ամէն բանէ յուսահատած: Բայց տեսակ մը անհոգութիւն, ըրածիս չհաւնելու սովորութիւն կը վտեն կորովս: Եւ օրերը իրիկուն կ'ըլլան մխալով...

Շ. Մ.

1941, Հոկտեմբեր 31

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱԶԱՏ ՈՐՄՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի ազատ որմնադիրները Յունուար 21-ին ընտրեցին իրենց նոր նախագահը. լուրը պատճառ եղաւ որ լրատիւները լայն տեղ տան այս կազմակերպութեան որ մինչեւ վերջին չորեքները ծածկուած էր խորհրդաւորութեան քօղով մը:

Ազատ որմնադիրներու չարժումը ծագում առած է 1717-ին բրիտանական կղզիներուն մէջ: Անգլիոյ Մեծ օթեակը ինքզինք կը նկատէ ամենահինը ու միակը որ կրնայ վճռել աշխարհի մնացեալ օթեակներուն օրինաւորութիւնը: Ան կը հսկէ «միեղբեզի մեծ ճարտարապետ»ի մը հանդէպ հաւատքի յարդանքին:

Բրիտանական որմնադրութեան չուրջ մէկ միլիոն անդամները մօտ են արքունիքին: Անգլիոյ Մեծ օթեակին նախագահը Քէնթի դուքսն է: Նոյն ակղբունքներուն հետեւորդ ամերիկեան որմնադրութիւնը յատկապէս գործօն է բարեսիրական արարքներու մէջ: Ունի չուրջ չորս միլիոն անդամ, ինչ որ ամբողջ աշխարհի թիւին կէսին հաւասար է:

Ֆրանսայի կազմակերպութիւնը այսօր 80 - 100 հազար անդամի տէր է: Այդ թիւը 1900-ին 25 հազարի չուրջ էր: Հնագոյն կորիզը 1773-ին հիմնուած Կրան Օրիանն է: 1995-ին ան ունէր 38·271 անդամ: Օթեակներուն թիւը տարուան մը ընթացքին 814-էն 840-ի բարձրացած է. ամբ զգալի է յատկապէս Փարիզի ու երկրին հարաւային չրջանին մէջ:

Բ. կարեւոր ազգային ենթակառոյցը Ֆրանսայի Մեծ Օթեակն է, հիմնուած 1894-ին. ունի 22·937 անդամ, 604 օթեակներու բաժնուած: Անդամները կ'ընտրուին մինչեւ եւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներէ, ազատ ասպարէզի տէր անձերէ եւ ուսուցիչներէ:

1945-ին հիմնուած է կնոջական Մեծ Օթեակը. այսօր ունի 10 հազար անդամ: Անցեալ Դեկտեմբեր 28-ին բացումը կատարուած է 300-րդ օթեակին: Հինգ տարիէ ի վեր չարժումին յարողներու թիւը տարեկան 8 - 9% կ'աւելնայ: Անդամները մեծ մասով իրաւագէտներ են, բժիշկներ, դրողներ, պաշտօնեաներ, լրագրողներ:

Մարդկային իրաւունքներու օթեակը հիմնուած է 1893-ին. միւսներէն կը զանազանուի իր երկսեռ անդամներով եւ միջազգային բնոյթով: Գոյութիւն ունի 70 երկրի մէջ: Ֆրանսայի անդամներուն թիւը 13·250 է: Երկար ատեն անդամներուն մեծամասնութիւնը կազմած են կիները, բայց վերջին տարիներուն աւելցած է անդամակցող այրերու թիւը: Նախագահուհին կ'ըսէ թէ արժէքներու եւ վրատհութեան փլուզումէն ետք չատ մը այրեր ու կիներ իրենց կը յարին անձնական հանգստութեան եւ նաեւ ընկերութեան համար գործելու կարելիութիւնը գտնելու նպատակով:

Այս չորս կառոյցները որմնադրութեան «ազատական» կոչուած ճիւղին կը պատկանին, յարգելով խղճի ազատութիւնը: Առնք «ոչ օրինական» կը կոչուին անգլոսաքսոն ազատ որմնադրութեան կողմէ որ կը պարտադրէ միակ Աստուծոյ մը հաւատքը եւ կը մերժէ կիներու անդամակցութիւնը: Այս առումով, Ֆրանսական «օրինաւոր» մեակ կառոյցը Ֆրանսական Ազգ. Մեծ Օթեակն է, հիմնուած 1913-ին. երկար ատեն անոր հիմնական դէմքերը եղած են բրիտանացի ու ամերիկացի այն դիւնուորները որոնք երկու աշխարհամարտերուն եկած են կռուելու Ֆրանսական հողին վրայ: Այս օթեակը ունի 21·162 անդամ, Անոնք մեծ մասով կը պատկանին գործի աշխարհի ընտրանիին: Օթեակին ընդհանուր քարտուղարը կ'ըսէ թէ իրենց ուսմունքը ոչ մէկ առընչութիւն ունի մարդասիրութեան հետ: Կը ջանան բացատրել ոդեկանութիւնը եւ կերարկել երեք սկզբունք. պատասխանատուութիւն, աշխատանք եւ նուիրականութիւններու յարգանք:

Ազատ որմնադրութեան այս կառոյցներէն ամէնէն վնասուածները անոնք են որ կիներու անդամակցութիւնը կ'ընդունին, միջազգային են եւ աւանդական:

ՔԱՂՀԱՆ

ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿԻ ԿԻՍԱՆԴՐԻՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Առաջին գրած էինք թէ՝ նահատակ - բանաստեղծ Ռ. Սեւակ - Զիլինկիրեանի անունը հայրենի հողին վրայ յաւերժացնելու ազնիւ գաղափարէն առաջնորդուած՝ Հայաստանի կառավարութիւնն ու «Երեւան – Արարկիր թիւ 151» գպրոցի տնօրէնութիւնն չնորհած էին վարժարանը մկրտել Ռուբէն Սեւակի անունով, եւ այս առթիւ տեղի ունեցած էր հանդիսաւոր արարողութիւն բազմահազարի հանդիսատեսներու ներկայութեան (տե՛ս՝ «Յառաջ», 1995, Ապրիլ 18):

Այդ օրն իսկ բանաստեղծի եղբօրորդին եւ Նիսի «Ռուբէն Սեւակ Տուն - Թանգարանի» հիմնադիր՝ Յովհաննէս Զիլինկիրեան խոստացած էր ամենակարճ ժամանակի մէջ միջոցներ գտնել գպրոցի բակին մէջ տեղաւորելու Ռ. Սեւակի կիսանդրին:

Ուրախութեամբ կը տեղեկանանք թէ՝ Հոկտեմբեր 7-ին արդէն տեղի ունեցած է Մեծ Եղեռնի զոհ հայ մտաւորականի կիսանդրիին բացումը, իր անունը կրող վերոյիշեալ գպրոցի բակին մէջ բազմաթիւ սաներու, մանկավարժներու, ծնողներու, հասարակական -- քաղաքական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներու, Սփիւռքահայերու եւ բանաստեղծի աղջկան՝ Շամիրամ Սեւակ – Զիլինկիրեանի մասնակցութեամբ: Սպիտակ մարմարակերտ կիսանդրին գործն է հանրածանօթ քանդակագործ՝ Լեւոն Թոքմաջեանի: Ռ. Սեւակը խոհուն հայեացքով կը դիտէ հեռուները, ձեռքին մատղաշ, որով գրած է ան իր գրական գործերը եւ դեղատոմսերը: Առաջինը մարդու հոգիի, երկրորդը մարդու մարմնի առողջութեան եւ կենսունակութեան համար:

Գպրոցի տնօրէնուհի՝ Թիւլիկեթթա Հազարեանի ելոյթէն յետոյ, կիսանդրիի բացման պատիւը տրուած է Շամիրամ Սեւակի: Գրականագէտ Ալեքսանդր Թոփչեան կարդացած է Յովհաննէս Զիլինկիրեանի բովանդակալից նամակը, ուղղուած մասնակցողներուն եւ հանդիսութեան կազմակերպիչներուն:

Այնուհետեւ խօսք առած են Լեւոն Թոքմաջեան, արուեստաբան Շահէն Խաչատրեան, ուսուցչուհի Մ. Մովսիսեան, սիւնեցհայ մտաւորական Թորոս Թորանեան, Արարկիրի չրջխորհրդի գործկոմի նախագահի առաջին տեղակալ Յարութիւն Ղազարեանը:

Հանդիսութիւնը չարունակուած է դրպրոցի սրահներէն մէկուն մէջ բացուած մշտական գործող եւ բանաստեղծին մանկութիւնը ու պատանեկութիւնը, ուսանողական եւ հասուն տարիներու կեանքը արտացոլող վաւերագրերու, լուսանկարներու, լրագրային յօդուածներու ցուցահանդէսով եւ աչակերտութեան կողմէ պատրաստուած խնամեալ յայտագիրով, ապա ճաշով:

Մասիս եւ Արարատի ճիշդ դիմացը կանգնած Ռ. Սեւակը խոհուն եւ խորհրդաւոր հայեացքով կը դիտէ, հայ հոգիի ,ներչնչարան դարձած վեհ բարձունքները՝ յոյսով, ապագայի երազներով ու տեսիլքներով, խոր հաւատքով եւ խոր համոզումով...:

ԽԱՉԻԿ ԵՐԼՄԱՉԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ Հայոց Ազգային Առաջնորդարան այցելած է, Յունուար 6-ին, Սուրիոյ հանրապետութեան նախագահին յատուկ պատուիրակը՝ Պետական նախարար Ուահիպ Ֆատէլ, չնորհաւորելու համար հայութեան Ս. Ծննդեան տօնը: Ս. Սարգիս Եկեղեցւոյ մուտքին, նախարարը դիմաւորուած է Թեմին (Լիմմաննական) Առաջնորդական Տեղապահ Գնել Արք. Ձէրէճեանի ու Ազգային Իշխանութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ: Հանդիպման ընթացքին, որուն ներկայ գտնուած է նաեւ Դամասկոսի մօտ Հայաստանի դեսպանը՝ Դաւիթ Յովհաննիսեան, նախարար Ֆատէլ հայ համայնքի ղեկավարներուն փոխանցած է նախագահ Ասատի Նոր տարուան բարեմաղթութիւնները ու սրտաց ղրոյց մը ունեցած՝ հայութիւնը չահագրգռող հարցերու չուրջ: Նոյն գիչերը, սուրիական հեռատեսիլը անդրադարձած է այս այցելութեան ու պատկերներ սփռած՝ Դամասկոսի եւ Հալէպի հայկական եկեղեցիներու ծննդեան արարողութիւններէն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՑԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հայաստանցի խումբ մը բժիշկ - գիտնականներ մշակած են թոքախտի դարմանումի նոր եղանակ մը, որու համաձայն մարմին կը ներարկուին չարք մը նիւթեր, որոնք կը վերականգնեն վնասուած բջիջները, բուժելով վարակուած թոքերը:

***

Հայաստանի համաճարակաբանութեան, վիրուսաբանութեան եւ բժշկական մակաբուծաբանութեան գիտահետազօտական Հիմնարկին մասնագէտները յաջողած են պատրաստել տեղական նախանիւթերէ եւ արտադրութեան թափօններէն ձեռք ձգուած նիւթ մը, չնորհիւ որուն կարելի կ'ըլլայ չատ աւելի արագ ձեւով եւ գիւրութեամբ ջնջել ախտայարոյց մանրէները:

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝ ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԸՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Վեր նայեցաւ Զարուհի, առաջին անգամ ըլլալով անոր պոռթկումէն ի վեր: Ինչ չունէր մը քաչեց: Տխուր էր, սակայն լռութեան եւ ներքին անդորրութեան եւ ուժի թելադրանք մը կար որ չվրիպեցաւ Գրիգորին ուշադրութենէն:

- Գրիգոր, իմ աղօթքս բռնեց, գիտե՞ս ... այսքան անկեղծ չէիր եղած հետս... քեզի հիմա չատ աւելի կը սիրեմ քան առաջ:

- Դուն խենթ ես, կապուելիք խենթ ես: Զարուհի մտիկ չըրաւ:

- Ոչ, պատիժը կուտութիւնս չէ, ոչ ալ մարմնի վայելքներէն զրկուիլս ... պատիժս երեւակայութիւնս է, երազն է, պատրանքներու դրախտը որ չիներ եմ կեցած տեղս ... հոն է վատութիւնը, փախուստը, դաւաճանութիւնը: Իսկ եթէ ատիկա զոհեմ՝ տե՞ղը ինչ պիտի դնեմ, ի՞նչ պիտի դնես դուն, ի՞նչ ունիս որ դնեմ, ըսէ: Սէրը ինչո՞վ կը փոխարինուի - չկայ, ատկէ աւելի մեծ դանձ չկայ, իմ աշխարհիս մէջ:

Լռեց Զարուհի, իր թափը զտած բայց դեռ ճզմուած Գրիգորին հարուածներուն տակ:

- Ա՛ս է մեր ճշմարտութիւնը - դուն բանտարկուած ես քու բնազդներուդ մէջ, եա՝ իմ երազիս մէջ: Մենք իրարու օտա՞ր պիտի մնանք, դատապարտուած ենք յաւիտեան անծանօթնե՞ր մնալու, թշնամինե՞ր...:

Ու յուզում կար նորէն ձայնին մէջ, ցած բայց չատ խորունկէն:

- Ո՞ւր մնաց սէրը: Եւ ինչո՞վ պիտի սիրենք, ո՞վ պիտի սիրէ այս դժբախտ Հայաստանը;

Լուռ արցունքը սկսաւ հոսիլ Զարուհիին աչքերէն: Գրիգոր ինքն ալ ազդուած՝ մնաց անխօս: Ու Հայաստանի սէրը վայրկեան մը միացուց մութին մէջ այդ երկու «թշնամիները» որոնք պատահմամբ հանդիպած էին:

- Եկուր քեզի տունդ տանիմ:

Զարուհի ցնցուեցաւ, յանկարծակիէն եկած: Բոլորովին մոռցեր էր իր անձնական կեանքը: Շուրջի մութին նայեցաւ, սարսռաց: Ցետոյ Գրիգորին դարձաւ որ յանկարծ չատ մօտիկ թուեցաւ իրեն:

- Ժանի՞ն է ժամը,

- Ութ ըլլալու է:

- Ի՞նչ եղաւ «Զանգուին Երգը»:

Տրտում բայց անկեղծ, նոյնիսկ մտերմիկ չեչտ մը կար ձայնին մէջ: Գրիգորի համար անկարելի թուեցաւ մերժել առաջարկը մտնելու Աբովեանի աշխարհէն ներս սա կնկան հետ որուն կը հաւատար նուաճած ըլլալ:

- Լաւ, ներս երթանք, թէյ մը առնենք: Քեզի կը կարդամ, գոնէ մաս մը:

- Շնորհակալ եմ, Գրիգոր:

Իրարու նայեցան ու մութին մէջ չատ յստակ չէր անոնց թէ հաչտուա՞ծ էին թէ ոչ: Գրիգոր ոտքի ելաւ, ձեռքը տուաւ ու վերցուց Զարուհին:

- Ձեռքս բռնէ, մութին մէջ վար չէյնաս:

Ու դանդաղ քայլերով երկու չուքերը, քով քովի, ետ տուն մտան:

***

Երեքշաբթի, 1993, Սեպտեմբեր 21, առաւօտեան ժամը 7·30:

Ամբողջ գիչեր արթուն մնացեր էր բայց ձայն չէր հաներ ու ձգեր էր որ ամուսինը քնանայ անվրդով: Ոչինչ կրնար խանգարել Տիգրանին քունը, ոչ իսկ երիտասարդ եղբօր մահը, երկու տարի առաջ, երբ այցելուներուն մեկնելէն ետք՝ գլուխը բարձին դրեր քնացեր էր, հիւրասենեակը: Արմինէ հիմա պրկուեցաւ - բազմոցին անկիւնը, չրջազգեստին մէջ վաթթուած, թեւերը ծալած անցուցեր էր ժամերը, մտածելով զաւկին կակուղ, տաքուկ մարմնին մասին, մտիկ ըրած անծանօթ քաղաքի գիչերային ձայները, անկարող որոչելու թէ չիտակ էր թէ ոչ՝ դէպի անատոյդ, վտանգով լեցուն գալիքին վազելը «ուրիչ բան չեմ կրնար ընել» խորհեր էր: Առտուան մօտ պատչամ եղեր էր, վերջին անգամ հաղորդուելու ծնող օրուան խորհուրդին հետ: Լուռ, հանգարտ անորոչութիւնը լոյսի եւ ուրուագիծերու բացատրիկ հմայք մը ունեցեր էր իրեն համար: Անչուշտ՝ պատչամ եղաւ: Ստեփանակերտի խորհրդաւոր սիրտը մեղմօրէն կը տրոփէր չուրջը ու կը լեցնէր գիտակցութեան տարածութիւնը: «Ի՞նչ ունի այս երկիրը որ գիս այսպէս կը յուզէ» մտածեց: Ցափչտակուած՝ նայեցաւ պանդոկի գոց պատուհաններուն, մթութեան որ կը լեցնէր հեռուները...:

Վարը, առջին, քաղաքին հրապարակը դեռ ամայի, լքուած երեւոյթ մը ունէր «Սեպտեմբեր քսանմէկ, հազար ինն հարիւր իննսուն երեք, ամբողջ կեանքս հո՞ս կը դիմէր սկիզբէն» հարցուց, սեղմելով պատչամին թաց, պաղ բազրիքը «չէ, չեմ հաւատար, ահագին կեանք կայ մէջս տակաւին, դեռ տարիները հոն են, չեն վախիր, պիտի ապրիմ...» չարունակեց բայց ծանրութիւն մը կը ճնշէր ներսէն: Զովէն սարսռաց մարմինը, «Մոսկուայի պէս պաղ է» խորհեցաւ «բայց հոս ուրիչ է մտերմութեան դգացումը նոյնիսկ ամայի հրապարակի մը հետ» եւ ուզեց որ սիրելի մէկը ըլլար որ փաթթուէր իրեն «Աւոս» անցաւ մտքէն «հիմա կը քնանայ մամաս իր քով կ'առնէ ... անուչիկ տղաս»: Կծկում մը զգաց կուրծքին տակ «ախ մանչուկս ինչ պիտի ըլլաս առանց մամոյին ... պիտի պիտնա՞ս օր մը թէ ինչու համար կ'ընեմ ասիկա»:

- Արմինէ:

Տիգրանն էր որ հիմա երեւցաւ կիսամութ սրահին մէջ պիչերանոցով ու բոպիկ:

- Դո՞ւն ես Արմինէ ... դուրսը ի՞նչ կ'ընես ասպիսին:

- Հիմա կուգամ, սպասէ: Դուրսը գով է, ներս մտիր:

Զուզեց որ Տիգրանը աւրէր պահը իր մանչուկին հետ «հայրերը ի՞նչ կը հասկընան զաւակներէն, սիրել անգամ չեն գիտեր»: Վերջին անգամ մըն ալ նայեցաւ պատուհանակերտի հոս հոն պլպլացող լոյսերուն վրայ ու հսկայ, խորունկ մթութիւններու կոյտերուն չուրջ «կեանքս լեցուն է» խորհեցաւ, փաթթուած Աւոյին պատկերին «ամէն ինչ ունիմ զաւակ, ամուսին, տուն, առողջութիւն, դիրք, գեղեցկութիւն, երիտասարդութիւն, զարգացում, ամէն ինչ ... բայց պակաս բան մը կայ, չեմ գիտեր ինչ է...»:

(Շար. 82)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Լուիզ Լը Ռուա - Ազաբէկեան 900 Ֆր. կը նուիրէ «Ծառաչ»ին իր քրոջ՝ Գեղանուշ Ազաբէկեանի մահուան Բ. տարելիցին ի յիշատակ:

***

Տիկին Արուսեակ Երէցեանի *յիշատակին «Ծառաչ»ին կը նուիրեն. - Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մոմճեան 200 Ֆր., Տիկին Սոնա Կիմիւշկերտանեան 300 Ֆր.:*

***

ԳԼԵՐՄՈՆ - ՖԵՐԱՆ. - Տէր եւ Տիկին Միշէլ Սոնեըի 500 Ֆր. կը նուիրեն «Ծառաչ»ին իրենց ծնողաց Տէր եւ Տիկին Զաֆար եւ Մարի Զաֆարեպեանի յիշատակին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կարապետ Պչաճճեանի մահուան առթիւն փոխան ծաղկեպսակի «Ծառաչ»ին կը նուիրեն. -

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կէվրէկեան 500 Ֆրանք:

***

Սիփան Կոմիտաս երգչախումբը 300 Ֆրանք:

***

ՄԱՐՄԷՅԼ. - Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնատիոսեան 200 Ֆր.:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէն Ժերմէ Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ Կիրակի, Յունուար 28-ին Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իր պատուոյ նախագահին՝

ՅԱԿՈԲ ԷՍԿԻՃԵԱՆ-Ի

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS :

EXPOSITION

Le Comité de Paris — Ile-de-France
de l'UGAB

présente

«graphique»

de HAROUTIUN YEGMALIAN

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Vernissage
le Mercredi 31 Janvier à 20 heures

Exposition du 31 Janvier
au 9 Février inclus, 18h - 21h
(sauf les 3 et 4 Février)

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

POUR LA PREMIERE FOIS
A MARSEILLE

Café Théâtre

joué par la troupe de théâtre
de l'UGAB-*Paris*

le Samedi 17 Février à 20 heures 30

au profit des tables de l'UGAB en Arménie.

Réservations : P.A.F. : 50 Frs

U.G.A.B — 327, Bd Michelet,
Marseille 9e Tél. : 91. 22. 10. 45

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Անկէն Լէ Պէնի «Նարեկ» կրթական ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Տիկին Արուսեակ Երէցեանի մահուան առթիւ. - Տիկին Անահիտ Մարտիրոսեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ռոլան Մարկոսեան, Ընտանիք մը 500-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Փափազեան 400 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ռաֆֆի Յակոբեան 200 Ֆր.:

(Շար. Ա. էջէն)

կամ ոչ), ինչպիսիք մշակում են միջնադար եւ մեծ պետութիւնները՝ կողմերին ուժով ստիպելով ընդունել այն»: *Ներկայացուցիչը որպէս օրինակ նշած է Պոսնիոյ պարագան, որու մասին ան ըսած է թէ մեծ պետութիւնները ամենաարագ ելքաչխիքներով Սարայեւոն 100.000 Սերբերով ձգեցին մահմետականներուն ենթակայութեան եւ այսօր այդ որոշումին որպէս արդիւնք Սերբերը իրենց տուները կը հրկիզեն եւ կը հեռանան հոնկէ: Կարեւի չէ նոյնը կիրարկել Ղարաբաղի հարցին պարագային, նոյնիսկ եթէ աղբերբէջանական լուծի ներքեւ, Ղարաբաղցիներուն չնորհուի ապահովութեան եւ զարգացման երաչխիքներ:*

***

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ «ԱՐՑԱԽ» ԾՐԱԳԻՐԷՆ

1995-ին, «Հայաստան» Հիմնադրամի «Արցախ» ծրագրին շնորհիւ իրագործուած է եւ գործածութեան յանձնուած՝ Մխրիչէն - Աստուր - Հայի 22 քիլոմեթր երկարութեամբ խճապատ կառուցին: Ասարտած է նաեւ Գորիս - Ստեփանակերտ 70 քիլոմեթր կառուցիի ծրագրին առաջին 5·5 քիլոմեթրնոց հատուածը, որ կպրատպատուած է: Կ'ընթանան երկրորդ՝ 13 քիլոմեթրնոց հատուածի մը շինութեան աշխատանքները: Ինճապատումի աշխատանքները վերջ գտած են նաեւ Մարտակերտի շրջանը Ստեփանակերտի կապող Թաղիուլաղ - Սէյտիչէն - Կիչան 16 քիլոմեթրնոց կառուցիին, որու կպրատպատումը կը սկսի գարնան:

***

L'ASSOCIATION MACHTOTZ
Pour la Défense de la Langue Arménienne

organise

Cours intensif d'arménien 1er niveau
pour non-arménophones

Nouvelle session : 17 Février — fin Juin 1996

L'enseignement est assuré par Mme *Hilda Kalfayan-Panossian*
par sa Méthode Audiovisuelle

Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h30 à 12h30
Eglise Arménienne — 15, rue Jean-Goujon, Paris 8

Participation : 600 Francs, pour les 50 heures de cours.
Renseignements et inscriptions : 47 50 97 51.

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

PAQUES A JERUSALEM

Pèlerinage organisé par la Section Féminine de la Cathédrale Arménienne
Serpotz-Tarkmantchatz de Marseille

Du Mercredi 10 Avril au Mercredi 17 Avril

(Selon l'ancien calendrier : PAQUES le Dimanche 14 Avril)

7.750 Francs

Nos prix comprennent :
— Aller-retour Marseille / Tel-Aviv / Marseille;
— Les transferts, aéroport - hôtel et vice-versa
— Le logement Hôtel **Renaissance** 4 étoiles 1ere classe en chambre double
— Pension complète
— Les excursions et visites en autocar de luxe
— Assurance obligatoire.

Supplément chambre individuelle +1350 Frs

S'inscrire avant le 20 Février — Verser un acompte de 2.000 Frs
par chèque à l'ordre de : CATHEDRALE ARMENIENNE
Tél. : 42 03 05 63 ou **91 77 84 70**

Visites: Nazareth Capharnaum Tibériade Mont Thabor Mont Sion Ghetsémani Bethleem Eglise de la Sainte Vièrge Vieille Ville de Jérusalem Saint Sépulcre Jérico Mer Morte Mont des Oliviers Couvent Arménien Saint Jacques.
Rencontre avec le Patriarche arménien de Jérusalem
Sa Béatitude Archevêque TORKOM MANOUKIAN

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER

La Section «Helen Puzant» d'Alfortville
organise
un dîner à la Maison de la Culture arménienne, 9, rue de Madrid à Alfortville;
le Samedi 3 Février à 20 heures 30
Les bénéfices de cette soirée seront versés au profit de l'école arménienne St-Mesrob d'Alfortville.
Les places étant limitées, prière de réserver en téléphonant au :
43. 76. 35. 68 ou 43. 68. 04. 89.

***

SOIREE «BEUREG»

La Section de Décines
organise
sa traditionnelle soirée «*beureg*»;
le Samedi 27 Janvier à 20 heures à la M.C.A. de Décines. Participation : 65 Frs.
Inscriptions au : 78. 49. 82. 18.

***

La Section de Paris «Archalouïse Tathéossian»
organise
son Séjour familial d'hiver à Bellefontaine (Jura)
du Dimanche 10 Mars
au Dimanche 17 Mars
Inscriptions et renseignements :
- *Vartanouche :* 48 71 22 77 jusqu'à 19 h en semaine
- *Marie :* 47 80 71 73 ou 47 84 82 9[illegible]
- *Madeleine :* 47 83 70 89 après 19
- *ou sur place / M.C.A.* - 17, rue Bl[illegible], Paris 9e — Métro: Cadet
le Samedi après-midi : 15/18h.
Places limitées

***

Séminaire pédagogique

Dimanche 28 Janvier de 10h à 18h
Maison de la Culture Arménienne de Vienne

Avec la participation d'*Anaïd DONABEDIAN*, responsable de la section d'arménien à l'INALCO.
Sujets traités :
— annales des épreuves d'arménien au baccalauréat;
— programme de licence d'arménien avec mention «didactique de l'arménien»;
— les écoles de la Croix Bleue.

Les enseignants de la langue arménienne et les membres sont invités.
Renseignements : (16 - 1) 45. 84. 57. 18 (le soir).

***

CAMP D'HIVER

Ouais, c'est formidable ! La Croix Bleue des Arméniens de France organise son camp d'hiver du 2 au 9 mars 1996. Préparez-vous les copains de 8 à 14 ans, pour les compétitions de ski à Bellefontaine.

Le prix ? C'est 2.500 F.
Il comprend :
— Le transport;
— L'hébergement;
— La location et les cours de ski;
— Les remontées mécaniques;
— L'assurance.

Appelez vite le bureau du Conseil d'Administration au : 48. 24. 46. 57 avant le 31 Janvier 1996. Les places sont limitées.

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 27-28
SAMEDI - DIMANCHE
27-28 JANVIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·775

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

71e ANNEE — N° 18.775

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԵԼՑԻՆԻ ՎԻԷԹՆԱՄԸ

Ցունուար 18-ին ռուսական ուժերու կողմէ ուժգին ռմբակոծութեամբ մը Տաղըստանի Պերվոմայսկայա գիւղին գրաւումը ժամանակակից պատմութեան հակահաբեկչական ամէնէն բիրտ գործողութիւնը կը նկատուի: «Ցաղթանակ»էն եաք Մոսկուա խոստովանեցաւ որ երկու տասնեակի չափ պատանդ սպաննուած էր, բայց Տաղստանցիներու հաշիւով այդ թիւը 80 է: Համագէններու խումբէն մաս մըն ալ յաջողած էր խոյս տալ 60 պատանդ տանելով հետը: Ահաւոր հաշուեյարդար ռուսական զօրքին համար:

Նոյն օրը Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին նախարարութեան քարտուղարը հանդիսաւորապէս հարց կուտար Ելցինի թէ ինչու Սեվաստոպոլի նաւահարսին Զուբայիսի պաշտօնին վերջ տրուած էր, մինչ ան հրաշալի գործ կը կատարէր: Քաղաքական դէտերու համար անակնկալ էր տեսնել որ Ուաշինկթըն այդ աննշան հարցին այդքան կարեւորութիւն կուտար, երբ Տաղստանի մէջ ամբողջ կովկասը բռնկցնելու վտանգ կը տիրէր:

Պատանդներ առնելու այդ գործողութիւնը բազմաթիւ մութ կէտեր կը պարունակէ: Նախագահ Ելցին նախ յանդիմանած էր զօրավարներու այն խումբը որ տեղեակ էր թէ Ռադուեւ յարձակում մը կը պատրաստէր Կիզլիարի վրայ ու ոչինչ ըրաւ արգիլելու համար: Ցետոյ գոհունակութիւն յայտնած էր որ Տաղստանի ղեկավարները յանձն առած էին բանակցիլ Ռադուեւի հետ ու ապահոված անոր մեկնումը: Միւնդեռ գիտէր թէ Տաղստանցիները չէին կրնար իրենց յանձնառութիւնը յարգել: Անոնք Ռադուեւի խոստացած էին որ պիտի կարենայ Չէչէնիա վերադառնալ, մինչ ռուսական զօրախումբեր Պերվոմայսկայայի մէջ ծուղակ լարած էին իր դէմ:

Բանակցութիւններու վերսկսելու համար Ռադուեւ օտար լրագրողներ պահանջած էր, ինչ որ ընդունուեցաւ. ան նոնց չնորհիւ ալ յայտնի եղաւ որ Դուդայեւի վերագրուած հրահանգը՝ նախ կիներն ու երախաները սպաննելու, պարզապէս բեմադրուած էր Մոսկուայի կողմէ: Իրականութեան մէջ Ռադուեւ արգիլած էր որեւէ սպաննութիւն: Հետեւաբար ամէն ոք տեղեակ էր թէ Պերվոմայսկայի յարձակումին համար Ելցինի պատրուակները կեղծ էին: Տաղստանցի զօրավարները անկարող այլ բանի, մատնակից էին արիւնալի այդ «լուծում»ին որմէ ամէն գնով փորձած էին խուսափիլ եւ զոր ռուսական խարդախութեան կը վերագրէին:

Մոսկուայի մէջ չատ տարածուած տեսակէտի մը համաձայն, ռուս զօրավարները յոյսը ունեցած էին որ Կիզլիարի յարձակումը ոտքի պիտի հանէր Աւարներն ու չրջանի այլ բնակչութիւնները Չէչէններու դէմ: Հաւատացած էին որ Ռադուեւի վինեալներուն կողմէ հիւանդանոցին գրաւումը իսկական ջարդ մը պիտի չղթայազերծէր հոն ապրող չուրջ 300 հազար չէչէն ապաստանեալներու դէմ: Բայց այդ ժողովուրդները անկախ իրենց պատմական վնճխնէրէն, մահմեդական են ու իսլամական հոսանքին հզօրացումը անոնց գիտակցութեան մէջ արթնցուցած է անդրադարձը թէ բոլորն ալ կրօնական, պատմական ու գրեթէ ցեղային նոյն ընտանիքին անդամներն են: Անոնք բոլորն ալ այսօր գիտեն թէ Մոսկուայի հակակովկասեան ցեղասպանութիւնը միայն Չէչէնները չունի որպէս թիրախ: Ասիկա չեչոտած է «մեծ եղբօր» հանդէպ թշնամական զգացումները. այն «մեծ եղբօր» որ կ'ուզէ բաժնել որպէսզի տիրէ:

Միացեալ - Նահանգներու Պաշտպանութեան նախարարը կը վաւերացնէ ռուսական յարձակումները, ըսելով թէ պատանդ առնելու արարքը անընդունելի է: Բայց եւ նոյնքան անընդունելի են Ռուսաստանի կողմէ ռմբակոծումներն ու մարդկային իրաւանց բռնաբարումները որոնց Ուաշինկթըն աչք կը փակէ փրկելու համար իրեն դաշնակից Ելցինը որ չորս - հինգ ամիսէն պիտի ներկայանայ նախագահական դժուարին ընտրութեան: Մինչդեռ, չատերու համար Չէչէնիոյ պատերազմը այսուհետեւ մեծագոյն խոչընդոտն է անոր յաջողութեան: Ռուս հանրային կարծիքին համաձայն, Կովկասի մէջ թափուած արիւնը իր պատասխանատուութիւնը կը կրէ, քանի որ ան էր 1994-ին այդ պատերազմին սկիզբը դնողը, առանց մէկուն կարծիքը հարցնելու: Ապա Պերվոմայսկայայի մէջ ան կրկնեց նոյն սխալը ու իր ձախողութեան պայրոյթով յայտարարեց թէ կը խոստանայ «կատաղած չէչէն չուներուն չուներու վայել մահ մը»: Նախագահութիւն մը որ Մոսկուայի 1930-ի դատավարութեան ընթացքին արտասանած էր Վիշինսկի:

Այս կացութեան մէջ լատգոյն ծառայութիւնը զոր կրնայ Արեւմուտքը մատուցանել: Բ. Ելցինի, պիտի ըլլայ անյապաղ միջազգային միջնորդութիւն մը առաջարկել, զայն փրկելու համար չէչէնական ուազախրումէն, առաջքը առնելով նաեւ կովկասեան ընդհանուր բռնկումի մը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ընդունուեցաւ Եւրոպայի Խորհուրդէն ներս 164 ձայնով 214 փուէարկողներու վրայ (35 ձայն ղէմ, 15 ձեռնպահութիւն): Խորհուրդին անդամները նախարարներու Կոմիտէին (գործադիր մարմին) դիմում ըրին որպէսզի վաւերացնէ Ռուսաստանի անդամակցութիւնը եւ 18 ամիս չնորհէ անոր, ժողովին մէջ: Երկու երրորդի մեծամասնութիւն մը անհրաժեշտ է անդամակցութեան համար: Ռուսաստան տեղեկացուցած էր թէ մերժում մը նախատինք պիտի նկատուի: Առարկողներ կային, բայց կողմնակիցները չեչտած են թէ՝ ոչ ըսել պիտի նշանակէր այո՛ ըսել պատակտուած Եւրոպայի մը: Ցիշենք որ Եւրոպայի Խորհուրդը հիմնուած է 1949-ին եւ իր կոչումն է պաշտպանել մարդկային իրաւունքներն ու ժողովրդավարութիւնը Եւրոպայի մէջ 160 պայմանագրութիւններու միջոցաւ, որոնց կարեւորագոյնն է 1950-ի մարդկային իրաւանց պայմանագրութիւնը: Կեդրոնատեղին է Սթրազպուրկ, կը համախմբէ 38 երկիրներ, որոնց 14-ը եկած են Արեւելեան Եւրոպայի նախկին պլոքէն, բացի Ռուսաստանէ: Դեռ բացակայ են Բելառուսիա, Մրուաթիա, Պոսնիա, Սերպիա: Խորհուրդը 263 անդամներէ բաղկացած ժողով մը ունի, կը ղեկավարուի նախարարներու Կոմիտէին կողմէ, ուր ամէն մէկ պետութիւն մէկ ներկայացուցիչ ունի:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ փոխ-վարչապետ նշանակուեցաւ Վլադիմիր Կաղանիկով փոխարինելու համար հրաժարեալ Անատոլի Զուբայիսը: Նոր փոխ-վարչապետը 1988-էն ի վեր Աւտօ-Վազ ընկերութեան դուխն էր որ արտադրիչն է ծանօթ Լատա կառքերուն:

«ԱՐՖ»ի դլուխը ընտրուեցաւ Միչէլ Լիւքա 11-ի դէմ 18 ձայնով, վարչական խորհուրդին կողմէ: 67 տարեկան, Լիւքա որ, նախկին անօրէնն է ընկերային հարցերու քննիչ մարմնին, ծանօթ է որպէս ուղղամիտ, անչահախնդիր եւ անկաշառ բացառիկ անձնաւորութիւն մը: Ինք էր արգէն որ երեւան հանած է կազմակերպութեան անկանոնութիւնները: Լիւքա երկու ամիսէն կ'ուզէ կարգ-կանոնը վերահաստատել եւ մտադիր է դատական հետապնդումի դիմել ծագած խնդիրներուն կապակցութեամբ: Այս առընչութեամբ, մասնաւորաբար կը յիշուի մեծ խլիրզապէտ՝ փրոֆ. Թիւպիանայի անունը: Ան մեծ աշխատանք տարած է փրկելու համար կացութիւնը, լուծում մը գտնելու համար: Մէկն էր այն վեց անդամներէն որոնց յանձնուած էր ելք մը գտնելու պաշտօնը:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ միակ դրամին --էօրո-- չուրջ բաւական հակասական արտայայտութիւնները կ'ըլլան Ֆրանսայի մէջ, կառավարութեան անդամներու կամ պատասխանատու քաղաքագէտներու կողմէ: Վիճարկումին գրդիչը եղած է ժիսքար տ'Էսթէնի որ յայտարարած է թէ Մաաստրիխթի համաձայնագրին համար, հարկ է նախատեսել «ճկուն ընթերցում մը»: Այս խօսքերը առիթ տուածեն Արտաքին նախարարին որ յայտնէ թէ առաջարկը արժանի է քննութեան, ինչ որ անմիջապէս ըսել տուած է Ժիսկէի որ կառավարութիւնը պիտի չքննէ հարցը: Ինչ եաք, Լիւքա երկու ամիսէն կ'ուզէ կարգ-կանոնը վերահաստատել եւ մտադիր է դատական հետապնդումի դիմել ծագած խնդիրներուն կապակցութեամբ: Այս առընչութեամբ, մասնաւորաբար կը յիշուի մեծ խլիրզապէտ՝ փրոֆ. Թիւպիանայի անունը: Ան մեծ աշխատանք տարած է փրկելու համար կացութիւնը, լուծում մը գտնելու համար: Մէկն էր այն վեց անդամներէն որոնց յանձնուած էր ելք մը գտնելու պաշտօնը:

Անցնելէ առաջ Ֆրանսահայ համայնքին առընչուած հեռանկարներու, Պ. Զիտէչեան հակիրճ կերպով անդրադարձաւ նաեւ ԼՂՀ-ին. ըսաւ թէ հրադադարը նպաստած էր որոշ բարելաւումի մը. 1996-ին ծրագրուած էր կրկնապատկել չինարարութեան ծաւալը: 50%-ի մաս կը սպասուէր նաեւ արդիւնաբերութեան մարզին մէջ:

Ֆրանսայի մէջ իր պաշտօնավարութեան սկիզբէն ի վեր Պր. դեսպանը այցելած էր բազմաթիւ հայկական կազմակերպութիւններ ու նկատած որ գործակցութեան լայն դաշտ մը գոյութիւն ունի: Իրեն համար յատկապէս կարեւոր էր դպրոցի, մշակոյթի, լեզուի խնդիրը: Ըսաւ որ Փետր. 10-ին դպրոցի ու լեզուի ուսուցման պատասխանատուներու հետ ժողով մը որոշուած էր:

Ասուլիսին վերջին մասին մէջ Պ. Զիտէչեան խօսեցաւ դեսպանատան բարեկամներու նորակազմ միութեան մասին. ըսաւ թէ նիւթական հայթայթումը կարեւոր էր թէ՛ չէնքին մէջ հարկաւոր նորոգութիւններ կարենալ ընելու, եւ թէ որոշ միջոցառումներ ունենալու համար: Ներկայի պայմանները կը հարկադրէին առայժմ դիւանագիտական կազմը երեք հոգիով սահմանափակել, մինչդեռ 20 - 25 հոգի պէտք էր,

Հարցումներու բաժինին մէջ ան կրկին խօսեցաւ Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման ընթացքին, բարեկամներու միութեան կազմութեան պարագաներուն, օտար ներդրումները քաջալերելու, դուրսը չուկայ գտնելու եւայլն նիւթերու մասին: Ըսաւ թէ լուծումի մօտեցումներու որոշ տարբերութիւն մը կայ ԼՂՀ-ի եւ Հայաստանի միջեւ. առաջինը կողմնակից է հարցերու ամբողջական լուծումի մը, երկրորդը՝ կը նախընտրէ փուլ առ փուլ յառաջանալ:

Բարեկամներու միութեան նախաձեռնութիւնը եկած էր եկեղեցիի չրջանակէն ու այն անձերէն որոնք զբաղած էին դեսպանատան չէնքին խնդիրով: Ներկայիս անդամակցած էին չուրջ 30 հոգի:

Փակելէ առաջ իր պաշտօնավարութեան առաջին ասուլիսը, Պ. Զիտէչեան ըսաւ թէ որոշուած է ամէն ամսուան վերջին Ուրբաթ օրը կանոնաւորաբար կրկնել հանդիպումները, պարբերաբար հրաւիրելով նաեւ ֆրանսական մամուլի ներկայացուցիչները:

Ա. Թ.

խորհուրդին կողմէ: 67 տարեկան, Լիւքա որ, նախկին անօրէնն է ընկերային հարցերու քննիչ մարմնին, ծանօթ է որպէս ուղղամիտ, անչահախնդիր եւ անկաշառ բացառիկ անձնաւորութիւն մը: Ինք էր արգէն որ երեւան հանած է կազմակերպութեան անկանոնութիւնները: Լիւքա երկու ամիսէն կ'ուզէ կարգ-կանոնը վերահաստատել եւ մտադիր է դատական հետապնդումի դիմել ծագած խնդիրներուն կապակցութեամբ: Այս առընչութեամբ, մասնաւորաբար կը յիշուի մեծ խլիրզապէտ՝ փրոֆ. Թիւպիանայի անունը: Ան մեծ աշխատանք տարած է փրկելու համար կացութիւնը, լուծում մը գտնելու համար: Մէկն էր այն վեց անդամներէն որոնց յանձնուած էր ելք մը գտնելու պաշտօնը:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ միակ դրամին --էօրո-- չուրջ բաւական հակասական արտայայտութիւնները կ'ըլլան Ֆրանսայի մէջ, կառավարութեան անդամներու կամ պատասխանատու քաղաքագէտներու կողմէ: Վիճարկումին գրդիչը եղած է ժիսքար տ'Էսթէնի որ յայտարարած է թէ Մաաստրիխթի համաձայնագրին համար, հարկ է նախատեսել «ճկուն ընթերցում մը»: Այս խօսքերը առիթ տուածեն Արտաքին նախարարին որ յայտնէ թէ առաջարկը արժանի է քննութեան, ինչ որ անմիջապէս ըսել տուած է Ժիսկէի որ կառավարութիւնը պիտի չքննէ հարցը: Ինչ եաք, Լիւքա երկու ամիսէն կ'ուզէ կարգ-կանոնը վերահաստատել եւ մտադիր է դատական հետապնդումի դիմել ծագած խնդիրներուն կապակցութեամբ: Այս առընչութեամբ, մասնաւորաբար կը յիշուի մեծ խլիրզապէտ՝ փրոֆ. Թիւպիանայի անունը: Ան մեծ աշխատանք տարած է փրկելու համար կացութիւնը, լուծում մը գտնելու համար: Մէկն էր այն վեց անդամներէն որոնց յանձնուած էր ելք մը գտնելու պաշտօնը:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ միակ դրամին --էօրո-- չուրջ բաւական հակասական արտայայտութիւնները կ'ըլլան Ֆրանսայի մէջ, կառավարութեան անդամներու կամ պատասխանատու քաղաքագէտներու կողմէ: Վիճարկումին գրդիչը եղած է ժիսքար տ'Էսթէնի որ յայտարարած է թէ Մաաստրիխթի համաձայնագրին համար, հարկ է նախատեսել «ճկուն ընթերցում մը»: Այս խօսքերը առիթ տուածեն Արտաքին նախարարին որ յայտնէ թէ առաջարկը արժանի է քննութեան, ինչ որ անմիջապէս ըսել տուած է Ժիսկէի որ կառավարութիւնը պիտի չքննէ հարցը: Ինչ եաք, Լիւքա երկու ամիսէն կ'ուզէ կարգ-կանոնը վերահաստատել եւ մտադիր է դատական հետապնդումի դիմել ծագած խնդիրներուն կապակցութեամբ: Այս առընչութեամբ, մասնաւորաբար կը յիշուի մեծ խլիրզապէտ՝ փրոֆ. Թիւպիանայի անունը: Ան մեծ աշխատանք տարած է փրկելու համար կացութիւնը, լուծում մը գտնելու համար: Մէկն էր այն վեց անդամներէն որոնց յանձնուած էր ելք մը գտնելու պաշտօնը:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ միակ դրամին --էօրո-- չուրջ բաւական հակասական արտայայտութիւնները կ'ըլլան Ֆրանսայի մէջ, կառավարութեան անդամներու կամ պատասխանատու քաղաքագէտներու կողմէ: Վիճարկումին գրդիչը եղած է ժիսքար տ'Էսթէնի որ յայտարարած է թէ Մաաստրիխթի համաձայնագրին համար, հարկ է նախատեսել «ճկուն ընթերցում մը»: Այս խօսքերը առիթ տուածեն Արտաքին նախարարին որ յայտնէ թէ առաջարկը արժանի է քննութեան, ինչ որ անմիջապէս ըսել տուած է Ժիսկէի որ կառավարութիւնը պիտի չքննէ հարցը: Ինչ եաք, Լիւքա երկու ամիսէն կ'ուզէ կարգ-կանոնը վերահաստատել եւ մտադիր է դատական հետապնդումի դիմել ծագած խնդիրներուն կապակցութեամբ: Այս առընչութեամբ, մասնաւորաբար կը յիշուի մեծ խլիրզապէտ՝ փրոֆ. Թիւպիանայի անունը: Ան մեծ աշխատանք տարած է փրկելու համար կացութիւնը, լուծում մը գտնելու համար: Մէկն էր այն վեց անդամներէն որոնց յանձնուած էր ելք մը գտնելու պաշտօնը:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ միակ դրամին --էօրո-- չուրջ բաւական հակասական արտայայտութիւնները կ'ըլլան Ֆրանսայի մէջ, կառավարութեան անդամներու կամ պատասխանատու քաղաքագէտներու կողմէ: Վիճարկումին գրդիչը եղած է ժիսքար տ'Էսթէնի որ յայտարարած է թէ Մաաստրիխթի համաձայնագրին համար, հարկ է նախատեսել «ճկուն ընթերցում մը»: Այս խօսքերը առիթ տուածեն Արտաքին նախարարին որ յայտնէ թէ առաջարկը արժանի է քննութեան, ինչ որ անմիջապէս ըսել տուած է Ժիսկէի որ կառավարութիւնը պիտի չքննէ հարցը: Ինչ եաք, Լիւքա երկու ամիսէն կ'ուզէ կարգ-կանոնը վերահաստատել եւ մտադիր է դատական հետապնդումի դիմել ծագած խնդիրներուն կապակցութեամբ: Այս առընչութեամբ, մասնաւորաբար կը յիշուի մեծ խլիրզապէտ՝ փրոֆ. Թիւպիանայի անունը: Ան մեծ աշխատանք տարած է փրկելու համար կացութիւնը, լուծում մը գտնելու համար: Մէկն էր այն վեց անդամներէն որոնց յանձնուած էր ելք մը գտնելու պաշտօնը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Դեսպաններու վոփոխութեան, Ֆրանսայի գործադուլներուն, ամավերջի տօնական օրերու եւայլնի պատճառած ընդմիջումէ մը եաք Յունուար 24, Զորեքշաբթի երեկոյեան վերսկսաւ Հայաստանի Փարիզի դեսպանատան մամուլի ասուլիսներու աւանդութիւնը:

Դեսպանատան Ա. քարտուղար Համլէթ Գասպարեանի ողջոյնի խօսքէն եաք Հայաստանի դեսպանը Պր. Վ. Զիտէչեան նախ ներկայացուց Տիկին Յասմիկ Սողոմոնեանը որ հիւպատոսի պաշտօնին կոչուած էր, Փարիզի դեսպանատան դիւանադիտական կազմը երեքի բարձրացնելով: Ապա տուաւ ասուլիսին գլխաւոր նիւթերը. Հայաստան, Հայաստան - Ֆրանսա յարաբերութիւններ, Սփիւռքի չահերու պահպանում:

Հայաստան ՀԱՊ-ի միակ երկիրն էր որ հետեւողական ձեւով կատարած էր անտեսական բարեչրջումները ու դուրս կուգար անտեսական ճգնաժամէն: Տարին աւարտած էր 25% դրամահոսութեամբ երբ նախատեսուած էր 65%: Այդ յաջողութեան մէջ նկատելի դեր ունեցած էին աթոմակայանին վերագործարկումը, Մեղրիի կամուրջը, քիմիական արդիւնաբերութիւնը (19 ձեռնարկութիւն) զոր կըրկնապատկելու ծրագիր մշակուած է: Տըներեսեան յաջողութիւնը առընչուած էր քաղաքական կայունութեան որուն գլխաւոր ապրակները եղած էին Սահմանադրութիւնը, Ազգային ժողովի գործունէութիւնը, ընտրութեան արդիւնքը եւայլն որոնք երաչխիքներ էին նաեւ 1996-ի համար:

Պ. Զիտէչեան ըսաւ թէ Հայաստան - Ֆրանսա յարաբերութիւնները կը գտնուին բարենպաստ պայմաններու մէջ. սերտ գործակցութիւն կը տարուի Ֆրամաթոմի, է - Տէ - Էֆ-ի հետ: Մեծամօրի աթոմակայանին տնօրէնը երկու օրուան համար Ֆրանսա կը գտնուէր Ֆրամաթոմի հետ պայմանագիր ստորագրելու:

Անդրադարձ կատարուեցաւ նաեւ Ֆրանսահայ համայնքին առընչուած հեռանկարներու, Պ. Զիտէչեան հակիրճ կերպով անդրադարձաւ նաեւ ԼՂՀ-ին. ըսաւ թէ հրադադարը նպաստած էր որոշ բարելաւումի մը. 1996-ին ծրագրուած էր կրկնապատկել չինարարութեան ծաւալը: 50%-ի մաս կը սպասուէր նաեւ արդիւնաբերութեան մարզին մէջ:

Ֆրանսայի մէջ իր պաշտօնավարութեան սկիզբէն ի վեր Պր. դեսպանը այցելած էր բազմաթիւ հայկական կազմակերպութիւններ ու նկատած որ գործակցութեան լայն դաշտ մը գոյութիւն ունի: Իրեն համար յատկապէս կարեւոր էր դպրոցի, մշակոյթի, լեզուի խնդիրը: Ըսաւ որ Փետր. 10-ին դպրոցի ու լեզուի ուսուցման պատասխանատուներու հետ ժողով մը որոշուած էր:

Ասուլիսին վերջին մասին մէջ Պ. Զիտէչեան խօսեցաւ դեսպանատան բարեկամներու նորակազմ միութեան մասին. ըսաւ թէ նիւթական հայթայթումը կարեւոր էր թէ՛ չէնքին մէջ հարկաւոր նորոգութիւններ կարենալ ընելու, եւ թէ որոշ միջոցառումներ ունենալու համար: Ներկայի պայմանները կը հարկադրէին առայժմ դիւանագիտական կազմը երեք հոգիով սահմանափակել, մինչդեռ 20 - 25 հոգի պէտք էր,

Հարցումներու բաժինին մէջ ան կրկին խօսեցաւ Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման ընթացքին, բարեկամներու միութեան կազմութեան պարագաներուն, օտար ներդրումները քաջալերելու, դուրսը չուկայ գտնելու եւայլն նիւթերու մասին: Ըսաւ թէ լուծումի մօտեցումներու որոշ տարբերութիւն մը կայ ԼՂՀ-ի եւ Հայաստանի միջեւ. առաջինը կողմնակից է հարցերու ամբողջական լուծումի մը, երկրորդը՝ կը նախընտրէ փուլ առ փուլ յառաջանալ:

Բարեկամներու միութեան նախաձեռնութիւնը եկած էր եկեղեցիի չրջանակէն ու այն անձերէն որոնք զբաղած էին դեսպանատան չէնքին խնդիրով: Ներկայիս անդամակցած էին չուրջ 30 հոգի:

Փակելէ առաջ իր պաշտօնավարութեան առաջին ասուլիսը, Պ. Զիտէչեան ըսաւ թէ որոշուած է ամէն ամսուան վերջին Ուրբաթ օրը կանոնաւորաբար կրկնել հանդիպումները, պարբերաբար հրաւիրելով նաեւ ֆրանսական մամուլի ներկայացուցիչները:

Ա. Թ.

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՊԵՏԱԿԱՆ պարտքը աւելի է քան 3000 միլիառ Ֆր., այսինքն երկու անգամ աւելի քան վեց տարի առաջ: Այս գումարը կը նշանակէ որ պարտքը կ'անցնի ՓԻՊ-ի (ներքին զուտ արտադրութիւն) 40%-ը:

ՊՈԼՍՈՑ ոստիկանատան մը մէջ լրագրող՝ Մեթիւ Կէօքթէփէի մահուան պարագաներուն չուրջ քննութիւն մը բացուած էր որու հետեւանքով մէկ են թանահանգստեան եւ 15 ոստիկան պաշտօնազրկուած են: «Լիվրէնսէլ»ի թղթակիցը ձերբակալուած էր Յունուար 8-ին եւ ծեծի ենթակայ մեռած:

ՇԻՐԱՔ կ'ուզէ բարեփոխել զինուորական ծառայութիւնը որ, կ'ըսէ, իր ներկայ վիճակին մէջ չի յարմարիր արդիական աշխարհին: Մտադիր է կիներուն

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՅՕՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ

ԹԱՒԱՐԹ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՍԱՐԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին Մաս)

Եւ Միսաքեանը որը ապրել էր Թրքական մականի զարշանքը, որը պայքարել էր իր ժողովրդի իրաւունքների ազատութեան եւ ինքնուրոյնութեան զաղափարների համար, չէր կարող անտարբեր մնալ իր տեսածների դիմաց: Գիտակցութիւնը նրան զգալ էր տալիս, որ նախախնամութիւնը իրեն դուրս է բերել մի նոր հանգրուանի առաջ, երբ հարկաւոր է իրեն աշխատանքի նոր ձեւ ու պայքար վանի փրկութեան այդ խլեակների, որոնց վիճակուած է վտանգաւոր կեանք ու կորուստ օտարերկրեայ լայնծուն ճամբաների վրայ:

Իտալական այդ վսեմ հասկացողութեամբ է, որ նա նիւթական անճոռնի ու աննպաստ պայմաններում հիմք դրեց «Յառաջ» օրաթերթին, Փարիզում, 1925-ին:

Մեծ համբի եւ բարձր անհատականութեան տէր մտաւորական էր Շաւարշ Միսաքեանը, որով անմիջապէս ամբողջ Ֆրանսահայութեանը, քաղաքից – քաղաք, գաւառից – գաւառ հայ գաղթականութեանը սերտօրէն կապեց իր թերթին: «Յառաջ»ը կամրջեց գաղթականութեան, իրենց առօրեայով, իրենց ցաւերով եւ վէրքերով, իրենց ապրումներով ու երազներով, այլեւ Հայրենիք վերադարձնելու իրենց հեռաւոր տեսիլներով:

Ոգեկան կախարդութիւն կար իր խօսքի ու ձայնի մէջ: Ոգեկան ներշնչանք էր ճառագայթում իր ամէն մի խմբագրականից: Իր ամէն մի խօսքն ու արտայայտութիւնը ջինջ աղբիւր էր՝ անդրադարձութեան, յուզումի, մտածումի, հայօրէն ապրելու գաղափարի ու խոկումի: Լսենք դրանցից մի քանիսին. –

«Ամէն Ամանոր շողշողուն հեռանկարներ կը բանայ, ի վերջոյ թաղուելու համար մշուշին մէջ, մոայլ ու միօրինակ: Մանաւանդ երբ արեւը կ'ողջունեիք օտարութեան մէջ – արմատախիլ ու ծիրուն:

«Երէկ լոյս կը ծագէր մեր գլխուն վերեւ, երբ կը լսէիք դարերէն բխած եղանակը – *"Առաւօտ լուսոյ"*: Հաւատքի ու աշխատանքի արեւը ջերմութիւն կը ցանէր մեր բոլորտիքը:

«Այսօր՝ մեր ծուռկերը կը կթոտին լուսացնցուղ պողոտաներու զանիթափին վրայ եւ մեր աչքերը կը յոգնին, օրը իրիկուն չեղած:

«Եւ սակայն պիտի խլեիք: Ճամբաները պիտի կտրեիք անընդհատ ու անվերհատ, միշտ ջահ ի ձեռին: Ջահը՝ գիտութեան, ստեղծագործութեան եւ ինքնապաշտպանութեան: Մեր երգը պիտի ըլլայ միշտ – *"Առաւօտ լուսոյ"*: Բոլոր ճակատներուն վրայ: Բոլոր ցամաքներուն վրայ: Ծովուն դիմաց թէ լերան ընտրուտը»:

Ժողովրդով՝ ժողովրդի համար իմաստութիւնը նուիրական հանգանակի վերածեց իր թերթի նկատմամբ, Շաւարշ Միսաքեանը, որով թէ արդարացրեց նրա առաքելութիւնը եւ թէ «Յառաջ»ին դարձրեց ամենահեղինակաւոր, ամենաբարձրամակարդակ եւ ամենաինտուած թերթը իր ժամանակակիցների չարքում:

«Յառաջ»ը դարձաւ միակ կապն ու միակ կամուրջը Եւրոպայի ամբողջ տարածութեան վրայ, բոլոր Հայերի միջեւ: Եղաւ ամէն տան հարազատ այցելուն ու միակ բանբերը: Ֆրանսահայութիւնը առաւելաբար «Յառաջ»ին է պարտական երեսունից աւելի (1925 – 57) տարիների իր անաղարտ պահած դիմադիմը եւ ազգային հպարտութիւնը: Հայրենասիրութիւնը, տոհմականութիւնը, հայկականութիւնը:

Հաստատապէս, ամենաժողովրդական թերթը սիխիւքահայ մամուլի: Անհամեմատելի՝ իր հեռուզականօրէն մղած անդուլ ու անդադրում պայքարների, իր դիմաց այնպիսի գաղափարների, ինչպիսիք են. –

ա – ազգապահպանում,

բ – նոր սերնդի փրկութիւն,

գ – լեզուական հսկողութիւն ու զարգացում,

դ – Հայկ. Դատի պաշտպանութիւն,

ե – ոգեկոչում Ապրիլեան ցեղասպանութեան,

զ – ջատագովութիւն՝ Հայրենիքի վերածնութեան եւ յառաջդիմութեան,

է – քաղաքական եւ հասարակական խնդիրների վերծանութիւն և վերջապէս՝

ը – զարթօնքի շարժում՝ գրականութեան:

Միսաքեանի «Յառաջ»ը հանդիսացաւ մի կատարեալ դպրոց, ուսումնարան, ածխահանքերում ու ագարակներում, Մարսէյլի նաւաշինարանական հայ ծառայողների եւ առհասարակ բոլոր մշակ-բանուորների, որոնք զուրկ էին տարրական դիտելիքներից:

Տունն ու օթեւանը, որի իմաստուն խմբագրի անմիջական հսկողութեան տակ հայկական հրապարակը պայծառացրին եւրոպահայ մտաւորականութեան լաւագոյն դէմքերը, այլեւ ծլարձակեցին յետպատերազմական ժամանակների մեր դրականութեան մեծագոյն դէմքերը: Վազգէն Շուշանեան, Շաւարշ Նարդունի, Շահան Շահնուր, Զարեհ Որբունի, Նշան Պէշիկթաշլեան, Նիկողոս Սարաֆեան, Փայլակ Միքայէլեան ու Փայլակ Սանասար, ինչպէս եւ Յակոբ Օշականը ատադ սերնդից: Դեռ չեմ խօսում Ա.Ե. Ահարոնեանից ու Արշակ Զօպանեանից, Ն. Ադոնցից, Ս. Վրացեանից, Մաննիկ Պէրպէրեանից, Մկրտիչ եւ Մերուժան Պարսամեաններից: Ի՞նչ մնաց դրսում...

1921 – 35 ժամանակաշրջանը նկատուած է որպէս մեր դրականութեան վերածնութեան ու վերածնունդեան շրջան, թէ՛ Հայաստանում եւ թէ Սփիւռքում: Եթէ Հայրենիքում դեկավար նը կատուեց անմահանուն Զարեհեցը, ապա Սփիւռքինն եղաւ անկրկնելի Շաւարշ Միսաքեանը:

Ամենայն Հայոց խմբագիր Շաւարշ Միսաքեանը աւելի քան յիսուն տարի դրիչը ձեռքից ցած չդրեց: Ցած չդրեց եւ իր դրիչը միշտ պահեց թարմ, դալար ու երիտասարդ:

70 տարեկանում մնաց նոյն երիտասարդը իր «Յառաջ»ով ինչ էր յիսուն տարի առաջ իր «Ազդակ»ով: Նոյն պրպտողն ու ուսման ծարաւն ու ստեղծարարը, ինչ յիսուն տարի առաջուայ ուսումնատենչ պատանին:

Միսաքեանի խօսքը նոր սերնդի փրկութեան եւ մշակոյթի կերտման խընդիրներում՝ պատգամաբեր իմաստ եւ խորհուրդ ունէր: Որքաններին է ներչնչումի աղբիւր ծառայել նրա հետեւեալ խօսքերը.

«Վա՛յ անոր, որ չի գիտեր տոկալ, լռել ու մարտնչիլ եւ կը տապլտկի, կը վարանի գետին մէջտեղը: Ան դատապարտուած է կամ իր մեկնած ափը վերադառնալու – առհասարակ ճահանջով մը, եւ կամ խեղդուելու ալիքներուն մէջ: Սարսափեցէք այդ ճակատագիրէն»:

Լեզուի մշակ էր ու սերմնացան. «Վերջին պահակը», Անդրանիկ Ծառուկեանի վկայութեամբ: Իր թերթը՝ «Յառաջ»ը մի տեսակ լսարանական հանդէսի վերածեց մեր հանրութեան առաջ: Ինքը յառնեց պատմութեան դիմաց, որպէս քանքարաւոր լեզուաբան ու դասախօս: Դասախօս՝ որի խօսքը բիւրեղեայ հմայք ու պայծառութիւն ունէր: Իր սէրը պաշտամունքի էր հասնում մեր լեզուի նկատմամբ:

Միսաքեանը անցեալի մեծութիւններից եկած մի ինքնուրոյն մեծութիւն էր, որ քառասուն տարուց աւելի իշխեց ու տիրութիւն արեց արտասահմանեան լրագրական բեմին:

Իր մեծագոյն ցաւը՝ նոր սերնդի փրկութեան գաղափարն էր, որի վերաբերմամբ դրիչ մաչեցրեց եւ յաճախ մը-ղկտաց՝ «Որո՞ւ համար կը գրեմ. ո-րո՞ւ համար հոգի կու տաճի, որո՞ւ համար կը վատնեմ մեր մելանը ու արիւն կու տաճի...»:

Եւ... եւ այդ դառնաչունչ հարցակարնով էլ հրաժեշտ տուեց կեանքին, հայ լեզուի բերդապահն եւ ուխտեալ խմբագրապետը ամենայն Հայոց, 26 Յունուարի, 1957 թուին:

***

ՅԱԻԻ ՈՐ ՊԱՏԵԼ Է ՄԵՐ ՍԻՐՏԸ

Շաւարշ Միսաքեանի ամբողջ կեանքը նուիրումի, աշխատանքի, ճիգի եւ տըքնումի օրինակ է հանդիսանում մեզ, եւ մանաւանդ մեր նոր սերնդականներին: Ուրեմն թողէք իր պատգամաչունչ խօսքով փակեմ իմ խօսքը:

«Երէկ՝ օրուան պահանջն էր երգելով մեռնիլ. – գրում էր իր խմբագրականներից մէկում, ողբացեալ հրապարակագիրը. – Այսօր՝ ապրիլ երգելով: Աշխատանքի եւ ստեղծագործական երգի մը վերածելով մեր կեանքը: Հայրենիքի կարօտն անգամ պէտք է պրկէ մեր ջիղերը, լաւագոյնս կազմակերպելու համար մեր ինքնապաշտպանութեան պայքարը, գամաքէ ցամաք:

«Լո՛յս, լոյս մեր բոլոր ընդունակութեանց յարաճուն եւ ներդաշնակ զարգացումով:

«Յարատեւ ճիգ ու պրպտում՝ մեր անցած ճամբաներուն վրայ: Ինչպէս երէկ՝ դժուարին պայմաններու տակ:

«Մշուշը՝ ուշ-կանուխ պիտի փարատի մեր հորիզոնին վրայ, բանի կը մնանք հաւատարիմ՝ մեր արեւահամ երգերուն»:

Աբադան – Իրան,
1957, Մարտ 30

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Գ.

ՊՈՍԹԸՆ

Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը Պոսթըն կը հասնէր Յունուար 17-ին, եւ նոյն օրը կ'ուղղուէր մէկ ժամ հեռաւորութեան գտնուող Ուսթըր քաղաքը, ուր հիմնուած էր Ամերիկայի հայկական առաջին Ս. Խաչ Եկեղեցին: Նոյն օրը կը վերադառնար Մեծն. Պոսթընի Ուսթըրթաուն հայաչատ աւանը, ուր տեղւոյն Ս. Յակոբ Եկեղեցիին մէջ կազմակերպուած էր հանդիպում բոլոր կողմերէն հայ երախաներու եւ պատանիներու հետ: Նոյն օրը երեկոյեան կատարուեցաւ հայրապետական պատարագ Դէյմպըրթի Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցիին մէջ:

Յաջորդ օրը Գարեգին Ա. ընդունեցաւ մամլոյ ներկայացուցիչները: Ամերիկեան մամուլէն ներկայ էր Պոսթընի «Պոսթըն Հերըլտ» թերթին թղթակիցը: Հայրապետը ընդունեցաւ-այցելութիւնները, ի միջի այլոց Մերակուտական ձոն Քերրիի եւ Գոնկրէսմէն ձողըֆ Քենեաիի, իսկ ինք պատուիրակութեամբ մը այցելեց Հոմմէական Եկեղեցւոյ կարդինալ Պէրնըրտ Լոյի: Իսկ երեկոյեան կազմակերպուեցաւ ժողովրդային բաց հաւաք մը - Ֆորում - Մեծագոյն Պոսթընի հայութեան հետ հանդիպումի համար,

Յաջորդ օրը Հայրապետը կը մեկնէր Տիթրոյթ, Միչիկըն նահանգ, ուրկէ պիտի անցնէր Շիքակօ, Իլլինոյ, հոնկէ մեկնելու համար Ֆլորիտա:

ՍԻՐՈՑ ՍԵՂԱՆ Ի ՊԱՏԻՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

Հինգշաբթի, Յունուար 18-ին, Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցած հանդիպում - ճաշը պիտի որակուէր «անմոռանալի երեւոյթ» եւ «սիրոյ սեղան», իսկ ներկաները «սիրոյ սեղանակիցներ», Առաջնորդ Խաժակ Արք. Պարսամեանի կողմէ: Այս քնորոշումը կը բերէր ճաշին մասնակիցներուն սեղմ շրջանակէն եւ անոնց ներկայացուցչական հանդամանքներէն - Մեսէչուսէցի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Ծխական Խորհուրդի անդամներ իրենց հովիւ քահանայ հայրերով եւ երէցկիններով, - բնականաբար ներառեալ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին ենթակայ Եկեղեցիներու հովիւներով - Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ վերապատուելիները, Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Վարդապետը, հովուապետական այցելութեան կազմակերպիչ յանձնախումբի անդամներ եւ հայ մամուլի ներկայացուցիչներ:

Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ հովիւ Տ. Մամբրէ Գուզուեան յիշեց Դպրեվանքի իր ուսանողական օրերէն - 1949 թուականն - այն բացառիկ եւ «քարիսմաթիք» ուսանողը, որ կը կոչուէր Նշան Սարկաւագ Սարգիսեան, որ այսօր իր օրհնաբեր այցելութիւնը կուտայ Ամերիկահայ գաղութին իբր Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա. Կաթողիկոս, միշտ նոյն համբակով - խաղիւմայով: Հայրապետը Հայ Եկեղեցւոյ բարձրագոյն պաշտօնր ստանձնած է երբ Հայաստան կը բոլորէ իր բախտորոշ շրջանը: Իրեն վիճակուած է լուծում գտնել ազգային չատ հարցերու, կրօնական հարցերու կողքին: «Հոդեւոր Հայր, մեզ առաջնորդէ, եւ մենք պիտի հետեւինք Ձեզի՝ որպէս մեր հովիւը», եզրակացուց Տէր Մամբրէ:

Առաջնորդ Խաժակ Արք. Պարսամեան վեր առնելէ եօք օրուան երեւոյթը, անհրաժեշտ տեսաւ «վերադարձ մը դէպի քրիստոնէական մեր ակունքներուն» եւ դէպի 301 թուական: Իսկ «Հայ Հոգեւոր բարեկանութեան ակունքը Ս. Էջմիածինն է, որ դարեր շարունակ տուաւ աւիւնը հայ ժողովուրդին»: Խաժակ Արք. եզրակացուց իր խօսքը ըսելով՝ «եթէ Ամենայն Հայոց Հայրապետին հետեւիլ դիտնանք, բոլոր հարցերը պիտի լուծուին»:

Գարեգին Ա. ներկաները նախ կոչեց «սիրելի գործակիցներ», որովհետեւ ներկաները կրաւորական կամ լուսանցքային դեր մը չէին վերցուցած մեր ազգային-կրօնական կեանքէն ներս: «Մարդկային կեանքը կամ հաղորդակցութիւն է, կամ չէ» եւ թէ գործունէութիւնը «գործարքի ճշմարտութեան քննութիւնն» է: Ցիշեց ահաբեկչութեան դէմ ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղարներէն Տարկ Համարշոլդի մէջ խօսքը. «Սրբութիւնը, 20-րդ դարուն, գործարքի մը մասն է», եւ կարեւորեց ինքնայօժար եւ կամաւոր աշխատանքի ձեւը, զոր ներկաները կը տանէին մեր եկեղեցական կեանքին մէջ:

Գարեգին Ա. ըսաւ որ «այսօր Հայաստան ինքնիշխան էր եւ իր լոյսը կը սփռէր աշխարհի»: Խօսքն ուղղելով ներկաներուն ըսաւ որ Էջմիածինը պիտի ըլլայ «ան ինչ որ դուք կ'ուզէք», եւ հարց տուաւ. «Ըսէք թէ ինչպէս կ'ուզէք որ ըլլայ Ս. Էջմիածինը»: Ներկաները (այլ խօսքով Հայերը) կ'ուզէին որ ան ըլլար յուշարար մը, «ներշնչման աղբիւր» թէ «յանձնառութեան եւ վերանորոգման ուժ»: Բնականաբար ան պէտք է ըլլար երկուքն ալ: Ցոյց տալու համար Ս. Էջմիածնի ուժը, Կաթողիկոսը նախընտրեց հարցումի ձեւը. «Ինչո՞ւ օտար դեկավարներ կուգան Էջմիածին, - որովհետեւ ան քրիստոնէութեան կեդրոն է»: Թուեց իր դահակալութեան կարճ շրջանին օտար ուխտաւորներ որոնք իր պատգամաչունչ խօսքով փակեմ իմ խօսքը:

պետական գեկավարներու կողմէ իրեն արուած այցելութիւնները:

Գարեգին Ա. որ մեծ մասամբ անգլերէն կ'արտայայտուէր, հատանաբար նկատի առնելով ներկայ գտնուող ծխականներուն եւ եկեղեցւոյ բարօրութեան համար «համաւոր աշխատող» Ամերիկահայերուն մեծամասնութեան ըմբռնած լեզուն, հայերէնով չարունակեց. «Ամէնէն դժուար պայմաններուն մէջ կը ծառայեմ եւ ես առանձին չեմ կրնար ընել: Դուք պէտք է ընէք: Դուք եւ ես», Գարեգին Ա. իր յոգնութիւնը յայտնեց անդադար լսած եւ գործածուած երկու բառերուն համար, «որոնք չրթունքիս վրան մաչեցան. «Դուք» եւ «Անոնք»: Կ'ուզեմ լսել `«Մենք բոլորս», ու վահան Թէքէեանէն արտասանեց «Ցարութեան չունէն է ահա» քերթուածին առաջին տողերը:

Սկիզբը կարճ խօսքեր արտասանած էին նաեւ ուրիշներ - Ճոն Ամպոեան (Ս. Երրորդութիւն եկեղեցի), Գառլ Պազարեան (Թեմական Խորհուրդ), Տօքթոր Կրկկրբի Ադամեան (Պէնթլի Գոլէճի երկարամեայ նախկին նախագահ իսկ այժմ Տեսուչ) եւ երաժշտագէտ Համբարձում Պէրպէրեան: Առաջինին մաղթանք - ազօթքին մաս կազմեց մեր եկեղեցական միութիւնը, իսկ Պր. Պէրպէրեան, որ Անթիլիասի Դպրեվանքին մէջ ուսուցիչը եղած է «Նշան Սարգիսեանին», պատմեց ուսուցչական ժողովի մը ընթացքին իր խօսքը, որ այսօր մարզարէութեան պէս կը հնչէ: Պր. Պէրպէրեան այն ատեն ոչ միայն իր հիացումը յայտնած է արտակարգ այդ ուսանողին հանդէպ, այլ մաղթած է որ ան ընդգրկէ հոգեւոր ասպարէզը, աւելցնելով որ ան կրնայ դառնալ «մեր Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը»:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՆԱՒՆԵԱՑ ԾԷ

ՋԱՒԱՐԻԱ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՋԱԳԵՑԻ
ՃԱՌԻ
աշխատասիրութեամբ
Հ. ՊՕՂՈՍ ՎՐԴ. ԱՆԱՆԵԱՆԻ
յովստէն Մխիթարայ

Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1995

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՒՄԲԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ - («Յառաջ») -

Փութպոլի Հայաստանի Ազգային խումբը Ցունուար 4-էն 21, «Տօմէն ալ Թուռնոն»ի մէջ, էքս - ան - Փրովանս, հիւրը եղաւ Ալպէռ Արսթանեանին եւ բոլորեց պատրաստութեան, յատկապէս ֆիզիքական պատրաստութեան, չրջան մը:

Երկու չաբաթներու ընթացքին ունեցաւ երկու բարեկամական հանդիպումներ. առաջինը Մարսէյլի Օլիմփիքի պահեստի խումբին դէմ Պէռ քաղաքի մէջ, երկրորդը Վիթրոլ՝ Մարոքի ազգային խումբին դէմ: Արդիւնքները, որ ատենին տուինք «Յառաջ»ի մէջ, մեծ կարեւորութիւն մը չեն ներկայացներ: Խաղացողները երկու ամիս դադարէ մը յետոյ չէին կրնար լաւ մակարդակի վրայ ըլլալ: Այսուհանդերձ, ցոյց կուտան թէ դեռ ճամբան երկար է հետաքրքրական դեր մը խաղալու համար միջազգային դեռնի վրայ, անմիջական մտահոգութիւնը ըլլալով Աչխարհի բաժակի պատրաստական փուլի մրցումները: Խումբը երիտասարդ է, միջին տարիք քսաններեք, հետեւաբար կրնայ միայն բարելաւուիլ, յառաջդիմել եւ ծաւալել աւելի արդիւնաբեր խաղ մը: Աստր համար լաւագոյն միջոցը լուրջ պատրաստութիւնը, խումբի անդամներու կայունութիւնն ու չփումն է միջազգային փութպոլին հետ:

Ֆրանսայէն, էքս - ան - Փրովանսէն յետոյ Հայաստանի Ազգային խումբը անցաւ Արժանթին, Պուէնոս - Այրէս, ուր երեք չաբաթ կեցութեան մը ընթացքին ունեցաւ ու պիտի ունենայ երեք բարեկամական հանդիպում տեղւոյն ակումբներուն դէմ, եւ ապա պիտի չարունակէ չրջագայութիւնը մինչեւ Փերու:

Մարզականէն անդին, Հայաստանի Ազգային խումբը չփում ունեցաւ Մարսէյլի հայ գաղութին հետ: Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւ մարզական համաձայնութեան հովանաւորութեամբ Պօմոնի հայաչատ թաղամասին մէջ կազմուեցաւ «սիւփորթեռ»ներու ակումբ մը: Նոյնը պիտի ըլլայ այլ հայակեղրոն քաղաքներուն մէջ: Միշա Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ-ի նախաձեռնութեամբ եւ իր կեդրոնատեղիին մէջ, տեղի ունեցաւ, Ցունուար 19-ին, ճաչ ընդունելութիւն մը ներկայութեամբ ամբողջ պատւիրակութեան, չուրջ 25 հոգի, զոր կը գլխաւորէ Հայաստանի Փութպոլի Դաշնակցութեան նախագահը՝ Արմէն Սարգսեան: Համակրելի եւ հաճելի երեկոյթ մը զոր վարեց Կարպիս Արթէն իր սովորական վարպետութեամբ ստեղծելով հայկական ջերմ մթնոլորտ մը նուագով, երգով եւ բաժակաճառերով որուն մասնակցեցան նաեւ խումբի խաղացողները: Խօսք առին Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ Մարզական Համաձայնութեան նախագահը՝ Ռոժէ Տէր - Մեսրոպեան եւ Արմէն Սարգսեան ու փոխանակեցին յուչանուէրներ: Վարդգէս Մարճոյեան Հ. Մ. Ը. Մ-ի առաջին խաղացողներէն (1926-ին) պատմեց մի քանի անձնական յուչեր: Ռաֆֆի Նազարեան, որ տարիներու վաստակ ունի Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւի պատմութեան մէջ, եւ Փիէռ Ղազարեան՝ որ նախկին խաղացող է Հ. Մ. Ը. Մ-ի եւ գիտէ միշտ անղմուկ քաջալերել, արտասանեցին սրտի խօսքեր: Նոյնպէս, Կարօ Ցովսէփեան չեչտեց օրուան հանդիպումին խմաստը եւ կապեց մարզականը ազգայինին: Վարդուհի Մինասեան զգուխին ծանօթ երգչուհի բերաւ իր մասնակցութիւնը եւս:

*
**

Վերադառնալով մարզական դեռնին, Միջազգային Փութպոլի Դաշնակցութիւնը (Ֆ.Ի.Ֆ.Ա.) արտօնած է Հայաստանի Փութպոլի Դաշնակցութեան, եթէ նպատակայարմար տեսնէ, ազգային խումբին մէջ առնել ծագումով հայ մարզիկներ որոնք կը խաղան այլ երկիրներու մէջ (Սփիւռք), պայմանաւ որ 1994 Սեպտեմբեր 7-էն վերջ մաս կազմած ըլլան իրենց գտնուած երկրի ազգային խումբին: Ինչո՞ւ 1994 Սեպտեմբեր 7-ը, որովհետեւ այդ թուականին է որ Հայաստանի Փութպոլի Դաշնակցութիւնը արձանագրուեցաւ Ֆ.Ի.Ֆ.Ա.-ին:

Այս հաշուով այսօր Միշէլ Տէր - Զաքարեան (Մոնթրէալէն) կամ Էրիք Ասատուրեան (Լիոն) երկու օրինակ առնելու համար, կրնան մաս կազմել Հայաստանի Ազգային խումբին, մինչ որ կարեւոր նըպաստ մը կրնայ ըլլալ, երբ պիտենք թէ 1998-ի Աչխարհի բաժակի գոտիի խումբին մէջ Հայաստանը պիտի չափուի, ի մէջ այլոց, Գերմանիոյ եւ Փորթուկալին հետ:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝
ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Դանդաղօրէն ներս գնաց, անչչուկ սենեակ մտաւ: Տիգրան մեկնումի պատրաստութեան սկսեր էր: Շատ քիչ խօսեցան: Ցետոյ Տիգրան երգ մը մոլտալէն ածելուեցաւ:

- Պաղ չուրով ալ ածիլուիլը···

Անցաւ պայուսակը չինելու, հայհոյեց մկկ անգամ, ձեւի համար, յետոյ արագ մը ջուր տաքցուց ու սուրճ մը խմեցին, պատառ մը հաց ու պանիր:

- Զգոյշ եղիր Արմինէ, փորձանքի չգաս:

- Մի վախնար:

- Չեմ վախնար, սակայն աչխարհ է, չի պիտցուիր ··· կռիւ, արկած, ոմբակոծում, Աստուած չընէ դերի կրնաս իյնալ, վիրաւորուիլ ··· նոյնիսկ մեռնիլ ···

- Չե՞ս կրնար քիչ մը աւելի զուարթ բաներու մասին խօսիլ: Դուն ալ զգոյշ եղիր:

- Զորս օրուան մէջ ի՞նչ կրնայ պատահիլ որ:

Դուռը զարնուեցաւ:

- Ասիկա ինքն է, Ցակոբը:

Վազեց դուռը բացաւ:

- Բարի լոյս, Տիկին Արմինէ:

- Բարի լոյս Ցակոբ:

- Բարի լոյս Տիգրան: Ուր է Տիգրանը, արդէն մեկնե՞ր է:

- Ան առանկ է, մէկէն կ'անհետանայ, գացած է:

Արմինէ անմիջապէս զգաց - անհասկանալի խռովութիւն մը կար Ցակոբին մէջ, առաուտեան ուժին որ պատրաստ է աչխարհին տիրելու եւ մաքին մէջեւ որ դեռ չէ վարժուած իր ամէնօրեայ պաշտօնին «չատ խոցելի պահ է» խորհեցաւ ու որոշեց չխօսիլ ու ժամանակ տալ անոր:

- Նախաճաչ ըրա՞ծ էք:

- Չէ:

- Բայց սուրճ մը կ'առնէ՞ք:

- Ժամանակ չկայ: Կանուխ ճամբայ ելլենք որ օրը չմեռնի:

- Լաւ: Հա, թէյէֆոնը կ'աչխատի՞:

- Կախում ունի ուր պիտի հեռաճայնէք:

- Տղուս, Երեւան:

- Չէ, թելը չի բռներ: Ես քիչ առաջ փորձեցի: Մեռած է դիծը:

Արմինէ հայելիին առջին անցած, մազերուն կը դպնար:

- Հանդիստ քնացա՞ք:

- Չէ, աչքս չեմ խփեր ամբողջ գիչերը:

- Ինչո՞ւ:

- Ես ալ կ'ուզեմ դիտնալ ··· չատ ջղային եմ այս առաւօտ:

- Ամէնքս ալ քիչ մը առանկ ենք առանկ առեններ:

- Սուրճի յաճախո՞րդ էք:

Հինգ վայրկեանէն Արմինէ սուրճը չիներ ու սենեակ բերեր էր: Դրաւ աթոռի մը վրան: Ցակոբ սակայն պարապ աթոռ չգտնելով, անոնց անկողինին եզերքը նստաւ: Արմինէ անմիջապէս աթոռ մը բերաւ, քովը դրաւ:

- Հոս նստէք, հանդիստ է այս աթոռը:

- Շնորհակալ եմ:

Աննչան, անկապ խօսակցութեան մը ընթացքին խմեցին սուրճը: Ուրիչ տեղ էր անոնց ուչադրութիւնը: Ցակոբի մարմինը արթնցեր էր ու ակամայ նորէն ուզեց անոր տունի կնկայ մտերմութեան բոյրը որ առեր էր անոնց տան մէջ, պայուսակին վրայ ծռած պահուն: Բայց չառաւ: Ոտքի ելաւ:

- Ես ձեզի հետ հիմա բանակի կեդրոնը կ'երթամ, ձեւակերպութիւնները կ'ընենք: Նայինք քեզի պիտի արտօնե՞ն ուղղակի ճակատ երթալ: Սովորաբար մէկ ամիս պատրաստութիւն ու յոգնութիւն կայ մինչեւ քեզ մարզեն:

- Ես մարզուած եմ, ուղղակի ճակատ կ'ուզեմ երթալ: Ուրիչ ճամբայ չունիմ:

- Լաւ, վար իջնանք:

Ցակոբ չալկեց իրենց երկուքին պայուսակները ու պանդոկին դրաւճէնակը մըտան: Գոց, անդոյն տեղ մը, ծխախոտի հին հոտով աւելի հինցած: Պզտիկ գլուխով դէր կին մը վեր նայեցաւ:

- Ամուսինս, Տիգրան Սարգսեանը քիչ առաջ կառքով Գանձասար գնաց, վճարե՞ց դիչերուան դինը:

- Այո տեսայ, բայց ոչ, չվճարեց:

- Գիչերը ետ պիտի գայ, կարելի է այն ատեն կը վճարէ: Կ'ըլլա՞յ:

Կնկան պզտիկ, ձիթապտուղ աչքերը մէյ մը Ցակոբին մէյ մը Արմինէին դացին: Բայց մնաց լուռ: Ցետոյ՝

- Նայէ քուրիկ, կը նայիս···

- Լաւ լաւ, ես կը վճարեմ բոլորիս համար:

Ցակոբ հաներ էր դրամներու տրցակը դրպանէն:

- Չէ չէ, չըլլար Պարոն Ցակոբ, ես դրամ ունիմ, խնդրեմ մի ընէք ատանկ բան:

- Մեր կողմերը սովորութիւն է որ տղամարդը վճարէ:

- Բայց···

- Վերջը, վերջը կը հաչուակցինք, վերադարձին:

- Շնորհակալութիւն:

Դուրս ելան ու երկուքն ալ տաքսիներնակ տպաւորութիւնը ունէին թէ միասին գաղտնի սահմանադիծ մը կտրած էին վայրկեան մը առաջ, եւ թէ ասկէ ետք չատ դժուար պիտի ըլլար վերադառնալ հին, խաղաղ կեանքին:

- Կը հասկնա՞ք ինչ կ'ըսեմ:

- Ինչի՞ մասին:

- Մարզուած ըլլալու մասին, ես····:

- Այո, այո, կը հասկնամ:

- Դո՞ւք ուր պիտի ըլլաք, պիտի՞ք:

- Չէ, վստահ չեմ, Դաչնակցականները այլեւս առանձին խմբեր չունին, Ղարաբաղի բանակին մաս կը կազմեն եւ անոնք ուր որ ուզեն հոն կը դնեն: Կամաւորները այդպէս են: Բայց···

- Բայց ի՞նչ:

- Ասկերանի հրամանատարը Պէյրութէն կը ճանչնամ: Հոն հասնինք մէյ մը, կը փորձեմ խօսիլ հետը: Առէք ասիկա:

- Ի՞նչ է:

- Զինուորական անցագիրը, ճակատ երթալու իրաւունք կուտայ: Քիչ առաջ տուին մեզի:

Ետ պանդոկին հրապարակը եկած էին: Արդէն երթեւեկը կ'աչխուժանար: Աշխուժը քանդեր էր առտուան կիսամութին խաղաղութիւնը «ալ պէտք չէ ետ նայիմ, անցածը ամէն քայլի կը մեռնի որ նորը ծնի···» խորհեցաւ Արմինէ: Աչքերը կ'այրէին անքնութենէն ու ժժդուններ էր դէմքը: Սրճադան, պարզ զգեստ մը հագեր էր ու լաչակ մը անցուցեր մազերուն չուրջ:

- Ինչպէ՞ս եմ:

- Սքանչելի:

- Կատակը մէկդի:

- Անկեղծ ··· ինչ ալ հագուիք՝ կը վայլէ ձեզի:

(Շար. 83)

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻ ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀՍԿԻՉՆԵՐՈՎ

Հայաստանի Ազգ. պատկերասրահի այցելուներուն այսուհետեւ կ'ընկերանան հսկիչներ: Այս որոչումը արուած է վերջերս Այվազովսկիի մէկ պատառին պղուքթենէն եառ: Այդ ուղղութեամբ բացուած հետաքննութիւնը դեռ որեւէ արդիւնք չէ տուած:

*
**

ՀՈԼԱՆՏԱԿԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի ընկերային ենթակառոյցի բազմաթիւ չինութիւններու վերականգնման նպատակին Հոլանտայի կառավարութիւնը 2.5 միլիոն տոլար նուիրած է: Նոյն նպատակին Համաչխարհային Դրամատան տրամադրուած 12 միլիոն տոլար վարկին հետ միասին այս գումարը կ'օգտագործուի բժչկական, դպրոցական եւ ընկերային այլ կառոյցներ կը վերանորոգուին:

*
**

ՍՊԻՏԱԿԻ ՇՐՋԱՆԻ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՕԾՈՒՄԸ

Ցունուար 14-ին, ձեռամբ Շիրակի Թեմի Առաջնորդ Գրիգորիս Արք. Բունիաթեանի օծումը կատարուած է Սպիտակի չրջանի Լեռնատան դիւղի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ: Խորհրդային չրջանին ան գործածուելէ ետք որպէս պահեստանոց, 1988-ի երկրաչարժին դրեթէ հիմնայատակ եղած էր: Վերականգնումի աչխատանքները, որոնք աեւած են երկու տարի, իրագործուած են բնիկ լեռնատանցի ներկայիս կրասնոյարսկի բնակիչ Մանուէլ Կարապետեանի միջոցներով:

Թաթուլեան (Լիոն) երկու օրինակ առնելու համար, կրնան մաս կազմել Հայաստանի Ազգային խումբին, մինչ որ կարեւոր նըպաստ մը կրնայ ըլլալ, երբ պիտենք թէ 1998-ի Աչխարհի բաժակի գոտիի խումբին մէջ Հայաստանը պիտի չափուի, ի մէջ այլոց, Գերմանիոյ եւ Փորթուկալին հետ:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

Պ. Ալպէր Այրամճեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՆԱԹԱԼԻ ԱՅՐԱՄՃԵԱՆ-Ի

մահը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երկուշաբթի, Յունուար 29, ժամը 9·30-ին, Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ եկեղեցին

15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Sainte Geneviève des Bois-ի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

1 bis, hameau Boileau,
75016 PARIS

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Կէվրէկեան, Այրի Տիկին Մելինէ Ժամկոչեան, Այրի Տիկին Անահիտ Մարտիրոսեան եւ զաւակներն ու թոռները, Այրի Տիկին Սօնա Կիւմիւշկերտանեան զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կէվրէկեան չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղիկով, փոխան ծաղիկի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր մասնակցեցան իրենց սուգին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՈՒԵՍԵԱԿ ԵՐԷՑԵԱՆ-Ի

մահուան առթիւ։

ՓԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

նախաձեռնութեամբ՝
Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի
– Սեւրան – Լիվրի –
«Տիրուհի Մխսքեան» մասնաճիւղին
Շաբաթ, Փետրուար 3
Սեւրանի՝
Salle des Fêtes — rue Gabriel Péri
Մասնակցութեամբ՝
«Սօլէյ տ'Արմէնի» նուագախումբին
Հաճելի մթնոլորտ – երգ – պար – անակնկալներ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ - Տէր - Պարամեան զոյգը 250 ֆր.։

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS :

EXPOSITION

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB

présente

«graphique»

de HAROUTIUN YEGMALIAN

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Vernissage
le Mercredi 31 Janvier à 20 heures

Exposition du 31 Janvier
au 9 Février inclus, 18h - 21h
(sauf les 3 et 4 Février)

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

POUR LA PREMIERE FOIS
A MARSEILLE

Café Théâtre

joué par la troupe de théâtre
de l'UGAB-*Paris*

le Samedi 17 Février à 20 heures 30

au profit des tables de l'UGAB en Arménie.

Réservations : P.A.F. : 50 Frs

U.G.A.B — 327, Bd Michelet,
Marseille 9e Tél. : 91. 22. 10. 45
Jean - Claude — Tél. : 91 87 19 90
Tavitian — Tél. : 91 85 80 90

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ
70-Ամեակի կազմակերպիչ Յանձնախումբ

ՓԱՌԱՀԵՂ ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆԱՄԵԱԿ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան

Բարձր հովանաւորութեամբ՝
Կիպրոսի Հանրապետութեան նախագահի՝
ԿԼԱՓՔՈՍ ՔԼԵՐԻՏԻՍ-ի
տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 17 – 21-ին, Հաստատութեան մէջ

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

1.– Չորեքշաբթի, Ապրիլ 17, *Բացման հանդիսութիւն։*
Ա.– Պաշտամունք Բարեբարներու Դամբանին առջեւ։
Բ.– Գեղարուեստական Հանդիսութիւն։ Պատգամ Կիպրոսի Հանրապետութեան նախագահ Կլաֆքոս Քլերիտիսի։ Պատգամ Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի։ Խօսք՝ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան Օգնական Ընդհանուր Քարտուղար Պենոն Սեւանի (Մելգոնեանցի)։ Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր։
2.– Հինգշաբթի, Ապրիլ 18,
Ա.– Յուշահանդէս՝ «Մելգոնեանցին եւ Գիրքը», կազմակերպութեամբ Լիբանանի Մելգոնեան Սանուց Միութեան Վարչութեան եւ «Մելգոնեանցին եւ Նկարչուհիները»։
Բ.– Խարուկահանդէս։
3.– Ուրբաթ, Ապրիլ 19,
Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան 70-ամեակի հանդիսութիւն։ Ընթերցում Վեհափառ Կաթողիկոսներու Սրբատառ Կոնդակներու։ Բանախօսութիւն՝ Պրն. Անդրանիկ Փոլատեանի (Մելգոնեանցի), Հ.Բ.Ը.Միութեան Պաշտօնաթերթ «Յուշարար»ի բազմավաստակ նախկին խմբագիրը։ Գեղարուեստական յայտագիր։
4.– Շաբաթ, Ապրիլ 20,
Ա.– Տողանցք հին եւ նոր Մելգոնեանցիներու։
Բ.– Մարզահանդէս։
Գ.– «Կռահիլն Անհնար է»՝ թատերական աննախընթաց երեկոյթ, կատարողութեամբ՝ հանրածանօթ դերասաններ Ժիրայր Բաբազեանի (Մելգոնեանցի) եւ Նորա Արմանիի։
5.– կիրակի, Ապրիլ 21,
Ա.– Հոգեհանգիստ Մելգոնեանի անմահ բարերարներու հոգիին համար։
Բ.– Երեկոյեան՝ Հ.Բ.Ը.Միութեան 90-ամեակին նուիրուած հանդիսութիւն։ Գլխաւոր բանախօս Պրն. Անդրանիկ Փոլատեան։ Գեղարուեստական յայտագիր։
Գ.– Եզրափակիչ ճաշ – Պարահանդէս։
(Վերջին երկու ձեռնարկները՝ Հ.Բ.Ը.Միութեան Նիկոսիոյ մասնաժողովին հետ գործակցաբար)։

Սիրալիր հրաւէր բոլոր Մելգոնեանցիներուն, Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան բարեկամներուն եւ բոլոր անոնց որոնք ջերմօրէն կը հաւատան Հայ Դպրոցին առաքելութեան եւ անոր անփոխարինելի դերին՝ պատմութեան մէջ մեր ժողովուրդի երթին մէջ։

Յ.Գ.– Ա.– Բոլոր այն Մելգոնեանցի նկարիչները որոնք կը փափաքին «Մելգոնեանցին եւ Նկարչուհիները» ցուցահանդէսին մասնակցիլ, բարեհաճին իրենց ստանձնել պատասխանատուութիւնը ուղարկելու իրենց նկարները Հաստատութիւն, մինչեւ Փետրուարի վերջը, անոնց կցելով իրենց հակիրճ կենսագրութիւնը։

Բ.– Պանդոկի կարգադրութեանց դիւրութիւններ կրնան տրուիլ բոլոր անոնց համար, որոնք կը փափաքին Կիպրոս գալ։ Վերոյիշեալները բարեհաճին տեղեակ պահել Հաստատութիւնը մինչեւ Մարտ 1, հետեւեալ հասցէին՝

A.G.B.U. — MELKONIAN EDUCATIONAL INSTITUTE —
P.O.Box 1907 NICOSIA — CYPRUS — Tél.: 02- 42 21 95 / Fax: 02- 49 31 55

Ստորեւ կը ներկայացնենք պանդոկի մի քանի կարելիութիւնները.–

Forum - Old Wing	—	Առանձին սենեակ 42 կիպր. ոսկի	(անկողին
		Երկու հոգիոց 48 կիպր. ոսկի	եւ նախաճաշ)
Forum - New Wing	—	Առանձին սենեակ 48 կիպր. ոսկի	,,
		Երկու հոգիոց 60 կիպր. ոսկի	,,
Cleopatra	—	Առանձին սենեակ 33 կիպր. ոսկի	,,
		Երկու հոգիոց 45 կիպր. ոսկի	,,
Hilton	—	Առանձին սենեակ 31 կիպր. ոսկի	,,
		Երկու հոգիոց 38 կիպր. ոսկի	,,
Philoxenia	—	Առանձին սեն. 30·80 կիպր. ոսկի	,,
		Երկու հոգիոց 41·60 կիպր. ոսկի	,,
Denis	—	Առանձին սենեակ 11 կիպր. ոսկի	,,
		Երկու հոգիոց 15 կիպր. ոսկի	,,

ՅՈՒԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ

ՄՈՄԱՎԱՌՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԱՀԱՆԴԷՍ

կեսարական թէյով եւ էքէով

Նախագահութեամբ՝
ՄՈՎՍԷՍ ՊԶՈՒՔՃԵԱՆԻ
կիրակի, Փետրուար 4, ժամը 16-ին
Հ. Բ. Ը. Միութեան
«Ալէք Մանուկեան» կեդրոնի
մեծ սրահին մէջ
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Գեղարուեստական բաժին՝ հայկական նուագ, երգ, արտասանութիւն

Սիրայօժար կը մասնակցին՝
Առլէն Շահնուր, Էօժէնի Աճէմեան, Պերճ Գուլումճեան, Լէյլա Մոռենա
եւ
Յովհաննէս Տէմիրճեան

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր Հայերը առանց խտրութեան։

Մասնակցութիւն՝ 60 Ֆր.։

ՀԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER

La Section «Helen Puzant» d'Alfortville
organise
un dîner à la Maison de la Culture arménienne, 9, rue de Madrid à Alfortville;
le Samedi 3 Février à 20 heures 30
Les bénéfices de cette soirée seront versés au profit de l'école arménienne St-Mesrob d'Alfortville.
Les places étant limitées, prière de réserver en téléphonant au :
43. 76. 35. 68 ou 43. 68. 04. 89.

***

SOIREE «BEUREG»

La Section de Décines
organise
sa traditionnelle soirée «*beureg*»;
le Samedi 27 Janvier à 20 heures à la M.C.A. de Décines. Participation 65 Frs.
Inscriptions au : 78. 49. 82. 18.

***

La Section de Paris «Archalouïse Tathéossian»
organise
son Séjour familial d'hiver à Bellefontaine (Jura)
du Dimanche 10 Mars
au Dimanche 17 Mars
Inscriptions et renseignements :
- *Vartanouche* : 48 71 22 77 jusqu'à 19 h en semaine
- *Marie* : 47 80 71 73 ou 47 84 82 90
- *Madeleine* : 47 83 70 89 après 19h
- *ou sur place / M.C.A.* - 17, rue Bleue, Paris 9e — Métro : Cadet
le Samedi après-midi : 15/18h.
—— *Places limitées* ——

(Շար. Ա. էջէն)

ալ առիթ տալ, կամաւոր կերպով, զինուորական ծառայութիւն ընելու։

ՄԻԹԵՐԱՆի մեռած վիճակի մէջ լուսանկարը զոր հրատարակած էր Մայչ պատճառ եղաւ որ այդ առիթու ալ ընտանիքը, աւելի ճիշդ երկու ընտանիքները դատի դիմեն Ֆ.ի դէմ, բողոքելով նման հրապարակումի մը համար։ Վալէօր զ'Ամբիւել թերթին համաձայն, այդ նկարահանումը ըրած կ'ըլլայ Միթերանի ընտանիքին մէկ մտերիմը, թերեւս նոյնիսկ ընտանիքին մէկ անդամը, չափազանց մանր չափի լուսանկարչական գործիքի մը միջոցաւ, 485 հազար ֆրանքի փոխարէն։ Շաբաթաթերթը կ'ըսէ նաեւ թէ անոր ինքնութիւնը ճշդուած է եւ քննիչները ուզած են որ հարցաքննուի։ Կ'ըսուի նաեւ թէ այս յայտնութիւնը պատճառ է որ Միթերանները ետ առնեն իրենց բողոքը, թէեւ Յունուար 26-ին, կարելի չէր եղած ճշդել այս կէտը։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 30
MARDI
30 JANVIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՍՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

71ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 18·776 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.776

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՁՈՐՍ ԿԱՐԵԼԻ ԲԵՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՍՈՒԹԻՒՆԻ ՀԱՄԱՐ

Հակառակ որ նախագահ Շիրաք կը յայտնէ ամէն առիթի թէ Եւրոպայի կառուցումը կարեւորագոյն հարցերէն է իրեն համար, արեւմտեան մամուլի ծանօթ անուններ կը բաժնեն այն համոզումը թէ Ֆ· Միթերանի իշխանութեան աւարտով այդ կառուցումին քայլերը մեծ ընկրկում մը կ'ունենան: Լոնտոնի «Էֆոնոմիսթ»ը կը գրէ թէ Միթերանի մեկնումով աւարտած է ոսկեդարը, իսկ «Հերալտ Թրիպիւն»ի մէջ չորս կարեւի բեմադրութիւններ կը ներկայացուին Եւրոպայի կառուցման ծրագրին յետագայ ընթացքին մասին:

Առաջին տարբերակ մը կը հիմնուի դանդաղեցումի ենթադրութեան վրայ: Տնտեսական կացութեան վատթարացումով կ'աւելնայ թիւը ղեկավարներու որոնք կ'ընդունին թէ Եւրոպայի կառուցումը պէտք է յետաձգել: Դժուարութիւնները յատկապէս զգալի կ'ըլլան միակ դրամանիշի մը անցքին համար երբ պիւտճէներու մուտքերը կը պակսին եւ ելքերը կ'աւելնան: Ամիկա կը դժուարացնէ պիւտճէներու կապուած իրենց նպատակներուն իրագործումը: Փարիզ եւ Պոն որոշ պիջումներով նոր նախաձեռնութիւններու կը դիմեն:

Երկրորդ պատկերը կ'ենթադրէ Ֆրանքին առընչուած տագնապ մը: Այս բեմադրութեան մէջ բարեվոխումները նոր դժդոհութիւններու պատճառ կ'ըլլան ու վարչապետ Ժիւփէ կը հրաժարի: Կայունութիւնը այնքան ծանրակչիռ բնոյթ կը ստանայ որ 1996-ի ամրան կամ աշնան Ֆրանքը չատ կը տկարանայ ու Պանք տը Ֆրանսը չի յաջողիր պաշտպանել զայն: Ատոր հետեւանքներէն մէկն ալ այն կ'ըլլայ որ տարեվերջէն առաջ յատակ կը գտնայ թէ 1999-ին միակ դրամի մը անցքը կարելի պիտի չըլլայ:

Գերմանական քաղաքական տագնապի մը հաւանականութիւնն ալ կը մղէ ենթադրութիւններու· ծանօթ է որ Գերմանացիներու մեծամասնութիւնը տրամադիր չէ մառքը փոխանակելու էօրոյով եւ ընդդիմութիւնը արդէն կ'ըսէ թէ միակ դրամանիշի մը չրջանը կը յետաձգուի 1999-էն եառքի: Բեմադրութեամբ կ'ենթադրուի թէ Ազատական կուսակցութիւնը որ ամէնէն փոքր մասնակիցն է համախոհական կառավարութեան, կը քաշուի, կամ ընտրութիւնը կը կորսնցնէ· մնացեալ կուսակցութիւնները կը յետադարձեն եւրոպական օրացոյցին կիրարկումը: Կրնայ պատահիլ նաեւ որ որեւէ պատճառով մը Քոհլ հեռանայ քաղաքական բեմէն ու նոյնպէս չիրագործուի դրամական միութիւնը:

Վերջին պահու բեմադրութիւն կոչուածը ամէնէն հաւանականը կը նկատուի որոշ մտեսագէտներու կողմէ: Ֆրանսայի եւ գերմանացի ղեկավարներ մինչեւ վերջ կը մերժեն հարցին չեչտակի նայիլ: Ձնշում բանեցնելու համար իրենց հանրային կարծիքներուն եւ գործակից կիրներուն վրայ, թէ՛ Քոհլ, թէ Շիրաք մինչեւ 1998 Ցունուար կը խաթացնեն իրենց ոճը: Եթէ մինչեւ այդ թուականը գործի կացութիւնները անփոփոխ մնան, ներքին քաղաքականութիւնը պիտի ճնշէ ու 1998-ի ընտրութիւնները երկու երկիրներուն համար պիտի պարտադրեն տարան մը կամ մէկուկէս տարուան համար յետաձգել Եւրոպայի ընթացքը:

ՄԵԾԱՄՕՐԻ ՀԱՄԱՐ «ՖՐԱՄԱԹՈՄ»Ի ՀԵՏ ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐԸ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԵՑԱՒ

Հայաստանի Ուժանիւթի նախարարութեան, Մեծամօրի տնօրէնութեան ու Ֆրամաթոմի միջեւ Ցունուար 26, Ուրբաթ երեկոյեան Հայաստանի Փարիզի դեսպանատան մէջ ստորագրուեցաւ չուրջ 40 միլիոն ֆրանքի այն պայմանագիրը որ կը վերաբերի հայկական ատոմակայանին թափօններուն մթերումին: Ստորագրութեան արարողութեան ներկայ եղան Հայաստանի Ուժանիւթի փոխ - նախարար Կարէն Գալստեան, դեսպան Պր· Վ· Զիտէչեան ու Մեծամօրի տնօրէնը Պր· Սուրէն Ազատեան որ Ֆրամաթոմի հիւլէական գործերու միջազգային տնօրէն Պր· Սերժ Շարպօնոյի հետ ստորագրեց պայմանագիրը: Ֆրանսական հաստատութեան կողմէ ներկայ էին նաեւ արեւելեան երկիրներու բաժնին պատասխանատուն Պր· Ֆրէտէրիք Ճոնըսթոն, Պր· Ժադ Փանոսեան:

Պաշտօնական այս անձնաւորութիւններուն ու թերթերու, հեռատեսիլի աւելի քան տասնեակ մը հայ ու ոչ հայ թղթակիցներուն ուղղելով խօսքը, Հայաստանի դեսպանը իր ուրախութիւնը յայտնեց նման գործակցութեան համար որուն առաջին քայլը նկատեց այս պայմանագիրը:

Պր· Ս· Շարպօնօ եւս իր գոհունակութիւնը արտայայտեց, չեչտելով հայ ատոմագէտներուն ձեռնհասութիւնը որուն չնորհիւ կարելի եղած էր այնքան կարճ ժամանակի մէջ բանեցնել Մեծամօրը:

Ուժանիւթի փոխ - նախարար Կ· Գալստեան ալ իր կարգին աւելցուց թէ յարաբերութիւններ կը մշակուին նաեւ Է-Տէ-Էֆ-ի, Ժէ-Տէ-Էֆ-ի հետ: Ան ըսաւ թէ աշխատանք կը տարուի Մեծամօրի Բ· թեւն ալ վերագործարկելու համար:

Մեծամօրի տնօրէնը յայտնեց թէ վերջատին գործունէութեան անցընելու համար սպասած են մինչեւ յետին մանրակին ապահովութիւնը ունենալ: Այդ ընթացքին ստորագրուած պայմանագիրներու թիւը ան ըսաւ որ 250-էն աւելի եղած է:

Պատասխանելով հարցումի մը ան բացատրեց թէ ատոմակայանին ապահովութեան մասին կասկածներ ունեցողները բոլորն ալ այցելելէ ետք հոն ամբողջովին գոհացած կը մեկնէին· սակայն այդ հանդիպումները եւ անոնցմէ ներչնչուած վստահութիւնը չէր հասներ լայն խաւերու, ինչ որ պարբերաբար պատճառ կ'ըլլար կայանին մասին թերահաւատութիւն արտայայտող լրատուութիւններու:

Աւարտելու համար ասուլիսը կրկին խօսք առաւ Պ· Վ· Զիտէչեան անդրադառնալով կատարուած հսկայ աշխատութեան ու ըսելով որ արդէն կը մտածուի նոր ատոմակայանի մը կառուցման մասին որ համապատասխանէ ժամանակակից բոլոր չափանիշներուն: Ան կրկնեց չնորհակալութիւնը Ֆրանսայի հանդէպ որ իր օժանդակութեամբ առիթը ստուած էր երկրին համար այնքան կենսական հարցի մը լուծումին:

40 միլիոն ֆրանքի այս պայմանագիրը կեդրոնական կամ Արեւելեան Եւրոպայի երկրի մը հետ Ֆրամաթոմի ստորագրած կարեւորագոյններէն մէկն է· դուրս մարին մէկ մասը կը տրուի որպէս վարկ, մէս մասը որպէս նուէր· ան պիտի գործածուի ատոմակայանին նախորդ չրջանէն մնացած թափօններուն մթերումին· կայանին այս միաւորումը պատրաստ պիտի ըլլայ 1997-ի աւարտէն առաջ:

Պայմանագրին ստորագրութեան օրը հեռատեսիլի Գ· կայանը ժամը 22-ի լուրերուն բաւական լայն տեղ տուաւ նիւթին, խօսելով ուժանիւթի բացակայութեան հետեւանքներուն մասին, ապա Մեծամօրի վերաբացումէն տեսարաններ ցոյց տուաւ ուր Գարեգին Ա· կ'օրհնէր կայանը, եւլն·: Տեղ տրուեցաւ Ժադ Փանոսեանի բացատրութիւններուն ու չեչտուեցաւ որ Հայաստանի ատոմակայանը Չերնոբիլի կայանին ընտանիքին չէր պատկաներ:

Ֆրամաթոմի հետ ստորագրուած այս պայմանագիրը ու յետագայ գործակցութիւնը առիթ մը ըլլայ թերեւս որ Ֆրանսական լրատուիւններու մէջ վերջ դնէ անարդար ու անհասկնալի քննադատութիւններու երեւոյթը որ վերջերս քանիցս պատրուակ ունեցաւ Մեծամօրի վերադործարկումը:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՁԵԱՆ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունուար 26 / 29)

ԿԱԶԻՄԻՐՈՎ — ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Ցունուար 25-ին, նախագահ Լ· Տէր - Պետրոսեան ընդունած է Ելցինի յատուկ ներկայացուցիչ՝ Վլ· Կազիմիրովը: Հանդիպումի ընթացքին տեղի ունեցած է կարծիքներու փոխանակում՝ արցախեան կնճիռի կարգաւորութեան ուղղուած միջոցներուն չուրջ:

*
**

«ՓԻՆԻԿ» ՀԱՊ-Ի ԱԽՈՑԵԱՆՆԵՐՈՒ ԲԱԺԱԿԻՆ ԿՐ ՄԱՍՆԱԿՑԻ

Ֆութպոլի Հայաստանի ախոյեան «Փինիկ» խումբը «ՀԱՊ-ի ախոյեաններու Բաժակ»ին մասնակցելու համար Մոսկուա գացած է: Մրցաչրջանը տեղի կ'ունենայ Ցունուար 26-էն Փետրուար 3: Հայկական խումբին խմբակին մէջ են Վլատիկավկազի «Սպարտակ - Ալանիա» (Ռուսաստան), Ղազախստանի «Ելիմայ» եւ Կիրղզստանի «Քոնթ - Օյլ» խումբերը:

*
**

ՀԱՑԻՆ ԳԻՆԸ ԿՐԿԻՆ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ

Փետրուար 1-էն կը նախատեսուի հացի գիներու յաւելում: Բարձր որակի հացին գինը 40 դրամ յաւելում կը կրէ, առաջին տեսակինը՝ 30, իսկ երրորդ կարգինը եւ թխուածինը 15 դրամ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ «ՅԱՏՈՒԿ ՀՐԱՒԻՐԵԱԼ»

Ռուսաստանի անդամակցութեան վաղորդայնին, Ուրբաթ, Ցունուար 26-ին, Եւրոպական Խորհուրդի խորհրդարանական ժողովը «յատուկ հրաւիրեալ»ի կարգավիճակ չնորհեց Հայաստանի: Դիմումը կատարուած էր 1991-ին: Այս որոշումը թոյլ կու տայ հայ խորհրդարանականներու մասնակցիլ ժողովին աշխատանքներուն, առանց քուէարկութեան իրաւունքի:

Լուրին արձագանգ հանդիսացած էր Ֆրանսական մամուլը (Ֆիկարօ, Լը Մոնտ եւլն·):

Այս առընչութեամբ եւրոպական համայնքներու մօտ Հայաստանի ներկայացուցչութիւնը (միսիա) հետեւեալ հաղորդագրութիւնը հրապարակած է·—

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՄ ՀՀ ՄԻՍԻԱՅԻ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ս/Թ Ցունուարի 26-ին, Ուրբաթ, Եւրոպայի Խորհրդի Խորհրդարանական Վեհաժողովի նստաշրջանը Հայաստանի Հանրապետութեան Ազգային Ժողովին Եւրոպայի Խորհրդի Խորհրդարանական Վեհաժողովում չնորհեց յատուկ հրաւիրեալի կարգավիճակ: Ապրիլ ամսուայ ԵՒ Խորհրդարանական Վեհաժողովի նստաշրջանից սկսուած ՀՀ Ազգային Ժողովի պատգամաւորները կը կարողանան մասնակցել Վեհաժողովի աշխատանքներին: Այսպիսով, Հայաստանը Անդրկովկասի երեք Հանրապետութիւններից առաջինն է, որ յաղթահարեց Եւրոպայի Խորհրդին անդամակցելու այդ առաջին քայլը: Խորհրդարանական Վեհաժողովն այս որոշմամբ արժանին է համարում մարդու իրաւունքների եւ ազատութիւնների յարգման վրայ հիմնուած ժողովրդավարական հասարակութիւն հիմնելու ուղղութեամբ Հայաստանի Հանրապետութեան ջանքերին: Այն հաստատում է նաեւ Հայաստանի եւրոպական ուղղուածութիւնը եւ եւրոպական հաստատութիւններում հնարաւորին չափ ինտեգրացուելու նրա ցանկութիւնը:

Պրիւսէլ, 26 Ցունուարի 1996 թ·

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ. Հիւլէական իր 6-րդ փորձը կատարեց Շաբաթ, Ցունուար 27, ժամը 22·30-ին Հարաւային Խաղաղականի մէջ նոր առիթ մը տալով բուռն բողոքներու, մանաւանդ Ճափոնի կողմէ, ուր Հիրոչիմայի վէրքերը, 50 տարի ետք, չեն սպիացած: Այս վեցերորդ փորձը ամէնէն զօրաւորն էր, արտահանած ուժը 120 քիլօ թոն էր (6 անգամ Հիրոչիմայի ռումբը) ըստ Պաշտպանութեան նախարարութեան սահմանուած էր «երաչխաւորելու Ֆրանսական հիւլէական զէնքերու ապահովութիւնը»: Այս օրերուն յայտնի պէտք է ըլլայ թէ վերջի՞նն է: Շիրաք յայտարարած էր թէ նախատեսուած 8 փորձերուն տեղ, կրնայ 6-ի սահմանափակել: Դատապարտողներու կարգին են Աւստրալիա, որու համար «անպատասխանատու արարք մըն է», Փիլիպպեանները, Աւստրիա, Նորվեկիա եւայլն, եւայլն:

ՆԻԺԷՐԻ մէջ զինուորական պետական հարուած մը տապալեց նախագահ Ուսմանի վարչակարգը: Ան ընտրուած էր 1993-ին, բայց մեծամասնութիւն չունէր: Ֆրանսա դատապարտեց այս հարուածը եւ որոշեց դադրեցնել իր օժանդակութիւնը քաղաքային թէ զինուորական: Ֆրանսական նախկին այս գաղթավայրը անկախ է 1960-էն ի վեր: Երկուսուկէս անգամ աւելի մեծ է քան Ֆրանսա, 8 միլիոն բնակիչ ունի, որոնց 85%-ը մահմետական է:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ չատ բուռն բախումներ տեղի ունեցած են Ցունուար 28-ին ոստիկանական ուժերու եւ փալաչաներու (եթովպիայի հրեայ) միջեւ: Այս ամբողջը

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ԵԶԻՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՔԻՒՐՏ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

Հայաստանի Քիւրտերուն «Քիւրթիստան» Կոմիտէին նախագահը Զարքեազէ Ռաչի Դեկտեմբեր 26-ի արտայայտութիւնները Հայաստանի Լրկանութեան հասցէին (տե՛ս՝ «Յառաջ», Յունուար 19), դժգոհութեան զօրաւոր չեշտ մը ունէին: Ան իր դժգոհութեան կցած էր նաեւ ոչ իսկ քաղաքակրթած սպառնալիք մը, հասկցնելով որ երբ օրը գայ իրենք պիտեն հաշուի առնել ներկայի կեցուածքները, եւայլն: Անոր խօսքերուն ամէնէն ծանրաբարկիռ երկու կէտերէն առաջինը այն է որ Հայաստան պէտք չէ Քիւրտերու արեան գնով ջերմացնէ հայեւթրքական յարաբերութիւնները: Իսկ երկրորդը կը վերաբերի Հայաստանի մէջ ՓՔԲ-ի անդամներու դոյութեան, ինչ որ հերքած են երկրին իշխանութիւնները: Քիւրտ նախագահին խօսքերը անկարելի էր հայեւթրքական յարաբերութիւններու մէջ ի հարկին օգտագործելի տարր մտնող քնոյթով չընկալել: Ու ատիկա, դիւրին է ենթադրել որ ի՛նչ հետեւանքներ կրնայ ունենալ:

Դրգռապատճառը որ կրկին մղեց անդրադառնալու Զ. Ռաչի արտայայտութիւններուն ու զանոնք նիւթ առած յօդուածին, իրեն տրուած պատասխան մըն է: Նոյն թերթի, «Ազգ»ի, Յունուար 12-ի թիւին մէջ այս անգամ Հայաստանի եղիտիներու Ազգային Միութեան նախագահը Ազիզ Թամոյեան «Ո՞վ է ձեր էշին չոչ ասել» խորագրուած բաց նամակով մը ձայն կը բարձրացնէ Զ. Ռաչի ըսածներուն դէմ:

Հոս պէտք է ճշդել որ քիւրտ - եզիտի ներկայութիւնը չատ յստակ պատկերով մը չէ տրուած երբեք: Ընդհանրապէս քիւրտ փոքրամասնութիւն երբ կ'ըսուի, կը ներփակուին նաեւ եզիտիները ալ որպէս տեսակ մը քիւրտ. մինչդեռ երկու փոքրամասնութիւններուն ներքին տարամարանութիւնը բաւական յստակ զանազանութիւն կը դնէ Քիւրտին ու Եզիտիին միջեւ. տարբեր են նախ անոնց կրօնքները, առաջինը ըլլալով մահմետական, իսկ երկրորդը ունենալով իր իւրայատուկ կրօնքը: Երկու համայնքներուն տարբերութիւնը կրօնական աղդակէն դուրս ալ յստակօրէն կը չեշտուի, Ա. Թամոյեանի բաց նամակով:

Ան ըսելէ ետք թէ իրեն զարմանք պատճառած է քրտական ասուլիսին թեման, նկատի ունենալով իրենց այսօր ցոյց տըրուած քաղաքական վերաբերումը յեղափոխական հաշուի առնելու Զ. Ռաչի արտայայտութիւնը, հարց կուտայ. «ի՞նչ, հաշուեյարդա՞ր կը տեսնէիք Հայաստանի ու նրա ժողովրդի հետ: Սա իրօք քացայայտ ահաբեկչութիւն է «Քրդստան» կոմիտէի կողմից»: Ան կ'առարկէ նաեւ երկրին հանրային - քաղաքական կեանքին ու պետական չինարարութեան մասնակից ըլլալու կարելիութենէն Քիւրտերու զրկուած ըլլալու պնդումին. կը նշէ թէ Քիւրտերը ունին իրենց թերթերը, ձայնասփիւռի ժամերը, համալսարանի քրտագիտութեան բաժինները, քիւրտ զբօղներու բաժանումը, եւայլն:

ՓՔԲ-ի անդամ Քիւրտերու գոյութեան պնդումն ալ չէ վրիպած Ա. Թամոյեանի ուշադրութենէն. ան ատիկա «կեղծ վարկած» կը կոչէ, յիշեցնելով որ «Հայաստանում ապրող Քրդերին կարելի է մատների վրայ հաշուել»; կ'աւելցնէ նաեւ որ եթէ կան իսկապէս ՓՔԲ-ի անդամ Քիւրտեր, թող երթան «արեան կանչով» օգնելու իրենց հայրենակիցներուն, քանի որ Զ. Ռաչ ըսած էր թէ Հայաստանի Քիւրտերը իրենց «մայր ժողովրդի անկոտրում ոգու կողմնորոշումն ունեն, հազար թելերով կապուած են Քուրդիստանաբնակ Քուրդ ժողովրդի հետ»:

Եզիտիներու նախագահը կը մէջբերէ քրտական «Ռիա Թազա» թերթին Դեկտեմբեր 27-ի խմբագրականէն տողեր ուր բաւական ծանր խօսքերով կ'ամբաստանուի Հայաստանը որ Թուրքիոյ յանձնած է հոնկէ ապաստանած Քիւրտեր: Ըսելէ ետք թէ նման «դիւանագիտական» քայլերով Թուրքերու եւ Հայերու թշնամութիւնը վերջ չի գտներ, խմբագրականը կը շարունակէ. «վաղ թէ ուշ Քրդերը կը հասնեն ազատութեան, այն ժամանա՞կ...»: Հոս եւս Ա. Թամոյեան հաշուեյարդարի մը սպառնալիքը կը նշմարէ ու հարկաւոր կը նկատէ ներկայացնել Հայաստանի քրտական համայնքին ներկայ պատկերը: Կ'ըսէ թէ Ղարաբաղի պայքարի օրերուն Աղբերբէյճանցիներուն հետ Հայաստանը լքեցին նաեւ բոլոր Քիւրտերը: «Ո՞վ էր ձեր էշին չոշ ասել» հարց կուտայ, հասկցնելով որ Քիւրտերը մեկնելու պատճառ չունէին: Այդ մեկնումէն ետք այսօր մատի վրայ համրուող Քիւրտեր կան միայն, կ'ըսէ, Հայաստանի մէջ, Այս հաշիւը յետոյ կը յանդի կարեւոր կէտի մը, երբ ան կը դրէ. «իսկ եթէ շարունակում էք Հայաստանում ապրող մօտ 60 հազար Եզդիներին համարել Քրդեր, ապա մեկընդմիշտ մոռացէք այդ, Պր. Զարբեազէ, Եզդիներն էլ համբերութեան սահման ունեն: Բաւական է ոտնահարէք աշխատասէր, հայ ժողովրդի իսկական բարեկամ եզդի ժողովրդի ազգային իրաւունքները, անտեսէք նրանց ինքնութիւնը»:

Այս տողերով կը բացայայտուի մինչ այդ լուռ մնացած հակադրութիւն մը որ իրարու դէմ կը հանէ երկու փոքրամասնութիւններ որոնք առհասարակ ընկալուած էին եւ կ'ընկալուին որպէս մէկ: Եզիտին քիւրտ պէտք չէ նկատել, կ'ըսէ Ա. Թամոյեան, իր զլխաւորած զանգուածը ներկայացնելով «հայ ժողովուրդի իսկական բարեկամ»ը, որպէս զլխաւոր տարբերութիւն Քիւրտերու: Իսկական բարեկամութեան չափանիշը ալ կուտայ, ակնարկելով նոր զօրակոչուած քիւրտ երիտասարդներու ենթարկուած ազգային արժանապատուութեան վիրաւորանքին որ տեղ գտած էր Զ. Ռաչի արտայայտութեան մէջ: Անոր ընդդիմախօսը կ'ըսէ թէ հայկական բանակին մէջ կը ծառայեն քիւրտ երիտասարդներ «գուցէ 1 - 2 հոգի, ոչ աւելի»: Ու կը կրկնէ եզիտիները քիւրտ նկատելու վարկածը: Այո՛, եզիտի երիտասարդները «սիրով են ծառայում հայկական բանակում: Չէ՞ որ նրանցից շատերը կամաւոր մասնակցում էին Ղարաբաղի ազատագրման վեհ գործին, նոյնիսկ շատերը հերոսաբար ընկան այդ պայքարում»:

Ա. Թամոյեան Քիւրտիստան մը հիմնելու հեռանկարին անդրադառնալով հարց կուտայ թէ խօսքը ա՞յն երկրին կը վերաբերի որուն քարտէսը կը ներառնէ նաեւ Արեւմտեան Հայաստանը եւ Արարատեան դաշտավայրի շրջանները...: Ու կը դրէ. «դուք անամօթաբար ոտնձգութիւն էք կատարում պատմական իրողութեան դէմ: Գուցէ եւ պատրաստ էք կըրկին 15 թուականի Մեծ Եղեռնի տարիներին նման զօրակցե՞լ երիտթուրքերին, կոտորելով Հայերին ու եզդիներին»:

Բայց նամակը կ'աւարտի յիշեցնելով Ազգային փոքրամասնութիւններու մասին 1994 Հոկտեմբերին Մոսկուայի մէջ կընքուած համաձայնագիրը զոր առաջին վաւերացնողներէն եղած է Հայաստանը: Կրկնելէ ետք թէ Հայաստանի բոլոր փոքրամասնութիւնները - ռուս, եզիտի, ասորի, յոյն, եւայլն - իրենք զիրենք իրենց տունը զգացած են, քիւրտ ղեկավարին ընթացքը կը նմանցնէ «նոտիմ դոդդ, փեռեմ մօրուքդ» սկզբունքին:

Ա. Թամոյեանի բաց նամակը առաջին առումով հետաքրքրական է որպէս հակազդեցութիւն քիւրտ համայնքի պետին իսկապէս կոպիտ ու նաեւ ենթադրելի հետեւանքներով մտահոգիչ խօսքերուն: Ցետոյ յատուկ ուշադրութեան արժանի է քիւրտ - եզիտի սահմանազատումով որ ի հարկին ճապկելու կարեւոր դեռին կ'ընծայէ Հայաստանի իշխանութեան: Թէեւ անշուշտ մտքիզէի է որ ղէպքերու ընթացքը նման ճապկումներ անհրաժեշտ չընէ արդէն լուծելի բազմաթիւ ու բազմանոյթ հարցերու տէր երկրին:

Այս երկու կէտերէն զատ, Ռաչ -- Թամոյեան վիճարկումը թերեւս նաեւ բաներ մը ըսէ յատկապէս Սեւրեւքի այն մըտաւորականներուն որոնք պարբերաբար դժգոհութիւն կը յայտնեն որ հայութիւնը հարկաւոր զօրակցութիւնը ցոյց չի տար քրտական ազատագրութեան պարբերին...:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՐՈՑԵԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԳՈՂԵՐ ԵՒ ՆՈՐ ԹԱԿԱՐԴՆԵՐ

Ամէն անգամ որ Թանգարան մը կամ անհատական հաւաքածոյ մը կողոպուտի ենթարկուի, կը թուի, թէ խորհրդաւոր «ոգիներ» կը չրջապային: Կարծէք հանրածանօթ զեղանկար մը կը դողցուի, որպէսզի գոհացնէ խելացնոր միլիոնատէրի մը մարմաջը՝ դղեակի մը առանձնութեան մէջ արուեստի գլուխ գործոց մը դիտելու համար:

Սակայն իրականութեան մէջ արուեստի կողոպուտի միջազգային ոճիրը նուազ վիպական է: Անցեալ տարի Նորվեկիոյ Ազգային Թանգարանը վերադարձ էտուարտ Մունքի «Ճիչ»ը, երբ դողերը կը վտրձէին զայն մէկ հարիւրերորդ դինով վաճառել ծպտուած զնորդներու:

Աւելի առաջ, 1986-ին Իրլանտայէն դողցուած Վերմէերի եւ Կոյալի անգին գեղանկարները գտնուեցան ինքնաչարժի մը անտուկին մէջ, Պելժիա:

Իրօք, մինչ հռչակաւոր զեղանկարներու զղայացունց կողոպուտը կը չարունակէ դիւաւոր վերնագիրներ արձանագրել օրաթերթերու մէջ, դողցուած զեղանկարներուն պաշտպանութեան լաւագոյն պարագան այն է, որ անոնցմէ ձերբազատիլը անկարելի է: «Արուեստի ամէնէն արժէքաւոր գործերը կարելի չէ որեւէ տեղ վաճառել: Սակայն գողերը այնքան յիմար են, որ չեն անդրադառնար այս իրողութեան», կ'ըսէ Լոնտոնի Մեթրոփոլիթըն ոստիկանութեան արուեստի եւ հնութիւններու չոկատի պատասխանատուն:

Սակայն դժբախտաբար արուեստի գողերուն մեծամասնութիւնը յիմար չէ...: Մասնագէտներ կողոպտուած, մաքսանենգուած կամ իրրեւ աւար առնուած արուեստի գործերու միջազգային վաճառքը կը գնահատեն տարեկան 4-5 միլիառէն 6 միլիառ տոլարի միջեւ: Գողերուն մեծամասնութիւնը գիտէ, թէ ինչպէ՛ս յաճախորդ կրնայ գտնել իր գողցած գործերուն մեծ մասին համար:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻ ՄԱԿԱՐԴԱԿԻՆ

Արուեստի գործերու անտեսանելի եւ կազմակերպուած ոճիրին դէմ պայքարելու հսկայական բարդութիւնը արձագանգուեցաւ Նոյեմբերի կէսերուն Բրիւսէլի մէջ կայացած երկօրեայ խորհրդաժողովի մը, որ կը կոչուէր «Արուեստի կողոպուտը եւ անոր հակակշռումը»: Խորհրդաժողովին մասնակցեցան թանգարաններու, ապահովագրական ընկերութիւններու Ա.Ճուրդի վաճառատուներու, միջազգային ոստիկանութեան, Սքոթլէնտ Եարտի եւ ԻՒՆԵՍԿՕ-ի ներկայացուցիչներ եւ արուեստի վաճառականներ:

Լանտըն Փրէսի եւ Արթ Լոս Ռեճիսթըրի կազմակերպած այս խորհրդաժողովին մասնակցութիւնը լսեցին արուեստի գործերու կողոպուտի եւ մաքսանենգութեան պատմութիւններու չարք մը, ինչպէս նաեւ՝ վհատեցուցիչ արժեւորումներ, ըստ որոնց կողոպտուած արուեստին միայն 5 առ հարիւր համեմատութիւնը կը վերադառնուի: Անոնց վաճառքին համար մեղադրուեցան արուեստի գործերու անսկզբունք վաճառականները, որոնք գլխաւոր դերակատարներ են այս գործին մէջ:

Այսուհանդերձ խորհրդաժողովին արտասովոր երեւոյթը այն էր, որ փոխանակ ողբալու կառավարութեան եւ ոստիկանութեան ձեռնածալ գործելակերպին վրայ, անիկա կեդրոնացաւ «համաճարակ»ին դէմ պայքարելու գործնական միջոցներու քննարկումին չուրջ:

Օրակարգի գլխաւոր նիւթեր դարձան ապահովական եւ արուեստի գործերու ճանաչողութեան նոր միջոցները, ինչպէս՝ կողոպտուած գործերու համակարգչային արձանագրութիւններ պահելու դրութիւնը: Օրակարգի այլ նիւթեր էին բարոյագիտական խիստ օրէնքներու սահմանումը, ինչպէս նաեւ՝ ապօրինի ճեւով արտածուած կամ կողոպտուած գործերու վերադարձին վերաբերեալ միջազգային նոր համաձայնութիւն մը:

ԻՆՉ Է ԳՈՂՑՈՒԱԾ ԱՐՈՒԵՍՏը

Հարցին մէկ մասը «գողցուած արուեստ» երեւոյթին քնորոշումն է: Ինչպէս Նիւ - Եորքի մէջ հաստատուած Արուեստի Ուսումնասիրութեան Միջազգային Հիմնարկին տնօրէնը կը նշէ, «արուեստի կողոպուտը միայն իճի մը աւելի նոր է, քան՝ նոյնիսկ արուեստը»: Պատերազմի իրրեւ աւար արուեստի գործեր կողոպտած եւ տխրահռչակ հաւաքածոյ պահողներ եղած են Հռոմէական, Հապսպուրկեան եւ Նաւոլէոնի կայսրութիւնները, նաեւ՝ նացիական եւ խորհրդային ուժերը:

Աւելի՛ն. եւրոպական եւ ամերիկեան դլխաւոր թանգարաններ կը հպարտանան եդիպտական, յունական եւ հռոմէական արուեստի գործերու հաւաքածոներով, որոնք կազմուած են 19-րդ դարուն, կասկածելի պայմաններու մէջ, մինչ վերջին 50 տարիներուն ընթացքին աւազակներ եւ մաքսանենգներ օգնած են բաւարարելու Արեւմուտքի պահանջը, Ասիայէն, Ափրիկէէն եւ Լատին - Ամերիկայէն բերուած հին գործերով: Այժմ համաչխարհութեան քայքայումով, նախկին խորհրդային աշխարհամասը դարձած է արուեստի գողերու եւ մաքսանենգներու թիրախը:

Սակայն մինչ Լոնտոնի մէջ կայացած խորհրդաժողովին Արեւմտեան արուեստի աշխարհը հետաքրքրութիւն կը ցուցաբերէր արուեստով հարուստ բայց տնտեսապէս աղքատ երկիրները համոզելու, որ հակեն իրենց արուեստի եւ հնադիտական չրջաններուն վրայ, անդին, անիկա անհրաժեշտ կը նկատէր աւելի մօտէն հակել Արեւմուտքի մէջ Երրորդ Աշխարհէն բերուած արուեստի գործերու վաճառքին վրայ, պնդելով, որ թանգարանները եւ վաճառականները վաւերաթուղթեր ներկայացնեն իրենց գնած գործերուն վերաբերեալ:

Նոյնիսկ այս պարագային միշտ ալ դիւրին չէ վաստել արուեստի գործի մը գողցուած ըլլալը, Ինը տարի Թուրքիա պայքարի մէջ էր Նիւ - Եորքի Մեթրոփոլիթըն թանգարանին հետ, վերատիրանալու համար Լիտեան արձաթեայ գանձին, որ կողոպտուած էր 1960-ական տարիներուն, Ուսաքի չրջանին դամբարաններէն: Թէեւ գանձը Թուրքիոյ վերադարձուեցաւ 1993-ին, սակայն անոր կողոպտուած ըլլալու փաստը կ'ապացուցանէ, թէ ցանկագրուած չէ:

Թանգարաններ հետզհետէ աւելի զգուշաւոր են երրորդ Աշխարհէն արուեստի գործեր գնելու առընչութեամբ: Այս պէտքն Բրիտանական Թանգարանը սպառնալ Ռոյըլ Աքատեմիի ցուցահանդէսէն եւ առնել իր փոխ տուած ափրիկեան արուեստի 87 նմոյշները, եթէ ակադեմիին ցուցադրէր Մալիէն կողոպտուած կաւէ քանդակներու առանձին հաւաքածոյ մը:

ԻՆՆԵՍԿՕՅԻ ԿԵՑՈՒԱԾՔը ԵՒ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տեսականօրէն Կուատեմալային, Նիժերիային կամ Քամպոճէն հնութիւններ պէտք է պահպանուին 1970-ին ԻՒՆԵՍԿՕ-ի կողմէ հրապարակուած մէկ օրէնքով, որ կ'արգիլէ մշակութային ինչքերու ապօրինի արտածումը, ներածումը, փոխանցումը կամ սեփականութիւնը: Սակայն գործնական դետնի վրայ, մինչ օրէնքը իրրեւ համաձայնագիր ընդունուած է 80 երկիրներու կողմէ, միայն Միացեալ - Նահանգներ, Աւստրալիա եւ Գանատա կը կիրարկեն զայն, իրրեւ արուեստի գործեր ներածող երկիրներ:

1995-ին, այս օրէնքին մէջ տակաւին կատարուած մը սրբագրելու մտահոգութեամբ, որ դեպրուեցաւ նոր համաձայնագիր մը, որ կը վերաբերի գողցուած կամ ապօրինի կերպով արտածուած մշակութային իրերու: Անիկա կը հաստատէ, թէ կողոպտուած կամ ապօրինի կերպով արտածուած իրի մը սեփականատէրը պէտք է զայն վերադարձնէ, նոյնիսկ եթէ գնած է առանց գիտնալու անոր գողցուած ըլլալը: Հատուցումի համար դիմումնագիր կարելի է ներկայացնել իրին գոյութեան երեք տարիներուն ընթացքին եւ անհետացումէն մինչեւ 50 տարի ետք:

Այսուհանդերձ տակաւին կասկածներ կը տիրեն այս նոր համաձայնութեան ազդեցութեան չուրջ: Անիկա վաւերացուեցաւ անցեալ Յունիսին: 37 երկիրներ թերի քուէարկեցին, 5 երկիրներ՝ դէմ, իսկ 17 երկիրներ՝ ձեռնպահ (անոնց չարքին են Միացեալ - Նահանգներ): Համաձայնագիրին չուրջ բանակցութիւնները տեղի ունեցան Հռոմ հաստատուած Եունիֆքէյչըն ան Փրայվէթ Լօ անունով, միջազգային հիմնարկին մէջ:

Այս համաձայնագիրը տաք բանավէճի նիւթ դարձաւ Լոնտոնի մէջ կայացած խորհրդաժողովին, ցոյց տալով արեւմուտքի արուեստի վաճառականներու

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻԻՆԸ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒԱՇԻՆԿԸՆԻ ԵՒ ՆԻՒ - ԵՈՐՔԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ. - Մեր նախորդ թիւով անդրադարձած էինք Գարեգին Ա.ի Պոսթընի այցելութեան որ տեղի ունեցած էր Յունուար 17-ին, այսինքն Նիւ - Եորքէն եւ Ուաշինկթընէն ետք: Նոր ստացանք սակայն Ուաշինկթընի եւ Նիւ - Եորքի կատարած իր այցելութիւնները որոնց ամփոփումը կուտանք ստորեւ:

***

Երկուշաբթի, Յունուար 14-ին, Ուաշինկթընի Տի -Սի-ի մէջ՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա. Հայրապետ հանդիպում մը ունեցաւ Միջազգային Դրամատան նախագահ Ճէյմս Տ. Ուոըլֆենսընի հետ:

Այս առթիւ, Հայրապետը Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան եւ ժողովուրդին խոր գնահատանքը փոխանցեց Միջազգային Դրամատան նախագահին՝ Հայաստանի ընծայուած կարեւոր օժանդակութեան համար: Նախագահ Ճէյմս Տ. Ուոըլֆենսընը, յանուն Միջազգային Դրամատան անձնակազմին, իր հիացումը յայտնեց Հայաստանի կառավարութեան նախաձեռնութիւններուն եւ սկիզբ առնող սեփական ձեռնարկութիւններուն համար՝ որոնք պիտի սատարին տնտեսական հիմնական բարենորոգման:

Ամենայն Հայոց Հայրապետը նշեց հետեւեալը. «Վերջին ինն ամիսներու ընթացքին Հայաստանի մէջ բնակութիւնս հաստատելով՝ ականատես եղայ Միջազգային Դրամատան կողմէ Հայաստանի կատարած գնահատելի աշակցութեան: Քանի մը հանդիպումներ ունեցայ Միջազգային Դրամատան Երեւանի ներկայացուցիչ Վահրամ Ներսիսեանցի հետ, որ եռանդով ու ձեռնհասութեամբ Հայաստանի մէջ գործադրութեան կը դնէ Միջազգային Դրամատան ծրագիրը: Այցելեցի կարգ մը վայրեր, մասնաւորաբար երկրաշարժի գօտիի շրջանը, ուր տեսայ հարիւրաւոր վերակառուցուած բնակարաններ՝ որոնք պիտի տրամադրուին երկրաշարժի պատճառաւ անտուն մնացած ժողովուրդին: Միջազգային Դրամատունը հարազատ գործակիցի մը դերը կը կատարէ Հայաստանի վերակառուցման ու զարգացման կարեւոր գործին մէջ»: Գարեգին Առաջին չեշտեց նաեւ Հայաստանի նոր հանրապետութեան մէջ ճամբաներու շինութեան եւ ճարտարարեստական ձեռնարկութիւններու հաստատման ի խնդիր տնտեսական պայմաններու բարելաւման անհրաժեշտութիւնը:

***

Շաբաթ, Յունուար 13-ը մասնաւոր օր մըն էր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա. Հայրապետի եւ 2000 պատանիներու համար, որոնք զանազան համայնքներէ Ս. Վարդան Մայր Տաճար եկած էին հանդիպելու Կաթողիկոսին եւ բարի գալուստ մաղթելու անոր: Այս հանդիպումը մասնաւոր նշանակութիւն մը ունէր, քանի որ Ամենայն Հայոց Հայրապետը երբ Յունուար 10-ին Միացեալ Նահանգներ ժամանեց՝ ըսաւ որ էջմիածնէն դուրս իր այս առաջին այցելութիւնը կը ձօնէր հայ երիտասարդութեան:

Պատանիներուն կողմէ հասկնալի հայերէն լեզուով եւ զանգազօրէն խօսեցաւ Գարեգին Ա.ը, որուն ուրախութիւնը ակներեւ էր: Ան ըսաւ. - «Ձեր դէղեցիկ դէմքերը կը տեսնեմ լուսաւորուած՝ երկընքի պայծառ արեւու լոյսով: Ձեր ներկայութեամբ աւելի թարմացած կը զգամ»: Մեծանուն բանաստեղծ Յովհաննէս Թումանեանէն մէջբերելով ըսաւ. - «Ապրեցէք, պատանիներ, բայց ոչ մեղի պէս: Կեանքը չարժուի է, ճամբորդութիւն, եւ ոչ թէ նաւահանգիստ մը: Եւ այս կ'առաջնորդէ դէպի արդիւնաւորութիւն եւ յաջողութիւն: Դուք պէտք է ածիք մտքով, հոգիով եւ պատասխանատուութեան զգացումներով՝ մեր եկեղեցւոյ կեանքին մէջ տառնձնելու համար պաշտօնները»:

***

Վեցօրեայ Նիւ - Եորք այցելութեան ընթացքին՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա. հանդիպում ունեցաւ Նիւ - Եորքի նահանգապետ Ճորճ Փաթաքիի եւ քաղաքապետ Ռուտոլֆ Ճուլիանիի հետ:

Նահանգապետ Փաթաքիի հետ հանդիպումը տեղի ունեցաւ Հինգշաբթի, Յունուար 11-ին՝ նահանգապետի Նիւ - Եորքի պրասենեակին մէջ: «50 հազար հաշուող

- ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ -

ՊՈԼՍՈՑ Խաեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Յունուար 14-ին, մեծ խանդավառութեամբ տօնուած է Խաեանի «Բաժակի Օր»ը, Աշխարհիկ հանդիսութենէն առաջ, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Թաքսիմի Ս. Յարութիւն եկեղեցին վարժարանի հիմնադիր՝ Յովհաննէս եւ Մկրտիչ Խաեանի յիշատակին: Պատարագած է Շահան Արք. որ արարողութեան ատարին կարգացած է Գարեգին Ա. Կաթողիկոսին օրհնութեան դիրը չնորհուած վարժարանին 100-ամեակին (1995, Օգոստոս 26): Ճաշին ալ նախագահած է Շահան Արք.: Նախկին Խաեանցի եւ հարիւրամեակի կազմակերպիչ մարմնի անդամներէն՝ Տիկին Մարիամ Տրամէրեանի բարի գալուստի խօսքերէն ետք, բեմ հրաւիրուած են կրտսեր պատգոյն եւ երիցագոյն Խաեանցիները: Երգուած է Խաեանի քայլերգը ու այդ առթիւ, Տիկին Տրամէրեան յիշեցուցած է որ երգին բառերուն հեղինակն է՝ Սիպիլ եւ երաժշտութեան՝ Սիլվարդ Գարամանուկ: Խօսք առած են վարժարանի այժմու տնօրէնուհի՝ Սաթենիկ Նշան, ուսուցչուհի՝ Արփի Մանուկեան: Բեմ հրաւիրուած են զանազան ղասարաններ: Արտայայտուած են նաեւ Տոքթոր Արամ Ֆընտըք, հուսկ՝ Շահան Արք.: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը:

***

ՊՈՒՐՍԱՑԻՆ ՊՈԼԻՍ վերադարձին ջախջախուած է այն փոքրիկ սաւառնակը զոր կը վարէր, Թուրքիոյ մէջ մեծ համբաւ վայելող երգահան Օննօ Թունչ: Իր եւ իրեն ընկերացողին հրկիզուած դիակները գտնուած են: Թունչ, բուն անունով Թունչպօյաճեան մեծ համբաւ կը վայելէր Թուրքիոյ երաժշտական չրջանակներուն մէջ իր յօրինած երգերուն

չնորհիւ, որոնցմէ ամէնէն մեծ ժողովրդականութիւն գտնողը եղած է՝ «Հաւուր պաքալըմ» որ գործած է քաղաքական կուսակցութիւններու կողմէ գործածուած կատր եւ հնչած ամբողջ երկրին մէջ (Ն'լ նայիսֆ): Իր երգերուն չնորհիւ է որ Թուրք փոփ երաժշտութիւնը կրցած է, սկիզբը, մինչեւ Էօրովիզիոնի երգի մրցումներուն հասնիլ: Նախագահ Ս. Տէմիրէլ, վարչապետ Թ. Չիլլէր առաջիններէն եղած են ցաւակցութիւն յայտնողներու չարքին: Հեռատեսիլի բոլոր կայաններն ալ լայն տեղ տուած են Օ. Թունչի մահուան: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է, Յունուար 19-ին, Պէյօղլուի Սուրբ Երրորդութիւն Եկեղեցին ծովածաւալ բազմութեան մը ներկայութեան: Նախքան յուղարկաւորութիւնը յարդանքի հանդիսութիւն մը կազմակերպուած էր Աթաթիւրք Մշակութային Կեդրոնը ներկայութեամբ Մշակոյթի նախարար՝ Ֆ. Սաղլարի: Խօսք առած են յօրինող՝ Կարօ Մաֆեան, Մշակոյթի նախարարը, խմբավար՝ Էօզդէմիրօղլու, ողբացեալին եղբայրը՝ Արթօ Թունչ: Եկեղեցւոյ մէջ ալ դամբանական արտասանած է Մեսրոպ Արք.: Թաղումը կատարուած է Շիշլիի դերեզմանատունը:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ Ցովնանեան սրահին մէջ, Յունուար 9-ին, տեղի ունեցած է ընկերային հաւաքոյթ մը նախաձեռնութեամբ Հայ Օգնութեան Միութեան Ռուբինա մասնաճիւղին: Հանդիսավար՝ Սիլվա Փայլեանի բացման խօսքէն ետք, տեղի ունեցած են զանազան խաղեր, անակնկալներ եւ յանպատրաստից գեղարուեստական յայտադիր մը: Խօսք առած է վարչութեան տեղապահուհի՝ Հուրի Նաճարեան:

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝ ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Զղջաց ըսելուն սակայն չէր կրցեր դիմադրել փորձութեան, Արմինէ կինէն աւելի բան մը զարձեր էր իրեն համար, տեսակ մը անձնական գանձ զոր պէտք էր պաշտպաներ ամբողջին համար, տեսակ մը մասը հայկական հողին որուն համար եկեր էր հոս «հողը ... հողը...» կրկնեց հիմա «պիտի զդա՞մ անոր ուժը, անոր խմաստը եթէ ճակատ երթամ ու վտանգեմ կեանքս ... չեմ գիտեր ... այսքան տարի հայրենիքը երգելէ ետք ... եթէ գերագոյն զոհողութեան առնեն ալ հողին ինչ ըլլալը պիտի չգիտնամ՝ կը նշանակէ թէ...»: Չկրցաւ չարունակել մտածումը:

Կէս ժամէն ամէն ինչ կարգադրուած էր: Երիտասարդ, մօրուքաւոր սպայ մը ընկերացաւ իրենց մինչեւ դուռ:

- Ջմռոնաք Ակերանի հիւանդանոցը երթալ, գետին քովն է, կամուրջին դիմացը, հոն Արշլոյսը գտէք, իրեն տուէք այս պահարանը,

Յակոբ եկած քովը կայնած էր:

- Ես կը տանիմ, անհոգ եղէք, միասին ենք:

«Միասին ենք»...: Բառերը արձագանգեցին Արմինէին գիտակցութեան մէջ «ինչպէ՞ս թէ միասին ենք» խորհեցաւ «ես առանձին եմ, անկախ եմ իրմէ, իմ ճամբաս ուրիշ է, դէպի ներս կ'երթայ, ինձմէ ներս, իրը՝ դէպի դուրս...»:

- Ի՞նչ լուր ճակատէն, ընկեր Համբարձում:

Երիտասարդը, ինքզինքին կարեւորութիւն տալու համար, ծխամորճը վառեց, ծուխ մը փչեց ու ըսաւ:

- Հիմա հանդարտ է Ազդամի շրջանը, բայց Բաշ Գարվենդի կողմէն յարձակում կը սպասեն: Ձեր ճամբան ապահով է:

«Երախայ» ըսաւ Արմինէ միտքէն եւ արդէն անծանօթ պատճառով մը սարսուռ մը անցաւ կռնակէն: Երկինք նայեցաւ, պայծառ էր օդը:

- Հայտէ, Աստուած ձեզ հետ:

«Դո՞ւն ինչ գիտես Աստուծոյ մասին ծօ» անցաւ մտքէն: Սպային աչքը դեռ իր վրայ էր, Արմինէ կը զգար ծանրութիւնը կռնակէն «պէտք չէ այսքան ժխտական ըլլամ» խորհեցաւ:

Նորէն Նշանն էր վարորդը ու քովը՝ Մինասը: Նայեցաւ անոնց թափթփած դինուորական զգեստին «ո՞ւր պահած են զէնքերը» անցաւ մտքէն բայց արդէն կը մտնէր ճիփիը:

- Բարեւ տղաք:

- Բարեւ ձեզ:

Մինասն էր պատասխանողը, ակնոցաւոր, լաւ ածիլուած «ուսանող ըլլաու է» խորհեցաւ: Յակոբը եկաւ քովը նստաւ:

Մարտոն չկար բայց անոր տեղը երկու ուրիշ մարդիկ եկեր էին, մէկը երիտասարդ, միւսը տարեց, գիւղացի կամ հողագործ, կոշտ, անհաղորդ արտաքինով մարդիկ: Տարիքոտը կը ծխէր, երիտասարդը արդէն կէս մը կը մրափէր: «Ո՞ր մէկին է քրտինք հոտողը» հարցուց մտքէն «ասիկա ճակատ է, ամէն բան պիտի հոտի, վարժուելու եմ»:

- Քշէ Մինաս:

Արագ ճամբայ ելաւ կառքը, առաջին անկիւնադարձին՝ չարժումը դիւքը Յակոբին վրայ նետեց:

Ճիփիը ցնցումով մը կանգ առաւ եւ Արմինէ արթնցաւ:

- Ո՞ւր ենք:

- Խոջալու,

- Ի՞նչ կայ հոս:

- Հէյ, եթէ ծարաւ ես...:

Շտկուեցաւ բայց չհեռացաւ Յակոբին կուշտէն:

- Քնացեր եմ...: Քանի՞ ժամ կ'ընէ:

- Կէս ժամ:

Պզտիկ հրապարակ մըն էր, չորս - հինգ հին ու ցածլիկ չէնքերով: Աւելի անդին՝ խոշոր տուներ կային: Երկու կողմէն ծառապատ լեռներ կը բարձրանային մինչեւ մաքուր, պայծառ երկինքը: Չինուորներ կը թափառէին կամ կայներ էին, աննպատակ ու ոչ ոք իրենց ուշադրութիւն կը դարձնէր: Աջին՝ ծառերու տակ պահուրտած գետն էր որուն ադմուկը լեցուցեր էր հովիտը: Աւելի վար կամուրջ մը տեսաւ:

(Շար. 84)

(Շար. Ա. էջէն)

հետեւանք է տեղւոյն «Մասիս» թերթին մէկ յայտնութեան ըստ որուն արեւան ազգային դրամատունը հետեւողականօրէն կը նեպէր եթովպացի տուողներու արիւնը, զոր կասկածելի (սիտա) կը նկատէր: Այս գործողութիւնը կը կատարուէր լուռ ու մունջ, այսինքն արիւնը կ'առնուէր ու չէր ըսուեր թէ չի պահուիր: Այս նոյն արիւնն է որ Ֆալաշաներու գլուխը եւած է եւ զանգուածային ցոյցի մը առիթ տուած ուր կը դատապարտուէր «Հրեաներու ցեղապաշտութիւնը», իրենց բաները կ'ըսէ. - «Ձենք կրնար հանդուրժել որ իշխանութեան գլուխը գտնուղ ցեղապաշտ անձեր մեզի ըսեն որ պէտ կը հոտինք: Մեզմէ ամէն մէկը նուաստացած կը զգայ ինքզինք»: 1984-ի վերջ է որ, սովի սպառնալիքի տակ եղող 13·000 Ֆալաշաներ Իսրայէլ կը հասնէին, 1991-ին ալ 15·000 ուրիշներ եկած են: Ֆալաշները պահած են իրենց հրէութիւնը, բայց չեն յարմարիր արեւմտեան բարքերու եւ լուսանցքի վրայ կը մնան: Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ 20 երիտասարդներ անձնասպան եղած են բանակին մէջ տիրող խտրականութեան պատճառաւ: Կիբակի օրուան բախումներէն քանի մը տասնեակ վիրաւոր կայ, երկու կողմն ալ:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆի եւ Թուրքիոյ միջեւ քաղաքական վէճ մը ծագած է 250 քառ. մեթրնոց ժայռաբեկորի մը պատճառով: Ցից ժայռաբեկորը կը գտնուի Եգէականի մէջ, Թուրքիոյ հարաւ - արեւմտեան ծայրամասէն 3 մղոն հեռաւորութեան վրայ: Երկու երկիրներն ալ կը պնդեն որ իրենց կը պատկանի ժայռաբեկորը, Շաբաթավերջին Թուրքեր վար առած են հոն պարզուած յունական դրօշակը ու թրքական մը փոխանակած: Ցաջորդ օրը Յոյները կրկնած են արարքը, կրկին պարզելով իրենց դրօշակը:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Արտաքին նախարարը խոստովանելով թէ լրագրող կէօքթէփէ սպանուած է չարչարանքի տակ, ներողութիւն խնդրած է անոր ընտանիքէն եւ թուրք մամուլէն:

ՉԵԽՈՑ նախագահ՝ Վասլաւ Հավէլի կինը որ, երկար առենէ կը տառապէր խլիրդէ, մեռաւ 62 տարեկանին: Օլգա Հաւէլ մեծ վարկ կը վայելէր երկրին մէջ: Երկար տարիներ այլախոհ դէմք մը եղած է: Աւելի քան 40 տարի է իր ամուսնոյն կողքին էր:

«ՌԱՏԻՒԱԼ» արմատական կուսակցութիւնը որ այդ անունով մկրտուած էր վերջին համագումարին դիմագիծ փոխեց: Նոր անդամ մը՝ Պերնար Գուչներ պատուիրակ - նախագահ դարձաւ հինգ ուրիշներու հետ նոր նախագահին՝ Ժան - Միշէլ Պայլէի կողքին: Ղեկավար դիրքէն հեռացաւ Պերնար Թափի: Այս ճախ կուսակցութիւնը որ միշտ չուքի մէջ մնացած է, կը ջանայ մետիաթիէ ղեկավարներ ունենալ, որպէսզի ուշադրութիւն գրաւէ:

ՄՈՍԿՈՒԱՑի կեդրոնը գտնուղ չէնքի մը ներքին բակին մէջ պայթած ռումբի մը զոհ գացած է 23 տարեկան կին մը: Ոչ ոք տէր եղած է արարքին: Կը կարծուի որ արարքը քրէական բնոյթ ունի:

«ԻՄԱՆԻԹ» "Բարեկամներու ընկերութիւն" մը ստեղծեց մասամբ թերթը ցընելու համար թերթին նիւթական բեռը: Հիմնադիր անդամին «մուտքի տուրքն» է 2000 Ֆր., իսկ արձանագրուող անդամը 1000 կամ 500 Ֆր· պէտք է վճարէ: Վճարումները տարեկան են կամ եռամսեայ: Հովանաւորող կոմիտէին մաս կը կազմեն բազմաթիւ մտաւորականներ եւ արուեստագէտներ· յիշենք Խոմոնտ Շառլ - Ռու, Ռեժիս Տըպրէ, Ժան Ֆեռա, Ռոպէր Կէտիկեան, Ռոժէ Հանէն, Ժիղէլ Հալիմի, Պերթրան Թավերնիէ եւայլն, եւայլն:

ՔՈՒԹՊՈԼ

Բ. դասակարգի մրցումներու կարգին, Յունուար 27-ին, Վալանսի Հայ Մարզականին խաղը էպինալի դէմ, այս վերջնոյն դաշտին վրայ, ընդհատուեցաւ 46-րդ վայրկեանին մշուշին պատճառաւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Տիւմէհեան 200 Ֆր· կը նուիրէ «Ցառաջ»ին Կարապետ Պչաճեանի մահուան առթիւ:

INFORMATIONS ARTISTIQUES

EXPOSITION
SUR L'ARMENIE
(Histoire, géographie, liens avec la France etc...)
Du 2 au 24 Février
à la Bibilothèque «Florian»
5, rue Gautherin, 78120 RAMBOUILLET
Vernissage
le 2 Février
en présence de M. l'Ambasadeur d'Arménie en France

ՓԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաճեռնութեամբ՝
Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի
- Սեւրան - Լիվրի -
«Տիրուհի Միսաքեան» մասնաճիւղին
Շաբաթ, Փետրուար 3
Սեւրանի՝
Salle des Fêtes — rue Gabriel Péri
Մասնակցութեամբ՝
«Սօլէյ տ'Արմէնի» նուագախումբին
Հաճելի մթնոլորտ - երգ - պար - անակնկալներ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

POUR LA PREMIERE FOIS A MARSEILLE

Café Théâtre

joué par la troupe de théâtre de l'UGAB-*Paris*

le Samedi 17 Février à 20 heures 30

au profit des tables de l'UGAB en Arménie.

Réservations : P.A.F. : 50 Frs

U.G.A.B — 327, Bd Michelet, Marseille 9e — Tél. : 91. 22. 10. 45
Jean - Claude — Tél. : 91 87 19 90
Tavitian — Tél. : 91 85 80 90

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսի Լէ Մուլինոյի Ամէնօրեայ դպրոցին վարչական կազմը չնորհակալութեամբ ստացած է Զաքարիա Թաշճեանի մահուան առթիւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները, վոխան ծաղկեպսակի. -

Տէր եւ Տիկին Փիէր Կարապետեան (Սէն - Ռաֆայէլ) 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Աքապէք (Սէն - Ռաֆայէլ) 200 Ֆր., Պր· Ալպեր Սապաղ (Անգլիա) 300 Ֆր., Տէր և Տիկին Նազարէթ Պարղութեան 500 Ֆր., Նաւօ ընտանիք (Լթամփ) 300 Ֆր., Տիկին Մարի Պահարեան 100 Ֆր., Տիկին Մարի Թաչճեան 500 Ֆր., Տոքթ. Վիկէն Կարապետեան 500 Ֆր., Պր. Ճորճ Ափոչեան (Գերմանիա) 300 մարք, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սազճեան 500 Ֆր., Ոմն՝ 300 Ֆր., Ոմն՝ 100 Ֆր.:

Ինչպէս նաեւ՝ Տիկին Դշխուհի Տէտէեանի մահուան առթիւ, Պր. Ժագ Անդրէասեան 200 Ֆր., Պր. Վարուժ Շարլաժեան 200 Ֆր.:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

PAQUES A JERUSALEM

Pèlerinage organisé par la Section Féminine de la Cathédrale Arménienne Serpotz-Tarkmantchatz de Marseille

Du Mercredi 10 Avril au Mercredi 17 Avril
(Selon l'ancien calendrier : PAQUES le Dimanche 14 Avril)

7.750 Francs

Nos prix comprennent :
— Aller-retour Marseille / Tel-Aviv / Marseille;
— Les transferts, aéroport - hôtel et vice-versa
— Le logement Hôtel **Renaissance** 4 étoiles 1ere classe en chambre double
— Pension complète
— Les excursions et visites en autocar de luxe
— Assurance obligatoire.

Supplément chambre individuelle +1350 Frs

S'inscrire avant le 20 Février — Verser un acompte de 2.000 Frs par chèque à l'ordre de : CATHEDRALE ARMENIENNE
Tél. : 42 03 05 63 ou **91 77 84 70**
Visites: Nazareth Capharnaum Tibériade Mont Thabor Mont Sion Ghetsémani Bethleem Eglise de la Sainte Vièrge Vieille Ville de Jérusalem Saint Sépulcre Jérico Mer Morte Mont des Oliviers Couvent Arménien Saint Jacques.
Rencontre avec le Patriarche arménien de Jérusalem
Sa Béatitude Archevêque TORKOM MANOUKIAN

L'ASSOCIATION MACHTOTZ
Pour la Défense de la Langue Arménienne
organise

Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

Nouvelle session : 17 Février — fin Juin 1996

L'enseignement est assuré par Mme *Hilda Kalfayan-Panossian* par sa Méthode Audiovisuelle

Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h30 à 12h30
Eglise Arménienne — 15, rue, Jean-Goujon, Paris 8

Participation : 600 Francs, pour les 50 heures de cours.
Renseignements et inscriptions : 47 50 97 51.

ՑՈՒՇԱՑԵՔԸ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉի Փարիզի Սրճարան Թա. Դէոսեան մասնաճիւղին անդամական ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Փետր· 3, ժամը 10-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը 17 rիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ
Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS :

EXPOSITION

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB
présente
«graphique»
de HAROUTIUN YEGMALIAN
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Vernissage
le Mercredi 31 Janvier à 20 heures

Exposition du 31 Janvier au 9 Février inclus, 18h - 21h (sauf les 3 et 4 Février)

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER

La Section «Helen Puzant» d'Alfortville organise
un dîner à la Maison de la Culture arménienne, 9, rue de Madrid à Alfortville;
le Samedi 3 Février à 20 heures 30
Les bénéfices de cette soirée seront versés au profit de l'école arménienne St-Mesrob d'Alfortville.
Les places étant limitées, prière de réserver en téléphonant au :
43. 76. 35. 68 ou 43. 68. 04. 89.

***

La Section de Paris «Archalouïse Tathéossian» organise
son Séjour familial d'hiver à Bellefontaine (Jura)
du Dimanche 10 Mars au Dimanche 17 Mars
Inscriptions et renseignements :
- *Vartanouche :* 48 71 22 77 jusqu'à 19 h en semaine
- *Marie :* 47 80 71 73 ou 47 84 82 90;
- *Madeleine :* 47 83 70 89 après 19h;
- *ou sur place / M.C.A.* - 17, rue Bleue, Paris 9e — Métro: Cadet le Samedi après-midi : 15/18h.

—— *Places limitées* ——

***

CAMP D'HIVER

Ouais, c'est formidable ! La Croix Bleue des Arméniens de France organise son camp d'hiver du 2 au 9 mars 1996. Préparez-vous les copains de 8 à 14 ans, pour les compétitions de ski à Bellefontaine.

Le prix ? C'est 2.500 F.
Il comprend :
— Le transport;
— L'hébergement;
— La location et les cours de ski;
— Les remontées mécaniques;
— L'assurance.

Appelez vite le bureau du Conseil d'Administration au : 48. 24. 46. 57 avant le 31 Janvier 1996. Les places sont limitées.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՂԱՍԻ ԽԱՆՋԵԱՆԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ծաւնօք. խմբ. – Հայաստանի Ներքին նախարարութեան «02» շարաթաթերքը Յունուար 13-ի թիւին մէջ հրատարակած է ստորեւ արտատպուած գրութիւնը: Անոր ընկերացած է Արաբս Սափարեան ըստորագրուած նոթ մը ուր կ'ըսուի թէ նիւթը քաղուած է վաղամեռիկ հօրը յուշատետրէն: Ան չի կրնար նշել թէ որ արխիւէն քաղուած է յուշագրութիւնը, սակայն յոյս կը յայտնէ թէ կը գտնուին մարդիկ որոնք կ'ամբողջացնեն նկարագրուած դէպքերուն ծաւալման ընթացքը:

*
**

Մայիսին եւ Բերիայից յետոյ, 1954 թ., մարշալ Կոնեւի գլխաւորութեամբ Վրաստանի գինուորական տրիբունալը լսեց մի գործ, որը տեւեց մօտ երեք ամիս: Այդ ընթացքում մեղադրեալների թիւը 16-ից հասաւ 53-ի:

Երբ մեղադրեալներից մէկի՝ զնդապետ Փաչուայի գործով վկայութեան համար ձայնը տրւում է գինուորական բժիշկ Վանեանին, զնդապետ Փաչուան տեղից վեր է ցատքում.

– Շուն-չանորդի, դու է՞լ ես իմ դէմ վկայութիւն տալիս, դու չէի՞ր, որ ըստորագրեցիր Խանջեանի սպանութեան ակտը: – Եւ պատմում է Խանջեանի սպանութեան մանրամասները:

Աղասի Խանջեանի նկատմամբ առաջին մահափորձը կատարուել է Բայան Սուլ առւում՝ Վրաստանի բնութեան գեղեցիկ մի անկիւնում:

Բերիան զաշտահանդէս է կազմակերպում, որին հրաւիրւում են Հայաստանի եւ Ադրբեջանի ղեկավարները: Բայան Սուլ առւլ տանող աւտոճանապարհը անբարեկարգ էր, փլուզուած, ցուցատախտակին գրուած էր՝ «Դանդաղ ընթացքը վտանգաւոր է»:

– Լսել եմ, որ արտասահմանից լաւ «Պիւիք» են ստացել, արի տեսնենք, թէ ում մեքենան է լաւը, – ասում է Բերիան Խանջեանին:

Վերադարձին Բերիան նստում է Խանջեանի մեքենան, իսկ Խանջեանը՝ Բերիայի: Նոյն մեքենայի յետնամասում տեղաւորւում է Վրաստանի կոմկուսի կենտկոմի երկրորդ քարտուղար Յակելեիձէն: Ճանապարհի անբարեկարգ հատուածին չհասած՝ Բերիայի մեքենան յետ է ընկնում աւտոշարասիւնից: Վարորդը պատճառաբանում է, թէ ինչ-որ բան սարքին չէ եւ սկսում է զննել մեքենան, այդ ընթացքում Խանջեանը խրնդրում է Յակելեիձէին փոխել տեղերը, որովհետեւ նրա թոքերից մէկը վնասուած էր, իսկ առջեւում միջանցիկ քամի էր: Տեղափոխւում են: Իսկ քիչ անց կրակոցով սպանւում է Յակելեիձէն:

Պաշտօնական յայտարարութեամբ սա ներկայացւում է իբրեւ մահափորձ Բերիայի նկատմամբ, որին իբր զոհ է զնացել Յակելեիձէն: Գնդակահարւում են դրա մէջ մեղադրուող 16 ասորի բանդիտներ, իսկ նրանց ղեկավարին՝ Գաւվենդաչվիլուն, յայտնւում է փախչել:

Իսկ իրականում այս սպանութեանը մասնակցել էին Գոգիձէն, Եումանիձէն եւ Շահ-Պարոնեանը, որոնք յաջորդ օրը Բերիայի ցուցմունքով զնդակահարւում են:

Երկրորդ մահափորձը կապուած է հետեւեալ պատմութեան հետ:

Շիքակոյում միջազգային ցուցահանդէս էր. ամէն ազգ իր օրն ունէր: Հայաստանի օրը Դեկտեմբերի 22-ն էր: Սովետական տաղաւարի հայկական բաժինը ներկայացնում էին հայազգի միլիոնատէրեր Կիւլպէնկեանը, Պօյաճեանը եւ Քէօրօղլեանը: Բացման խօսքի համար դիմում են Նիւ-Եորքի հայ միաբանութեան արքեպիսկոպոս Դուրեանին: Երբ նա ամպիոն է բարձանում, դահլիճում նստած հիւրերը բարձացնում են ոտքերի վրայ եւ սկսում են երգել հիմնը:

– Ես տարէք այս լաթի կտորը, դուք ոչ հող ունէք, ոչ ալ հայրենիք, – այ սասելով՝ Դուրեանը սկսում է իր բացման խօսքը:

Դեկտեմբերի 26-ին եկեղեցու բակում Դուրեանը դաժանաբար սպանւում է. դահլիճականները նրան մեղադրում էին սովետական գործակալ լինելու մէջ:

Գահիրէում ապրող մեծահարուստ Մելդոնեանը, Դուրեանի սպանութեան լուրն առնելով, Փարիզից եւ Լոնտոնից հրաւիրում է ճանաչուած բժիշկ-հոգեբաններ: Իր առողջականը հաւաստող տեղեկանք ստանալով՝ նա փակւում է սենեակում եւ գրում իր կտակը:

Կտակի առաջին մասը մէջ է բերւում ամբողջութեամբ. «Երբ հայրս մահացաւ, ինձ թողեց չորս միլիոն տոլար, ես այն դարձրի 44 միլիոն: Ինչպէս հայրս, այնպէս էլ ես, չորս միլիոն տոլարը թողնում եմ որդուս, 40 միլիոնը՝ իմ ժողովրդին: Ցանձնէք այն մարդկանց, որոնք դրանց թէկուզ չնչին մասը կը ծախսեն դաշնակցականների դէմ, որոնք սպաննեցին Նիւ-Եորքի արքեպիսկոպոս Դուրեանին:

«Կտակիս խնամակալները նշանակւում են՝ Կիւլպէնկեանը՝ Անգլիայից, Պօյաճեանը՝ ԱՄՆ-ից, Աղասի Խանջեանը եւ Սահակ Տէր-Գարբրիէլեանը՝ Խորհ. Միութիւնից: Թիշեալ դումարը Հայաստանին յանձնել 15 տարի յետոյ, երբ լուծուի ազգային հողի հարցը, իսկ մինչ այդ Հայաստանին տալ դրա տոկոսները»: Մինչեւ 1932 – 35 թթ. Հայաստան էին ուղարկւում արդիւնաբերական ապրանքներ՝ վերոյիշեալ տոկոսներից:

Նիւ-Եորքում 152 հայ մեծահարուստներ հաւաքւում են խորհրդակցութեան: Դիմելով ժողովրդին՝ Կիւլպէնկեանն ասում է.

– Մեր բարեկամ Մելդոնեանը կատարել է հայրենասիրական գործ, մենք էլ աւելացնենք այդ դումարի վրայ:

Սակայն Բերիան կարողանում է խոչընդոտել այդ օգնութեանը, պատճառաբանելով, թէ Խանջեանը կապ է պահպանում արտասահմանում ապրող դաշնակցականներ Արշակ Զօպանեանի եւ այլոց հետ: Ապա Խանջեանին կանչում է Թիֆլիս եւ իր առանձնասենեակում 8 հոգով դաղտնի ժողով դումարում: Բերիան Խանջեանին մեղադրում է դաշնակցականների հետ կապ պահպանելու մէջ: Խանջեանը վրդովւում է եւ դուռը չրխկացնելով՝ դուրս գալիս՝ խոստանալով այդ մասին զեկուցել Ստալինին:

Բերիան իր քայլերն է ձեռնարկում:

– Նստած գիրք էի կարդում, – դատարանում պատմում է Խանջեանի անձնական թիկնապահը, – Խանջեանը ինձ ասաց, թէ պահւում է քնելու: Քիչ անց եկան ոմն Ակոպով եւ Տէր-Ղուկասով եւ մի զմռսած ծրար յանձնեցին՝ (պատճառաբանեցին, թէ ուրիշ վատահելի մարդ չկար) հասցէագրուած Պետտնիցկուն: Մի կերպ յանձնեցի: Երբ վերադարձայ, ուզում էի չարունակել ընթերցանութիւնը, սակայն սենեակից ականջիս խոխոջ հասաւ, դուռը բաց արի եւ տեսայ Խանջեանին: Ցատակին ընկած դալարում էր, բերանից արիւն էր հոսում: Ես ճչացի եւ ընկայ:

– Ինքնասպանութեան ակտը պէտք է ստորագրէր այս չար որդին, – չարունակում է Փաչուան ցոյց տալով Վանեանին: – Վախենալով, որ դրան կարող են չհաւատալ, Բերիան Երեւանից հրաւիրում է դոկտոր, պրոֆեսոր Միրզա Աւադեանին (Մելիք-Իւզբաշեան) եւ նրա ասպիրանտ Մանոյեանին:

Զեկայի միջանցքում դրուած է Խանջեանի դիակը՝ սաւանով ծածկուած: Միրզա Աւադեանը հրաժարւում է «ինքնասպանութեան» ակտը ստորագրել: Նրան տանում են այն սենեակը, որտեղ Բերիան էր: Այն հարցին, թէ ինչու չի ստորագրում ակտը, Միրզա Աւադեանը պատասխանում է.

– Ես սովորել եմ Լայփցիկի բժշկական համալսարանում եւ բժշկական երդում եմ տուել, որ ոչ մի կեղծ ակտ չեմ ստորագրի, 13 տարի եղել եմ Պետերբուրգի զինուոր դատական բժիշկ եւ ստորագրել եմ կոմսերի եւ մեծահարուստների ինքնասպանութեան ակտերը, բայց այսպիսի ինքնասպանութեան չեմ հանդիպել: Մի՞թէ Խանջեանը ձախլիկ է եղել կամ չորս մետրանոց ձեռք է ունեցել, որ ձախ կողմից կրակի քունքին, եւ ինչո՞ւ է նրա չալվարը պատռուած ու այդքան փոշոտած: Ո՛չ, ես չեմ ստորագրի. ահա իմ վերջին խօսքը:

Եւ հէնց այստեղ Բերիան ատրճանակով սպառում է Միրզա Աւադեանին:

Յաջորդ օրը հաղորդագրութիւն է հրապարակւում, որ նրան, որպէս վերմանական գործակալ, զնդակահարել են: Այնպէս որ, ակտը նորից ստորագրեց այս արիւնոտ, – իր խօսքը վերջացնում է Փաչուան:

Դիակը տեղափոխուեց Երեւան: Համաժողովրդական սուգ էր: Երեք ամիս չբռնուակ Խանջեանի դերեզմանին թաքուն սպիտակ ծաղիկներ էին զնում: Զեկայի աշխատակիցները չրջապատում էին դերեզմանը 100 մ. չառաւղով, սակայն առաւօտեան դերեզմանին նորից թարմ ծաղիկներ էին լինում:

Ծաղիկները Ա. Խանջեանի դերեզմանին Տ. Աչէմեանքեանի չունն էր հասցնում:

1936 թ., Ստալինի նկարի համար, (որը տպագրուեց «Խորհրդային Հայաստան» թերթում) զնդակահարուեց տաղանդաւոր նկարիչ Տաճատ Աչէմեանքեանը: Եթէ նկարն այլ դիրքով նայէիր, Ստալինի մազերի մէջ նկատւում էր օձերի խուրձ, իսկ ներքեւում թափօրը, Խանջեանի դիակը բռնած, զնում էր դէպի Սիբիր:

ԵԿԱՅ, ՏԵՍԱՅ, «ԱԻԵՐԵՑԻ ...»

Սակաւաթիւ փարիզցիները կը վայելեն քաղաքին տեսարժան համայնապատկերը: Անոնցմէ են Մոնմարթրի բարձունքին բնակիչները: Սակայն անցեալ ամառ անոնք կ'ատէին դուրս դիտելը իրենց տան պատուհանէն: Անոնց խաղաղ փողոցները բռնուած էին զբօսաշրջիկներու «համաճարակով»: Միլիոնատերերը կ'արշաւէին պատմական բլուրէն, հարստացնելով տեղւոյն յուշանուէրի խանութներն ու փերեզակները, սրճարանի տէրերն ու փողոցին մէջ նկարող գեղանկարիչները, սակայն նաեւ՝ զայրացնելով բնակիչները, որոնք ստիպուած էին տոկալ զբօսաշրջիկներուն աղմուկին, սպառողական ապրանքներու սղութեան եւ ամէն անկիւն «բուսած» անդիմադիմ խանութներուն: Այլ խօսքով, Մոնմարթրը դարձած էր զբօսաշրջիկութեան ծառայող կեդրոն, մինչդեռ նաեւ հազարաւոր մարդոց բնակավայրն էր: Վերջերս բնակիչներէն մէկը, 87 տարեկան արուեստագէտ մը՝ Գլօտ Շարվանթիէ պայքարեցաւ եւ յաջղեցաւ արդիլել զբօսաշրջիկութեան սլիւսերու մուտքը դէպի բլուր: Սակայն տակիա կէս յաղթանակ մըն էր, որովհետեւ ամէն օր տակաւին զբօսաշրջիկներու ամբոխներ կը մագլցին բլուրին գագաթը, այցելելու համար ամբողջ Փարիզին գեղեցիկ Սաքրը Քէօր տաճարը: Մոնմարթրի բնակիչներէն չատերը իրենք զիրենք ուրախ պիտի չզգան, մինչեւ որ զբօսաշրջիկները ամբողջութեամբ անհետանան...

... Դժուար թէ բախտը ժպտի Մոնմարթրի բնակիչներուն: Աչխարհի զբօսաշրջիկութեան կազմակերպութեան համաձայն, աչխարհի զբօսաշրջիկութեան ճարտարարուեստը կ'ընդարձակուի տարեկան 4 առ հարիւր համեմատութեամբ: Ֆրանսա կը մնայ նախասիրուած վայր մը, ամէն տարի ներգրաւելով 60 միլիոն այցելու: Սակայն զբօսաշրջիկներու խճողումը կը «թանձրանայ» դրեթէ ամէն տեղ ... Նաեւ՝ այս ճարտարարուեստին մասնագէտներուն դժգոհութիւնը: Հրաչակաւոր բազմաթիւ վայրեր այնքա՛ն խճողուած են, որ Աչխարհի Զբօսաշրջիկութեան Կազմակերպութիւնը միջազգային խորհրդաժողով մը կազմակերպեց Սան Մարինոյի մէջ, այս հարցը քննարկելու համար: Կը տիրէ այն մտավախութիւնը, որ եթէ զբօսաշրջիկութեան ճարտարարուեստը խճողումը նուազեցնելու միջոցներ չգտնէ, ապա Մոնմորթրի բնակիչներուն նման բազմաթիւ բնակիչներ միջոցառումներ պիտի որդեգրեն զբօսաշրջիկները դուրս ձգելու իրենց բնակավայրէն: Բազմաթիւ երկիրներու մէջ կենսոլորտի մասնագէտները, պատմական վայրերու պաշտպանութեան հակողներ եւ պարզ բնակիչներ արդէն իսկ սկսած են աւելի կաշկանդող օրէնքներ սահմանել զբօսաշրջիկներու համար:

ԽԱՅՏԱՐՂԷՏ ԿԱՅՈՒԹԻԻՆ

Ճամբորդական ընկերութիւնները միակը չեն, որ մտահոգուելու պատճառ կը զբաղնեն «հակազբօսաշրջիկ» պայքարին մէջ: Տեղական եւ միջազգային բազմաթիւ տնտեսութիւններ կախեալ են արձակուրդ վայելող զբօսաշրջիկներէն: Իսկ զբօսաշրջիկներու համար բազմաթիւ վայրեր հետզհետէ աւելի անհասանելի կը մնան սղութեան պատճառով: Թերեւս «Ինտիանա Ճոնզ Էնտ Տը Լասթ Քրուսէյտ» ժապաւէնը միակ առիթը ընծայէ Փեթրան տեսնելու (հնագարեան Նաբաթեան քաղաքը, որ փորուած է Ցորդանանի կարմիր աւազաքարէ ժայռերուն մէջ): Ցորդանանի մայրաքաղաք Ամմանէն աւելի քան հինգ ժամ տեւողութեամբ անապատային ճամբայ պէտք է կտրել ժայռափոր քաղաքը հասնելու համար: Ամմանի իշխանութիւնները օրական միայն հազար այցելուի սահման մը դրած են...: Սալզպուրկի քաղաքապետութիւնը արդիլած է, որ զբօսաշրջիկութեան սլիւսեր պտըտին քաղաքին կեդրոնական շրջանին մէջ: Ժիվերնիի մէջ (Հիւսիսային Ֆրանսա), ուր կայ դեղանկարիչ Գլօտ Մոնէի բնակարանը, պատասխանատուներ երբեմն կը մերժեն ընդունել զբօսաշրջիկներու մեծ խումբեր, երբ բնակարանին պարտէզները ծաղկած են: Այսուհանդերձ Գլօտ Մոնէի տուն-թանգարանին պատասխանատուները երբեք չեն յայտարարեր, թէ զբօսաշրջիկներ չեն ուզեր տեսնել...

... Նաեւ պէտք չունին նման յայտարարութիւն մը ընելու: Գերխճողուած չաթթավերջերուն Մոնէի տան զարպահին դիմաց աւելի քան մէկուկէս ժամ հերթի սպասելը բաւարար է, որ բազմաթիւ այցելուներ հրաժարին ծաղիկներ սիրելու իրենց կիրքէն: Բնութեան կախարդական գեղեցկութիւնը հայհոյելով, անոնք երբեմն մեծ հաճոյքով կ'այցելեն Փարիզի կոյուղիները, որոնք նըւազ հռչակաւոր չեն, սակայն հոն ալ կայուքիւնը տարբեր չէ եւ հերթը աւելի կարճ չէ միշտ:

Փրակայի հրաչալի Զարլզ կամուրջը ամբան եղանակին կրնայ «սորվիլ» աչխարհի բոլոր գլխաւոր լեզուները, բայց՝ չեխերէնէն: Նոյնպէս Զուիցերիոյ, Ինթըլաքէն գիւղաքաղաքը իր վեհապանծ լեռով դարձած է Ամերիկացիներու եւ Ճափոնցիներու թիրախ, սակայն ոեւէ Զուիցերիացի կարելի չէ հանդիպիլ հոն: Հոռմի բնակիչներէն ոմանք զոհ են, որ տեղւոյն հռչակաւոր սպանական սան-դուխները փակ մնացին մինչեւ Դեկտեմբեր, վերանորոգութեան համար: Սովորաբար այնքան մեծ ամբոխ մը բարձրացած կ'ըլլայ այդ սանդուխներուն վրայ, որ քաղաքացիք չեն համարձակիր մօտենալ անոնց:

Դժուար է ճշդրիտ կերպով չափել տեսարժան վայրերու մէջ յառաջացած խըճողումը: Փոխանակ զբօսաշրջիկներ հաշուելու, Աչխարհի Զբօսաշրջիկութեան կազմակերպութիւնը չրջապտոյտներ կը հաշուէ: Անոր զնահատումները ցոյց կուտան, որ անցեալ ամառ 528 միլիոն չրջապտոյտներ կատարուած են: Կազմակերպութիւնը կը նախատեսէ, որ մինչեւ 2004 թուականը թիւը հասնի 937 միլիոնի: Կազմակերպութիւնը կը նշէ, որ տեղացի զբօսաշրջիկներու թիւը միջազգային զբօսաշրջիկներու թիւին տասնապատիկն է: Այս թիւերը, ինչպէս՝ սովորաբար բոլոր տեսակի վիճակագրութիւնները, պէտք է դիմաւորել քիչ մը սկեպտիկութեամբ: Եթէ 528 միլիոնը տասով բազմապատկենք, կ'ունենանք 5·28 միլիառ, ինչ որ համազօր է աչխարհի ամբողջ բնակչութեան թիւին...: Այսուհանդերձ դժուար է հակաճառել Աչխարհի Զբօսաշրջիկութեան Կազմակերպութեան վիճակագրութիւններուն, որովհետեւ լուսանկարչական գործիքներ չվկայած օտարականներ կը բռնեն ամէն տեղ եւ անոնց թիւը հետզհետէ կը բազմանայ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՅԼ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՆԻՒ-ԵՈՐՔԷՆ

(ՅԱՊԱՒՈՒՄՆԵՐՈՎ)

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա., քանիցս չեշտեց «Միութիւն Այլազանութեան Մէջ» բնաբանը՝ մինչ – եկեղեցական հաւաքոյթներու ընթացքին՝ Նիւ-Եորքի իր վեցօրեայ այցելութեան ընթացքին: Ան հանդիպումներ ունեցաւ Նիւ - Եորքի կարդինալ Ճան Օ'Գանըրի, Յունաց Առաջնորդ Եպս. Աւքեպիսկոպոսի, Եպիսկոպոսական Եկեղեցիէն Ռիչըրտ Եպիսկոպոս Կրինի եւ Եկեղեցիներու Աղգային Խորհուրդի նախագահ Ճոան Գամպըլի հետ:

Հինգշաբթի, Յունուար 11-ին, Եկեղեցիներու Աղգային Խորհուրդի Տնօրէններու Ժողովի վերընտրուած նախագահ Ճոան Գամպըլի բնակարանին մէջ ընդունելութիւն մը տրուեցաւ ի պատիւ Ամենայն Հայոց Հայրապետին: Այս առթիւ 25·000 տոլարի փոխադրի մը յանձնուեցաւ կաթողիկոսին՝ յատկացուելու համար Սուրբ Էջմիածնի Գէորգեան ձեմարանի կարիքներուն: Այս նուիրատուութիւնը արդիւնքն էր, անցեալ գարնան, Եկեղեցիներու Աղգային Խորհուրդի ղեկավարներուն Ս. Էջմիածին այցելութեան, որուն ընթացքին Հայրապետը արտայայտուած էր ձեմարանի կարիքներուն մասին:

Ամենայն Հայոց Հայրապետը իր շնորհակալութեան խօսքին մէջ ըսաւ. «Այժմ մենք պիտի կարենանք մեր ապագան կերտող աւելի մեծ թիւով Հայեր պատրաստել: Դուք գործակիցներն էք Հայաստանի նոր հանրապետութեան»:

Նոյն առաւօտուն՝ Ամենայն Հայոց Հայրապետը ներկայ գտնուած էր կրօնական մասնաւոր արարողութեան մը՝ Նիւ - Եորքի Ցոյն Ուղղափառ Եկեղեցւոյ Առաջնորդարանի մատուռին մէջ: Արարողութեան աւարտին, ան պատուոյ հիւրը եղաւ Եպս. Աւքեպիսկոպոսի կողմէ սարքուած ճաշին: Յունաց Առաջնորդը կան պատմութիւնը խորհրդանշող իւղանկար մը, որ գործն էր յոյն ականաւոր նկարիչ Օմիրոսի: Այս առթիւ Աւքեպիսկոպոսը ըսաւ. - «Մեր երկու ժողովուրդները չափազանց տառապած են. այս պարագան պիտ ձեզի կը միացնէ աւելի քան ուրիշ որեւէ բան»:

Ուրբաթ, Յունուար 12-ին, Մանհաթընի «Եունիըն Լիկ Կլըպ»ի սրահին մէջ Ամենայն Հայոց Հայրապետին ի պատիւ ճաշ մը տրուեցաւ Եպիսկոպոսական Եկեղեցւոյ կողմէ: Ներկայ էին աւելի քան երկու երկոտասնեակ եպիսկոպոսական, Հայ Եկեղեցւոյ եւ համայնքի ղեկավարներ: Առաջնորդ Խաժակ Աւք. Պարսամեան հայ ժողովուրդի երախտագիտութիւնը յայտնեց Ամերիկայի Եպիսկոպոսական Եկեղեցւոյ, որ իր դռները լայն բացաւ այն Հայերուն առջեւ, որոնք այս երկրի ափերը հասան Թրքական եաթաղանէն մաղապուրծ ազատելով:

Ի բացակայութեան Եպիսկոպոսական Եկեղեցւոյ Վերահսկիչ Եպիսկոպոս եւ Առաջնորդ Էմընտ Պրաունինկի, Ռիչըրտ Եպիսկոպոս Կրին կարդաց ճառ մը, որ մանրամասնօրէն կը թուէր Գարեգին Ա. Կաթողիկոսի ուսումնական իրագործումներն ու մինչ - եկեղեցական գործունէութիւնը, ինչպէս նաեւ անոր դիմագրաւած բազմաթիւ հարցերը: Եւ ակնարկելով այն ազանդաւորական չարժումներուն՝ որոնք կը փորձեն ոտնձգութիւններ կատարել Հայ Եկեղեցիին ներս՝ անարդար կերպով օգտուելով Հայաստանի մէջ տիրող դժուարին կացութենէն, «Եպիսկոպոսական Եկեղեցին խոնարհութեամբ եւ հիացումով կը վաւաքի թիկունք կանգնել այս առաքելական գործին եւ կը մերժէ արտաքին կրօնական քարոզիչներու ծրագիրը նորահաւատներ որսալու», ըսաւ ան:

Իր տպաւորիչ ուղերձին մէջ՝ Ամենայն Հայոց Հայրապետը չեշտեց Եպիսկոպոսական Եկեղեցւոյ ղեկավարներուն եւ հետեւորդներուն կատարած մեծ դերը Հայաստանի վերջին չրջանի պատմութեան մէջ:

Գարեգին Ա. նկատել տուաւ որ թէեւ այս դարը սկսաւ Հայերու արեան հեղումով, բայց «ան իր լրումին կը հասնի Հայաստանի անկախութեամբ եւ նոր կաթողիկոսի ընտրութեամբ»: Ան թուեց ներկայիս Հայաստանի մէջ Հայ Եկեղեցւոյ դիմագրաւած բազմաթիւ դժուարութիւնները եւ հայ ժողովուրդի կարիքները «վերստին քրիստոնեայ դառնալու իրենց առօրեայ կեանքին մէջ»:

Ցուշանուէրներու փոխանակում տեղի ունեցաւ:

Շաբաթ, Յունուար 13-ին, Նիւ - Եորքի Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ հոգեւոր պետ Ծերա-

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՍԻՐՎԱՐԴ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

«Անդնահատելի է սոփրանօ Սիրվարդ Գազանճեանի կատարածը», կը յայտարարէր 65 տարեկան լիբանանահայ հայրենակից մը, Ջանալով իր յուզումը քօղարկել: Գաղութիս ծանօթ մտաւորական՝ Վազիկ Միսքճեան հարց կը դնէր. «Երեկոյթի յաջող հանդամանքին առընթեր, հարկ է վճռտել գաղտնիքը այս մեծ արուեստագէտին որ գիտցած էր օտարներուն երգել տալ հայերէն»: Աւելի ուշ, երգիչները պիտի խոստովանէին մեղի թէ այդ գաղտնիքը՝ «սէրն էր իրենց երգի ուսուցչուհին հանդէպ», ու Տիկին Գազանճեան իր կարգին՝ «սէրը հայ երգին հանդէպ»: Հիացումի այս զգացումներով կարելի է խտացնել Յունուար 20-ի Շաբաթ երեկոյեան երգահանդէսը, զոր հովանաւորեց Նորվեն Եպիսկոպոս Զաքարեան: Ան տեղի ունեցաւ Լիոնի Վիկտոր Հիւկօ սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ՝ Ռատիօ Արմենիի իր 12-րդ տարեդարձին առիթով: Հրաւիրուած էր Զուիցերիայէն «Կոմիտաս Զայնային Աչխատանոցը» որ՝ իր հիմնադիր երգչուհի Գազանճեանի դեկավարութեամբ՝ վերապահեց ներկաներուն երաժշտական վայելքի անակնկալ վայրկեաններ:

Հայ ժողովուրդի մեծագոյն վարպետները մաս կը կազմէին օրուան յայտագրին. Գուրգէն Ալէմշահ՝ Իմ Հեռաւոր Հայրենիք, Աշոտ Սաթեան՝ Ես Իմ Անոյշ Հայաստանի..., Մակար Եկմալեան՝ Լեռնաւոր Ճան Օ'Գանըր՝ իր բնակարանին մէջ ընդունեցաւ Ամենայն Հայոց Հայրապետը եւ զայն պատուեց նախաճաշով: Մթնոլորտը զուարթ էր՝ որովհետեւ տեղի կ'ունենար երկու հին բարեկամներու հանդիպումը: Հայրապետը ողջունելէ ետք՝ կարդինալ Օ'Գանըր իրեն յատուկ սրամտութեամբ ըսաւ. - «Ձեր անդէրձնը միշտ կատարեալ էր, իսկ ձեր հայերէնը բարելաման մէջ է»: Այս ջերմութիւնը տիրեց երկու ժամ տեւող տեսակցութեան ընթացքին, ուր քննարկուեցան այլազան նիւթեր, ինչպէս Հայ Եկեղեցւոյ կացութիւնը Հայաստանի մէջ, քրիստոնէական եկեղեցիներու դիմագրաւած դժուարութիւնները նախկին Խորհրդային Միութեան հանրապետութիւններու եւ աշխարհի մէջ, եւ զանազան կրօնական, ընկերային եւ քաղաքական հոսանքներ Միջին - Արեւելքի մէջ,

ուշ: Ամպերը, Ալէքսանար Յարութիւնեան՝ Հայրենիքիս Հետ, Կոմիտաս՝ Կաքաւիկ, Բարսեղ Կանաչեան՝ Օրօր եւ ուրիշ բազմաթիւ երգահաններ, որոնց դաշնակի կատարողութիւնը ապահովեց Հուրի Շերպէթճեան ու սրնգահար Տելֆին Ժիլլօ:

Եկեղեցական կտորներու չարքին տպաւորիչ էր «Տէր կեցո՛, զու զհայս»ը, նկատի առնելով որ երգչախումբը կազմող քսան անդամներէն ոչ ոք ունէր հայկական ծագում:

Տիկին Գազանճեան ներմուծած էր նաեւ փունջ մը պրազիլիական երգեր, որոնք տարաչխարհիկ բնոյթ մը զրոշմեցին երեկոյթին:

Մինչնարարին, նախատեսուած էր բանաստեղծական զաղար մը որու ընթացքին բեմ կանչուեցաւ զազութիս երիտասարդ արտասանող՝ Վազգէն Խաքիճեան: Ան արտասանեց ժամանակակից բանաստեղծ Ժակ Յակոբեանի «Մենք»ը, նչելու համար յիշատակը բարերար Ճիպրայէլ Պահատուրեանի որու մահուան հինգերորդ տարելիցն էր: Այս առիթով անոր անդրանիկ զաւակը՝ Արթիւր Պահատուրեան ստանձնած էր պատուոյ նախագահութիւնը օրուան հանդէսին:

Իր բարի գալուստի ուղերձին մէջ, Տիկին Վարդուկ Քարքուճլի խօսք առած էր Ռատիոյի վարչութեան անունով ու մատնանչած՝ թէ «Անոր գոյատեւումը կարելի պիտի ըլլայ երաչխաւորել օժտելով զայն համապազութային քանդակով: Ու համապազութայինը՝ կը նչանակէ, անկասկած, բոլոր մեր զազութին, անոր մտութիւններուն ու կազմակերպութիւններուն անվերապահ աջակցութիւնն ու միասնականութիւնը»:

Արդարեւ, սրահը լեցուն չէր: Սակայն, Հայաստան Զայնասփիւռ տուաւ գեղեցիկ զրաւականը իր իսկական առաքելութեան, իբրեւ հրաւէր՝ գործելու միշտ ի սէր մեր զարաւոր զանձերուն:

ՎԱՐԴԱՆ

Վեցօրեայ այցելութեան ընթացքին Ամենայն Հայոց Հայրապետ Գարեգին Ա. հանդիպեցաւ ՄԱԿ-ի մօտ Հայաստանի Հանրապետութեան ներկայացուցչութեան կեդրոնը, այցելեց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին՝ ուր Հրաչափառ արարողութիւն կատարուեցաւ, հանդիպում ունեցաւ Արեւելեան եւ Ուղղափառ Եկեղեցիներու ղեկավարներուն, Առաջնորդարանի եկեղեցականներուն եւ անճնակազմին, Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչներուն, Առաջնորդարանի Թեմական Խորհուրդի եւ Միութեան Յանձնախումբի անդամներուն, Հայ Եկեղեցւոյ Հիմնադրամի պատասխանատուներուն, Հայաստանի Օդնութեան Ֆոնտի եւ Գարակէօզեան Հիմնարկութեան ու հայ մամուլի ներկայացուցիչներուն հետ:

ՖԼՈՐԸՆՍ ԱԽԱԳԵԱՆ

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝

ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԻՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

- Շատ կը մնա՞նք հոս:
- Տասը վայրկեան:

Վար իջաւ Արմինէ: Բան մը կը քաշէր ցինքը դէպի ծառերու զանգուածը ու կանանչ լեռները: Անծանօթ վայրեր առանց անգամ տեսնելուն զգայատանք մը կ'արթննար իր մէջ որ կը տարածէր իր գիտակցութեան սահմանները ու կը նորոգէր ցինքը: Ամէն նոր հանդիպում բնութեան հետ ուրախութեամբ, զարմանքով ու հրաշալիի ակնկալութեամբ կը լեցնէր ցինքը ու երախայի նման կ'ուզէր ամէն ինչի դպնալ, ամէն ինչ տեսնել, հոտոտալ, իւրացնել:

Զգաց որ կը քալէր: Հեռացաւ հրապարակէն դէպի ջուրին աղմուկը ու ամէն քայլի իր անձին գիտակցութիւնը բնութեան հետ աւելի խառնուեցաւ, միաձուլուեցաւ: Ծոնաւ, զով բայց թարմ էր օդը, ձեռքը քսեց ծառերու կոճղերուն, խոտի չիւղեր փրցուց, գետնէն քար վերցուց ու նետեց դէպի գետը, յետոյ եւս հրապարակին կողմը դարձաւ: Հեռուէն տեսաւ Յակոբը, անչարժ ու լուրջ, կայնած մարդոց մէջտեղ: Երբ զինքը տեսաւ, նչան ըրաւ: Կամաց մը պահուըտեցաւ թուփի մը եաին ու հիմա տերեւներուն մէջէն ամբողջ պատկերը Յակոբին ու մարդոց խորհրդաւորութիւն մը ստացած էր որ բանաստեղծական որակ մը ունէր ... «մխայն թէ մաս կազմեմ այս ամբողջին, ընդունին զիս իրենց մէջ, ալ չխօսինք, չմտածենք, միայն ըլլանք, տեւենք բոլորս մէկ ... այլեւս սիրելու ալ պէտք չկայ...» խորհեցաւ:

- Արմինէ, պիտի երթանք:

Զպատասխանեց ու քալեց դէպի խումբը, ծածուկ ուրախութիւն մը, ճչմարտութեան փշրանք մը պահած իր էն զաղտնի մտերմութեան մէջ: Լուռ ու հեռու՝ նըստաւ ճիփին մէջ իր տեղը:

Յակոբ ուժգին սեղմած էր վարորդին նստարանին կռնակը, անկարող լրջօրէն մտածելու իր վիճակի մասին: Որքան ճիփը յառաջանար՝ այնքան կը զոցուէր աչխարհը իր չուրջ եւ անօրինակ յոգնութիւն մը կը կոտտար սրունքներուն մէջ: «Բնաւ սիրտ չունիմ հետը խօսելու» մտածեց, կոթնեցաւ ու զոցեց աչքերը:

- Յակո՞բ:
- Ի՞նչ:
- Դուն ալ ինծի պէ՞ս ես:
- Ինչպէ՞ս ես որ:
- Շատ ջղային եմ, կարծես անճկութիւնը կոկորդս խցած է...:
- Կը վարժուիս ... իմ ալ ջիղերս քիչ մը պրկուած են, բնական է ատիկա:
- Ջիղերս չութակի թելի պէս են:
- Շատ մի երեւակայեր ... մէյ մը հասնինք Ակերան, մարդոց հետ խօսիս կը տեսնես ինչքան հանդարտ են:
- Չեն ցուցներ անոնք, տղամարդիկ պէտք է անվախ երեւին, չէ՞: Վատահ եմ անոնք ալ...:
- Կրնայ ըլլալ, մարդ են ի վերջոյ:

Ինչ մը ատեն լռութիւն տիրեց: Ծառերը խիտ էին ճամբուն չուրջ: Մինաս կը ծխէր նորէն:

- Ուտելիք կո՞յ մեր քով:
- Չա, կայ ... ի՞նչ կ'ուզես:
- Պանիր հաց սանտուիչ մը կը բաւէ:

Արմինէ անօթի չէր բայց մարմնական չօշափելի հաղորդակցութիւն մը կ'ուզէր անոր հետ «խօսքը խօսք է ... օդին մէջ կը ցնդի կ'երթայ» խորհեցաւ:

- Դո՞ւն պատրաստեցիր:
- Չէ ճանըմ, Զարուհին:
- Ինչ համեղ է:
- Անոյշ ըլլայ:

Յակոբ բնաւ սիրտ չունէր խօսելու մանաւանդ որ կը հասկնար կնկան պահանջը ուրկէ կուգար եւ ինչ էր նպատակը «ձեռքը չէ, գիտեմ ... կիները միշտ դէպի սէր պիտի երթան ... սէրը միայն կը գոհացնէ ցինքը ... մաքուր սէրը...» եզրակացուց եւ ուշադրութիւնը դարձուց տեսարանին դարձուց: Երկու կողմէն կանանչ լեռներ կը բարձրանային եւ գետին աղմուկը ուժգնցեր էր:

- Ասկերանի կիրճին կը մօտենանք կոր, Արմինէ:
- Սահմանագլուխի պէս բան մըն է չէ՞:
- Այո ... ատկէ անդին Աղտամն է, բայց ճակատը հոսկէ կը սկսի:

Լռութիւն:

- Ա՛ս է ռուսիքոնը...
- Եթէ կ'ուզես:

Մարմինը մօտեցաւ Յակոբին, դպաւ ու անչարժացաւ: Յակոբ ամբողջութեամբ արթուն էր «ինչպէ՞ս հասկցնել թէ այս է նաեւ սահմանը մեր մօտիկութեան» եւ թէ բուն կեանքը ատկէ անդին չէ որ կը սկսի այլ ամէն տեղ ամէն վայրկեան է եւ թէ ինք իր գոյութեան ուրիչ պատճեր մը ունի «չէ, անկարելի է ուրիչ նպատակ ունենայ» անցաւ մտքէն:

- Արմինէ՞:
- Ի՞նչ է:
- Օրուան մնացածը Ակերան կ'անցընենք: Հոս խոշոր հիւանդանոց կայ, նախկին զպրոցի չէնքին մէջ: Քեզի պէս չատ հիւանդապահուհի կայ, կը վարժուիս կեանքին, բարեկամ կը չինես, երկրին էութիւնը կը հասկնաս: Վաղը Աղտամ կ'երթանք:
- Դո՞ւն ալ:

Վարանեցաւ պատասխանելու:

- Չեմ գիտեր տակաւին: Եթէ կարելի է ես անմիջապէս կ'ուզեմ ճակատ երթալ:

Ճիփը դանդաղեր էր: Նեղ ճամբան սկսեր էր խճողուիլ դանդաղ չարժող, փոչոտ ու մաչած բեռնակառքերով: Հրամայլեր՝ որ սողալով կ'երթային, զինուրատար բեռնակառքեր, ռազմական զինքեր ամէն կողմ, խառնիճաղանճ ու խճողում...: Ճամբէն ներս՝ փլած չէնքեր ու կոտրած ծառեր:

(Շար. 85)

COMMUNIQUÉ

Une délégation du Comité de Défense de la Cause Arménienne, composée de M. Ara Krikorian, son président, de Mlle Maral Assadourian et de M. Haïg Toufanian, a été reçue le 19 janvier 1996 par M. Viguen Tchitetchian; ambassadeur de la République d'Arménie en France, qui était accompagné de M. Hamlet Gasparian, premier secrétaire d'ambassade.

Le C.D.C.A. a tenu à exprimer sa satisfaction et son émotion quant à sa nomination en tant que premier ambassadeur de la République d'Arménie.

Parmi les questions évoquées au cours de l'entrevue, notre délégation a mis un accent tout particulier sur l'indispensable coopération qui devrait s'établir avec la représentation diplomatique d'Arménie en France. Nous avons indiqué à son Excellence la volonté du C.D.C.A. de participer pleinement à l'œuvre de soutien et de consolidation de la jeune République.

Tout en soulignant les spécificités propres à l'Arménie et à la Diaspora, M. Tchitetchian a exprimé la même volonté de coopération, une coopération qui devrait avoir pour but de conduire les action politiques et diplomatiques de façon concertée.

Le C.D.C.A. n'a pas manqué de se faire l'interprète de la réelle préoccupation des Arméniens de France quant aux rumeurs relatives à certaines concessions territoriales au Karabagh. Dans une réponse sans équivoque, Monsieur l'Ambassadeur a qualifié ces rumeurs de pures allégations.

Enfin, la délégation du C.D.C.A. a souligné l'importance que revêt à ses yeux le problème fondamental de la reconnaissance du génocide arménien à l'échelle internationale, M. Tchitetchian a écouté avec une grande attention l'exposé des actions menées depuis 30 ans par le C.D.C.A. dans ce but, et de celles qu'il entend promouvoir dans la prolongation du procès pénal intenté contre le révisionniste Bernard Lewis. A cet effet, nous lui avons fait part du travail entrepris auprès de la représentation parlementaire française et des efforts accomplis pour l'adoption d'une nouvelle loi qui sanctionne les personnes coupables de négationnisme et de révisionnisme à l'égard de tous les génocides.

Le C.D.C.A. se félicite de l'excellent climat de cette première rencontre officielle. Il a pris acte avec une grande satisfaction de l'acceptation mutuelle de conférer un caractère régulier à ce type de rencontre qui devrait permettre d'aborder et d'approfondir les questions relatives à l'Arménie, à la Diaspora en général et à la communauté arménienne de France en particulier.

COMITE DE DEFENSE
DE LA CAUSE ARMENIENNE

Paris, le 24 Janvier

Ս. ԾՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, փետրուար 3, տօն է Սրբոյն Սարգսի Զօրավարին եւ Որդւոյ նորա Մարտիրոսին եւ Զորեխտասաց Զինուորացն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Ծովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ՔՀՆԱ. ՍԻԼԱՀԵԱՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաճեռնութեամբ՝
Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի
- Սեւրան - Լիվրի -
«Տիրուհի Մխսքեան» մասնաճիւղին
Շաբաթ, Փետրուար 3
Սեւրանի՝
Salle des Fêtes — rue Gabriel Péri
Մասնակցութեամբ՝
«Սօլէյ տ'Արմէնի» նուագախումբին
Համեղի մթնոլորտ - երգ - պար - անակնկալներ:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS :

EXPOSITION

Le Comité de Paris — Ile-de-France
de l'UGAB

présente

«graphique»

de HAROUTIUN YEGMALIAN

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Exposition du 31 Janvier
au 9 Février inclus, 18h - 21h
(sauf les 3 et 4 Février)

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՄՈՄԱՎԱՌՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԱՀԱՆԴԷՍ

կեսարական թէյով եւ էէքէով
Նախագահութեամբ՝
ՄՈՎՍԷՍ ՊԶՈՒՔՃԵԱՆի
Կիրակի, Փետրուար 4, ժամը 16-ին
Հ. Բ. Ը. Միութեան
«Ալէք Մանուկեան» Կեդրոնի
մեծ սրահին մէջ
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Գեղարուեստական բաժին՝ հայկական նուագ, երգ, արտասանութիւն
Սիրայօժար կը մասնակցին՝
Առլէն Շահնուր, Էօժէնի Աճէմեան,
Պերճ Գույումճեան, Լէյլա Մոռենա
եւ
Յովհաննէս Տէմիրճեան
Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր Հայերը առանց խտրութեան:
Մասնակցութիւն՝ 60 Ֆր.:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ՆԱՁի Փարիզի Սբշալոյս Ա. Դէսոեան մասնաճիւղին անդամական ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Փետր. 3, ժամը 10-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը 17 rիւ Պլէօ, մեքքօ Քաստէ
Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Pèlerinage à Jérusalem

A L'OCCASION DES FETES DE PAQUES ARMENIENNES

du 10 au 19 avril

Accompagné par : *Mgr Norvan ZAKARIAN* (Evêque des Arméniens de Lyon et de la Région Rhône-Alpes)
et *Varoujan SARKISSIAN* (Directeur de l'agence *Sevan Voyages*)

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ
ԱՊՐԻԼ 10-Է ՄԻՆՉԵՒ 19

Կ'ընկերանան՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
եւ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

SABERATOURS	SEVAN VOYAGES	SECRETARIAT DE L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE DE LYON
31, rue d'Argenteuil	48, cours de la Liberté	295, rue André Philip
75001 PARIS	69003 LYON	69003 LYON
Tél. : 42. 61. 51. 13.	Tél. : 78. 60. 13. 66	Tél. : 78. 60. 47. 18

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER

La Section «Helen Puzant» d'Alfortville
organise
un dîner à la Maison de la Culture arménienne, 9, rue de Madrid à Alfortville;
le Samedi 3 Février à 20 heures 30
Les bénéfices de cette soirée seront versés au profit de l'école arménienne St-Mesrob d'Alfortville.
Les places étant limitées, prière de réserver en téléphonant au :
43. 76. 35. 68 ou 43. 68. 04. 89.

*
**

La Section de Paris
«Archalouïse Tathéossian»
organise
son Séjour familial d'hiver
à Bellefontaine (Jura)
du Dimanche 10 Mars
au Dimanche 17 Mars
Inscriptions et renseignements :
- *Vartanouche* : 48 71 22 77 jusqu'à 19 h en semaine
- *Marie* : 47 80 71 73 ou 47 84 82 90
- *Madeleine* : 47 83 70 89 après 19h
- *ou sur place / M.C.A.* - 17, rue Bleue, Paris 9e — Métro : Cadet

le Samedi après-midi : 15/18h.
—— *Places limitées* ——

(Շար. Ա. էջէն)

ժողովրդական կազմակերպութիւնը իր պատրաստակամութիւնը յայտնած է միանալու՝ աջակողմեան ուժերու համախմբումին:

*
**

ՃԱՏՐԱԿԻ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՈՎ

Հայաստան կազմակերպուելիք ճատրակի ողիմպիականներուն համար նախատեսուած «Արմենիա - 2», «Շիրակ», «Երեւան - 1» պանդոկներուն եւ մարզահամերգային համալիրին բարեկարգումի աշխատանքները արդէն սկսած են շուրջ երեք ամիս է: Մօտ օրէն կը սկսին նաեւ «Անի» պանդոկին նորոգութեան աշխատանքները:

*
**

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ԿՐ ՓԱՓԱՒԻ ՎԵՐԱՓՈԽԵԼ ՄԱՄՈՒԼԻ ՕՐԵՆՔԸ

Ազգ. Ժողովի կրթութեան, մշակոյթի եւ երիտասարդութեան հարցերու մշտական Յանձնաժողովը առաջարկ ներկայացուցած է մամուլի եւ զանգուածային լրատուութեան միջոցներու մասին օրէնքը փոփոխութեան ենթարկելու կապակցութեամբ: Արդարեւ Յանձնաժողովը կը նախատեսէ նոր օրինագիծով մը սահմանել մամուլի կողմէ կատարուած զրպարտութիւններն ու չստուգուած փաստերու հրապարակումը եւ նման պարագաներու կիրարկուելիք պատժամիջոցները:

*
**

ՍԵԻԱՆԱՑ ԼԻՃԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՏՈՒԿ ԿՈՄԻՏԷ

Սեւանայ լիճին բնապահական հաւասարակշռութեան վերականգնումին մտահոգութեամբ վերջերս ստեղծուած յատուկ կոմիտէն պատրաստած է իր ծրագիրը, որու համար Համաշխարհային Դրամատունը 485·000, Հայաստանի կառավարութիւնը 71 հազար տոլար տրամադրած են: Ներկայիս բնապահական տարբեր բնագաւառներու մէջ կը գործեն վեց խմբակներ, որոնց ուսումնասիրութիւններէն ետք, Մարտին կը սկսի ծրագրին կիրարկումը:

*
**

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

Հայ ճարտարապետութեան ազգային թատրոնի նոր ցուցասրահին մէջ գարնան կը բացուի հայկական մշակնադարեան ճարտարապետութեան նուիրուած ցուցահանդէս մը, ուր կը ցուցադրուին Թուրքիոյ, Իրանի, Արցախի եւ Հայաստանի տարածքին գտնուող պատմամշակութային յուշարձաններու գունաւոր եւ սեւ - ճերմակ լուսանկարները, յատակագծեր, ձեռագրային նիւթեր եւայլն: Այս ցուցահանդէսը որ կը կազմակերպուի Հայաստանի քրիստոնէացման 1700-ամեակի տօնակատարութեանց շրջանակին մէջ, կարելի կ'ըլլայ իրագործել շնորհիւ խտալահայ բարերար Հրանդ Բամպակեանի նուիրած նիւթերուն:

*
**

ԳԼՕՍ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ՝ ՊԱՏՈՒՈՒՈՑ ԴՈԿՏՈՐ

Երեւանի պետական Համալսարանի դիտական խորհուրդը պատուոյ դոկտորի աստիճան շնորհած է Գլօս Մութաֆեանին, որպէս գնահատանք հայրենասիրական - հայանպաստ իր գործունէութեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. -

Ծննդեան Իւղագին. - Տիկին Շնորհկ Փափազեան, Տիկին Մաթուսքոֆ 100-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Պէքարեան 200 Ֆր., Տիկին Ագաճեան 100 Ֆր., Տիկին Մարիամ Պէքեան 200 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Անդրէասեան 900 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Արտաշէսեան 300 Ֆրանք, Տիկին Վարդանեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կարապետեան 200 Ֆր.:

Արմենուհի էֆպէրեանի մահուան առիթով փոխան ծաղկեպսակի. - Տիկին Աղաճի Պարոնեան 250 Ֆր., Տիկին Սոնա Փանոսեան 200 Ֆր.:

Դշխուհի Տէտէեանի մահուան առիթով Տէր եւ Տիկին Նշան Գայան 100 Ֆր.:

Եկեղեցւոյ պայծառութեան. - Տիկին Մուրատեան, Պր. Սիմոն Պէրպէրեան 500-ական Ֆր.:

Դպրոցին. - Տէր եւ Տիկին Խորէն Մինասեան, Տիկին Մարի Թօփալեան 200-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժագ Փանոսեան 2000 Ֆր.: